Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗ-ମହାଟୀକା

(ପଠମୋ ଭାଗୋ)

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ସଦ୍ଧମ୍ମରଂସିମାଲୀ ଯୋ, ୱିନେଯ୍ୟକମଲାକରେ;

ୱିବୋଧେସି ମହାମୋହ-ତମଂ ହନ୍ତ୍ୱାନ ସବ୍ବସୋ।

ଞାଣାତିସଯବିମ୍ବଂ ତଂ, ୱିସୁଦ୍ଧକରୁଣାରୁଣଂ;

ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିରୁପକ୍କେସଂ, ବୁଦ୍ଧାଦିଚ୍ଚଂ ମହୋଦଯଂ।

ଲୋକାଲୋକକରଂ ଧମ୍ମଂ, ଗୁଣରସ୍ମିସମୁଜ୍ଜଲଂ;

ଅରିଯସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସମ୍ଫୁଲ୍ଲଂ, ୱିସୁଦ୍ଧକମଲାକରଂ।

ୱନ୍ଦନାଜନିତଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ଇତି ଯଂ ରତନତ୍ତଯେ;

ହତନ୍ତରାଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ, ହୁତ୍ୱାହଂ ତସ୍ସ ତେଜସା।

ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାଚାରେନ, ଧୀମତା ସୁଚିୱୁତ୍ତିନା;

ଅଜ୍ଝେସିତୋ ଦାଠାନାଗତ୍ଥେରେନ ଥିରଚେତସା।

ୱିସୁଦ୍ଧଚରିତୋ ନାଥୋ, ଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମନୁତ୍ତରଂ;

ପତ୍ୱା ଦେସେସି କରୁଣାସମୁସ୍ସାହିତମାନସୋ।

ତସ୍ସା ଅଧିଗମୂପାଯୋ, ୱିସୁଦ୍ଧନଯମଣ୍ଡିତୋ;

ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୁୱିସୁଦ୍ଧପଦକ୍କମୋ।

ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅସଂକିଣ୍ଣଂ, ନିପୁଣତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯଂ;

ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ, ସମଯଂ ଅୱିଲୋମଯଂ।

ତସ୍ସ ନିସ୍ସାଯ ପୋରାଣଂ, କଥାମଗ୍ଗଂ ଅନାକୁଲଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଗଂ ସୁଦ୍ଧଂ, କରିସ୍ସାମତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ।

ଇତି ଆକଙ୍ଖମାନସ୍ସ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତିଂ;

ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସତ୍ଥଂ, ନିସାମୟଥ ସାଧୱୋତି।

ନିଦାନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧। ସ୍ୱାୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଯଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ନିସ୍ସାୟ ପଟ୍ଠପୀୟତି, ତଂ ତାୱ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିଦାନାଦିନିଦ୍ଧାରଣମୁଖେନ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ ‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଧମ୍ମଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତେନ ହି ଆଦିତୋ ତସ୍ସ ନିଦାନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତତୋ ପୟୋଜନଂ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ ପଦତ୍ଥୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚୋଦନା ସୋଧନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଥା ଚେୱ ଆଚରିୟେନ ପଟିପନ୍ନଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଭଗୱନ୍ତଂ କିରାତିଆଦି ଦେସନାୟ ନିଦାନପୟୋଜନନିଦ୍ଧାରଣଂ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଭାସିସ୍ସନ୍ତିଆଦି ପିଣ୍ଡତ୍ଥନିଦ୍ଧାରଣଂ , ସୀଲେ ଠତ୍ୱାତିଆଦି ପଦତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧାଧିପ୍ପାୟୱିଭାୱନା, କିଂ ସୀଲନ୍ତିଆଦି ଚୋଦନା, ତତୋ ପରଂ ସୋଧନଂ, ସମାଧିପଞ୍ଞାକଥାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଗାଥା ଆଦିମ୍ହି ନିକ୍ଖିତ୍ତା, ନ ପୁଚ୍ଛାଗାଥା। ପୁଚ୍ଛାପୁବ୍ବିକା ହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଦତ୍ଥସ୍ସ ମଙ୍ଗଲଭାୱତୋ, ସାସନସ୍ସ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିଭାୱୱିଭାୱନତୋ, ଭୟାଦିଉପଦ୍ଦୱନିୱାରଣେନ ଅନ୍ତରାୟୱିଧମନତୋ, ଉପରି ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବଧମ୍ମସଙ୍ଗହତୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥାହ – କସ୍ମା ପନାୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗକଥା ୱତ୍ଥୁପୁବ୍ବିକା ଆରଦ୍ଧା, ନ ସତ୍ଥୁଥୋମନାପୁବ୍ବିକାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ୱିସୁଂ ଅସଂୱଣ୍ଣନାଦିଭାୱତୋ। ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନୀଆଦୟୋ ୱିୟ ହି ଦୀଘନିକାୟାଦୀନଂ ନାୟଂ ୱିସୁଂ ସଂୱଣ୍ଣନା, ନ ପକରଣନ୍ତରଂ ୱା ଅଭିଧମ୍ମାୱତାରସୁମତାୱତାରାଦି ୱିୟ। ତାସଂୟେୱ ପନ ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନୀଆଦୀନଂ ୱିସେସଭୂତା। ତେନେୱାହ ‘‘ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ’’ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା)। ଅଥ ୱା ଥୋମନାପୁବ୍ବିକାପି ଚାୟଂ କଥା ନ ୱତ୍ଥୁପୁବ୍ବିକାୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସାସନେ ହି ୱତ୍ଥୁକିତ୍ତନଂ ନ ଲୋକେ ୱିୟ କେୱଲଂ ହୋତି, ସାସନସମ୍ପତ୍ତିକିତ୍ତନତ୍ତା ପନ ସତ୍ଥୁ ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନାଭାୱୱିଭାୱନେନ ସତ୍ଥୁଗୁଣସଂକିତ୍ତନଂ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗନ୍ତମେୱ ପୱତ୍ତତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା’’ତିଆଦି। ସୋତାପନ୍ନାଦିଭାୱସ୍ସ ଚ କାରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସକସକଦାଗାମିଅନାଗାମିନୋ ୱିୟ ସବ୍ବେପି ଅରହନ୍ତୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି ୱିଭାଗସ୍ସ ଅନୁଦ୍ଧଟତ୍ତା। ତେନ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟା ସୀଲାଦୟୋ ଇଧ ‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦିୱଚନେନ ସଙ୍ଗହିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତିଣ୍ଣମ୍ପି ହି ନେସଂ ଚରିମଭୱେ ୱିସେସତୋ ସଂସାରଭୟିକ୍ଖଣଂ, ୟଥାସକଂ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ତଣ୍ହାଜଟାୱିଜଟନପଟିପତ୍ତି ଚ ସମାନାତି। ଅଥ ୱା ‘‘ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟୟେ ଜଟ’’ନ୍ତି ସାଧାରଣୱଚନେନ ସାତିସୟଂ, ନିରତିସୟଞ୍ଚ ତଣ୍ହାଜଟାୱିଜଟନଂ ଗହିତଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ନିରତିସୟଂ ସୱାସନପ୍ପହାନତାୟ। ତେନ ସତ୍ଥୁ ପହାନସମ୍ପଦା କିତ୍ତିତା ହୋତି, ତନ୍ନିମିତ୍ତା ଞାଣସମ୍ପଦା ଚ। ତଦୁଭୟେନ ନାନନ୍ତରିକତାୟ ଆନୁଭାୱସମ୍ପଦାଦୟୋପୀତି। ଏୱମ୍ପି ଥୋମନାପୁବ୍ବିକାୟଂ କଥାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଥୋମନାପୁବ୍ବିକା ଏୱାୟଂ କଥାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣଚାରୋ’’ତିଆଦିନା ସତ୍ଥୁ ଥୋମନଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ସଂୱଣ୍ଣନାୟ ଆରଦ୍ଧତ୍ତା। ସା ପନାୟଂ ଯସ୍ମା ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥତାୟ ୱିଭାୱନୱସେନ ପୱତ୍ତିତା, ଆଚିଣ୍ଣଞ୍ଚେତଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ୟଦିଦଂ ସଂୱଣ୍ଣେତବ୍ବଧମ୍ମାନୁକୂଲଂ ସଂୱଣ୍ଣନାରମ୍ଭେ ସତ୍ଥୁ ଅଭିତ୍ଥୱନଂ। ତସ୍ମା ଇମିନା କାରଣେନ ଏୱମେତ୍ଥ ଥୋମନା ପୱତ୍ତିତାତି। ଥୋମନାକାରସ୍ସ ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସ କାରଣଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତେନ ପଠମଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଗାଥଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସା ନିଦାନଚୋଦନାମୁଖେନ ପୁଚ୍ଛାଗାଥଂ ସରୂପତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସା ପୁଚ୍ଛାୟ ଅୱିପରୀତବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥଭାୱାୱଜୋତନଂ ଭଗୱତୋ ଥୋମନଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ୟଥାଧିପ୍ପେତଧମ୍ମସଂୱଣ୍ଣନା କତା। ତେନାହ ‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୋ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଇତୀତିଆଦୀସୁ ଇତୀତି ଅୟଂ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁ ପରିସମାପନାଦିପଦତ୍ଥୱିପରିୟାୟପକାରାୱଧାରଣନିଦସ୍ସନାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ। ତଥା ହେସ ‘‘ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମା ‘ରୂପ’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୭୯) ହେତୁମ୍ହି ଆଗତୋ। ‘‘ତସ୍ମାତିହ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଦାୟାଦା ଭୱଥ, ମା ଆମିସଦାୟାଦା। ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା ‘କିନ୍ତି ମେ ସାୱକା ଧମ୍ମଦାୟାଦା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ନୋ ଆମିସଦାୟାଦା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧। ୨୯) ପରିସମାପନେ। ‘‘ଇତି ୱା ଇତି ଏୱରୂପା ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୭) ଆଦିଅତ୍ଥେ। ‘‘ମାଗଣ୍ଡିୟୋତି ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୋହାରୋ ନାମଂ ନାମକମ୍ମଂ ନାମଧେୟ୍ୟଂ ନିରୁତ୍ତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅଭିଲାପୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାନି। ୭୩, ୭୫) ପଦତ୍ଥୱିପରିୟାୟେ। ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପଟିଭୟୋ ବାଲୋ, ଅପ୍ପଟିଭୟୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ସଉପଦ୍ଦୱୋ ବାଲୋ, ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ସଉପସଗ୍ଗୋ ବାଲୋ, ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୧୨୪) ପକାରେ। ‘‘ଅତ୍ଥି ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣନ୍ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠେନ ସତା, ଆନନ୍ଦ, ଅତ୍ଥୀତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ, କିଂପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣନ୍ତି ଇତି ଚେ ୱଦେୟ୍ୟ, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣନ୍ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ୱଚନୀୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୯୬) ଅୱଧାରଣେ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅୟମେକୋ ଅନ୍ତୋ, ନତ୍ଥୀତି ଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ଅନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨।୧୫; ୩।୯୦) ନିଦସ୍ସନେ। ଇଧାପି ନିଦସ୍ସନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ପକାରେତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତେୱ। ପଠମୋ

ପନ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ପରିସମାପନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ହୀତି ଅୱଧାରଣେ। ଇଦନ୍ତି ଆସନ୍ନପଚ୍ଚକ୍ଖୱଚନଂ ଯଥାଧିଗତସ୍ସ ସୁତ୍ତପଦସ୍ସ ଅଭିମୁଖୀକରଣତୋ।

ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅୟଂ ୱୁତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ସୌପସଗ୍ଗୋ, ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ଚ
ୱପ୍ପନୱାପସମୀକରଣକେସୋହାରଣଜୀୱିତୱୁତ୍ତିପମୁତ୍ତଭାୱପାୱଚନପୱତ୍ତିତଅଜ୍ଝେସନକଥନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ଅୟଂ –

''ଗାୱୋ ତସ୍ସ ପଜାୟନ୍ତି, ଖେତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ ୱିରୂହତି;

ୱୁତ୍ତାନଂ ଫଲମସ୍ନାତି, ଯୋ ମିତ୍ତାନଂ ନ ଦୁବ୍ଭତୀ''ତି। –

ଆଦୀସୁ (ଜା। ୨।୨୨।୧୯) ୱପ୍ପନେ ଆଗତୋ। ''ନୋ ଚ ଖୋ ପଟିୱୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୨୮୯) ଅଟ୍ଠଦନ୍ତକାଦୀହି ୱାପସମୀକରଣେ। ''କାପଟିକୋ ମାଣୱୋ ଦହରୋ ୱୁତ୍ତସିରୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୪୨୬) କେସୋହାରଣେ। ''ପନ୍ନଲୋମୋ ପରଦତ୍ତୱୁତ୍ତୋ ମିଗଭୂତେନ ଚେତସା ୱିହରତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୩୨) ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିୟଂ। ''ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପଣ୍ଡୁପଲାସୋ ବନ୍ଧନା ପୱୁତ୍ତୋ ଅଭବ୍ବୋ ହରିତତ୍ତାୟା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୫୯; ପାରା। ୯୨; ପାଚି। ୬୬୬; ମହାୱ। ୧୨୯) ବନ୍ଧନତୋ ପମୁତ୍ତଭାୱେ। ''ଯେସମିଦଂ ଏତରହି ପୋରାଣଂ ମନ୍ତପଦଂ ଗୀତଂ ପୱୁତ୍ତଂ ସମିହିତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୮୫; ମ। ନି। ୨।୪୨୭; ମହାୱ। ୩୦୦) ପାୱଚନଭାୱେନ ପୱତ୍ତିତେ। ଲୋକେ ପନ ''ୱୁତ୍ତୋ ଗୁଣୋ ୱୁତ୍ତୋ ପାରାୟନୋ''ତିଆଦୀସୁ ଅଜ୍ଝେସନେ। ''ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ଭଗୱତା 'ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥ, ମା ଆମିସଦାୟାଦା'ତି''ଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୦) କଥନେ। ଇଧାପି କଥନେ ଏୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ''ଇତି ହି ଏୱମେୱ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସିତ''ନ୍ତି ଯଥାନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଗାଥଂ ଦେସିତଭାୱେନ ନିଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସା ୱା ଦେସିତାକାରଂ ଅୱଧାରେତି।

କସ୍ମାତି ହେତୁମ୍ହି ନିସ୍ସକ୍କଂ। ପନାତି ୱଚନାଲଙ୍କାରମତ୍ତଂ। ଉଭୟେନାପି କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଏତନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ପଚ୍ଚାମସତି। ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପୁଚ୍ଛାନିମିତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧିୟଂ ୱିପରିୱତ୍ତମାନତଂ ଉପାଦାୟ ''ଇଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଭଗୱତା ଭାସିତାକାରଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଏତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସକଲେନ ପନାନେନ ୱଚନେନ ଦେସନାୟ ନିଦାନଂ ଜୋତିତଂ ହୋତି। ପରତୋ ତସ୍ସା ଦେସକଦେସକାଲପଟିଗ୍ଗାହକେ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଭଗୱନ୍ତଂ କିରା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କିରାତି ଅନୁସ୍ସୱନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଅନୁ ଅନୁ ସୁୟ୍ୟମାନତଂ ଦୀପେତି। ରତ୍ତିଭାଗେତି ରତ୍ତିୟା ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ, ମଜ୍ଝିମୟାମେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱେସ୍ସୱଣାଦୟୋ ୱିୟ ଅପାକଟନାମଧେୟ୍ୟତ୍ତା ଅଞ୍ଞତରୋ। ଦେୱୋ ଏୱ ଦେୱପୁତ୍ତୋ। ସଂସୟସମୁଗ୍ଘାଟତ୍ଥନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଲ୍ଲସମୁଦ୍ଧରଣତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛୀତି ଯୋଜନା। ''ସଂସୟସମୁଗ୍ଘାଟତ୍ଥ''ନ୍ତି ଚ ଇମିନା ପଞ୍ଚସୁ ପୁଚ୍ଛାସୁ ଅୟଂ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛାତି ଦସ୍ସେତି। ଯେନ ଅତ୍ଥେନ ତଣ୍ହା ''ଜଟା''ତି ୱୁତ୍ତା, ତମେୱ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଜାଲିନିଯା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସା ହି ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତପ୍ପଭେଦୋ ଅତ୍ତନୋ ଅୱୟୱଭୂତୋ ଏୱ ଜାଲୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ''ଜାଲିନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇଦାନିସ୍ସା ଜଟାକାରେନ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୂତି ତସ୍ସା ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନମାହ, ରୂପାଦିଛଳଆରମ୍ମଣୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ତଣ୍ହାୱିସୟସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ହେଟ୍ଠୁପରିୟୱସେନାତି କଦାଚି ରୂପାରମ୍ମଣେ କଦାଚି ଯାୱ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣେ କଦାଚି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣେ କଦାଚି ଯାୱ ରୂପାରମ୍ମଣେତି ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା, ଉପରି ଚ ପୱତ୍ତିୱସେନ। ଦେସନାକ୍କମେନ ଚେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠୁପରିୟତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। କଦାଚି କାମଭୱେ କଦାଚି ରୂପଭୱେ କଦାଚି ଅରୂପଭୱେ କଦାଚି ୱା ଅରୂପଭୱେ…ପେ… କଦାଚି କାମଭୱେତି ଏୱମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠୁପରିୟୱସେନ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଙ୍ଖଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣେ ଖଣେ ଭିଜ୍ଜନସଭାୱତ୍ତା ଅପରାପରୁପ୍ପତ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଂସିବ୍ବନନ୍ତି ଆହ ''ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ''ତି। ''ସଂସିବ୍ବନଟ୍ଠେନା''ତି ଇଦଂ ଯେନ ସମ୍ବନ୍ଧେନ ଜଟା ୱିୟାତି ଜଟାତି ଜଟାତଣ୍ହାନଂ ଉପମୂପମେୟ୍ୟତା, ତଂଦସ୍ସନଂ। ଅୟଂ ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଯଥା ଜାଲିନୋ ୱେଳୁଗୁମ୍ବସ୍ସ ସାଖା, କୋସସଞ୍ଜାଦୟୋ ଚ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନୋ ଅୱୟୱେହି ସଂସିବ୍ବିତା ୱିନଦ୍ଧା ''ଜଟା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ତଣ୍ହାପି ସଂସିବ୍ବନସଭାୱେନାତି, ''ସଂସିବ୍ବିତଟ୍ଠେନା''ତି ୱା ପାଠୋ, ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ସଂସିବ୍ବିତଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ହି ତଣ୍ହା କୋସକାରକିମି ୱିୟ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନମ୍ପି ସଂସିବ୍ବନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ରୂପତଣ୍ହା ଲୋକେ ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ଥ ନିୱିସମାନା ନିୱିସତୀ''ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୦; ମ। ନି। ୧।୮୬; ୱିଭ। ୨୦୩)। ଇମେ ସତ୍ତା ''ମମ ଇଦ''ନ୍ତି ପରିଗ୍ଗହିତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅତ୍ତନିକିସେସଂ ମଞ୍ଞମାନା ଅବ୍ଭନ୍ତରିମଂ କରୋନ୍ତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରଟ୍ଠୋ ଚ ଅନ୍ତୋସଦ୍ଦୋତି ସକପରିକ୍ଖାରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାପି ତଣ୍ହା ''ଅନ୍ତୋଜଟା''ତି ୱୁତ୍ତା। ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପତ୍ତାଦି, ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ହତ୍ଥିଆଦି ସକପରିକ୍ଖାରୋ।

''ଅତ୍ତା''ତି ଭୱତି ଏତ୍ଥ ଅଭିମାନୋତି ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ସରୀରନ୍ତି କେଚି। ମମ ଅତ୍ତଭାୱୋ ସୁନ୍ଦରୋ, ଅସୁକସ୍ସ ୱିୟ ମମ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି ୱା ଆଦିନା ସକଅତ୍ତଭାୱାଦୀସୁ ତଣ୍ହାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତନୋ ଚକ୍ଖାଦୀନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାୟତନାନି। ଅତ୍ତନୋ,

ପରେସଞ୍ଚ ରୂପାଦୀନି ବାହିରାଯତନାନି। ପରେସଂ ସବ୍ବାନି ୱା, ସପରସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନାନି ୱା ଚକ୍ଖାଦୀନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନାନି। ତଥା ରୂପାଦୀନି ବାହିରାଯତନାନି। ପରିତ୍ତମହଗ୍ଗତଭୂମୀସୁ ପୱତ୍ତିଯାପି ତଣ୍ହାଯ ଅନ୍ତୋଜଟାବହିଜଟାଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଭୱୋ ହି କସ୍ସଚିପି କିଲେସସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା କଥଞ୍ଚିପି ଅୱିମୁତ୍ତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଗ୍ଗହଣସ୍ସ ୱିସେସପଚ୍ଚଯୋତି ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଅନ୍ତୋ’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତବ୍ବିପରିଯାଯତୋ ରୂପାରୂପଭୱୋ ‘‘ବହିଦ୍ଧା, ବହୀ’’ତି ଚ। ତେନାହ ଭଗୱା ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୨.୩୭)। ୱିସଯଭେଦେନ, ପୱତ୍ତିଆକାରଭେଦେନ ଚ ଅନେକଭେଦଭିନ୍ନମ୍ପି ତଣ୍ହଂ ଜଟାଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ଏକତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ତାଯ ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯ ଜଟାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସା ପନ ‘‘ପଜା’’ତି ୱୁତ୍ତସତ୍ତସନ୍ତାନପରିଯାପନ୍ନା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ଜଟେନ୍ତୀ ୱିନନ୍ଧନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ଜଟାଯ ଜଟିତା ପଜା’’ତି। ତଥା ହି ପରମତ୍ଥତୋ ଯଦିପି ଅୱଯୱବ୍ୟତିରେକେନ ସମୁଦାଯୋ ନତ୍ଥି, ଏକଦେସୋ ପନ ସମୁଦାଯୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅୱଯୱତୋ ସମୁଦାଯଂ ଭିନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଉପମୂପମେଯ୍ୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଥା ନାମୱେଳୁଜଟାଦୀହି…ପେ… ସଂସିବ୍ବିତା’’ତି ଆହ। ଇମଂ ଜଟନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତୀସୁ ଧାତୂସୁ ଏକମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱା ସଂସିବ୍ବନେନ ତେଧାତୁକଂ ଜଟେତ୍ୱା ଠିତଂ। ତେନସ୍ସା ମହାୱିସଯତଂ, ୱିଜଟନସ୍ସ ଚ ସୁଦୁକ୍କରଭାୱମାହ। ‘‘ୱିଜଟେତୁଂ କୋ ସମତ୍ଥୋ’’ତି ଇମିନା ‘‘ୱିଜଟଯେ’’ତି ପଦଂ ସତ୍ତିଅତ୍ଥଂ, ନ ୱିଧିଆଦିଅତ୍ଥନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ‘‘ଅନ୍ତୋଜଟା’’ତିଆଦିନା ପୁଟ୍ଠୋ ପନ ଅସ୍ସ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ଇମଂ ଗାଥମାହାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଏଦିସୋୱ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଗୁଣତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣଚାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୂତି ଅତୀତାଦିଭେଦଭିନ୍ନେସୁ ସବ୍ବେସୁ ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମେସୁ। ଅପ୍ପଟିହତଞାଣଚାରୋତି ଅନୱସେସଞେଯ୍ୟାୱରଣପ୍ପହାନେନ ନିସ୍ସଙ୍ଗଚାରତ୍ତା ନପ୍ପଟିହତଞାଣପୱତ୍ତିକୋ। ଏତେନ ତୀସୁ କାଲେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣତାୱିଭାୱନେନ ଆଦିତୋ ତିଣ୍ଣଂ ଆୱେଣିକଧମ୍ମାନଂ ଗହଣେନେୱ ତଦେକଲକ୍ଖଣତାଯ ତଦୱିନାଭାୱତୋ ଚ ଭଗୱତୋ ସେସାୱେଣିକଧମ୍ମାନମ୍ପି ଗହିତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦିବ୍ବନ୍ତି କାମଗୁଣାଦୀହି କୀଳନ୍ତି ଲଳନ୍ତି, ତେସୁ ୱା ୱିହରନ୍ତି, ୱିଜଯସମତ୍ଥତାଯୋଗେନ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ୱିଜେତୁଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଇସ୍ସରିଯଧନାଦିସକ୍କାରଦାନଗ୍ଗହଣଂ, ତଂତଂଅତ୍ଥାନୁସାସନଞ୍ଚ କରୋନ୍ତା ୱୋହରନ୍ତି, ପୁଞ୍ଞାତିସଯଯୋଗାନୁଭାୱପ୍ପତ୍ତାଯ ଜୁତିଯା ଜୋତନ୍ତି, ଯଥାଧିପ୍ପେତଞ୍ଚ ୱିସଯଂ ଅପ୍ପଟିଘାତେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଥିଚ୍ଛିତନିପ୍ଫାଦନେ ଚ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ଦେୱା। ଅଥ ୱା ଦେୱନୀଯା ତଂତଂବ୍ୟସନନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକେହି ସରଣଂ ପରାଯଣନ୍ତି ଗମନୀଯା, ଅଭିତ୍ଥୱନୀଯା ୱା, ସୋଭାୱିସେସଯୋଗେନ କମନୀଯାତି ୱା ଦେୱା। ତେ ତିୱିଧା – ସମ୍ମୁତିଦେୱା ଉପପତ୍ତିଦେୱା ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱାତି। ଭଗୱା ପନ ନିରତିସଯାଯ ଅଭିଞ୍ଞାକୀଳାଯ ଉତ୍ତମେହି ଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିଯୱିହାରେହି ସପରସନ୍ତାନଗତପଞ୍ଚୱିଧମାରୱିଜଯିଚ୍ଛାନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତିସ୍ସରିଯସତ୍ତଧନାଦିସମ୍ପାପଟିପତ୍ତି ଅୱେଚ୍ଚପସାଦସକ୍କାରଦାନଗ୍ଗହଣସଙ୍ଖାତେନ, ଧମ୍ମସଭାୱପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପାନୁସାସନୀସଙ୍ଖାତେନ ଚ ୱୋହାରାତିସଯେନ ପରମାଯ ପଞ୍ଞାସରୀରପ୍ପଭାସଙ୍ଖାତାଯ ଜୁତିଯା, ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣାଯ ଞାଣସରୀରଗତିଯା, ମାରୱିଜଯସବ୍ବସବ୍ବଞ୍ଞୁଗୁଣପରହିତନିପ୍ଫାଦନେସୁ ଅପ୍ପଟିହତାଯ ସତ୍ତିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ‘‘ସରଣ’’ନ୍ତି ଗମନୀଯତୋ, ଅଭିତ୍ଥୱନୀଯତୋ, ଭତ୍ତିୱସେନ କମନୀଯତୋ ଚ ସବ୍ବେ ତେ ଦେୱେ ତେହି ଗୁଣେହି ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଠିତତ୍ତା ତେସଂ ଦେୱାନଂ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ଦେୱୋତି ଦେୱଦେୱୋ। ସବ୍ବଦେୱେହି ପୂଜନୀଯତରୋ ଦେୱୋତି ୱା, ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱଭାୱସ୍ସ ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁଗୁଣାଲଙ୍କାରସ୍ସ ୱା ଅଧିଗତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଦେୱାନଂ ଅତିସଯେନ ଦେୱୋତି ଦେୱଦେୱୋ।

ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅପରିମାଣାନଂ ସକ୍କାନଂ, ମହାବ୍ରହ୍ମାନଞ୍ଚ ଗୁଣାଭିଭୱନତୋ ଅଧିକୋ ଅତିସଯୋ ଅତିରେକତରୋ ୱା ସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚାତି ସକ୍କାନଂ ଅତିସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା। ଞାଣପ୍ପହାନଦେସନାୱିସେସେସୁ ସଦେୱକେ ଲୋକେ କେନଚି ଅୱିକମ୍ପନୀଯଟ୍ଠାନତାଯ କୁତୋଚିପି ଉତ୍ରସ୍ତାଭାୱତୋ ଚତୂହି ୱେସାରଜ୍ଜେହି ୱିସାରଦୋତି ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ତତ୍ର ୱତ ମଂ ସମଣୋ ୱା…ପେ… ୱେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତୋ ୱିହରାମୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧.୧୫୦; ଅ॰ ନି॰ ୪.୮)। ଠାନାଠାନଞାଣାଦୀହି ଦସହି ଞାଣବଲେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଦସବଲଧରୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ, ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦.୨୧; ୱିଭ॰ ୮୦୯)। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଞେଯ୍ୟଂ ନାମ, ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ଅନାୱଟଞାଣତାଯ ଅନାୱରଣଞାଣୋ। ତଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ସମନ୍ତତୋ ସବ୍ବାକାରତୋ ହତ୍ଥତଲେ ଆମଲକଂ ୱିଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦସ୍ସନସମତ୍ଥେନ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ, ସବ୍ବଞ୍ଞୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ପଚ୍ଛିମାନି ଦ୍ୱେ ଅସାଧାରଣଞାଣାନି ଗହିତାନି। ଭାଗ୍ୟୱନ୍ତତାଦୀହି କାରଣେହି ଭଗୱା। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧.୧୨୩ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣଚାରୋ’’ତି ଇମିନା ତିଯଦ୍ଧାରୂଳ୍ହାନଂ ପୁଚ୍ଛାନଂ ଭଗୱତୋ ବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥତାଯ ଦସ୍ସିତାଯ କିଂ ଦେୱତାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛଂ ବ୍ୟାକାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭଗୱାତି ଆସଙ୍କାଯ ତନ୍ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ‘‘ଦେୱଦେୱୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱାନଂ ଅତିଦେୱୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦେୱତାନଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ‘‘ତତୋ ଇମସ୍ସ କୋ ୱିସେସୋ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତାନଂ ତନ୍ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ‘‘ସକ୍କାନଂ ଅତିସକ୍କୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସକ୍କେନପି ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ ସନଙ୍କୁମାରାଦଯୋ ବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ‘‘ତତୋ ଇମସ୍ସ କୋ ଅତିସଯୋ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତାନଂ ତନ୍ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ‘‘ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ଚ ତସ୍ସ

ୱିସେସୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜଦସବଲଞ୍ଚାଣେହି ପାକଟୋ ଜାତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଚତୁ…ପେ… ଧରୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମାନି ଚ ଞାଣାନି ଇମସ୍ସ ଞାଣଦ୍ୱଯସ୍ସ ଅଧିଗମେନ ସହେୱ ସିଦ୍ଧାନୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଅନାୱରଣଞ୍ଚାଣୋ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଯିଦଂ ଞାଣଦ୍ୱଯଂ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚାଣସମ୍ଭାରୂପଚଯସିଦ୍ଧାଯ ଭଗ୍ଗଦୋସତାଯ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଭଗୱା"ତି ଅୱୋଚାତି। ଏୱମେତେସଂ ପଦାନଂ ଗହଣେ ପଯୋଜନଂ, ଅନୁପୁବ୍ବି ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଂ ପନେତଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଅନାୱରଣଞ୍ଚାଣଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଞାଣଦ୍ୱଯଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଅଭିନ୍ନଂ। ଏକମେୱ ହି ତଂ ଞାଣଂ ୱିସଯପୱତ୍ତିମୁଖେନ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୱସେସସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତସମ୍ମୁତିଧମ୍ମାରମ୍ମଣତାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତତ୍ଥାୱରଣାଭାୱତୋ ନିସ୍ସଙ୍ଗଚାରମୁପାଦାଯ "ଅନାୱରଣଞ୍ଚାଣ"ନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୧୨୩ ଆଦଯୋ) ୱକ୍ଖାମ।

୨। ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିକେ ଏସୀ ଗୱେସୀତି ମହେସି, ଭଗୱା। ତେନ ମହେସିନା। ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୋତି ୱିୱରନ୍ତୋ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ। ଯଥାଭୂତନ୍ତି ଅୱିପରୀତଂ। ସୀଲାଦିଭେଦନନ୍ତି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଦିୱିଭାଗଂ। ସୁଦୁଲ୍ଲଭନ୍ତି ଅଟ୍ଠକ୍ଖଣୱଜ୍ଜିତେନ ନୱମେନ ଖଣେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ଦୁଲ୍ଲଭଂ। ସୀଲାଦିସଙ୍ଗହନ୍ତି ସୀଲାଦିକ୍ଖନ୍ଧତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ। ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ହି ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହିତୋ ସପ୍ପଦେସତ୍ତା ନଗରଂ ୱିଯ ରଜ୍ଜେନ, ନ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ନିପ୍ପଦେସତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ "ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଅରିଯେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଗହିତା; ତୀହି ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଖନ୍ଧେହି ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଗହିତୋ"ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୨)। କିଲେସଚୋରେହି ଅପରିପନ୍ଥନୀଯତାଯ ଖେମଂ। ଅନ୍ତଦ୍ୱଯପରିୱଜ୍ଜନତୋ, ମାଯାଦିକାଯୱଙ୍କାଦିପ୍ପହାନତୋ ଚ ଉଜୁଂ। ସବ୍ବେସଂ ସଂକିଲେସଧମ୍ମାନଂ ମାରଣୱସେନ ଗମନତୋ ପୱତ୍ତନତୋ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ମଗ୍ଗନତୋ, ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗିତବ୍ବତୋ ଚ ମଗ୍ଗଂ। ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ନିବ୍ବାନାଯ, ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱାଯ ୱା, ଅରହତ୍ତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଥାଭୂତଂ ଅଜାନନ୍ତାତି ଏୱଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଆଦିୱିସୁଦ୍ଧିପରମ୍ପରାଯ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ ଏୱରୂପୋ ଏୱଂକିଚ୍ଚକୋ ଏୱମତ୍ଥୋତି ଯାଥାୱତୋ ଅନୱବୁଜ୍ଝନ୍ତା। ସକଲସଂକିଲେସତୋ, ସଂସାରତୋ ଚ ସୁଦ୍ଧିଂ ୱିମୁତ୍ତିଂ କାମେନ୍ତି ପତ୍ଥେନ୍ତୀତି ସୁଦ୍ଧିକାମା। ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ଭାୱନେ। ତେନ ନ କେୱଲଂ ସୀଲମତ୍ତେନ ପରିତୁଟ୍ଠା, ଅଥ ଖୋ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାପି ସମାନାତି ଦସ୍ସେତି। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ଭାୱନାଯ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତତାଯ ଯୋଗିନୋ ୱାଯମନ୍ତାପି ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପଯୋଗଂ ପରକ୍କମଂ କରୋନ୍ତାପି ଉପାଯସ୍ସ ଅନଧିଗତତ୍ତା ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଯୋଜନା। ତେସନ୍ତି ଯୋଗୀନଂ। କାମଞ୍ଚାଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସମନ୍ତଭଦ୍ଦକତ୍ତା ସୱନଧାରଣପରିଚଯାଦିପସୁତାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ପାମୋଜ୍ଜକରୋ, ଯୋଗୀନଂ ପନ ସାତିସଯଂ ପମୋଦହେତୂତି ଆହ "ତେସଂ ପାମୋଜ୍ଜକରଣ"ନ୍ତି। ବାହିରକନିକାଯନ୍ତରଲଦ୍ଧୀହି ଅସମ୍ମିସ୍ସତାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯତ୍ତା ସୁୱିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯଂ। ମହାୱିହାରୱାସୀନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅପସ୍ସଯଭୂତଂ ନିକାଯଂ ଦସ୍ସେତି । ଦେସନାନଯନିସ୍ସିତନ୍ତି ଧମ୍ମସଂୱଣ୍ଣନାନଯସନ୍ନିସ୍ସିତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ "ତେସଂ ପାମୋଜ୍ଜକରଣ"ନ୍ତିଆଦିନା ସବ୍ବସଂକିଲେସମଲୱିସୁଦ୍ଧତାଯ ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତାନଂ ଯୋଗୀନଂ ଏକଂସେନ ତଦାୱହତ୍ତା ପାମୋଜ୍ଜକରୋ ଞାଣୁତ୍ତରେହି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନେହି ଅଧିଟ୍ଠିତତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ମା ୱିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯୋ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ କଥାମଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସକ୍କଚ୍ଚଂ ମେ ଭାସତୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନିସାମଯଥାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ "ଇମିସ୍ସା ଦାନି ଗାଥାଯା"ତି ଇମିନା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଭାସନସ୍ସ ନିସ୍ସଯଂ, "କଥିତାଯ ମହେସିନା"ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ପମାଣଭାୱଂ, "ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ସୀଲାଦିଭେଦନ"ନ୍ତି ଇମିନା ଅୱିପରୀତପିଣ୍ଡତ୍ଥଂ, "ସୁଦୁଲ୍ଲଭଂ…ପେ… ଯୋଗିନୋ"ତି ଇମିନା ନିମିତ୍ତଂ, "ତେସଂ ପାମୋଜ୍ଜକରଣ"ନ୍ତି ଇମିନା ପଯୋଜନଂ, "ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୋ ଅତ୍ଥଂ, ସୁୱିସୁଦ୍ଧୱିନିଚ୍ଛଯଂ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ଦେସନାନଯନିସ୍ସିତଂ, ସକ୍କଚ୍ଚ"ନ୍ତି ଚ ଇମିନା କରଣପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା "ୱିସୁଦ୍ଧିକାମା ସବ୍ବେପି, ନିସାମଯଥ ସାଧୱୋ"ତି ଇମିନା ତତ୍ଥ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନେ ସାଧୁଜନେ ନିଯୋଜେତି। ସାଧୁକଂ ସୱନପଟିବଦ୍ଧା ହି ସାସନସମ୍ପତ୍ତି।

୩। ୱଚନତ୍ଥୱିଭାୱନେନ ପୱେଦିତୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସାମଞ୍ଞତ୍ଥସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗକଥା ୱୁଚ୍ଚମାନା ଅଭିରୁଚିଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ପଦତ୍ଥତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ୱିଭାୱେତୁଂ "ତତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧୀ"ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ଯଦିଦଂ "ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଭାସିସ୍ସ"ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ। ସବ୍ବମଲୱିରହିତନ୍ତି ସବ୍ବେହି ରାଗାଦିମଲେହି, ସବ୍ବେହି ସଂକିଲେସମଲେହି ଚ ୱିରହିତଂ ୱିୱିତ୍ତଂ। ତତୋ ଏୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସବ୍ବଦା ସବ୍ବଥା ଚ ୱିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ମଗ୍ଗତି ଗୱେସତି ଅଧିଗଚ୍ଛତି ଏତେନାତି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ। ତେନାହ "ମଗ୍ଗୋତି ଅଧିଗମୂପାଯୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋତି ଚ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଦୁପାଯତ୍ତା ପନ ପୁବ୍ବଭାଗମଗ୍ଗୋ, ତନ୍ନିସ୍ସଯୋ କଥାପବନ୍ଧୋ ଚ ତଥା ୱୁଚ୍ଚତି।

ସ୍ୱାଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସନାୱିଲାସତୋ, ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯତୋ ଚ ନାନାନଯେହି ଦେସିତୋ, ତେସୁ ଅଯମେକୋ ନଯୋ ଗହିତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ସୋ ପନାଯ"ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ସୁତ୍ତେ। ୱିପସ୍ସନାମତ୍ତୱସେନେୱାତି ଅୱଧାରଣେନ ସମଥଂ ନିୱତ୍ତେତି। ସୋ ହି ତସ୍ସା ପଟିଯୋଗୀ, ନ ସୀଲାଦି। ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦେନ ଚ ୱିସେସନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ସୱିସେସଂ ସମାଧିଂ ନିୱତ୍ତେତି। ସୋ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦୋ

ୱିପସ୍ସନାଯାନିକସ୍ସ ଦେସନାତି କତ୍ୱା ନ ସମାଧିମତ୍ତଂ। ନ ହି ଖଣିକସମାଧିଂ ୱିନା ୱିପସ୍ସନା ସମ୍ଭୱତି। ୱିପସ୍ସନାତି ଚ ତିୱିଧାପି ଅନୁପସ୍ସନା ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାୱ। ନ ହି ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସନମତ୍ତେନ ସଚ୍ଚାଭିସମଯୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଂ ପନ ଗାଥାଯଂ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣସ୍ସେୱ ଗହଣଂ କତଂ, ତଂ ଯସ୍ସ ତଦେୱ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପାକଟଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ତାଦିସସ୍ସ ୱସେନ। ସୋପି ହି ଇତରଂ ଲକ୍ଖଣଦ୍ୱଯଂ ୱିଭୂତତରଂ କତ୍ୱା ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱିସେସଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ନ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣମେୱ।

ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରାତି ସବ୍ବେ ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରା, ତେ ହି ସମ୍ମସନୀଯା। ଅନିଚ୍ଚାତି ନ ନିଚ୍ଚା ଅଦ୍ଧୁୱା ଇତ୍ତରା ଖଣଭଙ୍ଗୁରାତି। ପଞ୍ଞାଯାତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ। ପସ୍ସତି ସମ୍ମସତି। ଅଥ ପଚ୍ଛା ଉଦଯବ୍ବଯଞାଣାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଉତ୍ତରକାଲଂ। ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନିଚ୍ଚାକାରତୋ ଦିଟ୍ଠେ ‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେଭୂମକେ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସଙ୍ଖାତେ ଦୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ନିବ୍ବିଦାଞାଣଂ ପଟିଲଭତି। ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ଏସ ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତୋ ୱିରାଗାଦୀନଂ କାରଣଭୂତୋ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅଧିଗମୂପାଯୋ।

ଝାନପଞ୍ଞାୱସେନାତି ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ। ଝାନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଯ ପାଦକଭୂତଂ ଝାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଯମ୍ହୀତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ। ଝାନଞ୍ଚ ପଞ୍ଞା ଚାତି ଏତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତି। ସ ୱେ ନିବ୍ବାନସନ୍ତିକେତି ସୋ ଟ୍ଠତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସମୀପେ ଏକନ୍ତତୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତୀତି।

କମ୍ମନ୍ତି ମଗ୍ଗଚେତନା। ସା ହି ଅପଚଯଗାମିତାଯ ସତ୍ତାନଂ ସୁଦ୍ଧିଂ ଆୱହତି। ୱିଜ୍ଜାତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସୀଲନ୍ତି ସମ୍ମାୱାଚାକମ୍ମନ୍ତା। ଜୀୱିତମୁତ୍ତମନ୍ତି ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ। ଧମ୍ମୋତି ଅୱସେସା ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଧମ୍ମା। ଅଥ ୱା କମ୍ମନ୍ତି ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଗହଣଂ। ‘‘ଯା ଚାୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଇମେ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହିତା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୨) ୱଚନତୋ। ୱିଜ୍ଜାତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାନଂ ଗହଣଂ। ଧମ୍ମୋତି ସମାଧି ‘‘ଏୱଂଧମ୍ମା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୮) ୱିଯ। ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ‘‘ଯୋ ଚାୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ଯା ଚ ସମ୍ମାସତି, ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସମାଧି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେ ସଙ୍ଗହିତା’’ତି ୱଚନତୋ ସମ୍ମାୱାଯାମସତୀନମ୍ପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୀଲନ୍ତି ସମ୍ମାୱାଚାଜୀୱାନଂ। ଜୀୱିତମୁତ୍ତମନ୍ତି ଏୱରୂପସ୍ସ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ଉତ୍ତମଂ ଜୀୱିତନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୀଲାଦିୱସେନାତି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱୀରିଯୱସେନ। ସବ୍ବଦାତି ସମାଦାନତୋ ପଭୁତି ସବ୍ବକାଲଂ। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲସମ୍ପଦାଯ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପଞ୍ଞୱାତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୁସମାହିତୋତି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ସମାଧିନା ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯୋ। ପହିତତ୍ତୋତି ନିବ୍ବାନଂ ପତିପେସିତତ୍ତତାଯ କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ନିରପେକ୍ଖଚିତ୍ତୋ। ଓଘନ୍ତି କାମୋଘାଦିଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଓଘଂ, ସଂସାରମହୋଘମେୱ ୱା।

ଏକାଯନୋତି ଏକମଗ୍ଗୋ। ମଗ୍ଗପରିଯାଯୋ ହି ଇଧ ଅଯନ-ସଦ୍ଦୋ, ତସ୍ମା ଏକପଥଭୂତୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, ନ ଦ୍ୱେଧାପଥଭୂତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଂ ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଅଯତି ଗଚ୍ଛତୀତି ଏକାଯନୋ, ଏକେନ ୱା ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାଯ ୱିୱେକଟ୍ଠେନ ଅଯିତବ୍ବୋ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋତି ଏକାଯନୋ, ଅଯନ୍ତି ତେନାତି ୱା ଅଯନୋ, ଏକସ୍ସ ସେଟ୍ଠସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଯନୋତି ଏକାଯନୋ, ତେନ ଉପ୍ପାଦିତତ୍ତା, ଏକସ୍ମିଂ ୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅଯନୋତି ଏକାଯନୋ। ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ରାଗାଦିମଲେହି, ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭାଦିଉପକ୍କିଲେସେହି ଚ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ ୱିସୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ଯେ ଇମେତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁବ୍ବେ ସରଣଲକ୍ଖଣେନ ମଗ୍ଗଟ୍ଠେନ ଚ ମଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ କାଯାଦିୱିସଯଭେଦେନ ଚତୁବ୍ବିଧତ୍ତା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମପ୍ପଧାନାଦୀସୁପି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅପ୍ପମାଦାଭିରତିଆଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଅପ୍ପମାଦାଭିରତିଆଦିୱସେନାପି ହି କତ୍ଥଚି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ ଦେସିତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସି ୱା;

ଅଭବ୍ବୋ ପରିହାନାଯ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ’’ତି। (ଧ। ପ। ୩୨);

୪।ତତ୍ରାତି ତସ୍ସଂ ଗାଥାଯଂ। ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନା ଗାଥାଯ ୱିତ୍ଥାରସଂୱଣ୍ଣନା ନିଦ୍ଦେସପଟିନିଦ୍ଦେସଟ୍ଠାନିଯା, ତତୋ ସଂଖିତ୍ତତରା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଉଦ୍ଦେସଟ୍ଠାନିଯାତି ଆହ ‘‘ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପୱଣ୍ଣନା’’ତି। ଯଥାଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସପଟିନିଦ୍ଦେସା ସୁକରା, ସୁବୋଧା ଚ ହୋନ୍ତୀତି। ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯାତି ଏତ୍ଥ ସୀଲେତି କୁସଲସୀଲେ। ଯଦିପି ‘‘କତମେ ଚ, ଥପତି, ଅକୁସଲା ସୀଲା’’ତିଆଦୀସୁ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାପି ସୀଲନ୍ତି ଆଗତା।

ୱୁଚ୍ଚମାନାଯ ପନ ଚିତ୍ତପଞ୍ଞାଭାୱନାଯ ଅଧିଟ୍ଠାନାଯୋଗ୍ଗତାଯ କିରିଯସୀଲାନମ୍ପି ଅସମ୍ଭୱୋ, କୁତୋ ଇତରେସନ୍ତି କୁସଲସୀଲମେୱେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ସୀଲଂ ପରିପୂରଯମାନୋତିଆଦୀସୁ ପରିପୂରଯମାନୋତି ପରିପାଲେନ୍ତୋ, ପରିୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ୱା, ସବ୍ବଭାଗେହି ସଂୱରନ୍ତୋ , ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାଭୂତୋ ହି ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତୋ ନାମ ହୋତି। ‘‘ସୀଲେ’’ତି ହି ଇଦଂ ଆଧାରେ ଭୁମ୍ମଂ। ପତିଟ୍ଠାଯାତି ଦୁୱିଧା ପତିଟ୍ଠା ନିସ୍ସଯୂପନିସ୍ସଯଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଉପନିସ୍ସଯପତିଟ୍ଠା ଲୋକିଯା, ଇତରା ଲୋକୁତ୍ତରା ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହଣେ। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପନ ଗହଣେ ଯଥା ଲୋକିଯଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ ସହଜାତାନଂ, ପୁରିମପଚ୍ଛିମାନଞ୍ଚ ୱସେନ ନିସ୍ସଯୂପନିସ୍ସଯପତିଟ୍ଠା ସମ୍ଭୱତି, ଏୱଂ ଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗଫଲସୀଲୱସେନ ଉପନିସ୍ସଯପତିଟ୍ଠାପି ସମ୍ଭୱତି। ‘‘ପତିଟ୍ଠାଯା’’ତି ଚ ପଦସ୍ସ ଯଦା ଉପନିସ୍ସଯପତିଟ୍ଠା ଅଧିପ୍ପେତା, ତଦା ‘‘ସଦ୍ଧଂ ଉପନିସ୍ସାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୨୩) ୱିଯ ପୁରିମକାଲକିରିଯାୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ଖୋ ପନସ୍ସ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ଆଜୀୱୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୪୩୧)। ଯଦା ପନ ନିସ୍ସଯପତିଟ୍ଠା ଅଧିପ୍ପେତା, ତଦା ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୪; ୩।୪୨୧; ସଂ। ନି। ୪।୬୦) ୱିଯ ସମାନକାଲକିରିଯାୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମ୍ମାୱାଚାଦଯୋ ହି ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ସହଜାତୱସେନେୱ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତୀତି।

ନରତି ନେତୀତି ନରୋ, ପୁରିସୋ। ଯଥା ହି ପଠମପକତିଭୂତୋ ସତ୍ତୋ, ଇତରାଯ ପକତିଯା ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ପୁରି ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ସେତି ପୱତ୍ତତୀତି ‘‘ପୁରିସୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ନଯନଟ୍ଠେନ ‘‘ନରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୁତ୍ତଭାତୁଭୂତୋପି ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାତୁଜେଟ୍ଠଭଗିନୀନଂ ନେତୁଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ପଗେୱ ଇତରୋ ଇତରାସଂ। ନରେନ ଯୋଗତୋ, ନରସ୍ସ ଅଯନ୍ତି ୱା ନାରୀ, ଇତ୍ଥୀ। ସାପି ଚେତ୍ଥ କାମଂ ତଣ୍ହାଜଟାୱିଜଟନସମତ୍ଥତା ଅତ୍ଥି, ପଧାନମେୱ ପନ ସତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନରୋ’’ତି ଆହ ଯଥା ‘‘ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୫୭, ୨୫୫)। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଅୱିଭାଗେନ ପୁଗ୍ଗଲପରିଯାଯୋ ଅଯନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନରୋତି ସତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସପଞ୍ଞୋତି ୱିପାକଭୂତାଯ ସହ ପଞ୍ଞାଯ ପୱତ୍ତତୀତି ସପଞ୍ଞୋ। ତାଯ ହି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସନ୍ତାନୱସେନ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତମାନାଯ ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ସୱିସେସଂ ‘‘ସପଞ୍ଞୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି। ୱିପାକପଞ୍ଞାପି ହି ସନ୍ତାନୱିସେସନେନ ଭାୱନାପଞ୍ଞୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଉପନିସ୍ସଯୋ ହୋତି ଅହେତୁକଦ୍ୱିହେତୁକାନଂ ତଦଭାୱତୋ। ସମ୍ପଜଞ୍ଞସଙ୍ଖାତାଯ ଚ ତଂତଂକିଚ୍ଚକାରିକାଯ ପଞ୍ଞାଯ ୱସେନ ‘‘ସପଞ୍ଞୋ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ନିପକ-ସଦ୍ଦେନ ପାରିହାରିକପଞ୍ଞା ଗଯ୍ହତୀତି ୱିପାକପଞ୍ଞାୱସେନେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। କମ୍ମଜତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିପଞ୍ଞାଯାତି କମ୍ମଜାଯ ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଯଂ ପଞ୍ଞାଯାତି ଏୱଂ ତିହେତୁକ-ସଦ୍ଦୋ ପଟିସନ୍ଧି-ସଦ୍ଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ, ନ ପଞ୍ଞା-ସଦ୍ଦେନ। ନ ହି ପଞ୍ଞା ତିହେତୁକା ଅତ୍ଥି। ପଟିସନ୍ଧିତୋ ପଭୁତି ପୱତ୍ତମାନା ପଞ୍ଞା ‘‘ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ପଞ୍ଞା’’ତି ୱୁତ୍ତା ତଂମୂଲକତ୍ତା, ନ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତା ଏୱ।

ଚିନ୍ତେତି ଆରମ୍ମଣଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯତୀତି ଚିତ୍ତଂ, ସମାଧି। ସୋ ହି ସାତିସଯଂ ଉପନିଜ୍ଝାନକିଚ୍ଚୋ। ନ ହି ୱିତକ୍କାଦଯୋ ୱିନା ସମାଧିନା ତମତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତି, ସମାଧି ପନ ତେହି ୱିନାପି ସାଧେତୀତି। ପଗୁଣବଲୱଭାୱାପାଦନେନ ପଚ୍ଚଯେହି ଚିତଂ, ତଥା ସନ୍ତାନଂ ଚିନୋତୀତିପି ଚିତ୍ତଂ, ସମାଧି। ପଠମଜ୍ଝାନାଦିୱସେନ ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତତାଯ, ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦିଚିତ୍ତକରଣେନ ଚ ସମାଧି ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱିନାପି ପରୋପଦେସେନସ୍ସ ଚିତ୍ତପରିଯାଯୋ ଲବ୍ଭତେୱ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଚିତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିରୁଳ୍ହୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଚିତ୍ତସୀସେନ ହେତ୍ଥ ସମାଧି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି। ଯଥାସଭାୱଂ ପକାରେହି ଜାନାତୀତି ପଞ୍ଞା। ସା ଯଦିପି କୁସଲାଦିଭେଦତୋ ବହୁୱିଧା। ‘‘ଭାୱଯ’’ନ୍ତି ପନ ୱଚନତୋ ଭାୱେତବ୍ବା ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିପସ୍ସନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଭାୱଯ’’ନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ‘‘ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱଯଂ, ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯ’’ନ୍ତି। ତଯିଦଂ ଦ୍ୱଯଂ କିଂ ଲୋକିଯଂ, ଉଦାହୁ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି? ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସତୋ। ତଂ ହି ଭାୱଯମାନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ତଣ୍ହାଜଟଂ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱିଜଟେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଲୋକିଯଂ। ନାନନ୍ତରିଯଭାୱେନ ପନେତ୍ଥ ଲୋକିଯାପି ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି ଲୋକିଯସମଥୱିପସ୍ସନାଯ ୱିନା ତଦଭାୱତୋ। ସମଥଯାନିକସ୍ସ ହି ଉପଚାରପ୍ପନାପ୍ପଭେଦଂ ସମାଧିଂ ଇତରସ୍ସ ଖଣିକସମାଧିଂ, ଉଭଯେସମ୍ପି ୱିମୋକ୍ଖମୁଖତ୍ତଯଂ ୱିନା ନ କଦାଚିପି ଲୋକୁତ୍ତରାଧିଗମୋ ସମ୍ଭୱତି। ତେନାହ ‘‘ସମାଧିଞ୍ଚେୱ ୱିପସ୍ସନଞ୍ଚ ଭାୱଯମାନୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ଯଦା ଲୋକିଯା ସମଥୱିପସ୍ସନା ଅଧିପ୍ପେତା, ତଦା ‘‘ଭାୱଯ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଭାୱନାକିରିଯାଯ ହେତୁଭାୱକଥନଂ, ଭାୱନାହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂଭାୱନାହେତୁକା ହି ୱିଜଟନକିରିଯାତି। ଯଦା ପନ ଲୋକୁତ୍ତରା ଅଧିପ୍ପେତା, ତଦା କେୱଲଂ ୱତ୍ତମାନଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ। ତଦୁଭଯଭାୱନାସମକାଲମେୱ ହି ତଣ୍ହାଜଟାୱିଜଟନଂ।

‘‘ଆତାପୀ ନିପକୋ’’ତି ଇଦଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଭାୱନାଯ ଉପକାରକଧମ୍ମକିତ୍ତନଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ହି ୱୀରିଯଂ ସତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ବହୂପକାରା। ୱୀରିଯୂପତ୍ଥମ୍ଭଞ୍ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାନୁପାଲିତଂ ନ ପରିପତତି, ଉପରି ଚ ୱିସେସଂ ଆୱହତି। ପତିଟ୍ଠାସିଦ୍ଧିଯା ଚେତ୍ଥ ସଦ୍ଧାସିଦ୍ଧି, ସଦ୍ଧୂପନିସ୍ସଯତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ, ୱୀରିଯାଦିସିଦ୍ଧିଯା ଚ। ନ ହି ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁଂ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତୱୀରିଯାଦଯୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ତଥା ସମାଧିପି। ଯଥା ହି ହେତୁଭାୱତୋ ୱୀରିଯାଦୀହି ସଦ୍ଧାସିଦ୍ଧି, ଏୱଂ ଫଲଭାୱତୋ ତେହି ସମାଧିସିଦ୍ଧି। ୱୀରିଯାଦୀସୁ ହି ସମ୍ପଜ୍ଜମାନେସୁ ସମାଧି ସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି ଅସମାହିତସ୍ସ ତଦଭାୱତୋ। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ସତିସିଦ୍ଧି? ନିପକଗ୍ଗହଣତୋ। ତିକ୍ଖୱିସଦଭାୱପ୍ପତ୍ତା ହି ସତି ‘‘ନେପକ୍କ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ‘‘ପରମେନ

ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ‘‘ନେପକ୍କଂ ପଞ୍ଞା’’ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ସତିପି ଗହିତାୱ ହୋତି। ନ ହି ସତିୱିରହିତା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥୀତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ସପଞ୍ଞୋ’’ତି ଇମିନାୱ ପାରିହାରିକପଞ୍ଞାପି ଗୟ୍ହତୀତି ‘‘ନିପକୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ସତୋ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଯଦିପି କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଆତାପନଂ, ତଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନମ୍ପି ଅତ୍ଥେୱ। ଆତପ୍ପସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ପନ ଆତାପସଦ୍ଦୋ ୱୀରିୟେୟେୱ ନିରୁଳ୍ହୋତି ଆହ ‘‘ଆତାପୀତି ୱୀରିୟୱା’’ତି। ଅଥ ୱା ପଟିପକ୍ଖପ୍ପହାନେ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସହନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନସ୍ସ ୱୀରିୟସ୍ସ ସାତିସୟଂ ତଦାତାପନନ୍ତି ୱୀରିୟମେୱ ତଥା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଞ୍ଞେ ଧମ୍ମା। ଆତାପୀତି ଚାୟମୀକାରୋ ପସଂସାୟ, ଅତିସୟସ୍ସ ୱା ଦୀପକୋ। ୱୀରିୟୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋପି ତଦତ୍ଥୋ ଏୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସମଙ୍ଗିତା ୱୁତ୍ତା ହୋତି। ତେନାହ ‘‘କିଲେସାନଂ ଆତାପନପରିତାପନଟ୍ଠେନା’’ତି। ଆତାପନଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଆରମ୍ଭ ଧାତୁମାହ ଆଦିତୋ ୱୀରିୟାରମ୍ଭୋତି କତ୍ୱା, ପରିତାପନଗ୍ଗହଣେନ ନିକ୍କମପରକ୍କମଧାତୁଯୋ ସବ୍ବସୋ ପଟିପକ୍ଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତଂ, ଉପରୂପରି ୱିସେସପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଉପାଦାୟ। ନିପୟତି ୱିସୋସେତି ପଟିପକ୍ଖଂ, ତତୋ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନିପାତି ରକ୍ଖତୀତି ନିପକୋ, ସମ୍ପଜାନୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିହରଣେ ନିୟୁତ୍ତାତି ପାରିହାରିକା।

ଅଭିକ୍କମାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞାଦିୱସେନ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ନେତୀତି ସବ୍ବକିଚ୍ଚପରିଣାୟିକା। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱା ଉଗ୍ଗହୋ ପରିପୁଚ୍ଛା ଭାୱନାରମ୍ଭୋ ମନସିକାରୱିଧି, ତତ୍ଥ ଚ ସକ୍କଚ୍ଚକାରିତା ସାତଚ୍ଚକାରିତା ସପ୍ପାୟକାରିତା ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ପହିତତ୍ତତା ଅନ୍ତରାଅସଙ୍କୋଚୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା ୱୀରିୟସମତାପାଦନଂ ୱୀରିୟସମତାଯୋଜନନ୍ତି ଏୱମାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ କିଚ୍ଚାନଂ ପରିଣାୟିକା ସବ୍ବକିଚ୍ଚପରିଣାୟିକା। ଭୟଂ ଇକ୍ଖତୀତି ଭିକ୍ଖୂତି ସାଧାରଣତୋ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣକଥନେନ ପଟିପତ୍ତିୟାୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ, ନ ଭିକ୍ଖକଭିନ୍ନପଟଧରାଦିଭାୱେନାତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ହି କତକିଚ୍ଚାନଂ ସାମଣେରାଦୀନଂ, ପଟିପନ୍ନାନଞ୍ଚ ଅପବ୍ବଜିତାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ କତୋ ହୋତି। ଇଧ ପନ ପଟିପଜ୍ଜନକୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭିନ୍ଦତି ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେତି ୱା ଭିକ୍ଖୁ। ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟୟେତି ଯୋ ନରୋ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଆତାପୀ ନିପକୋ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ତଣ୍ହାଜଟଂ ୱିଜଟୟେତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇଦାନି ତମ୍ପି ୱିଜଟନଂ ୱେଳୁଗୁମ୍ବୱିଜଟନେନ ଉପମେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଗାଥାୟ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ସୀଲାଦିଧମ୍ମେ ‘‘ଇମିନା ଚ ସୀଲେନା’’ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚାମସତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଯୋଗାୱଚରସନ୍ତାନଗତା ନାନାକ୍ଖଣିକା ମିସ୍ସକା ସୀଲାଦିଧମ୍ମା ଗାଥାୟ ଗହିତା, ତସ୍ମା ତେ ଏକଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଛହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ଆହ। ନ ହି ତେ ଛ ଧମ୍ମା ଏକସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଚ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଗାଥା ଭାସିତା, ତସ୍ମା ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନମେୱ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପୁରିସୋ’’ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ସୁନିସିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ନିସିତଂ, ଅତିୱିୟ ତିଖିଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ଥସ୍ସ ନିସାନସିଲାୟଂ ନିସିତତରଭାୱକରଣଂ, ବାହୁବଲେନ ଚସ୍ସ ଉକ୍ଖିପନନ୍ତି ଉଭୟମ୍ପେତଂ ଅତ୍ଥାପନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଉପମା ୱୁତ୍ତାତି ତଦୁଭୟଂ ଉପମେୟ୍ୟେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସମାଧିସିଲାୟଂ ସୁନିସିତଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାହତ୍ଥେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ସମାଧିଗୁଣେନ ହି ପଞ୍ଞାୟ ତିକ୍ଖଭାୱୋ। ତେନାହ ଭଗୱା ‘‘ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୩।୫; ୪।୯୯; ୫।୧୦୭୧; ନେତ୍ତି॰ ୪୦; ମି॰ ପ॰ ୨।୧।୧୪)। ୱୀରିୟଞ୍ଚସ୍ସା ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତୋ। ୱିଜଟେୟ୍ୟାତି ୱିଜଟେତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ। ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିୱିପସ୍ସନାୟ ହି ୱତ୍ତମାନାୟ ଯୋଗାୱଚରୋ ତଣ୍ହାଜଟଂ ୱିଜଟେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ। ୱିଜଟନଂ ଚେତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପହାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସଞ୍ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ ସମ୍ପଦାଲେୟ୍ୟା’’ତି। ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତୀତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ, ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଚାତି ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ, ଅଗ୍ଗା ୱା ଦକ୍ଖିଣା ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣା, ତଂ ଅରହତୀତି ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ।

୫।ତତ୍ରାତି ତସ୍ସଂ ଗାଥାୟଂ। ଅୟନ୍ତି ‘‘ନରୋ’’ତି ଚ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ। ପୁନ ତତ୍ରାତି ତସ୍ସଂ ପଞ୍ଞାୟଂ। ଅସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ। କତ୍ତରି ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ, ଅନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କରଣୀୟଂ ନତ୍ଥି ୱିସେସାଧାନସ୍ସ ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିପଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱତୋ। ତେନାହ ‘‘ପୁରିମକମ୍ମାନୁଭାୱେନେୱ ହିସ୍ସ ସା ସିଦ୍ଧା’’ତି। ତେନାତି ଯୋଗିନା। ଭାୱନାୟଂ ସତତପୱତ୍ତିତୱୀରିୟତାୟ ସାତଚ୍ଚକାରିନା। ପଞ୍ଞାୱସେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତନେପକ୍କସଙ୍ଖାତପଞ୍ଞାୱସେନ। ଯଂ କିଞ୍ଚି କତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ସମ୍ପଜାନୱସେନେୱ କରଣସୀଲୋ, ତତ୍ଥ ୱା ସମ୍ପଜାନକାରୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ୱା ଅସମ୍ମୋହସ୍ସ କାରକୋ ଉପ୍ପାଦକୋତି ସମ୍ପଜାନକାରୀ, ତେନ ସମ୍ପଜାନକାରିନା। ଅତ୍ରାତି ଅସ୍ସଂ ଗାଥାୟଂ। ସୀଲାଦିସମ୍ପାଦନେ ୱୀରିୟସ୍ସ ତେସଂ ଅଙ୍ଗଭାୱତୋ ତଂ ୱିସୁଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାମୁଖେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଅୱିଭାଗତୋ ଦେସନାୟ ପିଣ୍ଡତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ୱିଭାଗତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏତ୍ତାୱତା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏତ୍ତାୱତାତି ଏତ୍ତକାୟ ଦେସନାୟ। ସିକ୍ଖାତି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସିକ୍ଖା। ସିକ୍ଖନଂ ଚେତ୍ଥ ଆସେୱନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୀଲାଦିଧମ୍ମେହି ସଂୱରଣାଦିୱସେନ ଆସେୱନ୍ତୋ ତେ ସିକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସାସନନ୍ତି ପଟିପତ୍ତିସାସନଂ। ଉପନିସ୍ସୟୋ ବଲୱକାରଣଂ। ୱଜ୍ଜନଂ ଅନୁପଗମନଂ। ସେୱନା ଭାୱନା। ପଟିପକ୍ଖୋତି ପହାୟକପଟିପକ୍ଖୋ। ଯଦିପି ଗାଥାୟଂ ‘‘ସୀଲେ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ଅଧିସୀଲେ’’ତି। ତଂ ପନ ତଣ୍ହାଜଟାୱିଜଟନସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାଭୂତଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀଲେନ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ପକାସିତା’’ତି। ଭୱଗାମି ହି ସୀଲଂ ସୀଲମେୱ, ୱିଭୱଗାମି ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା। ସାମଞ୍ଞଜୋତନା ହି ୱିସେସେ ଅୱତିଟ୍ଠତୀତି। ଏସ ନୟୋ ସେସସିକ୍ଖାସୁପି।

ସୀଲେନାତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଭୂତେନ ସୀଲେନ। ତଂ ହି ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣତାଯ ସାସନସ୍ସ ଆଦିକଲ୍ଯାଣତଂ ପକାସେତି, ନ ଯମନିଯମାଦିମତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣ"ନ୍ତି ଚ। କୁସଲାନନ୍ତି ମଗ୍ଗକୁସଲାନଂ। କୁସଲାନନ୍ତି ୱା ଅନୱଜ୍ଜାନଂ। ତେନ ଅରିଯଫଲଧମ୍ମାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣନ୍ତି ସବ୍ବସ୍ସାପି ସାୱଜ୍ଜସ୍ସ ଅକିରିଯା ଅନଜ୍ଝାପଜ୍ଜନଂ। ଏତେନ ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତଭେଦସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଗହଣଂ କତଂ ହୋତି। କତ୍ତବ୍ବାକରଣମ୍ପି ହି ସାୱଜ୍ଜମେୱାତି। ଆଦିୱଚନତୋତି ଗାଥାଯଂ ୱୁତ୍ତସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ ଆଦିମ୍ହି ୱଚନତୋ। ଆଦିଭାୱୋ ଚସ୍ସ ତମ୍ମୂଲକତ୍ତା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନଂ। ଆଦୀନଂ ୱା ୱଚନଂ ଆଦିୱଚନଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ "ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ, ୱିମୁତ୍ତି ଚ ଅନୁତ୍ତରା"ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୬) ଏୱମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୀଲସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ୱିପ୍ପଟିସାରାଦିହେତୂନଂ ଦୂରୀକରଣତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦିଗୁଣାୱହଂ। "ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦିଗୁଣାୱହତ୍ତା"ତି ଏତେନ ନ କେୱଲଂ ସୀଲସ୍ସ କଲ୍ଯାଣତାୱ ୱିଭାୱିତା, ଅଥ ଖୋ ଆଦିଭାୱୋପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଥା ହିସ୍ସ ସୁତ୍ତେ (ପରି। ୩୬୬) ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦୀନଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣପରିଯୋସାନାନଂ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯତା ୱୁତ୍ତା। ସମାଧିନାତି ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାଭୂତେନ ସମାଧିନା। ସକଲଂ ସାସନଂ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତାଯ ଗାଥାଯ ଆଦିପଦେନ ଆଦିମ୍ହି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ, ତତିଯପଦେନ ପରିଯୋସାନେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଗହିତତ୍ତା ମଜ୍ଝେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋ ସମାଧି ପାରିସେସତୋ ଦୁତିଯପଦେନ ଗଯ୍ହତୀତି "କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାତିଆଦିୱଚନତୋ ହି ସମାଧି ସାସନସ୍ସ ମଜ୍ଝେ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ କୁସଲସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାଧିପରିଯାଯତ୍ତା। ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯୱତୋ ହି ସମାହିତତାଦିଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗମେନ ଅଭିନୀହାରକ୍ଖମତା ସମାଧିସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦିଗୁଣାୱହତ୍ତଂ, ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଗତାଯ ଯଦତ୍ଥଂ ପବ୍ବଜତି, ତଂ ପରିଯୋସିତନ୍ତି ପଞ୍ଞା ସାସନସ୍ସପରିଯୋସାନଂ। ତେନାହ ଭଗୱା "ସିକ୍ଖାନିସଂସମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ସଦ୍ଧାଧିପତେଯ୍ଯଂ ପଞ୍ଞୁତ୍ତରଂ ୱିମୁତ୍ତିସାର"ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୫)। ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ସଚିତ୍ତଂ, ସଚିତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବସୋ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ୱିସୋଧନଂ ସଚିତ୍ତପରିଯୋଦାପନଂ। ଏୱଂ ପନ ପଞ୍ଞାକିଚ୍ଚେ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତେ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯାଭାୱତୋ ସାସନସ୍ସ ପଞ୍ଞୁତ୍ତରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତାଦିଭାୱାୱହନତୋତି ଯାଦିସୋ ଇଟ୍ଠେସୁ, ଲାଭାଦୀସୁ ଚ ଅନୁନଯାଭାୱତୋ, ତାଦିସୋ ଅନିଟ୍ଠେସୁ, ଅଲାଭାଦୀସୁ ଚ ପଟିଘାଭାୱତୋ। ତତୋ ଏୱ ୱା ଯାଦିସୋ ଅନାପାଥଗତେସୁ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ, ତାଦିସୋ ଆପାଥଗତେସୁପୀତି ତାଦୀ। ତସ୍ସ ଭାୱୋ ତାଦିଭାୱୋ, ତସ୍ସ ଆୱହନତୋ। ୱାତେନାତି ୱାତହେତୁ। ନ ସମୀରତୀତି ନ ଚଲତି। ନ ସମିଞ୍ଜନ୍ତୀତି ନ ଫନ୍ଦନ୍ତି, କୁତୋ ଚଲନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତଥାତି ଯଥା ସୀଲାଦଯୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦୀନଂ ପକାସକା, ତଥା ତେୱିଜ୍ଜତାଦୀନଂ ଉପନିସ୍ସଯସ୍ସାତି ତେସଂ ପକାସନାକାରୂପସଂହାରତ୍ଥୋ ତଥା-ସଦ୍ଦୋ। ଯସ୍ମା ସୀଲଂ ୱିସୁଜ୍ଝମାନଂ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞବଲେନ, କମ୍ମସ୍ସକତଞାଣବଲେନ ଚ ସଂକିଲେସମଲତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ପାରିପୂରିଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ସୀଲସମ୍ପଦା ସିଜ୍ଝମାନା ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଭାୱେନ ସତିବଲଂ, ଞାଣବଲଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ତସ୍ସା ୱିଜ୍ଜତ୍ତଯୂପନିସ୍ସଯତା ୱେଦିତବ୍ବା ସଭାଗହେତୁସମ୍ପାଦନତୋ। ସତିନେପକ୍କେନ ହି ପୁବ୍ବେନିୱାସୱିଜ୍ଜାସିଦ୍ଧି, ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୁ ସୁଦିଟ୍ଠକାରିତାପରିଚଯେନ ଚୁତୂପପାତଞାଣାନୁବନ୍ଧାଯ ଦୁତିଯୱିଜ୍ଜାସିଦ୍ଧି, ୱୀତିକ୍କମାଭାୱେନ ସଂକିଲେସପ୍ପହାନସବ୍ଭାୱତୋ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯତାୱସେନ ଅଜ୍ଝାସଯସୁଦ୍ଧିଯା ତତିଯୱିଜ୍ଜାସିଦ୍ଧି। ପୁରେତରଂ ସିଦ୍ଧାନଂ ସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ ପାରିପୂରିଂ ୱିନା ସୀଲସ୍ସ ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣୂପନିସ୍ସଯତା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଖୀଣାସୱେହି ଦୀପେତବ୍ବା। ସମାଧିପଞ୍ଞା ୱିଯ ଅଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ସୀଲଂ ନ ସଭାଗହେତୂତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ "ନ ତତୋ ପର"ନ୍ତି। "ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ"ତି (ସଂ। ନି। ୩।୫; ୪।୯୯; ନେତ୍ତି। ୪୦; ମି। ପ। ୨।୧।୧୪) ୱଚନତୋ ସମାଧିସମ୍ପଦା ଛଳଅଭିଞ୍ଞତାଯ ଉପନିସ୍ସଯୋ। ପଞ୍ଞା ୱିଯ ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ସମାଧି ନ ସଭାଗହେତୂତି ୱୁତ୍ତଂ "ନ ତତୋ ପର"ନ୍ତି। "ଯୋଗା ୱେ ଜାଯତେ ଭୂରୀ"ତି (ଧ। ପ। ୨୮୨) ୱଚନତୋ ପୁବ୍ବଯୋଗେନ, ଗରୁୱାସଦେସଭାସାକଓସଲ୍ଲୌଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ଚ ପରିଭାୱିତା ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତି ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧିସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯୋପି ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିସନ୍ନିସ୍ସଯାତି ପଞ୍ଞାଯ ଅନଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ୱିସେସସ୍ସ ଅଭାୱତୋ, ତସ୍ସା ଚ ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦସ୍ସ ଏକନ୍ତିକକାରଣତୋ ହେଟ୍ଠା ୱିଯ "ନ ତତୋ ପର"ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା "ନ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନା"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ "ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯସ୍ସ ସମାଧିୱିଜମ୍ଭନଭୂତା ଅନୱସେସା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ନ ଇଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ନ ସମାଧିସମ୍ପଦା ଅତ୍ଥୀତି। ସତିପି ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅଭିଞ୍ଞେକଦେସଭାୱେ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିସମୁଦାଗତା ଏୱ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଗହିତା। ଯଥା ହି ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିସମୁଦାଗତା ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗେନେୱ ଇଜ୍ଝନ୍ତି, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଏୱ ତାସଂ ପଟିଲଭିତବ୍ବତୋ, ଏୱଂ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିସମୁଦାଗତା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ସମାଧିସମ୍ପତ୍ତିସମୁଦାଗତା ଚ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗେନେୱ ଇଜ୍ଝନ୍ତୀତି ମଗ୍ଗାଧିଗମେନେୱ ତାସଂ ଅଧିଗମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକବୋଧିସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିସମଧିଗମସଦିସା ହି ଇମେସଂ ଅରିଯାନଂ ଇମେ ୱିସେସାଧିଗମାତି। ୱିନଯସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ତେୱିଜ୍ଜତାଦୀନଂ ଉପନିସ୍ସଯତାପି ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧିନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ସମ୍ପନ୍ନସୀଲସ୍ସ କାମସେୱନାଭାୱତୋ ସୀଲେନ ପଠମନ୍ତୱିୱଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ହି ସତ୍ତା କାମହେତୁ ପାଣାତିପାତାଦିୱସେନାପି ଅସୁଦ୍ଧପଯୋଗା ହୋନ୍ତି। ଝାନସୁଖଲାଭିନୋ କାଯକିଲମଥସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ସମାଧିନା ଦୁତିଯନ୍ତୱିୱଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ ଝାନସମୁଟ୍ଠାନପଣୀତରୂପଫୁଟ୍ଠକାଯତ୍ତା। ପଞ୍ଞାଯାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେନ ହି ଏକଂସତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋୱ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପତ୍ତି ନାମ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଲୋକିଯପଞ୍ଞାୱସେନପି ଅନ୍ତଦ୍ୱଯୱିୱଜ୍ଜନଂ ୱିଭାୱେତଙ୍ଗ।

ସୀଲଂ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ କାମସୁଗତୀସୁଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତାପନତୋ ଚତୂହି ଅପାଯେହି ୱିମୁତ୍ତିଯା କାରଣନ୍ତି ଆହ ''ସୀଲେନ ଅପାଯସମତିକ୍କମନୁପାଯୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀ''ତି। ନ ହି ପାଣାତିପାତାଦିପଟିୱିରତି ଦୁଗ୍ଗତିପରିକିଲେସଂ ଆୱହତି। ସମାଧି ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ମହଗ୍ଗତଭୂମିଯଂଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତାପନେନ ସକଲକାମଭୱତୋ ୱିମୋଚେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସମାଧିନା କାମଧାତୁସମତିକ୍କମନୁପାଯୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀ''ତି। ନ ହି କାମାୱଚରକମ୍ମସ୍ସ ଅନୁବଲପ୍ପଦାଯୀନଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭକଂ ଝାନଂ କାମଧାତୁପରିକିଲେସାୱହଂ ହୋତି। ନ ଚେତ୍ଥ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ନିଦସ୍ସେତଙ୍ଗ, ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ନାପି ''ସୀଲେନେୱ ଅତିକ୍କମିତବ୍ବସ୍ସ ଅପାଯଭୱସ୍ସ ସମାଧିନା ଅତିକ୍କମିତବ୍ବତା''ତି ୱଚନୋକାସୋ। ସୁଗତିଭୱମ୍ପି ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗତିସମତିକ୍କମନେ କା କଥାତି। ସବ୍ବଭୱସମତିକ୍କମନୁପାଯୋତି କାମଭୱାଦୀନଂ ନୱନ୍ନମ୍ପି ଭୱାନଂ ସମତିକ୍କମନୁପାଯୋ ସୀଲସମାଧୀହି ଅତିକ୍କନ୍ତାପି ଭୱା ଅନତିକ୍କନ୍ତା ଏୱ, କାରଣସ୍ସ ଅପହୀନତ୍ତା। ପଞ୍ଞାଯ ପନସ୍ସ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ତେ ସମତିକ୍କନ୍ତା ଏୱ।

ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନୱସେନାତି ଦୀପାଲୋକେନେୱ ତମସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁଗତେନ ତେନ ତେନ କୁସଲଙ୍ଗେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅକୁସଲଙ୍ଗସ୍ସ ପହାନୱସେନ। ସମାଧିନା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନୱସେନାତି ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେନ ସମାଧିନା ପୱତ୍ତିନିୱାରଣେନ ଘଟପ୍ପହାରେନେୱ ଜଲତଲେ ସେୱାଲସ୍ସ ତେସଂ ତେସଂ ନୀୱରଣାଦିଧମ୍ମାନଂ ପହାନୱସେନ। ପଞ୍ଞାଯାତି ଅରିଯମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନୱସେନାତି ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ତଂତଂମଗ୍ଗୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ''ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ପହାନାଯା''ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨୭୭) ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମୁଦଯପକ୍ଖିଯସ୍ସ କିଲେସଗଣସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିସଙ୍ଖାତସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନପ୍ପହାନୱସେନ।

କିଲେସାନଂ ୱୀତିକ୍କମପଟିପକ୍ଖୋତି ସଂକିଲେସଧମ୍ମାନଂ, କମ୍ମକିଲେସାନଂ ୱା ଯୋ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁ ୱୀତିକ୍କମୋ ଅଜ୍ଝାଚାରୋ, ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ସୀଲେନ ପକାସିତୋ ହୋତି, ଅୱୀତିକ୍କମସଭାୱତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ। ଓକାସାଦାନୱସେନ କିଲେସାନଂ ଚିତ୍ତେ କୁସଲପ୍ପୱତ୍ତିଂ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାନଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ। ତଂ ସମାଧି ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତୀତି ଆହ ''ସମାଧିନା ପରିଯୁଟ୍ଠାନପଟିପକ୍ଖୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀ''ତି, ସମାଧିସ୍ସ ପରିଯୁଟ୍ଠାନପ୍ପହାଯକତ୍ତା। ଅପ୍ପହୀନଭାୱେନ ସନ୍ତାନେ ଅନୁ ଅନୁ ସଯନତୋ କାରଣଲାଭେ ଉପ୍ପତ୍ତିରହା ଅନୁସଯା, ତେ ପନ ଅନୁରୂପଂ କାରଣଂ ଲଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହା ଥାମଗତା କାମରାଗାଦଯୋ ସତ୍ତ କିଲେସା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ଅରିଯମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବସୋ ପହୀଯନ୍ତୀତି ଆହ ''ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁସଯପଟିପକ୍ଖୋ ପକାସିତୋ ହୋତୀ''ତି।

କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦି ଦୁଟ୍ଠୁ ଚରିତଂ, କିଲେସେହି ୱା ଦୂସିତଂ ଚରିତନ୍ତି ଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ତମେୱ ଯତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ସନ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସେତି ୱିବାଧତି, ଉପତାପେତି ଚାତି ସଂକିଲେସୋ, ତସ୍ସ ୱିସୋଧନଂ ସୀଲେନ ତଦଙ୍ଗୱସେନ ପହାନଂ ୱୀତିକ୍କମପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ। ତଣ୍ହାସଂକିଲେସସ୍ସ ୱିସୋଧନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହାନଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସମାଧିସ୍ସ, ତଣ୍ହାଯ ଚସ୍ସ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନିକଭାୱତୋ। ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସସ୍ସ ୱିସୋଧନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପହାନଂ ଅନୁସଯପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ପଞ୍ଞାଯ, ଦିଟ୍ଠିଗତାନଞ୍ଚ ଅଯାଥାୱଗାହୀନଂ ଯାଥାୱଗାହିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନିକଭାୱତୋ।

କାରଣନ୍ତି ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ। ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦିଭୂତତ୍ତା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନଂ ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସସଙ୍ଖାତାନଂ ମହାସୀଲସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅୱୀତିକ୍କମନତୋ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନଂ ଆପଜ୍ଜନେ ସହସାୱ ତେହି ୱୁଟ୍ଠାନେନ ସୀଲେସୁ ଯଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରିପୂରଂ ସମତ୍ତଂ କରୋତୀତି ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ। ତଥା ସକଦାଗାମୀତି ''ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ''ତି ଏତଂ ଉପସଂହରତି ତଥା-ସଦ୍ଦେନ। ଏତେ ହି ଦ୍ୱେ ଅରିଯା ସମାଧିପାରିପନ୍ଥିକାନଂ କାମରାଗବ୍ଯାପାଦାନଂ ପଞ୍ଞାପାରିପନ୍ଥିକସ୍ସ ସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ଅସମୂହତତ୍ତା ସମାଧିଂ, ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେନ୍ତାପି ସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ ଯଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ମତ୍ତସୋ ପମାଣେନ ପଦେସମତ୍ତମେୱ କରୋନ୍ତୀତି ସମାଧିସ୍ମିଂ, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ମତ୍ତସୋ କାରିନୋ ''ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିନୋ''ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅନାଗାମୀ ପନ କାମରାଗବ୍ଯାପାଦାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ। ଅରହା ସବ୍ବସୋ ସମ୍ମୋହସ୍ସ ସୁସମୂହତତ୍ତା ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀ।

ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ଭଗୱତା (ଅ। ନି। ୩।୮୭) –

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ତାନି ଆପଜ୍ଜତିପି ୱୁଟ୍ଠାତିପି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହି ମେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ଯାନି ଚ ଖୋ ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସାରୁପ୍ପାନି, ତତ୍ଥ ଧୁୱସୀଲୋ ଚ ହୋତି ଠିତସୀଲୋ ଚ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ…ପେ… ସୋ ତିଣ୍ଣଂ

ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି। ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି…ପେ… ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ…ପେ… ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀ। ସୋ ଯାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି…ପେ… ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା… ପେ… ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି।

‘‘କଥ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାଦିକେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ନିଗମେତୁଂ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେ ଚାତି ତଯୋ ୱିୱେକା, ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି, ତୀଣି ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି, ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ଏୱମାଦଯୋ, ସିକ୍ଖତ୍ତିକାଦୀହି ଅଞ୍ଞେ ଚ ଗୁଣତ୍ତିକା। ଏୱରୂପାତି ଯାଦିସକା ସିକ୍ଖତ୍ତିକାଦଯୋ ଇଧ ସୀଲାଦୀହି ପକାସିତା ହୋନ୍ତି, ଏଦିସା।

ଏତ୍ଥ ହି ୱିୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ସୀଲେନ କାଯୱିୱେକୋ ପକାସିତୋ ହୋତି, ସମାଧିନା ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ, ପଞ୍ଞାଯ ଉପଧିୱିୱେକୋ। ତଥା ସୀଲେନ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ ପକାସିତଂ ହୋତି, ତିତିକ୍ଖପ୍ପଧାନତାଯ, ଅପରୂପଘାତସଭାୱତାଯ ଚ ସୀଲସ୍ସ। ସମାଧିନା ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ, ଲୋଭପଟିପକ୍ଖତୋ, ଅଲୋଭପଧାନତାଯ ଚ ସମାଧିସ୍ସ। ପଞ୍ଞାଯ ପନ ଅମୋହୋଯେୱ। ସୀଲେନ ଚ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ ପକାସିତଂ ହୋତି। ଅଦୋସପ୍ପଧାନଂ ହି ସୀଲସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୋସେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସିନୋ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ସୁଖେନେୱ ଇଜ୍ଝତି, ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ଚ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ। ସମାଧିନା ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ। ପଞ୍ଞାଯ ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ। ଅଲୋଭପ୍ପଧାନଂ ହି କାମନିସ୍ସରଣଂ ସମାଧିସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାଯ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଦସ୍ସିନୋ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନା ସୁଖେନେୱ ଇଜ୍ଝତି, ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନା ଚ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ। ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ସୁଖେନେୱ ଇଜ୍ଝତି, ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ଚ ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖମୁଖଂ। ତଥା ସୀଲେନ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପକାସିତଂ ହୋତି। ତଂ ହି ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିନୋ ଅଟ୍ଠମକସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସମାଧିନା ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଂ ହି ଉକ୍କଂସଗତଂ ସମାଧିସ୍ମିଂ ପରିପୂରକାରିନୋ ଅନାଗାମିନୋ, ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ପଞ୍ଞାଯ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପକାସିତଂ ହୋତି। ତଦୁପ୍ପତ୍ତିଯା ହି ଅରହା ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରୀତି। ଇମିନା ନଯେନ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପା ଗୁଣତ୍ତିକା ସୀଲାଦୀହି ପକାସେତବ୍ବା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ସୀଲନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ସୀଲସରୂପାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୬।ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ। ଅନେକଗୁଣସଙ୍ଗାହକେନାତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦୀନଂ, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଅନେକେସଂ ଗୁଣାନଂ ସଙ୍ଗାହକେନ। ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାମୁଖେନାତି ‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୨୭୭; ଥେରଗା। ୬୭୬; ନେତ୍ତି। ୫) ୱିଯ ୱିପସ୍ସନାମତ୍ତାଦିମୁଖେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଦେସେତ୍ୱା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାମୁଖେନ ଦେସିତୋପି, ସତ୍ତତିଂସାଯପି ୱା ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ତତ୍ଥ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞା ମୁଖଂ ପମୁଖଂ କତ୍ୱା ଦେସିତୋପି। ଏତେନ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ ଅୱସେସବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱତୋ, ଉପକାରତୋ ଚ ଅନ୍ତୋଗଧଭାୱୋ ଦୀପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତିସଙ୍ଖେପଦେସିତୋଯେୱ ହୋତି ସଭାୱୱିଭାଗାଦିତୋ ଅୱିଭାୱିତତ୍ତା। ନାଲନ୍ତି ନ ପରିଯତ୍ତଂ ନ ସମତ୍ଥଂ। ସବ୍ବେସନ୍ତି ନାତିସଙ୍ଖେପନାତିୱିତ୍ଥାରରୁଚୀନମ୍ପି, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁନେଯ୍ୟାନମ୍ପି ୱା। ସଙ୍ଖେପଦେସନା ହି ସଂଖିତ୍ତରୁଚୀନଂ, ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂନଂଯେୱ ଚ ଉପକାରାଯ ହୋତି, ନ ପନିତରେସଂ। ଅସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗସ୍ସ। ପୁଚ୍ଛନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ହୋ, କିରିଯା କରଣଂ କମ୍ମଂ, ପଞ୍ହୋୱ କମ୍ମଂ ପଞ୍ହାକମ୍ମଂ, ପୁଚ୍ଛନପଯୋଗୋ।

କିଂ ସୀଲନ୍ତି ସରୂପପୁଚ୍ଛା। କେନଟ୍ଠେନ ସୀଲନ୍ତି କେନ ଅତ୍ଥେନ ସୀଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ସୀଲ’’ନ୍ତି ପଦଂ କଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଯିଦଂ ସୀଲଂ ସଭାୱତୋ, କିଚ୍ଚତୋ, ଉପଟ୍ଠାନାକାରତୋ, ଆସନ୍ନକାରଣତୋ ଚ କଥଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘କାନସ୍ସ ଲକ୍ଖଣରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନାନୀ’’ତି। ପଟିପତ୍ତି ନାମ ଦିଟ୍ଠନିସଂସେ ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘କିମାନିସଂସ’’ନ୍ତି। କତିୱିଧନ୍ତି ପଭେଦପୁଚ୍ଛା। ୱିଭାଗୱନ୍ତାନଂ ହି ସଭାୱୱିଭାୱନଂ ୱିଭାଗଦସ୍ସନମୁଖେନେୱ ହୋତୀତି। ୱୋଦାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧି। ସା ଚ ସଂକିଲେସମଲୱିମୁତ୍ତି। ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ଯସ୍ମା ଉପାଯକୋସଲ୍ଲହ୍ୱିନା ଅନୁପାଯକୋସଲ୍ଲଂ ୱିଯ ସଂକିଲେସୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘କୋ ଚସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ’’ତି।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ, ତସ୍ସ ୱା ପଞ୍ହାକମ୍ମସ୍ସ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ୱିୱରଣଂ। ପୁଚ୍ଛିତୋ ହି ଅତ୍ଥୋ ଅୱିଭାୱିତତ୍ତା ନିଗୂଳ୍ହୋ ମୁଟ୍ଠିଯଂ କତୋ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱିଭୂତଭାୱକାରଣତୋ। ପାଣାତିପାତାଦୀହୀତି ଏତ୍ଥ ପାଣୋତି ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତସ୍ସ ସରସେନେୱ ପତନସଭାୱସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଏୱ ଅତିୱ ପାତନଂ ଅତିପାତୋ, ସଣିକଂ ପତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସୀଘଂ ପାତନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଅତିକ୍କମ୍ମ ୱା ସତ୍ଥାଦୀହି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପାତନଂ ଅତିପାତୋ, ପାଣଘାତୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେହି ପାଣାତିପାତାଦୀହି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକମ୍ମେହି। ୱିରମନ୍ତସ୍ସାତି ସମାଦାନୱିରତିୱସେନ, ସମ୍ପତ୍ତୱିରତିୱସେନ ଚ ଓରମନ୍ତସ୍ସ। ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିନ୍ତି ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦିୱତ୍ତକରଣଂ। ଚେତନାଦଯୋ ଧମ୍ମାତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାଳିୱସେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚେତଯତୀତି ଚେତନା, ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଅଭିସନ୍ଦହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତନାଯ ଅନୁକୂଲୱସେନେୱ ହି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଚେତନା କାମଂ କୁସଲତ୍ତିକସାଧାରଣା, ଇଧ ପନ ସୀଲଚେତନା ଅଧିପ୍ପେତାତି କତ୍ୱା ‘‘କୁସଲା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଚେତସି ନିଯୁତ୍ତଂ ଚେତସିକଂ, ଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତନାଯ ସତିପି ଚେତସିକତ୍ତେ ‘‘ଚେତନା ସୀଲ’’ନ୍ତି ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ତଦଞ୍ଞମେୱ ୱିରତିଅନଭିଜ୍ଝାଦିକଂ ଚେତସିକଂ ସୀଲଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଗୋବଲୀବଦ୍ଦଞ୍ଞାଯେନ। ସଂୱରଣଂ ସଂୱରୋ। ଯଥା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତେ ନ ଓତରନ୍ତି, ତଥା ପିଦହନଂ। ଅୱୀତିକ୍କମୋ ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ଅୱୀତିକ୍କମୱସେନ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତଚେତସିକା। ତତ୍ଥ ଚେତନା ସୀଲଂ ନାମାତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତପଦସ୍ସ ୱିୱରଣଂ। ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଚେତନାତି ୱିରତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଧାନଭୂତଂ ଚେତନମାହ। ପୂରେନ୍ତସ୍ସ ଚେତନାତି ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଆଯୂହିନୀ। ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ୱିରତୀତି ୱିରତିଯା ପଧାନଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ହି ଯଦା ‘‘ତିୱିଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯସଞ୍ଚେତନା କୁସଲଂ କାଯକମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦି (କଥା। ୫୩୯) ୱଚନତୋ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ତବ୍ବିରତିୱିସିଟ୍ଠା ଚେତନା ତଥାପୱତ୍ତା ପଧାନଭାୱେନ ପାଣାତିପାତାଦିପଟିୱିରତିସାଧିକା ହୋତି, ତଦା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତିଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଚ ଚେତନାପକ୍ଖିକା ୱା, ଅବ୍ବୋହାରିକା ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଚେତନାସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦା ପନ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ସଙ୍କୋଚଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ତତୋ ୱିରମଣାକାରେନ ପୱତ୍ତମାନା ଚେତନାୱିସିଟ୍ଠା ୱିରତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଧାନଭାୱେନ କିଚ୍ଚସାଧିକା ହୋନ୍ତି, ତଦା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚେତନା ୱିରତିଆଦିପକ୍ଖିକା ୱା ହୋତି, ଅବ୍ବୋହାରିକା ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଚେତସିକସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ସୁତ୍ତେ ଆଗତନଯେନ କୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ଚେତନାଚେତସିକସୀଲାନି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଜହନ୍ତସ୍ସାତି ସମାଦାନୱସେନ ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସମ୍ପତ୍ତୱତ୍ଥୁକାନିପି ଅନଜ୍ଝାଚରଣେନ ପଜହନ୍ତସ୍ସ। ସତ୍ତ କମ୍ମପଥଚେତନାତି ପାଣାତିପାତାଦିପହାନସାଧିକା ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ କୁସଲକମ୍ମପଥଚେତନା। ଅଭିଜ୍ଝାଦିୱସେନ ଯଂ ପରଦାରଗମନାଦି କରୀଯତି, ତସ୍ସ ପହାଯକା

ଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ସୀଲନ୍ତି ଆହ ‘‘ଚେତସିକଂ ସୀଲଂ ନାମ ଅନଭିଜ୍ଝା...ପେ... ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଧମ୍ମା’’ତି। ଯଥା ହି ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ଯାପାଦୱସେନ ମିଚ୍ଛାଚାରପାଣାତିପାତାଦଯୋ କରୀଯନ୍ତି, ଏୱଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱସେନାପି ତେ ପୁତ୍ତମୁଖଦସ୍ସନାଦିଅତ୍ଥଂ କରୀଯନ୍ତି। ତେସଞ୍ଚ ପଜହନକା ଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋତି। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତୱିଭାଗଂ ୱିନଯପରିଯାପନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ। ସତିସଂୱରୋ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଆରକ୍ଖା, ସା ଚ ତଥାପୱତ୍ତା ସତିଯେୱ। ଞାଣସଂୱରୋ ପଞ୍ଞା। ଖନ୍ତିସଂୱରୋ ଅଧିୱାସନା, ସା ଚ ତଥାପୱତ୍ତା ଅଦୋସପଧାନା ଖନ୍ଧା, ଅଦୋସୋ ଏୱ ୱା। ୱୀରିଯସଂୱରୋ କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱିନୋଦନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସତିସଂୱରାଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ସୋତାନୀତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଅୱିଜ୍ଜାଦୁଚ୍ଚରିତଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସସୋତାନି। ‘‘ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ଞାଯେତେ ପିଧିଯ୍ଯରେ’’ତି ୱଚନେନ ସୋତାନଂ ସଂୱରୋ ପିଦହନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦନଂ ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ଇଦମତ୍ଥିକତଂ ମନସି କତ୍ୱା ଯେନ ଞାଣେନ ଯୋନିସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯା ପଟିସେୱୀଯନ୍ତି। ତଂ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନମ୍ପି ଞାଣସଭାୱତ୍ତା ଏତ୍ଥେୱ ଞାଣସଂୱରେ ଏୱ ସମୋଧାନଂ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ଖମତି ଅଧିୱାସେତୀତି ଖମୋ। ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଜାତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। କାମୱିତକ୍କନ୍ତି କାମୂପସଂହିତଂ ୱିତକ୍କଂ। ନାଧିୱାସେତୀତି ଚିତ୍ତଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ନ ୱାସେତି। ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିପୀତି ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠଂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ ପହାଯ ଅନୱଜ୍ଜେନ ପଚ୍ଚଯପରିଯେସନେନ ସିଜ୍ଝନକଂ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ୱୀରିଯସଂୱରେ ଏୱ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି ୱୀରିଯସାଧନତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ଞାଣଂ ତଣ୍ହାଦିସୋତାନଂ ପୱତ୍ତିନିୱାରଣତୋ ପିଦହନଟ୍ଠେନ ସଂୱରଣତୋ ସଂୱରୋ ଚ, ପରତୋ ପୱତ୍ତନକଗୁଣାନଂ ଆଧାରାଦିଭାୱତୋ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲଂ , ଏୱଂ ଖନ୍ତି ଅନଧିୱାସନେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକକିଲେସାନଂ ଅଧିୱାସନେନ ସଂୱରଣତୋ ସଂୱରୋ ଚ, ଖମନହେତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଗୁଣାନଂ ଆଧାରାଦିଭାୱତୋ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲଂ, ୱୀରିଯଂ ୱିନୋଦେତବ୍ବାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ୱିନୋଦନେନ ସଂୱରଣତୋ ସଂୱରୋ ଚ, ୱିନୋଦନହେତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଗୁଣାନଂ ଆଧାରାଦିଭାୱତୋ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲାଦି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପାପଧମ୍ମସ୍ସ ପୱତ୍ତିତୁଂ ଅପ୍ପଦାନୱସେନ ସଂୱରଣଂ ପିଦହନଂ, ତଂ ଉପାଦାଯ ସଂୱରୋ, ଏୱଂ ଅସମାଦିନ୍ନସୀଲସ୍ସ ଆଗତୱତ୍ଥୁତୋ ୱିରମଣମ୍ପୀତି ଆହ ‘‘ଯା ଚ ପାପଭୀରୁକାନଂ...ପେ... ସଂୱରସୀଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ନ ୱୀତିକ୍କମତି ଏତେନାତି ଅୱୀତିକ୍କମୋ। ତଥାପୱତ୍ତୋ କୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ।

୭।ଅୱସେସେସୁ ପନ ପଞ୍ହେସୁ। ସମାଧାନଂ ସଣ୍ଠପନଂ। ଦୁସ୍ସୀଲ୍ଯୱସେନ ହି ପୱତ୍ତା କାଯକମ୍ମାଦଯୋ ସମ୍ପତି, ଆଯତିଞ୍ଚ ଅହିତଦୁକ୍ଖାୱହା, ନ ସମ୍ମା ଠପିତାତି ଅସଣ୍ଠପିତା ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣା ୱିସଟା ଚ ନାମ ହୋନ୍ତି, ସୁସୀଲ୍ଯୱସେନ ପନ ପୱତ୍ତା ତବ୍ବିପରିଯାଯତୋ ସଣ୍ଠପିତା ଅୱିପ୍ପକିଣ୍ଣା ଅୱିସଟା ଚ ନାମ ହୋନ୍ତି ଯଥା ତଂ ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁତା ଅବାହୁପ୍ପଚାଲନାଦି। ତେନାହ ‘‘କାଯକମ୍ମାଦୀନଂ ସୁସୀଲ୍ଯୱସେନ ଅୱିପ୍ପକିଣ୍ଣତାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ଏତେନ ସମାଧିକିଚ୍ଚତୋ ସୀଲନଂ ୱିସେସେତି। ତସ୍ସ ହି ସମାଧାନଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅୱିକ୍ଖେପହେତୁତା। ଇଦଂ କାଯକମ୍ମାଦୀନଂ ସଣ୍ଠପନଂ ସଂଯମନଂ। ଉପଧାରଣଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ମୂଲଭାୱୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ଆଦିଚରଣାଦିଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନ ପଥୱୀଧାତୁକିଚ୍ଚତୋ ସୀଲନଂ ୱିସେସିତଂ ହୋତି। ସା ହି ସହଜାତରୂପଧମ୍ମାନଂ ସନ୍ଧାରଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ଇଦଂ ପନ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ମୂଲାଧିଟ୍ଠାନଭାୱେନ। ତେନାହ ‘‘କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କୁସଲଧମ୍ମା ନାମ ସପୁବ୍ବଭାଗା ମହଗ୍ଗତାନୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା। ଅଞ୍ଞେ ପନ ଆଚରିଯା। ସିରଟ୍ଠୋତି ଯଥା ସିରସି ଛିନ୍ନେ ସବ୍ବୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ୱିନସ୍ସତି, ଏୱଂ ସୀଲେ ଭିନ୍ନେ ସବ୍ବଂ ଗୁଣସରୀରଂ ୱିନସ୍ସତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଟ୍ଠୋ ସୀଲଟ୍ଠୋ। ‘‘ସିରୋ ସୀସ’’ନ୍ତି ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ‘‘ସୀଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୀତଲଟ୍ଠୋ ପରିଳାହୱୂପସମନଟ୍ଠୋ। ତେନ ତ-କାରସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିରୁତ୍ତିନଯେନେୱ ‘‘ସୀଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତଥା ହିଦଂ ପଯୋଗସମ୍ପାଦିତଂ ସବ୍ବକିଲେସପରିଳାହୱୂପସମକରଂ ହୋତି। ଏୱମାଦିନାତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଯନ୍ତି ଅକୁସଲା ଏତସ୍ମିଂ ସତି ଅପୱିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତୀତି ସୀଲଂ, ସୁପନ୍ତି ୱା ତେନ ୱିହତୁସ୍ସାହାନି ସବ୍ବଦୁଚ୍ଚରିତାନୀତି ସୀଲଂ, ସବ୍ବେସଂ ୱା କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ପୱେସାରହସାଲାତି ସୀଲନ୍ତି ଏୱମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୮। ‘‘ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲ’’ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ସଦ୍ଦତ୍ଥଦ୍ୱାରେନ ପକାସିତୋପି ଭାୱତ୍ଥୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ସୀଲନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ତସ୍ସା’’ତି। ନ ହି ତସ୍ସ ଚେତନାଦିଭେଦଭିନ୍ନସ୍ସ ଅନୱସେସତୋ ସଙ୍ଗାହକୋ ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ଲକ୍ଖଣଭାୱେନ ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ। ନନୁ ଚ ଅନେକଭେଦସଙ୍ଗାହକଂ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ନାମ ସିଯା, ନ ୱିସେସଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ‘‘ସନିଦସ୍ସନତ୍ତଂ ରୂପସ୍ସ, ଯଥା ଭିନ୍ନସ୍ସନେକଧା’’ତି।

ଯଥା ହି ନୀଲାଦିୱସେନ ଅନେକଭେଦଭିନ୍ନସ୍ସାପି ରୂପାଯତନସ୍ସ ସନିଦସ୍ସନତ୍ତଂ ୱିସେସଲକ୍ଖଣଂ ତଦଞ୍ଞଧମ୍ମାସାଧାରଣତୋ। ନ ଅନିଚ୍ଚତାଦି ୱିଯ, ରୁପ୍ପନଂ ୱିଯ ୱା ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ, ଏୱମିଧାପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଂ ପନେତଂ ସନିଦସ୍ସନତ୍ତଂ ନାମ? ଦଟ୍ଠବ୍ବତା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରଭାୱୋ। ତସ୍ସ ପନ ରୂପାଯତନତୋ ଅନଞ୍ଞତ୍ତେପି ଅଞ୍ଞେହି ଧମ୍ମେହି ରୂପାଯତନଂ ୱିସେସେତୁଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ସହ ନିଦସ୍ସନେନ ସନିଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଧମ୍ମସଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ହି ଏକୀଭୂତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ନାନତ୍ତକରୋ ସଭାୱୋ, ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଉପଚରିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ହି

ଅତ୍ଥୱିସେସାୱବୋଧୋ ହୋତୀତି। ଅଥ ୱା ‘‘ସହ ନିଦସ୍ସନେନା’’ତି ଏତ୍ଥ ତବ୍ଭାୱତ୍ଥୋ ସହ-ସଦ୍ଦୋ ଯଥା ନନ୍ଦିରାଗସହଗତାତି (ସଂ। ନି। ୫। ୧୦୮୧; ମହାୱ। ୧୪; ପଟି। ମ। ୨।୩୦)।

ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟୱିଦ୍ଧଂସନରସନ୍ତି କାଯିକଅସଂୱରାଦିଭେଦସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟସ୍ସ ୱିଧମନକିଚ୍ଚଂ। ଅନୱଜ୍ଜରସନ୍ତି ଅଗାରଯ୍ହସମ୍ପତ୍ତିକଂ ଅଗରହିତବ୍ବଭାୱେନ ସମ୍ପଜ୍ଜନକଂ, ଅୱଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ୱା ସମ୍ପଜ୍ଜନକଂ। ଲକ୍ଖଣାଦୀସୂତି ଲକ୍ଖଣରସାଦୀସୁ ୱୁଚ୍ଚମାନେସୁ କିଚ୍ଚମେୱ, ସମ୍ପତ୍ତି ୱା ରସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ରସାଯତନରସାଦୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ‘‘କିଚ୍ଚମେୱା’’ତି ଅୱଧାରଣଂ ତସ୍ସ ଇତରରସତୋ ବଲୱଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ, କିଚ୍ଚମେୱ, ସମ୍ପତ୍ତି ଏୱ ୱା ରସୋତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ସୋଚେଯ୍ୟପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନନ୍ତି କାଯାଦୀହି ସୁଚିଭାୱେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତି। ଗହଣଭାୱନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଭାୱଂ। ତେନ ଉପଟ୍ଠାନାକାରଟ୍ଠେନ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଫଲଟ୍ଠେନ ପନ ଅୱିପ୍ପଟିସାରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ସମାଧିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ ୱା। ସୀଲଂ ହି ସମ୍ପତିଯେୱ ଅୱିପ୍ପଟିସାରଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତି, ପରମ୍ପରାଯ ସମାଧିଂ। ଇମସ୍ସ ପନ ଆନିସଂସଫଲସ୍ସ ଆନିସଂସକଥାଯଂ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ଇଧ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ଫଲସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଇଧ ଅଗ୍ଗହଣନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଦଯୁତ୍ତଂ ଫଲସ୍ସ ଅନେକୱିଧତ୍ତା, ଲୋକିଯାଦିସୀଲସ୍ସାପି ୱିଭଜିଯମାନତ୍ତା। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ‘‘ନିସ୍ସିତାନିସ୍ସିତୱସେନା’’ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୦)। ଯଥା ପଥୱୀଧାତୁଯା କମ୍ମାଦି ଦୂରକାରଣଂ, ସେସଭୂତତ୍ତଯଂ ଆସନ୍ନକାରଣଂ, ଯଥା ଚ ୱତ୍ଥସ୍ସ ତନ୍ତୱାଯତୁରିୱେମସଲାକାଦି ଦୂରକାରଣଂ, ତନ୍ତୱୋ ଆସନ୍ନକାରଣଂ, ଏୱଂ ସୀଲସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦି ଦୂରକାରଣଂ, ହିରିଓତ୍ତପ୍ପମସ୍ସ ଆସନ୍ନକାରଣନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ହିରୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ପନା’’ତିଆଦି। ହିରୋତ୍ତପ୍ପେ ହୀତିଆଦି ତସ୍ସ ଆସନ୍ନକାରଣଭାୱସାଧନଂ। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସମାଦାନୱସେନ, ତିଟ୍ଠତି ଅୱୀତିକ୍କମୱସେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୀଲାନିସଂସକଥାୱଣ୍ଣନା

୯।ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦୀତି ଏତ୍ଥ ୱିପ୍ପଟିସାରପଟିପକ୍ଖୋ କୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ସୋ ପନ ୱିସେସତୋ ‘‘ଲାଭା ୱତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ମେ, ଯସ୍ସ ମେ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ପୱତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପାମୋଜ୍ଜଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିକିତ୍ତିସଦ୍ଦାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାନୀତି ଅୱିପ୍ପଟିସାରପ୍ପଯୋଜନାନି। କୁସଲାନୀତି ଅନୱଜ୍ଜାନି। ଅୱିପ୍ପଟିସାରାନିସଂସାନୀତି ଅୱିପ୍ପଟିସାରୁଦ୍ଦଯାନି। ଏତେନ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ନାମ ସୀଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦଯମତ୍ତଂ, ସଂୱଡ୍ଢିତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛାଯାପୁପ୍ଫସଦିସଂ। ଅଞ୍ଞୋ ଏୱ ପନାନେନ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବୋ ସମାଧିଆଦିଗୁଣୋତି ଦସ୍ସେତି।

ସୀଲୱତୋ ସୀଲସମ୍ପଦାଯାତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ସୀଲସ୍ସ ସମ୍ପାଦନେନ ସୀଲୱତୋ, ତାଯ ଏୱ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ। ଅପ୍ପମାଦାଧିକରଣନ୍ତି ଅପ୍ପମାଦକାରଣା। ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧନ୍ତି ଭୋଗରାସିଂ। କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତୀତି ‘‘ଇତିପି ସୀଲୱା, ଇତିପି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ’’ତି ସୁନ୍ଦରୋ ଥୁତିଘୋସୋ ଉଟ୍ଠହତି, ଲୋକଂ ପତ୍ଥରତି। ୱିସାରଦୋତି ଅତ୍ତନି କିଞ୍ଚି ଗରହିତବ୍ବଂ ଉପୱଦିତବ୍ବଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଗତସାରଜ୍ଜୋ ନିବ୍ଭଯୋ। ଅମଙ୍କୁଭୂତୋତି ଅୱିଲକ୍ଖୋ। ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋତି ‘‘ଅକତଂ ୱତ ମେ କଲ୍ୟାଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୨୪୮) ୱିପ୍ପଟିସାରାଭାୱତୋ, କୁସଲକମ୍ମାଦୀନଂଯେୱ ଚ ତଦା ଉପଟ୍ଠାନତୋ ଅମୂଳ୍ହୋ ପସନ୍ନମାନସୋ ଏୱ କାଲଂକରୋତି। କାଯସ୍ସ ଭେଦାତି ଉପାଦିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧପରିଚ୍ଚାଗା, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦା। ପରଂ ମରଣାତି ଚୁତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ସୁଗତିନ୍ତି ସୁନ୍ଦରଂ ଗତିଂ। ତେନ ମନୁସ୍ସଗତିପି ସଙ୍ଗଯ୍ହତି। ସଗ୍ଗନ୍ତି ଦେୱଗତିଂ। ସା ହି ରୂପାଦୀହି ୱିସଯେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗୋତି ସଗ୍ଗୋ, ଲୋକିଯତି ଏତ୍ଥ ଉଳାରଂ ପୁଞ୍ଞଫଲନ୍ତି ଲୋକୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ ଚେତି ଯଦି ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ପିଯୋ ଚ ଅସ୍ସନ୍ତି ପିଯାଯିତବ୍ବୋ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ପସ୍ସିତବ୍ବୋ ପେମନିଯୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମନାପୋତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ମନୱଡ୍ଢନକୋ, ତେସଂ ୱା ମନେନ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଫରିତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଗରୂତି ଗରୁଟ୍ଠାନିଯୋ ପାସାଣଛତ୍ତସଦିସୋ। ଭାୱନୀଯୋତି ‘‘ଅଦ୍ଧା ଅଯମାଯସ୍ମା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ସମ୍ଭାୱନୀଯୋ। ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେସୁ ଏୱ ପରିପୂରକାରୀ ଅସ୍ସ, ଅନୂନକାରୀ ପରିପୂରଣାକାରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ‘‘ଆଦିନା ନଯେନା’’ତି ଏତେନ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅନିରାକତଜ୍ଝାନୋ ୱିପସ୍ସନାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୬୫) ଏୱମାଦିକେ ସୀଲଥୋମନସୁତ୍ତାଗତେ ସତ୍ତରସ ସୀଲାନିସଂସେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଇଦାନି ନ କେୱଲମିମେ ଏୱ ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦଯୋ, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୀଲାନିସଂସା ୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ତେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସାସନେତି ଇମସ୍ମିଂ ସକଲଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣାୱହେ ସତ୍ଥୁସାସନେ। ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଯଂ ସୀଲଂ ୱିନା ପତିଟ୍ଠା ଅୱଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଆନିସଂସାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ପରିମାଣଂ କୋ ୱଦେ କୋ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ସବ୍ବେସଂଯେୱ

ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଗୁଣାନଂ ସୀଲମେୱ ମୂଲଭୂତନ୍ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ପରମ୍ପି ମଲୱିସୋଧନେନ, ପରିଳାହୱୂପସମନେନ, ସୁଚିଗନ୍ଧୱାଯନେନ, ସଗ୍ଗନିବ୍ବାନାଧିଗମୂପାଯଭାୱେନ, ସୋଭାଲଙ୍କାରସାଧନତାଯ ଭଯୱିଧମନେନ, କିତ୍ତିପାମୋଜ୍ଜଜନେନ ଚ ସୀଲସଦିସଂ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖାୱହଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନ ଗଙ୍ଗା''ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ସରଭୂତି ଏକା ନଦୀ, ''ଯଂ ଲୋକେ ସରଭୂ''ତି ୱଦନ୍ତି। ନିନ୍ନଗା ୱାଚିରୱତୀତି ''ଅଚିରୱତୀ''ତି ଏୱଂନାମିକା ନଦୀ, ୱାତି ସଦ୍ଦତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ। ତେନ ଅୱୁତ୍ତା ଗୋଧାୱରୀଚନ୍ଦଭାଗାଦିକା ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପାଣନଟ୍ଠେନ ପାଣୀନଂ ସତ୍ତାନଂ ଯଂ ମଲଂ ସୀଲଜଲଂ ୱିସୋଧଯତି, ତଂ ମଲଂ ୱିସୋଧେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣନ୍ତି ଗଙ୍ଗାଦଯୋ ନଦିଯୋତି ପଠମଗାଥାଯ ନ-କାରଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ହାରାତି ମୁତ୍ତାହାରା। ମଣଯୋତି ୱେଳୁରିଯାଦିମଣଯୋ। ଅରିଯନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧଂ। ସୀଲସମୁଟ୍ଠାନୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଗନ୍ଧୋ ମନୋହରଭାୱତୋ, ଦିସାସୁ ଅଭିବ୍ଯାପନତୋ ଚ ''ସୀଲଗନ୍ଧୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୋ ହି ପଟିୱାତେପି ପୱତ୍ତତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତୀ''ତି (ଧ॰ ପ॰ ୫୪; ଅ॰ ନି॰ ୩।୮୦; ମି॰ ପ॰ ୫।୪।୧)। ଦୋସାନଂ ବଲଂ ନାମ ୱଲ୍ଲୁଞ୍ଚାଚାରୋ, ତଂ ତେସଂ କାତୁଂ ଅଦେନ୍ତଂ ସୀଲଂ ଦୋସାନଂ ବଲଂ ଘାତେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୀଲପ୍ପଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦।''କତିୱିଧ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଧ-ସଦ୍ଦୋ କୋଟ୍ଠାସପରିଯାଯୋ ''ଏକୱିଧେନ ରୂପସଙ୍ଗହୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ, ପକାରତ୍ଥୋ ୱା, କତିପ୍ପକାରଂ କିତ୍ତକା ସୀଲସ୍ସ ପକାରଭେଦାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲନଲକ୍ଖଣେନାତି ସୀଲନସଙ୍ଖାତେନ ସଭାୱେନ।

ଚରନ୍ତି ତେନ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଚରିତ୍ତଂ, ଚରିତ୍ତମେୱ ଚାରିତ୍ତଂ। ୱାରିତତୋ ତେନ ଅତ୍ତାନଂ ତାଯନ୍ତି ରକ୍ଖନ୍ତୀତି ୱାରିତ୍ତଂ। ଅଧିକୋ ସମାଚାରୋ ଅଭିସମାଚାରୋ, ତତ୍ଥ ନିଯୁତ୍ତଂ, ସୋ ୱା ପଯୋଜନଂ ଏତସ୍ସାତି ଆଭିସମାଚାରିକଂ। ଆଦି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସାତି ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ତଦେୱ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ। ୱିରମତି ଏତାଯ, ସଯଂ ୱା ୱିରମତି, ୱିରମଣଂ ୱା ୱିରତି, ନ ୱିରତୀତି ଅୱିରତି। ନିସ୍ସଯତୀତି ନିସ୍ସିତଂ, ନ ନିସ୍ସିତନ୍ତି ଅନିସ୍ସିତଂ। ପରିଯନ୍ତୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପରିଯନ୍ତଂ, କାଲେନ ପରିଯନ୍ତଂ କାଲପରିଯନ୍ତଂ, ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ୱା କାଲୋ ପରିଯନ୍ତୋ ଏତସ୍ସାତି କାଲପରିଯନ୍ତଂ। ଯାୱ ପାଣନଂ ଜୀୱନଂ କୋଟି ଏତସ୍ସାତି ଆପାଣକୋଟିକଂ। ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ଲୋକେ ନିଯୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୱା ୱିଦିତନ୍ତି ଲୋକିଯଂ। ଲୋକଂ ଉତ୍ତରତୀତି ଲୋକୁତ୍ତରଂ।

ପଚ୍ଚଯତୋ, ଫଲତୋ ଚ ମଜ୍ଝିମପଣୀତେହି ନିହୀନଂ, ତେସଂ ୱା ଗୁଣେହି ପରିହୀନନ୍ତି ହୀନଂ। ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ପଧାନଭାୱଂ ନୀତନ୍ତି ପଣୀତଂ। ଉଭିନ୍ନମେୱ ୱେମଜ୍ଝେ ଭୱଂ ମଜ୍ଝିମଂ। ଅତ୍ତାଧିପତିତୋ ଆଗତଂ ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ଯଂ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଣ୍ହାଯ, ଦିଟ୍ଠିଯା ୱା ପରାମଟ୍ଠଂ ପଧଂସିତନ୍ତି ପରାମଟ୍ଠଂ। ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅପରାମଟ୍ଠଂ। ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ। ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତଂ, ସେକ୍ଖସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ୱା ସେକ୍ଖଂ। ପରିନିଟ୍ଠିତସିକ୍ଖାକିଚ୍ଚତାଯ ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମପରିଯାପନ୍ନଂ ଅସେକ୍ଖଂ। ତଦୁଭଯପଟିକ୍ଖେପେନ ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖଂ। ହାନଂ ଭଜତି, ହାନଭାଗୋ ୱା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ହାନଭାଗିଯଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅପ୍ପପରିମାଣତ୍ତା ପରିଯନ୍ତୱନ୍ତଂ, ପାରିସୁଦ୍ଧିୱନ୍ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ପରିଯନ୍ତପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ଅନପ୍ପପରିମାଣତ୍ତା ଅପରିଯନ୍ତଂ, ପାରିସୁଦ୍ଧିୱନ୍ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ଅପରିଯନ୍ତପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ସବ୍ବସୋ ପୁଣ୍ଣଂ, ପାରିସୁଦ୍ଧିୱନ୍ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ।

୧୧।ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲ''ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୭) ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ଇଦଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦପୂରଣନ୍ତି ଇଦଂ ଆଭିସମାଚାରିକଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲସ୍ସ ପୂରଣଂ। ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ ହି ପୂରେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦମ୍ପି ପୂରେତି ପାଲେତି ନାମ। ସିକ୍ଖା ଏୱ ୱା ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ, ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ତସ୍ସ ପୂରଣନ୍ତିପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଅକରଣନ୍ତି ଇଦଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଭଗୱତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଅକରଣଂ ୱିରମଣଂ। ଚରନ୍ତି ତସ୍ମିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ସୀଲେ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ଚରନ୍ତୀତି ସୀଲସ୍ସ ଅଧିକରଣତଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ତେସଂ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତାଯ ପୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ୱାରିତନ୍ତି ଇଦଂ ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅକପ୍ପିଯଂ । ତାଯନ୍ତୀତି ଅକରଣେନେୱ ତାଯନ୍ତି। ତେନାତି ୱାରିତ୍ତସୀଲମାହ। ୱାରେତି ୱା ସତ୍ଥା ଏତ୍ଥ, ଏତେନ ୱାତି ୱାରିତଂ, ସିକ୍ଖାପଦଂ। ତଂ ଅୱିକୋପେନ୍ତୋ ତାଯନ୍ତି ତେନାତି ୱାରିତ୍ତଂ। ସଦ୍ଧାୱୀରିଯସାଧନନ୍ତି ସଦ୍ଧାଯ, ଉଟ୍ଠାନୱୀରିଯେନ ଚ ସାଧେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଅସଦ୍ଧୋ, କୁସୀତୋ ଚ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ପରିପୂରେତି, ସଦ୍ଧୋ ଏୱ ସତ୍ଥାରା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅଣୁମତ୍ତେପି ୱଜ୍ଜେ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ଆହ ''ସଦ୍ଧାସାଧନଂ ୱାରିତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାପରିଯାପନତ୍ତା ଅଭିୱିସିଟ୍ଠୋ ସମାଚାରୋତି ଅଭିସମାଚାରୋତି ଆହ ''ଉତ୍ତମସମାଚାରୋ''ତି। ଅଭିସମାଚାରୋୱ

ଆଭିସମାଚାରିକଂ, ଯଥା ୱେନଯିକୋତି (ଅ। ନି। ୮।୧୧; ପାରା। ୮) ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଭିସମାଚାରୋ ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସତୋ ମଗ୍ଗସୀଲଂ, ଫଲସୀଲଞ୍ଚ, ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତଦତ୍ଥଂ ତପ୍ପୟୋଜନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଆଭିସମାଚାରିକଂ। ସୁପରିସୁଦ୍ଧାନି ତୀଣି କାୟକମ୍ମାନି, ଚତ୍ତାରି ୱଚୀକମ୍ମାନି, ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋ ଆଜୀୱୋତି ଇଦଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକଂ। ତତ୍ଥ କାମଂ ଆଜୀୱହେତୁକତୋ ସତ୍ତୱିଧଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ୱିରତି ସମ୍ମାଆଜୀୱୋତି ସୋପି ସତ୍ତୱିଧୋ ହୋତି, ସମ୍ମାଜୀୱତାସାମଞ୍ଞେନ ପନ ତଂ ଏକଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ତିୱିଧକୁହନୱତ୍ଥୁସନ୍ନିସ୍ସୟତୋ ମିଚ୍ଛାଜୀୱତୋ ୱିରତିଂ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ "ଆଜୀୱୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋ"ତି। ସେଟ୍ଠଚରିୟଭାୱତୋ ମଗ୍ଗୋ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ତସ୍ସ। ଆଦିଭାୱଭୂତନ୍ତି ଆଦିମ୍ହି ଭାୱେତବ୍ବତଂ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବତଂ ଭୂତଂ ପତ୍ତଂ ଆଦିଭାୱଭୂତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଦେସନାନୁକ୍କମେନ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଆଦି, ପଟିପତ୍ତିକ୍କମେନ ପନ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ ଆଦୀତି। ତସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିୟାତି ଆଭିସମାଚାରିକସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜନେନ ପରିପୂରଣେନ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ହି ଲହୁକାନିପି ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜାନି ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସୋ ଗରୁକାନି ମହାସାୱଜ୍ଜାନି ବହ୍ମାଦୀନୱାନି ପରିୱଜ୍ଜେସ୍ସତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି। ସୁତ୍ତଂ ପନ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ଯତିରେକୱସେନ ୱିଭାୱେତି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମନ୍ତି ସୀଲଂ। ତଂ ହି ଉପରିଗୁଣୱିସେସାନଂ ଧାରଣଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ୱିରତିସୀଲସ୍ସ ଇତରସୀଲେନ ସତିପି ସମ୍ପୟୋଗାଦିକେ ଅସମ୍ମିସ୍ସକତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ "ୱେରମଣିମତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

"ନିସ୍ସିତାନିସ୍ସିତୱସେନା"ତି ଏତ୍ଥ ଲଦ୍ଧମାନନିସ୍ସୟଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ "ନିସ୍ସୟୋ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାଚରିତେନ ନିସ୍ସୟିତବ୍ବତୋ ତଣ୍ହାୱ ତଣ୍ହାନିସ୍ସୟୋ। ତଥା ଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସୟୋ। ଦିଟ୍ଠିଚରିତୋ ହି ଅସତିପି ଦିଟ୍ଠିୟା ତଣ୍ହାୱିରହେ ଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସିତୋୱ ପୱତ୍ତତି। ଦେୱୋତି ଚତୁମହାରାଜସକ୍କସୁୟାମାଦିପାକଟଦେୱମାହ । ଦେୱଞ୍ଞତରୋତି ଅପାକଟଂ। ତଣ୍ହଂ ଏୱ ନିସ୍ସିତନ୍ତି ତଣ୍ହାନିସ୍ସିତଂ। ତଣ୍ହାୟ ନିସ୍ସିତନ୍ତି ଚ କେଚି ୱଦନ୍ତି। ତେସଂ "ଦ୍ୱେ ନିସ୍ସୟା"ତିଆଦିନା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ସୁଦ୍ଧିଦିଟ୍ଠିୟାତି "ଇତି ସଂସାରସୁଦ୍ଧି ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଦିଟ୍ଠିୟା, ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସୀଲନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତସ୍ସେୱାତି ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସେୱ ସମ୍ଭାରଭୂତଂ କାରଣଭୂତଂ, ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱାତି "ଇମଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ, ଇମଞ୍ଚ ଦିୱ"ନ୍ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୮।୪୧) ୱିୟ କାଲୱସେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ସମାଦିନ୍ନମ୍ପି ଅନ୍ତରାୱିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ସମ୍ପତ୍ତୱିରତିୱସେନ ଯାୱଜୀୱଂ ପୱତ୍ତିତମ୍ପି ଆପାଣକୋଟିକଂ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯାୱଜୀୱଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତଥେୱ ପୱତ୍ତିତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଲାଭୟସଞ୍ଞାତିଅଙ୍ଗଜୀୱିତୱସେନାତି ଲାଭୟସାନଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପାଦନୱସେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ରକ୍ଖଣୱସେନ ଚେୱ ୱଡ୍ଢନୱସେନ ଚ ଞାତିଅଙ୍ଗଜୀୱିତାନଂ ଅୱିନାସନୱସେନ। କିଂ ସୋ ୱୀତିକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଯୋ ୱୀତିକ୍କମାୟ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପାଦେତି, ସୋ କାୟୱାଚାହି ୱୀତିକ୍କମିସ୍ସତୀତି କିଂ ଇଦଂ, ନତ୍ଥେତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିକ୍ଖେପେ ହି ଅୟଂ କିଂ-ସଦ୍ଦୋ।

ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ୱଣୋ ୱିୟ ଆସୱେ କାମାସୱାଦିକେ ପଗ୍ଘରତୀତି ସମ୍ପୟୋଗଭାୱାଭାୱେପି ସହାସୱେହୀତି ସାସୱଂ। ତେଭୂମକଧମ୍ମଜାତନ୍ତି ସୀଲଂ ତପ୍ପରିୟାପନ୍ନନ୍ତି ଆହ "ସାସୱଂ ସୀଲଂ ଲୋକିୟ"ନ୍ତି। ଭୱୱିସେସୋ ସମ୍ପତ୍ତିଭୱୋ। ୱିନୟୋତି ୱିନୟପରିୟତ୍ତି, ତତ୍ଥ ୱା ଆଗତସିକ୍ଖାପଦାନି। ପାମୋଜ୍ଜଂ ତରୁଣପୀତି। ଯଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ସପଚ୍ଚୟନାମରୂପଦସ୍ସନଂ, ତଦଧିଟ୍ଠାନା ୱା ତରୁଣୱିପସ୍ସନା। ନିବ୍ବିଦାତି ନିବ୍ବିଦାଞ୍ଞାଣଂ। ତେନ ବଲୱୱିପସ୍ସନମାହ। ୱିରାଗୋ ମଗ୍ଗୋ। ୱିମୁତ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲଂ। ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। କଥାତି ୱିନୟକଥା। ମନ୍ତନାତି ୱିନୟୱିଚାରଣା। ଉପନିସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣପରମ୍ପରାସଙ୍ଖାତୋ ଉପନିସ୍ସୟୋ। ଲୋକୁତ୍ତରଂ ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗସୀଲଂ ଭୱନିସ୍ସରଣାୱହଂ ହୋତି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚ ଭୂମି, ଫଲସୀଲଂ ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱ ଭୂମି।

୧୨। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିୱସେନ ଛନ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ହୀନତା। ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିୱସେନ ପଣୀତତା। ତଦୁଭୟୱେମଜ୍ଝତାୱସେନ ମଜ୍ଝିମତା। ଯଥେୱ ହି କମ୍ମଂ ଆୟୂହନୱସେନ ହୀନାଦିଭେଦଭିନ୍ନଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଛନ୍ଦାଦୟୋପି ପୱତ୍ତିଆକାରୱସେନ। ସୋ ଚ ନେସଂ ପୱତ୍ତିଆକାରୋ ଅଧିମୁତ୍ତିଭେଦେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯସକାମତାୟାତି କିତ୍ତିସିଲୋକାଭିରତିୟା, ପରିୱାରିଚ୍ଛାୟ ୱା। "କଥଂ ନାମ ମାଦିସୋ ଇଦିସଂ କରେୟ୍ୟା"ତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛାୟ ଅରିୟଭାୱଂ ନିସ୍ସାୟ। ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନପରୱମ୍ଭନାହି, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଉପକ୍କିଲେସେହି ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ। ଭୱଭୋଗତ୍ଥାୟାତି ଭୱସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥଞ୍ଚ। ଅତ୍ତନୋ ୱିମୋକ୍ଖତ୍ଥାୟ ପୱତ୍ତିତନ୍ତି ସାୱକପଚ୍ଚେକବୋଧିସତ୍ତସୀଲମାହ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ୱିମୋକ୍ଖତ୍ଥାୟାତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସଂସାରବନ୍ଧନତୋ ୱିମୋଚନତ୍ଥାୟ। ପାରମିତାସୀଲଂ ମହାବୋଧିସତ୍ତସୀଲଂ। ଯା କରୁଣୂପାୟକୋସଲ୍ଲପରିଗ୍ଗହିତା ମହାବୋଧିଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତା ପରମୁକ୍କଂସଗତସୋଚେୟ୍ୟସଲ୍ଲେଖା ଦେସକାଲସତ୍ତାଦିୱିକପ୍ପରହିତା ସୀଲପାରମିତା।

ଅନନୁରୂପନ୍ତି ଅସାରୁପ୍ପଂ। ଅତ୍ତା ଏୱ ଗରୁ ଅଧିପତି ଏତସ୍ସାତି ଅତ୍ତଗରୁ, ଲଜ୍ଜାଧିକୋ। ଅତ୍ତାଧିପତିତୋ ଆଗତଂ ଅତ୍ତାଧିପତେୟ୍ୟଂ। ଲୋକୋ ଅଧିପତି

ଗରୁ ଏତସ୍ସାତି ଲୋକାଧିପତି, ଓତ୍ତମାଧିକୋ। ଧମ୍ମୋ ନାମାୟଂ ମହାନୁଭାୱୋ ଏକନ୍ତନିୟ୍ୟାନିକୋ, ସୋ ଚ ପଟିପତ୍ତିୟାୱ ପୂଜେତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ''ନଂ ସୀଲସମ୍ପଦାୟ ପୂଜେସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମମହତ୍ତଂ ପୂଜେତୁକାମେନ।

ପରାମଟ୍ଠାତି ପରାଭୱୱସେନ ଆମଟ୍ଠା। ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୟୋ ହି ''ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସାମି ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା, ଇମିନା ମେ ସୀଲେନ ସଂସାରସୁଦ୍ଧି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପୱତ୍ତସ୍ସ ସୀଲଂ ପରାମସନ୍ତିୟୋ ତଂ ପରାଭୱଂ ପାପେନ୍ତି ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନୁପନିସ୍ସୟଭାୱକରଣତୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକସ୍ସାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନେସୁ କଲ୍ୟାଣକସ୍ସ। ସୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋୱ ହୁତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣେହି ସୀଲାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ପରାମସନକିଲେସାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତୋ, ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନତୋ ଚ ତେହି ନ ପରାମଟ୍ଠନ୍ତି ଅପରାମଟ୍ଠଂ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ କିଲେସଦରଥସ୍ସ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତୋ ୱୂପସମନତୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ।

କତପଟିକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠାନଦେସନାହି ଯଥାଧମ୍ମଂ କତପଟିକାରଂ। ଏୱଞ୍ହି ତଂ ସୀଲଂ ପଟିପାକତିକମେୱ ହୋତି। ତେନାହ ''ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି। ''କତପଟିକମ୍ମ''ନ୍ତି ଇମିନା ଚ ''ନ ପୁନେୱଂ କରିସ୍ସ''ନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ଅଚ୍ଛମଂସଂ ନୁ ଖୋ, ସୂକରମଂସଂ ନୁ ଖୋ''ତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱା, ''ପାଚିତ୍ତିୟଂ ନୁ ଖୋ, ଦୁକ୍କଟଂ ନୁ ଖୋ''ତିଆଦିନା ଆପତ୍ତିୟା ୱା, ''ମୟା ତଂ ୱତ୍ଥୁ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ ୱୀତିକ୍କନ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଅଜ୍ଝାଚାରେ ୱା ୱେମତିକସ୍ସ ସଂସୟାପନ୍ନସ୍ସ। ୱିସୋଧେତବ୍ବଂ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକମ୍ମେନ। ୱିମତି ଏୱ ୱେମତିକଂ, ତସ୍ମିଂ ୱେମତିକେ ସତି, ୱିମତିୟା ଉପ୍ପନ୍ନାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିମତି ପଟିୱିନେତବ୍ବାତି ସୟଂ ୱା ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା, ୱିନୟଧରେ ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କଙ୍ଖା ୱିନୋଦେତବ୍ବା। ନିକ୍କଙ୍ଖେନ ପନ କପ୍ପିୟଂ ଚେ କାତବ୍ବଂ, ଅକପ୍ପିୟଂ ଚେ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ। ତେନାହ ''ଇଚ୍ଛସ୍ସ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

''ଚତୂହିଅରିୟମଗ୍ଗେହୀ''ତିଆଦିନା ମଗ୍ଗଫଲପରିୟାପନ୍ନଂ ସୀଲଂ ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସମୁଦାୟେସୁ ପୱତ୍ତୱୋହାରା ଅୱୟୱେସୁପି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ସେସନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଲୋକିୟସୀଲଂ।

ପକତିପୀତି ସଭାୱୋପି। ସୁଖସୀଲୋ ସଖିଲୋ ସୁଖସଂୱାସୋ। ତେନ ପରିୟାୟେନାତି ପକତିଅଭିୱାଚକଟ୍ଠେନ। ଏକଚ୍ଚଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ସୀଲଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତସୀଲେନ ଏକସଙ୍ଗହନ୍ତି ଅକୁସଲସ୍ସେୱାୟୁଜ୍ଜମାନତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥ ଅକୁସଲ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ସେକ୍ଖତ୍ତିକଂ ଇଧ ଗହିତଂ, ଇଧ ନ ଉପନୀତଂ କୁସଲତ୍ତିକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ୱୁତ୍ତେନେୱ ନୟେନ କୁସଲତ୍ତିକଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ହୀନତ୍ତିକାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ତିକାନଂ ୱସେନ ଅସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ତିୱିଧତା ୱେଦିତବ୍ବା।

୧୩।ଯୋଧାତି ଯୋ ଇଧ। ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମେତି ଆପତ୍ତିୟା ୱତ୍ଥୁନୋ ୱୀତିକ୍କମନେ ଅଜ୍ଝାଚାରେ। କାମସଙ୍କପ୍ପାଦୟୋ ନୱ ମହାୱିତକ୍କା ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା। ଏୱରୂପସ୍ସାତି ଏଦିସସ୍ସ। ତସ୍ସ ହି ସୀଲୱନ୍ତେ ଅନୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦୁସ୍ସୀଲେ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ତତୋ ଏୱ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନେନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱୀତିକ୍କମେ ଅଦୋସଦସ୍ସାୱିନୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପବହୁଲତାୟ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଅରକ୍ଖତୋ ସୀଲଂ ଏକଂସେନେୱ ହାନଭାଗିୟଂ ହୋତି, ନ ଠିତିଭାଗିୟଂ, କୁତୋ ୱିସେସାଦିଭାଗିୟତା। ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିୟାତି ସୀଲପାରିପୂରିୟା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ। ଅଘଟନ୍ତସ୍ସ ଉତ୍ତରୀତି ଉତ୍ତରି ୱିସେସାଧିଗମାୟ ଅୱାୟମନ୍ତସ୍ସ। ଠିତିଭାଗିୟଂ ସୀଲଂ ଭୱତି ଅସମାଧିସଂୱତ୍ତନିୟତ୍ତା। ସମ୍ପାଦିତେ ହି ସମାଧିସ୍ମିଂ ସୀଲସ୍ସ ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିୟତା ନିଚ୍ଛୀୟତି। ସମାଧତ୍ଥାୟାତି ସମଥୱସେନ ସମାଧାନତ୍ଥାୟ। ନିବ୍ବିଦନ୍ତି ୱିପସ୍ସନଂ। ବଲୱୱିପସ୍ସନାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନିବ୍ବିଦାଗହଣଂ ତାୱତାପି ସୀଲସ୍ସ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ।

ଯାନି ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ନେସଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ତାନି ପନ ଅସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞାନି। ନେସନ୍ତି ''ରକ୍ଖିତବ୍ବାନୀ''ତି ପଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା କତ୍ତରି ସାମିୱଚନଂ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତି ୱା ଉସ୍ସାହେତି ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ସୀଲାନି ରକ୍ଖିତୁଂ ଉସ୍ସାହେ ସତି। ଦସାତି ସାମଣେରେହି ରକ୍ଖିତବ୍ବସୀଲମାହ ଘଟିକାରାଦୀନଂ ୱିୟ। ଅଟ୍ଠାତି ନଚ୍ଚାଦିମାଲାଦିୱେରମଣିଂ ଏକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୱଜ୍ଜାନି ଅଟ୍ଠ।

ଅୱୀତିକ୍କମୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସୀଲାନଂ ଅୱୀତିକ୍କମୋ। ପକତିସୀଲନ୍ତି ସଭାୱସୀଲଂ। ତତ୍ରୁପପତ୍ତିନିୟତଂ ହି ସୀଲଂ ଉତ୍ତରକୁରୁକାନଂ। ମରିୟାଦାଚାରିତ୍ତନ୍ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସାୱଜ୍ଜସ୍ସ ଅକରଣେ ମରିୟାଦଭୂତଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କୁଲାଦୀସୁ ପୁବ୍ବପୁରିସେହି ଠପିତଂ ଚାରିତ୍ତଂ। କୁଲଦେସପାସଣ୍ଡଧମ୍ମୋ ହି ''ଆଚାରସୀଲ''ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତ୍ଥ କୁଲଧମ୍ମୋ ତାୱ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀନଂ ଅମଜ୍ଜପାନାଦି, ଦେସଧମ୍ମୋ ଏକଚ୍ଚଜନପଦୱାସୀନଂ ଅହିଂସନାଦି, ପାସଣ୍ଡଧମ୍ମୋ ତିତ୍ଥିୟାନଂ ୟମନିୟମାଦି। ତିତ୍ଥିୟମତଂ ହି ଦିଟ୍ଠିପାସେନ, ତଣ୍ହାପାସେନ ଚ ଡେତି ପୱତ୍ତତି, ପାସଂ ୱା ବାଧଂ ଅରିୟୱିନୟସ୍ସ ଡେତୀତି ''ପାସଣ୍ଡ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ପକତିୟା ସୀଲୱତୀ ହୋତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦) ୱଚନତୋ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣମେୱ। ଇଦଂ ପନ ଉକ୍କଂସଗତଂ ବୋଧିସତ୍ତପିତରିପି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନପି ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ''ଧମ୍ମତାସୀଲ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କାମଗୁଣୂପସଂହିତନ୍ତି କାମକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଅସ୍ସାଦୂପସଂହିତଂ କାମସ୍ସାଦଗଧିତଂ। ଧମ୍ମତାସୀଲନ୍ତି ଧମ୍ମତାୟ କାରଣନିୟାମେନ ଆଗତଂ ସୀଲଂ। ସୀଲପାରମିଂ ହି ପରମୁକ୍କଂସଂ ପାପେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଗତସ୍ସ ମହାବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସୀଲତେଜେନ ଗୁଣାନୁଭାୱେନ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ ସରସେନେୱ ପରମସଲ୍ଲେଖପ୍ପତ୍ତଂ ସୀଲଂ ହୋତି।

ମହାକସ୍ସପାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଭଦ୍ଦାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେ କିର ସୁଚିରଂ କାଲଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ଆଗତା। ତେନାହ “ସୁଦ୍ଧସତ୍ତାନ”ନ୍ତି। ତାସୁ ତାସୁ ଜାତୀସୂତି ସୀଲୱରାଜମହିଂସରାଜାଦିଜାତୀସୁ। ପୁବ୍ବେ ପୁରିମଜାତିଯଂ ସିଦ୍ଧୋ ହେତୁ ଏତସ୍ସାତି ପୁବ୍ବହେତୁକସୀଲଂ। ଇଦଂ ପନ ପକତିସୀଲାଦିସମାଦାନେନ ୱିନା ଅୱୀତିକ୍କମଲକ୍ଖଣଂ ସମ୍ମତ୍ତୱିରତିସଙ୍ଗହଂ ଦଟ୍ଠୁଂ।

ଯଂ ଭଗୱତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ସୀଲନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇଧାତି ୱକ୍ଖମାନସୀଲପରିପୂରକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ନିସ୍ସଯଭୂତସାସନପରିଦୀପନଂ, ଅଞ୍ଞସାସନସ୍ସ ଚ ତଥାଭାୱପଟିସେଧନଂ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ “ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ…ପେ… ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେଭି ଅଞ୍ଞେହୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୨। ୨୧୪; ମ। ନି। ୧।୧୩୯; ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)। ଭିକ୍ଖୂତି ତସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ପରିପୂରକପୁଗ୍ଗଲପରିଦୀପନଂ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋତି ଇଦମସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱପରିଦୀପନଂ। ୱିହରତୀତି ଇଦମସ୍ସ ତଦନୁରୂପୱିହାରସମଙ୍ଗିଭାୱପରିଦୀପନଂ। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇଦଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସ୍ସ, ଉପରିଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଗୁଣାନଞ୍ଚ ଉପକାରକଧମ୍ମପରିଦୀପନଂ। ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀତି ଇଦଂ ପାତିମୋକ୍ଖତୋ ଅଚୱନଭାୱପରିଦୀପନଂ। ସମାଦାଯାତି ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅନୱସେସତୋ ଆଦାନପରିଦୀପନଂ। ସିକ୍ଖତୀତି ସିକ୍ଖାଯ ସମଙ୍ଗିଭାୱପରିଦୀପନଂ । ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଧମ୍ମପରିଦୀପନଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ସୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁ। ତେନ ଯାଦିସସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତି। ଚକ୍ଖୁନାତି ଯତୋ ସୋ ସଂୱରୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତି। ରୂପନ୍ତି ଯତ୍ଥ ସୋ ସଂୱରୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତି। ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀତି ସଂୱରସ୍ସ ଉପାଯଂ ଦସ୍ସେତି। ଯତ୍ୱାଧିକରଣ… ପେ… ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁନ୍ତି ସଂୱରସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଂ ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତି। ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ପଗେୱ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବତଂ ଦସ୍ସେତି। ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ସତିଯା ଉପଟ୍ଠାପନମେୱ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଆରକ୍ଖାତି ଦସ୍ସେତି। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ତଥାଭୂତା ସତିଯେୱେତ୍ଥ ସଂୱରୋତି ଦସ୍ସେତି। ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ୱସେନାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନନ୍ତି “ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଉଲ୍ଲପତୀ”ତିଆଦିନା ଆଗତାନଂ ଛନ୍ନଂ ପାରାଜିକାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ। ସାମନ୍ତଜପ୍ପନାଦିନା ତିୱିଧେନ କୁହନୱତ୍ଥୁନା ୱିମ୍ହାପନଂ କୁହନା। ଅତ୍ତାନଂ, ଦାଯକଂ ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଥା ସୋ କିଞ୍ଚି ଦଦାତି, ଏୱଂ କଥନଂ ଲପନା। ନିମିତ୍ତଂ ସୀଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚଯଦାନସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦକଂ କାଯୱଚୀକମ୍ମଂ, ତେନ ନିମିତ୍ତେନ ଚରତି, ନିମିତ୍ତଂ ୱା କରୋତୀତି ନେମିତ୍ତିକୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ନେମିତ୍ତିକତା। ଗନ୍ଧାଦଯୋ ୱିଯ ଲାଭାଯ ପରେସଂ ଅକ୍କୋସନାଦିନା ନିପିସତୀତି ନିପ୍ପେସୋ, ନିପ୍ପେସୋୱ ନିପ୍ପେସିକୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ନିପ୍ପେସିକତା। ମହିଚ୍ଛତାଯ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଲାଭେନ ପରତୋ ଲାଭପରିଯେସନା ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନତା। ଏୱମାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅନୁପ୍ପିଯଭାଣିତାଚାଟୁକମ୍ୟତାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଟିସଙ୍ଖାନେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠୋ ପଟିସଙ୍ଖାନପରିସୁଦ୍ଧୋ। ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ପରିଭୁଞ୍ଜୀଯନ୍ତି ଏତେନାତି ଚତୁପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗୋ, ତଥାପୱତ୍ତା ଅନୱଜ୍ଜଚେତନା।

ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୪।ତତ୍ରାତି ତେସୁ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦୀସୁ। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି “ଇଧ ଭିକ୍ଖୂ”ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୦୮; ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୪) ଆଗତଦେସନାଯ ଆଦିତୋ ପଭୁତି। ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାତି ତତ୍ଥ ସଂସଯୱିଧମନେନ ୱିନିଚ୍ଛଯାୱହା କଥା। ପଠମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ଅସାଧାରଣଂ ପବ୍ବଜିତାୱେଣିକଂ ପରିଯାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ଛିନ୍ନଭିନ୍ନପଟଧରାଦିତାଯ ୱା”ତି ଆହ। ଏୱଂ ହିସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଯୋଗ୍ଯତା ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ଭିନ୍ନପଟଧରାଦିଭାୱୋ ଚ ନାମ ଦଲିଦ୍ଦସ୍ସାପି ନିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ହୋତୀତି ତତୋ ୱିସେସେତୁଂ “ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତୋ”ତି ୱତ୍ୱା ପଟିପତ୍ତିଯା ଯୋଗ୍ଯଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ “କୁଲପୁତ୍ତୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତୋ ୱା ହି ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତି ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତୋ ୱା। ସିକ୍ଖାପଦସୀଲନ୍ତି ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସୀଲଂ। ଯୋତି ଅନିଯମନିଦ୍ଦେସୋ ଯୋ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ। ନନ୍ତି ୱିନଯପରିଯାପନ୍ନଂ ସୀଲଂ। ତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲଂ। ମୋକ୍ଖେତି ସହକାରିକାରଣଭାୱତୋ। ଅପାଯେ ଭୱାନି ଆପାଯିକାନି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତଦଞ୍ଞଂ ସବ୍ବସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସଂୱରଣଂ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ପିଦହନଂ। ଯେନ ତେ ସଂୱୁତା ପିହିତା ହୋନ୍ତି, ସୋ ସଂୱରୋ। ଯସ୍ମା ପନ ସୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅୱୀତିକ୍କମୋ ୱୀତିକ୍କମପଟିପକ୍ଖୋତି କତ୍ୱା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ “କାଯିକୱାଚସିକସ୍ସ ଅୱୀତିକ୍କମସ୍ସେତଂ ନାମ”ନ୍ତି। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ସଂୱୁତୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ପିହିତକାଯୱଚୀଦ୍ୱାରୋ। ତଥାଭୂତୋ ଚ ଯସ୍ମା ତଂ ଉପେତୋ ତେନ ଚ ସମଙ୍ଗୀ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ “ଉପଗତୋ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ”ତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – କିଲେସାନଂ ବଲୱଭାୱତୋ, ପାପକିରିଯାଯ ସୁକରଭାୱତୋ, ପୁଞ୍ଞକିରିଯାଯ ଚ ଦୁକ୍କରଭାୱତୋ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପାଯେସୁ ପତନସୀଲୋତି ପାତୀ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଅନିଚ୍ଚତାଯ ୱା ଭୱାଦୀସୁ କମ୍ମୱେଗକ୍ଖିତ୍ତୋ ଘଟିଯନ୍ତଂ ୱିଯ ଅନୱଟ୍ଠାନେନ ପରିବ୍ଭମନତୋ ଗମନସୀଲୋତି

ପାତୀ, ମରଣଓସେନ ୱା ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାଯେ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ପାତନସୀଲୋତି ପାତୀ, ସତ୍ତସନ୍ତାନୋ, ଚିତ୍ତମେୱ ୱା। ତଂ ପାତିନଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖତୋ ମୋକ୍ଖେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ୱିମୋକ୍ଖେନ ସତ୍ତୋ ''ୱିମୁତ୍ତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଂ ହି ''ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି, ''ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮) ଚ। ଅଥ ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଦିନା ହେତୁନା ସଂସାରେ ପତତି ଗଚ୍ଛତି ପୱତ୍ତତୀତି ପାତୀ, ''ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୨୪) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପାତିନୋ ସତ୍ତସ୍ସ ତଣ୍ହାଦିସଂକିଲେସତ୍ତଯତୋ ମୋକ୍ଖୋ ଏତେନାତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ । ''କଣ୍ଠେକାଳଓ''ତିଆଦୀନଂ ୱିଯସ୍ସ ସମାସସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ପାତେତି ୱିନିପାତେତି ଦୁକ୍ଖେତି ପାତି, ଚିତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଂ ହି ''ଚିତ୍ତେନ ନୀଯତି ଲୋକୋ, ଚିତ୍ତେନ ପରିକସ୍ସତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୬୨)। ତସ୍ସ ପାତିନୋ ମୋକ୍ଖୋ ଏତେନାତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ପତତି ୱା ଏତେନ ଅପାଯଦୁକ୍ଖେ, ସଂସାରଦୁକ୍ଖେ ଚାତି ପାତୀ, ତଣ୍ହାଦିସଂକିଲେସୋ। ୱୁତ୍ତଂ ହି ''ତଣ୍ହା ଜନେତି ପୁରିସଂ (ସଂ। ନି। ୧।୫୫-୫୭), ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ''ତି (ଇତିୱୁ। ୧୫, ୧୦୫; ଅ। ନି। ୪।୯; ମହାନି। ୧୯୧; ଚୂଳନି। ପାରାଯନାନୁଗୀତିଗାଥାନିଦ୍ଦେସ) ଚ ଆଦି। ତତୋ ପାତିତୋ ମୋକ୍ଖୋତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଅଥ ୱା ପତତି ଏତ୍ଥାତି ପାତୀନି, ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆଯତନାନି। ୱୁତ୍ତଂ ହି ''ଛସୁ ଲୋକୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ଛସୁ କୁବ୍ବତି ସନ୍ଥୱ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୭୦; ସୁ। ନି। ୧୭୧)। ତତୋ ଛଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାଯତନସଙ୍ଖାତତୋ ପାତିତୋ ମୋକ୍ଖୋତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଅଥ ୱା ପାତୋ ୱିନିପାତୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପାତୀ, ସଂସାରୋ। ତତୋ ମୋକ୍ଖେତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଅଥ ୱା ସବ୍ବଲୋକାଧିପତିଭାୱତୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଭଗୱା ''ପତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମୁଚ୍ଚତି ଏତେନାତି ମୋକ୍ଖୋ, ପତିନୋ ମୋକ୍ଖୋ ତେନ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତାତି ପତିମୋକ୍ଖୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ସବ୍ବଗୁଣାନଂ ୱା ମୂଲଭାୱତୋ ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ପତି ଚ ସୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନତ୍ଥେନ ମୋକ୍ଖୋ ଚାତି ପତିମୋକ୍ଖୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ମୁଖମେତଂ ପମୁଖମେତ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୩୫) ୱିତ୍ଥାରୋ।

ଅଥ ୱା ପ-ଇତି ପକାରେ, ଅତୀ-ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ତସ୍ମା ପକାରେହି ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ମୋକ୍ଖେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଇଦଂ ହି ସୀଲଂ ସଯଂ ତଦଙ୍ଗୱସେନ, ସମାଧିସହିତଂ ପଞ୍ଞାସହିତଞ୍ଚ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ, ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ମୋକ୍ଖେତି ମୋଚେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ପତି ପତି ମୋକ୍ଖୋତି ୱା ପତିମୋକ୍ଖୋ, ତମ୍ହା ତମ୍ହା ୱୀତିକ୍କମଦୋସତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ମୋକ୍ଖୋତି ଅତ୍ଥୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ମୋକ୍ଖୋତି ୱା ନିବ୍ବାନଂ, ତସ୍ସ ମୋକ୍ଖସ୍ସ ପଟିବିମ୍ବଭୂତୋତି ପତିମୋକ୍ଖୋ। ସୀଲସଂୱରୋ ହି ସୂରିଯସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ୱିଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉଦଯଭୂତୋ ତପ୍ପଟିଭାଗୋ ୱିଯ ଯଥାରହଂ କିଲେସନିବ୍ବାପନତୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋଯେୱ ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଅଥ ୱା ମୋକ୍ଖଂ ପତି ୱତ୍ତତି, ମୋକ୍ଖାଭିମୁଖନ୍ତି ୱା ପତିମୋକ୍ଖଂ, ପତିମୋକ୍ଖମେୱ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇରିଯତୀତି ଅତ୍ତଭାୱଂ ପୱତ୍ତେତି। ''ୱିହରତୀ''ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇରିଯାପଥୱିହାରୋ ଦସ୍ସିତୋ। ପାଠଇଯନ୍ତି ଝାନୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଂ (ୱିଭ। ୫୦୮ ଆଦଯୋ)।

ତତ୍ଥ କାମଂ ସମଣଚାରଂ, ସମଣଗୋଚରଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥା ପନ ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ''ୱାମଂ ମୁଞ୍ଚ, ଦକ୍ଖିଣଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱଜ୍ଜେତବ୍ବପୁବ୍ବକଂ ଗହେତବ୍ବଂ ୱଦେଯ୍ୟ, ଯଥା ୱା ସସୀସନ୍ହାନେନ ପହୀନସେଦମଲଜଲ୍ଲିକସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନାଦିୱିଭୂସନସଂୱିଧାନଂ ଯୁତ୍ତରୂପଂ, ଏୱଂ ପହୀନପାପଧମ୍ମସ୍ସ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମସମାଯୋଗୋ ଯୁତ୍ତରୂପୋତି ''ଅତ୍ଥି ଆଚାରୋ, ଅତ୍ଥି ଅନାଚାରୋ''ତି ଦ୍ୱଯଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଅନାଚାରଂ ତାୱ ୱିଭଜିତୁଂ ''ତତ୍ଥ କତମୋ ଅନାଚାରୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କାଯିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋତି ତିୱିଧଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ୱାଚସିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ। କାଯିକୱାଚସିକୋତି ତଦୁଭଯଂ।

ଏୱଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଇଦାନି ମାନସଂ ଅନାଚାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଅନାଚାରୋ''ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚିଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱେଳୁଦାନେନ ୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱେଳୁଦାନେନାତି ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପାଦନତ୍ଥେନ ୱେଳୁଦାନେନ। ପତ୍ତଦାନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ୱେଳୁତି ମନୁସ୍ସାନଂ ପଯୋଜନାୱହୋ ଯୋ କୋଚି ୱେଳୁଦଣ୍ଡୋ। ପତ୍ତଂ ଗନ୍ଧିକାଦୀନଂ ଗନ୍ଧପଲିୱେଠନାଦିଅତ୍ଥଂ ୱା, ତାଲନାଳିକେରାଦିପତ୍ତଂ ୱା। ପୁପ୍ଫଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନୁସ୍ସାନଂ ପଯୋଜନାୱହଂ। ତଥା ଫଲଂ। ସିନାନଂ ସିରୀସଚୁଣ୍ଣାଦିନ୍ହାନିଯଚୁଣ୍ଣଂ। ମତ୍ତିକାପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ମୁଖସୋଧନତ୍ଥଂ ଦନ୍ତପୋନଂ। ଚାଟୁକମ୍ୟତା ଅତ୍ତାନଂ ଦାସଂ ୱିଯ ନୀଚଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପରସ୍ସ ଖଲିତୱଚନଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ପିଯକାମତାଯ ପଗ୍ଗଯ୍ହୱଚନଂ। ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ୟତାତି ମୁଗ୍ଗସୂପସମତା ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜୀୱିତକପ୍ପନଂ। ଯଥା ହି ମୁଗ୍ଗସୂପେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ବହୂ ମୁଗ୍ଗା ପଚ୍ଚନ୍ତି, କତିପଯା ନ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜୀୱିତକପ୍ପନେ ବହୁ ଅଲିକଂ ହୋତି, ଅପ୍ପକଂ ସଚ୍ଚନ୍ତି। ପରିଭଟତୀତି ପରିଭଟୋ, ପରେସଂ ଦାରକେ ପରିହରନ୍ତୋ। ପରିଭଟସ୍ସ କମ୍ମଂ ପାରିଭଟ୍ୟଂ, ସା ଏୱ ପାରିଭଟ୍ୟତା, ଅଲଙ୍କରଣାଦିନା କୁଲଦାରକପରିହରଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତେସଂ ତେସଂ ଗିହୀନଂ ଗାମନ୍ତରଦେସନ୍ତରାଦୀସୁ ସାସନପଟିସାସନହରଣଂ ଜଙ୍ଘପେସନିକଂ। ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନାତି ଏତେସଂ ୱା ୱେଳୁଦାନାଦୀନଂ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକକମ୍ମପିଣ୍ଡପଟିପିଣ୍ଡକମ୍ମସଙ୍ଘୁପ୍ପାଦଚେତିଯୁପ୍ପାଦପଟ୍ଠପନାଦୀନଂ ୱା ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିତକପ୍ପନକକମ୍ମାନଂ ଯେନ କେନଚି । ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠେନାତି ବୁଦ୍ଧେହି ଗରହିତେନ ପଟିସିଦ୍ଧେନ। ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନାତି ନ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନାଚାରୋତି ଅଯଂ ସବ୍ବୋପି ''ଅନାଚାରୋ''ତି କଥୀଯତି। ଆଚାରନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଗୋଚରନିଦ୍ଦେସେପି ପଠମଂ ଅଗୋଚରସ୍ସ ୱଚନେ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗୋଚରୋତି ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ। ଅଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଅଗୋଚରୋ। ୱେସିୟା ଗୋଚରୋ ଅସ୍ସାତି ୱେସିୟାଗୋଚରୋ, ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେସିୟା ନାମ ରୂପୂପଜୀୱିନିୟୋ, ତା ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ ନ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବା, ସମଣଭାୱସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟକରତ୍ତା, ପରିସୁଦ୍ଧାସୟସ୍ସାପି ଗରହହେତୁତୋ, ତସ୍ମା ଦକ୍ଖିଣାଦାନୱସେନ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାୱ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବା। ୱିଧୱା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ମତପତିକା, ପୱୁତ୍ଥପତିକା ୱା। ଥୁଲ୍ଲକୁମାରିକାତି ମହଲ୍ଲିକା ଅନିୱିଟ୍ଠକୁମାରିୟୋ, ପଣ୍ଡକାତି ନପୁଂସକା। ତେ ହି ଉସ୍ସନ୍ନକିଲେସା ଅୱୂପସନ୍ତପରିଳାହା ଲୋକାମିସସନ୍ନିସ୍ସିତକଥାବହୁଲା, ତସ୍ମା ନ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବା। ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ନାମ ଉସ୍ସନ୍ନବ୍ରହ୍ମଚରିୟା। ତଥା ଭିକ୍ଖୂପି। ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ ସନ୍ଥୱୱସେନ ଉପସଙ୍କମନେ କତିପାହେନେୱ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତରାୟୋ ସିୟା, ତସ୍ମା ନ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବା। ଗିଲାନପୁଚ୍ଛନାଦିୱସେନ ଉପସଙ୍କମନେ ସତୋକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ପାନାଗାରନ୍ତି ସୁରାପାନଘରଂ। ତଂ ସୋଣ୍ଡଜନେହି ଅୱିୱିତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ତେହି ସୋଣ୍ଡତାଦିୱସେନ ନ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତରାୟକରତ୍ତା। ସଂସଟ୍ଠୋ ୱିହରତି ରାଜୂହୀତିଆଦୀସୁ ରାଜାନୋ ନାମ ଯେ ରଜ୍ଜମନୁସାସନ୍ତି। ରାଜମହାମତ୍ତା ରାଜିସ୍ସରିୟସଦିସାୟ ଇସ୍ସରିୟମତ୍ତାୟ ସମନ୍ନାଗତା। ତିତ୍ଥିୟାତି ୱିପରୀତଦସ୍ସନା ବାହିରକପରିବ୍ବାଜକା। ତିତ୍ଥିୟସାୱକାତି ତେସୁ ଦଳ୍ହଭତ୍ତା ପଚ୍ଚୟଦାୟକା। ଅନନୁଲୋମିକେନ ସଂସଗ୍ଗେନାତି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାନଂ ଅନନୁଲୋମିକେନ ପଚ୍ଚନୀକଭୂତେନ ସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠୋ ୱିହରତି, ଯେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତରାୟଂ ୱା ସଲ୍ଲେଖପରିହାନିଂ ୱା ପାପୁଣାତି।

ଇଦାନି ଅପରେନପି ପରିୟାୟେନ ଅଗୋଚରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯାନି ୱା ପନ ତାନୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅସ୍ସଦ୍ଧାନୀତି ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ସଦ୍ଧାୱିରହିତାନି। ତତୋ ଏୱ ଅପ୍ପସନ୍ନାନି, କମ୍ମକମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାୟ ୱା ଅଭାୱେନ ଅସ୍ସଦ୍ଧାନି। ରତନତ୍ତୟପ୍ପସାଦାଭାୱେନ ଅପ୍ପସନ୍ନାନି। ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକାନୀତି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସକାନି ଚେୱ ଭୟଦସ୍ସନେନ ସନ୍ତଜ୍ଜନକାନି ଚ। ଅତ୍ଥଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଅନତ୍ଥମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅନତ୍ଥକାମାନି। ହିତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଅହିତମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅହିତକାମାନି। ଫାସୁ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଅଫାସୁଂୟେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଫାସୁକକାମାନି। ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ନିବ୍ଭୟଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯୋଗକ୍ଖେମମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଯୋଗକ୍ଖେମକାମାନି। ଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସାମଣେରାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରୀନଂ। ସବ୍ବେସଂ ହି ସାସନିକାନଂ ଅନତ୍ଥକାମତାଦୀପନପଦମିଦଂ ୱଚନଂ। ତଥାରୂପାନି କୁଲାନୀତି ତାଦିସାନି ଖତ୍ତିୟକୁଲାଦୀନି। ସେୱତୀତି ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱତି। ଭଜତୀତି ଉପସଙ୍କମତି। ପୟିରୁପାସତୀତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟଂ ୱେସିୟାଦିକୋ, ରାଜାଦିକୋ, ଅସ୍ସଦ୍ଧକୁଲାଦିକୋ ଚ ତଂ ତଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ତିପ୍ପକାରୋପି ଅଯୁତ୍ତୋ ଗୋଚରୋତି ଅଗୋଚରୋ। ଏତ୍ଥ ହି ୱେସିୟାଦିକୋ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣନିସ୍ସୟତୋ ଅଗୋଚରୋ। ଯଥାହ ‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରୱିସୟୋ? ଯଦିଦଂ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୨)। ରାଜାଦିକୋ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁପନିସ୍ସୟତୋ, ଲାଭସକ୍କାରାସନିୱିଚକ୍କନିପ୍ପୋଥନଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିହେତୁତୋ ଚ। ଅସ୍ସଦ୍ଧକୁଲାଦିକୋ ସଦ୍ଧାହାନିଚିତ୍ତସନ୍ତାସାୱହତୋ ଅଗୋଚରୋ।

ଗୋଚରନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ନ ୱେସିୟାଗୋଚରୋ’’ତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଓପାନଭୂତାନୀତି ଉଦପାନଭୂତାନି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଚତୁମହାପଥେ ଖତପୋକ୍ଖରଣୀ ୱିୟ ଯଥାସୁଖଂ ଓଗାହନକ୍ଖମାନି। କାସାୱପଜ୍ଜୋତାନୀତି ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ନିୱତ୍ଥପାରୁତକାସାୱାନଂୟେୱ ପଭାହି ଏକୋଭାସାନି। ଇସିୱାତପଟିୱାତାନୀତି ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତାନଂ , ନିକ୍ଖମନ୍ତାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଘାତାନଂ ଇସୀନଂ ଚୀୱରୱାତେନ ଚେୱ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣାଦିଜନିତସରୀରୱାତେନ ଚ ପଟିୱାତାନି ପୱାୟିତାନି ୱିନିଦ୍ଧୁତକିବ୍ବିସାନି ୱା।

ଇଦାନି ନିଦ୍ଦେସେ ଆଗତନୟେନାପି ଆଚାରଗୋଚରେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲନିଦ୍ଦେସେ। ଇମିନାପି ନୟେନାତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନୱିଧିନାପି। ସଙ୍ଘଗତୋତି ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତଂ ଗତୋ। ଅଚିତ୍ତୀକାରକତୋତି ଅକତଚିତ୍ତୀକାରୋ, ଅକତଗାରୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଘଟ୍ଟୟନ୍ତୋତି ସରୀରେନ, ଚୀୱରେନ ୱା ଘଂସନ୍ତୋ। ପୁରତୋପି ତିଟ୍ଠତି ଅଚିତ୍ତୀକାରକତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଠିତକୋପୀତି ଉପରି ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ୱିୟ ଆସନ୍ନତରଟ୍ଠାନେ ଠିତକୋପି ଭଣତି। ବାହାୱିକ୍ଖେପକୋତି ବାହୁଂ ୱିକ୍ଖିପନ୍ତୋ। ଅନୁପାହନାନନ୍ତି ଅନାଦରେ ସାମିୱଚନଂ। ସୌପାହନୋତି ଉପାହନାରୁଳ୍ହୋ। ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁପଖଜ୍ଜାତି ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ତେସଂ ଆସନ୍ନତରଟ୍ଠାନଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା। କଟ୍ଠଂ ପକ୍ଖିପତି ଅଗ୍ଗିକୁଣ୍ଡେ। ୱୋକ୍କମ୍ମାତି ପସ୍ସତୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ଗୂଳ୍ହାନି ସଭାୱତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ସାଣିପାକାରାଦିନା ପଟିଚ୍ଛାଦିତାନି। ଅନାପୁଚ୍ଛାତି ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ଅସ୍ସାତି ଅନାଚାରସ୍ସ।

ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦି ସବ୍ବସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଚାରଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ, ନ ନିଦ୍ଦେସପାଳି। ସଦ୍ଧାସୀଲସୁତଚାଗାଦିଗୁଣହେତୁକୋ ଗରୁଭାୱୋ ଗରୁକରଣଂ ୱା ଗାରୱୋ, ସହ ଗାରୱେନାତି ସଗାରୱୋ। ଗରୁଟ୍ଠାନିୟେସୁ ଗାରୱସାରଜ୍ଜାଦିୱସେନ ପତିସ୍ସୟନା ପତିସ୍ସା, ସପ୍ପତିସ୍ସୱପଟିପତ୍ତି। ସହ ପତିସ୍ସାୟାତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ। ସୱିସେସଂ ହିରିମନତାୟ, ଓତ୍ତପ୍ପିଭାୱେନ ଚ ହିରୋତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନୋ। ସେଖିୟଧମ୍ମପାରିପୂରିୱସେନ ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋ। ପାସାଦିକେନାତି ପସାଦାୱହେନ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ। ଏସେୱ ନୟୋ ଇତୋ ପରେସୁପି ଛସୁ

ପଦେସୁ। ଅଭିକ୍କନ୍ତେନାତି ଅଭିକ୍କମେନ। ଇରିୟାପଥସମ୍ପନ୍ନୋତି ସମ୍ପନ୍ନେରିୟାପଥୋ। ତେନ ସେସେରିୟାପଥାନମ୍ପି ପାସାଦିକତମାହ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟାଦୀସୁ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସୁସଂୱିହିତାରକ୍ଖୋ। ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂତି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଭୋଜନସଞ୍ଞିତେ ଚତୁବ୍ବିଧେପି ପଚ୍ଚୟେ ପରିୟେସନପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗାଦିୱସେନ ସବ୍ବସୋ ପମାଣଞ୍ଞୂ। ଜାଗରିୟମନୁୟୁତ୍ତୋତି ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ଭାୱନାମନସିକାରସଙ୍ଖାତଂ ଜାଗରିୟଂ ସାତଚ୍ଚକାରିତାୱସେନ ଅନୁ ଅନୁ ୟୁତ୍ତୋ ତତ୍ଥ ୟୁତ୍ତପୟୁତ୍ତୋ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋତିଆଦି ୟଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ଆଚାରସ୍ସ ସମ୍ଭାରଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ନିଇଚ୍ଛୋ। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ୟଥାଲାଭାଦିୱସେନ ସନ୍ତୋସେନ ତୁଟ୍ଠୋ। ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀତି ଆଦରକାରୀ। ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରବହୁଲୋତି ଗରୁଟ୍ଠାନିୟେସୁ ଗରୁକରଣବହୁଲୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆଚାରୋତି ଅୟଂ ସଗାରୱତାଦି ଅତ୍ଥକାମେହି ଆଚରିତବ୍ବତୋ ଆଚାରୋ।

ସୀଲାଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ ଉପନିସ୍ସୟଭୂତୋ ଉପନିସ୍ସୟଗୋଚରୋ। ସତିସଙ୍ଖାତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରକ୍ଖଭୂତୋ ଏୱ ଗୋଚରୋ ଆରକ୍ଖଗୋଚରୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପନିବନ୍ଧନଟ୍ଠାନଭୂତୋ ଗୋଚରୋ ଉପନିବନ୍ଧଗୋଚରୋ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହି ଦସହି ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତାୟ କଥାୟ ୱତ୍ଥୁଭୂତେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ। ତତୋ ଏୱ କଲ୍ୟାଣୋ ସୁନ୍ଦରୋ ମିତ୍ତୋତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି। ଅସ୍ସୁତଂ ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟାଦିଂ। ସୁଣାତୀତି ସୁତମୟଂ ଞାଣଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସୁତଂ ପରିୟୋଦାପେତୀତି ତମେୱ ୟଥାସୁତଂ ଅୱିସଦତାୟ ଅପରିୟୋଦାତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପରିପୁଚ୍ଛନାଦିନା ୱିସୋଧେତି ନିଜ୍ଜଟଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ କରୋତି। ତତ୍ଥ ଚ ୟେ କଙ୍ଖଟ୍ଠାନିୟା ଧମ୍ମା, ତେସୁ ସଂସୟଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ କଙ୍ଖଂ ୱିତରତି। କମ୍ମକମ୍ମଫଲେସୁ, ରତନତ୍ତୟେ ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ଉଜୁକରଣେନ ଦିଟ୍ଠିଂ ଉଜୁଂ କରୋତି। ତତୋ ଏୱ ଚ ଦୁୱିଧାୟପି ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦାୟ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତି। ଅଥ ୱା ୟଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ପରିୟୋଦପେତ୍ୱା ତତ୍ଥାଗତେ ରୂପାରୂପଧମ୍ମେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପଚ୍ଚୟଂ ନାମରୂପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱଙ୍କୱିଧମନେନ ଦିଟ୍ଠିଂ ଉଜୁଂ କରୋତି। ଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତାମତ୍ତଦସ୍ସନେନ ତୀସୁପି ଅଦ୍ଧାସୁ କଙ୍ଖଂ ୱିତରତି। ତତୋ ପରଂ ଚ ଉଦୟବ୍ବୟଞାଣାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରିୟଭୂମିଂ ଓକ୍କମନ୍ତୋ ଅୱେଚ୍ଚପସାଦେନ ରତନତ୍ତୟେ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତି। ତଥାଭୂତୋୱ ତସ୍ସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁସିକ୍ଖନେନ ସଦ୍ଧାଦୀହି ଗୁଣେହି ନ ହାୟତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ୱଡ୍ଢତେୱ। ତେନାହ ''ୟସ୍ସ ୱା''ତିଆଦି।

ଅନ୍ତରଘରନ୍ତି ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ଘରାନି ଏତ୍ଥ, ତଂ ଏତସ୍ସାତି ୱା ''ଅନ୍ତରଘର''ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ଗୋଚରଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଘରେ ଘରେ ଭିକ୍ଖାପରିୟେସନାୟ ୱୀଥିଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂତି ହେଟ୍ଠାଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ। କିତ୍ତକେନ ପନ ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ ହୋତୀତି ଆହ ''ୟୁଗମତ୍ତଦସ୍ସାୱୀ''ତି। ସୁସଂୱୁତୋତି ସଂୟତୋ। ୟଥା ପନେତ୍ଥ ସୁସଂୱୁତୋ ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନ ହତ୍ଥିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ୟତ୍ଥାତି ୟେସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ। ଚିତ୍ତଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ। ଉପନିବନ୍ଧତୀତି ଉପନେତ୍ୱା ନିବନ୍ଧତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ୟଥା ଥମ୍ଭେ ନିବନ୍ଧେୟ୍ୟ, ୱଚ୍ଛଂ ଦମଂ ନରୋ ଇଧ;

ବନ୍ଧେୟ୍ୟେୱଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ, ସତିୟାରମ୍ମଣେ ଦଳ୍ହ''ନ୍ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୧୭; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୭୪; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୭; ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୧୬୫; ପଟି। ମ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧।୧୬୩);

ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଉପନିବନ୍ଧଗୋଚରଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ୱିସୟୋତି ଅତ୍ତନୋ ପିତୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତକୋ, ତେନ ଦିଟ୍ଠୋ ଦସ୍ସିତୋ ଚ ୱିସୟୋ।

ଅଣୁମତ୍ତେସୂତି ପରମାଣୁପ୍ପମାଣେସୁ। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚଆପନ୍ନସେଖିୟଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦାଦିଭେଦେସୂତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନସେଖିୟେସୁ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦାଦିଭେଦେସୂତି ଏୱଂ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚଗ୍ଗହଣଂ ସେଖିୟୱିସେସନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେଖିୟଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକାଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୫୬ ଆଦୟୋ) ଆଗତୱତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ଗହଣଂ। ତେପି ହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ''ସେଖିୟା''ତି ଇଚ୍ଛିତା। ତଥା ହି ମାତିକାୟଂ ପାରାଜିକାଦୀନଂ ୱିୟ ସେଖିୟାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ''ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନସେଖିୟା''ତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚଗ୍ଗହଣଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ନ ହି ମାତିକାୟଂ ଆଗତେସୁ ପଞ୍ଚସତ୍ତତିୟା ସେଖିୟେସୁ ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚେତ୍ଥ ଅସତିଅଜାନନାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ କତୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନଗ୍ଗହଣେନ ଅଚିତ୍ତକାପତ୍ତିୟୋ ଗହିତାତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ, ଗରୁକାପତ୍ତୀସୁପି କାସଞ୍ଚି ଅଚିତ୍ତକଭାୱସବ୍ଭାୱତୋ, ଅଧିଟ୍ଠାନାୱିକମ୍ମସ୍ସ, ଦେସନାୱିକମ୍ମସ୍ସେୱ ୱା ସବ୍ବଲହୁକସ୍ସ ୱଜ୍ଜସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତେନାହ ''ୟାନି ତାନି ୱଜ୍ଜାନି ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଓରମତ୍ତକାନି ଲହୁକାନି ଲହୁସମ୍ମତାନୀ''ତିଆଦି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଅନତିକ୍କମନୀୟାନଂ ଅନାପତ୍ତିଗମନୀୟାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭୟଦସ୍ସନସୀଲୋତି ପରମାଣୁମତ୍ତଂ ୱଜ୍ଜଂ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିୟୋଜନସତସହସ୍ସୁବ୍ବେଧସିନେରୁପବ୍ବତସଦିସଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସନସଭାୱୋ, ସବ୍ବଲହୁକଂ ୱା

ଦୁଟ୍ଠୁସିତମତ୍ତଂ ପାରାଜିକସଦିସଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସନସଭାୱୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ମୂଲପଞ୍ଞତ୍ତିଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଗହପଞ୍ଞତ୍ତିପଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିଆଦିଭେଦଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖିତଙ୍ଗ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍ଗ ପୂରେତଙ୍ଗ ସୀଲଂ। ସଦ୍ଧା ଆଦାଯାତି ସମ୍ମଦେୱ ସଦ୍ଧଙ୍ଗ, ସଦ୍ଧସୋ ଚ ଆଦିଯିତ୍ୱା। ଅଯଂ ପନ ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପଦା କିଂ ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲେ ପରିଯାପନ୍ନା, ଉଦାହୁ ଅପରିଯାପନ୍ନାତି? ପରିଯାପନ୍ନା। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପୁନ ୱୁତ୍ତାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଏତ୍ଥ ଚା''ତିଆଦି।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୫। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲସ୍ସ ସମ୍ଭାରଭୂତଂ, ତସ୍ମିଂ ସତିଯେୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି। ସମ୍ପାଦିତେ ହି ଏତସ୍ମିଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସୁରକ୍ଖିତମେୱ ହୋତି, ସୁସଂୱିହିତକଣ୍ଟକୱତି ୱିଯ ସସ୍ସନ୍ତି। କାରଣୱସେନାତି ଅସାଧାରଣକାରଣସ୍ସ ୱସେନ। ଅସାଧାରଣକାରଣୱସେନ ହି ଫଲଂ ଅପଦିସୀଯତି, ଯଥା ଯୱଙ୍କୁରୋ ଭେରିସଦ୍ଦୋତି। ନିସ୍ସଯୱୋହାରେନ ୱା ଏତଂ ନିସ୍ସିତୱଚନଂ, ଯଥା ମଞ୍ଚା ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କରୋନ୍ତୀତି। ରୂପନ୍ତି ରୂପାଯତନଂ। ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ଚକ୍ଖୁ ରୂପଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିନୋପି ପସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଚେତଂ ଅତ୍ଥି, କସ୍ମା? ଅଚେତନତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ। ତେନାହ ''ଚକ୍ଖୁ ରୂପଂ ନ ପସ୍ସତି ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା''ତି। ଅଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ରୂପଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟ, ତିରୋକୁଟ୍ଟାଦିଗତମ୍ପି ନଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ଅପ୍ପଟିଘଭାୱତୋ, ଇଦମ୍ପି ନତ୍ଥି ସବ୍ବସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭାୱତୋ। ତେନାହ ''ଚିତ୍ତଂ ନ ପସ୍ସତି ଅଚକ୍ଖୁକତ୍ତା''ତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଚକ୍ଖୁସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପସ୍ସତି, ନ ଯଂ କିଞ୍ଚି। ତଞ୍ଚ କେନଚି କୁଟ୍ଟାଦିନା ଅନ୍ତରିତେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯତ୍ଥ ଆଲୋକସ୍ସ ୱିବନ୍ଧୋ। ଯତ୍ଥ ପନ ନ ୱିବନ୍ଧୋ ଫଲିକଗବ୍ଭପଟଲାଦିକେ, ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରିତେପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱ। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣାଧିଟ୍ଠିତଂ ଚକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି, ନ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ୱିଞ୍ଞାଣାଧିଟ୍ଠିତଂ ଚକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା''ତି।

ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣସଙ୍ଘଟ୍ଟେତି ଦ୍ୱାରସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେନ ସଙ୍ଘଟ୍ଟେ ସତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରୂପାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପସାଦୱତ୍ଥୁକେନ ଚିତ୍ତେନାତି ଚକ୍ଖୁପସାଦୱତ୍ଥୁକେନ ତନ୍ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ, ଯଂ ''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପସ୍ସତୀତି ଓଲୋକେତି। ଚକ୍ଖୁପସାଦସନ୍ନିସ୍ସଯେ ହି ୱିଞ୍ଞାଣେ ଆଲୋକାନୁଗ୍ଗହିତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସନ୍ନିସ୍ସଯଗୁଣେନ ଓଭାସେନ୍ତେ ତଂସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲୋ ''ରୂପଂ ପସ୍ସତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଓଭାସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାସଭାୱତୋ ୱିଭାୱନଂ, ଯଂ ''ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଗହଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉସୁନା ଲକ୍ଖସ୍ସ ୱେଧେ ସିଜ୍ଝନ୍ତେ ତସ୍ସ ସମ୍ଭାରଭୂତେନ ଧନୁନା ୱିଜ୍ଝତୀତି ୱଚନଂ ୱିଯ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଦସ୍ସନେ ସିଜ୍ଝନ୍ତେ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତୀତି ଇଦିସୀ ସସମ୍ଭାରକଥା ନାମେସା ହୋତି। ସସମ୍ଭାରା କଥା ସସମ୍ଭାରକଥା, ଦସ୍ସନସ୍ସ କାରଣସହିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସସମ୍ଭାରସ୍ସ ୱା ଦସ୍ସନସ୍ସ କଥା ସସମ୍ଭାରକଥା। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା କେୱଲେନ ଚକ୍ଖୁନା, କେୱଲେନ ୱା ୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଦସ୍ସନଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା।

ଇତ୍ଥିପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଇତ୍ଥିସନ୍ତାନନିସ୍ସିତରୂପମୁଖେନ ଗଯ୍ହମାନଂ ସଣ୍ଠାନଂ ଥନମଂସାୱିସଦତା ନିମ୍ମସ୍ସୁମୁଖତା କେସବନ୍ଧନୱତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ଅୱିସଦଟ୍ଠାନଗମନାଦି ଚ ସବ୍ବଂ ''ଇତ୍ଥୀ''ତି ସଞ୍ଜାନନସ୍ସ କାରଣଭାୱତୋ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯତୋ ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁଭନିମିତ୍ତାଦିକଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ରାଗୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତୋ ଇଟ୍ଠାକାରୋ ସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପଟିଘନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ। ସୋ ପନ ଦୋସୁପ୍ପତ୍ତିଆଦିହେତୁଭୂତୋ ଅନିଟ୍ଠାଦିଆକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ପାଠଇଯଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାୱ ସରୂପତୋ ଆଗତା, ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତସ୍ସାପି ପନ ସଙ୍ଗହୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଅସମପେକ୍ଖନେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମୋହସ୍ସାପି ଅସଂୱରଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ''ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚଂ ୱା ଅଞ୍ଞାଣଂ ୱା''ତି। ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞାଣୁପେକ୍ଖାଯ ୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅସମପେକ୍ଖନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ରାଗଦୋସମୋହାନଂ କାରଣଂ ''ସୁଭନିମିତ୍ତାଦିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''କିଲେସୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେଯେୱ ସଣ୍ଠାତୀତି ''ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି (ଉଦା। ୧୦) ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱଣ୍ଣାଯତନେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ, ୱୀଥିଚିତ୍ତେହି ଚ ଗହିତମତ୍ତେଯେୱ ତିଟ୍ଠତି, ନ ତତୋ ପରଂ କିଞ୍ଚି ସୁଭାଦିଆକାରଂ ପରିକପ୍ପେତି। ପାକଟଭାୱକରଣତୋତି ପରିବ୍ୟତ୍ତଭାୱକରଣତୋ ୱିଭୂତଭାୱକରଣତୋ। ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁନୋ ହି ହତ୍ଥାଦିଅୱଯୱେସୁ ସୁଭାଦିତୋ ପରିକପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା କିଲେସା ପରିବ୍ୟତ୍ତା ହୋନ୍ତୀତି ତେ ତେସଂ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନା ନାମ। ତେ ପନ ଯସ୍ମା ତଥା ତଥା ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠାନଂ ଭୂତୁପାଦାଯରୂପାନଂ ସନ୍ନିୱେସାକାରୋ। ନ ହି ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପରମତ୍ଥତୋ ହତ୍ଥାଦି ନାମ କୋଚି ଅତ୍ଥି। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ହତ୍ଥପାଦ…ପେ… ଆକାରଂ ନ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି। କିଂ ପନ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆହ ''ଯଂ ତତ୍ଥ ଭୂତଂ, ତଦେୱ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି। ଯଂ ତସ୍ମିଂ ସରୀରେ ୱିଜ୍ଜମାନଂ କେସଲୋମାଦି ଭୂତୁପାଦାଯମତ୍ତଂ ୱା, ତଦେୱ ଯାଥାୱତୋ ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ଅସୁଭାକାରଗହଣସ୍ସ ନିଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଚେତିଯପବ୍ବତୱାସୀ''ତିଆଦିନା ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁଂ ଆହରି।

ତତ୍ଥ ସୁମଣ୍ଡିତପସାଧିତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ମଣ୍ଡିତା ପସାଧିତା ଚ। ଆଭରଣାଦୀହି ଆହାରିମେହି ମଣ୍ଡନଂ। ସରୀରସ୍ସ ଉଚ୍ଛାଦନାଦିୱସେନ ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ ପସାଧନନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଆଭରଣେହି, ପନ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦୀହି ଚ ଅଲଙ୍କରଣଂ ପସାଧନଂ। ଊନଟ୍ଠାନପୂରଣଂ ମଣ୍ଡନଂ। ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଚିତ୍ତାତି ରାଗୱସେନ

ଊିପରୀତଚିତ୍ତା। ଓଲୋକେନ୍ତୋତି ଥେରୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନେଊ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଦ୍ଦକଣ୍ଣକତ୍ୱା ପୁବ୍ବଭାଗମନସିକାରସ୍ସ ହସିତସଦ୍ଦାନୁସାରେନ ''କିମେତ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ। ଅସୁଭସଞ୍ଜନ୍ତି ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଜଂ। ଅଟ୍ଠିକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହି ଥେରୋ ତଦା ପରିହରତି। ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି ଥେରୋ କିର ତସ୍ସା ହସନ୍ତିଯା ଦନ୍ତଟ୍ଠିଦସ୍ସନେନେଊ ପୁବ୍ବଭାଗଭାଊନାଯ ସୁଭାଊିତତ୍ତା ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ, ସାତିସଯଞ୍ଚ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଠିତୋଊ ତତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଊିପସ୍ସନଂ ଊଡ୍ଢେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପରମ୍ପରାଯ ଆସଊକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣି। ପୁବ୍ବସଞ୍ଜଂ ଅନୁସ୍ସରୀତି ପୁବ୍ବକଂ ଯଥାରଦ୍ଧଂ କାଲେନ କାଲଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନଂ ଅଟ୍ଠିକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁସ୍ସରି ସମନ୍ନାହରି। ଅନୁମଗ୍ଗନ୍ତି ଅନୁପଥଂ ତସ୍ସା ପଦାନୁପଦଂ। ଥେରସ୍ସ କିର ଭାଊନାଯ ପଗୁଣଭାଊତୋ ଦନ୍ତଟ୍ଠିଦସ୍ସନେନେଊ ତସ୍ସା ସକଲସରୀରଂ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଘାତଭାଊେନ ଉପଟ୍ଠାସି। ନ ତଂ ''ଇତ୍ଥୀ''ତି ଊା ''ପୁରିସୋ''ତି ଊା ସଞ୍ଜାନି। ତେନାହ ''ନାଭିଜାନାମି…ପେ… ମହାପଥେ''ତି।

''ଯସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାସଂଊରସ୍ସ ହେତୁ''ତି ଊତ୍ୱା ପୁନ ''ତସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ସତିକଊାଟେନ ପିଦହନତ୍ଥାଯା''ତି ଊୁତ୍ତଂ, ନ ଅସଂଊରସ୍ସାତି। ଯଦିଦଂ ଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାସଂଊରସ୍ସ ହେତୁ ଅଭିଜ୍ଝାଦିଅନ୍ୱାସ୍ସଊନଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତଂ ଅସଂଊୁତଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସେଊ ହେତୁ ପଊତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି କତ୍ୱା ଊୁତ୍ତଂ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରିକସ୍ସ ହି ଅଭିଜ୍ଝାଦିଅନ୍ୱାସ୍ସଊନସ୍ସ ତଂଦ୍ୱାରିକଊିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଊିଯ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଧାନକାରଣଂ। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅସଂଊୁତତ୍ତେ ସତି ତେ ଅନ୍ୱାସ୍ସଊନ୍ତୀତି ଅସଂଊରିଯମାନଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯହେତୁକୋ ସୋ ଅସଂଊରୋ ତଥା ଊୁତ୍ତୋତି। ଯତ୍ୱାଧିକରଣନ୍ତି ହି ଯସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ କାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। କୀଦିସସ୍ସ ଚ କାରଣାତି? ଅସଂଊୁତସ୍ସ, କିଞ୍ଚ ଅସଂଊୁତଂ? ଯସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାସଂଊରସ୍ସ ହେତୁ ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଅନ୍ୱାସ୍ସଊନ୍ତି, ତସ୍ସ ସଂଊରାଯାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଯୋଜନା।

ଜଊନକ୍ଖଣେ ପନ ସଚେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଊାତିଆଦି ପୁନ ଅଊଚନତ୍ଥଂ ଇଧେଊ ସବ୍ବଂ ଊୁତ୍ତନ୍ତି ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଯଥାସମ୍ଭଊଂ ଊେଦିତବ୍ବଂ। ନ ହି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ କାଯଊଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସଙ୍ଖାତଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାସଂଊରୋ ମନୋଦ୍ୱାରଊସେନ, ସେସାସଂଊରୋ ଛଦ୍ୱାରଊସେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚାଦୀନଂ ହି ସତିପଟିପକ୍ଖାକୁସଲଧମ୍ମାଦିଭାଊତୋ ସିଯା ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ଉପ୍ପତ୍ତି, ନ ତ୍ୱେଊ କାଯିକଊାଚସିକଊୀତିକ୍କମଭୂତସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟସ୍ସ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପତ୍ତି, ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକଜଊନାନଂ ଅଊିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକତ୍ତା। ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାଦଯୋ ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅସଂଊରା ସୀଲସଂଊରାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସଂଊରାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭାଊେନ ଊୁତ୍ତା। ତସ୍ମିଂ ସତୀତି ତସ୍ମିଂ ଅସଂଊରେ ସତି।

ଯଥାକିନ୍ତି ଯେନ ପକାରେନ ଜଊନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଅସଂଊରୋ ''ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ଅସଂଊରୋ''ତି ଊୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନିଦସ୍ସନଂ କିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାତିଆଦିନା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଅସଂଊରେ ସତି ତଂସମ୍ବନ୍ଧାନଂ ଘରାଦୀନଂ ଅସଂଊୁତତା ଊିଯ ଜଊନେ ଅସଂଊରେ ସତି ତଂସମ୍ବନ୍ଧାନଂ ଦ୍ୱାରାଦୀନଂ ଅସଂଊୁତତାତି ଏଊଂ ଅଞ୍ଞାସଂଊରେ ଅଞ୍ଞାସଂଊୁତତା ସାମଞ୍ଞମେଊ ନିଦସ୍ସେତି, ନ ପୁବ୍ବାପରସାମଞ୍ଞଂ, ଅନ୍ତୋବହିସାମଞ୍ଞଂ ଊା। ସତି ଊା ଦ୍ୱାରଭଊଙ୍ଗାଦିକେ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଜଊନଂ ବାହିରଂ ଊିଯ କତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରସମାନଂ ଊୁତ୍ତଂ , ଇତରଞ୍ଚ ଅନ୍ତୋନଗରେ ଘରାଦିସମାନଂ। ପଚ୍ଚଯଭାଊେନ ହି ପୁରିମନିପ୍ଫନ୍ନଂ ଜଊନକାଲେ ଅସନ୍ତମ୍ପି ଭଊଙ୍ଗାଦି ଚକ୍ଖାଦି ଊିଯ ଫଲନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ସନ୍ତଂଯେଊ ନାମ ହୋତି। ନ ହି ଧରମାନଂଯେଊ ''ସନ୍ତ''ନ୍ତି ଊୁଚ୍ଚତି। ''ବାହିରଂ ଊିଯ କତ୍ୱା''ତି ଚ ପରମତ୍ଥତୋ ଜଊନସ୍ସ ବାହିରଭାଊେ, ଇତରସ୍ସ ଚ ଅବ୍ଭନ୍ତରଭାଊେ ଅସତିପି ''ପଭସ୍ସରମିଦଂ, ଭିକ୍ଖଊେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୧।୪୯) ଊଚନତୋ ଆଗନ୍ତୁକଭୂତସ୍ସ କଦାଚି କଦାଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଜଊନସ୍ସ ବାହିରଭାଊୋ, ତବ୍ବିଧୁରସଭାଊସ୍ସ ଇତରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରଭାଊୋ ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଊୁତ୍ତଂ। ଜଊନେ ଊା ଅସଂଊରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତତୋ ପରଂ ଦ୍ୱାରଭଊଙ୍ଗାଦୀନଂ ଅସଂଊରହେତୁଭାଊାପତ୍ତିତୋ। ଅସଂଊରସ୍ସ ହି ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଦ୍ୱାରଭଊଙ୍ଗାଦୀନଂ ତସ୍ସ ହେତୁଭାଊୋ ପଞ୍ଞାଯତୀତି। ନଗରଦ୍ୱାରସଦିସେନ ଜଊନେନ ପଊିସିତ୍ୱା ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାଦିଚୋରାନଂ ଦ୍ୱାରଭଊଙ୍ଗାଦୀସୁ ମୁସନଂ କୁସଲଭଣ୍ଡଊିନାସନଂ କଥିତଂ। ଯସ୍ମିଂ ହି ଦ୍ୱାରେ ଅସଂଊରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାରାଦୀନଂ ସଂଊରୂପନିସ୍ସଯଭାଊଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋଯେଊ ପଊତ୍ତତୀତି। ଦ୍ୱାରଭଊଙ୍ଗାଦୀନଂ ଜଊନେନ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଏକସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ରୂପାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ନିଯମିତାଦିଊସେନ କୁସଲାକୁସଲଜଊନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଊଙ୍ଗଂ ଓତିଣ୍ଣେ ତଦନୁରୂପମେଊ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜଊନେ ତସ୍ମିଂଯେଊାରମ୍ମଣେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂଯେଊ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଊଙ୍ଗଂ ଓତିଣ୍ଣେ ପୁନ ତସ୍ମିଂଯେଊ ଦ୍ୱାରେ ତଦେଊାରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାଯ ''ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋ''ତିଆଦିନା ଊଊତ୍ଥପେନ୍ତଂ ପସାଦରଜ୍ଜନାଦିଊସେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜଊନଂ ଜଊତି। ଏଊଂ ପଊତ୍ତମାନଂ ଜଊନଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଜଊନେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ତସ୍ମିଂ ଅସଂଊରେ ସତି ଦ୍ୱାରମ୍ପି ଅଗୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦି ଊୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଜଊନେ। ସୀଲାଦୀସୁତି ସୀଲସଂଊରସତିସଂଊରଞାଣସଂଊରଖନ୍ତିସଂଊରଊୀରିଯସଂଊରେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ। ଯଥା ହି ପଗେଊ ସତିଆରକ୍ଖଂ ଅନୁପଟ୍ଠପେନ୍ତସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି, ଏଊଂ ପଗେଊ ସତିଆରକ୍ଖଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତସ୍ସ ସୀଲାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ଊେଦିତବ୍ବା। ସଦ୍ଦାଦୀସୁପି ଯଥାରହଂ ନିମିତ୍ତାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଊେଦିତବ୍ବାନି। ସୋତଊିଞ୍ଞାଣେନ ହି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ''ତି ଊା ''ପୁରିସସଦ୍ଦୋ''ତି ଊା ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାଦିକଂ ଊା

କିଲେସଓତ୍ଥୁଭୂତଂ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ସୁତମତ୍ତେ ଏୱ ସଣ୍ଠାତି। ଯୋ ଚ ଗୀତସଦ୍ଦାଦିକସ୍ସ କିଲେସାନଂ ଅନୁ ଅନୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ‘‘ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରୋ ମନ୍ଦତାରାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥିତୋ ଛଜ୍ଜାଦିଭେଦଭିନ୍ନୋ ଆକାରୋ, ତମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହାତୀତି। ଏୱଂ ଗନ୍ଧାଦୀସୁପି ଯଥାରହଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ସାୱଜ୍ଜନଭୱଙ୍ଗଂ ମନୋଦ୍ୱାରଂ ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ତଂ ଜୱନମନସାୱ ୱିଞ୍ଞାଯ ୱିଜାନିତ୍ୱାତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କିଲେସୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଏତସ୍ସାତି କିଲେସାନୁବନ୍ଧୋ, ସୋ ଏୱ ନିମିତ୍ତାଦିଗାହୋ, ତତୋ ପରିୱଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ କିଲେସାନୁବନ୍ଧନିମିତ୍ତାଦିଗ୍ଗାହପରିୱଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୬। ୱୁତ୍ତେତି ଇଧେୱ ଉଦ୍ଦେସୱସେନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେ। ତଥା ହି ‘‘ଆଜୀୱହେତୁ ପଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନ’’ନ୍ତି ପଦୁଦ୍ଧାରଂ କତ୍ୱା ତାନି ପାଠଇୱସେନେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯାନି ତାନୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଯାନି ତାନି ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଛ ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆଜୀୱହେତୂତି ଜୀୱିକନିମିତ୍ତଂ, ‘‘ଏୱାହଂ ପଚ୍ଚଯେହି ଅକିଲମନ୍ତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ। ଆଜୀୱକାରଣାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପାପିଚ୍ଛୋତି ପାପିକାଯ ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନିଚ୍ଛାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଇଚ୍ଛାପକତୋତି ଇଚ୍ଛାଯ ଅପକତୋ ଉପଦ୍ଦୁତୋ, ଅଭିଭୂତୋ ୱା। ଅସନ୍ତନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଅଭୂତନ୍ତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ହି ତସ୍ସ ତଂ ଅସନ୍ତନ୍ତି ପୁରିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଂ କାରଣୱଚନଂ। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମନ୍ତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସାନଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମଂ, ମନୁସ୍ସଧମ୍ମତୋ ୱା ଉତ୍ତରି ଉକ୍କଟ୍ଠଂ। ଉଲ୍ଲପତୀତି ଉଗ୍ଗତାଯୁକୋ ଲପତି। ସୀଲଂ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଯୁ, ତଂ ତସ୍ସ ତଥାଲପନସମକାଲମେୱ ୱିଗଚ୍ଛତି। ତେନାହ ‘‘ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ପାରାଜିକସଙ୍ଖାତା ଆପତ୍ତି ଅସ୍ସ, ପାରାଜିକସଞ୍ଞିତସ୍ସ ୱା ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ଆପଜ୍ଜନଂ ଉଲ୍ଲପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତୀତି ସଞ୍ଚରଣଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସମତିଂ, ପୁରିସସ୍ସ ୱା ଇତ୍ଥିମତିଂ ଆରୋଚେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ୱସେନା’’ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ହେଟ୍ଠା ଦସ୍ସିତୋ ଏୱ।

କୁହନାତିଆଦୀସୁତି ହେଟ୍ଠା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠପାଠଇଯାୱ ପଦୁଦ୍ଧାରୋ। ଅଯଂ ପାଠଇତି ଅଯଂ ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୮୬୧) ଆଗତା ନିଦ୍ଦେସପାଠଇ।

୧୭। ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚଯା ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଲାଭା। ତେ ଏୱ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଆଦରୱସେନ ଦିଯ୍ୟମାନା ସକ୍କାରା। ପତ୍ଥଟଯସତା କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ। ତଂ ଲାଭଞ୍ଚ ସକ୍କାରଞ୍ଚ କିତ୍ତିସଦ୍ଦଞ୍ଚ। ସନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ତଣ୍ହାନିସ୍ସଯୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ‘‘ପତ୍ଥଯନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ଅସନ୍ତଗୁଣଦୀପନକାମସ୍ସାତି ଅସନ୍ତେ ଅତ୍ତନି ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣେ ସମ୍ଭାୱେତୁକାମସ୍ସ। ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତାଲକ୍ଖଣା, ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଲକ୍ଖଣା ହି ପାପିଚ୍ଛତା। ଇଚ୍ଛାଯ ଅପକତସ୍ସାତି ପାପିକାଯ ଇଚ୍ଛାଯ ସମ୍ମାଆଜୀୱତୋ ଅପେତୋ କତୋତି ଅପକତୋ। ତଥାଭୂତୋ ଚ ଆଜୀୱୂପଦ୍ଦୱେନ ଉପଦ୍ଦୁତୋତି କତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଉପଦ୍ଦୁତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି।

କୁହନମେୱ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପାଦନସ୍ସ ୱତ୍ଥୂତି କୁହନୱତ୍ଥୁ। ତିୱିଧମ୍ପେତଂ ତତ୍ଥ ଆଗତଂ ତସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତାଯ ଇମାଯ ପାଠଇଯା ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଦତ୍ଥିକସ୍ସେୱାତି ତେହି ଚୀୱରାଦୀହି ଅତ୍ଥିକସ୍ସେୱ। ପଟିକ୍ଖିପନେନାତି ଚୀୱରାଦୀନଂ ପଟିକ୍ଖିପନହେତୁ। ଅସ୍ସାତି ଭୱେଯ୍ୟ। ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦେନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପନଂ ସମୁଚ୍ଚିନୋତି।

ଭିଯ୍ୟୋକମ୍ୟତନ୍ତି ବହୁକାମତଂ। ଯନ୍ତି କିରିଯାପରାମସନଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଧାରେଯ୍ୟା’’ତି ଏତ୍ଥ ଯଦେତଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ୱା ଧାରଣଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ସାରୁପ୍ପନ୍ତି ଯୋଜନା। ପାପଣିକାନୀତି ଆପଣତୋ ଛଡ୍ଡିତାନି। ନନ୍ତକାନୀତି ଅନ୍ତରହିତାନି ଚୋଠଅଖଣ୍ଡାନି। ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱାତି ଉଞ୍ଛନେନ ଚିନିତ୍ୱା ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା। ଉଞ୍ଛାଚରିଯାଯାତି ଉଞ୍ଛାଚରିଯାଯ ଲଦ୍ଧେନ। ଗିଲାନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତା ଭେସଜ୍ଜସଙ୍ଖାତା ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରା ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରା। ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତି ପୁରାଣସ୍ସ, ଅପୁରାଣସ୍ସ ଚ ସବ୍ବସ୍ସ ଗୋମୁତ୍ତସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ପୂତିମୁତ୍ତେନାତି ପୂତିଭାୱେନ ମୁତ୍ତେନ ପରେହି ଛଡ୍ଡିତେନ, ପୂତିଭୂତେନ ୱା ଗୋମୁତ୍ତେନ। ଧୁତୱାଦୋତି ପରେସମ୍ପି ଧୁତଗୁଣୱାଦୀ। ସମ୍ମୁଖୀଭାୱାତି ସମ୍ମୁଖତୋ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା, ଲବ୍ଭମାନତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଧିଗମସ୍ସ ସାମନ୍ତେ କତ୍ୱା ଜପ୍ପନଂ ସାମନ୍ତଜପ୍ପନଂ। ମହେସକ୍ଖୋତି ମହାନୁଭାୱୋ, ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଧିଗମେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ମିତ୍ତୋ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ୱିସେସେତି ‘‘ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ ସମ୍ଭତ୍ତୋ’’ତି । ଦିଟ୍ଠମତ୍ତୋ ହି ମିତ୍ତୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଦଠହଭତ୍ତିକୋ ସମ୍ଭତ୍ତୋ। ସହାଯୋତି ସହ ଆଯନକୋ, ସଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ତପଦିନୋ ହି ‘‘ସଖା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିହାରୋ ପାକାରପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସକଲୋ ଆୱାସୋ। ଅଡ୍ଢଯୋଗୋ ଦୀଘପାସାଦୋ, ଗରୁଠଅସଣ୍ଠାନପାସାଦୋତିପି ୱଦନ୍ତି। ପାସାଦୋ ଚତୁରସ୍ସପାସାଦୋ। ହମ୍ମିଯଂ ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନପାସାଦୋ। କୂଟାଗାରଂ ଦ୍ୱୀହି କଣ୍ଣିକାହି କତ୍ତବ୍ବପାସାଦୋ। ଅଟ୍ଟୋ ପଟିରାଜୂନମ୍ପି ପଟିବାହନଯୋଗ୍ଗୋ ଚତୁପଞ୍ଚଭୂମକୋ ପଟିସ୍ସଯୱିସେସୋ। ମାଠଓ ଏକକୂଟସଙ୍ଗହିତୋ ଅନେକକୋଣୱନ୍ତୋ ପଟିସ୍ସଯୱିସେସୋ। ଉଦ୍ଦଣ୍ଡୋ ଅଗବ୍ଭିକା ଏକଦ୍ୱାରା ଦୀଘସାଲାତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି – ୱିହାରୋ ନାମ

ଦୀଘମୁଖପାସାଦୋ। ଅଡ୍ଢଯୋଗୋ ଏକପସ୍ସେନ ଛଦନକସେନାସନଂ। ତସ୍ସ କିର ଏକପସ୍ସେ ଭିତ୍ତି ଉଚ୍ଚତରା ହୋତି, ଇତରପସ୍ସେ ନୀଚା, ତେନ ତଂ ଏକପସ୍ସଛଦନକଂ ହୋତି। ପାସାଦୋ ଆୟତଚତୁରସ୍ସପାସାଦୋ। ହମ୍ମିୟଂ ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନଂ ଚନ୍ଦିକଙ୍ଗଣଯୁତ୍ତଂ। ଗୁହା କେୱଲା ପବ୍ବତଗୁହା। ଲେଣଂ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧଂ। କୂଟାଗାରଂ ଯୋ କୋଚି କଣ୍ଣିକାବନ୍ଧପାସାଦୋ। ଅଟ୍ଟୋ ବହଲଭିତ୍ତିଗେହଂ। ଯସ୍ସ ଗୋପାନସିଯୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକାହି ଏୱ ଛଦନଂ ହୋତି। ଅଡ୍ଢାଲକାକାରେନ କରୀୟତୀତିପି ୱଦନ୍ତି। ମାଳୋ ଏକକୂଟସଙ୍ଗହିତୋ ଅନେକକୋଣୋ ପତିସ୍ସୟୱିସେସୋ। ଯୋ ''ଭଣ୍ଡସାଲା, ଉଦୋସିତ''ନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉପଟ୍ଠାନସାଲା ସନ୍ନିପତନଟ୍ଠାନଂ।

କୁଚ୍ଛିତରଜଭୂତାୟ ପାପିଚ୍ଛତାୟ ନିରତ୍ଥକଂ କାୟୱଚୀୱିପ୍ଫନ୍ଦନିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ କୋରଜଂ, ତଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି କୋରଜିକୋ, କୋହଞ୍ଞେନ ସଂଯତକାୟୋ, ଅତିୱିୟ, ଅଭିଣ୍ହଂ ୱା କୋରଜିକୋ କୋରଜିକକୋରଜିକୋ। ଅତିପରିସଙ୍କିତୋତି କେଚି। ଅତିୱିୟ କୁହୋ କୁହକକୁହକୋ, ସାତିସୟୱିମ୍ହାପକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିୱିୟ ଲପୋ ଲପନକୋ ଲପକଲପକୋ। ମୁଖସମ୍ଭାୱିକୋତି କୋରଜିକକୋରଜିକାଦିଭାୱେନ ପୱତ୍ତୱଚନେହି ଅତ୍ତନୋ ମୁଖମତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞେହି ସମ୍ଭାୱିକୋ। ସୋ ଏୱରୂପୋ ଏୱରୂପତାୟ ଏୱ ଅତ୍ତାନଂ ପରଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ''ଅୟଂ ସମଣୋ''ତିଆଦୀନି କଥେତି। ଗମ୍ଭୀରନ୍ତିଆଦି ତସ୍ସା କଥାୟ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପଟିବଦ୍ଧତାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ସମ୍ଭାୱନାଧିପ୍ପାୟକତେନାତି ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ମଂ ଜନୋ 'ଅରିୟୋ'ତି ୱା 'ୱିସେସଲାଭୀ'ତି ୱା ସମ୍ଭାୱେୟ୍ୟା''ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ କତେନ। ଗମନଂ ସଣ୍ଠପେତୀତି ୱିସେସଲାଭୀନଂ ଗମନଂ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ଗମନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଠପେତି , ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିୟ ହୋତି। ପଣିଧାୟାତି ''ଅରହାତି ମଂ ଜାନନ୍ତୂ''ତି ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା, ପତ୍ଥେତ୍ୱା ୱା। ସମାହିତୋ ୱିୟାତି ଝାନସମାଧିନା ସମାହିତୋ ୱିୟ। ଆପାଥକଜ୍ଝାୟୀତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଆପାଥଟ୍ଠାନେ ସମାଧିସମାପନ୍ନୋ ୱିୟ ନିସୀଦନ୍ତୋ ଆପାଥକେ ଜନସ୍ସ ପାକଟଟ୍ଠାନେ ଝାୟୀ। ଇରିୟାପଥସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଇରିୟାପଥସଣ୍ଠପନସଙ୍ଖାତଂ।

ପଚ୍ଚୟପଟିସେୱନସଙ୍ଖାତେନାତି ଅୟୋନିସୋ ଉପ୍ପାଦିତାନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ପଟିସେୱନନ୍ତି ଏୱଂ କଥିତେନ, ତେନ ୱା ପଚ୍ଚୟପଟିସେୱନେନ ସଙ୍ଖାତବ୍ବେନ କଥିତବ୍ବେନ। ଅଞ୍ଞଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମୀପେ ଭଣନଂ ସାମନ୍ତଜପ୍ପିତଂ। ଆ-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ କତ୍ୱା ''ଅଟ୍ଠପନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୁହନଂ କୁହୋ, ତସ୍ସ ଅୟନା ପୱତ୍ତି କୁହାୟନା, କୁହସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅୟନା ଗତି କିରିୟା କୁହାୟନା। କୁହେତି, କୁହେନ ୱା ଇତୋତି କୁହିତୋ, କୁହକୋ।

ପୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ''କୋ ତିସ୍ସୋ, କୋ ରାଜପୂଜିତୋ''ତି ପୁଟ୍ଠସ୍ସ। ଉଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଭୱସମ୍ପତ୍ତିଆଦିନା ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା।

ଉନ୍ନହନାତି ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ବନ୍ଧନା ପଲିୱେଠନା। ଦ୍ୱେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଏକଂ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆସନସାଲାୟ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏକଂ କୁମାରିକଂ ପକ୍କୋସିଂସୁ। ତାୟ ଆଗତାୟ ତତ୍ରେକୋ ଏକଂ ପୁଚ୍ଛି ''ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, କସ୍ସ କୁମାରିକା''ତି? ''ଅମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାୟିକାୟ ତେଲକନ୍ଦରିକାୟ ଧୀତା, ଇମିସ୍ସା ମାତା ମୟି ଗେହଂ ଗତେ ସପ୍ପିଂ ଦଦମାନା ଘଟେନେୱ ଦେତି, ଅୟମ୍ପି ମାତା ୱିୟ ଘଟେନ ଦେତୀ''ତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୬୨) ଉକ୍କାଚେସି। ଇମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ତେଲକନ୍ଦରିକୱତ୍ଥୁ ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି।

ଧମ୍ମାନୁରୂପା ୱାତି ମତ୍ତାୱଚନାନୁରୂପଂ ୱା। ମତ୍ତାୱଚନଂ ହି ''ଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ''ସୁଭାସିତଂ ଉତ୍ତମମାହୁ ସନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ଭଣେ ନାଧମ୍ମଂ ତଂ ଦୁତିୟ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୩; ସୁ। ନି। ୪୫୨)। ତେନ ବହୁଂ ୱିପ୍ପଲପନମାହ, ସଚ୍ଚତୋ ୱା ଅଞ୍ଞା ସୁଭାସିତା ୱାଚା ''ଧମ୍ମୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମୁଗ୍ଗସୂପସଦିସକମ୍ମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ପୋ। ତେନାହ ''ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁଗ୍ଗସୂପ୍ପୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ପରିଭଟସ୍ସ କମ୍ମଂ ପାରିଭଟ୍ଟଂ, ତଦେୱ ପାରିଭଟ୍ଟତା।

ନିମିତ୍ତେନ ଚରନ୍ତୋ, ଜୀୱନ୍ତୋ ୱା ନିମିତ୍ତକୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ନେମିତ୍ତିକତା। ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାୟ ପକାସନଂ ଓଭାସୋ। କୋ ପନ ସୋତି ? ''ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଚୟା ଦୁଲ୍ଲଭା ଜାତା''ତିଆଦିକା ପଚ୍ଚୟପଟିସଂଯୁତ୍ତକଥା। ଇଚ୍ଛିତୱତ୍ଥୁସ୍ସ ସମୀପେ କଥନଂ ସାମନ୍ତଜପ୍ପା।

ଅକ୍କୋସନଭୟେନାପି ଦଦେୟ୍ୟାତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନଂ। ତଥା ୱମ୍ଭନାଦୟୋ। ଉପେକ୍ଖନା ଉପାସକାନଂ ଦାୟକାଦିଭାୱତୋ ବହି ଛଡ୍ଡନା। ଖିପନାତି ଖେପୱଚନଂ। ତଂ ପନ ଅୱହସିତ୍ୱା ୱଚନଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ଉପ୍ପଣ୍ଡନା''ତି। ପାପନାତି ଅଦାୟକତ୍ତସ୍ସ, ଅୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱା ପତିଟ୍ଠାପନଂ। ପରେସଂ ପିଟ୍ଠିମଂସଖାଦନସୀଲୋ ପରପିଟ୍ଠିମଂସିକୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ପରପିଟ୍ଠିମଂସିକତା। ଅବ୍ଭଙ୍ଗନ୍ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଜନଂ। ନିପିସିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମଗ୍ଗନା ୱିୟାତି ଅନିପ୍ପିସିତେ ଅଲବ୍ଭମାନସ୍ସ ଗନ୍ଧସ୍ସ ନିପିସନେ ଲାଭୋ ୱିୟ ପରଗୁଣେ ଅନିପ୍ପିସିତେ ଅଲବ୍ଭମାନାନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ନିପେସନେନ ଲାଭୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

ନିକତ୍ତୁଂ ଅପ୍ପେନ ଲାଭେନ ବହୁକଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ଇଚ୍ଛନଂ ନିଜିଗୀସନଂ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ନିଜିଗୀସନତା। ତସ୍ସେୱ ଇଚ୍ଛନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଆକାରୋ, ତଂସହଜାତଂ ୱା ଗୱେସନକମ୍ମଂ।

ଅଙ୍ଗନ୍ତି ହତ୍ଥପାଦାଦିଅଙ୍ଗାନି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତଂ ୱିଜ୍ଜଂ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ନିମିତ୍ତସତ୍ଥଂ। ଉପ୍ପାତନ୍ତି ଉକ୍କାପାତଦିସାଡାହ-ଭୂମିଚାଲାଦିଉପ୍ପାତପଟିବଦ୍ଧୱିଜ୍ଜଂ। ସୁପିନନ୍ତି ସୁପିନସତ୍ଥଂ। ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ଲକ୍ଖଣଜାନନସତ୍ଥଂ। ମୂସିକଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱତ୍ଥାଦୀନଂ ଅସୁକଭାଗେ ମୂସିକଚ୍ଛେଦେ ସତି ଇଦଂ ନାମ ଫଲଂ ହୋତୀତି ଜାନନକସତ୍ଥଂ। ପଲାସଗ୍ଗିଆଦୀସୁ ଇମିନା ନାମ ଅଗ୍ଗିନା ହୁତେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅଗ୍ଗିୱସେନ ହୋମୱିଧାନଂ ଅଗ୍ଗିହୋମଂ। ଇମିନା ନଯେନ ଦବ୍ବିହୋମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଥୁସହୋମାଦୀନଂ, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ସୁତ୍ତେ ଆଗତାନଂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱୀରିଯସାଧନତ୍ତା ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲସ୍ସ ‘‘ପଚ୍ଚଯପରିଯେସନୱାଯାମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପାରିସୁଦ୍ଧି ଅନୱଜ୍ଜଭାୱୋ, ଯେନ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚଯଲାଭୋ ହୋତି। ନ ହି ଅଲସୋ ଞାଯେନ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଯେସିତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି।

ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୮। ପଟିସଙ୍ଖାତି ଅଯଂ ‘‘ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୧୧) ୱିଯ ଯ-କାରଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଯୋନିସୋତି ଚେତ୍ଥ ଉପାଯତ୍ଥୋ ଯୋନିସୋ-ସଦ୍ଦୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଉପାଯେନ ପଥେନା’’ତି। ‘‘ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଞତ୍ୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଯିଦଂ ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ସୀତପଟିଘାତାଦିକଂ ତଂ ତଂ ପଯୋଜନଂ ପତି ପତି ଅୱେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଞାଣେନ ପସ୍ସିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଏୱଂ ପଟିସଙ୍ଖାଯାତି ତଦେୱ ପଯୋଜନଂ ପତି ପତି ସଙ୍ଖାଯ, ଜାନିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାଣପରିଯାଯୋ ହି ଇଧ ସଙ୍ଖା-ସଦ୍ଦୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ’’ତିଆଦି କାମଂ ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗକାଲେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ଧାତୁୱସେନ ପନ ପଟିକୂଲୱସେନ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ସୁଜ୍ଝତୀତି ଅପରେ। ଭିଜ୍ଜତୀତି କେଚି। ଏକେ ପନ ପଠମଂ ଏୱ ପରିଯତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ଏକୱଚନଂ ଏକତ୍ତମତ୍ତଂ ୱାଚକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ଅନ୍ତରୱାସକାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଜାତିସଦ୍ଦତାଯ ପନ ତସ୍ସ ପାଠଇଯଂ ଏକୱଚନନ୍ତି ଯତ୍ତକାନି ଚୀୱରାନି ଯୋଗିନା ପରିହରିତବ୍ବାନି, ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ଏକଜ୍ଝଂ ଗହଣନ୍ତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ୱା ଅନୱସେସପରିଯାଦାନମେତଂ, ନ ଅନିଯମୱଚନଂ। ‘‘ନିୱାସେତି ୱା ପାରୁପତି ୱା’’ତି ୱିକପ୍ପନଂ ପନ ପଟିସେୱନପରିଯାଯସ୍ସ ପରିଭୋଗସ୍ସ ୱିଭାଗଦସ୍ସନନ୍ତି ତଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ସଯନନିସୀଦନ-ଚୀୱରକୁଟିକରଣାଦିୱସେନାପି ପରିଭୋଗସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ପଯୋଜନାନଂ ମରିଯାଦା ପଯୋଜନାୱଧି, ତସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନୱସେନ ଯୋ ନିଯମୋ, ତସ୍ସ ୱଚନଂ ପଯୋଜନା…ପେ… ୱଚନଂ। ଇଦାନି ତଂ ନିଯମଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅୱଧାରଣେନ ଲୀଢଆୱିଭୂସାୱିଲମ୍ବନାନଟମ୍ବରାଦିୱସେନ ୱତ୍ଥପରିଭୋଗଂ ନିସେଧେତି। ତେନାହ ‘‘ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋ’’ତି। ଲୀଢଆୱସେନ ହି ଏକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ୱତ୍ଥାନି ପରିଦହନ୍ତି ଚେୱ ଉପସଂୱିଯନ୍ତି ଚ। ଯଥା ତଂ ଯୋବ୍ବନେ ଠିତା ନାଗରିକମନୁସ୍ସା। ଏକଚ୍ଚେ ୱିଭୂସନୱସେନ, ଯଥା ତଂ ରୂପୂପଜୀୱିନିଆଦଯୋ। ୱିଲମ୍ବନୱସେନ ୱିଲମ୍ବକା। ନଟମ୍ବରୱସେନ ଭୋଜାଦଯୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଧାତୁକ୍ଖୋଭୋ ସୀତରୋଗାଦିଉପ୍ପାଦକୋ। ଉତୁପରିଣାମନୱସେନାତି ଉତୁନୋ ପରିୱତ୍ତନୱସେନ ୱିସଭାଗସୀତୌତୁସମୁଟ୍ଠାନେନ। ୱା-ସଦ୍ଦେନ ହେମନ୍ତାଦୀସୁ ହିମପାତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ଉପ୍ପାଦେତି ସୀତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦତ୍ଥଂ ପନ ତଂ ୱିନୋଦନଂ, ତଂ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୀତବ୍ଭାହତେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ‘‘ଉଣ୍ହସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବେସୁ ସେସପଯୋଜନେସୁ। ଯଦିପି ସୂରିଯସନ୍ତାପୋପି ଉଣ୍ହୋୱ, ତସ୍ସ ପନ ଆତପଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ଦାୱଗ୍ଗିସନ୍ତାପୋ କାଯଂ ଚୀୱରେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ସକ୍କା ୱିନୋଦେତୁନ୍ତି ଆହ ‘‘ତସ୍ସ ୱନଦାହାଦୀସୁ ସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଡଂସାତି ପିଙ୍ଗଲମକ୍ଖିକା। ତେ ପନ ଯସ୍ମା ଡଂସନସୀଲା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଡଂସନମକ୍ଖିକା’’ତି। ସପ୍ପାଦଯୋତି ସପ୍ପସତପଦିଉଣ୍ଣନାଭିସରବୂୱିଚ୍ଛିକାଦଯୋ। ଫୁଟ୍ଠସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଫୁଟ୍ଠୱିସମାହ। ତିୱିଧା ହି ସପ୍ପା – ଦଟ୍ଠୱିସା ଫୁଟ୍ଠୱିସା ଦିଟ୍ଠୱିସା। ତେସୁ ପୁରିମକା ଦ୍ୱେ ଏୱ ଗହିତା। ସତପଦିଆଦୀନମ୍ପି ତାଦିସାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ନିଯତପଯୋଜନଂ ଏକନ୍ତିକଂ, ସବ୍ବକାଲିକଞ୍ଚ ପଯୋଜନଂ। ହିରୀ କୁପ୍ପତି ନିଲ୍ଲଜ୍ଜତା ସଣ୍ଠାତି। ତେନାହ ‘‘ୱିନସ୍ସତୀ’’ତି। କୁପାୱତରଣଂ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ଅରହତୀତି କୋପିନଂ। ହିରିଯିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ହିରୀ ଚ ତଂ କୋପିନଞ୍ଚାତି ହିରିକୋପିନନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପଯୋଜନାନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ।

ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆହାରନ୍ତି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯାଦିଭେଦଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆହରିତବ୍ବୱତ୍ଥୁଂ। ପିଣ୍ଡାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଉଲତୀତି ପିଣ୍ଡୋଲୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ। ତେନ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଯ। ପତିତତ୍ତାତି ପକ୍ଖିପିତତ୍ତା। ପିଣ୍ଡପାତୋ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତଭିକ୍ଖାହାରୋ। ପିଣ୍ଡାନଂ ୱା ପାତୋତି ଘରେ ଘରେ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖାନଂ ସନ୍ନିପାତୋ। ‘‘ନତ୍ଥି ଦୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୩୦୫) ସହସା କିରିଯାପି ‘‘ଦୱା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତୋ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ‘‘ଦୱତ୍ଥଂ, କୀଢଆନିମିତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ଆହ। ମୁଟ୍ଠିକମଲ୍ଲା ମୁଟ୍ଠିଯୁଦ୍ଧଯୁଜ୍ଝନକା। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନିବୁଦ୍ଧଯୁଜ୍ଝନକାଦୀନଂ ଗହଣଂ। ବଲମଦନିମିତ୍ତନ୍ତି ବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମଦୋ ବଲମଦୋ। ତଂ ନିମିତ୍ତଂ, ବଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋରିସମଦନିମିତ୍ତନ୍ତି ପୋରିସମଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁରିସମାନୋ

‘‘ଅହଂ ପୁରିସୋ’’ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମାନୋ। ଅସଦ୍ଧମ୍ମସେୱନାସମତ୍ଥତଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ, ରାଗୋ ଏୱ ୱା ପୋରିସମଦୋତି କେଚି। ତଂ ନିମିତ୍ତଂ। ଅନ୍ତେପୁରିକା ରାଜୋରୋଧା। ସବ୍ବେସଂ ସନ୍ନିୱେସଯୋଗ୍ଗତାଯ ୱେସିଯୋ ରୂପୂପଜୀୱିନିଯୋ। ମଣ୍ଡନଂ ନାମ ଇଧାୱଯୱପାରିପୂରୀତି ଆହ ‘‘ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ପୀଣଭାୱନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି, ପରିବ୍ରୂହନହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ନଟା ନାମ ରଙ୍ଗନଟା। ନଚ୍ଚକା ଲଙ୍ଘକାଦଯୋ। ୱିଭୂସନଂ ସୋଭାସମୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ଆହ ‘‘ପସନ୍ନଚ୍ଛୱିୱଣ୍ଣତାନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଏତଂ ପଦଂ। ମୋହୂପନିସ୍ସଯପ୍ପହାନତ୍ଥନ୍ତି ମୋହସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯତାପହାନାଯ। ଦୱା ହି ମୋହେନ ହୋତି, ମୋହଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢେତୀତି ତସ୍ସା ୱଜ୍ଜନେନ ମୋହସ୍ସ ଅନୁପନିସ୍ସଯତା। ଦୋସୂପନିସ୍ସଯପ୍ପହାନତ୍ଥନ୍ତି ଇଦଂ ବଲମଦସ୍ସ, ପୁରିସମଦସ୍ସ ଚ ଦୋସହେତୁନୋ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରସ୍ସ ପନ ୱସେନ ‘‘ରାଗୂପନିସ୍ସଯପ୍ପହାନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନପଟିକ୍ଖେପୋ ସିଯା ମୋହୂପନିସ୍ସଯପ୍ପହାନାଯପି, ରାଗୂପନିସ୍ସଯତାଯ ପନ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ରାଗୂପନିସ୍ସଯପ୍ପହାନତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ଯଦିପି ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଦୱମଦେ ଆରବ୍ଭ ପରସ୍ସ ପଟିଘସଂଯୋଜନାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ହୋତିଯେୱ ମନୋପଦୋସିକଦେୱାଦୀନଂ ୱିଯ, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଦୱମଦେ ଆରବ୍ଭ ଯେସଂ ସୱିସେସଂ ରାଗମୋହମାନାଦଯୋ ପାପଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସଂଯୋଜନୁପ୍ପତ୍ତିପଟିସେଧନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନାନି ପଟିଚ୍ଚ ସୱିସେସଂ ପରସ୍ସପି ରାଗମୋହାଦଯୋ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ‘‘ପରସ୍ସପି ସଂଯୋଜନୁପ୍ପତ୍ତିପଟିସେଧନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯୋନିସୋ ପଟିପତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସବ୍ବାପି ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତି ଅଯୋନିସୋ ପଟିପତ୍ତି। ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅଯୋନିସୋ ପଟିପତ୍ତିଯା, ପଚ୍ଛିମେହି ଦ୍ୱୀହି କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗସ୍ସ ପହାନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଚତୂହିପି ଚେତେହୀ’’ତି ପନ ୱଚନତୋ ସବ୍ବେହି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପହାନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କାମକୀଳାପି ଦୱନ୍ତୋଗଧା ହୋତିଯେୱ, ପୁରିସମଦୋପି କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗସ୍ସ ହେତୁଯେୱାତି।

ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସାତି ଚତୁମହାଭୂତେ ସନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସ। ରୂପକାଯସ୍ସାତି ଚତୁସନ୍ତତିରୂପସମୂହସ୍ସ। ଠିତିଯାତି ଠିତତ୍ଥଂ। ସା ପନସ୍ସ ଠିତି ପବନ୍ଧୱସେନ ଇଚ୍ଛିତାତି ଆହ ‘‘ପବନ୍ଧଟ୍ଠିତତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ପୱତ୍ତିଯାତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପୱତ୍ତିଯା। ତଥା ହି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ‘‘ଯାପନା ୱତ୍ତନା’’ତି (ଧ। ସ। ୧୯, ୬୩୪) ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତସ୍ସା ଚ ଅୱିଚ୍ଛେଦୋ ଆହାରୂପଯୋଗେନ ହୋତି। କାଯସ୍ସ ଚିରତରଂ ଯାୱ ଆଯୁକପ୍ପୋ, ତାୱ ଅୱଟ୍ଠାନଂ ଯାପନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଚିରକାଲଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ ୱା’’ତି ଆହ। ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ‘‘ଘରୂପତ୍ଥମ୍ଭମିୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାଯଂ ଯୋଜନା – ଯଥା ଜିଣ୍ଣଘରସାମିକୋ ଘରସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଂ କରୋତି ତସ୍ସ ଅପତନତ୍ଥଂ, ଯଥା ଚ ସାକଟିକୋ ଅକ୍ଖବ୍ଭଞ୍ଜନଂ କରୋତି ତସ୍ସ ସମ୍ପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ, ଏୱମେସ ଯୋଗୀ କାଯସ୍ସ ଠିତତ୍ଥଂ, ଯାପନତ୍ଥଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିସେୱତି ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି। ଏତେନ ଠିତି ନାମ ଅପତନଂ ଯାପନା ପୱତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଦୱମଦମଣ୍ଡନୱିଭୂସନତ୍ଥନ୍ତି ଇଦଂ ‘‘ଯାୱଦେୱା’’ତି ଅୱଧାରଣେନ ନିୱତ୍ତିତତ୍ଥଦସ୍ସନଂ। ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଉପାଦିନ୍ନଧମ୍ମା ଏତାଯାତି ଠିତି, ଆଯୂତି ଆହ ‘‘ଠିତୀତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ତଥା ହି ତଂ ଆଯୁ ‘‘ଠିତୀ’’ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ଠିତିଯା ଯାପନାଯାତି କାଯସ୍ସ ଠିତିହେତୁତାଯ ‘‘ଠିତୀ’’ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପୱତ୍ତନତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପୱତ୍ତାପନତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ଆବାଧଟ୍ଠେନାତି ୱିବାଧନଟ୍ଠେନ, ରୋଗଟ୍ଠେନ ୱା। ଜିଘଚ୍ଛାପରମା ହି ରୋଗା। ଉପରମତ୍ଥନ୍ତି ୱୂପସମତ୍ଥଂ। ୱଣାଲେପନମିୱ ୱଣିକୋ। ଉଣ୍ହସୀତାଦୀସୁ ଅଭିଭୱନ୍ତେସୁ ତପ୍ପଟିକାରଂ ସୀତୁଣ୍ହଂ ୱିଯ ପଟିସେୱତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହା ସାସନାୱଚରିତବ୍ବା ଅନୁସାସନୀ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଆହ ‘‘ସକଲସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଚ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଚା’’ତି। ଅନୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥନ୍ତି ଅନୁ ଅନୁ ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ। କାଯବଲଂ ନିସ୍ସାଯାତି ଯଥାସମାରଦ୍ଧଂ ଗୁଣୱିସେସପାରିପୂରିହେତୁଭୂତଂ କାଯବଲମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ। ତେନାହ ‘‘ସିକ୍ଖତ୍ତଯାନୁଯୋଗୱସେନା’’ତିଆଦି। କନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକା ଜାଯମ୍ପତିକା, ନଦୀସମୁଦ୍ଦନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକା ଚ ପୁତ୍ତମଂସାଦୀନି ଯଥା ଅଗିଦ୍ଧା ଅମୁଚ୍ଛିତା କେୱଲଂ ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିମେୱ ଅୱେକ୍ଖନ୍ତା ପଟିସେୱନ୍ତି ତେହି ୱିନା ଅସିଜ୍ଝନତୋ, ଏୱମଯମ୍ପି କେୱଲଂ ଭୱକନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକୋ ଅଗିଦ୍ଧୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ତେନ ୱିନା ଅସିଜ୍ଝନତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିସେୱତୀତି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ।

ଇତୀତି ପକାରତ୍ଥେ ନିପାତପଦଂ। ତେନ ପଟିସେୱିଯମାନସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପଟିସେୱନାକାରୋ ଗଯ୍ହତୀତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ଇମିନା ପିଣ୍ଡପାତପଟିସେୱନେନା’’ତି। ପୁରାଣନ୍ତି ଭୋଜନତୋ ପୁରିମକାଲିକତ୍ତା ପୁରାତନଂ। ପଟିହଙ୍ଖାମୀତି ପଟିହନିସ୍ସାମି। ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀତି ପଟିସେୱତୀତି ଯୋଜନା। କୀଦିସଂ, କଥଞ୍ଚାତି ଆହ ‘‘ଅପରିମିତ…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ୱିଯା’’ତି। ଅପରିମିତଂ ଅପରିମାଣଂ ଭୋଜନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଏତିସ୍ସାତି ଅପରିମିତଭୋଜନପଚ୍ଚଯା, ତଂ ଅପରିମିତଭୋଜନପଚ୍ଚଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଗହଣୀତେଜପମାଣତୋ ଅତିକ୍କନ୍ତପମାଣଭୋଜନହେତୁକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ବହୁଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଉଟ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଆହର ହତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱଦତି, ଅଯଂ ଆହରହତ୍ଥକୋ। ଯୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚୁଦ୍ଧୁମାତକୁଚ୍ଛିତାଯ ଉଟ୍ଠିତୋପି ସାଟକଂ ନିୱାସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଯଂ ଅଲଂସାଟକୋ। ଯୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ପରିୱତ୍ତତି, ଅଯଂ ତତ୍ରୱଟ୍ଟକୋ। ଯୋ ଯଥା କାକେହି ଆମସିତୁଂ ସକ୍କା, ଏୱଂ ଯାୱ ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଆହାରେତି, ଅଯଂ କାକମାସକୋ। ଯୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖେ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ୱମତି, ଅଯଂ ଭୁତ୍ତୱମିତକୋ। ଏତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ୱିଯ। ଅଥ ୱା

ପୁରାଣୱେଦନା ନାମ ଅଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୱେଦନା। ତଂ “ପଟିହନିସ୍ସାମୀ”ତି ପଟିସେୱତି। ନୱୱେଦନା ନାମ ଅତିଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୱେଦନା। ତଂ “ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ”ତି ପଟିସେୱତି। ଅଥ ୱା ନୱୱେଦନା ନାମ ଅଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୱେଦନା, ତସ୍ସା ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତ୍ଥମେୱ ପଟିସେୱତି। ଅଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାତି ଚେତଂ ଖୁଦାଯ ୱିସେସନଂ। ଯସ୍ସା ଅପ୍ପୱତ୍ତି ଭୋଜନେନ କାତବ୍ବା, ତସ୍ସା ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ, ଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯେନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନୁପ୍ପଜ୍ଜନକୱେଦନାସୁ ପୁରିମା ଯଥାପୱତ୍ତା ଜିଘଚ୍ଛାନିମିତ୍ତା ୱେଦନା। ସା ହି ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋପୱଡ୍ଢନୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛିମାପି ଖୁଦାନିମିତ୍ତାୱ ଅଙ୍ଗଦାହସୂଲାଦିୱେଦନା ପୱତ୍ତା। ସା ହି ଭୁତ୍ତପଚ୍ଚଯା ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଅଯମେତାସଂ ୱିସେସୋ। ୱିହିଂସାନିମିତ୍ତତା ଚେତାସଂ ୱିହିଂସାଯ ୱିସେସୋ।

ଯା ୱେଦନା। ଅଧୁନାତି ଏତରହି। ଅସପ୍ପାଯାପରିମିତଭୋଜନଂ ନିସ୍ସାଯାତି ଅସପ୍ପାଯାପରିମିତସ୍ସ ଆହାରସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜନପଯୋଗଂ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରାଣକମ୍ମପଚ୍ଚଯୱସେନାତି ପୁବ୍ବେ ପୁରିମଜାତିଯଂ କତତ୍ତା ପୁରାଣସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତାୱସେନ ପଯୋଗୱିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହତାଯ ତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଉପଟ୍ଠାପନଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାପଚ୍ଚଯଘାତୋ, ପଟିହନନଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଆହ “ତସ୍ସା ପଚ୍ଚଯଂ ୱିନାସେନ୍ତୋ ତଂ ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମୀ”ତି। ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗୋ ପଚ୍ଚଯେ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ। ସୋ ଏୱ କତୂପଚିତକମ୍ମତାଯ କମ୍ମୂପଚଯୋ। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିଚ୍ଚ ଆଯତିଂ ଅନାଗତେ କାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଯା ଚାଯଂ “ନୱୱେଦନା”ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯୋଜନା। ଯୁତ୍ତପରିଭୋଗୱସେନାତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯାନଂ ପରିଭୋଗୱସେନ, ତସ୍ସା ନୱୱେଦନାଯ ମୂଲଂ ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗକମ୍ମଂ ଅନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତୋ। ଏତ୍ତାୱତାତି “ଇତି ପୁରାଣ”ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେନ ପଦଦ୍ୱଯେନ। “ୱିହିଂସୂପରତିଯା”ତିଆଦିନା ୱା ପଦଚତୁକ୍କେନ ଯୁତ୍ତପରିଭୋଗସଙ୍ଗହୋ ପବ୍ବଜିତାନୁଚ୍ଛୱିକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗପ୍ପହାନଂ ଜିଘଚ୍ଛାଦିଦୁକ୍ଖପଟିଘାତସ୍ସ ଭାସିତତ୍ତା। ଝାନସୁଖାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତସ୍ସ କାଯସୁଖସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜନତୋ ଧମ୍ମିକସୁଖାପରିଚ୍ଚାଗୋ ଚ ଦୀପିତୋ ହୋତି।

ଅସପ୍ପାଯାପରିମିତୂପଯୋଗେନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକୋ, ଇରିଯାପଥଭଞ୍ଜନକୋ ୱା ସିଯା ପରିସ୍ସଯୋ, ସପ୍ପାଯପରିମିତୂପଯୋଗେନ ପନ ସୋ ନ ହୋତି। ତଥା ସତି ଚିରକାଲପ୍ପୱତ୍ତିସଙ୍ଖାତା ସରୀରସ୍ସ ଯାତ୍ରା ଯାପନା ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ପରିମିତପରିଭୋଗେନ…ପେ… ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ଆହ। ଯୋ ରୋଗୋ ସାଧ୍ୟୋ ଅସାଧ୍ୟୋ ଚ ନ ହୋତି, ସୋ ଯାପ୍ୟରୋଗୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଯାପ୍ୟରୋଗୀ। ସୋ ହି ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଉପସେୱତି, ତଥା ଅଯମ୍ପୀତି। ଯଦି ଯାତ୍ରାପି ଯାପନା, ପୁବ୍ବେପି “ଯାପନାଯା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, କୋ ଏତ୍ଥ ୱିସେସୋତି? ପୁବ୍ବେ “ଯାପନାଯା”ତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଯାପନା ଅଧିପ୍ପେତା, ଇଧ ପନ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଇରିଯାପଥାନଂ ଅୱିଚ୍ଛେଦସଙ୍ଖାତା ଯାପନା ଯାତ୍ରାତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ପଚ୍ଚଯପରିଯେସନା ଅଯୁତ୍ତପରିଯେସନା। ଦାଯକଦେଯ୍ୟଧମ୍ମାନଂ, ଅତ୍ତନୋ ଚ ପମାଣଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣଂ, ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନତ୍ଥଂ ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅଯୁତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣଂ, ଯେନ ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗୋ। ତେସଂ ପରିୱଜ୍ଜନଂ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପାଦନାଦିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମେନ ହି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ଅନୱଜ୍ଜତା ନାମ।

ଅରତୀତି ଉକ୍କଣ୍ଠା। ପନ୍ତସେନାସନେସୁ, ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେସୁ ଚ ଅନଭିରତି। ତନ୍ଦୀତି ପଚଲାଯିକା ନିଦ୍ଦା। ୱିଜମ୍ଭିତାତି ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୱେନ କାଯସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନା। ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହା ୱିଞ୍ଞୂଗରହା। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଅନୱଜ୍ଜଂଯେୱ ସାୱଜ୍ଜଂ କରୋତି, “ଲଦ୍ଧଂ ମେ”ତି ପମାଣାଧିକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧଂୱିରେଚନଅଧୋୱିରେଚନାଦୀହି କିଲମତି, ସକଲୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଭେସଜ୍ଜପରିଯେସନାପସୁତା ହୋନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ତେ “କିଂ ଇଦ”ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା “ଅସୁକସ୍ସ ଉଦରଂ ଉଦ୍ଧୁମାତ”ନ୍ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱା “ନିଚ୍ଚକାଲମେସ ଏୱଂପକତିକୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଚ୍ଛିପମାଣଂ ନାମ ନ ଜାନାତୀ”ତି ନିନ୍ଦନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନୱଜ୍ଜଂଯେୱ ସାୱଜ୍ଜଂ କରୋତି। ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା “ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ପଟିସେୱତି। ଅତ୍ତନୋ ହି ପକତିଅଗ୍ଗିବଲାଦିଂ ଜାନିତ୍ୱା “ଏୱଂ ମେ ଅରତିଆଦୀନଂ ଅଭାୱେନ କାଯସୁଖତା, ଅଗରହିତବ୍ବତା ଚ ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ପମାଣଯୁତ୍ତମେୱ ପଟିସେୱତି। ଯାୱତକୋ ଭୋଜନେନ ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ସାଧନେନ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଉଦରସ୍ସ ପରିପୂରଣେନ ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୋଜନଂ
ଯାୱଦତ୍ଥୌଦରାୱଦେହକଭୋଜନଂ, ତସ୍ସ ପରିୱଜ୍ଜନେନ। ସେଯ୍ୟାଯ ସଯନେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବସୁଖଂ ସେଯ୍ୟସୁଖଂ, ଉଭୋହି ପସ୍ସେହି ସମ୍ପରିୱତ୍ତନକଂ ସଯନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନସୁଖଂ ପସ୍ସସୁଖଂ , ମିଦ୍ଧେନ ନିଦ୍ଦାଯନେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖଂ, ତେସଂ ସେଯ୍ୟ…ପେ… ସୁଖାନଂ ପହାନତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଇରିଯାପଥାନଂ ଯୋଗ୍ଗଭାୱସ୍ସ ପଟିପାଦନଂ କାଯସ୍ସ ଚତୁଇରିଯାପଥଯୋଗ୍ଗଭାୱପଟିପାଦନଂ, ତତୋ। ସୁଖୋ ଇରିଯାପଥୱିହାରୋ ଫାସୁୱିହାରୋ। ପଚ୍ଛିମେ ୱିକପ୍ପେ, ସବ୍ବୱିକପ୍ପେସୁ ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଫାସୁୱିହାରଲକ୍ଖଣଂ ଆଗମେନ ସମତ୍ଥେତୁଂ “ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତ”ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତୀସୁପି ୱିକପ୍ପେସୁ ଆହାରସ୍ସ ଊନପରିଭୋଗୱସେନେୱ ହି ଫାସୁୱିହାରୋ ୱୁତ୍ତୋତି।

ଏତ୍ତାୱତାତି “ଯାତ୍ରା”ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେନ ପଦତ୍ତଯେନ। “ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ପଯୋଜନପରିଗ୍ଗହଦୀପନା। ଯାତ୍ରା ହି ନଂ ଆହାରୂପଯୋଗଂ

ପଯୋଜେତୀତି। ଧମ୍ମିକସୁଖାପରିଚ୍ଚାଗହେତୁକୋ ଫାସୁୱିହାରୋ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ଅନ୍ତଦ୍ୱଯପରିୱଜ୍ଜନତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଅଟ୍ଠ ଅଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତବ୍ବାନି – ''ନେୱ ଦୱାଯା''ତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ''ନ ମଦାଯା''ତି ଏକଂ, ''ନ ମଣ୍ଡନାଯା''ତି ଏକଂ, ''ନ ୱିଭୂସନାଯା''ତି ଏକଂ, ''ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ଯାପନାଯା''ତି ଏକଂ, ''ୱିହିଂସୂପରତିଯା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯା''ତି ଏକଂ, ''ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଏକଂ, ''ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଏକଂ। ''ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା''ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଭୋଜନାନିସଂସୋ। ମହାସିୱତ୍ଥେରୋ ପନାହ ''ହେଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ପଟିକ୍ଖେପୋ ନାମ, ଉପରି ପନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗାନି ସମୋଧାନେତବ୍ବାନୀ''ତି। ତତ୍ଥ ''ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା''ତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ''ଯାପନାଯା''ତି ଏକଂ, ''ୱିହିଂସୂପରତିଯା''ତି ଏକଂ, ''ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯା''ତି ଏକଂ, ''ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମୀ''ତି ଏକଂ, ''ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଏକଂ, ''ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଏକଂ, ''ଅନୱଜ୍ଜତା ଚା''ତି ଏକଂ। ଫାସୁୱିହାରୋ ପନ ଭୋଜନାନିସଂସୋତି। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଆହାରଂ ଆହାରେନ୍ତୋ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିସେୱତି ନାମ।

ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥାତି ଭୁମ୍ମନିଦ୍ଦେସେନ ସେନ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଧିକରଣତ୍ଥୱୁତ୍ତିମାହ। ତଥା ଆସନ-ସଦ୍ଦସ୍ସାତି। ଅଡ୍ଢଯୋଗାଦିମ୍ହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପାସାଦାଦିଂ, ମଞ୍ଚାଦିଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ୱିହାରେ ୱା ଅଡ୍ଢଯୋଗାଦିମ୍ହି ୱା ଆସତୀତି ୱିହାରଅଡ୍ଢଯୋଗାଦିକେ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଇଧ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପୀଠସନ୍ଥତାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରିସହନଟ୍ଠେନାତି ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ, ୱିବାଧନଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉତୁଯେୱ ଉତୁପରିସ୍ସଯୋତି ସୀତୁଣ୍ହାଦିଉତୁଯେୱ ଅସପ୍ପାଯୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉତୁପରିସ୍ସଯୋ। ତସ୍ସ ଉତୁପରିସ୍ସଯସ୍ସ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱୂପସମନତ୍ଥଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାରମ୍ମଣତୋ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଭୂତେ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମଦେୱ ଲଯନଂ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ, ତତ୍ଥ ଆରାମୋ ଅଭିରତି ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମୋ, ତଦତ୍ଥଂ। ସେନାସନଂ ହି ୱିୱିତ୍ତଂ ଯୋଗିନୋ ଭାୱନାନୁକୂଲଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରଭାୱତୋ। ତଂ ପନେତଂ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଯୋ ସରୀରାବାଧଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପକରୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏକୀଭାୱସୁଖତ୍ଥନ୍ତି ଏକୀଭାୱହେତୁକଂ ସୁଖଂ ଏକୀଭାୱସୁଖଂ, ତଦତ୍ଥଂ। ଗଣସଙ୍ଗଣିକକିଲେସସଙ୍ଗଣିକାଭାୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖଂ।

ଯଦି ଉତୁଯେୱ ଉତୁପରିସ୍ସଯୋ, ''ଉତୁ ଚ ସୀତୁଣ୍ହ''ନ୍ତି ସୀତୁଣ୍ହପଟିଘାତଂ ୱତ୍ୱା ଉତୁପରିସ୍ସଯୱିନୋଦନଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''କାମଞ୍ଚା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ''ନିଯତଂ ଉତୁପରିସ୍ସଯୱିନୋଦନ''ନ୍ତି ଏତେନ ''ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯ ଉଣ୍ହସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ସୀତୁଣ୍ହଂ ଅନିଯତଂ କଦାଚି କଦାଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ, ଉତୁପରିସ୍ସଯୋ ପନ ସବ୍ବଦାଭାୱୀ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋତି ''ସୀତାଦିକୋ, ଅସପ୍ପାଯୋ''ତି ଚ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ୱିୱଟଙ୍ଗଣରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଅପରିଗୁତ୍ତିଯା ଅସଂୱୁତଦ୍ୱାରାଦିତାଯ ପାକଟପରିସ୍ସଯା, ଅସପ୍ପାଯରୂପଦସ୍ସନାଦିନା ଅପାକଟପରିସ୍ସଯା ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କାଯଚିତ୍ତାନଂ ଆବାଧଂ କରେଯ୍ୟୁଂ। ଯତ୍ଥ ଗୁତ୍ତେ ସେନାସନେ ଆବାଧଂ ନ କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱାତି ଉଭଯପରିସ୍ସଯରହିତନ୍ତି ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ପଟିସେୱନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଧାତୁକ୍ଖୋଭଲକ୍ଖଣସ୍ସ, ତଂହେତୁକଦୁକ୍ଖୱେଦନାଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱା ରୋଗସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱୋ ପଟିଅଯନଟ୍ଠୋ। ତେନାହ ''ପଚ୍ଚନୀକଗମନଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ''ତି, ୱୂପସମନଟ୍ଠେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ସପ୍ପିଆଦୀସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି। ସପ୍ପାଯସ୍ସାତି ହି ତସ୍ସ ୱିକାରୱୂପସମେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଭିସକ୍କସ୍ସ କମ୍ମଂ ତେନ ୱିଧାତବ୍ବତୋ। ତେନାହ ''ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା''ତି। ନଗରପରିକ୍ଖାରେହୀତି ନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ରକ୍ଖଣକେହି। ୱିୱଟପରିକ୍ଖେପୋ ପରିକ୍ଖା ଉଦ୍ଦାପୋ ପାକାରୋ ଏସିକା ପଲିଘୋ ପାକାରପତ୍ଥଣ୍ଡିଲନ୍ତି ସତ୍ତ ''ନଗରପରିକ୍ଖାରା''ତି ୱଦନ୍ତି। ସୀଲପରିକ୍ଖାରୋତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲାଲଙ୍କାରୋ । ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ହି ଇଧ ''ରଥୋ''ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ସ ଚ ସମ୍ମାୱାଚାଦଯୋ ଅଲଙ୍କାରଟ୍ଠେନ ''ପରିକ୍ଖାରୋ''ତି ୱୁତ୍ତା। ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରାତି ଜୀୱିତସ୍ସ ପୱତ୍ତିକାରଣାନି। ସମୁଦାନେତବ୍ବାତି ସମ୍ମା ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ଆନେତବ୍ବା ପରିଯେସିତବ୍ବା। ପରିୱାରୋପି ହୋତି ଅନ୍ତରାଯାନଂ ପରିତୋ ୱାରଣତୋ। ତେନାହ ''ଜୀୱିତ…ପେ… ରକ୍ଖଣତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତି ୱିୱରଂ, ଓକାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେରିକାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକାନଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତସେୱକା ୱିଯ ରକ୍ଖଣତୋ। ଅସ୍ସାତି ଜୀୱିତସ୍ସ। କାରଣଭାୱତୋତି ଚିରପ୍ପୱତ୍ତିଯା କାରଣଭାୱତୋ। ରସାଯନଭୂତଂ ହି ଭେସଜ୍ଜଂ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତେତିଯେୱ। ଯଦିପି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଏୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗେନ ପଟିହଞ୍ଞନ୍ତି, ନ ଉପ୍ପନ୍ନା ତାସଂ ସରସେନେୱ ଭିଜ୍ଜନତୋ, ଉପ୍ପନ୍ନସଦିସା ପନ ''ଉପ୍ପନ୍ନା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଭୱତି ହି ତଂସଦିସେସୁ ତବ୍ବୋହାରୋ, ଯଥା ସା ଏୱ ତିତ୍ତିରି, ତାନିଯେୱ ଓସଧାନୀତି। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଉପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଜାତାନଂ ଭୂତାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତାନ''ନ୍ତି। ସଞ୍ଜଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୋ ଧାତୁକ୍ଖୋଭୋ ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏତେସନ୍ତି ତଂସମୁଟ୍ଠାନା। ''ଦୁକ୍ଖୱେଦନା''ତି ୱତ୍ୱା ସା ଅକୁସଲସଭାୱାପି ଅତ୍ଥୀତି ତତୋ ୱିସେସେତୁଂ ''ଅକୁସଲୱିପାକୱେଦନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ୟାବାଧନଟ୍ଠେନ ବ୍ୟାବାଧୋ, ବ୍ୟାବାଧୋୱ ବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ, ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ବ୍ୟାବଜ୍ଝନ୍ତି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ, ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା। ତେନାହ ''ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝପରମତାଯା''ତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖପରମତାଯାତି। ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ରୋଗନିମିତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ଚୀୱରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ନିସ୍ସୟନଂ ପରିଭୋଗୋ ଏୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତେ ପଟିଚ୍ଚ ନିସ୍ସାୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜମାନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଜୀୱନ୍ତି। ଜୀୱନମ୍ପି ହି ପୱତ୍ତନଂ, ଯତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ‘‘ପୱତ୍ତନରସ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାଦନୱିଧିୱଣ୍ଣନା

୧୯। ଏୱଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦିଭେଦେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସୀଲଂ ପୁନ ସାଧନୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱମେତସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦିମାରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସାଧୀୟତି ସମ୍ପାଦିୟତି ଏତେନାତି ସାଧନଂ, ସଦ୍ଧା ସାଧନଂ ଏତସ୍ସାତି ସଦ୍ଧାସାଧନୋ। ନନୁ ଚ ୱୀରିୟସତିପଞ୍ଞାହିପି ୱିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ ନ ସିଜ୍ଝତୀତି? ସଚ୍ଚଂ ନ ସିଜ୍ଝତି, ସଦ୍ଧାୟ ପନ ୱିସେସହେତୁଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ

‘‘ସାୱକୱିସୟାତୀତତ୍ତାସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟା’’ତି। ଗରୁକଲହୁକାଦିଭେଦେ ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅପରାଧସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ନାମ ସାୱକାନଂ ଅୱିସୟୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏୱ ୱିସୟୋ। ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ, ତସ୍ସ କାଲୋପି ନାମ ସାୱକାନଂ ଅୱିସୟୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏୱ ୱିସୟୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟାଚନପଟିକ୍ଖେପୋ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ଆହ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତୋୱ ତତ୍ଥ କାଲଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି (ପାରା। ୨୧)। ତତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ। ତେନ ‘‘ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତପେମ, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦାମ, ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତାମା’’ତି (ପାରା। ୫୬୫) ଏୱମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଦ୍ଧାଯାତି ସଦ୍ଦହନେନ ସଦ୍ଧରି, ଧମ୍ମେ ଚ ସଦ୍ଧାୟ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପନେନ। ଜୀୱିତେପି ପଗେୱ ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

କିକୀୱ ଅଣ୍ଡନ୍ତି କିକୀସକୁଣିକା ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ଅଣ୍ଡଂ। ସା କିର ଜୀୱିତମ୍ପି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଅଣ୍ଡମେୱ ରକ୍ଖତି। ଚମରୀୱ ୱାଲଧିନ୍ତି ଚମରୀମିଗୋ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ୱାଲଧିଂ। ଚମରୀମିଗା କିର ବ୍ୟାଧେନ ପରିପାତିୟମାନା ଜୀୱିତମ୍ପି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା କଣ୍ଡକଗୁମ୍ବାଦୀସୁ ଲଗ୍ଗଂ ଅତ୍ତନୋ ୱାଲମେୱ ରକ୍ଖନ୍ତି। ପିୟଂୱ ପୁତ୍ତଂ ଏକକନ୍ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ଏକପୁତ୍ତକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତଂ ଏକପୁତ୍ତଂ, ଏକନୟନୋ ଚ ତଂ ଏକନୟନଂ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ରକ୍ଖତି। ତଥେୱ ସୀଲଂ ଅନୁରକ୍ଖମାନକାତି ଅନୁକମ୍ପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁପେସଲାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପିୟସୀଲା। ସଦା ସବ୍ବକାଲଂ ଦହରମଜ୍ଝିମଥେରକାଲେସୁ। ଛନ୍ନମ୍ପି ଗାରୱାନଂ ୱସେନ ସଗାରୱା, ଗରୁକାରୱନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଯଥା ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଠିତଧମ୍ମୋ ୱେଲଂ ନାତିକ୍କମତି, ଏୱମେୱ। ମମ ସାୱକାତି ଅରିୟସାୱକେ ସନ୍ଧାୟାହ। ତେ ହି ଧୁୱସୀଲା। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେତି ଜୀୱିତହେତୁପି ସୀଲସ୍ସ ଅୱୀତିକ୍କମନେ।

ମହାୱତ୍ତନିଅଟୱୀ ନାମ ୱିଞ୍ଝାଟୱୀ। ହିମୱନ୍ତପସ୍ସେ ଅଟୱୀତି କେଚି। ଥେରନ୍ତି ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ଅପଞ୍ଞାତଂ ଏକଂ ଥେରଂ। ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କସ୍ସଚି ମା ଆରୋଚେସ୍ସାତି।

ପୂତିଲତାୟାତି ଗଳୋଚିଲତାୟ। ସମସୀସୀତି ଜୀୱିତସମସୀସୀ। ଯସ୍ସ ହି କିଲେସସୀସଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିୟା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ପରିୟାଦିୟତି, ତତୋ ଏକୂନୱୀସତିମେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଭୱଙ୍ଗୋତ୍ତରଣେ ୱଟ୍ଟସୀସଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚୁତିଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦିୟତି, ସୋ ଇମାୟ ୱାରସମତାୟ ‘‘ଜୀୱିତସମସୀସୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଚ ଥେରୋ ତଥା ପରିନିବ୍ବାୟି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମସୀସୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟୀ’’ତି। ଅଭୟତ୍ଥେରୋ କିର ମହାଭିଞ୍ଞୋ। ତସ୍ମା ଚେତିୟଂ କାରାପେସୀତି ୱଦନ୍ତି। ଅପ୍ପେୱାତି ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତମ୍ପି ଜହେୟ୍ୟ, ନ ଭିନ୍ଦେତି ନ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ନ ୱୀତିକ୍କମେୟ୍ୟ।

ସତିୟାଅଧିଟ୍ଠିତାନନ୍ତି ପଗେୱ ଉପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା ଆରକ୍ଖୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠିତାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ। ଅନନ୍ୱାସ୍ସୱନୀୟତୋତି ଦ୍ୱାରଭାୱେନ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ଅନନୁବନ୍ଧିତବ୍ବତୋ। ୱରନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ। ତତ୍ତାୟାତି ଉଣ୍ହାୟ। ଆଦିତ୍ତାୟାତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦିତ୍ତାୟ। ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାୟାତି ସମନ୍ତତୋ ଜଲନ୍ତିୟା। ସଜୋତିଭୂତାୟାତି ଏକଜାଲୀଭୂତାୟ। ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠନ୍ତି ସବ୍ବସୋ ଆମଟ୍ଠଂ, ଅଞ୍ଜିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ତ୍ୱେୱ ୱରନ୍ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ରୂପେସୂତି ରୂପାରମ୍ମଣେସୁ। ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋତି କିଲେସାନଂ ଅନୁ ଅନୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନୱସେନ ଉପ୍ପାଦନେନ ପାକଟୀକରଣୱସେନ ସୁଭାଦିନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ, ଅଥ ୱା ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋତି ହତ୍ଥପାଦାଦିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ, ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋତି ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିସୁଭାଦିନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦିପୱତ୍ତସ୍ସାତି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀହି ପୱତ୍ତସ୍ସ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାତି ଜୱନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ନିମିତ୍ତାଦିଗ୍ଗାହଂ ନିସେଧେନ୍ତେନ ସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅସଂୱିହିତସାଖାପରିୱାରନ୍ତି ସମ୍ମା ଅୱିହିତୱତିପରିକ୍ଖେପଂ। ପରସ୍ସହାରୀହୀତି ପରସନ୍ତକାୱହାରକେହି ଚୋରେହି। ସମତିୱିଜ୍ଝତୀତି ସବ୍ବସୋ ଅତିୱିଜ୍ଝତି ଅନୁପୱିସତି।

ରୂପେସୂତି ରୂପହେତୁ ରୂପନିମିତ୍ତଂ। ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଅନତ୍ଥତୋ ରକ୍ଖ ଇନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ। ଏତେ ହି ଦ୍ୱାରାତି ଏତେ ଚକ୍ଖାଦିଦ୍ୱାରା। ସତିକୱାଟେନ ଅସଂୱୁତତ୍ତା ୱିୱଟା। ତତୋ ଏୱ ଅରକ୍ଖିତା। କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିଯା ହେତୁଭାୱେନ ତଂସମଙ୍ଗିନଂ ହନନ୍ତୀତି କାରଣୂପଚାରେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେ ୱା ରୂପାଦଯୋ। କିଲେସାନଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତା ଦ୍ୱାରା ଚକ୍ଖାଦିଦ୍ୱାରା। ତେ କୀଦିସା ୱିୱଟା ଅରକ୍ଖିତା ଅସଂୱୁତଚକ୍ଖାଦିହେତୁଂ ତଂସମଙ୍ଗିନଂ ହନନ୍ତୀତି କାରଣୂପଚାରେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗାରନ୍ତି ଗେହଂ। ଦୁଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ନ ସମ୍ମା ଛାଦିତଂ। ଅଭାୱିତନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଭାୱନାରହିତଂ।

ସମ୍ପାଦିତେତିଆଦିସ୍ସ ୱୋଦାନପକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ସବ୍ବସୋ କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ଅତିଉକ୍କଟ୍ଠଦେସନା ମଗ୍ଗେନାଗତସଦିସତ୍ତା। ସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋତି ‘‘ନ ପୁନେୱଂ କରିସ୍ସ’’ନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନସୁଦ୍ଧିଯା ସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ।

ଅଧୁନାପବ୍ବଜିତେନାତି ନ ଚିରପବ୍ବଜିତେନ, ନୱପବ୍ବଜିତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କାମରାଗେନ ଡଯ୍ହାମୀତି କାମରାଗଗ୍ଗିନା ପରିଡଯ୍ହାମି। ସୋ ଚ ପନ ଦାହୋ ଇଦାନି ଚିତ୍ତଗତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଚିତ୍ତଂ ମେ ପରିଡଯ୍ହତୀ’’ତି। ସାଧୂତି ଆଯାଚନା। ନିବ୍ବାପନନ୍ତି ତସ୍ସ ନିବ୍ବାପନୁପାଯଂ। ଗୋତମାତି ଥେରଂ ଗୋତ୍ତେନ ଆଲପତି।

ସଞ୍ଞାଯୱିପରିଯେସାତି ‘‘ଅସୁଭେ ସୁଭ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତସଞ୍ଞାୱିପରିଯେସହେତୁ ୱିପରୀତସଞ୍ଞାନିମିତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତଂ ପରିୱଜ୍ଜେହି କୀଦିସଂ? ରାଗୂପସଞ୍ହିତଂ ରାଗୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତଂ ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ପରିୱଜ୍ଜେହି ନ ମନସି କରୋହି। ନ କେୱଲଂ ସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସାମନସିକାରୋ ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଅସୁଭଭାୱନାଯ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେହି। କଥଂ? ଏକଗ୍ଗଂ ସୁସମାହିତଂ ଯଥା ତଂ ଅସୁଭାରମ୍ମଣେ ୱିକ୍ଖେପାଭାୱେନ ଏକଗ୍ଗଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ଅପ୍ପିତଭାୱେନ ସୁସମାହିତଞ୍ଚ ହୋତି, ଏୱଂ ଭାୱେହୀତି। ଏୱଂ ସମଥଭାୱନାଯ କାମରାଗସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସମୁଚ୍ଛେଦନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍ଖାରେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରେ ପରତୋ ପସ୍ସାତି ସବ୍ବେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅୱିଧେଯ୍ୟକତାଯ ‘‘ପରେ’’ତି ପସ୍ସ। ଅନିଚ୍ଚତାଯ ପନ ଉଦଯବ୍ବଯପଟିପୀଳିତତ୍ତା ଦୁକ୍ଖତୋ, ଅନତ୍ତସଭାୱତ୍ତା, ଅତ୍ତୱିରହତୋ ଚ ନୋ ଅତ୍ତତୋ ପସ୍ସ। ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ତଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବସୋ ନିବ୍ବାପେହି ମହାରାଗଂ ତେଭୂମକସ୍ସ ଅଭିଭୱନତୋ ମହାୱିସଯତାଯ ମହାରାଗଂ ୱୂପସମେହି। ଯଥା ଏତରହି, ଏୱଂ ମା ଡଯ୍ହିତ୍ଥୋ ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ଦଳ୍ହତରଂ ରାଗୱିନୋଦନେ ନିଯୋଜେସି।

ଏୱଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲସ୍ସ ସମ୍ପାଦନେ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏୱଂ ତଂ ସୁସମ୍ପାଦିତଂ ହୋତୀତି ନଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିନା ତତ୍ଥ ପରିପୂରକାରିନୋ ଥେରେ ନିଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଲେଣଂ ନ ଉଲ୍ଲୋକିତପୁବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ଥେରସ୍ସ ଯୁଗମତ୍ତଦସ୍ସିତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ଥେରୋ ସେନାସନଂ ନ ସୋଧେତି ? ‘‘ଉଲ୍ଲୋକା ପଠମଂ ଓହାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ଅନ୍ତେୱାସିକାଦଯୋ ଏୱ କିରସ୍ସ ସେନାସନଂ ସୋଧେନ୍ତି। ଅସ୍ସ ନାଗରୁକ୍ଖସ୍ସ।

ତସ୍ମିଂ ଗାମେତି ମହାଗାମେ। ତରୁଣା ଥଞ୍ଞପିୱନକା ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ଯାସଂ ତା ତରୁଣପୁତ୍ତା, ତାସଂ। ଲଞ୍ଜାପେସୀତି ଥନପଟ୍ଟିକାଯ ଥନେ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଜାପେସି। ରାଜା ଥେରଂ ଚିରତରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ କାଲୱିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ସ୍ୱେ ସୀଲାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ଚ ଦେୱିଯା ଚ ୱନ୍ଦନକାଲେ ସତ୍ତାକାରମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋତି ପନ ୱିୱେକଂ ନ କରୋତି। ତେନାହ ‘‘ୱୱତ୍ଥାନଂ ନ କରୋମୀ’’ତି। ‘‘ଅହୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ୱତାଯଂ ଅଯ୍ୟୋ’’ତି ଦଣ୍ଡଦୀପିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅତିପରିସୁଦ୍ଧଂ ପାକଟନ୍ତି ସପ୍ପାଯଲାଭେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅତିୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱିଭୂତଂ ଅହୋସି। ସକଲଂ ପବ୍ବତଂ ଉନ୍ନାଦଯନ୍ତୋତି ପଥୱିକମ୍ପନେନ ସକଲଂ ପବ୍ବତଂ ଏକଂ ନିନ୍ନାଦଂ କରୋନ୍ତୋ। ତନ୍ନିୱାସିଦେୱତାନଂ ସାଧୁକାରଦାନେନାତି କେଚି। ଭନ୍ତୋତି ଅନୱଟ୍ଠିତୋ। ବାଲୋତି ତରୁଣଦାରକୋ। ଉତ୍ରସ୍ତୋତି ଞାତକେହି ୱିନାଭାୱେନ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତୋ।

ୱିସଗଣ୍ଡକରୋଗୋତି ଥନକନ୍ଦଳଅରୋଗମାହ। ମାସରୋଗାଦିକୋପି ୱିସଗଣ୍ଡକରୋଗୋତି ୱଦନ୍ତି। ଯତୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଭୁତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲାନି। ତେସୁ ହି ଭିନ୍ନେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନିପି ଭିନ୍ନାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଆରକ୍ଖାଭାୱତୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନେୱ ୱା ନିମିତ୍ତାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହସ୍ସ ଦ୍ୱାରଭୂତାନି ଭିନ୍ନାନି ନାମ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ଅନତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିତୋ, ୱିପରିଯାଯତୋ ଅଭିନ୍ନାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱା ଅଯୋନିସୋ ଉପସଂହାରୋ ଭେଦନଂ, ଯୋନିସୋ ଉପସଂହାରୋ ଅଭେଦନନ୍ତି ଅପରେ। ମିତ୍ତତ୍ଥେରୋୱାତି ମହାମିତ୍ତତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ୱରେତି ସେଟ୍ଠେ।

ତଥା ୱୀରିଯେନାତି ତଥା-ସଦ୍ଦେନ ୱୀରିଯଂ ୱିସେସେତି। ଯଥା ସତି ଅନୱଜ୍ଜଲକ୍ଖଣାୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସାଧନଂ, ତଥା ୱୀରିଯଂ ଅନୱଜ୍ଜଲକ୍ଖଣଂ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସାଧନନ୍ତି। ୱୀରିଯାପେକ୍ଖମେୱ ୱିସେସନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ସମ୍ମାଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସା’’ତି। ଅଯୁତ୍ତା ଏସନା ଅନେସନା, ଯଥାୱୁତ୍ତମିଚ୍ଛାଜୀୱସଙ୍ଗହା। ସା ଏୱ ସତ୍ଥୁସାସନସ୍ସ ନ ପତିରୂପାତି ଅପ୍ପତିରୂପଂ, ତଂ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ। ଅଥ ୱା ପତିରୂପୱିରୋଧିନୀ

ଅପ୍ପତିରୂପା, ପରିଗ୍ଗହିତଧୁତଙ୍ଗସ୍ସ ଧୁତଙ୍ଗନିୟମୱିରୋଧିନୀ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଲ୍ଲେଖୱିକୋପିନୀ ପଟିପତ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଅନେସନଂ, ଅପ୍ପତିରୂପଞ୍ଚ ପହାୟାତି। ପଟିସେୱମାନେନ ପରିୱଜ୍ଜୟତା ସମ୍ପାଦେତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ’’ତି ଇମିନାୱ ଧମ୍ମଦେସନାଦୀନଂ ପରିସୁଦ୍ଧାୟ ସମୁଟ୍ଠାନତା ଦୀପିତା ହୋତୀତି ‘‘ଧମ୍ମଦେସନାଦୀହି ଚସ୍ସ ଗୁଣେହି ପସନ୍ନାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବାହୁସଚ୍ଚୱତ୍ତପରିପୂରଣୈରିୟାପଥସମ୍ପତ୍ତିଆଦୀନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧୁତଗୁଣେ ଚସ୍ସ ପସନ୍ନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପିଣ୍ଡପାତଚରିୟାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମିତ୍ତସୁହଜ୍ଜପଂସୁକୂଲଚରିୟାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଧୁତଙ୍ଗନିୟମାନୁଲୋମେନାତି ତଂତଂଧୁତଙ୍ଗନିୟତାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ଅନୁଲୋମୱସେନ, ଅୱିକୋପନୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହିଚ୍ଛସ୍ସେୱ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକା, ନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାୟ ଉକ୍କଂସଗତାୟ ମିଚ୍ଛାଜୀୱସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱୋ ଏୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏକବ୍ୟାଧିୱୂପସମତ୍ଥ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୂତିହରିତକୀତି ପୂତିମୁତ୍ତପରିଭାୱିତଂ, ପୂତିଭାୱେନ ୱା ଛଡ୍ଡିତଂ ହରିତକଂ। ଅରିୟୱଂସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି, ଅରିୟୱଂସେ ୱା ନିୟୁତ୍ତୋତି ଅରିୟୱଂସିକୋ, ପଚ୍ଚୟଗେଧସ୍ସ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତତ୍ତା ଉତ୍ତମୋ ଚ ସୋ ଅରିୟୱଂସିକୋ ଚାତି ଉତ୍ତମଅରିୟୱଂସିକୋ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ପରିଗ୍ଗହିତାପରିଗ୍ଗହିତଧୁତଙ୍ଗେସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି।

ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ପଚ୍ଚୟେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଯଥା ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଞାୟତି ଏୱଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ। ଓଭାସୋ ନାମ ଉଜୁକମେୱ ଅକଥେତ୍ୱା ଯଥା ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱିଭୂତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଓଭାସନଂ। ପରିକଥା ନାମ ପରିୟାୟେନ କଥନଂ। ତଥା ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ନିମିତ୍ତାଦିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ।

ଦ୍ୱାରଂ ଦିନ୍ନନ୍ତି ରୋଗସୀସେନ ପରିଭୋଗସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ଦିନ୍ନଂ। ତସ୍ମା ଅରୋଗକାଲେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀ’’ତିଆଦି। ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିୟଂ ଠିତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସଲ୍ଲେଖଂ କୋପେତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ‘‘ଆଜୀୱଂ ପନ କୋପେତୀ’’ତି ଇମିନାୱ ସେନାସନପଟିସଂଯୁତ୍ତଧୁତଙ୍ଗଧରସ୍ସ ନିମିତ୍ତାଦୟୋ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତଦଞ୍ଞଧୁତଙ୍ଗଧରସ୍ସାପି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱାତି ଅପରେ। ଅକରୋନ୍ତୋତି ଯଥାସକଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୱିସୟେପି ଅକରୋନ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱାତି ଠପେତ୍ୱା ଏୱ।

ଗଣୱାସଂ ପହାୟ ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିୱେକସ୍ସ ମୁଦ୍ଧଭୂତାୟ ଅଗ୍ଗଫଲସମାପତ୍ତିୟା ୱିହରନ୍ତୋ ମହାଥେରୋ ‘‘ପୱିୱେକଂ ବ୍ରୂହୟମାନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଉଦରସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ୱାତାବାଧୋ ଉଦରୱାତାବାଧୋ। ଅସମ୍ଭିନ୍ନଂ ଖୀରଂ ଏତସ୍ସାତି ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରଂ, ତଦେୱ ପାୟାସନ୍ତି ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପାୟାସଂ, ଉଦକେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଖୀରେନ ପକ୍କପାୟାସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସାତି ପାୟାସସ୍ସ। ଉପ୍ପତ୍ତିମୂଲନ୍ତି ‘‘ଗିହିକାଲେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ମାତା ସପ୍ପିମଧୁସକ୍କରାଦୀହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପାୟାସଂ ଅଦାସି, ତେନ ମେ ଫାସୁ ଅହୋସୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ୱଚୀନିଚ୍ଛାରଣସଙ୍ଖାତଂ ଉପ୍ପତ୍ତିହେତୁଂ। ‘‘ଅପରିଭୋଗାରହୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଥେରସ୍ସ ଓଭାସନାଦିଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯେୱ ନତ୍ଥୀତି? ସଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅଜ୍ଝାସୟଂ ପନ ଅଜାନନ୍ତା ଏକଚ୍ଚେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ତଥା ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ, ଅନାଗତେ ଚ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଏୱଂ ମମ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅପିଚ ମହାଥେରସ୍ସ ପରମୁକ୍କଂସଗତା ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତି। ତଥା ହି ଦହରଭିକ୍ଖୁନୋ ‘‘କସ୍ସ ସମ୍ପନ୍ନଂ ନ ମନାପ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୦୯, ୨୫୭, ୬୧୨, ୧୨୨୮, ୧୨୩୪; ଚୂଳୱ। ୩୪୩) ୱଚନଂ ନିସ୍ସାୟ ଯାୱ ପରିନିବ୍ବାନା ପିଟ୍ଠଖାଦନୀୟଂ ନ ଖାଦତି।

ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିପ୍ଫାରାତି ୱଚୀନିଚ୍ଛାରଣହେତୁ। ଅତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନୋ ହି ସଦ୍ଦୋ ଅସତିପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ତସ୍ସ କେନଚି ପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟଭାୱେ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ‘‘ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିପ୍ଫାରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭୁତ୍ତୋତି ଭୁତ୍ତୱା ସଚେ ଭୱେୟ୍ୟଂ ଅହଂ। ସାତି ଅସ୍ସ। ଅକାରଲୋପେନ ହି ନିଦ୍ଦେସୋ ‘‘ଏୱଂସ ତେ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୩; ଅ। ନି। ୬।୫୮; ୮।୭) ୱିୟ। ଅନ୍ତଗୁଣନ୍ତି ଅନ୍ତଭୋଗୋ। ବହି ଚରେତି ଆସୟତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗୋଚରଗ୍ଗହଣୱସେନ ବହି ଯଦି ୱିଚରେୟ୍ୟ। ପରମପ୍ପିଚ୍ଛଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଲୋକୱୋହାରେନେୱମାହ। ଲୋକେ ହି ଅୟୁତ୍ତଭୋଜନଂ ଓଦରିୟଂ ଗରହନ୍ତା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘କିଂସୁ ନାମ ତସ୍ସ ଅନ୍ତାନି ବହି ଚରନ୍ତୀ’’ତି। ଆରାଧେମୀତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ରାଧେମି, ୱସେ ୱତ୍ତେମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ କିର ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକାଲେ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦେନ, ମଗ୍ଗକିଲମଥେନ ଚ କିଲନ୍ତକାୟୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଫଲିତସ୍ସ ଅମ୍ବସ୍ସ ମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି, ବହୂନି ଅମ୍ବଫଲାନି ତହଂ ତହଂ ପତିତାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥେକୋ ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଉପାସକୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସ୍ସମଂ ଞତ୍ୱା ଅମ୍ବପାନଂ ପାୟେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପିଟ୍ଠିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନେତି। ଥେରୋ –

‘‘ନ ପିତା ନପି ତେ ମାତା, ନ ଞାତି ନପି ବନ୍ଧୱୋ;

କରୋତେତାଦିସଂ କିଚ୍ଚଂ, ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ କାରଣା’’ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୦) –

ଅତ୍ତାନଂ ଓଓଦିତ୍ୱା ସମ୍ପସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଗତୋ ଏୱ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି। ଇମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅମ୍ବଖାଦକମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁପି ଚେତ୍ଥ କଥେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସବ୍ବଥାପୀତି ସବ୍ବପ୍ପକାରେନପି ଅନେସନଓସେନ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଓସେନପି, ପଗେୱ କାଯୱଚୀୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଓସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଅନେସନାଯା’’ତିଆଦି।

ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗେ ଇଣପରିଭୋଗଆପତ୍ତିଆଦୀନଓସ୍ସ, ତଦ୍ବିପରିଯାଯତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗେ ଆନିସଂସସ୍ସ ଚ ଦସ୍ସନଂ ଆଦୀନୱାନିସଂସଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଚଯାଧିକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଚ୍ଚଯେସୂ’’ତି। କାରଣକାରଣମ୍ପି ହି କାରଣଭାୱେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଯଥା ତିଣେହି ଭତ୍ତଂ ସିଦ୍ଧନ୍ତି। ଯେନ କାରଣେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ନାମ ସିଯା, ତସ୍ମିଂ ୱଜ୍ଜିତେ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ସିଜ୍ଝତି, ୱିସୁଜ୍ଝତି ଚାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚଯଗେଧନ୍ତି ଗେଧଗ୍ଗହଣେନେୱ ସମ୍ମୋହୋପି ଗହିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ତେନ ସହ ପୱତ୍ତନତୋ, ତଦୁପନିସ୍ସଯତୋ ଚ। ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଉପ୍ପନ୍ନେତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଦସ୍ସନଂ, ନ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଦସ୍ସନଂ। ପଚ୍ଚଯାନଂ ହି ଇଦମନ୍ତିତଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତେ ପଚ୍ଚଯା ଞାଯାଧିଗତା ଏୱ ଭିକ୍ଖୁନା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପଚ୍ଚଯେ’’ତି। ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ୱିଧିନାତି ‘‘ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା’’ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧.୨୩; ଅ॰ ନି॰ ୬.୫୮; ମହାନି॰ ୨୦୬) ୱୁତ୍ତୱିଧିନା।

ଧାତୁୱସେନୱାତି ‘‘ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱତ୍ତମାନଂ ଧାତୁମତ୍ତମେୱେତଂ, ଯଦିଦଂ ଚୀୱରାଦି, ତଦୁପଭୁଞ୍ଜକୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ଏୱଂ ଧାତୁମନସିକାରୱସେନ ୱା। ପଟିକୂଲୱସେନ ୱାତି ପିଣ୍ଡପାତେ ତାୱ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞାୱସେନ, ‘‘ସବ୍ବାନି ପନ ଇମାନି ଚୀୱରାଦୀନି ଅଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯାନି, ଇମଂ ପୂତିକାଯଂ ପତ୍ୱା ଅତିୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯାନି ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରୱସେନ ୱା। ତତୋ ଉତ୍ତରୀତି ପଟିଲାଭକାଲତୋ ଉପରି। ଅନୱଜ୍ଜୋୱପରିଭୋଗୋ ଆଦିତୋୱ ପଞ୍ଞାଯ ପରିସୋଧିତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତପତ୍ତଚୀୱରାନଂ ୱିଯାତି। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ଆଦିସୁଦ୍ଧିଦସ୍ସନପରମେତଂ, ନ ପରିଭୋଗକାଲେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପଟିକ୍ଖେପପରଂ। ତେନାହ ‘‘ପରିଭୋଗକାଲେପୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପରିଭୋଗକାଲେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେ। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନକରୋତି ଅସନ୍ଦେହକରୋ ଏକନ୍ତିକୋ।

ଥେଯ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ ଅନରହସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ। ଭଗୱତାପି ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ସୀଲୱତୋ ପଚ୍ଚଯା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ଦାଯକାନମ୍ପି ସୀଲୱତୋ ଏୱ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ଅତ୍ତନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସନତୋ। ଇତି ସତ୍ଥାରା ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ଦାଯକେହି ଚ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଥେଯ୍ୟାଯ ପରିଭୋଗୋ ଥେଯ୍ୟପରିଭୋଗୋ। ଇଣୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅଭାୱତୋ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ୱିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ‘‘ସୀଲୱତୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣଭାୱେନ ପଚ୍ଚାମସତି। ଚୀୱରଂ କାଯତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ ପୁରେଭତ୍ତ…ପେ… ପଚ୍ଛିମଯାମେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଯଥାୱୁତ୍ତକାଲୱିସେସୱସେନ ଏକଦିୱସେ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସକିଂଯେୱ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି। ହିଯ୍ୟୋ ଯଂ ମଯା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯାୱଦେୱ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯ…ପେ… ହିରିକୋପୀନପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ। ହିଯ୍ୟୋ ଯୋ ମଯା ପିଣ୍ଡପାତୋ ପରିଭୁତ୍ତୋ, ସୋ ‘‘ନେୱ ଦୱାଯା’’ତିଆଦିନା ସଚେ ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ନ କରେଯ୍ୟାତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ସେନାସନମ୍ପି ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି ପୱେସେ ପୱେସେ। ସତିପଚ୍ଚଯତାତି ସତିଯା ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ, ପରିଭୋଗସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସତିଯା ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ସତିଂ କତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ଯଦିପି ଦ୍ୱୀସୁପି ଠାନେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଯୁତ୍ତା, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି। ଅପରେ ପନାହୁ – ସତି ପଚ୍ଚଯତାତି ସତି ଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱେ, ସତି ପଚ୍ଚଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀତି ପଚ୍ଚଯେ ସତିପୀତି। ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ୱିସୁଜ୍ଝତି, ନ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଭାୱମତ୍ତେନ।

ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେନେୱ ପସଙ୍ଗେନ ସବ୍ବାପି ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚତୁବ୍ବିଧା ହି ସୁଦ୍ଧୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଜ୍ଝତି ଏତାଯାତି ସୁଦ୍ଧି, ଯଥାଧମ୍ମଂ ଦେସନାୱ ସୁଦ୍ଧି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ୱୁଟ୍ଠାନସ୍ସାପି ଚେତ୍ଥ ଦେସନାଯ ଏୱ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଛିନ୍ନମୂଲାପତ୍ତୀନଂ ପନ ଅଭିକ୍ଖୁତାପଟିଞ୍ଞାୱ ଦେସନା। ଅଧିଟ୍ଠାନୱିସିଟ୍ଠୋ ସଂୱରୋୱ ସୁଦ୍ଧି ସଂୱରସୁଦ୍ଧି। ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚଯାନଂ ପରିଯେଟ୍ଠି ଏୱ ସୁଦ୍ଧି ପରିଯେଟ୍ଠିସୁଦ୍ଧି। ଚତୂସୁପି ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୱ ସୁଦ୍ଧି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସୁଦ୍ଧି। ଏସ ତାୱ ସୁଦ୍ଧୀସୁ ସମାସନଯୋ। ସୁଦ୍ଧିମନ୍ତେସୁ ପନ ଦେସନା ସୁଦ୍ଧି ଏତସ୍ସାତି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୁଦ୍ଧି-ସଦ୍ଦୋ ପନ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ। ଏୱନ୍ତି ସଂୱରଭେଦଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ପହାଯାତି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଦାଯଂ, ତଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଦାଯାଦା। ଅନନୁଞ୍ଞାତେସୁ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିଭୋଗାଭାୱତୋ, ଅନୁଞ୍ଞାତେସୁ ଏୱ ଚ

ପରିଭୋଗସମ୍ଭଵତୋ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବପଚ୍ଚଯା ଭଗଵତୋ ସନ୍ତକା। ‘‘ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵଥ ମା ଆମିସଦାଯାଦା। ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା ‘କିନ୍ତି ମେ ସାଵକା ଧମ୍ମଦାଯାଦା ଭଵେଯ୍ୟୁଂ ନୋ ଆମିସଦାଯାଦା’’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧.୨୯) ଏଵଂ ପଵତ୍ତଂ ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସାଧକଂ।

ଅଵୀତରାଗାନଂ ତଣ୍ହାପରଵସତାଯ ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗେ ସାମିଭାଵୋ ନତ୍ଥି, ତଦଭାଵେନ ଵୀତରାଗାନଂ ତତ୍ଥ ସାମିଭାଵୋ ଯଥାରୁଚିପରିଭୋଗସମ୍ଭଵତୋ। ତଥା ହି ତେ ପଟିକୂଲମ୍ପି ଅପ୍ପଟିକୂଲାକାରେନ, ଅପ୍ପଟିକୂଲମ୍ପି ପଟିକୂଲାକାରେନ, ତଦୁଭଯମ୍ପି ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାକାରେନ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଦାଯକାନଞ୍ଚ ମନୋରଥଂ ପରିପୂରେନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ତେ ହି ତଣ୍ହାଯ ଦାସବ୍ୟଂ ଅତୀତତ୍ତା ସାମିନୋ ହୁତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

ସବ୍ବେସନ୍ତି ଅରିଯାନଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଞ୍ଚ। କଥଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଇମେ ପରିଭୋଗା ସମ୍ଭଵନ୍ତି? ଉପଚାରଵସେନ। ଯୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସାପି ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଗେଧଂ ପହାଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅନୁପଲିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିଭୋଗୋ, ସୋ ସାମିପରିଭୋଗୋ ଵିଯ ହୋତି। ସୀଲଵତୋ ପନ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ଵିଯ ହୋତି, ଦାଯକାନଂ ମନୋରଥସ୍ସ ଅଵିରାଧନତୋ। ତଥା ହି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେଯେଵ ଵା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପରିଭୋଗେ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସଙ୍ଗହତୋ। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତଂ (ସଂ॰ ନି॰ ୫.୧୩) ହେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ। ତେନାହ ‘‘ସୀଲଵାପିହୀ’’ତିଆଦି। ପଚ୍ଚନୀକତ୍ତାତି ଯଥା ଇଣାଯିକୋ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଇଚ୍ଛିତଦେସଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି, ଏଵଂ ଇଣପରିଭୋଗଯୁତ୍ତୋ ଲୋକତୋ ନିସ୍ସରିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସୀଲଵତୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଆଣଣ୍ୟପରିଭୋଗୋତି ଆହ ‘‘ଆଣଣ୍ୟପରିଭୋଗୋ ଵା’’ତି। ଏତେନ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ଚତୁପରିଭୋଗଵିନିମୁତ୍ତୋ ଵିସୁଂଯେଵାଯଂ ପରିଭୋଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇମାଯ ସିକ୍ଖାଯାତି ସୀଲସଙ୍ଖାତାଯ ସିକ୍ଖାଯ। କିଚ୍ଚକାରୀତି ପଟିଞ୍ଞାନୁରୂପଂ ପଟିପଜ୍ଜନତୋ ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାରୀ।

ଇଦାନି ତମେଵ କିଚ୍ଚକାରିତଂ ସୁତ୍ତପଦେନ ଵିଭାଵେତୁଂ ‘‘ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତ’’ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଵିହାରନ୍ତି ପତିସ୍ସଯଂ। ସଯନାସନନ୍ତି ମଞ୍ଚାଦିଂ। ଉଭଯେନପି ସେନାସନମେଵ ଵୁତ୍ତଂ। ଆପନ୍ତି ଉଦକଂ। ସଙ୍ଘାଟିରଜୂପଵାହନନ୍ତି ପଂସୁମଲାଦିନୋ ସଙ୍ଘାଟିଗତରଜସ୍ସ ଧୋଵନଂ। ସୁତ୍ଵାନ ଧମ୍ମଂ ସୁଗତେନ ଦେସିତନ୍ତି ଚୀଵରାଦୀସୁ ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀଵରଂ ପଟିସେଵତି ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା’’ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧.୨୩; ଅ॰ ନି॰ ୬.୫୮; ମହାନି॰ ୨୦୬) ନଯେନ ଭଗଵତା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ଵା। ସଙ୍ଖାଯ ସେଵେ ଵରପଞ୍ଞସାଵକୋତି ‘‘ପିଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ, ଵିହାରାଦିପଦେହି ଵୁତ୍ତଂ ସେନାସନଂ, ‘‘ପିପାସାଗେଲଞ୍ଞସ୍ସ ଵୂପସମନତୋ ପାନୀଯମ୍ପି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ଆପମୁଖେନ ଦସ୍ସିତଂ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଂ, ସଙ୍ଘାଟିଯାଦିଚୀଵରନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପଚ୍ଚଯଂ ସଙ୍ଖାଯ ‘‘ଯାଵଦେଵ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା’’ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧.୨୩; ୨.୨୪; ୩.୭୫; ସଂ॰ ନି॰ ୪.୧୨୦; ଅ॰ ନି॰ ୬.୫୮; ୮.୯; ଧ॰ ସ॰ ୧୩୫୫) ନଯେନ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତ୍ଵା। ସେଵେ ସେଵିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ ଉତ୍ତମପଞ୍ଞସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସାଵକୋ ସେଖୋ ଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଵା।

ଯସ୍ମା ଚ ସଙ୍ଖାଯ ସେଵୀ ଵରପଞ୍ଞସାଵକୋ, ତସ୍ମା ହି ପିଣ୍ଡେ…ପେ… ପୋକ୍ଖରେ ଵାରିବିନ୍ଦୁ, ତଥା ହୋତି। କାଲେନାତି ଅରିଯାନଂ ଭୋଜନକାଲେ। ଲଦ୍ଧାତି ଲଭିତ୍ଵା। ପରତୋତି ଅଞ୍ଞତୋ ଦାଯକତୋ। ଅନୁଗ୍ଗହାତି ଅନୁକମ୍ପାଯ ବହୁମ୍ପି ଉପନୀତେ ମତ୍ତଂ ସୋ ଜଞ୍ଞା ଜାନେଯ୍ୟ ସତତଂ ସବ୍ବକାଲଂ ଉପଟ୍ଠିତୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି। ଆଲେପନରୂହନେ ଯଥାତି ଭେସଜ୍ଜଲେପନେନ ଵଣସ୍ସ ରୁହନେ ଵିଯ, ମତ୍ତଂ ଜାନେଯ୍ୟାତି ଯୋଜନା। ଆହରେତି ଆହରେଯ୍ୟ। ‘‘ଆହରେଯ୍ୟାହାର’’ନ୍ତି ଵା ପାଠୋ। ଯାପନତ୍ଥନ୍ତି ସରୀରସ୍ସ ଯାପନାଯ। ଅମୁଚ୍ଛିତୋତି ତଣ୍ହାମୁଚ୍ଛାଯ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଗେଧଂ ତଣ୍ହଂ ଅନାପନ୍ନୋ।

ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଲସ୍ସ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସେଵ ନାମସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଭାଗିନେଯ୍ୟସଙ୍ଘରକ୍ଖିତସାମଣେରୋ। ସାଲିକୂରନ୍ତି ସାଲିଭତ୍ତଂ। ସୁନିବ୍ବୁତନ୍ତି ସୁସୀତଲଂ। ଅସଞ୍ଞତୋତି ଅପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ସଵାସଵପରିକ୍ଖୀଣୋତି ପରିକ୍ଖୀଣସବ୍ବାସଵୋ।

ପଠମସୀଲପଞ୍ଚକଵଣ୍ଣନା

୨୦। ପରିଯନ୍ତୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ପରିଯନ୍ତାନି, ପରିଯନ୍ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଯେସଂ ତେ ପରିଯନ୍ତସିକ୍ଖାପଦା, ତେସଂ ପରିଯନ୍ତସିକ୍ଖାପଦାନଂ। ଉପସମ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଠପେତ୍ଵା କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସେକ୍ଖାସେକ୍ଖେ ତଦଞ୍ଞେସଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନାନଂ। ସାମଞ୍ଞଜୋତନାପି ହି ଵିସେସେ ତିଟ୍ଠତି। କୁସଲଧମ୍ମେ ଯୁତ୍ତାନନ୍ତି ଵିପସ୍ସନାଚାରେ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତାନଂ। ସେକ୍ଖଧମ୍ମା ପରିଯନ୍ତା ପରମା ମରିଯାଦା ଏତସ୍ସାତି ସେକ୍ଖପରିଯନ୍ତୋ। ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦତୋ, କୁସଲଧମ୍ମସମାଦାନତୋ ଵା ପନ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ଗୋତ୍ରଭୂ, ତାଵ ପଵତ୍ତକୁସଲଧମ୍ମପ୍ପବନ୍ଧୋ ସେକ୍ଖଧମ୍ମେ ଆହଚ୍ଚ ଠିତୋ ସେକ୍ଖପରିଯନ୍ତୋ।

ସେକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱା ହେଟ୍ଠିମନ୍ତଭୂତା ସିକ୍ଖିତବ୍ବା ଲୋକିୟା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସେକ୍ଖପରିୟନ୍ତୋ, ତସ୍ମିଂ ସେକ୍ଖପରିୟନ୍ତେ। ପରିପୂରକାରୀନନ୍ତି କିଞ୍ଚିପି ସିକ୍ଖଂ ଅହାପେତ୍ୱା ପୂରେନ୍ତାନଂ। ଉପରିୱିସେସାଧିଗମଞ୍ହଂ କାୟେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖାନଂ। ତତୋ ଏୱ ସୀଲପାରିପୂରିଅତ୍ଥଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଜୀୱିତାନଂ। ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସେନ ଅପରାମସନୀୟତୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିୱନ୍ତଂ ସୀଲଂ ଅପରାମଟ୍ଠପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। କିଲେସାନଂ ସବ୍ବସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ପାରିସୁଦ୍ଧିୱନ୍ତଂ ସୀଲଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ।

ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅସେକ୍ଖାନଂ, ସେକ୍ଖାନଂ, କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାନଞ୍ଚ ସୀଲଂ ମହାନୁଭାୱତାୟ ଆନୁଭାୱତୋ ଅପରିୟନ୍ତମେୱାତି ଆହ ''ଗଣନୱସେନ ସପରିୟନ୍ତତ୍ତା''ତି। କାୟୱାଚାନଂ ସଂୱରଣତୋ, ୱିନୟନତୋ ଚ ସଂୱରୱିନୟା। ପେୟ୍ୟାଲମୁଖେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରା ଦେସିତୱିତ୍ଥାରନୟେନ ୟଥାୱୁତ୍ତଗଣନତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ସିକ୍ଖାତି ସୀଲସଙ୍ଖାତା ସିକ୍ଖା। ୱିନୟସଂୱରେତି ୱିନୟପିଟକେ। ଗଣନୱସେନ ସପରିୟନ୍ତମ୍ପି ଉପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ସୀଲନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ୟଂ କିଞ୍ଚି ହି ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ସୀଲଂ ନାମ, ତତ୍ଥ କସ୍ସଚିପି ଅନୱସେସତୋ ଅନୱସେସୱସେନ। ସମାଦାନଭାୱନ୍ତି ସମାଦାନସବ୍ଭାୱଂ। ଲାଭ…ପେ… ୱସେନ ଅଦିଟ୍ଠପରିୟନ୍ତଭାୱୋ ଲାଭାଦିହେତୁ ସୀଲସ୍ସ ଅୱୀତିକ୍କମୋ।

ଧନଂ ଚଜେ ଅଙ୍ଗୱରସ୍ସ ହେତୁ ପାରିପନ୍ଥିକଚୋରାଦୀହି ଉପଦ୍ଦୁତୋ। ଅଙ୍ଗଂ ଚଜେ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖମାନୋ ସପ୍ପଦଟ୍ଠାଦିକାଲେ। ଅଙ୍ଗଂ ଧନଂ ଜୀୱିତଞ୍ଚାପି ସବ୍ବଂ, ଚଜେ ନରୋ ଧମ୍ମମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ସୁତସୋମମହାବୋଧିସତ୍ତାଦୟୋ ୱିୟ। ତେନାହ ''ଇମଂ ସପ୍ପୁରିସାନୁସ୍ସତିଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋ''ତି। ଜିଘଚ୍ଛାପରିସ୍ସମେନ ଜୀୱିତସଂସୟେ ସତିପି। ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମ୍ମାତି ଅସ୍ସାମିକେସୁ ଅମ୍ବଫଲେସୁ ଭୂମିୟଂ ପତିତେସୁ ସମୀପେୟେୱ ସନ୍ତେସୁପି ପଟିଗ୍ଗାହକାଭାୱେନ ଅପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମିତ୍ୱା।

ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସାତି ସୀଲୱନ୍ତଭାୱସ୍ସ କାରଣା, ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ୱା ତୁୟ୍ହଂ ଏତାଦିସଂ ଅଂସେନ ୱାହଣାଦିକଂ କିଚ୍ଚଂ କରୋତି, କାରଣା ସୀଲସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସୁଧୋତଜାତିମଣି ୱିୟାତି ଚତୂସୁ ପାସାଣେସୁ ସମ୍ମଦ୍ଦେୱ ଧୋତଜାତିମଣି ୱିୟ। ମହାସଙ୍ଘରକ୍ଖିତଭାଗିନେୟ୍ୟସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରାନଂ ୱିୟାତି ମହାସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ, ତସ୍ସେୱ ଭାଗିନେୟ୍ୟସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିୟ ଚ। ''କିମତ୍ଥଂ ମୟଂ ଇଧାଗତା''ତି ମହାଜନସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଚ୍ଛରିକାୟାତି ଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟନେନ। ଅସତିୟାତି ସତିସମ୍ମୋସେନ। ଅଞ୍ଜାଣପକତନ୍ତି ଅଞ୍ଜାଣେନ ଅପରଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତଂ, ଅଜାନିତ୍ୱା କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋପି ଚେ ହୋତୀତି ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟାଦିସୁତରହିତୋ ହୋତି ଚେ। ସୀଲେସୁ ଅସମାହିତୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦିସୀଲେସୁପି ନ ସମ୍ମା ପତିଟ୍ଠିତୋ ହୋତି ଚେ। ନାସ୍ସ ସମ୍ପଜ୍ଜତେ ସୁତନ୍ତି ଅସ୍ସ ସୀଲରହିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୁତଂ ଅତ୍ତନୋ, ପରେସଞ୍ଚ କତ୍ଥଚି ଭୱସମ୍ପତ୍ତିଆୱହଂ ନ ହୋତି। ''ଦୁସ୍ସୀଲୋୟଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି ହି ସିକ୍ଖାକାମା ନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ବହୁସ୍ସୁତୋପି ଚେତି ଏତ୍ଥ ଚେ-ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ପସଂସିତୋତି ପସଂସିତୋ ଏୱ ନାମ।

ରାଗୱସେନ ଅପରାମଟ୍ଠଗହଣେନ ତଣ୍ହାପରାମାସାଭାୱମାହ। ତଥାରୂପନ୍ତି ରାଗୱସେନ ଅପରାମଟ୍ଠଂ। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ହନିତ୍ୱା। ସଞ୍ଜଞ୍ଜପେସ୍ସାମୀତି ସଞ୍ଜଞ୍ଜରିଂ କରିସ୍ସାମି, ଅପ୍ପକଂ ୱେଲଂ ମଂ ୱିସ୍ସେଜ୍ଜେତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଟ୍ଟିୟାମୀତି ଜିଗୁଚ୍ଛାମି। ହରାୟାମୀତି ଲଜ୍ଜାମି।

ପଲିପନ୍ନୋତି ସୀଦନ୍ତୋ, ସମ୍ପକ୍ଖିତୋ ୱା। ସୀଲେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ମରିସ୍ସାମୀତି ସୀଲଂ ଅୱିନାସେନ୍ତୋ ତେନ ସହେୱ ମରିସ୍ସାମି, ନ ଇଦାନି କଦାଚିପି ତଂ ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସାମି। ସତି ହି ଭୱାଦାନେ ସୀଲେନ ୱିୟୋଗୋ ସିୟା, ଭୱମେୱ ନାଦିୟିସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ରୋଗଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋତି ରୋଗଭୂତଂ ୱେଦନଂ ୱେଦନାମୁଖେନ ସେସାରୂପଧମ୍ମେ, ରୂପଧମ୍ମେ ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ।

ରୁପ୍ପତୋତି ୱିକାରଂ ଆପାଦିୟମାନସରୀରସ୍ସ। ପରିସୁସ୍ସତୀତି ସମନ୍ତତୋ ସୁସ୍ସତି। ୟଥା କିଂ? ପୁପ୍ଫଂ ୟଥା ପଂସୁନି ଆତପେ କତଂ ସୂରିୟାତପସନ୍ତତ୍ତେ ପଂସୁନି ଠପିତଂ ସିରୀସାଦିପୁପ୍ଫଂ ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜଞ୍ଞନ୍ତି ଅମନୁଞ୍ଞଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀୟଂ। ଜଞ୍ଞସଙ୍ଖାତନ୍ତି ବାଲେହି ''ଜଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଏୱଂ କିତ୍ତିତଂ। ଜଞ୍ଞରୂପଂ ଅପସ୍ସତୋତି ୟଥାଭୂତଂ ଅପ୍ପସ୍ସତୋ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ''ଜଞ୍ଞ''ନ୍ତି ପସଂସିତଂ। ଧିରତ୍ଥୁମନ୍ତି ଧି ଅତ୍ଥୁ ଇମଂ, ଧି-ସଦ୍ଦୟୋଗେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପୟୋଗୱଚନଂ, ଇମସ୍ସ ପୂତିକାୟସ୍ସ ଧିକାରୋ ହୋତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧିୟନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧିକଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୱନ୍ତଂ। ୟତ୍ଥ ୟଥାୱୁତ୍ତେ ପୂତିକାୟେ ରାଗହେତୁ ପମତ୍ତା ପମାଦଂ ଆପନ୍ନା। ପଜାତି ସତ୍ତା। ହାପେନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ ସୁଗତୂପପତ୍ତିୟାତି ସୁଗତୂପପତ୍ତିୟା ମଗ୍ଗଂ, ସୀଲମ୍ପି ହାପେନ୍ତି, ପଗେୱ ଝାନାଦିନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କେୱଲଂ ''ଅରହନ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ସାୱକଖୀଣାସୱା, ଇତରେ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ସହ ୱିସେସନେନାତି ଆହ ''ଅରହନ୍ତାଦୀନ''ନ୍ତି। ସବ୍ବଦରଥପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟାତି ସବ୍ବକିଲେସଦରଥପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା।

ଦୁତିୟସୀଲପଞ୍ଚକୱଣ୍ଣନା

ପାଣାତିପାତାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀନଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସପରିୟୋସାନାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପହାନାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱେରମଣିଆଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ପହାନୱସେନା’’ତି ଲିଖନ୍ତି, ସା ପମାଦଲେଖା। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପହାନଂ ସୀଲନ୍ତି ହିରୋତ୍ତପ୍ପକରୁଣାଲୋଭାଦିପମୁଖେନ ଯେନ କୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ପାଣାତିପାତୋ ପହୀୟତି, ତଂ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପହାନଂ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲଂ। ତଥା ପାଣାତିପାତା ୱିରତି ୱେରମଣୀ ସୀଲଂ। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଚେତନା ଚେତନା ସୀଲଂ। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ସଂୱରଣଂ ପୱେସଦ୍ୱାରପିଧାନଂ ସଂୱରୋ ସୀଲଂ। ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଅୱୀତିକ୍କମନଂ ଅୱୀତିକ୍କମୋ ସୀଲଂ। ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ପନ ଅନଭିଜ୍ଝାଦିୱସେନ ପହାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱେରମଣୀ ଚେତନା ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସଂୱରାୱୀତିକ୍କମା ତପ୍ପମୁଖା ଧମ୍ମା।

ଏୱଂ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ପହାନସୀଲାଦୀନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୋପାୟାନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ, ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମହାୱିପସ୍ସନାନଂ, ଅରିୟମଗ୍ଗାନଞ୍ଚ ୱସେନ ତାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମେନା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ନେକ୍ଖମ୍ମେନାତି ଅଲୋଭପ୍ପଧାନେନ କୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ। କୁସଲା ହି ଧମ୍ମା କାମପଟିପକ୍ଖା ଇଧ ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ତେନାହ ‘‘କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନଂ ସୀଲ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପହାନସୀଲାଦୀନି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ୱିସେସମେୱ ୱକ୍ଖାମ। ଅବ୍ୟାପାଦେନାତି ମେତ୍ତାୟ। ଆଲୋକସଞ୍ଞାୟାତି ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ମନସିକରଣେନ ଉପଟ୍ଠିତଆଲୋକସଞ୍ଜାନନେନ । ଅୱିକ୍ଖେପେନାତି ସମାଧିନା। ଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନେନାତି କୁସଲାଦିଧମ୍ମାନଂ ୟାଥାୱନିଚ୍ଛୟେନ। ସପଚ୍ଚୟନାମରୂପୱୱତ୍ଥାନେନାତିପି ୱଦନ୍ତି।

ଏୱଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିନୀୱରଣପ୍ପହାନେନ ‘‘ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାୟା’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୩୮) ୱୁତ୍ତାୟ ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ଉପାୟଭୂତାୟ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାୟ ୱସେନ ପହାନସୀଲାଦୀନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୋପାୟାନଂ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଆଦୀନଂ ୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଞାଣେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନାମରୂପପରିଗ୍ଗହକଙ୍ଖାୱିତରଣାନଂ ହି ୱିବନ୍ଧଭୂତସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ଦୂରୀକରଣେନ ଞାତପରିଞ୍ଞାୟ ଠିତସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଦୟୋ ସିଜ୍ଝନ୍ତି। ତଥା ଝାନସମାପତ୍ତୀସୁ ଅଭିରତିନିମିତ୍ତେନ ପାମୋଜ୍ଜେନ। ତତ୍ଥ ଅନଭିରତିୟା ୱିନୋଦିତାୟ ଝାନାଦୀନଂ ସମଧିଗମୋତି ସମାପତ୍ତିୱିପସ୍ସନାନଂ ଅରତିୱିନୋଦନଅୱିଜ୍ଜାପଦାଲନାଦିନା ଉପାୟୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜାୟ, ପାମୋଜ୍ଜେନ ଅରତିୟା’’ତି। ଉପ୍ପଟିପାଟିନିଦ୍ଦେସୋ ପନ ନୀୱରଣସଭାୱାୟ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ହେଟ୍ଠାନୀୱରଣେସୁପି ସଙ୍ଗହଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ପଠମେନଝାନେନ ନୀୱରଣାନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ କଥଂ ଝାନାନଂ ସୀଲଭାୱୋ, କଥଂ ୱା ତତ୍ଥ ୱିରତିୟା ସମ୍ଭୱୋ। ସୁୱିସୁଦ୍ଧକାୟକମ୍ମାଦିକସ୍ସ ହି ଚିତ୍ତସମାଦାନୱସେନ ଇମାନି ଝାନାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ପରିତ୍ତକୁସଲାନି ୱିୟ କାୟକମ୍ମାଦିୱିସୋଧନୱସେନ, ନାପି ମଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମା ୱିୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଦୁରାଜୀୱସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନୱସେନାତି? ସଚ୍ଚମେତଂ। ମହଗ୍ଗତଧମ୍ମେସୁ ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ନତ୍ଥି ସୀଲନଟ୍ଠୋ, କୁତୋ ୱିରମଣଟ୍ଠୋ। ପରିୟାୟେନ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୋ ପନ ସୋ ପରିୟାୟୋ? ୟଦଗ୍ଗେନ ମହଗ୍ଗତା କୁସଲଧମ୍ମା ପଟିପକ୍ଖେ ପଜହନ୍ତି, ତଦଗ୍ଗେନ ତତୋ ଓରତା। ତେ ଚ ୟଥା ଚିତ୍ତଂ ନାରୋହନ୍ତି, ଏୱଂ ସଂୱୁତା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପରିୟୁଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତୋ ମନୋଦ୍ୱାରେ ୱୀତିକ୍କମୋ ନତ୍ଥି ଏତେସୂତି ଅୱୀତିକ୍କମାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଚେତନା ପନ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାତି। ସୋୟମତ୍ଥୋ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ୱିତକ୍କାଦିପହାନୱଚନମ୍ପି ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ନ ହି ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ସୀଲଂ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ପହାୟକଂ ୟୁଜ୍ଜତି, ନ ଚେତ୍ଥ ଅକୁସଲୱିତକ୍କାଦୟୋ ଅଧିପ୍ପେତା। କିଞ୍ଚାପି ପଠମଜ୍ଝାନୂପଚାରେୟେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୂପଚାରେ ଚ ସୁଖସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି, ଅତିସୟପହାନଂ ପନ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଚତୁତ୍ଥେନ ଝାନେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ ପହାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସମାପତ୍ତିୟା’’ତିଆଦୀସୁ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଆରୁପ୍ପକଥାୟଂ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୭୫ ଆଦୟୋ) ଆଗମିସ୍ସତି।

ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ, ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଅନୁପସ୍ସନା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା। ତେଭୂମିକଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତାୟ ୱିପସ୍ସନାୟେତଂ ନାମଂ। ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାୟାତି ‘‘ସଙ୍ଖତଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ସସ୍ସତା’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତାୟ ମିଚ୍ଛାସଞ୍ଞାୟ, ସଞ୍ଞାଗ୍ଗହଣେନେୱ ଦିଟ୍ଠିଚିତ୍ତାନମ୍ପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ଇତୋ ପରାସୁପି। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାୟାତି ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦନାକାରେନ ପୱତ୍ତାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟ। ନନ୍ଦିୟାତି ସପ୍ପୀତିକତଣ୍ହାୟ। ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୟାତି ୱିରଜ୍ଜନାକାରେନ ପୱତ୍ତାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟ। ରାଗସ୍ସାତି ସଙ୍ଖାରେସୁ ରାଗସ୍ସ। ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାୟାତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନାୟ। ୟଥା ୱା ସଙ୍ଖାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତିୟେୱ, ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱୱସେନ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନୁପସ୍ସନା ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନା। ତେନେୱାହ ‘‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାୟ ନିରୋଧେତି ନୋ ସମୁଦେତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୮୩)। ମୁଞ୍ଚିତୁକାମତାୟ ହି ଅୟଂ ବଲପ୍ପତ୍ତା। ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନାକାରେନ ପୱତ୍ତା ଅନୁପସ୍ସନା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନା। ପଟିସଙ୍ଖା ସନ୍ତିଟ୍ଠନା ହି ଅୟଂ । ଆଦାନସ୍ସାତି ନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗହଣସ୍ସ। ସନ୍ତତିସମୂହକିଚ୍ଚାରମ୍ମଣୱସେନ ଏକତ୍ତଗହଣଂ ଘନସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଘନସଞ୍ଞାୟ। ଆୟୂହନସ୍ସାତି ଅଭିସଙ୍ଖରଣସ୍ସ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅୱତ୍ଥାଦିୱିସେସାପତ୍ତି ୱିପରିଣାମୋ। ଧୁୱସଞ୍ଞାୟାତି

ଥିରଭାୱଗହଣସ୍ସ। ନିମିତ୍ତସ୍ସାତି ସମୂହାଦିଘନୱସେନ ସକିଚ୍ଚପରିଚ୍ଛେଦତାଯ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସୱିଗ୍ଗହତାଯ। ପଣିଧିଯାତି ରାଗାଦିପଣିଧିଯା, ତଣ୍ହାୱସେନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିନ୍ନତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିନିୱେସସ୍ସାତି ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଯା। ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାଦିୱସେନ ସବ୍ବତେଭୂମକଧମ୍ମତିରଣା ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନା। ସାରାଦାନାଭିନିୱେସସ୍ସାତି ଅସାରେସୁ ସାରଗହଣୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ। ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ ଥିରଭାୱପତ୍ତା ଅନିଚ୍ଚାଦିଅନୁପସ୍ସନାୱ। ଉଦଯବ୍ବଯଞାଣନ୍ତି କେଚି। ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପଦସ୍ସନନ୍ତି ଅପରେ। “ଇସ୍ସରକୁତ୍ତାଦିୱସେନ ଲୋକୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ”ତି ଅଭିନିୱେସୋ ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସୋ। ଉଚ୍ଛେଦସସ୍ସତାଭିନିୱେସୋତି କେଚି। “ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହମତୀତମଦ୍ଧାନ”ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତୋ (ମ। ନି। ୧।୧୮; ସଂ। ନି। ୨।୨୦; ମହାନି। ୧୭୪) ସଂସଯାପତ୍ତି ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସୋତି ଅପରେ। ସଙ୍ଖାରେସୁ ତାଣଲେଣଭାୱଗହଣଂ ଆଲଯାଭିନିୱେସୋ। “ଆଲଯରତା ଆଲଯସମ୍ମୁଦିତା”ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୬୭; ମ। ନି। ୧।୨୮୧; ୨।୩୩୭; ସଂ। ନି। ୧।୧୭୨; ମହାୱ। ୭-୮) ୱଚନତୋ ଆଲଯୋ ତଣ୍ହା। ସା ଏୱ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ, ରୂପାଦୀସୁ ଚ ଅଭିନିୱିସନୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ଆଲଯାଭିନିୱେସୋତି ଅପରେ। “ଏୱଂ ଠିତା ତେ ସଙ୍ଖାରା ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜୀଯନ୍ତୀ”ତି ପୱତ୍ତଂ ଞାଣଂ ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନା। ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖା ପଟିସଙ୍ଖାଯ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ମୋହପ୍ପଧାନା ଅକୁସଲଧମ୍ମା। ୱଟ୍ଟତୋ ୱିଗତତ୍ତା ୱିୱଟ୍ଟଂ ନିବ୍ବାନଂ, ତତ୍ଥ ନିନ୍ନଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ଅନୁପସ୍ସନେନ ପୱତ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନା, ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖା ଚେୱ ଅନୁଲୋମଞାଣଞ୍ଚ। ସଞ୍ଞୋଗାଭିନିୱେସୋ ସଂଯୁଜ୍ଜନୱସେନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିନିୱିସନଂ।

ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିଯା ସହଜେକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପହାନେକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। ଓଳାରିକାନନ୍ତି ଉପରିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ କିଲେସେ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବାପି ଦୁତିଯମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେହି ଓଳାରିକା। ଅଣୁସହଗତାନନ୍ତି ଅଣୁଭୂତାନଂ, ଇଦଂ ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବକିଲେସାନନ୍ତି ଅୱସିଟ୍ଠସବ୍ବକିଲେସାନଂ। ନ ହି ପଠମମଗ୍ଗାଦୀହି ପହୀନା କିଲେସା ପୁନ ପହୀଯନ୍ତି।

“ଚିତ୍ତସ୍ସଅୱିପ୍ପଟିସାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ”ତିଆଦୀସୁ ସଂୱରୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାଯ। “ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନୀ”ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୧) ୱଚନତୋ ଚେତସୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାଯ ଭୱନ୍ତି। ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପାମୋଜ୍ଜତ୍ଥାଯ। “ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୯) ୱଚନତୋ ପାମୋଜ୍ଜାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ପାମୋଜ୍ଜଂ ପୀତିଯା। “ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୬୬; ୩।୩୫୯; ଅ। ନି। ୩।୯୬; ୬।୧୦; ୧୧।୧୨) ୱଚନତୋ ପୀତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ଥାଯ। “ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୬୬; ୩।୩୫୯; ଅ। ନି। ୩।୯୬; ୬।୧୦; ୧୧।୧୨) ୱଚନତୋ ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୁଖତ୍ଥାଯ। “ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦେତୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୬୬; ୩।୩୫୯; ଅ। ନି। ୩।୯୬; ୬।୧୦; ୧୧।୧୨) ୱଚନତୋ ସୋମନସ୍ସାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। “ସୁଖତ୍ଥାଯ ସୁଖଂ ୱେଦେତୀ”ତି ଚେତ୍ଥ ସୋମନସ୍ସଂ “ସୁଖ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆସେୱନାଯାତି ସମାଧିସ୍ସ ଆସେୱନାଯ। ନିରାମିସେ ହି ସୁଖେ ସିଦ୍ଧେ “ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତୀ”ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୬୬; ୩।୩୫୯; ଅ। ନି। ୩।୯୬; ୬।୧୦; ୧୧।୧୨) ୱଚନତୋ ସମାଧି ସିଦ୍ଧୋଯେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ସମାଧିସ୍ସ ଆସେୱନାଯ ପଗୁଣବଲୱଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାୱନାଯାତି ତସ୍ସେୱ ସମାଧିସ୍ସ ୱଡ୍ଢିଯା। ବହୁଲୀକମ୍ମାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କିରିଯାଯ। ଅଲଙ୍କାରାଯାତି ତସ୍ସେୱ ସମାଧିସ୍ସ ପସାଧନଭୂତସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଅଲଙ୍କାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ପରିକ୍ଖାରାଯାତି ଅୱିପ୍ପଟିସାରାଦିକସ୍ସ ସମାଧିସମ୍ଭାରସ୍ସ ସିଦ୍ଧିଯା ତସ୍ସେୱ ସମାଧିସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ସମ୍ଭାରତ୍ଥୋ ହି ଇଧ ପରିକ୍ଖାର-ସଦ୍ଦୋ। “ଯେ ଚ ଖୋ ଇମେ ପବ୍ବଜିତେନ ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରା ସମୁଦାନେତବ୍ବା”ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୯୧) ୱିଯ ସମ୍ଭାରୋତି ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଞ୍ଚାଯଂ ପରିକ୍ଖାର-ସଦ୍ଦୋ “ରଥୋ ସୀଲପରିକ୍ଖାରୋ”ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୪) ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥୋ। “ସତ୍ତହି ନଗରପରିକ୍ଖାରେହି ସୁପରିକ୍ଖତଂ ହୋତୀ”ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୭। ୬୭) ପରିୱାରତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପନ ଅଲଙ୍କାରପରିୱାରାନଂ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା “ସମ୍ଭାରତ୍ଥୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ । ପରିୱାରାଯାତି ମୂଲକାରଣଭାୱେନେୱ ସମାଧିସ୍ସ ପରିୱାରଭୂତସତିୱୀରିଯାଦିଧମ୍ମୱିସେସସାଧନେନ ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ପାରିପୂରିଯାତି ୱସୀଭାୱସମ୍ପାପନେନ, ୱିପସ୍ସନାଯ ପଦଟ୍ଠାନଭାୱାପାଦନେନ ଚ ପରିପୁଣ୍ଣଭାୱସାଧନତୋ ସମାଧିସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

ଏୱଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲମୂଲକଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରଂ ସମାଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି “ସମାହିତୋ ପଜାନାତି ପସ୍ସତି, ଯଥାଭୂତଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି , ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତୀ”ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨; ସ। ନି। ୩।୧୪) ୱଚନତୋ ସୀଲମୂଲକାନି ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନାନି ପଯୋଜନାନି ଦସ୍ସେତୁଂ “ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବିଦାଯ ହି ଦସ୍ସିତାଯ ତସ୍ସା ପଦଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସିତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ନିବ୍ବିଦାଯ ଅସିଜ୍ଝନତୋ। ନିବ୍ବିଦାଦଯୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱିଭତ୍ତା ଏୱ। ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପଦସ୍ସନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ଅମତମହାନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନଂ ସୀଲସ୍ସ ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ପହାନାଦୀସୁ ସୀଲତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ “ଏତ୍ଥ ଚା”ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ପଜହନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧୋ ପହାନନ୍ତି ତସ୍ସ ଭାୱସାଧନତଂ ସନ୍ଧାଯ “ପହାନନ୍ତି କୋଚି ଧମ୍ମୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ପନସ୍ସ ଧମ୍ମଭାୱୋ ସମ୍ଭୱତି, ତଥା ହେଟ୍ଠା ସଂୱଣ୍ଣିତମେୱ। ଏୱଂ ହିସ୍ସ ସୀଲଭାୱୋ ସୁଟ୍ଠୁ

ଯୁଜ୍ଜତି। ତଂ ତଂ ପହାନନ୍ତି ‘‘ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପହାନଂ, ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପହାନ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ତଂ ତଂ ପହାନଂ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ କୁସଲଧମ୍ମସ୍ସାତି ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପହାନଂ ମେତ୍ତାଦିକୁସଲଧମ୍ମସ୍ସ, ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପହାନଂ ଚାଗାଦିକୁସଲଧମ୍ମସ୍ସାତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କୁସଲଧମ୍ମସ୍ସ। ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନାତି ପତିଟ୍ଠାନଭାୱେନ। ପହାନଂ ହି ତସ୍ମିଂ ସତି ହୋତି, ଅସତି ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ‘‘ପତିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଲଭତୀତି କତ୍ୱା ଯସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ତସ୍ସ ପକମ୍ପହେତୱୋତି ତପ୍ପହାନଂ ୱିକମ୍ପାଭାୱକରଣେନ ଚ ସମାଧାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସେସପହାନେସୁପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସମାଧାନଂ ସଣ୍ଠପନଂ, ସଂଯମନଂ ୱା। ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋତି ୱେରମଣିଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ନ ପହାନଂ ୱିଯ ୱୋହାରମତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତୋ ତତୋତି ତମ୍ହା ତମ୍ହା ପାଣାତିପାତାଦିତୋ। ତସ୍ସ ତସ୍ସାତି ପାଣାତିପାତାଦିକସ୍ସ ସଂୱରଣୱସେନ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱା ସଂୱରସ୍ସ ୱସେନ। ତଦୁଭଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଚେତନାୱସେନାତି ୱେରମଣୀହି, ସଂୱରଧମ୍ମେହି ଚ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ଚେତନାଯ ୱସେନ। ତଂ ତଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସାତି ତଂ ତଂ ପାଣାତିପାତାଦିଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଧମ୍ମସମୂହସ୍ସ ୱା ୱସେନ ଚେତସୋ ପୱତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ଏକକ୍ଖଣେପି ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସୀଲସଂକିଲେସୱୋଦାନୱଣ୍ଣନା

୨୧। ସଂକିଲିସ୍ସତି ତେନାତି ସଂକିଲେସୋ। କୋ ପନ ସୋତି ଆହ ‘‘ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ ସୀଲସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ’’ତି। ୱୋଦାଯତି ୱିସୁଜ୍ଝତି ଏତେନାତି ୱୋଦାନଂ, ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ। ଲାଭଯସାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଞାତିଅଙ୍ଗଜୀୱିତାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ। ସତ୍ତସୁ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଆଦିମ୍ହି ୱା ଅନ୍ତେ ୱା ୱେମଜ୍ଝେତି ଚ ଇଦଂ ତେସଂ ଉଦ୍ଦେସାଦିପାଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅନୁକ୍କମୋ ଅତ୍ଥି। ଖଣ୍ଡନ୍ତି ଖଣ୍ଡୱନ୍ତଂ, ଖଣ୍ଡିତଂ ୱା। ଛିଦ୍ଦନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପରିଯନ୍ତେ ଛିନ୍ନସାଟକୋ ୱିଯାତି ୱତ୍ଥନ୍ତେ, ଦସନ୍ତେ ୱା ଛିନ୍ନୱତ୍ଥଂ ୱିଯ।

ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ। ମେଥୁନସଂଯୋଗୱସେନାତି ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ସଦିସଭାୱାପତ୍ତିଯା ମିଥୁନାନଂ ଇଦନ୍ତି ମେଥୁନଂ, ନିବନ୍ଧନଂ। ମେଥୁନୱସେନ ସମାଯୋଗୋ ମେଥୁନସଂଯୋଗୋ। ଇଧ ପନ ମେଥୁନସଂଯୋଗୋ ୱିଯାତି ମେଥୁନସଂଯୋଗୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ। ଏକଚ୍ଚୋତି ଏକୋ। ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱାତି ପଟିଞ୍ଞାମତ୍ତେନ ସମଣୋ ୱା ଜାତିମତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା। ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତିନ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ମେଥୁନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ହେୱ ଖୋ ସମାପଜ୍ଜତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉଚ୍ଛାଦନଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟନଂ। ସମ୍ବାହନଂ ପରିମଦ୍ଦନଂ। ସାଦିଯତୀତି ଅଧିୱାସେତି। ତଦସ୍ସାଦେତୀତି ତଂ ଉଚ୍ଛାଦନାଦିଂ ଅଭିରମତି। ନିକାମେତୀତି ଇଚ୍ଛତି। ୱିତ୍ତିନ୍ତି ତୁଟ୍ଠିଂ। ଇଦମ୍ପି ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ସାଦିଯନାଦିଂ ଖଣ୍ଡଭାୱାଦିୱସେନ ଏକଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ପି-ସଦ୍ଦୋ ୱକ୍ଖମାନଂ ଉପାଦାଯ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। ଖୋ-ସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦେତଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ଅସତିପି ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତିଯଂ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଉଚ୍ଛାଦନନ୍ହାପନସମ୍ବାହନସାଦିଯନାଦି, ଇଦମ୍ପି ଏକଂସେନ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱାପାଦନତୋ ଖଣ୍ଡମ୍ପି ଛିଦ୍ଦମ୍ପି ସବଲମ୍ପି କମ୍ମାସମ୍ପୀତି। ଏୱଂ ପନ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱାପତ୍ତିଯା ସୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରତି, ନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସଂଯୁତ୍ତୋ ମେଥୁନସଂଯୋଗେନ, ନ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ତତୋ ଚସ୍ସ ନ ଜାତିଆଦୀହି ପରିମୁତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତିଆଦିମାହ।

ସଞ୍ଜଗ୍ଘତୀତି କିଲେସୱସେନ ମହାହସିତଂ ହସତି। ସଂକୀଳତୀତି କାଯସଂସଗ୍ଗୱସେନ କୀଳତି। ସଂକେଲାଯତୀତି ସବ୍ବସୋ ମାତୁଗାମଂ କେଲାଯନ୍ତୋ ୱିହରତି। ଚକ୍ଖୁନାତି ଅତ୍ତନୋ ଚକ୍ଖୁନା। ଚକ୍ଖୁନ୍ତି ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚକ୍ଖୁଂ। ଉପନିଜ୍ଝାଯତୀତି ଉପେଚ୍ଚ ନିଜ୍ଝାଯତି ଓଲୋକେତି। ତିରୋକୁଟ୍ଟାତି କୁଟ୍ଟସ୍ସ ପରତୋ। ତଥା ତିରୋପାକାରା। ମତ୍ତିକାମଯା ଭିତ୍ତି କୁଟ୍ଟଂ, ଇଟ୍ଠକାମଯା ପାକାରୋତି ୱଦନ୍ତି। ଯା କାଚି ୱା ଭିତ୍ତି ପୋରିସତୋ ଦିଯଡ୍ଢରତନୁଚ୍ଚପ୍ପମାଣା କୁଟ୍ଟଂ, କୁଟ୍ଟତୋ ଅଧିକୋ ପାକାରୋ।

ଅସ୍ସାତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀପଟିଞ୍ଞସ୍ସ। ପୁବ୍ବେତି ୱତସମାଦାନତୋ ପୁବ୍ବେ। କାମଗୁଣେହୀତି କାମକୋଟ୍ଠାସେହି। ସମପ୍ପିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଅପ୍ପିତଂ ସହିତଂ। ସମଙ୍ଗୀଭୂତନ୍ତି ସମନ୍ନାଗତଂ। ପରିଚାରଯମାନନ୍ତି କୀଳନ୍ତଂ, ଉପଟ୍ଠହିଯମାନଂ ୱା। ପଣିଧାଯାତି ପତ୍ଥେତ୍ୱା। ସୀଲେନାତିଆଦୀସୁ ଯମନିଯମାଦିସମାଦାନୱସେନ ସୀଲଂ। ଅୱୀତିକ୍କମୱସେନ ୱତଂ। ଉଭଯମ୍ପି ସୀଲଂ। ଦୁକ୍କରଚରିଯୱସେନ ପୱତ୍ତିତଂ ୱତଂ। ତଂତଂଅକିଚ୍ଚସମ୍ମତତୋ ୱା ନିୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ସୀଲଂ। ତଂତଂସମାଦାନୱତୋ ୱେସଭୋଜନକିଚ୍ଚକରଣାଦିୱିସେସପଟିପତ୍ତି ୱତଂ। ସବ୍ବଥାପି ଦୁକ୍କରଚରିଯା ତପୋ। ମେଥୁନୱିରତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ।

ସବ୍ବସୋତି ଅନୱସେସତୋ, ସବ୍ବେସଂ ୱା। ଅଭେଦେନାତି ଅୱୀତିକ୍କମେନ। ଅପରାଯ ଚ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା, ଗୁଣାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ସଙ୍ଗହିତୋତି ଯୋଜନା। ତତ୍ଥ କୁଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣୋ କୋଧୋ। ଉପନନ୍ଧନଲକ୍ଖଣୋ ଉପନାହୋ। ପରେସଂ ଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ। ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଳାସୋ। ପରସମ୍ପତ୍ତିଉସୂଯନଲକ୍ଖଣା ଇସ୍ସା। ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିନିଗୂହନଲକ୍ଖଣଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ। ସନ୍ତଦୋସପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା ମାଯା।

ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନଲକ୍ଖଣଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱଲକ୍ଖଣୋ ଥମ୍ଭୋ। କରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣୋ ସାରମ୍ଭୋ। ଉନ୍ନତିଲକ୍ଖଣୋ ମାନୋ। ଅବ୍ଭୁନ୍ନତିଲକ୍ଖଣୋ ଅତିମାନୋ। ମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣୋ ମଦୋ। ଚିତ୍ତୱୋସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣୋ ପମାଦୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଲୋଭମୋହୱିପରୀତମନସିକାରାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ।

ଇଦାନି ''ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ ପନା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ''ଯାନି ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନୁପହତାନୀତି ଅନୁପଦ୍ଦୁତାନି। ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯତାଯ ତଣ୍ହାଦାସବ୍ୟତୋ ମୋଚନେନ ଭୁଜିସ୍ସଭାୱକରଣଂ। ଅୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅପ୍ପମାଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିଞ୍ଞୂହି ପସତ୍ଥତ୍ତା''ତି। ସମାଧିସଂୱତ୍ତନଂ ୱା ଏତେସଂ ପଯୋଜନଂ, ସମାଧିସଂୱତ୍ତନେ ୱା ନିଯୁତ୍ତାନୀତି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି। ନିଦ୍ଦାନେନ ସସ୍ସସମ୍ପତ୍ତି ୱିଯ ପଟିପକ୍ଖୱିଗମେନ ସୀଲସମ୍ପଦା, ସା ଚ ତତ୍ଥ ସତି ଦୋସଦସ୍ସନେତି ଆହ ''ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଚ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନା''ତି। ନିସମ୍ମକାରୀନଂ ପଯୋଜନଗରୁକତାଯ ଦିଟ୍ଠଗୁଣେଯେୱ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଆନିସଂସଦସ୍ସନେନା''ତି।

ତତ୍ଥ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଆଦୀନୱୋ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ହେଟ୍ଠା ଦସ୍ସିତଆନିସଂସପଟିପକ୍ଖତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଅୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ପକାରନ୍ତରେହି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପିଚା''ତି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସୀଲସମ୍ପଦା ସତ୍ତାନଂ ମନୁଞ୍ଞଭାୱକାରଣଂ, ଏୱଂ ସୀଲୱିପତ୍ତି ଅମନୁଞ୍ଞଭାୱକାରଣନ୍ତି ଆହ ''ଦୁସ୍ସୀଲୋ…ପେ… ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି। ଅନନୁସାସନୀଯୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବତୋ। ଦୁକ୍ଖିତୋତି ସଞ୍ଜାତଦୁକ୍ଖୋ। ୱିପ୍ପଟିସାରୀତି ''ଅକତଂ ୱତ ମେ କଲ୍ଲାଣ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଚ୍ଛାନୁତାପୀ। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋତି ଗୁଣୱଣ୍ଣେନ, କାଯୱଣ୍ଣେନ ଚ ୱିରହିତୋ। ଅସ୍ସାତି ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ସମ୍ଫସ୍ସିତାନଂ ଦୁକ୍ଖୋ ଦୁକ୍ଖାୱହୋ ସମ୍ଫସ୍ସୋ ଏତସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଗୁଣାନୁଭାୱାଭାୱତୋ ଅପ୍ପଂ ଅଗ୍ଘତୀତି ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ। ଅନେକୱସ୍ସଗଣିକଗୂଥକୂପୋ ୱିଯାତି ଅନେକୱସ୍ସସମୂହେ ସଞ୍ଚିତୁକ୍କାରାୱାଟୋ ୱିଯ। ଦୁବ୍ବିସୋଧନୋ ସୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋ। ଛୱାଲାତଂ ଛୱଡାହେ ସନ୍ତଜ୍ଜନୁମ୍ମୁକ୍କଂ। ଉଭତୋ ପରିବାହିରୋତି ସାମଞ୍ଞତୋ, ଗିହିଭୋଗତୋ ଚ ପରିହୀନୋ। ସବ୍ବେସଂ ୱେରୀ, ସବ୍ବେ ୱା ୱେରୀ ଏତସ୍ସାତି ସବ୍ବୱେରୀ, ସୋ ଏୱ ସବ୍ବୱେରିକୋ, ପୁରିସୋ। ସଂୱାସଂ ନାରହତୀତି ଅସଂୱାସାରହୋ। ସଦ୍ଧମ୍ମେତି ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମେ, ପଟିୱେଧସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚ।

''ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାଯେ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍ଖଭାଗିତାଯା''ତି ସଙ୍ଖେପେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦୁସ୍ସୀଲାନଞ୍ହୀ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପରିଭୋଗସୁଖେ, ପରେହି କଯିରମାନୱନ୍ଦନମାନନାଦିସୁଖେ ଚ ଅସ୍ସାଦେନ ଗଧିତଚିତ୍ତା ପଞ୍ଚକାମ…ପେ… ଗଧିତଚିତ୍ତା, ତେସଂ। ତେ ଯଥାୱୁତ୍ତସୁଖସ୍ସାଦା ପଚ୍ଚଯା ଏତସ୍ସାତି ତପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ପସ୍ସଥ ନୋତି ପସ୍ସଥ ନୁ, ଅପି ପସ୍ସଥ। ମହନ୍ତନ୍ତି ୱିପୁଲଂ। ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧନ୍ତି ଅଗ୍ଗିସମୂହଂ। ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ପଦିତ୍ତଂ। ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ପଜ୍ଜଲିତଂ ଅଚ୍ଚିୱିପ୍ଫୁଲିଙ୍ଗାନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ। ସଜୋତିଭୂତନ୍ତି ସପଭଂ ସମନ୍ତତୋ ଉଟ୍ଠିତାହି ଜାଲାହି ଏକପ୍ପଭାସମୁଦଯଭୂତଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାତି ତଂ ଇଦାନି ମଯା ୱୁଚ୍ଚମାନମତ୍ଥଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାତି ଅନୁମତିଗହଣତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଆଲିଙ୍ଗେତ୍ୱାତି ଉପଗୂହିତ୍ୱା। ଉପନିସୀଦେଯ୍ୟାତି ତେନେୱ ଆଲିଙ୍ଗନେନ ଉପେଚ୍ଚ ନିସୀଦେଯ୍ୟ। ଯଦତ୍ଥମେତ୍ଥ ସତ୍ଥା ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧାଲିଙ୍ଗନଂ, କଞ୍ଞାଲିଙ୍ଗନଞ୍ଚ ଆନେସି, ତମତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଆରୋଚଯାମୀ''ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ଆରୋଚଯାମୀତି ଆମନ୍ତେମି। ୱୋତି ତୁମ୍ହେ। ପଟିୱେଦଯାମୀତି ପବୋଧେମି। ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସାତି ନିସ୍ସୀଲସ୍ସ ସୀଲୱିରହିତସ୍ସ। ପାପଧମ୍ମସ୍ସାତି ଦୁସ୍ସୀଲତ୍ତା ଏୱ ହୀନଜ୍ଝାସଯତାଯ ଲାମକସଭାୱସ୍ସ। ଅସୁଚିସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରସ୍ସାତି ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯସମାଚାରାଦିତାଯ ଅସୁଚିସ୍ସ ହୁତ୍ୱା ସଙ୍କାଯ ସରିତବ୍ବସମାଚାରସ୍ସ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅସାରୁପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ଅସୁକେନ କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପରେସଂ ଆସଙ୍କନୀଯୋୱ ହୋତି, କେନଚିଦେୱ ୱା କରଣୀଯେନ ମନ୍ତଯନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ''କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ଇମେ ମଯା କତଂ କମ୍ମଂ ଜାନିତ୍ୱା ମନ୍ତେନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋଯେୱ ସଙ୍କାଯ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋତି। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତସ୍ସାତି ଲଜ୍ଜିତବ୍ବତାଯ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ। ଅସ୍ସମଣସ୍ସାତି ନ ସମଣସ୍ସ। ସଲାକଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ''ଅହମ୍ପି ସମଣୋ''ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାଯ ସମଣପଟିଞ୍ଞସ୍ସ। ଅସେଟ୍ଠଚାରିତାଯ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରିସ୍ସ। ଉପୋସଥାଦୀସୁ ''ଅହମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ''ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞସ୍ସ। ପୂତିନା କମ୍ମେନ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଅନ୍ତୋପୂତିକସ୍ସ। ଛହି ଦ୍ୱାରେହି ରାଗାଦିକିଲେସାନୁୱସ୍ସନେନ ତିନ୍ତତ୍ତା ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସ। ସଞ୍ଜାତରାଗାଦିକଚୱରତ୍ତା, ସୀଲୱନ୍ତେହି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବତ୍ତା ଚ କସମ୍ବୁଜାତସ୍ସ। ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମାଯ ହୀନୂପମଭୂତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଏତଦେୱ ତସ୍ସ ୱର''ନ୍ତି। ଭଗୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ୱାଢଅରଜ୍ଜୁଯାତି ୱାଢଏହି କତରଜ୍ଜୁଯା। ସା ହି ଖରତରା ହୋତି। ଘଂସେଯ୍ୟାତି ପଧଂସନୱସେନ ଘଂସେଯ୍ୟ। ତେଲଧୋତାଯାତି ତେଲେନ ନିସିତାଯ। ପଚ୍ଚୋରସ୍ମିନ୍ତି ପତିଉରସ୍ମିଂ ଉରାଭିମୁଖଂ, ଉରମଜ୍ଝେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଯୋସଙ୍କୁନାତି ସଣ୍ଡାସେନ। ଫେଣୁଦ୍ଦେହକନ୍ତି ଫେଣଂ ଉଦ୍ଦେହେତ୍ୱା, ଅନେକୱାରଂ ଫେଣଂ ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧାଲିଙ୍ଗନଦୁକ୍ଖତୋପି ଅଧିମତ୍ତଦୁକ୍ଖତାଯ କଟୁକଭୂତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଫଲଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧାଲିଙ୍ଗନଦୁକ୍ଖାଧିକଦୁକ୍ଖକଟୁକଫଲଂ। କାମସୁଖଂ

ଅୱିଜହତୋ ଭିନ୍ନସୀଲସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ କୁତୋ ତସ୍ସ ସୁଖଂ ନତ୍ଥେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସାଦନେତି ସାଦିୟନେ। ଯନ୍ତି ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମସାଦନଂ। ଅସୀଲିନୋତି ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ଉପହତନ୍ତି ସୀଲବ୍ୟସନେନ ଉପଦ୍ଦୁତଂ। ଖତନ୍ତି କୁସଲମୂଲାନଂ ଖଣନେନ ଖତଂ, ଖଣିତଂ ୱା ଗୁଣଂ ସରୀରେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଙ୍କଭୟେହୀତି ଅତ୍ତାନୁୱାଦାଦିସଙ୍କଭୟେହି। ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପାଦାୟ ସବ୍ବେହି ଅଧିଗମସୁଖେହି।

ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୱିପରୀତତୋତି ସୀଲୱିପତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତାକାରପଟିପକ୍ଖତୋ "ମନାପୋ ହୋତି ଦେୱମନୁସ୍ସାନ"ନ୍ତିଆଦିନା। କାୟଗନ୍ଧୋପି ପାମୋଜ୍ଜଂ, ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। କରୋତି ଅପି ଦେୱାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ "ଗନ୍ଧୋ ଇସୀନଂ ଚିରଦିକ୍ଖିତାନ"ନ୍ତିଆଦିକା (ଜା। ୨।୧୭।୫୫) ଗାଥା ୱତ୍ତାରେତବ୍ବା। ଅୱିଘାତୀତି ଅପ୍ପଟିଘାତୀ। ୱଧବନ୍ଧାଦିପରିକିଲେସା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ଆସୱା ଉପଦ୍ଦୱା। ସମ୍ପରାୟିକଦୁକ୍ଖାନଂ ମୂଲଂ ନାମ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ। ଅନ୍ତମତିକ୍କନ୍ତଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ସନ୍ତା ଅଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ତା କିଲେସପରିଳାହସଙ୍ଖାତଦରଥାନଂ ଅଭାୱେନ ସବ୍ବଦା ସନ୍ତା। ଉବ୍ବିଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଞାଣୁତ୍ରାସେନ ଉତ୍ତସିତ୍ୱା। ୱୋଦାପେତବ୍ବନ୍ତି ୱିସୋଧେତବ୍ବଂ।

ସୀଲନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ପଠମପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଅପ୍ପା ଇଚ୍ଛା ଏତସ୍ସାତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ପଚ୍ଚଯଗେଧରହିତୋ। ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା, ଅଲୋଭଜ୍ଝାସଯତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଂ ତୁଟ୍ଠି, ସନ୍ତେନ, ସକେନ ୱା ତୁଟ୍ଠି ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, ସନ୍ତୁଟ୍ଠି ଏୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା, ଅଞ୍ଞଂ ଅପତ୍ଥେତ୍ୱା ଯଥାଲଦ୍ଧେହି ଇତରୀତରେହି ପଚ୍ଚଯେହି ପରିତୁସ୍ସନା। ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତାଦୀହୀତି ତ-କାରୋ ୱା ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଆଦୀହୀ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ତେ ଗୁଣେତି ତେ ସୀଲୱୋଦାନସ୍ସ ହେତୁଭୂତେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣେ। ସମ୍ପାଦେତୁନ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନେ କାତୁଂ। ତେ ହି ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ପଟିଲଦ୍ଧମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଧୁତଧମ୍ମେହି ସମ୍ପନ୍ନତରା ହୋନ୍ତି। ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନନ୍ତି କିଲେସାନଂ ଧୁନନକଅଙ୍ଗାନଂ ୱିଦ୍ଧଂସନକାରଣାନଂ ସମ୍ମଦେୱ ଆଦାନଂ। ଏୱନ୍ତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନେ କତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସ ଯୋଗିନୋ। ସଲ୍ଲେଖୋ କିଲେସାନଂ ସମ୍ମଦେୱ ଲିଖନା ଛେଦନା ତନୁକରଣଂ। ପୱିୱେକୋ ଚିତ୍ତୱିୱେକସ୍ସ ଉପାଯଭୂତା ୱିୱେକଟ୍ଠକାଯତା। ଅପଚଯୋ ଯଥା ପଟିପଜ୍ଜନତୋ କିଲେସା ନଂ ଅପଚିନନ୍ତି ନ ଆଚିନନ୍ତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନା। ୱୀରିଯାରମ୍ଭୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନାଦିୱସେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯତା। ସୁଭରତା ଯଥାୱୁତ୍ତଅପ୍ପିଚ୍ଛଭାୱାଦିସିଦ୍ଧା ଉପଟ୍ଠକାନଂ ସୁଖଭରଣୀଯତା ସୁପୋସତା। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅପ୍ପକିଚ୍ଚତାସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିଆଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସୀଲଞ୍ଚେୱ ଯଥାସମାଦିନ୍ନଂ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ଦୂରୀଭାୱେନ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତି। ୱତାନି ଚ ଧୁତଧମ୍ମା ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ୱା। ଯା ଥିରଭୂତା ଇତରୀତରଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନସନ୍ତୁଟ୍ଠି ପୋରାଣାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅରିଯାନଂ ପୱେଣିଭାୱେନ ଠିତା, ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ପୋରାଣେ ଅରିଯୱଂସତ୍ତଯେ ପତିଟ୍ଠାଯା’’ତି। ଭାୱନା ଆରମିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଆରାମୋ ଏତସ୍ସାତି ଭାୱନାରାମୋ, ତବ୍ଭାୱୋ ଭାୱନାରାମତା, ସମଥୱିପସ୍ସନାଭାୱନାସୁ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତତା। ଯସ୍ମା ଅଧିଗମାରହୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଲାଭସକ୍କାରାଦି ତଣ୍ହାଯ ଆମସିତବ୍ବତୋ, ଲୋକପରିଯାପନ୍ନତାଯ ଚ ଲୋକାମିସଂ। ନିବ୍ବାନାଧିଗମସ୍ସ ଅନୁଲୋମତୋ ଅନୁଲୋମପଟିପଦା ୱିପସ୍ସନାଭାୱନା। ଅତ୍ଥତୋତି ୱଚନତ୍ଥତୋ। ପଭେଦତୋତି ୱିଭାଗତୋ। ଭେଦତୋତି ୱିନାସତୋ। ଧୁତାଦୀନନ୍ତି ଧୁତଧୁତୱାଦଧୁତଧମ୍ମଧୁତଙ୍ଗାନଂ। ସମାସବ୍ୟାସତୋତି ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରତୋ।

୨୩।ରଥିକାତି ରଚ୍ଛା। ସଙ୍କାରକୂଟାଦୀନନ୍ତି ନିଦ୍ଧାରଣେ ସାମିୱଚନଂ। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତଟ୍ଠେନାତି ଉସ୍ସିତଟ୍ଠେନ। ‘‘ନଦିଯା କୂଲ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ସମୁସ୍ସଯତ୍ଥୋ କୂଲ-ସଦ୍ଦୋତି ଆହ ‘‘ପଂସୁକୂଲମିୱ ପଂସୁକୂଲ’’ନ୍ତି। କୁ-ସଦ୍ଦୋ କୁଚ୍ଛାଯଂ ଉଲ-ସଦ୍ଦୋ ଗତିଅତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘କୁଚ୍ଛିତଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି, ପଂସୁ ୱିଯ କୁଚ୍ଛିତଂ ଉଲତି ପୱତ୍ତତୀତି ୱା ପଂସୁକୂଲଂ। ପଂସୁକୂଲସ୍ସ ଧାରଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ, ତଂ ସୀଲମସ୍ସାତି ପଂସୁକୂଲିକୋ, ଯଥା ‘‘ଆପୂପିକୋ’’ତି। ଅଙ୍ଗତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ହେତୁଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଙ୍ଗଂ, କାରଣଂ। ଯେନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଂସୁକୂଲିକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସମାଦାନଚେତନାସଙ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ। ତେନାହ ‘‘ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସା’’ତିଆଦି। ତସ୍ସାତି ସମାଦାନସ୍ସ। ସମାଦିଯତି ଏତେନାତି ସମାଦାନଂ, ଚେତନା।

ଏତେନେୱ ନଯେନାତି ଯଥା ପଂସୁକୂଲଧାରଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ, ତଂସୀଲୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ, ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ସମାଦାନଚେତନା ‘‘ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଏତେନେୱ ୱଚନତ୍ଥନଯେନ ତିଚୀୱରଧାରଣଂ ତିଚୀୱରଂ, ତଂସୀଲୋ ତେଚୀୱରିକୋ, ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ସମାଦାନଚେତନା ‘‘ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀସୁ ଏୱ ତୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ତିଚୀୱରସମଞ୍ଞା, ନ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିୱସ୍ସିକସାଟିକାଦୀସୂତି ତାନି ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଅନ୍ତରୱାସକସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତି ଆହ।

ତଂ ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ପରେହି ଦିଯ୍ୟମାନାନଂ ପିଣ୍ଡାନଂ ପତ୍ତେ ପତନସଙ୍ଖାତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ, ତଂ ଉଞ୍ଛତୀତି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ଯଥା ବାଦରିକୋ ସାମାକିକୋ। ପିଣ୍ଡପାତି ଏୱ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ଯଥା ଭଦ୍ଦୋ ଏୱ ଭଦ୍ଦକୋ। ଅୱଖଣ୍ଡନଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ନିରନ୍ତରମପ୍ପୱତ୍ତି। ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅନୱଖଣ୍ଡନଂ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ନିରନ୍ତରପ୍ପୱତ୍ତି। ସହ ଅପଦାନେନାତି ସହ ଅନୱଖଣ୍ଡନେନ। ସପଦାନନ୍ତି ପଦସ୍ସ କିରିଯାୱିସେସନଭାୱଂ, ଯତ୍ଥ ଚ ତଂ ଅନୱଖଣ୍ଡନଂ, ତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୱଖଣ୍ଡନରହିତଂ ଅନୁଘରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକାସନେତି ଇରିଯାପଥନ୍ତରେନ ଅନନ୍ତରିତାଯ ଏକାଯେୱ ନିସଜ୍ଜାଯ। ପତ୍ତେ ପିଣ୍ଡୋତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁଭେଦୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ନ ସାମଞ୍ଞଂ। ଏୱ-କାରୋ ଚ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କେୱଲଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ପତ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଉତ୍ତରପଦଲୋପଂ କତ୍ୱା ଅଯଂ ନିଦ୍ଦେସୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପତ୍ତପିଣ୍ଡଗହଣେ ପତ୍ତପିଣ୍ଡସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ଏସ ନଯୋ ଇତୋ ପରେସୁପି।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନାମ ପୱାରଣତୋ ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ଏୱ। ଖଲୁ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପଟିସେଧତ୍ଥୱାଚକତ୍ତା ତେନ ସମାନତ୍ଥଂ ନ-କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହ ‘‘ନ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକୋ’’ତି। ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱିସଯୋ ସିକ୍ଖାପଦେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଯୋ ତସ୍ସ ଅୱିସଯୋ, ସୋ ଏୱ ସମାଦାନସ୍ସ ୱିସଯୋତି ଆହ

‘‘ସମାଦାନୱସେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାତିରିତ୍ତଭୋଜନସ୍ସା’’ତି। ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିୱାସୋ ଅବ୍ଭୋକାସୋ। ସୁସାନେ ନିୱାସୋ ସୁସାନଂ, ତଂ ସୀଲଂ ଅସ୍ସାତିଆଦିନା ସଙ୍ଗ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି। ଯଥାସନ୍ଥତଂ ୱିଯ ଯଥାସନ୍ଥତଂ, ଆଦିତୋ ଯଥାଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତଂ ହେସ ‘‘ଇଦଂ ବହୁମଙ୍କୁଣଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପଣ୍ଣାତ’’ନ୍ତିଆଦିୱସେନ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଇଦଂ ତୁଯ୍ହ’’ନ୍ତିଆଦି। ସଯନନ୍ତି ନିପଜ୍ଜନମାହ। ତେନ ତେନ ସମାଦାନେନାତି ତେନ ତେନ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗାଦିକସ୍ସ ସମାଦାନେନ ଧୁତକିଲେସତ୍ତାତି ୱିଦ୍ଧଂସିତକିଲେସତ୍ତା, ତଦଙ୍ଗୱସେନ ପହୀନତଣ୍ହୁପାଦାନାଦିପାପଧମ୍ମତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେହି ତଂ କିଲେସଧୁନନଂ, ତାନିଯେୱ ଇଧ ଧୁତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଙ୍ଗାନୀତି ଅଧିପ୍ପେତାନି, ନ ଅଞ୍ଞାନି ଯାନି କାନିଚି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଧୁତସ୍ସାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନୋ। ‘‘ଞାଣଂ ଅଙ୍ଗଂ ଏତେସ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଞାଣପୁବ୍ବକତଂ ତେସଂ ସମାଦାନସ୍ସ ୱିଭାୱେତି। ପଟିପତ୍ତିଯାତି ସୀଲାଦିସମ୍ପାପଟିପତ୍ତିଯା। ସମାଦିଯତି ଏତେନାତି ସମାଦାନଂ, ସମାଦାନୱସେନ ପୱତ୍ତା ଚେତନା, ତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଏତେସନ୍ତି ସମାଦାନଚେତନାଲକ୍ଖଣାନି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ସମାଦାନକିରିଯାଯ, ସାଧକତମଭାୱତୋ;

ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମା ଯେନାତି, କରଣଭାୱେନ ଦସ୍ସିତା’’ତି।

ସମାଦାନଚେତନାଯ ଗହଣଂ ତଂମୂଲକତ୍ତା ପରିହରଣଚେତନାପି ଧୁତଙ୍ଗମେୱ। ଅତ୍ତନା, ପରମ୍ମୁଖେନ ଚ କୁସଲଭଣ୍ଡସ୍ସ ଭୁସଂ ୱିଲୁପ୍ପନଟ୍ଠେନ ଲୋଲୁପ୍ପଂ ତଣ୍ହାଚାରୋ, ତସ୍ସ ୱିଦ୍ଧଂସନକିଚ୍ଚତ୍ତା ଲୋଲୁପ୍ପୱିଦ୍ଧଂସନରସାନି। ତତୋ ଏୱ ନିଲ୍ଲୋଲୁପ୍ପଭାୱେନ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତି ନିଲ୍ଲୋଲୁପ୍ପଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାନି। ଅରିଯଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନାନୀତି ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦିସଦ୍ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠାନାନି।

ଭଗୱତୋୱ ସନ୍ତିକେ ସମାଦାତବ୍ବାନୀତି ଇଦଂ ଅନ୍ତରା ଅୱିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ପଟିଞ୍ଞାତାରହସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ତଦୁପଜୀୱିନୋ ଏକଂସତୋ ଅୱିସଂୱାଦନଂ ୱିଯ। ସେସାନଂ ସନ୍ତିକେ ସମାଦାନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏକସଙ୍ଗୀତିକସ୍ସାତି ପଞ୍ଚସୁ ଦୀଘନିକାଯାଦୀସୁ ନିକାଯେସୁ ଏକନିକାଯିକସ୍ସ। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତିଯେୱ ୱିସେସତୋ ପଗୁଣା, ତସ୍ସ। ଏତ୍ଥାତି ଅତ୍ତନାପି ସମାଦାନସ୍ସ ରୁହନେ। ଜେଟ୍ଠକଭାତୁ ଧୁତଙ୍ଗପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ୱତ୍ଥୁତି ସୋ କିର ଥେରୋ ନେସଜ୍ଜିକୋ , ତସ୍ସ ତଂ ନ କୋଚି ଜାନାତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରତ୍ତିଯା ସଯନପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜୁଲତୋଭାସେନ ଦିସ୍ୱା ଇତରୋ ପୁଚ୍ଛି ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ନେସଜ୍ଜିକା’’ତି। ଥେରୋ ଧୁତଙ୍ଗପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ତାୱଦେୱ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସମାଦିଯୀତି ଏୱମାଗତଂ ୱତ୍ଥୁ।

୧। ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୪।ଗହପତିଦାନଚୀୱରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦାଯକଭାୱେନ ସମଣାପି ଉକ୍କଟ୍ଠସ୍ସ ଗହପତିପକ୍ଖଂଯେୱ ପୱିଟ୍ଠାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ପବ୍ବଜିତୋ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ଠପିତକଂ ସିଯା ଗହପତିଚୀୱରଂ, ନ ପନ ଗହପତିଦାନଚୀୱରନ୍ତି ତାଦିସଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଦାନଗ୍ଗହଣଂ। ଅଞ୍ଞତରେନାତି ଏତ୍ଥ ସମାଦାନୱଚନେନ ତାୱ ସମାଦିନ୍ନଂ ହୋତୁ, ପଟିକ୍ଖେପୱଚନେନ ପନ କଥନ୍ତି? ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନତ୍ତା। ଯଥା ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ଦିୱା ନ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ରତ୍ତିଯଂ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନମେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ଆହାରେନ ୱିନା ସରୀରଟ୍ଠିତି ନତ୍ଥୀତି, ଏୱମିଧାପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗହପତିଦାନଚୀୱରେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ତଦଞ୍ଞଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହୋ ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନୋ ଏୱ ହୋତି, ଚୀୱରେନ ୱିନା ସାସନେ ଠିତି ନତ୍ଥୀତି।

ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନଧୁତଙ୍ଗେନାତିଆଦିୱିଧାନଂ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗେ ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧି। ସୁସାନେ ଲଦ୍ଧଂ ସୋସାନିକଂ। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ କେନଚି ଛଡ୍ଡିତତ୍ତା ପତିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୁସାନେ ପତିତକ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ପାପଣିକମ୍ପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତାଲୱେଠଇମଗ୍ଗୋ ନାମ ମହାଗାମେ ଏକା ୱୀଥି। ଅନୁରାଧପୁରେତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସୋ ପଦେସୋ ଏତସ୍ସାତି ଉଦ୍ଦିସ୍ସଦେସଂ, ୱତ୍ଥଂ। ମଗ୍ଗେ ପତିତକଂ ବହୁଦିୱସାତିକ୍କନ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଦ୍ୱିତିଦିୱସାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ଅପରେ। ଥୋକଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱାତି କତିପଯଂ କାଲଂ ଆଗମେତ୍ୱା। ୱାତାହତମ୍ପି ସାମିକାନଂ ସତିସମ୍ମୋସେନ ପତିତସଦିସନ୍ତି ‘‘ସାମିକେ ଅପସ୍ସନ୍ତେନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଥୋକଂ ଆଗମେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନଂ, ଚୋଳଅକଭିକ୍ଖାୱସେନ ଲଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ସମଣଚୀୱରଂ ସିଯା ନୁ ଖୋ, ନୋ’’ତି ଆସଙ୍କଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ‘‘ନ ତଂ ପଂସୁକୂଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତଂ ତେୱୀସତିଯା ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନେସୁ କତ୍ଥଚି ପରିଯାପନ୍ନଂ। ଇଦାନି ଇମିନାୱ ପସଙ୍ଗେନ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଦତ୍ତିଯେ ଲକ୍ଖଣପତ୍ତଂ ପଂସୁକୂଲଂ, ତସ୍ସ ଚ ଉକ୍କଟ୍ଠାନୁକ୍କଟ୍ଠୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁଦତ୍ତିଯେପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଗାହେତ୍ୱା ୱା ଦୀଯତୀତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ଦେନ୍ତେହି ଯଂ ଚୀୱରଂ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୀଯତି। ସେନାସନଚୀୱରନ୍ତି ସେନାସନଂ କାରେତ୍ୱା ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ୱସନ୍ତା

ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୁ’’ତି ଦିନ୍ନଚୀୱରଂ। ନ ତଂ ପଂସୁକୂଲନ୍ତି ଅପଂସୁକୂଲଭାୱୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତକାରଣତୋ, ଗାହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ଚ। ତେନାହ ‘‘ନୋ ଗାହାପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନମେୱ ପଂସୁକୂଲ’’ନ୍ତି। ତତ୍ରପୀତି ଯଂ ଗାହେତ୍ୱା ନ ଦିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁଦତ୍ତିଯଂ, ତତ୍ରପି ଯେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚୀୱରଂ ଦୀଯତି, ତସ୍ସ ଲାଭେ, ଦାନେ ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଉଭଯତ୍ଥ ଆଦରଗାରୱାନଂ ସବ୍ଭାୱତୋ, ତଦଭାୱତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁଦତ୍ତିଯସ୍ସ ଏକତୋସୁଦ୍ଧି ଉଭତୋସୁଦ୍ଧି ଅନୁକ୍କଟ୍ଠତା ହୋନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ଦାଯକେହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନକଂ ସମଣେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ଉକ୍କଟ୍ଠାଦୀସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି। ରୁଚିଯାତି ଛନ୍ଦେନ। ଖନ୍ତିଯାତି ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା।

ନିସ୍ସଯାନୁରୂପପଟିପତ୍ତିସବ୍ଭାୱୋତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରଂ ଆଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ଚତୂସୁ ନିସ୍ସଯେସୁ ଅତ୍ତନା ଯଥାପଟିଞ୍ଞାତଦୁତିଯନିସ୍ସଯାନୁରୂପାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ୱିଜ୍ଜମାନତା। ଆରକ୍ଖଦୁକ୍ଖାଭାୱୋତି ଚୀୱରାରକ୍ଖନଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଭାୱୋ ପଂସୁକୂଲଚୀୱରସ୍ସ ଅଲୋଭନୀଯତ୍ତା। ପରିଭୋଗତଣ୍ହାଯ ଅଭାୱୋ ସୱିସେସଲୂଖସଭାୱତ୍ତା। ପାସାଦିକତାତି ପରେସଂ ପସାଦାୱହତା। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀନଂ ଫଲନିପ୍ଫତ୍ତି ଧୁତଙ୍ଗପରିହରଣସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହିଯେୱ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବତୋ। ଧୁତଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତନଂ ଯାୱଦେୱ ଉପରି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିସମ୍ପାଦନାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଅନୁବ୍ରୂହନ’’ନ୍ତି। ମାରସେନୱିଘାତାଯାତି ମାରସ୍ସ, ମାରସେନାଯ ଚ ୱିହନନାଯ ୱିଦ୍ଧଂସନାଯ। କାଯୱାଚାଚିତ୍ତେହି ଯତୋ ସଂଯତୋତି ଯତି, ଭିକ୍ଖୁ। ଧାରିତଂ ଯଂ ଲୋକଗରୁନା ପଂସୁକୂଲଂ, ତଂ କୋ ନ ଧାରଯେ, ଯସ୍ମା ୱା ଲୋକଗରୁନା ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରିତଂ, ତସ୍ମା କୋ ତଂ ନ ଧାରଯେତି ଯୋଜନା ଯଂତଂସଦ୍ଦାନଂ ଏକନ୍ତସମ୍ବନ୍ଧିଭାୱତୋ। ପଟିଞ୍ଞଂ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତି ଉପସମ୍ପଦମାଳେ ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି ଆଚରିଯପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ଦିନ୍ନଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ।

ଇତି ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୨। ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୫।ଚତୁତ୍ଥକଚୀୱରନ୍ତି ନିୱାସନପାରୁପନଯୋଗ୍ଗଂ ଚତୁତ୍ଥକଚୀୱରନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଅଂସକାସାୱସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବତୋ। ଅଞ୍ଞତରୱଚନେନାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଯାୱ ନ ସକ୍କୋତି, ଯାୱ ନ ଲଭତି, ଯାୱ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି ପଚ୍ଚେକଂ ଯାୱ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି ନ ସିଜ୍ଝତି। ନିକ୍ଖିତ୍ତପଚ୍ଚଯା ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ନିଚଯସନ୍ନିଧିଧୁତଙ୍ଗସଂକିଲେସଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଆସନ୍ନେତି ଚୀୱରସ୍ସ ଆସନ୍ନେ ଠାନେ। ରଜନକ୍ଖଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜନକାସାୱଂ ରଜନକାସାୱଂ। ତତ୍ରଟ୍ଠକପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ, ପରସ୍ସ ୱା ସନ୍ତକଂ ସେନାସନେ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ। ‘‘ଅଂସକାସାୱଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ହୋତି, ଇତି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ, ଅଂସକାସାୱନ୍ତି ଇମାନି ଦ୍ୱେପି ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠିତାନିପି ଧୁତଙ୍ଗଭେଦଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପରିହରିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ରଜନକାଲେ ଏୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ନିଚ୍ଚପରିଭୋଗୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି ତେଚୀୱରିକସ୍ସ। ଅଂସକାସାୱନ୍ତି ଖନ୍ଧେ ଠପେତବ୍ବକାସାୱଂ। କାଯପରିହାରିକେନାତି ୱାତାତପାଦିପରିସ୍ସଯତୋ କାଯସ୍ସ ପରିହରଣମତ୍ତେନ। ସମାଦାଯେୱାତି ଗହେତ୍ୱା ଏୱ। ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତାତି ଅପ୍ପକିଚ୍ଚତା। କପ୍ପିଯେ ମତ୍ତକାରିତାଯାତି ନିସୀଦନାଦିୱସେନ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳୱସେନ ଚ ବହୂସୁ ଚୀୱରେସୁ ଅନୁଞ୍ଞାତେସୁପି ତିଚୀୱରମତ୍ତେ ଠିତତ୍ତା। ସହ ପତ୍ତଚରଣାଯାତି ସପତ୍ତଚରଣୋ। ପକ୍ଖୀ ସପକ୍ଖକୋ।

ଇତି ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୩। ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୬।ଅତିରେକଲାଭନ୍ତି ‘‘ପିଣ୍ଡିଯାଲୋପଭୋଜନଂ ନିସ୍ସାଯା’’ତି (ମହାୱ। ୭୩, ୧୨୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଭିକ୍ଖାହାରଲାଭତୋ ଅତିରେକଲାଭଂ, ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସକଲସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ। କତିପଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ। ଏକସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଏକଦିୱସଂ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ। ଉପୋସଥେ ଉପୋସଥେ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ଉପୋସଥିକଂ। ପଟିପଦଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ପାଟିପଦିକଂ। ୱିହାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ୱିହାରଭତ୍ତଂ। ଧୁରଗେହେ ଏୱ ଠପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ଧୁରଭତ୍ତଂ। ଗାମୱାସୀଆଦୀହି ୱାରେନ ଦାତବ୍ବଭତ୍ତଂ ୱାରକଭତ୍ତଂ। ‘‘ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତିଆଦିନା’’ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଭିକ୍ଖାପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଭେସଜ୍ଜାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତା ନିରାମିସସଲାକା। ଯାୱକାଲିକୱଜ୍ଜାତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ୱିହାରେ ପକ୍କଭତ୍ତମ୍ପୀତି ଉପାସକା ଇଧେୱ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଗେସଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱିହାରେଯେୱ ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତଂ ପିଣ୍ଡପାତିକାନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଆହରିତ୍ୱାତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗେହତୋ ଆନେତ୍ୱା। ତଂ ଦିୱସଂ ନିସୀଦିତ୍ୱାତି ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ଥ, ୱିହାରେଯେୱ ଭିକ୍ଖା ଆନୀଯତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତାନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେନ ତଂ ଦିୱସଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା। ସେରିୱିହାରସୁଖନ୍ତି ଅପରାଯତ୍ତୱିହାରିତାସୁଖଂ । ଅରିଯୱଂସୋତି ଅରିଯୱଂସସୁତ୍ତପଟିସଂଯୁତ୍ତା (ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୯; ଅ। ନି। ୪।୨୮) ଧମ୍ମକଥା। ଧମ୍ମରସନ୍ତି

ଧମ୍ମୂପସଞ୍ହିତଂ ପାମୋଜ୍ଜାଦିରସଂ।

ଜଙ୍ଘବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ପିଣ୍ଡପରିଯେସନତୋ କୋସଜ୍ଜନିମ୍ମଦ୍ଦନତା। ‘‘ଯଥାପି ଭମରୋ ପୁପ୍ଫ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୪୯; ନେତ୍ତି। ୧୨୩) ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ଆହାରପରିଯେସନତୋ ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱତା। ନିଚ୍ଚଂ ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସେୱ ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଗମନାଦଯୋ ସେଖିଯଧମ୍ମା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସେଖିଯପଟିପତ୍ତିପୂରଣଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ, ସଂସଟ୍ଠୱିହାରାଭାୱତୋ ଚ ଅପରପୋସିତା। କୁଲେ କୁଲେ ଅପ୍ପକଅପ୍ପକପିଣ୍ଡଗହଣେନ ପରାନୁଗ୍ଗହକିରିଯା। ଅନ୍ତିମାଯ ଜୀୱିକାଯ ଅୱଟ୍ଠାନେନ ମାନପ୍ପହାନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱିକାନଂ, ଯଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦି (ଇତିୱୁ। ୯୧; ସଂ। ନି। ୩।୮୦)। ମିସ୍ସକଭତ୍ତେନ ଯାପନତୋ ରସତଣ୍ହାନିୱାରଣଂ। ନିମନ୍ତନାସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତୋ ଗଣଭୋଜନାଦିସିକ୍ଖାପଦେହି ଅନାପତ୍ତିତା।

ଅପ୍ପଟିହତୱୁତ୍ତିତାଯ ଚତୁସୁପି ଦିସାସୁ ୱତ୍ତନତ୍ଥେନ ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ। ଆଜୀୱସ୍ସ ୱିସୁଜ୍ଝତୀତି ଆଜୀୱୋ ଅସ୍ସ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ଅତ୍ତଭରସ୍ସାତି ଅପ୍ପାନୱଜ୍ଜସୁଲଭରୂପେହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅତ୍ତନୋ ଭରଣତୋ ଅତ୍ତଭରସ୍ସ। ତତୋ ଏୱ ଏକୱିହାରିତାଯ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନମ୍ପି ଅଞ୍ଞେସଂ ଅପୋସନତୋ ଅନଞ୍ଞପୋସିନୋ। ପଦଦ୍ୱଯେନାପି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ ୱିଚରଣତୋ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିତଂ, ସୁଭରତଂ, ପରମଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ଦେୱାପି ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋତି ତାଦିସସ୍ସ ଭୁସଂ ଅତିୱିଯ ସନ୍ତକାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମତାଯ ଉପସନ୍ତସ୍ସ ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗମତୋ ସବ୍ବକାଲଂ ସତିମତୋ ପିଣ୍ଡପାତିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସକ୍କାଦଯୋ ଦେୱାପି ପିହଯନ୍ତି ପତ୍ଥେନ୍ତି। ତସ୍ସ ସୀଲାଦିଗୁଣେସୁ ବହୁମାନଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ଆଦରଂ ଜନେନ୍ତି, ପଗେୱ ମନୁସ୍ସା। ସଚେ ସୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ନ ହୋତି, ତଦଭିକଙ୍ଖୀ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇତି ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୪। ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୭।ଇମିନାତି ସପଦାନଚାରିକେନ। କାଲତରନ୍ତି କାଲସ୍ସେୱ। ଅଫାସୁକଟ୍ଠାନନ୍ତି ସପରିସ୍ସଯାଦିୱସେନ ଦୁପ୍ପୱେସନଟ୍ଠାନଂ। ପୁରତୋତି ୱୀଥିଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଘରଂ ଅପୱିଟ୍ଠସ୍ସେୱ। ପତ୍ତୱିସ୍ସଟ୍ଠଟ୍ଠାନନ୍ତି ପେସକାରୱୀଥିଯଂ ପେସକାରଭାଣ୍ଡଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ପତ୍ତୱିସ୍ସଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ। ଉକ୍କଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତିକୋ ତଂ ଦିୱସଂ ନ ଭିକ୍ଖଂ ଆଗମଯମାନୋ ନିସୀଦତି, ତସ୍ମା ତଂ ଅନୁଲୋମେତି। କତ୍ଥଚିପି କୁଲେ ନିବଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମନାଭାୱତୋ ପରିଚଯାଭାୱେନ କୁଲେସୁ ନିଚ୍ଚନୱକତା। ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଲଗ୍ଗମାନସତାଯ ଚ ସୋମ୍ମଭାୱେନ ଚ ଚନ୍ଦୂପମତା। କୁଲେସୁ ପରିଗ୍ଗହଚିତ୍ତାଭାୱେନ ତତ୍ଥ ମଚ୍ଛେରପ୍ପହାନଂ। ହିତେସିତାଯ ୱିଭାଗାଭାୱତୋ ସମାନୁକମ୍ପିତା। କୁଲାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନସଂସଟ୍ଠତାଦଯୋ କୁଲୂପକାଦୀନୱା। ଅୱ୍ହାନାନଭିନନ୍ଦନାତି ନିମନ୍ତନୱସେନ ଅୱ୍ହାନସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନା। ଅଭିହାରେନାତି ଭିକ୍ଖାଭିହାରେନ। ସେରିଚାରନ୍ତି ଯଥାରୁଚି ୱିଚରଣଂ।

ଇତି ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୫। ଏକାସନିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮।ନାନାସନଭୋଜନନ୍ତି ଅନେକସ୍ମିଂ ଆସନେ ଭୋଜନଂ, ଏକନିସଜ୍ଜାଯ ଏୱ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ନିସଜ୍ଜାସୁ ଆହାରପରିଭୋଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପନ୍ତି ଯୁତ୍ତରୂପଂ ଅନୁଟ୍ଠାପନୀଯଂ। ୱତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱତ୍ତଂ କାତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ୱତ୍ତଂ ନାମ ଗରୁଟ୍ଠାନୀଯେ କତ୍ତବ୍ବମେୱ। ତତ୍ଥ ପନ ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯଂ ଥେରୱାଦଂ ଆହ ‘‘ଆସନଂ ୱା ରକ୍ଖେଯ୍ଯ ଭୋଜନଂ ୱା’’ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଏକାସନିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ଆସନଂ ୱା ରକ୍ଖେଯ୍ଯ, ଧୁତଙ୍ଗଭେଦତୋ ଯାୱ ଭୋଜନପରିଯୋସାନା ନ ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି । ଭୋଜନଂ ୱା ରକ୍ଖେଯ୍ଯ ଧୁତଙ୍ଗଭେଦତୋ, ଅଭୁଞ୍ଜିଯମାନଂ ଯାୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନାରଭତି, ତାୱ ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ତଯିଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଇଧ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱତ୍ତକରଣଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ନ ରକ୍ଖତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଅଯଞ୍ଚା’’ତିଆଦି। ‘‘ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥମେୱା’’ତି ଇମିନା ଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗୱସେନେୱ ସପ୍ପିଆଦୀନିପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅପ୍ପାବାଧତାତି ଅରୋଗତା। ଅପ୍ପାତଙ୍କତାତି ଅକିଚ୍ଛଜୀୱିତା ସରୀରଦୁକ୍ଖାଭାୱୋ। ଲହୁଟ୍ଠାନନ୍ତି କାଯସ୍ସ ଲହୁପରିୱତ୍ତିତା। ବଲନ୍ତି ସରୀରବଲଂ। ଫାସୁୱିହାରୋତି ସୁଖୱିହାରୋ। ସବ୍ବମେତଂ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜନପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱିକାରପଟିକ୍ଖେପପଦଂ। ରୁଜାତି ରୋଗା। ନ କମ୍ମମତ୍ତନୋତି ଅତ୍ତନୋ ଯୋଗକମ୍ମଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ନ ପରିହାପେତି, ବହୁସୋ ଭୋଜନେ ଅବ୍ୟାୱଟଭାୱତୋ, ଅରୋଗଭାୱତୋ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇତି ଏକାସନିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୬। ପଓପିଣ୍ଡିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା

୨୯।ଅପ୍ପଟିକୂଲଂକତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପଟିକୂଲସ୍ସ ଭୁତ୍ତସ୍ସ ଅଗଣ୍ହନମ୍ପି ସିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପମାଣୟୁତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହିତବ୍ବନ୍ତି ''ଏକଭାଜନମେୱ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ବହୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ। ନାନାରସତଣ୍ହାୱିନୋଦନନ୍ତି ନାନାରସଭୋଜନେ ତଣ୍ହାୟ ୱିନୋଦନଂ। ଅତ୍ର ଅତ୍ର ନାନାଭାଜନେ ଠିତେ ନାନାରସେ ଇଚ୍ଛା ଏତସ୍ସାତି ଅତ୍ରିଚ୍ଛୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା, ତସ୍ସା ଅତ୍ରିଚ୍ଛତାୟ ପହାନଂ। ଆହାରେ ପୟୋଜନମତ୍ତଦସ୍ସିତାତି ଅସମ୍ଭିନ୍ନନାନାରସେ ଗେଧଂ ଅକତ୍ୱା ଆହାରେ ସତ୍ଥାରା ଅନୁଞ୍ଞାତପୟୋଜନମତ୍ତଦସ୍ସିତା। ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଭାଜନେସୁ ଠିତାନି ବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଗଣ୍ହତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସାଭୋଗତାୟ ସିୟା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଭୋଜିତା, ନ ତଥା ଇମସ୍ସ ଏକପତ୍ତଗତସଞ୍ଞିନୋତି ୱୁତ୍ତଂ ''ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଭୋଜିତା''ତି। ଓକ୍ଖିତ୍ତଲୋଚନୋତି ପତ୍ତସଞ୍ଞିତାୟ ହେଟ୍ଠାଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ। ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାତି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ।

ଇତି ପତ୍ତପିଣ୍ଡିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୭। ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୦। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଯଂ ଉପନୀତଂ, ତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପେନ ତଂ ଅତିରିତ୍ତଂ ଭୋଜନନ୍ତି ଅତିରିତ୍ତଭୋଜନଂ। ପୁନ ଭୋଜନଂ କପ୍ପିୟଂ କାରେତ୍ୱା ନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତବ୍ବିସୟତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଧୁତଙ୍ଗସ୍ସ। ତେନାହ ''ଇଦମସ୍ସ ୱିଧାନ''ନ୍ତି। ଯସ୍ମିଂ ଭୋଜନେତି ଯସ୍ମିଂ ଭୁଞ୍ଜିୟମାନେ ଭୋଜନେ। ତଦେୱ ଭୁଞ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ। ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତି ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନାପତ୍ତି, ତତୋ ଦୂରୀଭାୱୋ ଅନାପଜ୍ଜନଂ। ଓଦରିକତ୍ତଂ ଘସ୍ମରଭାୱୋ କୁଚ୍ଛିପୂରକତା, ତସ୍ସ ଅଭାୱୋ ଏକପିଣ୍ଡେନାପି ଯାପନତୋ। ନିରାମିସସନ୍ନିଧିତା ନିହିତସ୍ସ ଅଭୁଞ୍ଜନତୋ। ପୁନ ପରିୟେସନୱସେନ ପରିୟେସନାୟ ଖେଦଂ ନ ଯାତି। ଅଭିସଲ୍ଲେଖକାନଂ ସନ୍ତୋସଗୁଣାଦୀନଂ ୱୁଦ୍ଧିୟା ସଞ୍ଜନନଂ ସନ୍ତୋସଗୁଣାଦିୱୁଦ୍ଧିସଞ୍ଜନନଂ। ଇଦନ୍ତି ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗଂ।

ଇତି ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୮। ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୧।ଗାମନ୍ତସେନାସନଂପହାୟ ଅରଞ୍ଞେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗାମନ୍ତଂ, ଅରଞ୍ଞଞ୍ଚ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧିଂ ଉପଚାରେନା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଗାମପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ଗାମନ୍ତସେନାସନସ୍ସ ''ଗାମୋୟେୱ ଗାମନ୍ତସେନାସନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ କୋଚି ସତ୍ତୋପି ଗାମୋ ନାମାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇନ୍ଦଖୀଲାତି ଉମ୍ମାରା। ତସ୍ସାତି ଲେଡ୍ଡୁପାତସ୍ସ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନପାରାଜିକେ (ପାରା। ୯୨) ଆଗତଂ। ତତ୍ଥ ହି ''ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା''ତି ଅନୱସେସତୋ ଅୱହାରଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହେ ତଦୁଭୟଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଗାମୂପଚାରୋ ହି ଲୋକେ ଗାମସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି। ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ପନ ଗାମୱିନିମୁତ୍ତଂ ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞମେୱ ହୋତୀତି ଅଭିଧମ୍ମେ (ୱିଭ। ୫୨୯) ଗାମା ''ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା, ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିୟାୟେନ ଆରଞ୍ଞକସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୬୫୪) ''ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି ଆଗତଂ ଆରଞ୍ଞିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାୟ। ନ ହି ସୋ ୱିନୟପରିୟାୟିକେ ''ଅରଞ୍ଞେ ୱସନତୋ ଆରଞ୍ଞିକୋ ପନ୍ତସେନାସନୋ''ତି ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତୋ। ଅୟଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନାତି ଇଧ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତକଥାୱ ପମାଣଂ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଆଗତମେୱ ଲକ୍ଖଣଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତଂ ଆରୋପିତେନ ଆଚରିୟଧନୁନା''ତିଆଦିନା ମିନନୱିଧିଂ ଆହ। ତେନେୱ ହି ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାନୟୋୱ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧। ୨୯୬) ଇଦମେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ।

ତତୋ ତତୋ ମଗ୍ଗନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖୁଦ୍ଦକମଗ୍ଗଂ ପିଦହତି। ଧୁତଙ୍ଗସୁଦ୍ଧିକେନ ଧୁତଙ୍ଗସୋଧନପସୁତେନ। ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ କାଲେତି ଉକ୍କଟ୍ଠସ୍ସ ତୟୋପି ଉତୂ, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ଦ୍ୱେ, ମୁଦୁକସ୍ସ ଏକୋ ଉତୁ। ତତ୍ଥପି ଧୁତଙ୍ଗଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି ସୌସ୍ସାହତ୍ତା। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ସିଥିଲଭାୱେନ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ମନସି କରୋନ୍ତୋତି ''ଅହଂ ୱିୱେକୱାସଂ ୱସିସ୍ସାମି, ଯଥାଲଦ୍ଧୋୱ କାୟୱିୱେକୋ ସାତ୍ଥକୋ କାତବ୍ବୋ''ତି ମନସିକାରସବ୍ଭାୱତୋ ''ଭଦ୍ଦକୋ...ପେ... ରକ୍ଖିତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସ ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିକ୍ଖିପନ୍ତି ଆପାଥମନୁପଗମନତୋ। ୱିଗତସନ୍ତାସୋ ହୋତି ୱିୱେକପରିଚୟତୋ। ଜୀୱିତନିକନ୍ତିଂ ଜହତି ବହୁପରିସ୍ସୟେ ଅରଞ୍ଞେ ନିୱାସେନେୱ ମରଣଭୟସ୍ସ ଦୂରୀକରଣତୋ। ପୱିୱେକସୁଖରସଂ ଅସ୍ସାଦେତି ଅନୁଭୱତି ଜନସଂସଗ୍ଗାଭାୱତୋ। ଆରାଧୟନ୍ତୋତି ଅନୁନୟନ୍ତୋ। ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିୟା ୱିୱେକସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗୟୋଗିନୋ ୱାହନସଦିସନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅୱସେସଧୁତାୟୁଧୋ''ତି, ଅୱସିଟ୍ଠଧୁତଧମ୍ମାୟୁଧୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇତି ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା।

୯। ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୨।ଛନ୍ନନ୍ତି ଇଟ୍ଠକାଛଦନାଦୀହି ଛାଦିତଂ, ଆଓସଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀମନ୍ତରିକରୁକ୍ଖୋତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରାଜୂନଂ ରଜ୍ଜସୀମାଯ ଠିତରୁକ୍ଖୋ। ତତ୍ଥ ହି ତେସଂ ରାଜୂନଂ ବଲକାଯୋ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଯୁଦ୍ଧଂ କରେଯ୍ଯୁଂ, ଚୋରାପି ପାରିପନ୍ଥିକା ସମୋସରନ୍ତା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସୁଖେନ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି। ଚେତିଯରୁକ୍ଖୋ ''ଦେଓତାଧିଟ୍ଠିତୋ''ତି ମନୁସ୍ସେହି ସମ୍ମତରୁକ୍ଖୋ ପୂଜେତୁଂ ଉପଗତେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅଓିଓିତ୍ତୋ ହୋତି। ନିଯ୍ଯାସରୁକ୍ଖୋ ସଜ୍ଜରୁକ୍ଖାଦି। ଓଗ୍ଗୁଲିରୁକ୍ଖୋ ଓଗ୍ଗୁଲିନିସେଓିତୋ। ସୀମନ୍ତରିକରୁକ୍ଖାଦଯୋ ସପରିସ୍ସଯା, ଦୁଲ୍ଲଭଓିଓେକା ଚାତି ଆହ ''ଇମେ ରୁକ୍ଖେ ଓିଓଜ୍ଜେତ୍ୱା''ତି। ପଣ୍ଣସଟନ୍ତି ରୁକ୍ଖତୋ ପତିତପଣ୍ଣଂ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଠାନେ ନିସୀଦିତଙ୍ଗ ରୁକ୍ଖମୂଲିକଭାଓସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ। ଛନ୍ନେ ଓାସକପ୍ପନା ଧମ୍ମସ୍ସଓନାଦୀନମତ୍ଥାଯପି ହୋତି। ତସ୍ମା ''ଜାନିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପିତମତ୍ତେ''ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ଅଭିଣ୍ହଂ ତରୁପଣ୍ଣଓିକାରଦସ୍ସନେନାତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ତରୂସୁ, ତରୂନଂ ଓା ପଣ୍ଣେସୁ ଓିକାରସ୍ସ ଖଣଭଙ୍ଗସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ। ସେନାସନମଚ୍ଛେରକମ୍ମାରାମତାନନ୍ତି ଆଓାସମଚ୍ଛରିଯନଓକମ୍ମରତଭାଓାନଂ। ଦେଓତାହୀତି ରୁକ୍ଖଦେଓତାହି। ତାପି ହି ରୁକ୍ଖଟ୍ଠଓିମାନେସୁ ଓସନ୍ତିଯୋ ରୁକ୍ଖେସୁ ଓସନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ରୁକ୍ଖେତି ସହଓାସିତା। ଓଣ୍ଣିତୋତି ''ଅପ୍ପାନି ଚେଓା''ତିଆଦିନା ପସଂସିତୋ। ''ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନଂ ନିସ୍ସାଯ ପବଜ୍ଜା''ତି (ମହାଓ। ୭୩, ୧୨୮) ଏଓଂ ନିସ୍ସଯୋତି ଚ ଭାସିତୋ। ଅଭିରତ୍ତାନି ତରୁଣକାଲେ, ନୀଲାନି ମଜ୍ଝିମକାଲେ, ପଣ୍ଡୂନି ଜିଣ୍ଣକାଲେ। ପତିତାନି ମିଲାଯନଓସେନ। ଏଓଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ତରୁପଣ୍ଣାନି ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଏଓ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପନୂଦତି ପଜହତି, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଏଓସ୍ସ ସଣ୍ଠାତି। ଯସ୍ମା ଭଗଓତୋ ଜାତିବୋଧିଧମ୍ମଚକ୍କପଓତ୍ତନପରିନିବ୍ବାନାନି ରୁକ୍ଖମୂଲେଯେଓ ଜାତାନି, ତସ୍ମା ଓୁତ୍ତଂ ''ବୁଦ୍ଧଦାଯଜ୍ଜଂ ରୁକ୍ଖମୂଲ''ନ୍ତି।

ଇତି ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା।

୧୦। ଅବ୍ଭୋକାସିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୩। ''ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପଟିକ୍ଖିପାମୀ''ତି ଏତ୍ତକେ ଓୁତ୍ତେ ଛନ୍ନଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେଓ ହୋତୀତି ''ଛନ୍ନଞ୍ଚରୁକ୍ଖମୂଲଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିପାମୀ''ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଧୁତଙ୍ଗସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ପଟିଯୋଗିପଟିକ୍ଖେପେନ ହି ସମାଦାନଂ ଇଚ୍ଛତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି। ''ଧମ୍ମସ୍ସଓନାଯା''ତି ଇମିନାଓ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେନାପି ଉପୋସଥଦିଓସାଦୀସୁ ସୁଣନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ତେହି ଯାଚିତେନ ଛନ୍ନଂ ପଓିସିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି, ଧମ୍ମଂ ପନ କଥେତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସୋଓ ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ରୁକ୍ଖମୂଲିକସ୍ସାପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଉପୋସଥତ୍ଥାଯାତି ଉପୋସଥକମ୍ମାଯ। ଉଦ୍ଦିସନ୍ତେନାତି ପରେସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଦେନ୍ତେନ। ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତେନାତି ସଯଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ। ମଗ୍ଗମଜ୍ଝେ ଠିତଂ ସାଲନ୍ତି ସୀହଲଅଦୀପେ ଓିଯ ମଗ୍ଗା ଅନୋକ୍କମ୍ମ ଉଜୁକମେଓ ପଓିସିତବ୍ବସାଲଂ। ଓେଗେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି ଅସାରୁପ୍ପତ୍ତା। ଯାଓ ଓସ୍ସୂପରମା ଠତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନ ତାଓ ଧୁତଙ୍ଗଭେଦୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ରୁକ୍ଖସ୍ସଅନ୍ତୋ ନାମ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ। ପବ୍ବତସ୍ସ ପନ ପବ୍ଭାରସଦିସୋ ପବ୍ବତପଦେସୋ। ଅଚ୍ଛନ୍ନମରିଯାଦନ୍ତି ଯଥା ଓସ୍ସୋଦକଂ ଅନ୍ତୋ ନ ପଓିସତି, ଏଓଂ ଛଦନସଙ୍ଖେପେନ ଉପରି ଅକତମରିଯାଦଂ। ଅନ୍ତୋ ପନ ପବ୍ଭାରସ୍ସ ଓସ୍ସୋଦକଂ ପଓିସତି ଚେ, ଅବ୍ଭୋକାସସଙ୍ଖେପମେଓାତି ତତ୍ଥ ପଓିସିତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ସାଖାମଣ୍ଡପୋତି ରୁକ୍ଖସାଖାହି ଓିରଚିଅଚ୍ଛନ୍ନମଣ୍ଡପୋ। ପୀଠପଟୋ ଖଲିତ୍ଥବ୍ଧସାଟକୋ।

ପଓିଟ୍ଠକ୍ଖଣେ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଭିଜ୍ଜତି ଯଥାଓୁତ୍ତପବ୍ଭାରାଦିକେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଜାନିତ୍ୱାତି ଧମ୍ମସ୍ସଓନାଦିଅତ୍ଥଂ ଛନ୍ନଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପଓିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ''ଇଦାନି ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠହତୀ''ତି ଜାନିତ୍ୱା। ରୁକ୍ଖମୂଲେପି କଚ୍ଚି ଅତ୍ତେଓ ନିଓାସଫାସୁକତାତି ସିଯା ତତ୍ଥ ଆସଙ୍ଗପୁବ୍ବକୋ ଆଓାସପଲିବୋଧୋ, ନ ପନ ଅବ୍ଭୋକାସେତି ଇଧେଓ ଆଓାସପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦୋ ଆନିସଂସୋ ଓୁତ୍ତୋ। ପସଂସାଯାନୁରୂପତାତି ଅନିକେତାତି ଓୁତ୍ତପସଂସାଯ ଅନାଲଯଭାଓେନ ଅନୁଚ୍ଛଓିକତା। ନିସ୍ସଙ୍ଗତାତି ଆଓାସପରିଗ୍ଗହାଭାଓେନେଓ ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଙ୍ଗତା। ଅସୁକଦିସାଯ ଓସନଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ନେଓ ସକ୍କାତି ଏଦିସସ୍ସ ପରିଓିତକ୍କସ୍ସ ଅଭାଓତୋ ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ। ମିଗଭୂତେନାତି ପରିଗ୍ଗହାଭାଓେନ ମିଗସ୍ସ ଓିଯ ଭୂତେନ। ସିତୋତି ନିସ୍ସିତୋ। ଓିନ୍ଦତୀତି ଲଭତି।

ଇତି ଅବ୍ଭୋକାସିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା।

୧୧। ସୋସାନିକଙ୍ଗକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୪।ନସୁସାନନ୍ତି ଅସୁସାନଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ ନ-କାରୋ, ସୁସାନଲକ୍ଖଣରହିତଂ ୱସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନ ତତ୍ଥାତି ‘‘ସୁସାନ’’ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପିତମତ୍ତେ ଠାନେ ନ ୱସିତଞ୍ଚ। ନ ହି ନାମମତ୍ତେନ ସୁସାନଲକ୍ଖଣଂ ସିଜ୍ଝତି। ତେନାହ ‘‘ନ ହୀ’’ତିଆଦି। ଝାପିତକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟ…ପେ… ସୁସାନମେୱ ଛଡ୍ଡେନ ସୟିତମତ୍ତାୟ ସୁସାନଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଛୱସୟନଂ ହି ‘‘ସୁସାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସୋସାନିକେନ ନାମ ଅପ୍ପକିଚ୍ଚେନ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିନା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତସ୍ମିଂ ପନ ୱସନ୍ତେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଗରୁକନ୍ତି ଦୁପ୍ପରିହାରଂ। ତମେୱ ହି ଦୁପ୍ପରିହାରଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତସ୍ମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନପରିସ୍ସୟୱିଘାତତ୍ଥାୟାତି ‘‘ସୁସାନଂ ନାମ ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକ’’ନ୍ତି ଚୋରା କତକମ୍ମାପି ଅକତକମ୍ମାପି ଓସରନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଚୋରେସୁ ଭଣ୍ଡସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସମୀପେ ଭଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାତେସୁ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁଂ ‘‘ଚୋରୋ’’ତି ଗହେତ୍ୱା ପୋଥେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ୱିହାରେ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ ୱା ଗୋଚରଗାମେ ରଞ୍ଞୋ ନିୟୁତ୍ତଂ ରାଜୟୁତ୍ତକଂ ୱା ଅତ୍ତନୋ ସୋସାନିକଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଯଥା ତାଦିସୋ, ଅଞ୍ଞୋ ୱା ପରିସ୍ସୟୋ ନ ହୋତି, ତଥା ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ୱସିତବ୍ବଂ। ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ୟଦା ଆଳ୍ହନଂ ଅଭିମୁଖଂ ନ ହୋତି, ତଦାପି ସଂୱେଗଜନନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଦ୍ଧକ୍ଖିକେନ ଆଳ୍ହନଂ ଓଲୋକେନ୍ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉପ୍ପଥମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ସୋସାନିକଭାୱସ୍ସ ଅପାକଟଭାୱତ୍ଥଂ। ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ସୁସାନେ ‘‘ଅୟଂ ୱମ୍ମିକୋ, ଅୟଂ ରୁକ୍ଖୋ, ଅୟଂ ଖାଣୁକୋ’’ତିଆଦିନା ଦିୱାୟେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ। ଭୟାନକନ୍ତି ଭୟଜନକଂ ୱମ୍ମିକାଦିଂ। କେନଚି ଲେଡ୍ଡୁପାସାଣାଦିନା ଆସନ୍ନେ ୱିଚରନ୍ତୀତି ନ ପହରିତବ୍ବା। ତିଲପିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଲଲଂ। ମାସମିସ୍ସଂ ଭତ୍ତଂ ମାସଭତ୍ତଂ। ଗୁଳ୍ହଆଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତିଲସଂଗୁଳିକାଦିଘନପୂୱଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କୁଲଗେହଂ ନ ପୱିସିତବ୍ବନ୍ତି ପେତଧୂମେନ ୱାସିତତ୍ତା, ପିସାଚାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଚ କୁଲଗେହସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ନ ପୱିସିତବ୍ବଂ। ଦେୱସିକଂ ଛୱଡାହୋ ଧୁୱଡାହୋ। ମତଞ୍ଞାତକାନଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ରୋଦନଂ ଧୁୱରୋଦନଂ। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ‘‘ଝାପିତକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ। ‘‘ପଚ୍ଛିମୟାମେ ପଟିକ୍କମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ‘‘ସୁସାନଂ ଅଗତଦିୱସେ’’ତି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଭାଣକା।

ସୁସାନେ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ସିୱଥିକଦସ୍ସନେନ ମରଣସ୍ସତିପଟିଲାଭୋ। ତତୋ ଏୱ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିତା। ତତ୍ଥ ଛଡ୍ଡିତସ୍ସ ମତକଳେୱରସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ଅସୁଭନିମିତ୍ତାଧିଗମୋ। ତତୋ ଏୱ କାମରାଗୱିନୋଦନଂ। ବହୁଲଂ ସରୀରସ୍ସ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କାୟସଭାୱଦସ୍ସନଂ। ତତୋ ମରଣସ୍ସତିପଟିଲାଭତୋ ଚ ସଂୱେଗବହୁଲତା। ବ୍ୟାଧିକାନଂ, ଜରାଜିଣ୍ଣାନଞ୍ଚ ମତାନଂ ତତ୍ଥ ଦସ୍ସନେନ ଆରୋଗ୍ୟୟୋବ୍ବନଜୀୱିତମଦପ୍ପହାନଂ। ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସ, ମହତୋ ଚ ଭୟସ୍ସ ଅଭିଭୱନତୋ ଭୟଭେରୱସହନତା। ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ୟୋନିସୋ ପଦହନଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଅମନୁସ୍ସାନଂ ଗରୁଭାୱନୀୟତା। ନିଦ୍ଦାଗତମ୍ପୀତି ସୁତ୍ତମ୍ପି, ସୁପିନନ୍ତେପୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇତି ସୋସାନିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୧୨। ୟଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୫। ସେନାସନଗାହଣେ ପରେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗହଣଂ, ‘‘ଇଦଂ ସୁନ୍ଦରଂ, ଇଦଂ ନ ସୁନ୍ଦର’’ନ୍ତି ପରିତୁଲୟିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନା, ଓଲୋକନା ଚ ସେନାସନଲୋଲୁପ୍ପଂ। ତୁଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ତୁସ୍ସିତବ୍ବଂ। ୱିହାରସ୍ସ ପରିୟନ୍ତଭାୱେନ ଦୂରେତି ୱା ବହୂନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନାଦୀନଂ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେତି ୱା ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଲଭତି, ପୁଚ୍ଛନେନପିସ୍ସ ଧୁତଙ୍ଗସ୍ସ ସଂକିଲିସ୍ସନତୋ। ଓଲୋକେତୁନ୍ତି ଲୋଲୁପ୍ପୱସେନ ପସ୍ସିତୁଂ। ସଚସ୍ସ ତଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଅସ୍ସ ୟଥାସନ୍ଥତିକସ୍ସ ତଂ ୟଥାଗାହିତଂ ସେନାସନଂ ଅଫାସୁକଭାୱେନ ସଚେ ନ ରୁଚ୍ଚତି, ମୁଦୁକସ୍ସ ଅସତି ରୋଗେ ୟଥାଗାହିତଂ ପହାୟ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସେନାସନସ୍ସ ଗହଣଂ ଲୋଲୁପ୍ପଂ, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକନା, ଉକ୍କଟ୍ଠସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନା। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗହଣେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି।

ଉପଟ୍ଠାପନୀୟାନମ୍ପି ଅନୁଟ୍ଠାପନେନ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ହିତେସିତା। ତାୟ କରୁଣାୱିହାରାନୁଗୁଣତା। ସୁନ୍ଦରାସୁନ୍ଦରୱିଭାଗାକରଣତୋ ହୀନପଣୀତୱିକପ୍ପପରିଚ୍ଚାଗୋ। ତେନ ତାଦିଲକ୍ଖଣାନୁଗୁଣତା। ତତୋ ଏୱ ଅନୁରୋଧୱିରୋଧପ୍ପହାନଂ। ଦ୍ୱାରପିଦହନଂ ଓକାସାଦାନତୋ। ୟଥାସନ୍ଥତରାମତନ୍ତି ୟଥାଗାହିତେ ୟଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ସେନାସନେ ଅଭିରତଭାୱଂ।

ଇତି ୟଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

୧୩। ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬।ସେୟ୍ୟନ୍ତି ଇରିୟାପଥଲକ୍ଖଣଂ ସେୟ୍ୟଂ। ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପେନେୱ ହି ତଦତ୍ଥା ‘‘ମଞ୍ଚେ ଭିସୀ’’ତି ଏୱମାଦିକା (ଚୂଳୱ. ୩୨୧, ୩୨୨) ସେୟ୍ୟା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ନେସଜ୍ଜିକୋ’’ତି ଚ ସୟନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜାୟ ଏୱ ୱିହରିତୁଂ ସୀଲମସ୍ସାତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ସେୟ୍ୟା ଏୱେତ୍ଥ ପଟିୟୋଗିନୀ, ନ ଇତରେ ତଥା ଅନିଟ୍ଠତ୍ତା, ଅସମ୍ଭୱତୋ ଚ। କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିୟୋ ହି ଇରିୟାପଥୋ ଇଧ ପଟିୟୋଗିଭାୱେନ ଇଚ୍ଛିତୋ, ନ ଇତରୋ। ନ ଚ ସକ୍କା ଠାନଗମନେହି ୱିନା ନିସଜ୍ଜାୟ ଏୱ ଯାପେତୁଂ ତଥା ପୱତ୍ତେତୁନ୍ତି ସେୟ୍ୟାୱେତ୍ଥ ପଟିୟୋଗିନୀ। ତେନାହ ‘‘ତେନ ପନା’’ତିଆଦି। ଚଙ୍କମିତଙ୍କ ନ ‘‘ନେସଜ୍ଜିକୋ ଅହ’’ନ୍ତି ସଙ୍କରତ୍ତିଂ ନିସୀଦିତଙ୍କଂ। ଇରିୟାପଥନ୍ତରାନୁଗ୍ଗହିତୋ ହି କାୟୋ ମନସିକାରକ୍ଖମୋ ହୋତି।

ଚତ୍ତାରୋ ପାଦା, ପିଟ୍ଠିଅପସ୍ସୟୋ ଚାତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୋ। ଚତୂହି ଅଟ୍ଟନୀହି, ପିଟ୍ଠିଅପସ୍ସୟେନ ଚ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୋତି ଅପରେ। ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଚ ଯଥାସୁଖଂ ଅପସ୍ସାୟ ୱିହରତୋ ନେସଜ୍ଜିକସ୍ସ ‘‘ଅନେସଜ୍ଜିକତୋ କୋ ୱିସେସୋ’’ତି ଗାହଂ ନିୱାରେତୁଂ ଅଭୟତ୍ଥେରୋ ନିଦସ୍ସିତୋ ‘‘ଥେରୋ ଅନାଗାମୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟୀ’’ତି।

ଉପଚ୍ଛେଦୀୟତି ଏତେନାତି ଉପଚ୍ଛେଦନନ୍ତି ୱିନିବନ୍ଧୁପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ସାଧକତମଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଙ୍କକମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁୟୋଗସମ୍ପାୟତା ଅଲୀନାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକତ୍ତା ନିସଜ୍ଜାୟ। ତତୋ ଏୱ ପାସାଦିକୈରିୟାପଥତା। ୱୀରିୟାରମ୍ଭାନୁକୂଲତା ୱୀରିୟସମତାୟୋଜନସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକତା। ତତୋ ଏୱ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ଅନୁବ୍ରୂହନତା। ପଣିଧାୟାତି ଠପେତ୍ୱା। ତନ୍ତି ଉପରିମକାୟଂ। ୱିକମ୍ପେତୀତି ଚାଲେତି, ଇଚ୍ଛାୱିଘାତଂ କରୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱତନ୍ତି ଧୁତଙ୍ଗଂ।

ଇତି ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା।

ଧୁତଙ୍ଗପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୭। ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ୱସେନ ସିୟା କୁସଲାନି, ଖୀଣାସୱାନଂ ୱସେନ ସିୟା ଅବ୍ୟାକତାନି। ତତ୍ଥ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନା ପଟିପତ୍ତିପୂରଣତ୍ଥଂ, ଖୀଣାସୱା ଫାସୁୱିହାରତ୍ଥଂ ଧୁତଙ୍ଗାନି ପରିହରନ୍ତି। ଅକୁସଲମ୍ପି ଧୁତଙ୍ଗନ୍ତି ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନାପି ଧୁତଙ୍ଗସେୱନା ଅତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ୟେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନ ପଙ୍କଜିତସ୍ସ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତଂ, ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଲକ୍ଖଣାଭାୱତୋ। ଯଂ ହିଦଂ କିଲେସାନଂ ଧୁନନତୋ ଧୁତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଞାଣସ୍ସ, ଚେତନାୟ ୱା ଅଙ୍ଗତ୍ତଂ, ନ ତଂ ଅକୁସଲଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ଭୱତି। ତସ୍ମା ଅରଞ୍ଞୱାସାଦିମତ୍ତେନ ଆରଞ୍ଞିକାଦୟୋ ତାୱ ହୋନ୍ତୁ, ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗାଦୀନି ପନ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ମୟ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇମାନୀତି ଧୁତଙ୍ଗାନି। ୱୁତ୍ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱଚନତ୍ଥନିଦ୍ଦେସେ। ନ ଚ ଅକୁସଲେନ କୋଚି ଧୁତୋ ନାମ ହୋତି, କିଲେସାନଂ ଧୁନନଟ୍ଠେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏତାନି ସମାଦାନାନି ଅଙ୍ଗାନି, ଏତେନ ପଠମେନାପି ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେନ ‘‘ନତ୍ଥି ଅକୁସଲଂ ଧୁତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ଅକୁସଲଂ କିଞ୍ଚି ଧୁନାତୀତି ଅକୁସଲଂ କିଞ୍ଚି ପାପଂ ନ ଚ ଧୁନାତି ଏୱ ଅପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ। ୟେସଂ ସମାଦାନାନଂ ତଂ ଅକୁସଲଂ ଞାଣଂ ୱିୟ ଅଙ୍ଗନ୍ତି କତ୍ୱା ତାନି ଧୁତଙ୍ଗାନୀତି ୱୁଚ୍ଚେୟ୍ୟୁଂ। ଇମିନା ଦୁତିୟେନାପି ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେନ ‘‘ନତ୍ଥି ଅକୁସଲଂ ଧୁତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ନାପି ଅକୁସଲନ୍ତିଆଦି ତତିୟଅତ୍ଥୱିକପ୍ପୱସେନ ୟୋଜନା। ତସ୍ମାତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନଂ।

ୟେସନ୍ତି ଅଭୟଗିରିୱାସିକେ ସନ୍ଧାୟାହ। ତେ ହି ଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତଥା ସତି ତସ୍ସ ପରମତ୍ଥତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା କିଲେସାନଂ ଧୁନନଟ୍ଠୋପି ନ ସିୟା, ସମାଦାତବ୍ବତା ଚାତି ତେସଂ ୱଚନଂ ପାଠଇୟା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କୁସଲତ୍ତିକୱିନିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପଞ୍ଞତ୍ତିପକ୍ଖେ ଏତେ ଦୋସା ଦୁନ୍ନିୱାରା, ତସ୍ମା ତଂ ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ୱୁତ୍ତନୟୋ ଚେତନାପକ୍ଖୋୟେୱ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ଏତେ ଧୁତଗୁଣା କୁସଲତ୍ତିକେ ପଠମତତିୟପଦସଙ୍ଗହିତା, ତସ୍ମା ସିୟା ସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା, ସିୟା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାୟ ୱେଦନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା, ସିୟା ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ସିୟା ନେୱୱିପାକନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ସିୟା ଅନୁପାଦିନ୍ନୁପାଦାନିୟା, ସିୟା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲେସିକାତି ଏୱଂ ସେସତିକଦୁକପଦେହିପି ନେସଂ ଯଥାରହଂ ସଙ୍ଗହୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ।

କାମଂ ସବ୍ବୋପି ଅରହା ଧୁତକିଲେସୋ, ଇଧ ପନ ଧୁତଙ୍ଗସେୱନାମୁଖେନ କିଲେସେ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ଠିତୋ ଖୀଣାସୱୋ ‘‘ଧୁତକିଲେସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଥା ସବ୍ବୋପି ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ନିପ୍ପରିୟାୟେନ କିଲେସଧୁନନୋ ଧମ୍ମୋ, ୱିସେସତୋ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ। ପରିୟାୟେନ ପନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣାଦି। ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ଧୁତଙ୍ଗଚେତନାସମ୍ପୟୁତ୍ତଞାଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଧୁତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଧୁତୱାଦେ ଦସ୍ସେତବ୍ବେ ଯସ୍ମା ଧୁତୱାଦଭେଦେନ ଧୁତୋ ୱିୟ ଧୁତଭେଦେନ ଧୁତୱାଦୋପି ଦୁୱିଧୋ, ତସ୍ମା ତେସଂ, ତଦୁଭୟପଟିକ୍ଖେପସ୍ସ ଚ ୱସେନ ଚତୁକ୍କମେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତୀତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅତ୍ଥି ଧୁତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତଯିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ତସ୍ସ ‘‘ସୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଧୁତଧମ୍ମା ନାମାତି ଧୁତଙ୍ଗସେୱନାଯ ପଟିପକ୍ଖଭୂତାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଧୁନନୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ‘‘ଧୁତୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମାଯ ଧୁତଙ୍ଗଚେତନାଯ ଉପକାରକା ଧମ୍ମାତି କତ୍ୱା ଧୁତଧମ୍ମା ନାମ। ଅସମ୍ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତେସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅଲୁବ୍ଭନାକାରେନ ପୱତ୍ତନତୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଅଲୋଭୋ। ପଚ୍ଚଯଗେଧାଦିହେତୁକାନଂ ଲୋଲତାଦୀନଂ ସଂକିଲେସାନଂ ସମ୍ମଦେୱ ଲିଖନତୋ ଛେଦନତୋ ଗଣସଙ୍ଗଣିକାଦିଭେଦତୋ ସଂସଗ୍ଗତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିୱେଚନତୋ ସଲ୍ଲେଖତା ପୱିୱେକତା ଚ ଅଲୋଭୋ ଅମୋହୋତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପତନ୍ତି ତଦନ୍ତୋଗଧା ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତଦୁଭଯସ୍ସେୱ ପୱତ୍ତିୱିସେସଭାୱତୋ। ଇମେହି କୁସଲଧମ୍ମେହି ଅତ୍ଥୀ ଇଦମତ୍ଥୀ, ଯେନ ଞାଣେନ ପବ୍ବଜିତେନ ନାମ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠିତେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ଧୁତଗୁଣେ ସମାଦିଯତି ଚେୱ ପରିହରତି ଚ, ତଂ ଞାଣଂ ଇଦମତ୍ଥିତା। ତେନାହ ‘‘ଇଦମତ୍ଥିତା ଞାଣମେୱା’’ତି। ପଟିକ୍ଖେପୱତ୍ଥୂସୂତି ଗହପତିଚୀୱରାଦୀସୁ ତେହି ତେହି ଧୁତଙ୍ଗେହି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବୱତ୍ଥୂସୁ। ଲୋଭନ୍ତି ତଣ୍ହଂ। ତେସ୍ୱେୱ ୱାତି ପଟିକ୍ଖେପୱତ୍ଥୂସୁ ଏୱ। ଆଦୀନୱପଟିଚ୍ଛାଦକନ୍ତି ଆରକ୍ଖଦୁକ୍ଖପରାଧୀନୱୁତ୍ତିଚୋରଭଯାଦିଆଦୀନୱପଟିଚ୍ଛାଦକଂ। ଅନୁଞ୍ଞାତାନନ୍ତି ସତ୍ଥାରା ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗୱସେନ ଅନୁଞ୍ଞାତାନଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣାଦୀନଂ। ପଟିସେୱନମୁଖେନାତି ପଟିସେୱନଦ୍ୱାରେନ, ତେନ ଲେସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିସଲ୍ଲେଖମୁଖେନାତି ଅତିୱିଯ ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିମୁଖେନ, ଉକ୍କଟ୍ଠସ୍ସ ୱତ୍ତନକାନମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପନୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁଖୁମକରଣସନ୍ନିସ୍ସଯୋ ରାଗୋ ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ପତିଟ୍ଠଂ ନ ଲଭତୀତି ଆହ ‘‘ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ରାଗୋ ୱୂପସମ୍ମତୀ’’ତି। ସଲ୍ଲେଖୋ ନାମ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ହୋତି, ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେ ମୋହୋ ଅପତିଟ୍ଠୋୱ ଅପ୍ପମାଦସମ୍ଭୱତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଲ୍ଲେଖଂ ନିସ୍ସାଯ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତୀ’’ତି। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ଧୁତଙ୍ଗେସୁ। ତତ୍ଥାତି ଅରଞ୍ଞରୁକ୍ଖମୂଲେସୁ।

ସୀସଙ୍ଗାନୀତି ସୀସଭୂତାନି ଅଙ୍ଗାନି, ପରେସମ୍ପି କେସଞ୍ଚି ନାନନ୍ତରିକତାଯ, ସୁକରତାଯ ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତୋ ଉତ୍ତମଙ୍ଗାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସମ୍ଭିନ୍ନଙ୍ଗାନୀତି କେହିଚି ସମ୍ଭେଦରହିତାନି, ୱିସୁଂଯେୱ ଅଙ୍ଗାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱଡ୍ଢତି ରାଗଚରିତସ୍ସ ମୋହଚରିତସ୍ସ ଦୋସଚରିତସ୍ସାପି, ତଂ ଏକଙ୍ଗଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ହାଯତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୁକୁମାରଭାୱେନଲୂଖପଟିପତ୍ତିଂ ଅସହନ୍ତସ୍ସ। ୱଡ୍ଢତେୱ ମହାପୁରିସଜାତିକସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ୱଡ୍ଢତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉପନିସ୍ସଯରହିତସ୍ସ। ଏକମେୱ ହି ଧୁତଙ୍ଗଂ ଯଥା କିଲେସଧୁନନଟ୍ଠେନ, ଏୱଂ ଚେତନାସଭାୱତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ସମାଦାନଚେତନା’’ତି।

ତେରସାପି ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦାଯ ପରିହରନ୍ତାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ ‘‘ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ତେରସନ୍ନମ୍ପି ପରିହରଣସ୍ସ ଏକଜ୍ଝଂଯେୱ ସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଚେ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଏକପ୍ପହାରେନ ସବ୍ବଧୁତଙ୍ଗାନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗଂ? ‘‘ଛନ୍ନଂ ପଟିକ୍ଖିପାମି, ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗଂ ସମାଦିଯାମୀ’’ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୨) ୱଚନତୋ ଛନ୍ନେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପିତମତ୍ତେ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଭିଜ୍ଜତି, ନ ଅବ୍ଭୋକାସେ, ତସ୍ମା ଭେଦହେତୁନୋ ଅଭାୱେନ ତମ୍ପି ଅରୋଗମେୱ। ତଥା ସେନାସନଲୋଲୁପ୍ପସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଯଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗଂ ଗଣମ୍ହା ୱୋହୀଯନସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୬୯୧-୬୯୨) ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗଂ ଅନତିରିତ୍ତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ (ପାଚି। ୨୩୮-୨୪୦)। ପୱାରିତାଯ ହି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅତିରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। କପ୍ପିଯେ ଚ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଲୋଲତାପହାନାଯ ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନଂ, ନ ଅକପ୍ପିଯେ, ସିକ୍ଖାପଦେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଅଟ୍ଠେୱ ହୋନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସଂକଚ୍ଚିକଚୀୱରାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚପି ତିଚୀୱରସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି କତ୍ୱା। ଯଥାୱୁତ୍ତେସୂତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ତେରସସୁ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନୱିନଯକମ୍ମାଭାୱତୋ ଠପେତ୍ୱା ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗଂ ଦ୍ୱାଦସ ସାମଣେରାନଂ। ସତ୍ତାତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଏକଂ ପହାଯ ସତ୍ତ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନୱିନଯକମ୍ମାଭାୱତୋ। ‘‘ଠପେତ୍ୱା ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ହି ଇମଂ ଅନୁୱତ୍ତମାନମେୱ କତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ତ ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରୀନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପତିରୂପାନୀତି ଉପାସକଭାୱସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି।

ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଦୁତିଯପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। କମ୍ମଟ୍ଠାନଗ୍ଗହଣନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

୩୮ ।ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହୀତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାସନ୍ତୁଟ୍ଠିସଲ୍ଲେଖପୱିୱେକାପଚଯୱୀରିଯାରମ୍ଭାଦୀହି। ପରିଯୋଦାତେତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧେ ନିରୁପକ୍କିଲେସେ। ଇମସ୍ମିଂ ସୀଲେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେ। ‘‘ଚିତ୍ତଂ ଭାୱଯ’’ନ୍ତି ଇମମେୱ ଦେସନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ଅତିସଙ୍ଖେପଦେସିତତ୍ତା’’ତି। କୋ ସମାଧୀତି ସରୂପପୁଚ୍ଛା। କେନଟ୍ଠେନ ସମାଧୀତି କେନ ଅତ୍ଥେନ ସମାଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ସମାଧୀ’’ତି ପଦଂ କଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କତିୱିଧୋତି ପଭେଦପୁଚ୍ଛା।

‘‘କୋ ସମାଧୀ’’ତି କାମଞ୍ଚାଯଂ ସରୂପପୁଚ୍ଛା, ୱିଭାଗୱନ୍ତାନଂ ପନ ସରୂପୱିଭାୱନଂ ୱିଭାଗଦସ୍ସନମୁଖେନେୱ ହୋତୀତି ୱିଭାଗୋ ତାୱ ଅନୱସେସତୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ। ତଂଦସ୍ସନେ ଚ ଅଯମାଦୀନୱୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସମାଧି ବହୁୱିଧୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ବହୁୱିଧୋତି କୁସଲାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧୋ। ନାନପ୍ପକାରକୋତି ଆଲମ୍ବନମନସିକାରଛନ୍ଦପଣିଧିଅଧିମୋକ୍ଖଅଭିନୀହାରସଞ୍ଞାନାନତ୍ତାଦିନାନପ୍ପକାରୋ। ନ ସାଧେଯ୍ୟାତି ଲୋକିଯସମାଧିସ୍ସ ଭାୱନା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥୋ, ତଞ୍ଚ ନ ସାଧେଯ୍ୟ। ଝାନୱିମୋକ୍ଖାଦୀସୁ ହି ସମାଧିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଲବ୍ଭମାନେହି ୱିଭାଗେହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ କରିଯମାନେ ଝାନୱିଭଙ୍ଗାଦୀସୁ (ୱିଭ। ୫୦୮ ଆଦଯୋ) ଆଗତୋ ସବ୍ବୋ ସମାଧିପଭେଦୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତଥା ଚ ସତି ଯ୍ୱାଯଂ ଲୋକିଯସମାଧିସ୍ସ ଭାୱନାୱିଧି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାଯ ଓକାସୋୱ ନ ଭୱେଯ୍ୟ। କିଞ୍ଚ ଯେନସ୍ସ ତିକଚତୁକ୍କଝାନିକେନ ହୀନାଦିଭେଦଭିନ୍ନେନ ପୱତ୍ତିୱିଭାଗେନ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାଦିୱସେନ ନୱୱିଧୋ, ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକେନ ୱେହପ୍ଫଲାଦିୱସେନ ଦସୱିଧୋ ୱା ଏକାଦସୱିଧୋ ୱା ଭୱପ୍ପଭେଦୋ ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି। ସ୍ୱାସ୍ସ ପୱତ୍ତିୱିଭାଗୋ ଅଯଂ ସୋତି ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ୱିକ୍ଖେପାଯ ସିଯା, ଯଥା ତଂ ଅୱିସଯେ। ତେନାହ ‘‘ଉତ୍ତରି ଚ ୱିକ୍ଖେପାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟା’’ତି। କୁସଲଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି କୁସଲା ଅନୱଜ୍ଜସୁଖୱିପାକଲକ୍ଖଣା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା।

ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ସମଂ ଅୱିସାରୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ଆଧାନଂ ସମାଧାନଂ। ଅୱିସାରଲକ୍ଖଣୋ ହି ସମାଧି, ସମ୍ପିଣ୍ଡନରସୋ ଚ। ସମ୍ମା ଅୱିକ୍ଖିପନୱସେନ ଆଧାନଂ ସମାଧାନଂ। ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣୋ ୱା ହି ସମାଧି, ୱିକ୍ଖେପୱିଦ୍ଧଂସନରସୋ ଚାତି। ସ୍ୱାଯଂ ଯସ୍ମା ଏକାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତିହେତୁ, ତସ୍ମା ‘‘ଠପନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ଆହ। ତଥା ହେସ ‘‘ଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତି ସଣ୍ଠିତି ଅୱଟ୍ଠିତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୫) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଏକାରମ୍ମଣଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ସମାଧିସ୍ସ ସନ୍ତାନଟ୍ଠିତିଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତଥା ହିସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦୀପଚ୍ଚିଟ୍ଠିତି ନିଦସ୍ସିତା। ଆନୁଭାୱେନାତି ବଲେନ, ପଚ୍ଚଯଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିକ୍ଖିପମାନାତି ନ ୱିକ୍ଖିପମାନା ୱୂପସମମାନା। ଉପସମପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ହି ସମାଧି। ଏତେନସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପପଟିପକ୍ଖତଂ ଦସ୍ସେତି। ଅୱିପ୍ପକିଣ୍ଣାତି ଅୱିସଟା। ଏତେନ ଅୱିସାରଲକ୍ଖଣତଂ।

ସଯଂ ନ ୱିକ୍ଖିପତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱା ନ ୱିକ୍ଖିପନ୍ତି ଏତେନାତି ଅୱିକ୍ଖେପୋ, ସୋ ଲକ୍ଖଣଂ ଏତସ୍ସାତି ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣୋ। ୱିକ୍ଖେପଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତି, ତଥା ୱା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱିକ୍ଖେପୱିଦ୍ଧଂସନରସୋ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ଅୱିକମ୍ପନୱସେନ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ୱା ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ଅୱିକମ୍ପନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ସୁଖନ୍ତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୩୯। ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ ନାମ ସମାଧିସ୍ସ ଆୱେଣିକୋ ସଭାୱୋ, ନ ତେନସ୍ସ କୋଚି ୱିଭାଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣେନ ତାୱ ଏକୱିଧୋ’’ତି। ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଆରମ୍ମଣେ ଅପ୍ପେନ୍ତୋ ୱିଯ ପୱତ୍ତତୀତି ୱିତକ୍କୋ ଅପ୍ପନା। ତଥା ହି ସୋ ‘‘ଅପ୍ପନା ବ୍ୟପ୍ପନା’’ତି (ଧ। ସ। ୭) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତପ୍ପମୁଖତାୱସେନ ପନ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ମହଗ୍ଗତାନୁତ୍ତରେ ଝାନଧମ୍ମେ ‘‘ଅପ୍ପନା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱୋହାରୋ। ତଥା ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଭୂତେ ପରିତ୍ତଝାନେ ଉପଚାରୱୋହାରୋ। ଗାମାଦୀନଂ ସମୀପଟ୍ଠାନେ ଗାମୂପଚାରାଦିସମଞ୍ଞା ୱିଯାତି ଆହ ‘‘ଉପଚାରପ୍ପନାୱସେନ ଦୁୱିଧୋ’’ତି। ଇଧ ପନ ସମାଧିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଲୋକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ୱଟ୍ଟଂ, ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନତାଯ ଲୋକେ ନିଯୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ୱା ୱିଦିତୋତି ଲୋକିଯୋ। ତତ୍ଥ ଅପରିଯାପନ୍ନତାଯ ଲୋକତୋ ଉତ୍ତରୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋତି ଲୋକୁତ୍ତରୋ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଲୋକିଯସମାଧି ଭାୱେତବ୍ବଭାୱେନ ଗଯ୍ହତି, ଉଭଯଂ ପନ ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ତତୋ ଇତରଂ ନିଦ୍ଧାରେତୁଂ ‘‘ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରୱସେନ ଦୁୱିଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସପ୍ପୀତିକନିପ୍ପୀତିକୱସେନାତି ସହ ପୀତିଯା ୱତ୍ତତୀତି ସପ୍ପୀତିକୋ, ପୀତିସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ପୀତୀତି ନିପ୍ପୀତିକୋ, ପୀତିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ତେସଂ ୱସେନ। ସୁଖେନ ସହ ଏକୁପ୍ପାଦାଦିଭାୱଂ ଗତୋତି ସୁଖସହଗତୋ, ସୁଖସମ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପେକ୍ଖାସହଗତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉପେକ୍ଖାତି ଚେତ୍ଥ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନା ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ହି ସୁଖଦୁକ୍ଖାକାରପୱତ୍ତିଂ ଉପେକ୍ଖତି ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରସଣ୍ଠିତତ୍ତା। ସୁଖସହଗତ-ପଦେନ ଚେତ୍ଥ ସପ୍ପୀତିକୋ, ନିପ୍ପୀତିକେକଦେସୋ ଚ ସଙ୍ଗହିତୋ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତ-ପଦେନ ପନ ନିପ୍ପୀତିକେକଦେସୋୱାତି ଅଯମେତେସଂ ପଦାନଂ ୱିସେସୋ।

ସଭାୱତୋ, ପଚ୍ଚଯତୋ, ଫଲତୋ ଚ ମଜ୍ଝିମପଣୀତେହି ନିହୀନୋ, ତେସଂ ୱା ଗୁଣେହି ପରିହୀନୋତି ହୀନୋ, ଅଭନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ପଧାନଭାୱଂ ନୀତୋ ପଣୀତୋ, ଉଭିନ୍ନଂ ମଜ୍ଝେ ଭୱୋ ମଜ୍ଝିମୋ। ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ପୱତ୍ତମାନେନ ସହ ୱିତକ୍କେନ ସୱିତକ୍କୋ, ସହ ୱିଚାରେନ ସୱିଚାରୋ, ସୱିତକ୍କୋ ଚ ସୋ ସୱିଚାରୋ ଚାତି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ, ଅୱିତକ୍କାୱିଚାରୋ ଚ ଗହିତୋ। ତତ୍ଥ ୱିଚାରତୋ ଉତ୍ତରି ୱିତକ୍କେନ ସମ୍ପଯୋଗାଭାୱତୋ ଅୱିତକ୍କୋ ଚ ସୋ ୱିଚାରମତ୍ତୋ ଚାତି ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ। ୱିସେସନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥୋ ୱା ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ। ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ ହି ସମାଧି ୱିତକ୍କୱିସିଟ୍ଠେନ ୱିଚାରେନ ସୱିଚାରୋ, ଅଯଂ ପନ ୱିଚାରମତ୍ତେନ ୱିତକ୍କସଙ୍ଖାତୱିସେସରହିତେନ, ତସ୍ମା ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ଭାୱନାଯ ପହୀନତ୍ତା ୱିତକ୍କାଭାୱେନାଯଂ ୱିଚାରମତ୍ତୋ, ନ ୱିଚାରତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଭନୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅଭାୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଅୱିତକ୍କ-ୱଚନେନ ୱିଚାରମତ୍ତ-ପଦଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭଯରହିତୋ ଅୱିତକ୍କାୱିଚାରୋ। ପୀତିସହଗତାଦିୱସେନାତି ପୀତିସହଗତସୁଖସହଗତୌପେକ୍ଖାସହଗତୱସେନ। ଯଦେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସୁଖସହଗତଦୁକେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ପଟିପକ୍ଖେହି ସମନ୍ତତୋ ଖଣ୍ଡିତତ୍ତା ପରିତ୍ତୋ। ପରିତ୍ତନ୍ତି ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଯମ୍ପି ଅପ୍ପାନୁଭାୱତାଯ ପରିତ୍ତୋ ୱିଯାତି ପରିତ୍ତୋ। କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନତୋ, ୱିପୁଲଫଲତୋ, ଦୀଘସନ୍ତାନତୋ ଚ ମହନ୍ତଭାୱଂ ଗତୋ, ମହନ୍ତେହି ୱା ଉଳାରଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀହି ଗତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ମହଗ୍ଗତୋ। ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନାପି ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ପମାଣକରଧମ୍ମା, ତେସଂ ୱା ପଟିପକ୍ଖୋତି ଅପ୍ପମାଣୋ।

ପଟିପଜ୍ଜତି ଝାନଂ ଏତାଯାତି ପଟିପଦା, ପୁବ୍ବଭାଗଭାୱନା। ଦୁକ୍ଖା କିଚ୍ଛା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦୋ। ପକତିପଞ୍ଞାଯ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠତ୍ତା ଅଭିଞ୍ଞା ନାମ ଅପ୍ପନାୱହା ଭାୱନାପଞ୍ଞା, ଦନ୍ଧା ମନ୍ଦା ଅଭିଞ୍ଞା ଏତସ୍ସାତି ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞୋ। ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦୋ ଚ ସୋ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞୋ ଚାତି ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦାଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞୋ, ସମାଧି। ତଦାଦିୱସେନ। ଚତୁଝାନଙ୍ଗୱସେନାତି ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଅଙ୍ଗଭାୱୱସେନ, ଚତୁକ୍କନଯୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ହାନଭାଗିଯାଦିୱସେନାତି ହାନକୋଟ୍ଠାସିକାଦିୱସେନ।

ସମାଧିଏକକଦୁକୱଣ୍ଣନା

ଛନ୍ନଂଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଅନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ। ଇମେସଂ ୱସେନାତି ଇମେସଂ ଦସନ୍ନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ୱସେନ। ''ପୁବ୍ବଭାଗେ ଏକଗ୍ଗତା''ତି ଇମିନା ଅପ୍ପନାଯ ଉପକାରକନାନାୱଜ୍ଜନୁପଚାରସ୍ସପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ଏକାୱଜ୍ଜନସ୍ସେୱ। ଅପ୍ପନାସମାଧୀନନ୍ତି ଉପକତ୍ତବ୍ବୋପକାରକସମ୍ବନ୍ଧେ ସାମିୱଚନଂ ''ପୁରିସସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ପରିକମ୍ମନ୍ତି ଗୋତ୍ରଭୁ। ଅପରିତ୍ତୋ ସମାଧୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତୀସୁ ଭୂମୀସୂତି କାମରୂପାରୂପଭୂମୀସୁ। କୁସଲଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ''ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସିଯା ସପ୍ପୀତିକୋ, ସିଯା ନିପ୍ପୀତିକୋତି ଅନିଯମୱଚନଂ ଉପଚାରସମାଧିସାମଞ୍ଞେନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱା ଝାନାନଂ ନାନାୱଜ୍ଜନୱୀଥିଯଂ ଉପଚାରସମାଧି ସିଯା ସପ୍ପୀତିକୋ, ସିଯା ନିପ୍ପୀତିକୋ। ଏକାୱଜ୍ଜନୱୀଥିଯଂ ପନ ଆଦିତୋ ଦୁକତିକଜ୍ଝାନାନଂ ଉପଚାରସମାଧି ସପ୍ପୀତିକୋୱ, ଇତରେସଂ ନିପ୍ପୀତିକୋୱ, ୱିସଭାଗୱେଦନସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯତାଭାୱତୋ, ଏକୱୀଥିଯଂ ୱେଦନାପରିୱତ୍ତନାଭାୱତୋ ଚ। ସିଯା ସୁଖସହଗତୋ, ସିଯା ଉପେକ୍ଖାସହଗତୋତି ଏତ୍ଥାପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପନ ''ଦୁକତିକଜ୍ଝାନାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ''ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ସମାଧିତିକୱଣ୍ଣନା

ପଟିଲଦ୍ଧମତ୍ତୋତି ଅଧିଗତମତ୍ତୋ ଅନାସେୱିତୋ ଅବହୁଲୀକତୋ। ସୋ ହି ପରିଦୁବ୍ବଲଭାୱେନ ହୀନୋ ହୋତି। ନାତିସୁଭାୱିତୋତି ଅତିୱିଯ ପଗୁଣଭାୱଂ ଅପାପିତୋ। ସୁଭାୱିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତୋ ସମ୍ମଦେୱ ପଗୁଣତଂ ଉପନୀତୋ। ତେନାହ ''ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ''ତି। ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ହୀନତାଦିୱସେନାପି ଇମେସଂ ହୀନାଦିତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ହି ଉଳାରପୁଞ୍ଞଫଲକାମତାୱସେନ ପୱତ୍ତିତୋ ହୀନୋ, ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞାସମ୍ପାଦନାଯ ପୱତ୍ତିତୋ ମଜ୍ଝିମୋ, ୱିୱେକକାମତାଯ ଅରିଯଭାୱେ ଠିତେନ ପୱତ୍ତିତୋ ପଣୀତୋ। ଅତ୍ତହିତାଯ ଭୱସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତିତୋ ୱା ହୀନୋ, କେୱଲଂ ଅଲୋଭଜ୍ଝାସଯେନ ପୱତ୍ତିତୋ ମଜ୍ଝିମୋ, ପରହିତାଯ ପୱତ୍ତିତୋ ପଣୀତୋ। ୱଟ୍ଟଜ୍ଝାସଯେନ ୱା ପୱତ୍ତିତୋ ହୀନୋ, ୱିୱେକଜ୍ଝାସଯେନ ପୱତ୍ତିତୋ ମଜ୍ଝିମୋ, ୱିୱଟ୍ଟଜ୍ଝାସଯେନ ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତିତୋ ପଣୀତୋ।

ସଦ୍ଧିଂ ଉପଚାରସମାଧିନାତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ଝାନାନଂ ଉପଚାରସମାଧିନା ସହ। ୱିତକ୍କମତ୍ତେଯେୱ ଆଦୀନୱଂଦିସ୍ୱାତି ୱିତକ୍କେଯେୱ ଓଳାରିକତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଖୋଭକରଧମ୍ମୋ ଅଯ''ନ୍ତି ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ୱିଚାରଞ୍ଚ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରିତ୍ୱା। ତେନାହ ''ୱିଚାରେ ଅଦିସ୍ୱା''ତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯାତି ତଂ ଏୱଂ ପଟିଲଦ୍ଧଂ ସମାଧିଂ ସନ୍ଧାଯ। ଏତଂ ''ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧୀ''ତି ଦୁତିଯପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତୀସୂତି ଆଦିତୋ ତୀସୁ

ତେସ୍ୱେୱାତି ତେସୁ ଏୱ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକନୟେସୁ। ତତିୟେ ଚତୁତ୍ଥେତି ଚତୁକ୍କନୟେ ତତିୟେ, ପଞ୍ଚକନୟେ ଚତୁତ୍ଥେତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅୱସାନେତି ଦ୍ୱୀସୁପି ନୟେସୁ ପରିୟୋସାନଜ୍ଝାନେ। ଯଥାକ୍କମଂ ଚତୁତ୍ଥେ, ପଞ୍ଚମେ ୱା। ପୀତିସୁଖସହଗତୋ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସତିପି ପୀତିସହଗତସ୍ସାପି ସମାଧିସ୍ସ ସୁଖସହଗତଭେ ତୀଣିପି ପଦାନି ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ନିପ୍ପୀତିକସୁଖତୋ ସପ୍ପୀତିକସୁଖସ୍ସ ୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସବ୍ବୁ ପୀତିତିକଦେସନାତି ନିପ୍ପୀତିକସ୍ସେୱ ସୁଖସ୍ସ ୱସେନ ସୁଖସହଗତୋ ସମାଧି ଗହିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଉପଚାରଭୂମିୟନ୍ତି ଉପଚାରଜ୍ଝାନସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ। ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ହି ସହଜାତଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତାୟ ''ଭୂମୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି ''ସୁଖଭୂମିୟଂ କାମାୱଚରେ''ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୯୮୮) ୱିୟ। ପରିତ୍ତୋ ସମାଧି କାମାୱଚରଭାୱତୋ।

ସମାଧିଚତୁକ୍କୱଣ୍ଣନା

ପଠମସମନ୍ନାହାରୋ ଭାୱନଂ ଆରଭନ୍ତସ୍ସ ''ପଥୱୀ ପଥୱୀ''ତିଆଦିନା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ପଠମାଭିନିୱେସୋ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଉପଚାରନ୍ତି ନୀୱରଣୱିତକ୍କୱିଚାରନିକନ୍ତିଆଦୀନଂ ୱୂପସମେ ଥିରଭୂତଂ କାମାୱଚରଜ୍ଝାନଂ। ''ୟାୱ ଅପ୍ପନା''ତି ଇମିନା ପୁବ୍ବଭାଗପଞ୍ଞାୟ ଏୱ ଅଭିଞ୍ଞାଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ୱଦନ୍ତି । ଅପ୍ପନାପଞ୍ଞା ପନ ଅଭିଞ୍ଞାୱ। ୟଦଗ୍ଗେନ ହି ପୁବ୍ବଭାଗପଞ୍ଞାୟ ଦନ୍ଧସୀଘତା, ତଦଗ୍ଗେନ ଅପ୍ପନାପଞ୍ଞାୟପୀତି। ସମୁଦାଚାରଗହଣତାୟାତି ସମୁଦାଚାରସ୍ସ ଗହଣଭାୱେନ, ପୱତ୍ତିବାହୁଲ୍ଲତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସୁଖାସେୱନାତି କସିରଭାୱନା।

ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଭାୱନାୱିଧାନାପରିହାପନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅସପ୍ପାୟସେୱୀତି ଉପଚାରାଧିଗମତୋ ପୁବ୍ବେ ଅସପ୍ପାୟସେୱିତାୟ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା। ପଚ୍ଛା ଅସପ୍ପାୟସେୱିତାୟ ଦନ୍ଧା ଅଭିଞ୍ଞା ହୋତି। ସପ୍ପାୟସେୱିନୋତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପୁବ୍ବଭାଗେତି ଉପଚାରଜ୍ଝାନାଧିଗମତୋ ଓରଭାଗେ। ଅପରଭାଗେତି ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ତସ୍ସ ୱୋମିସ୍ସକତାତି ଯୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅସପ୍ପାୟଂ ସେୱିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସପ୍ପାୟସେୱୀ, ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା। ଇତରସ୍ସ ସୁଖା ପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ହୋତି। ଏୱଂ ପଠମଚତୁତ୍ଥାନଂ ୱୋମିସ୍ସକତାୟ ଦୁତିୟତତିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକତପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ସପରିପନ୍ଥତାୟ ପଟିପଦା ଦୁକ୍ଖା ହୋତି, ଇତରସ୍ସ ସୁଖା। ଅସମ୍ପାଦିତଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଅୱିସଦତାୟ ଦନ୍ଧା ଅଭିଞ୍ଞା ହୋତି, ୱିସଦତାୟ ଖିପ୍ପା ଅଭିଞ୍ଞା।

ତଣ୍ହାଅୱିଜ୍ଜାୱସେନାତି ତଣ୍ହାଅୱିଜ୍ଜାନଂ ଅଭିଭୱାନଭିଭୱୱସେନ। ସମଥୱିପସ୍ସନାଧିକାରୱସେନାତି ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ ଅସତୋ, ସତୋ ଚ ଅଧିକାରସ୍ସ ୱସେନ। ତଣ୍ହାୟ ସମାଧିସ୍ସ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସା ସମଥପଟିପଦାୟ ପରିପନ୍ଥିନୀତି ଆହ ''ତଣ୍ହାଭିଭୂତସ୍ସ ହି ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ହୋତୀ''ତି। ଅଭିଭୱୋ ଚସ୍ସା ଇତରକିଲେସେହି ଅଧିକତାୟ ଅନଭିଭୂତସ୍ସ ତଣ୍ହାୟାତି ଅଧିକାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ଅୱିଜ୍ଜା ପଞ୍ଞାୟ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖାତି ତଦଭିଭୂତସ୍ସ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞତା ୱୁତ୍ତା। ଅକତାଧିକାରୋତି ଭୱନ୍ତରେ ଅକତପରିଚୟୋ ୟଥା ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠଗନ୍ଥୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ପୟୋଗେନ ସୁପ୍ପୱତ୍ତି ୱାଚୁଗ୍ଗତୋୱ ହୋତି, ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ କତପରିଚୟସ୍ସ ଭାୱନା ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ଇଜ୍ଝତୀତି ଆହ ''କତାଧିକାରସ୍ସ ସୁଖା''ତି। ସ୍ୱାୟଂ ଅକତୋ, କତୋ ଚ ଅଧିକାରୋ ସମଥନିସ୍ସିତୋ ପଟିପଦାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ ସମାଧିପ୍ପଧାନତ୍ତା ପଟିପଦାୟ। ୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସିତୋ ଅଭିଞ୍ଞାୟଂ ଞାଣପ୍ପଧାନତ୍ତା ଅପ୍ପନାୟ। କିଲେସିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନାତି ତିକ୍ଖାତିକ୍ଖାନଂ କିଲେସିନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ୱସେନ। ତେନାହ ''ତିବ୍ବକିଲେସସ୍ସା''ତିଆଦି । ତତ୍ଥ କିଲେସା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୟୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ସଦ୍ଧାଦୀନି।

ୟଥାୱୁତ୍ତା ପଟିପଦାଭିଞ୍ଞା ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାତି ଧମ୍ମନିଦ୍ଦେସମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପଗୁଣୋତି ନ ସୁଭାୱିତୋ ୱସୀଭାୱଂ ଅପାପିତୋ। ତେନାହ ''ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି। ଅୟଂ ପରିତ୍ତୋତି ଅୟଂ ସମାଧି ଅପ୍ପାନୁଭାୱତାୟ ପରିତ୍ତୋ। ଅୱଡ୍ଢିତେତି ଏକଙ୍ଗୁଲଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ନ ୱଡ୍ଢିତେ ୟଥାଉପଟ୍ଠିତେ ଆରମ୍ମଣେ। ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ହି ୱଡ୍ଢିତଂ ଅପ୍ପମାଣମେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ''ପଗୁଣୋ ସୁଭାୱିତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କୋତୀ''ତି ଇମିନା ୟଥା ପଗୁଣୋପି ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସମାଧି ପରିତ୍ତୋୟେୱ ହୋତି, ନ ଅପ୍ପମାଣୋ, ଏୱଂ ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସ ଏକାସନେନେୱ ଉପରିଝାନନିବ୍ବତ୍ତନେନାତି ସୁଭାୱିତୋପି ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭାୱସଙ୍ଖାତାୟ ସୁଭାୱିତକିଚ୍ଚସିଦ୍ଧିୟା ''ଅପ୍ପମାଣୋ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପରେ ପନ ସଚେ ସୁଭାୱିତୋ ପଗୁଣୋ ୱସୀଭାୱଂ ପତ୍ତୋ ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଅହୋନ୍ତୋପି ଅପ୍ପମାଣୋ ଏୱ, ପମାଣକରାନଂ ରାଗାଦିପଟିପକ୍ଖାନଂ ସୁୱିଦୂରଭାୱତୋତି ୱଦନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୱୋମିସ୍ସତାୟାତି ୟୋ ଅପ୍ପଗୁଣୋ ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱଡ୍ଢିତେ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତୋ, ଅୟଂ ପରିତ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣୋ। ୟୋ ପନ ପଗୁଣୋ ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅୱଡ୍ଢିତେ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତୋ, ଅୟଂ ଅପ୍ପମାଣୋ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣୋତି ଏୱଂ ପଠମଚତୁତ୍ଥସମାଧୀନଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱୋମିସ୍ସକଭାୱେନ ଦୁତିୟତତିୟସମାଧିସଙ୍ଗାହକୋ ୱୋମିସ୍ସକନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତୋତି ତତୋ ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ୱିରତ୍ତପୀତିକନ୍ତି ଅତିକ୍କନ୍ତପୀତିକଂ ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛିତପୀତିକଂ ୱା। ଅୱଯୱୋ ସମୁଦାଯସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ସେନଙ୍ଗଂ ରଥଙ୍ଗ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯାତି ଆହ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଅଙ୍ଗଭୂତା ଚତ୍ତାରୋ ସମାଧୀ’’ତି।

ହାନଂ ଭଜତୀତି ହାନଭାଗିଯୋ, ହାନଭାଗୋ ୱା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ହାନଭାଗିଯୋ, ପରିହାନକୋଟ୍ଠାସିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଲଯସ୍ସ ଅପେକ୍ଖାଯ ଅପରିଚ୍ଚଜନତୋ ଠିତିଂ ଭଜତୀତି ଠିତିଭାଗିଯୋ। ୱିସେସଂ ଭଜତୀତି ୱିସେସଭାଗିଯୋ। ପଚ୍ଚନୀକସମୁଦାଚାରୱସେନାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକାନଂ ନୀୱରଣୱିତକ୍କୱିଚାରାଦୀନଂ ପୱତ୍ତିୱସେନ। ତଦନୁଧମ୍ମତାଯାତି ତଦନୁରୂପଭୂତାଯ ସତିଯା। ସଣ୍ଠାନୱସେନାତି ସଣ୍ଠହନୱସେନ ପତିଟ୍ଠାନୱସେନ। ‘‘ସା ପନ ତଦସ୍ସାଦସଙ୍ଖାତା, ତଦସ୍ସାଦସମ୍ପଯୁତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତା ୱା ମିଚ୍ଛାସତୀ’’ତି ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୯) ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସାପେକ୍ଖସ୍ସ ଉପରି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା ଅୱିଗତନିକନ୍ତିକା ତଂତଂପରିହରଣସତୀତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ‘‘ସତିଯା ୱା ନିକନ୍ତିଯା ୱା’’ତି ୱିକପ୍ପୱଚନଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିସେସାଧିଗମୱସେନାତି ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱୱସେନ, ୱିସେସଂ ୱା ଅଧିଗଚ୍ଛତି ଏତେନାତି ୱିସେସାଧିଗମୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ। ନିବ୍ବିଦାସହଗତସଞ୍ଞାମନସିକାରସମୁଦାଚାରୱସେନାତି ଆଦୀନୱଦସ୍ସନପୁବ୍ବଙ୍ଗମନିବ୍ବିଦନଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତସଞ୍ଞାଯ ଚ ଆଭୋଗସ୍ସ ଚ ପୱତ୍ତିୱସେନ। ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯତାତି ସଚ୍ଚାନଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝନପକ୍ଖିକତା ୱିପସ୍ସନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କାମସହଗତାତି କାମାରମ୍ମଣା, କାମସଞ୍ଞାହି ୱା ୱୋକିଣ୍ଣା। ଅୱିତକ୍କସହଗତାତି ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ମେ ଅୱିତକ୍କଂ ଝାନଂ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି ଏୱଂ ଅୱିତକ୍କାରମ୍ମଣା ଅୱିତକ୍କୱିସଯା। କାମଞ୍ଚାଯଂ ‘‘ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସା’’ତିଆଦିକୋ ପାଠୋ ପଞ୍ଞାୱସେନ ଆଗତୋ, ସମାଧିସ୍ସାପି ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହୋ ଅତ୍ଥେୱାତି ଉଦାହରଣସ୍ସ ସାତ୍ଥକତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତାଯ ପନ ପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସମାଧୀପି ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ତେସଂ ୱସେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭାୱନାମଯସ୍ସ ସମାଧିସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଉପଚାରେକଗ୍ଗତା ‘‘କାମାୱଚରୋ ସମାଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିପତିଂ କରିତ୍ୱାତି ‘‘ଛନ୍ଦୱତୋ ଚେ ସମାଧି ହୋତି, ମଯ୍ହମ୍ପି ଏୱଂ ହୋତୀ’’ତି ଛନ୍ଦଂ ଅଧିପତିଂ, ଛନ୍ଦଂ ଧୁରଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା। ଲଭତି ସମାଧିନ୍ତି ଏୱଂ ଯଂ ସମାଧିଂ ଲଭତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଛନ୍ଦସମାଧି, ଛନ୍ଦାଧିପତିସମାଧୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ୱୀରିଯସମାଧିଆଦଯୋପି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଚତୁକ୍କଭେଦେତି ଚତୁକ୍କୱସେନ ସମାଧିପ୍ପଭେଦନିଦ୍ଦେସେ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ୱିଚାରେନ ସହ ୱତ୍ତମାନୋ ୱିତକ୍କୋ ପଞ୍ଚକନଯେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ ୱିଯୋଜିତୋପି ନ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଯୋଜିତୋତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ୱିଚାରସମତିକ୍କମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାତିକ୍କମେନ ତତିଯ’’ନ୍ତି। ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚତୁକ୍କଭେଦେ ୱୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନନ୍ତି ଯୋଜନା। ପଞ୍ଚଝାନଙ୍ଗୱସେନାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଅଙ୍ଗଭାୱୱସେନ ସମାଧିସ୍ସ ପଞ୍ଚୱିଧତା ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୦।ୱିଭଙ୍ଗେତି ଞାଣୱିଭଙ୍ଗେ। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସଂୱୋଦାନ’’ନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ‘‘ସଂକିଲେସ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହାନଭାଗିଯୋ ଧମ୍ମୋତି ଅପଗୁଣେହି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀହି ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ସଞ୍ଞାମନସିକାରାନଂ କାମାଦିଅନୁପକ୍ଖନ୍ଦନଂ। ୱିସେସଭାଗିଯୋ ଧମ୍ମୋତି ପଗୁଣେହି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀହି ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ସଞ୍ଞାମନସିକାରାନଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦିଅନୁପକ୍ଖନ୍ଦନଂ। ତେନାହ ‘‘ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭି’’ନ୍ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୨୮) – ଅପଗୁଣସ୍ସ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭିନଂ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତଂ ଆରମ୍ମଣୱସେନ କାମସହଗତା ହୁତ୍ୱା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି ଚୋଦେନ୍ତି ତୁଦନ୍ତି, ତସ୍ସ କାମାନୁପକ୍ଖନ୍ଦାନଂ ସଞ୍ଞାମନସିକାରାନଂ ୱସେନ ସା ପଠମଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ହାଯତି, ତସ୍ମା ହାନଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା। ଅୱିତକ୍କସହଗତାତି ଅୱିତକ୍କଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସନ୍ତତୋ ପଣୀତତୋ ମନସି କରୋତୋ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଅୱିତକ୍କସହଗତା ସମୁଦାଚରନ୍ତି ପଗୁଣପଠମଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଧିଗମତ୍ଥାଯ ଚୋଦେନ୍ତି ତୁଦନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାନୁପକ୍ଖନ୍ଦାନଂ ସଞ୍ଞାମନସିକାରାନଂ ୱସେନ ପଠମଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ୱିସେସଭୂତସ୍ସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ପଦଟ୍ଠାନତାଯ ୱିସେସଭାଗିନୀ ପଞ୍ଞା। ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସମାଧି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ। ଇମିନା ନଯେନାତି ଇମିନା ପଠମଜ୍ଝାନେ ୱୁତ୍ତେନ ୱିଧିନା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀସୁପି ହାନଭାଗିଯଧମ୍ମୋ, ୱିସେସଭାଗିଯଧମ୍ମୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦସପଲିବୋଧୱଣ୍ଣନା

୪୧।ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ଲୋକୁତ୍ତରଅପ୍ପମାଣଅପରିଯାପନ୍ନଗ୍ଗହଣେନ ଲୋକିଯେହି ଅସାଧାରଣତୋ, ସପ୍ପୀତିକାଦିଗ୍ଗହଣେନ ସାଧାରଣତୋ ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସମାଧି ୱୁତ୍ତୋ। ଭାୱିତୋ ହୋତି ସଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତତ୍ତା। ତନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗସମାଧିଂ। ୱିସୁନ୍ତି ପଞ୍ଞାଭାୱନାଯ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ନ

ୱଦାମ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନଂ ପରିବୁନ୍ଧେତି ଉପରୋଧେତି ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦେତୀତି ପଲିବୋଧୋ ର-କାରସ୍ସ ଲ-କାରଂ କତ୍ୱା, ପରିପନ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ସମାପନେନ, ସଙ୍ଗହଣେନ ୱା ଉପରୁନ୍ଧିତ୍ୱା, ଅପଲିବୋଧଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆୱାସୋ। ପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱେଣିଯତି ଦିସ୍ସତୀତି ପରିୱେଣଂ। ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଂ ତଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ। ସ୍ୱାଯଂ ଆୱାସୋ। ନୱକମ୍ମାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆୱାସସ୍ସ ତଦଞ୍ଞଂ ଅଭିୱୁଦ୍ଧିକାରଣଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କାରଣେନାତି "ଛାଯୂଦକସମ୍ପନ୍ନଂ ସୁଲଭଭିକ୍ଖ"ନ୍ତିଆଦିନା କାରଣେନ। ଅପେକ୍ଖୱାତି ସାଲଯୋ।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପଲିବୋଧାଭାୱେ। ପାଚୀନଖଣ୍ଡରାଜିନ୍ତି ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯଂ ପବ୍ବତଖଣ୍ଡାନଂ ଅନ୍ତରେ ୱନରାଜିଟ୍ଠାନଂ। "ନାମା"ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ଅଯଂ ସମଞ୍ଞାତି ଦସ୍ସେତି। ପଟିସାମିତମେୱାତି ନିଚ୍ଚକାଲଂ ପଟିସାମେତ୍ୱାୱ ୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖମାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଧାତୁନିଧାନଟ୍ଠାନନ୍ତି କାଯବନ୍ଧନଧମ୍ମକରଣନ୍ହାନସାଟିକଅକ୍ଖକଧାତୁସଙ୍ଖାତାନଂ ପରିଭୋଗସରୀରଧାତୂନଂ ନିଦହିତଟ୍ଠାନଂ। ଇଦିସସ୍ସ ଅଯଂ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଲଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ। ଏତେନ "ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଆୱାସେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଓୱାଦୋ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି। ଇତୋ ପରେସୁପି ୱତ୍ଥୂସୁ ଏସେୱ ନଯୋ।

କୁଲନ୍ତି କୁଲଗ୍ଗହଣେନ କୁଲମନୁସ୍ସାନଂ ଗହଣଂ ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଗାମୱାସୀନଂ ୱିଯ। ଉପଟ୍ଠାକକୁଲମ୍ପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ପଗେୱ ଞାତିକୁଲନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସାପନତ୍ଥଂ, ପାଠଂ ଉଦ୍ଦିସାପେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧେୱାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ପଦେସେ, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱିହାରେତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ୱିହାରନ୍ତି ତଂ କୋରଣ୍ଡକୱିହାରଂ।

ଉପଗତୋତି ୱସ୍ସଂ ଉପଗତୋ। ସଦାତି ଗତକାଲତୋ ପଭୁତି ୱିସେସତୋ ପୱାରିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଦା ଦିୱସେ ଦିୱସେ। ପରିଦେୱମାନାତି ତଂତଂୱିଲପନୱସେନ ୱିୱିଧଂ ପରିଦେୱନ୍ତୀ। ସଙ୍ଗଂ ପୱତ୍ତିନ୍ତି ଅତ୍ତନା ତତ୍ଥ ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଛା ସମାଗମପରିଯୋସାନଂ ଦହରସ୍ସ ସଙ୍ଗଂ ପୱତ୍ତିଂ।

କାଯସକ୍ଖିନ୍ତି "ପସ୍ସ ଇମ"ନ୍ତି ମୁଖପଟିଗ୍ଗାହକଂ କତ୍ୱା। ରଥୱିନୀତପଟିପଦନ୍ତି ଦସକଥାୱତ୍ଥୁକିତ୍ତନପୁବ୍ବିକଂ ରଥୱିନୀତୂପମାହି ୱିଭାୱିତଂ ରଥୱିନୀତସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୨୫୨) ଆଗତଂ ସତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିପଟିପଦଂ। ନାଲକପଟିପଦନ୍ତି "ମୋନେଯ୍ୟଂ ତେ ଉପଞ୍ଞିସ୍ସ"ନ୍ତିଆଦିନା (ସୁ। ନି। ୭୦୬) ସତ୍ଥାରା ନାଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ଦେସିତପଟିପଦଂ। ତୁୱଟକପଟିପଦନ୍ତି "ମୂଲଂ ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖାଯା"ତିଆଦିନା (ସୁ। ନି। ୯୨୨) ଭଗୱତା ଦେସିତପଟିପଦଂ। ତତ୍ଥ ହି ଯଥାକ୍କମଂ –

"ନ ମୁନୀ ଗାମମାଗମ୍ମ, କୁଲେସୁ ସହସା ଚରେ;

ଘାସେସନଂ ଛିନ୍ନକଥୋ, ନ ୱାଚଂ ପଯୁତଂ ଭଣେ"। (ସୁ। ନି। ୭୧୬);

"ଗାମେ ଚ ନାଭିସଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଲାଭକମ୍ୟା ଜନଂ ନ ଲପଯେଯ୍ୟା"ତି। (ସୁ। ନି। ୯୩୫) –

ଏୱମାଦିକା ପରମପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ଆଗତା। ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମତାଦୀପକନ୍ତି ଚୀୱରାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସନ୍ତୋସସ୍ସ, ଭାୱନାରାମତାଯ ଚ ପକାସକଂ।

ଲଦ୍ଧୁଂତୀତି ଲାଭୋ। ତେନାହ "ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା"ତି। ମହାପରିୱାରେତି ୱିପୁଲପରିୱାରେ। ପିଣ୍ଡପାତଂ ତାୱ ଦେନ୍ତା ବୁଦ୍ଧପୂଜାପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନି ତସ୍ସ ପରିୱାରାନି କତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ତଥା ଚୀୱରାଦିଦାନେପି। ବାହୁଲ୍ଲିକପିଣ୍ଡପାତିକାତି ପିଣ୍ଡପାତିକା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯବାହୁଲ୍ଲିକା। ୱଦନ୍ତୀତି ପୁରିମଦିୱସେ ଭିକ୍ଖାଯ ଆହିଣ୍ଡନକାଲେ ଯଥାସୁତଂ ୱଦନ୍ତି। ନିଚ୍ଚବ୍ଯାୱଟୋ ଉପାସକାଦୀନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନେ।

ତସ୍ସାତି ଗଣସ୍ସ। ସୋତି ଗଣପଲିବୋଧୋ। ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ ଗଣୱାଚକସ୍ସ ପରିଯେସନମ୍ପି ଲହୁକମେୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ "ଯୋଜନତୋ ପରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା"ତି। ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମନ୍ତି ସମଣଧମ୍ମମାହ।

କତାକତେତି କତେ ଚ ଅକତେ ଚ କମ୍ମେ ଜାନନୱସେନ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, କତାକତେତି ୱା ଅପ୍ପକେ ଚ ମହନ୍ତେ ଚ କତେ, ଯଥା

''ଫଲାଫଲେ''ତି। ସଚେ ବହୁଂ ଅୱସିଟ୍ଠନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଭାରହାରା ସଙ୍ଘକିଚ୍ଚପରିଣାଯକା।

ପଚ୍ଚଜାପେକ୍ଖୋତି ସୀହଳଅଦୀପେ କିର କୁଲଦାରକାନଂ ପଚ୍ଚଜା ଆୱାହୱିୱାହସଦିସା, ତସ୍ମା ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଦିୱସଂ ଅତିକ୍କମେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ''ସଚେ ତଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ସକ୍କୋତି ଅଧିୱାସେତୁ''ନ୍ତିଆଦିନା ସମାପନେନ ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ବ୍ଯତିରେକତୋ ପନ ''ସଚେ ତଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ସକ୍କୋତି ଅଧିୱାସେତୁଂ, ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମୋୱ କାତବ୍ବୋ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସଙ୍ଗହଣେନ ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି।

ତଥାତି ଯଥା ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଗିଲାନୋ ଯାୱଜୀୱଂ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋ, ତଥା ଉପସମ୍ପାଦିତଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମୱାଚଂ ୱତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦିତୋ।

ଯୋ କୋଚି ରୋଗୋତି ମୂଲଭୂତୋ, ଅନୁବନ୍ଧୋ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଅନମତଗ୍ଗେତି ଅନୁ ଅନୁ ଅମତଗ୍ଗେ ଅନାଦିମତି।

''ଗନ୍ଥୋ''ତି ଇମିନା ଗନ୍ଥପଲିବୋଧୋ ଇଧ ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ପରିଯତ୍ତିହରଣ''ନ୍ତି। ସଜ୍ଝାଯାଦୀହୀତି ସଜ୍ଝାଯଧାରଣପରିଚଯପୁଚ୍ଛାଦୀହି। ଇତରସ୍ସାତି ଅବ୍ଯାୱଟସ୍ସ। ଯସ୍ସ ଗନ୍ଥଧୁରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସାପି ଗନ୍ଥୋ ୱତ୍ତତେୱ, ନ ତସ୍ସ ଗନ୍ଥୋ ପଲିବୋଧୋ। ଯଥା ତମ୍ହି ତମ୍ହି ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆଗତଥେରାନଂ, ନାପି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅଗନ୍ଥପସୁତସ୍ସ। ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ସୁତ୍ତପଦେସାନଂ ୱାରାନଞ୍ଚ ସଦିସତାଯ ବ୍ଯାମୁଯ୍ହନତୋ। ପୁନ ନ ଓଲୋକେସ୍ସାମୀତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ଥଧୁରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗାମୱାସିକତ୍ଥେରେହୀତି ଅନୁରାଧପୁରୱାସୀହି। ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପରିଚଯଂ ଅକତ୍ୱା। ପଞ୍ଚନିକାଯମଣ୍ଡଲେତି ଦୀଘାଗମାଦିକେ ପଞ୍ଚପି ନିକାଯେ ସିକ୍ଖିତପରିସାଯ। ପରିୱତ୍ତେସ୍ସାମୀତି ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମି। ସୁୱଣ୍ଣଭେରିନ୍ତି ସେଟ୍ଠଭେରିଂ। କତମାଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋତି କତମେସଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ, କେନ ପରିୱତ୍ତୀଯତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆଚରିଯମଗ୍ଗୋତି ଆଚରିଯାନଂ କଥାମଗ୍ଗୋ। ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କଥେତୁଂ ଯୁତ୍ତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ। ସୁୱିନିଚ୍ଛିତା ସବ୍ବା ତିପିଟକପରିଯତ୍ତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ସବ୍ବପରିଯତ୍ତିକୋ, ତେପିଟକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପୀଠେ ନିସିନ୍ନୋ ତତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ତଟ୍ଟିକାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା। ଗତକସ୍ସାତି ପଟିପତ୍ତିଗମନେନ ଗତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚସ୍ସ। ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱାତି ଆଚରିଯସ୍ସ ଅପଚିତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା। ସାଠେଯ୍ଯାଭାୱତୋ ଉଜୁ। କାରଣାକାରଣସ୍ସ ଆଜାନନତୋ ଆଜାନୀଯୋ।

ପୋଥୁଜ୍ଜନିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନେ ଭୱା। ଦୁପ୍ପରିହାରା ବହୁପରିସ୍ସଯତାଯ। ତଥା ହିସ୍ସା ଉତ୍ତାନସେଯ୍ଯକଦାରକୋ, ତରୁଣସସ୍ସଞ୍ଚ ନିଦସ୍ସିତଂ। ୱିପସ୍ସନାଯ ପଲିବୋଧୋ ସମଥଯାନିକସ୍ସ, ନ ୱିପସ୍ସନାଯାନିକସ୍ସ। ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ହି ଝାନଲାଭୀ ସମଥଯାନିକୋୱ ହୋତି ୱିପସ୍ସନାସୁଖତୋ। ଇତରେନାତି ସମଥତ୍ଥିକେନ। ଅୱସେସା ନୱ ପଲିବୋଧା।

କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାଯକୱଣ୍ଣନା

୪୨। କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନିଯୁତ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ, ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ। ତେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକେନ। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ''ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ସହୱାସୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ମୁଦୁଚିତ୍ତତନ୍ତି ଅତ୍ତନି ମୁଦୁଚିତ୍ତତଂ ଜନେତି, ଅଯଞ୍ଚ ସହୱାସୀନଂ ଚିତ୍ତମଦ୍ଦୱଜନନାଦିଅତ୍ଥୋ ''ମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତୀ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତେନ ମେତ୍ତାନିସଂସସୁତ୍ତେନ (ଅ। ନି। ୧୧।୧୫; ପଟି। ମ। ୨।୨୨; ମି। ପ। ୪।୪।୬) ଦୀପେତବ୍ବୋ। ଅନୋଲୀନୱୁତ୍ତିକୋ ହୋତି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ। ଦିବ୍ବାନିପି ଆରମ୍ମଣାନି ପଗେୱ ଇତରାନି। ସବ୍ବତ୍ଥ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସମଣକରଣୀଯେ, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗେ। ପୁବ୍ବାସେୱନୱସେନ ଅତ୍ଥଯିତବ୍ବଂ। ଯୋଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନଂ ଯୋଗାନୁଯୋଗୋ, ତଦେୱ କରଣୀଯଟ୍ଠେନ କମ୍ମଂ, ତସ୍ସ ଯୋଗାନୁଯୋଗକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିହେତୁ।

ନିଚ୍ଚଂ ପରିହରିତବ୍ବତ୍ତାତି ସବ୍ବତ୍ଥକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଏକଦାୱ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସବ୍ବକାଲଂ ପରିହରଣୀଯତ୍ତା ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା। ଏୱମାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ପିଯଭାୱାଦୀହି ଗୁଣେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ। କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ହି ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁତସମ୍ପନ୍ନୋ ଚାଗସମ୍ପନ୍ନୋ ୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ସତିସମ୍ପନ୍ନୋ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଦ୍ଦହତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ, କମ୍ମଫଲଞ୍ଚ, ତେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯା ହେତୁଭୂତଂ ସତ୍ତେସୁ ହିତେସିତଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜତି। ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଯା ସତ୍ତାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ଗରୁ ଭାୱନୀଯୋ ଚୋଦକୋ ପାପଗରହୀ ୱତ୍ତା ୱଚନକ୍ଖମୋ, ସୁତସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ଗମ୍ଭୀରାନଂ କଥାନଂ କତ୍ତା ହୋତି, ଚାଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ହୋତି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ପୱିୱିତ୍ତୋ ଅସଂସଟ୍ଠୋ, ୱୀରିଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ହୋତି ଅତ୍ତହିତପରହିତପଟିପତ୍ତିଯଂ, ସତିସମ୍ପତ୍ତିଯା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ହୋତି, ସମାଧିସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ସମାହିତଚିତ୍ତୋ, ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅୱିପରୀତଂ ପଜାନାତି। ସୋ ସତିଯା କୁସଲାକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିଯୋ ସମନ୍ନେସମାନୋ ପଞ୍ଞାଯ ସତ୍ତାନଂ

ହିତାହିତଂ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନିତ୍ୱା ସମାଧିନା ତତ୍ଥ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱୀରିୟେନ ସତ୍ତେ ଅହିତଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ହିତେ ନିୟୋଜେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ପିୟୋ…ପେ… ନିୟୋଜକୋତି ଏୱମାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତ"ନ୍ତି।

ତଂ ପନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ପରମୁକ୍କଂସଗତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ମମଂ ହୀ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାରକଭାୱଂ ୟୋଗକମ୍ମସ୍ସ। ପକାସେତି ଅତ୍ତାନଂ ପଟିପତ୍ତିୟା ଅମୋଘଭାୱଦସ୍ସନେନ ସମୁତ୍ତେଜନାୟ, ସମ୍ପହଂସନାୟ ଚ, ନନୁ କଥେସି ପୱେଣିପାଲନତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱରୂପୋତି ପେସଲୋ ହୁତ୍ୱା ବହୁସ୍ସୁତୋ। ତନ୍ତିଧରୋତି ସୁତ୍ତଧରୋ ତତ୍ଥ କେହିଚିପି ଅସଂହୀରୋ। ୱଂସାନୁରକ୍ଖକୋତି ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୱଂସସ୍ସ ଅନୁରକ୍ଖକୋ। ପୱେଣିପାଲକୋତି ପୱେଣିୟା ଆଚରିୟୁଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଅନୁପାଲକୋ। ଆଚରିୟମତିକୋତି ଆଚରିୟମତିୟଂ ନିୟୁତ୍ତୋ ତସ୍ସା ଅନତିୱତ୍ତନତୋ। ନ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ପକାସେତି କଥେତୀତି ନ ଅତ୍ତନୋମତିକୋ, ଅତ୍ତନୋ ମତିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ୱତ୍ତା ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

"ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଖୀଣାସୱାଦୟୋ"ତିଆଦି ଏକଚ୍ଚଖୀଣାସୱତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାନେ ସେୟ୍ୟୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଖୀଣାସୱାଦୟୋତି "ୟଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତୁକାମୋ"ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଖୀଣାସୱାଦିକା। ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାନଂ ୱିସୋଧିତତ୍ତାତି ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବତୋ "ଉଗ୍ଗହୋ"ତି ଲଦ୍ଧନାମାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନୁପକାରାୟ ପାଳିୟା, ତଦତ୍ଥଂ ପରିପୁଚ୍ଛନତୋ "ପରିପୁଚ୍ଛା"ତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାୟ ଚ ୱିସେସତୋ ସୋଧିତତ୍ତା ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ ନିଜ୍ଜଟଂ କତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସୁତ୍ତଞ୍ଚ କାରଣଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚସୁପି ନିକାୟେସୁ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ସୁତ୍ତପଦଞ୍ଚେୱ ସୁତ୍ତାନୁଗତଂ ୟୁତ୍ତିଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱା। ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ୟୋଜେତ୍ୱାତି ୟସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ଉପକାରାନୁପକାରଂ ୟୁତ୍ତିଂ ମଗ୍ଗନେନ ୟୋଜେତ୍ୱା, ସମାଦାୟ ୱା ସମ୍ପଦେୱ ହଦୟେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିଧିଂ ମହାମଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ।

ସବ୍ବତ୍ଥାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାରେ। ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କୁରୁମାନେନାତି ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ, ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଗମିକୱତ୍ତନ୍ତି ୟଥାରହଂ ତଂ ତଂ ୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତେନ। ସବ୍ବପାରିହାରିୟତେଲନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଅଙ୍ଗାନଂ , ସବ୍ବେସଂ ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ପରିହରିତବ୍ବତେଲଂ। ଠପେମୀତି ଅନୁଜାନାପନଂ। ୟଂ ତଂ ସମ୍ମାୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏକଦିୱସଂ ସାୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେନାପୀତି ୟୋଜନା। ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ଆଗମନକାରଣଂ। ସପ୍ପାୟୱେଲା ସରୀରଚିନ୍ତାନଂ କଲ୍ଲସମୟୋ।

ଚରିୟାୱଣ୍ଣନା

୪୩। ସନ୍ତାନେ ରାଗସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନଭାୱେନ ଚରଣଂ ପୱତ୍ତି ରାଗଚରିୟା, ସା ସସ୍ସତାସୟାଦୟୋ ୱିୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତଥା ଦୋସଚରିୟାଦୟୋ। ସଂସଗ୍ଗୋ ସମ୍ପୟୋଗାରହୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ୟଥା "ରାଗମୋହଚରିୟା ଦୋସମୋହଚରିୟା"ତିଆଦି। ସନ୍ନିପାତୋ ଏକସନ୍ତତିପରିୟାପନ୍ନତାୱସେନ, ୟଥା "ରାଗଦୋସଚରିୟା ରାଗଦୋସମୋହଚରିୟା"ତିଆଦି। ଇମା ଏୱ ହି ସନ୍ଧାୟ "ଅପରାପି ଚତସ୍ସୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାତି ୟଥା ରାଗାଦୀନଂ, ତଥା ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ସଂସଗ୍ଗସନ୍ନିପାତୱସେନ ସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିଚରିୟା ସଦ୍ଧାୱିତକ୍କଚରିୟା ବୁଦ୍ଧିୱିତକ୍କଚରିୟା ସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱିତକ୍କଚରିୟାତି। ଇମା ଅପରାପି ଚତସ୍ସୋ। ଏୱନ୍ତି ସଂସଗ୍ଗସନ୍ନିପାତୱସେନ। ସଂସଗ୍ଗନ୍ତି ସଂସଜ୍ଜନଂ ମିସ୍ସୀକରଣଂ "ରାଗସଦ୍ଧାଚରିୟା ଦୋସସଦ୍ଧାଚରିୟା"ତିଆଦିନା। ଅନେକାତି ତେସଟ୍ଠି, ତତୋ ଅତିରେକାପି ୱା, ତା ପନ ଅସମ୍ମୋହନ୍ତେନ ସଂୟୁତ୍ତସୁତ୍ତଟୀକାୟଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସିତାତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବା। "ପକତୀ"ତି ଇମିନା ଅସତି ପଟିପକ୍ଖଭାୱନାୟଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସନ୍ତାନେ ଚରିୟାୟ ସଭାୱଭୂତତଂ ଦସ୍ସେତି। ଉସ୍ସନ୍ନତା ଅଞ୍ଞଧମ୍ମେହି ରାଗାଦୀନଂ ଅଧିକତା, ୟତୋ ରାଗଚରିୟାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟସମୱାୟେ ରାଗାଦୟୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଅଭିଣ୍ହଞ୍ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତାସଂ ୱସେନାତି ଛନ୍ନଂ ମୂଲଚରିୟାନଂ ୱସେନ ଛଏୱ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଅନେକପୁଗ୍ଗଲା ସିୟୁଂ, ତଥା ଚ ସତି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସିଦ୍ଧି ଚ ନ ସିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ସଦ୍ଧା ବଲୱତୀ ହୋତି ରାଗୁସ୍ସନ୍ନେ ସନ୍ତାନେ ତଦନୁଗୁଣସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ନିୟୋଗତୋ ଅଧିକଭାୱସମ୍ଭୱତୋ। ତେନାହ "ରାଗସ୍ସ ଆସନ୍ନଗୁଣତ୍ତା"ତି, ସିନେହପରିୟେସନାପରିଚ୍ଚଜନେହି ସଭାଗଧମ୍ମତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଭାଗୋ ହି ଦୂରେପି ଆସନ୍ନେୟେୱାତି ସଭାଗତାଲକ୍ଖଣମିଧ ଆସନ୍ନଗ୍ଗହଣଂ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାୟ ସିନିୟ୍ହନଂ ପସାଦୱସେନ ଅକାଲୁସ୍ସିୟଂ ଅଲୂଖତା , ରାଗସ୍ସ ପନ ରଞ୍ଜନୱସେନ। ସଦ୍ଧାୟ ପରିୟେସନଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚନୱସେନ ତନ୍ନିନ୍ନତା, ରାଗସ୍ସ ତଣ୍ହାୟନୱସେନ। ସଦ୍ଧାୟ ଅପରିଚ୍ଚଜନଂ ଓକପ୍ପନୱସେନ ଅନୁପକ୍ଖନ୍ଦନଂ, ରାଗସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଗୱସେନାତି ଏୱଂ ଭିନ୍ନସଭାୱାନମ୍ପି ତେସଂ ୟଥା ଅଲୂଖତାଦିସାମଞ୍ଞେନ ସଭାଗତା, ଏୱଂ ତଂସମଙ୍ଗୀନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ଆହ "ରାଗଚରିତସ୍ସ ସଦ୍ଧାଚରିତୋ ସଭାଗୋ"ତି।

ପଞ୍ଞା ବଲୱତୀ ହୋତି ଦୋସୁସ୍ସନ୍ନେ ସନ୍ତାନେ ତଦନୁଗୁଣସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ନିୟୋଗତୋ ଅଧିକଭାୱସମ୍ଭୱତୋ। ତେନାହ "ଦୋସସ୍ସ ଆସନ୍ନଗୁଣତ୍ତା"ତି, ଅନଲ୍ଲୀୟନପରିୟେସନପରିୱଜ୍ଜନେହି ସଭାଗଧମ୍ମତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୟ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଅନଲ୍ଲୀୟନଂ ତସ୍ସ ୟଥାସଭାୱାୱବୋଧୱସେନ

ୱିସଂସଟ୍ଠତା, ଦୋସସ୍ସ ପନ ବ୍ଯାପଜ୍ଜନୱସେନ। ପଞ୍ଞାଯ ପରିଯେସନଂ ଯଥାଭୂତଦୋସପୱିଚଯୋ, ଦୋସସ୍ସ ଅଭୂତଦୋସନିଜିଗୀସା। ପଞ୍ଞାଯ ପରିୱଜ୍ଜନଂ ନିବ୍ବିଦ୍ଦନାଦିୱସେନ ଞାଣୁତ୍ରାସୋ, ଦୋସସ୍ସ ଅହିତାଧାନୱସେନ ଛଡ୍ଡନନ୍ତି ଏୱଂ ଭିନ୍ନସଭାୱାନମ୍ପି ତେସଂ ଯଥା ଅନଲ୍ଲୀଯନାଦିସାମଞ୍ଞେନ ସଭାଗତା, ଏୱଂ ତଂସମଙ୍ଗୀନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦୋସଚରିତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧିଚରିତୋ ସଭାଗୋ’’ତି।

ଅନ୍ତରାଯକରା ୱିତକ୍କାତି ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କା ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ମୋହୁସ୍ସନ୍ନେ ସନ୍ତାନେ ତଦନୁଗୁଣସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପୱତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ। ତେନାହ ‘‘ମୋହସ୍ସ ଆସନ୍ନଲକ୍ଖଣତ୍ତା’’ତି, ଅନୱଟ୍ଠାନଚଞ୍ଚଲଭାୱେହି ସଭାଗଧମ୍ମତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅନୱଟ୍ଠାନଂ ପରିକପ୍ପୱସେନ ସୱିପ୍ଫାରତାଯ, ମୋହସ୍ସ ସମ୍ମୂଳ୍ହତାୱସେନ ବ୍ଯାକୁଲତାଯ। ତଥା ୱିତକ୍କସ୍ସ ଲହୁପରିୱିତକ୍କନେନ ତଦଙ୍ଗଚଲତାଯ ଚଞ୍ଚଲତା, ମୋହସ୍ସ ଅନୋଗାଳ୍ହତାଯାତି ଏୱଂ ଭିନ୍ନସଭାୱାନମ୍ପି ତେସଂ ଯଥା ଅନୱଟ୍ଠାନାଦିସାମଞ୍ଞେନ ସଭାଗତା, ଏୱଂ ତଂସମଙ୍ଗୀନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ମୋହଚରିତସ୍ସ ୱିତକ୍କଚରିତୋ ସଭାଗୋ’’ତି।

ତଣ୍ହା ରାଗୋଯେୱ ସଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ରାଗଚରିଯାୱିନିମୁତ୍ତା ତଣ୍ହାଚରିଯା ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତୋତି ତେନ ରାଗେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ଦୋସାଦଯୋ ୱିଯ ତେନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଦୁଭଯନ୍ତି ତଣ୍ହାମାନଦ୍ୱଯଂ। ନାତିୱତ୍ତତୀତି ସଭାୱତୋ, ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ଚ ନ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱତ୍ତତି। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଥା ରାଗଦୋସେହି ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ସହ ୱତ୍ତମାନସ୍ସପି ମୋହସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନତାୱସେନ ୱିସୁଂ ଚରିଯାଭାୱୋ, ନ କେୱଲଂ ମୋହସ୍ସେୱ, ତଥା ସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱିତକ୍କାନଂ। ଏୱଂ ରାଗେନ ସତିପି ସମ୍ପଯୋଗେ ମାନସ୍ସାପି ୱିସୁଂ ଚରିଯାଭାୱୋ ଯୁତ୍ତୋ ସିଯା, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ରାଗପଟିଘମାନଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାୱିଜ୍ଜାନଂ ୱିଯ ଅନୁସଯଟ୍ଠୋ ଇମେସଂ ରାଗାଦୀନଂଯେୱ ଆୱେଣିକୋ ଚରିଯଟ୍ଠୋତି, ନତ୍ଥେୱ ମାନଚରିଯା। ଯତୋ ଚରିଯା ‘‘ପକତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା। ପକତି ଚ ସଭାୱୋତି। ଏତେନେୱ ଦିଟ୍ଠିଯାପି ୱିସୁଂ ଚରିଯାଭାୱାଭାୱୋ ସଂୱଣ୍ଣିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ମୋହଚରିଯନ୍ତୋଗଧାୱ ଦିଟ୍ଠିଚରିଯାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମୋହନିଦାନତ୍ତା ଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସମ୍ପଯୋଗଂ ସମୁଚ୍ଚିନୋତି ମୋହନିଦାନତ୍ତା, ମୋହସମ୍ପଯୁତ୍ତତ୍ତା ଚାତି।

୪୪।କିଂ ସପ୍ପାଯନ୍ତି କୀଦିସଂ ସେନାସନାଦିସପ୍ପାଯଂ। ପୁବ୍ବାଚିଣ୍ଣଂ ପୁରିମଜାତୀସୁ ଆଚରିତଂ। ଏକଚ୍ଚେତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତେନ ହି ୱିମୁତ୍ତିମଗ୍ଗେ ତଥା ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେ କିରାତି କିର-ସଦ୍ଦୋ ଅରୁଚିସୂଚନତ୍ଥୋ। ଇଟ୍ଠପ୍ପଯୋଗୋ ମନାପକିରିଯା। ସୁଭକମ୍ମବହୁଲୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସୋଭନକମ୍ମକାରୀ। ନ ସବ୍ବେ ରାଗଚରିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ଅଲୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଇଟ୍ଠପ୍ପଯୋଗସୁଭକମ୍ମବହୁଲତାସମ୍ଭୱତୋ, ସଗ୍ଗା ଚୱିତ୍ୱା ଇଧୂପପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ଏତେନ ଅସତି ପୁବ୍ବହେତୁନିଯାମେ ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣମତ୍ତେନ ନ ତେସଂ ଲୁଦ୍ଧତା, ଲୁଦ୍ଧଭାୱହେତୁକା ଚ ରାଗଚରିଯାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇତରେତି ଛେଦନାଦିକମ୍ମବହୁଲା ନିରଯାଦିତୋ ଇଧୂପପନ୍ନା ଚ ନ ସବ୍ବେ ଦୋସମୋହଚରିତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି ଯୋଜନା। ଇଧାପି ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣସ୍ସ କୋଧନଭାୱେ, ମୂଳ୍ହଭାୱେ ଚ ଅନେକନ୍ତିକତ୍ତା ଦୋସମୋହଚରିତତାଯପି ଅନେକଂସିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଧାତୂନଂ ଉସ୍ସଦନିଯମୋ ଯଦି ପମାଣତୋ, ସୋ ନତ୍ଥି, ଅଥ ସାମତ୍ଥିଯତୋ, ସୋପି ଏକଂସିକୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଯଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ନଯେନ ଉସ୍ସଦନିଯମୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତେନେୱାତି ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପନ ଧାତୂନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ। ଦୋସନିଯମେତି ସେମ୍ହାଦିଦୋସାଧିକତାଯ ରାଗାଦିଚରିତୋ ହୋତୀତି ଦୋସୱସେନ ଚରିଯାନିଯମେ ‘‘ସେମ୍ହାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ସେମ୍ହାଧିକୋ ମୋହଚରିତୋ’’ତି, ‘‘ୱାତାଧିକୋ ମୋହଚରିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ୱାତାଧିକୋ ରାଗଚରିତୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତମ୍ପି ଦୋସୱସେନ ନିଯମୱଚନଂ ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧମେୱ। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନୱଚନନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦକାରିକାଯ ପଞ୍ଞାଯ ନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୱଚନଂ, ଅନୁପପରିକ୍ଖିତୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉସ୍ସଦକିତ୍ତନେତି ୱିପାକକଥାଯଂ ଗହିତୌସ୍ସଦକିତ୍ତନେ। ପୁବ୍ବହେତୁନିଯାମେନାତି ପୁରିମଭୱେ ପୱତ୍ତଲୋଭାଦିହେତୁନିଯାମେନ। ନିଯାମୋତି ଚ ତେସଂଯେୱ ଲୋଭାଦୀନଂ ପଟିନିଯତୋ ଲୁବ୍ଭନାଦିସଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଲୋଭୋ ଉସ୍ସଦୋ ଏତେସନ୍ତି ଲୋଭୁସ୍ସଦା, ଉସ୍ସନ୍ନଲୋଭା, ଲୋଭାଧିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମୋହୁସ୍ସଦା ଚାତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ତେନ ଯେ ଇମେ ଲୋଭୁସ୍ସଦତାଦୀନଂ ପଞ୍ଚକଂ ୱୋମିସ୍ସତୋ ଚ ଚୁଦ୍ଦସ ପଭେଦା ଇଚ୍ଛିତା, ତେ ଅନୱସେସତୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଛସ୍ୱେୱ ତେସଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଫଲଭୂତା ଚେତ୍ଥ ଲୋଭୁସ୍ସଦତାଦଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଇଦାନି ତଂ ନେସଂ ଲୋଭୁସ୍ସଦତାଦୀନଂ ପଞ୍ଚକଂ ୱୋମିସ୍ସକତାଦିଂ ୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। କମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣେତି କମ୍ମକରଣୱେଲାଯଂ। ଲୋଭୋ ବଲୱାତି ଲୋଭୋ ତଜ୍ଜାଯ ପଚ୍ଚଯସାମଗ୍ଗିଯା ସାମତ୍ଥିଯତୋ ଅଧିକୋ ହୋତି। ଅଲୋଭୋ ମନ୍ଦୋତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖୋ ଅଲୋଭୋ ଦୁବ୍ବଲୋ। କଥଂ ପନେତେ ଲୋଭାଲୋଭା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭୂତା ଏକକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି? ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ‘‘ଏକକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ନିକନ୍ତିକ୍ଖଣଂ ପନ ଆଯୂହନପକ୍ଖିଯମେୱ କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ପରିଯାଦାତୁନ୍ତି ଅଭିଭୱିତୁଂ ନ

ସଙ୍କୋତି। ଯୋ ହି ‘‘ଏୱଂସୁନ୍ଦରଂ ଏୱଂୱିପୁଲଂ ଏୱଂମହଗ୍ଘଞ୍ଚ ନ ସକ୍କା ଦାତୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅମୁଉଚାଗତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତାଯ ଚେତନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଅଲୋଭୋ, ସୋ ସମ୍ମଦେୱ ଲୋଭଂ ପରିଯାଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଦୋସମୋହାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା, ତାଦିସପଚ୍ଚଯଲାଭେନ ଚ ଅଦୋସାମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ। ତସ୍ମାତି ଲୋଭାଦୋସାମୋହାନଂ ବଲୱଭାୱତୋ, ଅଲୋଭଦୋସମୋହାନଞ୍ଚ ଦୁବ୍ବଲଭାୱତୋତି ୱୁତ୍ତମେୱ କାରଣଂ ପଚ୍ଚାମସତି। ସୋତି ତଂସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ। ତେନ କମ୍ମେନାତି ତେନ ଲୋଭାଦିଉପନିସ୍ସଯୱତା କୁସଲକମ୍ମୁନା। ସୁଖସୀଲୋତି ସଖିଲୋ। ତମେୱତ୍ଥଂ ‘‘ଅକ୍କୋଧନୋ’’ତି ପରିଯାଯେନ ୱଦତି।

ପୁରିମନଯେନେୱାତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ମନ୍ଦା ଅଲୋଭାଦୋସା ଲୋଭଦୋସେ ପରିଯାଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅମୋହୋ ପନ ବଲୱା ମୋହଂ ପରିଯାଦାତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱାରେ ଯଥାରହଂ ଅତିଦେସତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁଟ୍ଠୋତି କୋଧନୋ। ଦନ୍ଧୋତି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ। ସୀଲକୋତି ସୁଖସୀଲୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଲୋଭୱସେନ, ଦୋସମୋହଲୋଭଦୋସଲୋଭମୋହଦୋସମୋହଲୋଭଦୋସମୋହୱସେନାତି ତଯୋ ଏକକା, ତଯୋ ଦୁକା, ଏକୋ ତିକୋତି ଲୋଭାଦିଉସ୍ସଦୱସେନ ଅକୁସଲପକ୍ଖେଯେୱ ସତ୍ତ ୱାରା, ତଥା କୁସଲପକ୍ଖେ ଅଲୋଭାଦିଉସ୍ସଦୱସେନାତି ଚୁଦ୍ଦସ ୱାରା ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭଦୋସାମୋହା, ଅଲୋଭାଦୋସମୋହା, ଅଲୋଭଦୋସମୋହା ବଲୱନ୍ତୋତି ଆଗତେହି କୁସଲପକ୍ଖେ ତତିଯଦୁତିଯପଠମୱାରେହି ଦୋସୁସ୍ସଦମୋହୁସ୍ସଦଦୋସମୋହୁସ୍ସଦୱାରା ଗହିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଲୋଭାଦୋସମୋହା, ଲୋଭଦୋସାମୋହା, ଲୋଭାଦୋସାମୋହା ବଲୱନ୍ତୋତି ଆଗତେହି ତତିଯଦୁତିଯପଠମୱାରେହି ଅଦୋସୁସ୍ସଦଅମୋହୁସ୍ସଦଅଦୋସାମୋହୁସ୍ସଦୱାରା ଗହିତା ଏୱାତି ଅକୁସଲକୁସଲପକ୍ଖେସୁ ତଯୋ ତଯୋ ୱାରେ ଅନ୍ତୋଗଧେ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠେୱ ୱାରା ଦସ୍ସିତା। ଯେ ପନ ଉଭଯେସଂ ମିସ୍ସତାୱସେନ ଲୋଭାଲୋଭୁସ୍ସଦୱାରାଦଯୋ ଅପରେ ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ୱାରା ଦସ୍ସେତବ୍ବା, ତେ ଅଲବ୍ଭନତୋ ଏୱ ନ ଦସ୍ସିତା। ନ ହି ଏକସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଅନ୍ତରେନ ଅୱତ୍ଥନ୍ତରଂ ‘‘ଲୋଭୋ ଚ ବଲୱା, ଅଲୋଭୋ ଚା’’ତିଆଦି ଯୁଜ୍ଜତୀତି, ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱା ହି ଏତେସଂ ବଲୱଦୁବ୍ବଲଭାୱୋ, ସହଜାତଧମ୍ମୱସେନ ୱା। ତତ୍ଥ ଲୋଭସ୍ସ ତାୱ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଅଲୋଭେନ ଅନଧିଭୂତତାଯ ବଲୱଭାୱୋ, ତଥା ଦୋସମୋହାନଂ ଅଦୋସାମୋହେହି। ଅଲୋଭାଦୀନଂ ପନ ଲୋଭାଦିଅଭିଭୱନତୋ, ସବ୍ବେସଞ୍ଚ ସମାନଜାତିଯମଭିଭୁଯ୍ୟ ପୱତ୍ତିୱସେନ ସହଜାତଧମ୍ମତୋ ବଲୱଭାୱୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଲୋଭୋ ବଲୱା ଅଲୋଭୋ ମନ୍ଦୋ, ଅଦୋସାମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ଦୋସମୋହା ମନ୍ଦା’’ତି। ସୋ ଚ ନେସଂ ମନ୍ଦବଲୱଭାୱୋ ପୁରିମୂପନିସ୍ସଯତୋ ତଥା ଆସଯସ୍ସ ପରିଭାୱିତତାଯ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯୋ ଲୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତୋତି ଯୋ ଉସ୍ସଦକିତ୍ତନେ ‘‘ଲୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ଇଧ ଚରିଯାୱିଚାରେ ‘‘ରାଗଚରିତୋ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁଟ୍ଠଦନ୍ଧାତି ‘‘ଦୁଟ୍ଠୋ, ଦନ୍ଧୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତା ଯଥାକ୍କମଂ ଦୋସମୋହଚରିତା। ପଞ୍ଞୱାତି ସାତିସଯଂ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଯତୋ ସଦ୍ଧାୱିତକ୍କେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି ବୁଦ୍ଧିଚରିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଲୋଭାଦୋସାନଂ ବଲୱଭାୱୋ ସଦ୍ଧୂପନିସ୍ସଯତାଯ ୱିନା ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଲୁଦ୍ଧଅଦୁଟ୍ଠା ପସନ୍ନପକତିତାଯ ସଦ୍ଧାଚରିତା’’ତି।

ଅଯଞ୍ଚ ନଯୋ ସାଧାରଣତୋ ୱୁତ୍ତୋତି ନିଦ୍ଧାରିତପୁବ୍ବହେତୁନିଯାମୱସେନେୱ ବୁଦ୍ଧିଚରିତାଦିକେପି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅମୋହପରିୱାରେନାତି ଅମୋହପରିକ୍ଖିତ୍ତେନ, ଉପନିସ୍ସଯତୋ ସମ୍ପଯୋଗତୋ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ଅଭିସଙ୍ଖତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଲୋଭାଦିନା ୱୋମିସ୍ସପରିୱାରେନାତି ଏତ୍ଥ ଲୋଭମୋହାଦିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଅୱିରୁଦ୍ଧୱୋମିସ୍ସପରିୱାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିରୋଧୋ ଚ ଯୁଗଗ୍ଗାହୱସେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଯା ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ସଦ୍ଧାନୁସାରିଧମ୍ମାନୁସାରିଗୋତ୍ତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି ଭିନ୍ନସଭାୱାନେୱ। ଏକଂସେନ ଚ ମିସ୍ସକଚରିଯାପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା ପୁବ୍ବହେତୁନିଯାମେନ ଚରିଯାସିଦ୍ଧିତୋ। ତଥା ଚେୱ ଉସ୍ସଦକିତ୍ତନଂ ପୱତ୍ତଂ ଯଥାରହଂ ଲୋଭାଲୋଭାଦୀନଂ ୱିପାକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱତୋ। ତେନାହ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (ପଟି। ମ। ୧।୨୩୨) –

‘‘ଗତିସମ୍ପତ୍ତିଯା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତେ କତମେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ହେତୂନଂ ପଚ୍ଚଯା ଉପପତ୍ତି ହୋତି? କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଜୱନକ୍ଖଣେ ତଯୋ ହେତୂ କୁସଲା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଜାତଚେତନାଯ ସହଜାତପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି କୁସଲମୂଲପଚ୍ଚଯାପି ସଙ୍ଖାରା। ନିକନ୍ତିକ୍ଖଣେ ଦ୍ୱେ ହେତୂ ଅକୁସଲା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଜାତଚେତନାଯ ସହଜାତପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଅକୁସଲମୂଲପଚ୍ଚଯାପି ସଙ୍ଖାରା। ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ତଯୋ ହେତୂ ଅବ୍ୟାକତା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଜାତଚେତନାଯ ସହଜାତପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ନାମରୂପପଚ୍ଚଯାପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯାପି ନାମରୂପ’’ନ୍ତି –

ଆଦି । ପୁବ୍ବହେତୁନିଯାମେନ ଚ ଯଥା ତିହେତୁକସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯଂ, ନ ତଥା ଦୁହେତୁକସ୍ସ। ଯଥା ଚ ଦୁହେତୁକସ୍ସ ଇତିକତ୍ତବ୍ବତା ନେପକ୍କଂ, ନ ତଥା ଅହେତୁକସ୍ସ। ଏୱଂ ଲୋଭୁସ୍ସଦାଦଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ରାଗଚରିତାଦଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି। ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ନିଗମୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱଂ

ଲୋଭାଦୀସୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୪୫।ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ପୁଚ୍ଛାୱଚନେ। ନୟୋତି ଜାନନନୟୋ। ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ୱୁତ୍ତୋପି ଅତ୍ଥୋ ଧମ୍ମମୁଖେନେୱ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନେନାହ ‘‘ଚରିୟାୟୋ ୱିଭାୱୟେ’’ତି। ପକତିଗମନେନାତି ଅକିତ୍ତିମେନ ସଭାୱଗମନେନ। ଚାତୁରିୟେନାତି ଚାତୁରଭାୱେନ ସିଙ୍ଗାରେନ। ଉକ୍କୁଟିକନ୍ତି ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠମଜ୍ଝଂ। ଖଣନ୍ତୋ ୱିୟାତି ଭୂମିଂ ଖଣନ୍ତୋ ୱିୟ। ଅନୁକଡ୍ଢିତନ୍ତି ପାଦନିକ୍ଖେପସମୟେ କଡ୍ଢନ୍ତୋ ୱିୟ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପତି। ତେନସ୍ସ ପଦଂ ଅନୁକଡ୍ଢିତଂ ପଚ୍ଛତୋ ଅଞ୍ଛିତଂ ହୋତି। ପରିବ୍ଭାକୁଲାୟାତି ପରିତୋ ଆଲୁଳିତାୟ। ଛମ୍ଭିତୋ ୱିୟାତି ୱିତ୍ଥାୟନ୍ତୋ ୱିୟ। ଭୀତୋ ୱିୟାତି କେଚି। ସହସାନୁପୀଳିତନ୍ତି ଅଗ୍ଗପାଦେନ, ପଣ୍ହିୟା ଚ ସହସାୱ ସନ୍ନିରୁଜ୍ଝିତଂ। ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦସ୍ସାତି ୱିନିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦନସ୍ସ ପହୀନକିଲେସସ୍ସ। ଇଦମୀଦିସଂ ପଦନ୍ତି ଭଗୱତୋ ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ୱଦତି।

ପାସାଦିକନ୍ତି ପସାଦାୱହଂ। ମଧୁରାକାରନ୍ତି ଇଟ୍ଠାକାରଂ। ଥଦ୍ଧାକାରନ୍ତି ଥମ୍ଭିତାକାରଂ। ଅତରମାନୋତି ନତରମାନୋ, ସଣିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମୋଧାୟାତି ସମ୍ମଦେୱ ଓଧାୟ ଅୱିକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି କାୟପସାରଣଲକ୍ଖଣାୟ ନିପଜ୍ଜାୟ ସେୟ୍ୟାୟ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୟତି ନିଦ୍ଦାୟତି। ପକ୍ଖିତ୍ତକାୟୋତି ଅୱକ୍ଖିତ୍ତକାୟୋ ଅୱସୋ ୱିୟ ସହସା ପତିତକାୟୋ। ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନନ୍ତି ୱିରୂପସନ୍ନିୱେସଂ। ୱିକ୍ଖିତ୍ତକାୟୋତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଖିତ୍ତଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୋ।

ସମ୍ପରିୱତ୍ତକନ୍ତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା। ଆଲୋଳଅୟମାନୋ ୱାଲିକାକଚୱରାନି ଆକୁଲୟନ୍ତୋ।

ନିପୁଣମଧୁରସମସକ୍କଚ୍ଚକାରୀତି ସୁକୋସଲ୍ଲଂ ସୁନ୍ଦରଂ ଅୱିସମଂ ସାଭିସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ କରଣସୀଲୋ। ଗାଳ୍ହଥଦ୍ଧୱିସମକାରୀତି ଥିରଂ ଅସିଥିଲଂ ୱିସମଞ୍ଚ କରଣସୀଲୋ। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଅପରିନିଟ୍ଠିତଂ।

ମୁଖପୂରକନ୍ତି ମୁଖସ୍ସ ପୂରଣଂ ମହନ୍ତଂ। ଅରସପଟିସଂୱେଦୀତି ନରସପଟିସଂୱେଦୀ। ଭାଜନେ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋତି ଭୋଜନଭାଜନେ ସିତ୍ଥାନି ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ। ମୁଖଂ ମକ୍ଖେନ୍ତୋତି ବହିମୁଖଂ ମକ୍ଖେନ୍ତୋ।

କିଲନ୍ତରୂପୋୱିୟାତି ତସ୍ସ ଅସହନେନ ଖେଦପ୍ପତ୍ତୋ ୱିୟ। ଅଞ୍ଞାଣୁପେକ୍ଖାୟାତି ଅଞ୍ଞାଣଭୂତାୟ ଉପେକ୍ଖାୟ। ଅଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତାୟ ଉପେକ୍ଖାୟାତି କେଚି।

ମାୟାଦୀସୁ ସନ୍ତଦୋସପଟିଚ୍ଛଦନଲକ୍ଖଣା ମାୟା। ଅସନ୍ତଗୁଣପକାସନଲକ୍ଖଣଂ ସାଠେୟ୍ୟଂ। ଉନ୍ନତିଲକ୍ଖଣୋ ମାନୋ। ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନାମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଲକ୍ଖଣା ପାପିଚ୍ଛତା। ସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନାମୁଖେନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଲକ୍ଖଣା ମହିଚ୍ଛତା। ସକଲାଭେନ ଅସନ୍ତୁସ୍ସନଲକ୍ଖଣା ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା। ୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ସିଙ୍ଗଂ, ସିଙ୍ଗାରତାନାଗରିକଭାୱସଙ୍ଖାତଂ କିଲେସସିଙ୍ଗଂ। ଅତ୍ତନୋ ସରୀରସ୍ସ, ଚୀୱରାଦିପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଚ ମଣ୍ଡନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଲୋଲୁପ୍ପଂ ଚାପଲ୍ୟଂ। ଏୱମାଦୟୋତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପମଦପ୍ପମାଦାଦୟୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

ପରାପରାଧସ୍ସ ଉପନୟ୍ହନଲକ୍ଖଣୋ ଉପନାହୋ। ପରେସଂ ଗୁଣମକ୍ଖଣଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ। ପରସ୍ସ ଗୁଣେ ଡଂସିତ୍ୱା ଅପନେନ୍ତୋ ୱିୟ ୟୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଳାସୋ। ପରସମ୍ପତ୍ତିଉସୂୟନଲକ୍ଖଣା ଇସ୍ସା। ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିନିଗୂହନଲକ୍ଖଣଂ ମଚ୍ଛରିୟଂ। ଇଧ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଦୋୱଚସ୍ସତାପାପମିତ୍ତତାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅନୁସ୍ସାହନଂ ଥିନଂ। ଅସତ୍ତିୱିଘାତୋ ମିଦ୍ଧଂ। ଚେତସୋ ଅୱୂପସମୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ। ୱିପ୍ପଟିସାରୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ସଂସୟୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା। ଅୟୋନିସୋ ଦଳ୍ହଗ୍ଗାହୋ ଆଧାନଗ୍ଗାହିତା। ୟଥାଗହିତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଗାହସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିୱେଠିୟତା ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗିୟତା। ଇଧ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚଅସମ୍ପଜଞ୍ଞାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମୁତ୍ତଚାଗତାତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠଚାଗତା ନିସ୍ସଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗୋ। ୟଥା ମାୟାଦୟୋ, ତଥା ପୱତ୍ତା ଅକୁସଲକ୍ଖନ୍ଧା, ୟଥା ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସନକାମତାଦୟୋ, ତଥା ପୱତ୍ତା କୁସଲକ୍ଖନ୍ଧା ୱେଦିତବ୍ବା।

ପସାଦନୀୟଟ୍ଠାନଂ ନାମ ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ। ସଂୱେଜନୀୟଟ୍ଠାନାନି ଜାତିଆଦୀନି। କୁସଲାନୁୟୋଗେତି କୁସଲଧମ୍ମଭାୱନାୟଂ। ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି କିଚ୍ଚାନଂ ରତ୍ତିଭାଗେ ପରିୱିତକ୍କନଂ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାୟନା। ତଥାୱିତକ୍କିତାନଂ ତେସଂ ଦିୱସଭାଗେ ଅନୁଟ୍ଠାନଂ ଦିୱା ପଜ୍ଜଲନା। ହୁରାହୁରଂ ଧାୱନାତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତୱୋସଗ୍ଗୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ଇଦଂ ପୁରେ ଚିତ୍ତମଚାରି ଚାରିକଂ, ୟେନିଚ୍ଛକଂ ୟତ୍ଥକାମଂ ୟଥାସୁଖ’’ନ୍ତି (ଧ। ପ।

୩୨୬), ‘‘ଚିତ୍ତମସ୍ସ ୱିଧାୱତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୫୫) ଚ।

ଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିଦସ୍ସନାଦି ଚ ପାଠଇଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଅନାଗତମେୱାତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି ‘‘ସଙ୍କାକାରେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଆଗତମ୍ପି ଅତ୍ଥେୱାତି ହି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ରାଗଚରିତସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନୋତି ତତ୍ଥ ୱିନିଧାଯ ଭାୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନେନ ଅପ୍ପମାଦକାରିନୋ। ଭିନ୍ନଲକ୍ଖଣା ଇରିଯାପଥାଦଯୋତି ଚାତୁରିଯେନ ଅଚାତୁରିଯେନ ସଣିକଂ, ସହସା ଚ ଗମନାଦଯୋ। ନ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିଆଦିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବଂ।

୪୬।ସପ୍ପାଯଂ ହିତଂ, କିଲେସୱିଘାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧୋତୱେଦିକନ୍ତି ଅପରିସୁଦ୍ଧପରିକ୍ଖେପୱେଦିକଂ। ଭୂମଟ୍ଠକନ୍ତି ଭୂମିତଲେଯେୱ ଉଟ୍ଠାପିତଂ ଉପରିମତଲରହିତଂ। ଏକତୋ ଓନତସ୍ସ ପବ୍ବତପାଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗୋ ଅକତଭିତ୍ତିଭୂମିପରିକମ୍ମୋ ଅକତପବ୍ଭାରୋ। ଜତୁକାଭରିତନ୍ତି ଅଧୋମୁଖାହି ଓଲମ୍ବମାନମୁଖାହି ଖୁଦ୍ଦକୱଗ୍ଗୁଲୀହି ପରିପୁଣ୍ଣଂ। ଓଲୁଗ୍ଗୱିଲୁଗ୍ଗନ୍ତି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନଂ। ଉଜ୍ଜଙ୍ଗଲଂ ଲୂଖଧୂସରଂ ଛାଯୂଦକରହିତଂ। ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିଭଯେନ ସାସଙ୍କଂ। ଦୁରୂପନ୍ତି ୱିରୂପଂ। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣନ୍ତି ଅସୁନ୍ଦରୱଣ୍ଣଂ, ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନଂ ୱା। ଜାଲାକାରେନ କତପୂୱଂ ଜାଲପୂୱଂ। ସାଣି ୱିଯ ଖରସମ୍ଫସ୍ସନ୍ତି ସାଣିଫଲକୋ ୱିଯ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସଂ। ଭାରିକଭାୱେନ, ଅନ୍ତରନ୍ତରା ତୁନ୍ନକରଣେନ ଚ କିଚ୍ଛପରିହରଣଂ। ଆଣିଗଣ୍ଠିକାହତୋତି ଆଣିନା, ଗଣ୍ଠିଯା ଚ ହତସୋଭୋ। ଇଦଂ ରାଗଚରିତସ୍ସ ସପ୍ପାଯଂ, ଏୱମସ୍ସ କିଲେସସମୁଦାଚାରୋ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏସେୱ ନଯୋ ସେସେସୁପି।

ଦିସାମୁଖନ୍ତି ଦିସାଭିମୁଖଂ, ଅବ୍ଭୋକାସାଭିମୁଖନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମହାକସିଣନ୍ତି ମହନ୍ତଂ କସିଣମଣ୍ଡଲଂ। ସେସଂ ସେନାସନାଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ମୋହଚରିତସ୍ସ, ତଂ ଦୋସଚରିତସ୍ସ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ।

ୱିତକ୍କୱିଧାୱନସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଯଥା ତଂ ଆଯସ୍ମତୋ ମେଘିଯତ୍ଥେରସ୍ସ। ଦରୀମୁଖେତି ପବ୍ବତୱିୱରେ। ପରିତ୍ତନ୍ତି ସୁପ୍ପସରାୱମତ୍ତଂ।

ପଭେଦପରିଚ୍ଛେଦତୋ ନିଦାନପରିଚ୍ଛେଦତୋ ୱିଭାୱନପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସପ୍ପାଯପରିଚ୍ଛେଦତୋତି ପଚ୍ଚେକଂ ପରିଚ୍ଛେଦ-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ୱିଭାୱନାତି ‘‘ଅଯଂ ରାଗଚରିତୋ’’ତିଆଦିନା ଜାନନୱିଭାୱନା। ଏକଚ୍ଚକସିଣାନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନମତ୍ତସ୍ସ ପସଙ୍ଗେନ କଥିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନ ଚ ତାୱ ଚରିଯାନୁକୂଲଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବାକାରେନ ଆୱିକତ’’ନ୍ତି।

ଚତ୍ତାଲୀସକମ୍ମଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୪୭।ସଙ୍ଖାତନିଦ୍ଦେସତୋତି ସଙ୍ଖାତାନଂ ‘‘ଚତ୍ତାଲୀସାଯା’’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟାୱସେନ ଗହିତାନଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦେସତୋ। ‘‘ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତକାନି ଉପଚାରଜ୍ଝାନାୱହାନି, ଏତ୍ତକାନି ଅପ୍ପନାଜ୍ଝାନାୱହାନୀ’’ତି ଉପଚାରପ୍ପନାୱହତୋ। ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଏକଜ୍ଝାନିକାନି, ଏତ୍ତକାନି ଦୁକତିକଜ୍ଝାନିକାନି, ଏତ୍ତକାନି ସକଲଜ୍ଝାନିକାନୀ’’ତି ଝାନପ୍ପଭେଦତୋ। ‘‘ଏତେସୁ ଅଙ୍ଗସମତିକ୍କମୋ, ଏତେସୁ ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମୋ’’ତି ଏୱଂ ସମତିକ୍କମତୋ। ‘‘ଏତ୍ତକାନେତ୍ଥ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବାନି, ଏତ୍ତକାନି ନ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱଡ୍ଢନାୱଡ୍ଢନତୋ। ଆରମ୍ମଣତୋତି ସଭାୱଧମ୍ମନିମିତ୍ତନୱତ୍ତବ୍ବୱସେନ, ଚଲିତାଚଲିତୱସେନ ଚ ଆରମ୍ମଣୱିଭାଗତୋ। ଭୂମିତୋତି କାମାୱଚରାଦିଭୂମିୱିଭାଗତୋ। ଗହଣତୋତି ଦିଟ୍ଠାଦିୱସେନ ଗହଣୱିଭାଗତୋ। ପଚ୍ଚଯତୋତି ଆରୁପ୍ପାଦୀନଂ ଯଥାରହଂ ପଚ୍ଚଯଭାୱତୋ। ଚରିଯାନୁକୂଲତୋତି ରାଗଚରିଯାଦୀନଂ ଅନୁକୂଲଭାୱତୋ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୀତି ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଯୋଗକମ୍ମସ୍ସ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନାନି। ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକାତି ଚତୁବ୍ବିଧରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନୱନ୍ତୋ, ତେସଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁକ୍କନଯୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକେସୂତି ତିକଜ୍ଝାନିକେସୁ ପୁରିମେସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ, ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନିକେସୁ ଆନାପାନକସିଣେସୁ। ସେସେସୂତି ୱୁତ୍ତାୱସେସେସୁ ଏକୱୀସତିଯା କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଦିଟ୍ଠହଦଯରୂପସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଆଦିକମ୍ମିକୋ ଚେତୋପରିଯଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଇତରସ୍ସାତି କସିଣଫରଣଂ ଚେତୋପରିଯଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରସତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚେତସା ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ହୋତୀ’’ତି। ଓକାସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତାତି ଅତ୍ତନୋ ଠିତୋକାସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ତଥା ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲସ୍ସ ସମ୍ପାଦିତତ୍ତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାରେନେୱ ତାନି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ତତ୍ଥ ୱଡ୍ଢନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଚେ ପନ କୋଚି ୱଡ୍ଢେଯ୍ୟ, ନ ତେନ କୋଚି ଗୁଣୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଆନିସଂସାଭାୱା ଚା’’ତି। ‘‘ତେସୁ ପନା’’ତିଆଦିନା ତମେୱ ଆନିସଂସାଭାୱଂ ୱିୱରତି। ଯସ୍ମା ୱଡ୍ଢିତେସୁ କୁଣପରାସିଯେୱ ୱଡ୍ଢତି, ଅୱଡ୍ଢିତେପି କାମରାଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନା ହୋତିଯେୱ, ତସ୍ମା ଆନିସଂସାଭାୱୋ। ୱିଭୂତାତି ୱିପୁଲାରମ୍ମଣତାଯ ସୁପାକଟା, ୱଡ୍ଢିତନିମିତ୍ତତାଯ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣଭାୱେନ ପରିବ୍ଯତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

କେୱଲନ୍ତି ସକଲଂ ଅନୱସେସଂ। “ପଥୱିଂ ଇମ”ନ୍ତି ୱଚନଂ ଉପଟ୍ଠାନାକାରେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲାଭିତ୍ତାତି ସାତିସଯଂ ଲାଭିତାଯ, ଉକ୍କଂସଗତୱସିଭାୱତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଥେରୋ ହି ପରମାଯ ୱସିପତ୍ତିଯା ଅସ୍ସମଣ୍ଡଲେ ଅସ୍ସଂ ସାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ଯତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋପି ଠିତୋପି ତଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତେୱ। ତେନସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ନିମିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢିତଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ “ସବ୍ବଦିସାସୂ”ତିଆଦି।

ୱୁତ୍ତାତି ଧମ୍ମସଙ୍ଗହେ ୱୁତ୍ତା। ମହନ୍ତେତି ୱିପୁଲେ। ନିନ୍ନଥଲାଦିୱସେନ ହି ଏକଦେସେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ଗହଣୱସେନ ସକଲସରୀରେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି। ମହନ୍ତେ ୱା ସରୀରେ। ଅପ୍ପକେତି ସରୀରସ୍ସ ଏକଦେସେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଯୋଜନା। ଅପ୍ପକେ ୱା ଖୁଦ୍ଦକେ ଦାରକସରୀରେ। ଏତନ୍ତି ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ଆଦୀନୱନ୍ତି “ଅସୁଭରାସି ଏୱ ୱତ୍ଥତି, ନ ଚ କୋଚି ଆନିସଂସୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ ଆଦୀନୱଂ।

ସେସାନିପି ନ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବାନୀତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଉପପତ୍ତିତୋ ୱିୱରିତୁଂ “କସ୍ମା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପିଚୁପିଣ୍ଡାଦିୱସେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ୱାତସଙ୍ଘାତସନ୍ନିସ୍ସଯନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ “ୱାତରାସିଯେୱ ୱଡ୍ଢତୀ”ତି। ଓକାସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ନାସିକଗ୍ଗମୁଖନିମିତ୍ତାଦିଓକାସେନ ସପରିଚ୍ଛେଦଂ। ୱାଯୋକସିଣୱଡ୍ଢନେ ୱିଯ ନ ଏତ୍ଥ କୋଚି ଗୁଣୋ, କେୱଲଂ ୱାତୱଡ୍ଢନମେୱାତି ଆହ “ସାଦୀନୱତ୍ତା”ତି। ତେସନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାନଂ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ। ନ ଚ ତେନ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୀତି ତେନ ସତ୍ତରାସିୱଡ୍ଢନେନ ପଥୱୀକସିଣାଦିୱଡ୍ଢନେ ୱିଯ କିଞ୍ଚି ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥି। ପରିଗ୍ଗହୱସେନାତି ଅପରିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଭାୱନାୱିସଯସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୱସେନ, ନ ନିମିତ୍ତୱଡ୍ଢନୱସେନ। ତେନାହ “ଏକାୱାସଦ୍ୱିଆୱାସାଦିନା”ତିଆଦି। ଏତ୍ଥାତି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନାଯଂ। ଯଦଯନ୍ତି ଯଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଅଯଂ ଯୋଗୀ। ସୀମାସମ୍ଭେଦେନେୱ ହେତ୍ଥ ଉପଚାରଜ୍ଝାନୁପ୍ପତ୍ତି, ନ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ ପରିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣତା ଝାନସ୍ସାତି ଆହ “ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣତାପେତ୍ଥ ପରିଗ୍ଗହୱସେନା”ତି, କତିପଯେ ସତ୍ତେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ମେତ୍ତାଦଯୋ ପରିତ୍ତାରମ୍ମଣା, ବହୁକେ ଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆକାସଂ କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମତ୍ତା ନ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ୱକ୍ଖତି ୱା ଯଂ ତେନ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ପରିକପ୍ପଜମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ୱଡ୍ଢେତୁଂ ସକ୍କା, ନ ଇତରନ୍ତି ଆହ “ନ ହି ସକ୍କା ସଭାୱଧମ୍ମଂୱଡ୍ଢେତୁ”ନ୍ତି । ଆରୁପ୍ପାନଂ ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣାରମ୍ମଣତା ପରିତ୍ତକସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସେ, ୱିପୁଲକସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସେ ଚ ପୱତ୍ତିଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସାନି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦୀନି ଦସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି। ଅନିମିତ୍ତତ୍ତାତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାଭାୱା।

ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାନୀତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଭୂତାନି ଆରମ୍ମଣାନି। ସେସାନି ଅଟ୍ଠାରସ। ସେସାନି ଛାତି ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି ଇମାନି ସେସାନି ଛ। ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନପୁବ୍ବତାଯ ୱିପୁବ୍ବକଂ। ପଗ୍ଘରମାନଲୋହିତତାଯ ଲୋହିତକଂ। କିମୀନଂ ପଚଲନେନ ପୁଳୱକଂ, ଚଲିତାରମ୍ମଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱାତପାନୱିୱରାଦୀହି ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ସୂରିଯାଲୋକାଦିକସ୍ସ ଚଲନାକାରୋ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଓଭାସମଣ୍ଡଲାରମ୍ମଣମ୍ପି ଚଲିତାରମ୍ମଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବଭାଗେତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ପୁବ୍ବଭାଗେ। ସନ୍ନିସିନ୍ନମେୱାତି ସନ୍ତଂ ନିଚ୍ଚଲମେୱ।

ଦେୱେସୂତି କାମାୱଚରଦେୱେସୁ, ତତ୍ଥ ଅସୁଭାନଂ ପଟିକୂଲସ୍ସ ଚ ଆହାରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅଭାୱତୋ “ଆନାପାନସ୍ସତି ଚା”ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦିଟ୍ଠେନାତି ଦିଟ୍ଠେନ ୱତ୍ଥୁନା କାରଣଭୂତେନ। ଗହେତବ୍ବାନୀତି ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି, ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବୋଗ୍ଗହନିମିତ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ “ପୁବ୍ବଭାଗେ”ତିଆଦି। ତସ୍ସାତି କାଯଗତାସତିଯା। ଉଚ୍ଛୁସସ୍ସାଦୀନଂ ପତ୍ତେସୁ ପଚଲମାନୱଣ୍ଣଗ୍ଗହଣମୁଖେନ ୱା ତସ୍ସ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ “ୱାଯୋକସିଣଂ ଦିଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠେନା”ତି। ନ ଆଦିକମ୍ମିକେନ ଗହେତବ୍ବାନୀତି ଆଦିକମ୍ମିକେନ ନ ଗହେତବ୍ବାନି, ଭାୱନାରମ୍ଭୱସେନ ନ ପଟ୍ଠପେତବ୍ବାନି, ହେଟ୍ଠିମେ ତଯୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ, କସିଣେସୁ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଞ୍ଚ ଅନଧିଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା।

ଇମେସୁ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୂତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନଗ୍ଗହଣେନ ଯଥାରହଂ ଆରମ୍ମଣାନଂ, ଝାନାନଞ୍ଚ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁଖୱିହାରସ୍ସାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସ୍ସ।

“ଏକାଦସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଅନୁକୂଲାନୀ”ତି ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ୱକ୍ଖତି ହି “ସବ୍ବଞ୍ଚେତ”ନ୍ତିଆଦି। ଅନୁକୂଲାନି ରାଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନସ୍ସ ଉପାଯଭାୱତୋ। ଅଟ୍ଠ ଅନୁକୂଲାନୀତି ଯୋଜନା। ଏୱଂ ସେସେସୁ। ଏକନ୍ତି ଇଦଂ ଅନୁସ୍ସତିଅପେକ୍ଖଂ ଅନୁସ୍ସତୀସୁ ଏକନ୍ତି, ନ ମୋହଚରିତୱିତକ୍କଚରିତାପେକ୍ଖଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସାପି ଅନୁକୂଲସ୍ସ ଅଲବ୍ଭନତୋ । “ସଦ୍ଧାଚରିତସ୍ସପୁରିମା ଛ ଅନୁସ୍ସତିଯୋ”ତି ଇଦଂ ଅତିସପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସେୱ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଂ ଇମସ୍ସ ଅତିସପ୍ପାଯନ୍ତି ଗହେତବ୍ବସ୍ସ ୱିସେସସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ସବ୍ବଚରିତାନଂ ଅନୁକୂଲାନି। ପରିତ୍ତନ୍ତି ସରାୱମତ୍ତଂ, ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି ତତୋ ଅଧିକପମାଣଂ। ପରିତ୍ତଂ ୱା ସୁପ୍ପସରାୱମତ୍ତଂ, ଅପ୍ପମାଣଂ ଅଧିକପମାଣଂ ଖଲମଣ୍ଡଲାଦିକସିଣଭାୱେନ ପରିଗ୍ଗହିତଂ।

ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମାତି ଚତ୍ତାରୋ ମନସିକରଣୀଯା ଧମ୍ମା। ଉତ୍ତରୀତି ସୀଲସମ୍ପଦା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ସପ୍ପାଯଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ୱୀରିଯଂ; ପଞ୍ଚଞ୍ଚାତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପତିଟ୍ଠାନତୋ ଉପରି। ଅସୁଭାତି ଅସୁଭଭାୱନା ଏକାଦସସୁ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଭାୱନାନୁଯୋଗା। ମେତ୍ତାତି ଅନୋଧିସୋ, ଓଧିସୋ ୱା ପୱତ୍ତା ମେତ୍ତାଭାୱନା। ଆନାପାନସ୍ସତୀତି ସୋଳସୱତ୍ଥୁକା ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନା। ୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦାଯାତି ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କାନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ। ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତି ''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩।୧୩୭; ଧ॰ ପ॰ ୨୭୭; ମହାନି॰ ୨୭) ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା। ଅସ୍ମିମାନସମୁଗ୍ଘାତାଯାତି ''ଅସ୍ମୀ''ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ନୱୱିଧସ୍ସାପି ମାନସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନାଯ। ଏତ୍ଥ ହି ଏକସ୍ସେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବା ୱୁତ୍ତା, ନ ଏକସ୍ସ ଚତୁଚରିଯତାଯ। ତେନ ୱିଞ୍ଞାଯତି ''ସବ୍ବାନିପି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ସବ୍ବାକୁସଲୱିକ୍ଖମ୍ଭନାନି ସବ୍ବକୁସଲପରିବ୍ରୂହନାନୀ''ତି।

ଏକସ୍ସେୱ ସତ୍ତ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ୱୁତ୍ତାନି, ନ ଚାଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ସବ୍ବଚରିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଚନମତ୍ତେତି ''ଅସୁକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅସୁକଚରିତସ୍ସ ଅନୁକୂଲ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୱଚନମତ୍ତେ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ତଥାୱଚନସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୋ ପନ ''ସବ୍ବଞ୍ଚେତ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିଭାୱିତୋ ଏୱ।

୪୮। ''ପିଯୋ ଗରୂ''ତିଆଦିନା (ଅ॰ ନି॰ ୭।୩୭) ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ। ''ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ସଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା। ସୋମନସ୍ସମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ''ଏୱଂ ବହୁପରିସ୍ସଯୋଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଠାନେଯେୱ ମଯା ନିଯ୍ୟାତିତୋ''ତି। ତେନାହ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦି।

ଅତଜ୍ଜନୀଯୋତି ନ ତଜ୍ଜେତବ୍ବୋ ନ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଅତଜ୍ଜନୀଯଭାୱୋ ଦୋୱଚସ୍ସତାଯ ୱା ସିଯା, ଆଚରିଯେ ଅନିୱିଟ୍ଠପେମତାଯ ୱାତି ତଦୁଭଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦୁବ୍ବଚୋ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ହି ଆଚରିଯେନ ତଜ୍ଜିଯମାନୋ କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି, ଯୋ ୱା ''କିମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱାସେନା''ତି ପକ୍କମତି, ଅଯଂ ଦୁୱିଧୋପି ଅତଜ୍ଜନୀଯୋ। ଧମ୍ମେନାତି ୱାଦାନୁସାସନିଧମ୍ମେନ। ଗୂଳ୍ହଂ ଗଣ୍ଠନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଗଣ୍ଠଂ, ସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦିସହିତଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ।

ତୁମ୍ବକମତ୍ଥାଯାତି ୱୁତ୍ତେତି ''ସତପୋରିସେ ପପାତେ ପତନେନ ତୁମ୍ବକଂ କୋଚି ଅତ୍ଥୋ ହୋତୀ''ତି କେନଚି ୱୁତ୍ତେ। ଘଂସେନ୍ତୋତି ''ମନୁସ୍ସକକ୍କେନ ତୁମ୍ବକଂ କୋଚି ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଘଂସେନ୍ତୋ ନିରୱସେସଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଖେପେତୁଂ ଉସ୍ସହେଯ୍ୟଂ। ''ମମ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୁନ୍ଧନେନ ତୁମ୍ବକଂ କୋଚି ରୋଗୱୂପସମାଦିକୋ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି କେନଚି ୱୁତ୍ତେ। ତୀହିପି ଭିକ୍ଖୂହି ଆଚରିଯେ ଭତ୍ତିପୱେଦନମୁଖେନ ୱୀରିଯାରମ୍ଭୋ ଏୱ ପୱେଦିତୋ।

୪୯। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ଚିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଯତ୍ଥ ସେତି, ସୋ ତସ୍ସ ଆସଯୋ ''ମିଗାସଯୋ'' ୱିଯ, ଆସଯୋ ଏୱ ଅଜ୍ଝାସଯୋ। ସୋ ଦୁୱିଧୋ ୱିପନ୍ନୋ, ସମ୍ପନ୍ନୋତି। ତତ୍ଥ ୱିପନ୍ନୋ ସସ୍ସତାଦିମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସନିସ୍ସିତୋ। ସମ୍ପନ୍ନୋ ଦୁୱିଧୋ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ, ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋତି। ତେସୁ ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ''ସମ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାସଯେନା''ତି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦାନି ନଂ ୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଲୋଭାଦୀନଂ ୱସେନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଛହାକାରେହୀତି ଅଲୁଦ୍ଧନାଦୀହି ଛହି ଆକାରେହି। ସମ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାସଯେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗିଯାନଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଦୀନଂ ସାଧନୱସେନ, ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଭାୱେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଏତସ୍ସାତି ସମ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାସଯୋ, ତେନ। ଅଲୋଭାଦଯୋ ହି ଅନେକଦୋସୱିଧମନତୋ, ଅନେକଗୁଣାୱହତୋ ଚ ସତ୍ତାନଂ ବହୁକାରା ୱିସେସତୋ ଯୋଗିନୋ। ତଥା ହି ଅଲୋଭାଦଯୋ ମଚ୍ଛେରମଲାଦୀନଂ ପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ (ଧ॰ ସ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧ ମୂଲରାସୀୱଣ୍ଣନା) –

''ଅଲୋଭୋ ମଚ୍ଛେରମଲସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ, ଅଦୋସୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟମଲସ୍ସ, ଅମୋହୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅଭାୱନାଯ। ଅଲୋଭୋ ଚେତ୍ଥ ଦାନହେତୁ, ଅଦୋସୋ ସୀଲହେତୁ, ଅମୋହୋ ଭାୱନାହେତୁ। ତେସୁ ଚ ଅଲୋଭେନ ଅନଧିକଂ ଗଣ୍ହାତି ଲୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଧିକଗ୍ଗହଣତୋ, ଅଦୋସେନ ଅନୂନଂ ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ଊନଗ୍ଗହଣତୋ, ଅମୋହେନ ଅୱିପରୀତଂ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱିପରୀତଗ୍ଗହଣତୋ।

''ଅଲୋଭେନ ଚେତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଦୋସଂ ଦୋସତୋ ଧାରେନ୍ତୋ ଦୋସେ ପୱତ୍ତତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ହି ଦୋସଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ଅଦୋସେନ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଗୁଣଂ ଗୁଣତୋ ଧାରେନ୍ତୋ ଗୁଣେ ପୱତ୍ତତି, ଦୁଟ୍ଠୋ ହି ଗୁଣଂ ମକ୍ଖେତି। ଅମୋହେନ ଯାଥାୱସଭାୱଂ ଯାଥାୱସଭାୱତୋ ଧାରେନ୍ତୋ ଯାଥାୱସଭାୱେ ପୱତ୍ତତି , ମୂଳ୍ହୋ ହି ତଚ୍ଛଂ 'ଅତଚ୍ଛ'ନ୍ତି, ଅତଚ୍ଛଞ୍ଚ 'ତଚ୍ଛ'ନ୍ତି ଗଣ୍ହାତି। ଅଲୋଭେନ ଚ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି ଲୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଯସଭାୱତୋ, ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗାସହନତୋ ଚ, ଅଦୋସେନ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅପ୍ପିଯସଭାୱତୋ, ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗାସହନତୋ ଚ, ଅମୋହେନ ଇଚ୍ଛିତାଲାଭଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି, ଅମୂଳ୍ହସ୍ସ ହି 'ତଂ କୁତେତ୍ଥ ଲବ୍ଭା'ତି ଏୱମାଦିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସଭାୱତୋ।

''ଅଲୋଭେନ ଚେତ୍ଥ ଜାତିଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି ଅଲୋଭସ୍ସ ତଣ୍ହାପଟିପକ୍ଖତୋ, ତଣ୍ହାମୂଲକତ୍ତା ଚ ଜାତିଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ଅଦୋସେନ ଜରାଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି

ତିକ୍ଖଦୋସସ୍ସ ଖିପ୍ପଂ ଜରାସମ୍ଭଓତୋ, ଅମୋହେନ ମରଣଦୁକ୍ଖଂ ନ ହୋତି, ସମ୍ମୋହମରଣଞ୍ହି ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଚ ତଂ ଅମୂଲ୍ହସ୍ସ ହୋତି। ଅଲୋଭେନ ଚ ଗହଟ୍ଠାନଂ, ଅମୋହେନ ପବ୍ବଜିତାନଂ, ଅଦୋସେନ ପନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ସୁଖସଂଓ୍ୱାସତା ହୋତି।

''ଓ୍ୱିସେସତୋ ଚେତ୍ଥ ଅଲୋଭେନ ପେତ୍ତିଓ୍ୱିସଯେ ଉପପତ୍ତି ନ ହୋତି, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ସତ୍ତା ତଣ୍ହାଯ ପେତ୍ତିଓ୍ୱିସଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଣ୍ହାଯ ଚ ପଟିପକ୍ଖୋ ଅଲୋଭୋ। ଅଦୋସେନ ନିରଯେ ଉପପତ୍ତି ନ ହୋତି, ଦୋସେନ ହି ଚଣ୍ଡଜାତିତାଯ ଦୋସସଦିସଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି, ଦୋସସ୍ସ ଚ ପଟିପକ୍ଖୋ ଅଦୋସୋ। ଅମୋହେନ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି ନ ହୋତି, ମୋହେନ ହି ନିଚ୍ଚସମ୍ମୂଲ୍ହଂ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି, ମୋହପଟିପକ୍ଖୋ ଚ ଅମୋହୋ। ଏତେସୁ ଚ ଅଲୋଭୋ ରାଗଓ୍ୱସେନ ଉପଗମନସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱକରୋ, ଅଦୋସୋ ଦୋସଓ୍ୱସେନ ଅପଗମନସ୍ସ, ଅମୋହୋ ମୋହଓ୍ୱସେନ ଅମଜ୍ଝତ୍ତଭାଓ୍ୱସ୍ସ।

''ତୀହିପି ଚେତେହି ଯଥାପଟିପାଟିଯା ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞା ଅବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ଅଓ୍ୱିହିଂସାସଞ୍ଞାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ, ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞା ଧାତୁସଞ୍ଞାତି ଇମା ଚ ତିସ୍ସୋ ସଞ୍ଞାଯୋ ହୋନ୍ତି। ଅଲୋଭେନ ପନ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗଅନ୍ତସ୍ସ, ଅଦୋସେନ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଅନ୍ତସ୍ସ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜନଂ ହୋତି, ଅମୋହେନ ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ପଟିପଜ୍ଜନଂ। ତଥା ଅଲୋଭେନ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥସ୍ସ ପଭେଦନଂ ହୋତି, ଅଦୋସେନ ବ୍ୟାପାଦକାଯଗନ୍ଥସ୍ସ, ଅମୋହେନ ସେସଗନ୍ଥଦ୍ୱଯସ୍ସ। ପୁରିମାନି ଚ ଦ୍ୱେ ସତିପଟ୍ଠାନାନି ପୁରିମାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆନୁଭାଓ୍ୱେନ, ପଚ୍ଛିମାନି ପଚ୍ଛିମସ୍ସେଓ୍ୱ ଆନୁଭାଓ୍ୱେନ ଇଜ୍ଝନ୍ତି।

''ଅଲୋଭୋ ଚେତ୍ଥ ଆରୋଗ୍ୟସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଅଲୁଦ୍ଧୋ ହି ଲୋଭନୀଯମ୍ପି ଅସପ୍ପାଯଂ ନ ସେଓ୍ୱତି, ତେନ ଅରୋଗୋ ହୋତି। ଅଦୋସୋ ଯୋବ୍ବନସ୍ସ, ଅଦୁଟ୍ଠୋ ହି ଓ୍ୱଲିତପଲିତାଓ୍ୱହେନ ଦୋସଗ୍ଗିନା ଅଡଯ୍ହମାନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଯୁଓ୍ୱା ହୋତି। ଅମୋହୋ ଦୀଘାଯୁକତାଯ, ଅମୂଲ୍ହୋ ହି ହିତାହିତଂ ଞତ୍ୱା ଅହିତଂ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ, ହିତଞ୍ଚ ପଟିସେଓ୍ୱମାନୋ ଦୀଘାଯୁକୋ ହୋତି।

''ଅଲୋଭୋ ଚେତ୍ଥ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ଚାଗେନ ଭୋଗପଟିଲାଭତୋ, ଅଦୋସୋ ମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଯା ମେତ୍ତାଯ ମିତ୍ତାନଂ ପଟିଲାଭତୋ, ଅପରିହାନତୋ ଚ, ଅମୋହୋ ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଯା, ଅମୂଲ୍ହୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ହିତମେଓ୍ୱ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ପାଦେତି। ଅଲୋଭୋ ଚ ଦିବ୍ବଓ୍ୱିହାରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଅଦୋସୋ ବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱିହାରସ୍ସ, ଅମୋହୋ ଅରିଯଓ୍ୱିହାରସ୍ସ।

''ଅଲୋଭେନ ଚେତ୍ଥ ସକପକ୍ଖେସୁ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବୁତୋ ହୋତି ତେସଂ ଓ୍ୱିନାସେନ ଅଭିସଙ୍ଗହେତୁକସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱା, ଅଦୋସେନ ପରପକ୍ଖେସୁ, ଅଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ହି ଓ୍ୱେରୀସୁପି ଓ୍ୱେରିସଞ୍ଞାଯ ଅଭାଓ୍ୱତୋ, ଅମୋହେନ ଉଦାସୀନପକ୍ଖେସୁ ଅମୂଲ୍ହସ୍ସ ସବ୍ବାଭିସଙ୍ଗତାଯ ଅଭାଓ୍ୱତୋ।

''ଅଲୋଭେନ ଚ ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସନଂ ହୋତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ହି ଉପଭୋଗାସାଯ ଅନିଚ୍ଚେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ନ ପସ୍ସତି। ଅଦୋସେନ ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନଂ, ଅଦୋସଜ୍ଝାସଯୋ ହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଆଘାତଓ୍ୱତ୍ଥୁପରିଗ୍ଗହୋ ସଙ୍ଖାରେଯେଓ୍ୱ ଦୁକ୍ଖତୋ ପସ୍ସତି। ଅମୋହେନ ଅନତ୍ତଦସ୍ସନଂ, ଅମୂଲ୍ହୋ ହି ଯାଥାଓ୍ୱଗହଣକୁସଲୋ ଅପରିଣାଯକଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଅପରିଣାଯକତୋ ବୁଜ୍ଝତି। ଯଥା ଚ ଏତେହି ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସନାଦୀନି, ଏଓ୍ୱଂ ଏତେପି ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସନାଦୀହି ହୋନ୍ତି। ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସନେନ ହି ଅଲୋଭୋ ହୋତି, ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନେନ ଅଦୋସୋ, ଅନତ୍ତଦସ୍ସନେନ ଅମୋହୋ। କୋ ହି ନାମ 'ଅନିଚ୍ଚମିଦ'ନ୍ତି ସମ୍ମା ଞତ୍ୱା ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ପିହଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ସଙ୍ଖାରେ ଓ୍ୱା 'ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋ ଅପରମ୍ପି ଅଚ୍ଚନ୍ତତିଖିଣଂ କୋଧଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞତଞ୍ଚ ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟା''ତି।

ତେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''ପୁବ୍ବଭାଗିଯାନଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଦୀନଂ ସାଧନଓ୍ୱସେନ ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ, ଉପନିସ୍ସଯଭାଓ୍ୱେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଏତସ୍ସାତି ସମ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାସଯୋ''ତି। ତେନାହ ''ଏଓ୍ୱଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ବୋଧୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି।

ଇଦାନି ତେ ଅଜ୍ଝାସଯେ ପାଠଇଯାଓ୍ୱ ଓ୍ୱିଭାଓ୍ୱେତୁଂ ''ଯଥାହା''ତିଆଦି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଛାତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଅଜ୍ଝାସଯାତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ଉଭଯଂ ପନ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଛବ୍ବିଧା ଅଜ୍ଝାସଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ବୋଧିସତ୍ତାତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତା, ବୋଧିଯା ଓ୍ୱା ନିଯତଭାଓ୍ୱେନ ସତ୍ତା ଲଗ୍ଗା, ଅଧିମୁତ୍ତା ତନ୍ନିନ୍ନା ତପ୍ପୋଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ବୋଧିପରିପାକାଯ ସଂଓ୍ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଯଥାଭିନୀହାରଂ ଅତ୍ତନା ପତ୍ତବ୍ବବୋଧିଯା ପରିପାଚନାଯ ଭଓ୍ୱନ୍ତି। ଅଲୋଭଜ୍ଝାସଯାତି ଅଲୁବ୍ଭନାକାରେନ ପଓ୍ୱତ୍ତଅଜ୍ଝାସଯା, ଆଦିତୋ ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ମଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥ, ସବ୍ବଦା ଚ ଅଲୁଦ୍ଧା ଏଓ୍ୱ ହେସ୍ସାମା''ତି, ମଜ୍ଝେ ଚ ଅଲୁବ୍ଭନଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ, ପଚ୍ଛା ଚ ତସ୍ସେଓ୍ୱ ରୋଚନଓ୍ୱସେନ ପଓ୍ୱତ୍ତଅଜ୍ଝାସଯା। ଲୋଭେ ଦୋସଦସ୍ସାଓ୍ୱିନୋତି ଲୁବ୍ଭନଲକ୍ଖଣେ ଲୋଭେ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ଆଦୀନଓ୍ୱଦସ୍ସାଓ୍ୱିନୋ। ଇଦଂ ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯସ୍ସ ଏକଦେସତୋ ବ୍ରୂହନାକାରଦସ୍ସନଂ। ଲୋଭେ ହି ଆଦୀନଓ୍ୱଂ, ଅଲୋଭେ ଚ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଅଲୋଭଜ୍ଝାସଯୋ

ପରିୱଜ୍ଜତି, ସ୍ୱାଯଂ ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱାନିସଂସଦସ୍ସନୱିଧିଂ ୱିଭାୱିତୋୟେୱ। ସେସପଦେସୁପି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ନେକ୍ଖମ୍ମନ୍ତି ଇଧ ପଞ୍ଜା। ପୱିୱେକୋ ତଦଙ୍ଗୱିୱେକୋ, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିୱେକୋ, କାଯୱିୱେକୋ, ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ ଚ। ନିସ୍ସରଣଂ ନିବ୍ବାନଂ। ସବ୍ବଭୱଗତୀସୂତି ସବ୍ବେସୁ ଭୱେସୁ, ସବ୍ବାସୁ ଚ ଗତୀସୁ। ତଦଧିମୁତ୍ତତାଯାତି ଯଦତ୍ଥଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗୋ, ଯଦତ୍ଥା ଚ ପଞ୍ଜା, ତଦଧିମୁତ୍ତେନ। ତେନେୱାହ "ସମାଧାଧିମୁତ୍ତେନା"ତିଆଦି।

୫୦।"କିଂ ଚରିତୋସୀ"ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ସଚେ "ନ ଜାନାମୀ"ତି ୱଦେଯ୍ୟ, "କେ ୱା ତେ ଧମ୍ମା ବହୁଲଂ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀ"ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। କିଂ ୱାତି କିଂ ଅସୁଭଂ ୱା ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା। କିଂ ତେ ମନସି କରୋତୋ ଫାସୁ ହୋତୀତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗଭାୱେନ ସୁଖଂ ହୋତି। ଚିତ୍ତଂ ନମତୀତି ପକତିଯାୱ ଅଭିରତିୱସେନ ନମତି। ଏୱମାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଇରିଯାପଥାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେପି ହି ନ ସବ୍ବସ୍ସ ଏକଂସତୋ ବ୍ଯଭିଚାରିନୋ ଏୱ। ତଥା ହି ସମୁଦାଚାରୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ୱୁତ୍ତୋ। "ଅସୁକଞ୍ଚ ଅସୁକଞ୍ଚ ମନସିକାରୱିଧିଂ କତିପଯଦିୱସଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜାହୀ"ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

"ପକତିଯା ଉଗ୍ଗହିତକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସା"ତି ଇଦଂ ଯଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତୁକାମୋ, ତତ୍ଥ ସଜ୍ଝାଯୱସେନ ୱା ମନସିକାରୱସେନ ୱା କତପରିଚଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଂ ଦ୍ୱେ ନିସଜ୍ଜାନୀତି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଉଣ୍ହାସନାନି। ସଜ୍ଝାଯଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ମୁଖାୱ ଅଧୀଯାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ, ସୋ ଚେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ "ସନ୍ତିକେ ୱସନ୍ତସ୍ସା"ତି। ଆଗତାଗତକ୍ଖଣେ କଥେତବ୍ବଂ, ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପଥୱୀକସିଣନ୍ତି ପଥୱୀକସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। କତସ୍ସାତି କତସ୍ସ କସିଣସ୍ସ। ତଂ ତଂ ଆକାରନ୍ତି ଆଚରିଯେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ପଦପଦତ୍ଥାଧିପ୍ପାଯଓପମ୍ମାଦିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ତଂ ତଂ ଆକାରଂ, ଯଂ ଯଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଉପନେତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧଂ ୱିଯ କତ୍ୱା, ହଦଯେ ଠପେତ୍ୱା ଅପମୁସ୍ସନ୍ତଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିତାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନକାରିତାଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁଣନ୍ତେନ। ତନ୍ତି ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ନିସ୍ସାଯ। ଇତରସ୍ସାତି ତଥା ଅଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ। ସବ୍ବାକାରେନାତି କସ୍ସଚିପି ପକାରସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅସେସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନଗ୍ଗହଣନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ତତିଯପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪. ପଥଵୀକସିଣନିଦ୍ଦେସଵଣ୍ଣନା

୫୧ ।ଫାସୁହୋତୀତି ଆଵାସସପ୍ପାୟାଦିଲାଭେନ ମନସିକାରଫାସୁତା ଭାଵନାନୁକୂଲତା ହୋତି। ପରିସୋଧେନ୍ତେନାତି ତେସଂ ତେସଂ ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନାନଂ ଛିନ୍ଦନଵସେନ ଵିସୋଧେନ୍ତେନ। ଅକିଲମନ୍ତୋୟେଵାତି ଅକିଲନ୍ତକାୟୋ ଏଵ। ସତି ହି କାୟକିଲମଥେ ସିୟା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ, ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଚ ଦୁଵିଜ୍ଝନିଵେଧତାୟ ଗଣ୍ଠିଭୂତଂ ଠାନଂ। ଛିନ୍ଦିତ୍ଵାତି ୟାଥାଵତୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ, ଅଧିପ୍ପାୟସ୍ସ ଚ ଵିଭାଵନେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା, ଵିଭୂତଂ ସୁପାକଟଂ କତ୍ଵାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସୁଵିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଵିସୁଦ୍ଧଂ, ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ ନିଜ୍ଜଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନନୁରୂପଵିହାରଵଣ୍ଣନା

୫୨ ।ଅଞ୍ଞତରେନାତି ଅଞ୍ଞତରେନାପି, ପଗେଵ ଅନେକେହୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମହନ୍ତଭାଵୋ ମହତ୍ତଂ। ତଥା ସେସେସୁ। ସୋଣ୍ଡଵା ସୋଣ୍ଡୀ। ତଥା ପଣ୍ଣନ୍ତିଆଦୀସୁ। ବୋଧିଅଙ୍ଗଣାଦୀସୁ କାତବ୍ବଂ ଇଧ ‘‘ଵତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପାନୀୟଘଟଂ ଵା ରିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ନିଟ୍ଠିତାୟାତି ପଵିଟ୍ଠପଵିଟ୍ଠାନଂ ଦାନେନ ପରିକ୍ଖୀଣାୟ। ଜିଣ୍ଣଵିହାରେପି ୟତ୍ର ଭିକ୍ଖୂ ଏଵଂ ଵଦନ୍ତି ‘‘ଆୟସ୍ମା, ୟଥାସୁଖଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୁ, ମୟଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା’’ତି। ଏଵରୂପେ ଵିହାତବ୍ବନ୍ତି ଅୟମ୍ପି ନୟୋ ଲବ୍ଭତି, ଵୁତ୍ତନୟତ୍ତା ପନ ନ ଵୁତ୍ତୋ।

ମହାପଥଵିହାରେତି ମହାପଥସମୀପେ ଵିହାରେ। ଭାଜନଦାରୁଦୋଣିକାଦୀନୀତି ରଜନଭାଜନାନି, ରଜନତ୍ଥାୟ ଦାରୁ, ଦାରୁମୟଦୋଣିକା, ରଜନପଚନଟ୍ଠାନଂ, ଧୋଵନଫଲକନ୍ତି ଏଵମାଦୀନି। ସାକହାରିକାତି ସାକହାରିନିୟୋ ଇତ୍ଥିୟୋ। ଵିସଭାଗସଦ୍ଦୋ କାମଗୁଣୂପସଂହିତୋ ଗୀତସଦ୍ଦୋତି ଵଦନ୍ତି, କେଵଲୋପି ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ଵିସଭାଗସଦ୍ଦୋ ଏଵ। ତତ୍ରାତି ପୁପ୍ଫଵନ୍ତେ ଵିହାରେ। ତାଦିସୋୟେଵାତି ‘‘ତତ୍ଥସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା’’ତିଆଦିନା ୟାଦିସୋ ପଣ୍ଣଵନ୍ତେ ଵିହାରେ ଉପଦ୍ଦଵୋ ଵୁତ୍ତୋ, ତାଦିସୋୟେଵ। ‘‘ପୁପ୍ଫହାରିକାୟୋ ପୁପ୍ଫଂ ଓଚିନନ୍ତିୟୋ’’ତି ପନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ଅୟମିଧ ଵିସେସୋ।

ପତ୍ଥନୀୟେତି ତତ୍ଥ ଵସନ୍ତେସୁ ସମ୍ଭାଵନାଵସେନ ଉପସଙ୍କମନାଦିନା ପତ୍ଥେତବ୍ବେ। ତେନାହ ‘‘ଲେଣସମ୍ମତେ’’ତି। ଦକ୍ଖିଣାଗିରୀତି ମଗଧଵିସୟେ ଦକ୍ଖିଣାଗିରୀତି ଵଦନ୍ତି।

ଵିସଭାଗାରମ୍ମଣାନି ଇଟ୍ଠାନି, ଅନିଟ୍ଠାନି ଚ। ଅନିଟ୍ଠାନଂ ହି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଘଟେହି ନିଘଂସନ୍ତିୟୋ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଦବ୍ବୂପକରଣୟୋଗ୍ଗା ରୁକ୍ଖା ଦବ୍ବୂପକରଣରୁକ୍ଖା।

ୟୋ ପନ ଵିହାରୋ। ଖଲନ୍ତି ଧଞ୍ଞକରଣଟ୍ଠାନଂ। ଗାଵୋ ରୁନ୍ଧନ୍ତି ‘‘ସସ୍ସଂ ଖାଦିଂସୂ’’ତି। ଉଦକଵାରନ୍ତି କେଦାରେସୁ ସସ୍ସାନଂ ଦାତବ୍ବୋଦକଵାରଂ। ଅୟମ୍ପୀତି ମହାସଙ୍ଘଭୋଗୋପି ଵିହାରୋ। ଵାରିୟମାନା କମ୍ମଟ୍ଠାନିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା।

ସମୁଦ୍ଦସାମୁଦ୍ଦିକନଦୀନିସ୍ସିତଂ ଉଦକପଟ୍ଟନଂ। ମହାନଗରାନଂ ଆୟଦ୍ଵାରଭୂତଂ ଅଟଵିମୁଖାଦିନିସ୍ସିତଂ ଥଲପଟ୍ଟନଂ। ଅପ୍ପସନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ତେନସ୍ସ ତତ୍ଥ ଫାସୁଵିହାରୋ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମଞ୍ଞମାନା ରାଜମନୁସ୍ସା।

ସମୋସରଣେନାତି ଇତୋ ଚିତୋ ସଞ୍ଚରଣେନ। ପପାତେତି ପପାତସୀସେ ଠତ୍ଵା ଗାୟି ‘‘ଗୀତସଦ୍ଦେନ ଇଧାଗତଂ ପପାତେ ପାତେତ୍ଵା ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଵେଗେନ ଗହେତ୍ଵାତି ଵେଗେନାଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘କୁହିଂ ୟାସୀ’’ତି ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ଵା।

ୟତ୍ଥାତି ୟସ୍ମିଂ ଵିହାରେ, ଵିହାରସାମନ୍ତା ଵା ନ ସକ୍କା ହୋତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ, ତତ୍ଥ ଵିହାରେ ସୋ ଅଲାଭୋ ମହାଦୋସୋତି ୟୋଜନା।

ପନ୍ଥନିନ୍ତି ପନ୍ଥେ ନୀତୋ ପଵତ୍ତିତୋତି ପନ୍ଥନୀ, ମଗ୍ଗନିସ୍ସିତୋ ଵିହାରୋ। ତଂ ପନ୍ଥନିଂ। ସୋଣ୍ଡିନ୍ତି ସୋଣ୍ଡିସହିତୋ ଵିହାରୋ ସୋଣ୍ଡୀ, ତଂ ସୋଣ୍ଡିଂ। ତଥା ପଣ୍ଣନ୍ତିଆଦୀସୁ। ନଗରନିସ୍ସିତଂ ନଗରନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ୟଥା ‘‘ଭୀମସେନୋ ଭୀମୋ’’ତି। ଦାରୁନାତି ଦାରୁନିସ୍ସିତେନ ସହ। ଵିସଭାଗେନାତି ୟୋ ଵିସଭାଗେହି ଵୁସୀୟତି, ଵିସଭାଗାନଂ ଵା ନିଵାସୋ, ସୋ ଵିହାରୋ ଵିସଭାଗୋ। ତେନ ଵିସଭାଗେନ ସଦ୍ଧିଂ। ପଚ୍ଚନ୍ତନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ସୀମାନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ଅସପ୍ପାୟଞ୍ଚ ପଚ୍ଚନ୍ତସୀମାସପ୍ପାୟଂ। ୟତ୍ଥ ମିତ୍ତୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ତମ୍ପୀତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଠାନ-ସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାୟ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ଇତି ଵିଞ୍ଞାୟାତି ‘‘ଭାଵନାୟ ଅନନୁରୂପାନୀ’’ତି ଏଵଂ ଵିଜାନିତ୍ଵା।

ଅନୁରୂପଓିହାରୱଣ୍ଣନା

୫୩।ଅଯଂଅନୁରୂପୋ ନାମାତି ଅଯଂ ୱିହାରୋ ଭାୱନାଯ ଅନୁରୂପୋ ନାମ। ନାତିଦୂରନ୍ତି ଗୋଚରଟ୍ଠାନତୋ ଅଡ୍ଢଗାୱୁତତୋ ଓରଭାଗତାଯ ନ ଅତିଦୂରଂ। ନାଚ୍ଚାସନ୍ନନ୍ତି ପଚ୍ଛିମେନ ପମାଣେନ ଗୋଚରଟ୍ଠାନତୋ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକତାଯ ନ ଅତିଆସନ୍ନଂ। ତାଯ ଚ ପନ ନାତିଦୂରନାଚ୍ଚାସନ୍ନତାଯ, ଗୋଚରଟ୍ଠାନଂ ପରିସ୍ସଯାଦିରହିତମଗ୍ଗତାଯ ଚ ଗମନସ୍ସ ଚ ଆଗମନସ୍ସ ଚ ଯୁତ୍ତରୂପତ୍ତା ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନଂ। ଦିୱସଭାଗେ ମହାଜନସଂକିଣ୍ଣତାଭାୱେନ ଦିୱା ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣଂ। ଅଭାୱତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ଅପ୍ପ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୩୬) ୱିଯ। ରତ୍ତିଯଂ ଜନାଲାପସଦ୍ଦାଭାୱେନ ରତ୍ତିଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ। ସବ୍ବଦାପି ଜନସନ୍ନିପାତନିଗ୍ଘୋସାଭାୱେନ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ। ଅପ୍ପକସିରେନାତି ଅକସିରେନ ସୁଖେନେୱ। ସୀଲାଦିଗୁଣାନଂ ଥିରଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଥେରା। ସୁତ୍ତଗେଯ୍ୟାଦି ବହୁ ସୁତଂ ଏତେସନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତା। ୱାଚୁଗ୍ଗତକରଣେନ, ସମ୍ମଦେୱ ଗରୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଆଗମିତଭାୱେନ ଚ ଆଗତୋ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ଆଗମୋ ଏତେସନ୍ତି ଆଗତାଗମା। ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଧାରଣେନ ଧମ୍ମଧରା। ୱିନଯସ୍ସ ଧାରଣେନ ୱିନଯଧରା। ତେସଂଯେୱ ଧମ୍ମୱିନଯାନଂ ମାତିକାଯ ଧାରଣେନ ମାତିକାଧରା। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମପରିପୁଚ୍ଛାଯ ପରିପୁଚ୍ଛତି। ଅତ୍ଥପରିପୁଚ୍ଛାଯ ପରିପଞ୍ହତି ୱୀମଂସତି ୱିଚାରେତି। ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋତି ପରିପୁଚ୍ଛନପରିପଞ୍ହାକାରଦସ୍ସନଂ। ଅୱିୱଟଞ୍ଚେୱ ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ପଦେସନ୍ତରପାଠଇଦସ୍ସନେନ ଆଗମତୋ ୱିୱରନ୍ତି। ଅନୁତ୍ତାନୀକତଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତିୱିଭାୱନେନ ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି। କଙ୍ଖଟ୍ଠାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂସଯୁପ୍ପତ୍ତିଯା ହେତୁତାଯ ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନଭୂତେସୁ ପାଠଇପଦେସେସୁ ଯାଥାୱତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯଦାନେନ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ନାତିଦୂରଂ, ନାଚ୍ଚାସନ୍ନଂ, ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ‘‘ଦିୱା ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣଂ, ରତ୍ତିଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସ’’ନ୍ତି ଏକଂ, ‘‘ଅପ୍ପଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସ’’ନ୍ତି ଏକଂ, ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ପରିକ୍ଖାରା’’ତି ଏକଂ, ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ଥେରା…ପେ… କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତୀ’’ତି ଏକଂ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧୱଣ୍ଣନା

୫୪। ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦେ ପଯୋଜନଂ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି। ଅଗ୍ଗିଠଅନୁୱାତପରିଭଣ୍ଡଦାନାଦିନା ଦଠହୀକମ୍ମଂ ୱା। ତନ୍ତଚ୍ଛେଦାଦୀସୁ ତୁନ୍ନକମ୍ମଂ ୱା କାତବ୍ବଂ।

ଭାୱନାୱିଧାନୱଣ୍ଣନା

୫୫।ସବ୍ବକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନାତି ଅନୁକ୍କମେନ ନିଦ୍ଦିସିଯମାନସ୍ସ ଚତ୍ତାଲୀସୱିଧସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱସେନ। ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତେନାତି ପିଣ୍ଡପାତପରିଭୋଗତୋ ପଟିନିୱତ୍ତେନ, ପିଣ୍ଡପାତଭୁତ୍ତାୱିନା ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭତ୍ତସମ୍ମଦଂ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱାତି ଭୋଜନନିମିତ୍ତଂ ପରିସ୍ସମଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା। ଆହାରେ ହି ଆସଯଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତେ ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକତାଯ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସିଯା ସରୀରସ୍ସ କୋଚି ପରିସ୍ସମୋ, ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା। ତସ୍ମିଂ ହି ଅୱୂପସନ୍ତେ ସରୀରଖେଦେନ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗତଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟାତି। ପୱିୱେତି ଜନୱିୱେ। ସୁଖନିସିନ୍ନେନାତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ନିସଜ୍ଜାଯ ସୁଖନିସିନ୍ନେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତନ୍ତି ଯଂ ‘‘କତାଯ ୱା’’ତିଆଦିନା ପଥୱିଯା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ଇଧ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଯଂ।

ଇଦାନି ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠଇଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପଥୱୀକସିଣଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ପଥୱୀକସିଣଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଭାୱେନ ପଥୱୀକସିଣଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆଦିଯନ୍ତୋ, ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଭୂତଂ ପଥୱୀକସିଣଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପ୍ପାଦନଞ୍ଚେତ୍ଥ ତଥାନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାପନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଥୱିଯନ୍ତି ୱକ୍ଖମାନୱିସେସେ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲେ। ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନା ଆଦାସତଲେ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱିଯ ଭାୱନାଞାଣେନ ୱକ୍ଖମାନୱିସେସଂ ପଥୱୀନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ‘‘ପଥୱିଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାପି ମଣ୍ଡଲାପେକ୍ଖାଯ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। କତେତି ୱକ୍ଖମାନୱିଧିନା ଅଭିସଙ୍ଖତେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ। ଅକତେତି ପାକତିକେ ଖଲମଣ୍ଡଲାଦିକେ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲେ। ସାନ୍ତକେତି ସଅନ୍ତକେ ଏୱ, ସପରିଚ୍ଛେଦେ ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାୱଧାରଣଞ୍ହେତଂ ୱଚନଂ। ତଥା ହି ତେନ ନିୱତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନୋ ଅନନ୍ତକେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସକୋଟିଯେତିଆଦୀନିପି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି। ସୁପ୍ପମତ୍ତେ ୱାତିଆଦୀସୁ ସୁପ୍ପସରାୱାନି ସମପ୍ପମାଣାନି ଇଚ୍ଛିତାନି। କେଚି ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ସରାୱମତ୍ତଂ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ହୋତି, ସୁପ୍ପମତ୍ତଂ ତତୋ ଅଧିକପ୍ପମାଣନ୍ତି। କିତ୍ତିମଂ କସିଣମଣ୍ଡଲଂ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସରାୱମତ୍ତଂ, ଉପରିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସୁପ୍ପମତ୍ତଂ, ନ ତତୋ ଅଧୋ, ଉଦ୍ଧଂ ୱାତି ପରିତ୍ତପ୍ପମାଣଭେଦସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ‘ସୁପ୍ପମତ୍ତେ ୱା ସରାୱମତ୍ତେ ୱା’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଯଥାଉପଟ୍ଠିତେ ଆରମ୍ମଣେ ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ୱଡ୍ଢିତଂ ଅପ୍ପମାଣମେୱାତି ୱୁତ୍ତୋୱାଯମତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ ‘‘ଛତ୍ତମତ୍ତମ୍ପି କସିଣମଣ୍ଡଲଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ସୋତଂ ନିମିତ୍ତଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ କରୋତୀତି ସୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ତଂ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ନିମିତ୍ତଂ କରୋତି। ଯଦା ଚକ୍ଖୁଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକିତକ୍ଖଣେ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଦା ସୁଗ୍ଗହିତଂ କରୋତି ନାମ। ଅଥେତ୍ଥ ସତିଂ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା ଅବହିଗତେନ ମାନସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ସୂପଧାରିତଂ ଉପଧାରେତି ନାମ। ଏୱଂ ଉପଧାରିତଂ ପନ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ତମେୱାରବ୍ଭ ଆସେୱନଂ ଭାୱନଂ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ସୁୱୱତ୍ଥିତଂ ୱୱତ୍ଥପେତି ନାମ। ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେତି ଏୱଂ ସୁଗ୍ଗହିତକରଣାଦିନା ସମ୍ପଦେୱ ଉପଟ୍ଠିତେ ତସ୍ମିଂ ପଥୱୀକସିଣସଞ୍ଞିତେ ଆରମ୍ମଣେ। ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପନେତ୍ୱା ନିବନ୍ଧତି ଅଞ୍ଞାରମ୍ମଣତୋ ୱିନିୱତ୍ତଂ କରୋତି। ଅଦ୍ଧା ଇମାଯାତିଆଦି ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତାଦସ୍ସନଂ।

ଇଦାନି ଯଥାଦସ୍ସିତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠସ୍ସ ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଭାୱନାୱିଧିଂ ୱିଭାୱେତୁକାମୋ ଅକତେ ତାୱ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ଥ ଯେନ ଅତୀତଭୱେପୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠେ। ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନାନୀତି ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକନଯୱସେନ ୱଦତି। ପୁଞ୍ଞୱତୋତି ଭାୱନାମଯପୁଞ୍ଞୱତୋ। ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ତାଦିସେନେୱ ଉପନିସ୍ସଯେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ଖଲମଣ୍ଡଲେତି ମଣ୍ଡଲାକାରେ ଧଞ୍ଞକରଣଟ୍ଠାନେ। ତଂଠାନପ୍ପମାଣମେୱାତି ଓଲୋକିତଟ୍ଠାନପ୍ପମାଣମେୱ।

ଅୱିରାଧେତ୍ୱାତି ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ଏୱ। ନୀଲପୀତଲୋହିତଓଦାତସମ୍ଭେଦୱସେନାତି ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣାହି ମତ୍ତିକାହି ପଞ୍ଚେକଂ, ଏକଜ୍ଝଞ୍ଚ ସଂସଗ୍ଗୱସେନ। ଗଙ୍ଗାୱହେତି ଗଙ୍ଗାସୋତେ। ସୀହଳଦୀପେ କିର ରାୱଣଗଙ୍ଗା ନାମ ନଦୀ, ତସ୍ସା ସୋତେନ ଛିନ୍ନତଟଟ୍ଠାନେ ମତ୍ତିକା ଅରୁଣୱଣ୍ଣା। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ଗଙ୍ଗାୱହେ ମତ୍ତିକାସଦିସାଯ ଅରୁଣୱଣ୍ଣାଯା''ତି। ଅରୁଣୱଣ୍ଣାଯ ଅରୁଣନିଭାଯ, ଅରୁଣପ୍ପଭାୱଣ୍ଣାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ କସିଣଦୋସେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କସିଣକରଣାଦିକେ ସେସାକାରେ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଞ୍ଚ ଖୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଂହାରିମନ୍ତି ସଂହରିତବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରଣଯୋଗ୍ଗଂ। ତତ୍ରଟ୍ଠକନ୍ତି ଯତ୍ର କତଂ, ତତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠନକଂ। ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣନ୍ତି ''ସୁପ୍ପମତ୍ତେ ୱା ସରାୱମତ୍ତେ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଂ। ୱଟ୍ଟନ୍ତି ମଣ୍ଡଲସଣ୍ଠାନଂ। ପରିକମ୍ମକାଲେତି ନିମିତ୍ତୁଗ୍ଗହଣାଯ ଭାୱନାକାଲେ। ଏତଦେୱାତି ଯଂ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥାରଂ, ଏତଦେୱ ପମାଣଂ ସନ୍ଧାଯ ''ସୁପ୍ପମତ୍ତଂ ୱା ସରାୱମତ୍ତଂ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁପ୍ପଂ ହି ନାତିମହନ୍ତଂ, ସରାୱଞ୍ଚ ମହନ୍ତଂ ଚାଟିପିଧାନପ୍ପହୋନକନ୍ତି ସମପ୍ପମାଣଂ ହୋତି।

୫୬।ତସ୍ମାତି ପରିଚ୍ଛେଦତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପମାଣଂ ପରିଚ୍ଛେଦନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଂ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥାରଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଂ ୱା କସିଣମଣ୍ଡଲଂ ୱିସଭାଗୱଣ୍ଣେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ରୁକ୍ଖପାଣିକାତି କୁଚନ୍ଦନାଦିରୁକ୍ଖପାଣିକା ଅରୁଣୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱିସଭାଗୱଣ୍ଣଂ ସମୁଟ୍ଠପେତି। ତସ୍ମା ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ। ପକତିରୁକ୍ଖପାଣିକା ପନ ପାସାଣପାଣିକାଗତିକାୱ। ନିନ୍ନୁନ୍ନତଟ୍ଠାନାଭାୱେନ ଭେରୀତଲସଦିସଂ କତ୍ୱା। ତତୋ ଦୂରତରେତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତତୋ ପଦେସତୋ, ପୀଠତୋ ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନଂ। କସିଣଦୋସାତି ହତ୍ଥପାଣିପଦାଦଯୋ ଇଧ କସିଣଦୋସା।

ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ''ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟହତ୍ଥନ୍ତରେ ପଦେସେ, ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲପାଦକେ ପୀଠେ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତୱିଧିନାୱ। କାମେସୁ ଆଦୀନୱନ୍ତି ''କାମା ନାମେତେ ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା ନିରସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ, ତିଣୁକ୍କୂପମା ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ, ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମା ମହାଭିତାପଟ୍ଠେନ, ସୁପିନକୂପମା ଇତ୍ତରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଯାଚିତକୂପମା ତାୱକାଲିକଟ୍ଠେନ, ରୁକ୍ଖଫଲୂପମା ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପଲିଭଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ, ଅସିସୂନୂପମା ଅଧିକୁଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ, ସତ୍ତିସୂଲୂପମା ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ, ସପ୍ପସିରୂପମା ସପଟିଭଯଟ୍ଠେନା''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୧୭; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୩୪) ''ଅପ୍ପସ୍ସାଦା କାମା ବହୁଦୁକ୍ଖା ବହୁପାଯାସା''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୪୧୭; ମ। ନି। ୧।୨୩୪; ୨।୪୨) ''କାମସୁଖଞ୍ଚ ନାମେତଂ ବହୁପରିସ୍ସଯଂ, ସାସଙ୍କଂ, ସଭଯଂ, ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ, ମୀଳ୍ହପରିଭୋଗସଦିସଂ, ହୀନଂ, ଗମ୍ମଂ, ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ, ଅନରିଯଂ, ଅନତ୍ଥସଂହିତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚ ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦୋସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା। କାମନିସ୍ସରଣେତି କାମାନଂ ନିସ୍ସରଣଭୂତେ, ତେହି ୱା ନିସ୍ସଟେ। ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସ୍ସ ପାଦକଭାୱେନ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖସମତିକ୍କମସ୍ସ ଉପାଯଭୂତେ। ନେକ୍ଖମ୍ମେତି ଝାନେ। ଜାତାଭିଲାସେନ ସଞ୍ଜାତଛନ୍ଦେନ। ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ଭଗୱା ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନତ୍ତା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ ଏକନ୍ତନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତା, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନତୋ''ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେନ ରତନତ୍ତଯୱିସଯଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଜନଯିତ୍ୱା। ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜତି ଏତାଯାତି ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦା, ସୌପଚାରସ୍ସ ଝାନସ୍ସ, ୱିପସ୍ସନାଯ, ମଗ୍ଗସ୍ସ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଚ ଅଧିଗମକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁବ୍ବେ ପନ ପଠମଜ୍ଝାନମେୱ ନେକ୍ଖମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତାୱସେସା ସବ୍ବେପି ନେକ୍ଖମ୍ମଧମ୍ମା। ଯଥାହ –

''ପବ୍ବଜ୍ଜା ପଠମଂ ଝାନଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଚ ୱିପସ୍ସନା;

ସବ୍ବେପି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ‘ନେକ୍ଖମ୍ମ’ନ୍ତି ପଖୁଚରେ’’ତି। (ଇତିଖୁ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୯);

ପଖିୱେକସୁଖରସସ୍ସାତି ଚିତ୍ତଖିୱେକାଦିଖିୱେକଜସ୍ସ ସୁଖରସସ୍ସ। ଏୱମେତେହି ପଞ୍ଚହି ପଦେହି ‘‘ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱୀ’’ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସମେନ ଆକାରେନାତି ଅତିଉମ୍ମୀଲନଅତିମନ୍ଦାଲୋଚନାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନାତିଉମ୍ମୀଲନନାତିମନ୍ଦାଲୋଚନସଙ୍ଖାତେନ ସମେନ ଆଲୋଚନାକାରେନ। ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନାତି ପଥୱୀକସିଣେ ଚକ୍ଖୁନା ଗହିତନିମିତ୍ତଂ ମନସା ଗଣ୍ହନ୍ତେନ। ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ତଥାପୱତ୍ତଂ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ ଆସେୱିତବ୍ବଂ ବହୁଲୀକାତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁ କିଲମତି ଅତିସୁଖୁମଂ, ଅତିଭାସୁରଞ୍ଚ ରୂପଗତଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟତୋ ୱିୟ। ଅତିୱିଭୂତଂ ହୋତି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱାୱିଭାୱତୋ। ତଥା ଚ ୱଣ୍ଣତୋ ୱା ଲକ୍ଖଣତୋ ୱା ଉପତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତେନସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅୱିଭୂତଂ ହୋତି ଗଜନିମ୍ମୀଲନେନ ପେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ରୂପଗତଂ ୱିୟ। ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଲୀନଂ ହୋତି ଦସ୍ସନେ ମନ୍ଦବ୍ୟାପାରତାୟ କୋସଜ୍ଜପାତତୋ। ତେନାହ ‘‘ଏୱମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଆଦାସତଲେ ମୁଖନିମିତ୍ତଦସ୍ସିନା ୱିୟାତି ଯଥା ଆଦାସତଲେ ମୁଖନିମିତ୍ତଦସ୍ସୀ ପୁରିସୋ ନ ତତ୍ଥ ଅତିଗାଳ୍ହଂ ଉମ୍ମୀଲତି, ନାପି ଅତିମନ୍ଦଂ, ନ ଆଦାସତଲସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି, ନାପି ଲକ୍ଖଣଂ ମନସି କରୋତି। ଅଥ ଖୋ ସମେନ ଆକାରେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖନିମିତ୍ତମେୱ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଅୟମ୍ପି ପଥୱୀକସିଣଂ ସମେନ ଆକାରେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣପ୍ପସୁତୋୟେୱ ହୋତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମେନ ଆକାରେନା’’ତିଆଦି। ନ ୱଣ୍ଣୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବୋତି ଯୋ ତତ୍ଥ ପଥୱୀକସିଣେ ଅରୁଣୱଣ୍ଣୋ, ସୋ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପନ ଗହଣଂ ନ ସକ୍କା ନିୱାରେତୁଂ। ତେନେୱେତ୍ଥ ‘‘ନ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ନ ଲକ୍ଖଣଂ ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ଯଂ ତତ୍ଥ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣଂ, ତଂ ନ ମନସି କାତବ୍ବଂ।

ଦିସ୍ୱା ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ୱଣ୍ଣଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା’’ତି ୱତ୍ୱାପି ୱଣ୍ଣୱସେନେତ୍ଥ ଆଭୋଗୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ସୋ ପନ ୱଣ୍ଣୋ ନିସ୍ସୟଗତିକୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ନିସ୍ସୟସୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା’’ତି। ନିସ୍ସୟେନ ସମାନାକାରସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ସୋ ୱଣ୍ଣୋ ତାୟ ପଥୱିୟା ସମାନଗତିକଂ କତ୍ୱା, ୱଣ୍ଣେନ ସହେୱ ‘‘ପଥୱୀ’’ତି ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉସ୍ସଦୱସେନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଧମ୍ମେତି ପଥୱୀଧାତୁୟା ଉସ୍ସନ୍ନଭାୱେନ ସତ୍ତିତୋ ଅଧିକଭାୱେନ ସସମ୍ଭାରପଥୱିୟଂ ‘‘ପଥୱୀ’’ତି ଯୋ ଲୋକୱୋହାରୋ, ତସ୍ମିଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଧମ୍ମେ ଚିତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ‘‘ପଥୱୀ, ପଥୱୀ’’ତି ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଯଦି ଲୋକୱୋହାରେନ ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବଂ, ନାମନ୍ତରୱସେନପି ପଥୱୀ ମନସି କାତବ୍ବା ଭୱେୟ୍ୟାତି, ହୋତୁ, କୋ ଦୋସୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମହୀ ମେଦିନୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯମିଚ୍ଛତୀତି ଯଂ ନାମଂ ୱତ୍ତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଯଦସ୍ସ ସଞ୍ଞାନୁକୂଲଂହୋତି ଯଂ ନାମଂ ଅସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ପୁବ୍ବେ ତତ୍ଥ ଗହିତସଞ୍ଞାୱସେନ ଅନୁକୂଲଂ ପଚୁରତାୟ, ପଗୁଣତାୟ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ତଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚ ପଠମସମନ୍ନାହାରେ କସ୍ସଚି ୱଚୀଭେଦୋପି ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଆଚରିୟେନ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାୟ। କିଂ ୱା ବହୁନା, ପାକଟଭାୱୋୟେୱେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାଲେନ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା କାଲେନ ନିମ୍ମୀଲେତ୍ୱାତି କିଞ୍ଚି କାଲଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣୱସେନ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପୁନ କିଞ୍ଚି କାଲଂ ଚକ୍ଖୁଂ ନିମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯେନାକାରେନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହିତଂ, ତେନାକାରେନ ପୁନ ତଂ ସମନ୍ନାହରିତବ୍ବଂ।

୫୭।ଆପାଥମାଗଚ୍ଛତୀତି ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନାନଂ ଗୋଚରଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତସ୍ସ। ନ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଯଦି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତେ ଜାତେପି ପଥୱୀମଣ୍ଡଲଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭାୱେତି, ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ନ ସିୟା। ସମୀପଟ୍ଠେନ ଚ ନ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ନିସ୍ସଦ୍ଦଭାୱାୟ ଏକପଟଲିକୂପାହନାଗହଣଂ, ପରିସ୍ସୟୱିନୋଦନତ୍ଥଂ କତ୍ତରଦଣ୍ଡଗ୍ଗହଣଂ। ସଚେ ନସ୍ସତି, ଅଥାନେନ ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱକ୍ଖମାନେସୁ ଅସପ୍ପାୟେସୁ କେନଚିଦେୱ ଅସପ୍ପାୟେନ କାରଣଭୂତେନ। ନିମିତ୍ତଂ ଆଦାୟାତି ଯଥାଜାତଂ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା। ସମନ୍ନାହରିତବ୍ବନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ସମ୍ମା ୱା ଅନୁ ଅନୁ ଆହରିତବ୍ବଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତକ୍କାହତଂ ୱିତକ୍କାହତନ୍ତି ତକ୍କନତୋ, ସୱିସେସଂ ତକ୍କନତୋ ଚ ‘‘ତକ୍କୋ, ୱିତକ୍କୋ’’ତି ଚ ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମେନ ଭାୱନାଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତେନ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପେନ ଆହନନପରିୟାହନନକିଚ୍ଚେନ ଅପରାପରଂ ୱତ୍ତମାନେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆହତଂ, ପରିୟାହତଞ୍ଚ କାତବ୍ବଂ, ବଲପ୍ପତ୍ତୱିତକ୍କୋ ମନସିକାରୋ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଏୱଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ତକ୍କାହତଂ ୱିତକ୍କାହତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ଯଥା ଭାୱନା ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଆୱହତି, ଏୱଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ଅନୁକ୍କମେନାତି ଭାୱନାନୁକ୍କମେନ। ଯଦା ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ସୁୱିସଦାନି ତିକ୍ଖାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦା ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟାଦୀନଂ ଦୂରୀଭାୱେନ ସାତିସୟଥାମପ୍ପତ୍ତେହି ସତ୍ତହି ବଲେହି ଲଦ୍ଧୂପତ୍ଥମ୍ଭାନି ୱିତକ୍କାଦୀନି କାମାୱଚରାନେୱ ଝାନଙ୍ଗାନି ବହୂନି ହୁତ୍ୱା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତତୋ ଏୱ ତେସଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭୂତା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୟୋ ସଦ୍ଧିଂ ତଦେକଟ୍ଠେହି ପାପଧମ୍ମେହି ୱିଦୂରୀ ଭୱନ୍ତି, ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିୟା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସନ୍ନିସୀଦନ୍ତୀତି ସମ୍ମଦେୱ ସୀଦନ୍ତି, ଉପସମନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମସ୍ସାତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସ। ଅଙ୍ଗୁଲିପଦପାଣିପଦାଦିକୋ କସିଣଦୋସୋ। ଆଦାସମଣ୍ଡଲୂପମାଦୀହି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତତୋ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସ

ସୁପରିସୁଦ୍ଧତଂ, ସଣ୍ହସୁଖୁମତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ନେୱ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ନ ସଣ୍ଠାନୱନ୍ତଂ ଅପରମତ୍ଥସଭାୱତ୍ତା। ଇଦିସନ୍ତି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୱନ୍ତଂ। ତିଲକ୍ଖଣବ୍ଭାହତନ୍ତି ଉପ୍ପାଦାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତଯାନୁପତିତ୍ଥଂ, ଅନିଚ୍ଚତାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତଯଙ୍କିତଂ ୱା। ଯଦି ନ ପନେତଂ ତାଦିସଂ ୱଣ୍ଣାଦିୱନ୍ତଂ, କଥଂ ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭାୱୋତି ଆହ "କେୱଲଞ୍ହି"ତିଆଦି। ସଞ୍ଞଜନ୍ତି ଭାୱନାସଞ୍ଞାଜନିତଂ, ଭାୱନାସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାତମତ୍ତଂ। ନ ହି ଅସଭାୱସ୍ସ କୁତୋଚି ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥି। ତେନାହ "ଉପଟ୍ଠାନାକାରମତ୍ତ"ନ୍ତି।

୫୮।ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱ, ନ ପନ ତଦଙ୍ଗଂ ଉସ୍ସାହୋ କାତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। "ଉପଚାରସମାଧିନା"ତି ୱୁତ୍ତେ ଇତରୋପି ସମାଧି ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନନ୍ତି ତମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଦୁୱିଧୋ ହି ସମାଧୀ"ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଦ୍ୱୀହାକାରେହୀତି ଝାନଧମ୍ମାନଂ ପଟିପକ୍ଖଦୂରୀଭାୱୋ, ଥିରଭାୱପ୍ପତ୍ତି ଚାତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି। ଇଦାନି ତାନି କାରଣାନି ଅୱତ୍ଥାମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଉପଚାରଭୂମିଯଂ ୱା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚାରଭୂମିଯନ୍ତି ଉପଚାରାୱତ୍ଥାଯଂ। ଯଦିପି ତଦା ଝାନଙ୍ଗାନି ପଟୁତରାନି ମହଗ୍ଗତଭାୱପ୍ପତ୍ତାନି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ପନ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ତେନାହ "ନୀୱରଣପ୍ପହାନେନ ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ହୋତୀ"ତି। ପଟିଲାଭଭୂମିଯନ୍ତି ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାୱତ୍ଥାଯଂ। ତଦା ହି ଅପ୍ପନାପତ୍ତାନଂ ଝାନଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ତେନାହ "ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନା"ତି। ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ନ ଥାମଜାତାନୀତି ନ ଜାତଥାମାନି, ନ ଭାୱନାବଲଂ ପତ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଝାନଚିତ୍ତଂ। କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ କେୱଲମ୍ପି ଦିୱସଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ସମାପତ୍ତିୱେଲଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଉପଚାରଭୂମିଯଂ ନିମିତ୍ତୱଡ୍ଢନଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ "ନିମିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା"ତି। ଲଦ୍ଧପରିହାନୀତି ଲଦ୍ଧୋପଚାରଜ୍ଝାନପରିହାନି। ନିମିତ୍ତେ ଅୱିନସ୍ସନ୍ତେ ତଦାରମ୍ମଣଝାନମ୍ପି ଅପରିହୀନମେୱ ହୋତି, ନିମିତ୍ତେ ପନ ଆରକ୍ଖାଭାୱେନ ୱିନଟ୍ଠେ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ଝାନମ୍ପି ୱିନସ୍ସତି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତୋ। ତେନାହ "ଆରକ୍ଖମ୍ହି"ତିଆଦି।

ସତ୍ତସପ୍ପାଯୱଣ୍ଣନା

୫୯। "ଆୱରଞ୍ଚ ହୋତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଯଥା ଥାୱରଂ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ସତି ଉପଟ୍ଠାତି, ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାଲଦ୍ଧଞ୍ହି ନିମିତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ସତିଂ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା ଏକଗ୍ଗତଂ ୱିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଥିରଂ ନାମ ହୋତି, ସୁରକ୍ଖିତଞ୍ଚ। ସତି-ଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ସମାଧିଗ୍ଗହଣେନ ୱୀରିଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହିତଂ ହୋତି ନାନନ୍ତରିଯଭାୱତୋ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଆୱାସେସୁ। ତୀଣି ତୀଣୀତି ଏକେକସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ଅୱୁତ୍ଥଅୱୁତ୍ଥଟ୍ଠାନେ ୱସନନିଯାମେନ ତଯୋ ତଯୋ ଦିୱସେ ୱସିତ୍ୱା।

ଉତ୍ତରେନ ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ଗମନାଗମନେ ସୂରିଯାଭିମୁଖଭାୱନିୱାରଣତ୍ଥନ୍ତି। ସହସ୍ସଧନୁପ୍ପମାଣଂ ଦିଯଡ୍ଢକୋସଂ।

ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ତିରଚ୍ଛାନକଥାତି ରାଜକଥାଦିକେ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୭; ମ। ନି। ୨।୨୨୩; ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୦; ଅ। ନି। ୧୦।୬୯; ପାଚି। ୫୦୮) ସନ୍ଧାଯାହ। ତା ହି ପାଠଇଯଂ ସରୂପତୋ ଅନାଗତାପି ଅରଞ୍ଞପବ୍ବତନଦୀଦୀପକଥା ଇତି-ସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାନଂ ତିରଚ୍ଛାନଭାୱତୋ "ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ତିରଚ୍ଛାନକଥା"ତି ୱୁତ୍ତା। ଦସକଥାୱତ୍ଥୁନିସ୍ସିତନ୍ତି "ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା, ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, ପୱିୱେକୋ, ଅସଂସଗ୍ଗୋ, ୱୀରିଯାରମ୍ଭୋ, ସୀଲ, ସମାଧି, ପଞ୍ଞା, ୱିମୁତ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନ"ନ୍ତି ଇମାନି ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୂନି, ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ଭସ୍ସଂ ସପ୍ପାଯଂ।

ଅତିରଚ୍ଛାନକଥିକୋତି ନତିରଚ୍ଛାନକଥିକୋ, ତିରଚ୍ଛାନକଥା ୱିଧୁରଂ ଧମ୍ମିକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନପଟିସଂଯୁତ୍ତମେୱ କଥଂ କଥେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ସୀଲସମାଧିଆଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ। ଯୋ ହି ସମାଧିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ, ସମାଧିକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱା ପାରଂ ପତ୍ତୋ, ସୋ ଇମସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ସପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ "ଯଂ ନିସ୍ସାଯା"ତିଆଦି। କାଯଦଳ୍ହୀବହୁଲୋତି କାଯସ୍ସ ସନ୍ତପ୍ପନପୋସନପ୍ପସୁତୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ "ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେଯ୍ୟସୁଖଂ ପସ୍ସସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୦; ମ। ନି। ୧।୧୮୬; ଅ। ନି। ୫। ୨୦୬)।

ଭୋଜନଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ମଧୁରମ୍ବିଲରସୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଉପଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛତି ଦଧିଆଦୀସୁ ତଥା ଦସ୍ସନତୋ। କଟୁକାଦିରସା ପନ କେୱଲଂ ଅଭିସଙ୍ଖାରକା ଏୱାତି ଆହ "କସ୍ସଚି ମଧୁରଂ, କସ୍ସଚି ଅମ୍ବିଲଂ ସପ୍ପାଯଂ ହୋତୀ"ତି।

ଯସ୍ମିଂ ଇରିଯାପଥେ ଆଧାରଭୂତେ, ୱତ୍ତମାନେ ୱା, ଯସ୍ମିଂ ୱା ଇରିଯାପଥେ ପୱତ୍ତମାନସ୍ସ। ନିମିତ୍ତାସେୱନବହୁଲସ୍ସାତି ନିମିତ୍ତେ ଆସେୱନାବହୁଲସ୍ସ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ୱିସଯଭୂତେ ଭାୱନାମନସିକାରଂ ବହୁଲଂ ଆସେୱନ୍ତସ୍ସ, ନିମିତ୍ତସ୍ସ ୱା ଗୋଚରାସେୱନୱସେନ ଆସେୱନାବହୁଲସ୍ସ। ଯେନ ହି ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଭାୱନାସେୱନା, ତେନ ଗୋଚରାସେୱନାପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି।

ଦସୱିଧଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲୱଣ୍ଣନା

୬୦।ନ ହୋତି ଅପ୍ପନା। ଯେନ ୱିଧିନା ଅପ୍ପନାଯଂ କୁସଲୋ ହୋତି, ସୋ ଦସୱିଧୋ ୱିଧି ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ, ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱା ଞାଣଂ। ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିଯତୋତି ୱତ୍ଥୂନଂ ୱିସଦଭାୱକରଣତୋ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି।

୬୧। ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ହି ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ସରୀରଂ, ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧାନି ଚୀୱରାଦୀନି ଚ ଇଧ "ୱତ୍ଥୂନୀ"ତି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ତାନି ଯଥା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାୱହାନି ହୋନ୍ତି, ତଥା କରଣଂ ତେସଂ ୱିସଦଭାୱକରଣଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନ"ନ୍ତିଆଦି। ସରୀରଂ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ସରୀରଂ ସେଦମଲଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଅଞ୍ଜ୍ଛେନ ୱା ଅୱସ୍ସୁତକିଚ୍ଛେନ ୱିବାଧିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସେନାସନଂ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦେନ ପତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନନୁ ଚାଯଂ ନଯୋ ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦେନ ସଙ୍ଗହିତୋ, ପୁନ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତୋତି? ସଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଗହିତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ଭାୱନାଯ ଆରମ୍ଭକାଲେ। ଇଧ ପନ ଆରଦ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉପଚାରଜ୍ଝାନେ ଠତ୍ୱା ଅପ୍ପନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତସ୍ସ କାଲନ୍ତରେ ଜାତେ ତଥାପଟିପତ୍ତି ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲାଯ ୱୁତ୍ତା। ଅୱିସଦେ ସତି, ୱିସଯଭୂତେ ୱା। କଥଂ ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ତାନି ୱିସଯୋ? ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପୱତ୍ତନକଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୱସେନେୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେ ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅପରିସୁଦ୍ଧଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ନିସ୍ସଯାଦିପଚ୍ଚଯଭୂତେସୁ। ଞାଣମ୍ପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନେ। ତେନ "ନ କେୱଲଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ମିଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧେ ଞାଣମ୍ପି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ"ତି ଦସ୍ସିତଂ। ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ପନ ଅପରିସୁଦ୍ଧତା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧା, ଞାଣସ୍ସ ଚ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ ଅପ୍ପନାଯ ବହୁକାରତ୍ତା। ତଥା ହି ଝାନଂ "ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞଂ, ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞ"ନ୍ତି ଞାଣମୁଖେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ନିସ୍ସଯନିସ୍ସଯୋପି ନିସ୍ସଯୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ "ଦୀପକପଲ୍ଲିକୱଟ୍ଟିତେଲାନି ନିସ୍ସାଯା"ତି। ଞାଣେ ଅୱିସଦେ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନା ୱିଯ ସମାଧିଭାୱନାପି ପରିଦୁବ୍ବଲା ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ଞାଣେନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆହ। ୱୁଡ୍ଢିଂ ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ, ୱିରୂଳ୍ହିଂ ଗୁଣଭାୱେନ, ୱେପୁଲ୍ଲଂ ସବ୍ବସୋ ୱସିଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସଦେ ପନାତି ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ, ତସ୍ସ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୬୨।ସମଭାୱକରଣନ୍ତି କିଚ୍ଚତୋ ଅନୂନାଧିକଭାୱକରଣଂ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଧିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚସ୍ସ ପଟୁତରଭାୱେନ, ପଞ୍ଞାଯ ଅୱିସଦତାଯ, ୱୀରିଯାଦୀନଂ ଚ ସିଥିଲତାଦିନା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବଲୱଂ ହୋତି। ତେନାହ "ଇତରାନି ମନ୍ଦାନୀ"ତି। ତତୋତି ତସ୍ମା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ବଲୱଭାୱତୋ, ଇତରେସଞ୍ଚ ମନ୍ଦତ୍ତା। କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖେ ପତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ଅନୁବଲପ୍ପଦାନଂ ପଗ୍ଗହୋ, ପଗ୍ଗହୋୱ କିଚ୍ଚଂ, ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଆରମ୍ମଣଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଠାନଂ, ଅନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱା ଉପଟ୍ଠାନଂ, ୱିକ୍ଖେପପଟିପକ୍ଖୋ। ଯେନ ୱା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋ। ରୂପଗତଂ ୱିଯ ଚକ୍ଖୁନା ଯେନ ଯାଥାୱତୋ ୱିସଯସଭାୱଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି ବଲୱତା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଅଭିଭୂତତ୍ତା। ସହଜାତଧମ୍ମେସୁ ହି ଇନ୍ଦଟ୍ଠଂ କାରେନ୍ତାନଂ ସହପୱତ୍ତମାନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକରସତାୱସେନେୱ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ତସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣଭାୱେନ ପଚ୍ଚାମସତି । ତନ୍ତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନାତି ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁନୋ ଉଳାରତାଦିଗୁଣେ ଅଧିମୁଚ୍ଚନସ୍ସ ସାତିସଯପ୍ପୱତ୍ତିଯା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବଲୱଂ ଜାତଂ, ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନାଦିୱିଭାଗତୋ ଯାଥାୱତୋ ୱୀମଂସନେନ। ଏୱଞ୍ହି ଏୱଂଧମ୍ମତାନଯେନ ସଭାୱରସତୋ ପରିଗ୍ଗଯ୍ହମାନେ ସୱିପ୍ପକାରୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ନ ହୋତି, "ଅଯଂ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱୋ"ତି ପରିଜାନନୱସେନ ପଞ୍ଞାବ୍ଯାପାରସ୍ସ ସାତିସଯତ୍ତା। ଧୁରିଯଧମ୍ମେସୁ ହି ଯଥା ସଦ୍ଧାଯ ବଲୱଭାୱେ ପଞ୍ଞାଯ ମନ୍ଦଭାୱୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଯ ବଲୱଭାୱେ ସଦ୍ଧାଯ ମନ୍ଦଭାୱୋ ହୋତୀତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ତଂ ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ହାପେତବ୍ବ"ନ୍ତି।

ତଥା ଅମନସିକାରେନାତି ଯେନାକାରେନ ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ତେନାକାରେନ ଭାୱନାଯ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଧ ଦୁୱିଧେନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ବଲୱଭାୱୋ, ଅତ୍ତନୋ ୱା ପଚ୍ଚଯୱିସେସତୋ କିଚ୍ଚୁତ୍ତରିଯେନ, ୱୀରିଯାଦୀନଂ ୱା ମନ୍ଦକିଚ୍ଚତାଯ। ତତ୍ଥ ପଠମୱିକପ୍ପେ ହାପନୱିଧି ଦସ୍ସିତୋ, ଦୁତିଯୱିକପ୍ପେ ପନ ଯଥା ମନସି କରୋତୋ ୱୀରିଯାଦୀନଂ ମନ୍ଦକିଚ୍ଚତାଯ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବଲୱଂ ଜାତଂ, ତଥା ଅମନସିକାରେନ ୱୀରିଯାଦୀନଂ ପଟୁକିଚ୍ଚଭାୱାୱହେନ ମନସିକାରେନ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେହି ସମରସଂ କରୋନ୍ତେନ ହାପେତବ୍ବଂ। ଇମିନା ନଯେନ ସେସିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁପି ହାପନୱିଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୂତି ସୋ ହି ଆଯସ୍ମା ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତତାଯ କତାଧିକାରୋ ସତ୍ଥୁ ରୂପକାଯଦସ୍ସନପ୍ପସୁତୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା "କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାଯେନ ଦିଟ୍ଠେନ? ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ"ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୩।୮୭) ଓୱଦିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନିଯୋଜିତୋପି ତଂ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପଣାମିତୋ ଅତ୍ତାନଂ ୱିନିପାତେତୁଂ ପପାତଟ୍ଠାନଂ ଅଭିରୁହି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ଓଭାସଂ ୱିସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା –

‘‘ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପଦଂ ସନ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୮୧) –

ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ଏହି ୱକ୍କଲୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତେନ ଅମତେନେୱ ଅଭିସିତ୍ତୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସଦ୍ଧାଯ ପନ ବଲୱଭାୱତୋ ୱିପସ୍ସନାୱୀଥିଂ ନ ଓତରି। ତଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତଂ ପଟିପାଦେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନଯେନ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି।

ଇତରକିଚ୍ଚଭେଦନ୍ତି ଉପଟ୍ଠାନାଦିକିଚ୍ଚୱିସେସଂ। ପସ୍ସଦ୍ଧାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମାଧିଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ହାପେତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ବଲୱଭାୱୋ ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ହାଯତି, ଏୱଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତତା ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦିଭାୱନାଯ ହାଯତି, ସମାଧିପକ୍ଖିଯତ୍ତା ତସ୍ସା। ତଥା ହି ସା ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତତଂ କୋସଜ୍ଜପାତତୋ ରକ୍ଖନ୍ତୀ ୱୀରିଯାଦିଭାୱନା ୱିଯ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପାତତୋ ରକ୍ଖନ୍ତୀ ଏକଂସତୋ ହାପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପସ୍ସଦ୍ଧାଦିଭାୱନାଯ ହାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୂତି (ମହାୱ। ୨୪୩) ସୁକୁମାରସ୍ସ ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ। ସୋ ହି ଆଯସ୍ମା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ‘‘ମମ ସରୀରଂ ସୁଖୁମାଲଂ, ନ ଚ ସକ୍କା ସୁଖେନେୱ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, କାଯଂ କିଲମେତ୍ୱାପି ସମଣଧମ୍ମୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ଠାନଚଙ୍କମମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପଧାନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାଦତଲେସୁ ଫୋଟେସୁ ଉଟ୍ଠିତେସୁପି ୱେଦନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଦଳ୍ହଂ ୱୀରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତାଯ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱୀଣୋୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ୱୀରିଯସମତାଯୋଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଗତୋ। ଥେରୋପି ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନଯେନ ୱୀରିଯସମତଂ ଯୋଜେନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ସେସେସୁପୀତି ସତିସମାଧିପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁପି। ଏକସ୍ସାତି ଏକେକସ୍ସ। ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସୋୱାଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଅଧିମତ୍ତତାଯ ପନ ହାପନୱସେନ ସମତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ଯେସଂ ୱିସେସତୋ ଅସାଧାରଣତୋ, ସାଧାରଣତୋ ଚ ସମତା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିସେସତୋ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ସମତନ୍ତି ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅନୂନାନଧିକଭାୱଂ। ତଥା ସମାଧିୱୀରିଯାନଂ । ଯଥା ହି ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଧୁରିଯଧମ୍ମଭୂତାନଂ କିଚ୍ଚତୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନତିୱତ୍ତନଂ ୱିସେସତୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବମେୱ, ଯତୋ ନେସଂ ସମଧୁରତାଯ ଅପ୍ପନା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି, ଏୱଂ ସମାଧିୱୀରିଯାନଂ କୋସଜ୍ଜୌଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନଂ ସମରସତାଯ ସତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପତ୍ଥମ୍ଭନତୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯପାତାଭାୱେନ ସମ୍ମଦେୱ ଅପ୍ପନା ଇଜ୍ଝତି।

‘‘ବଲୱସଦ୍ଧୋ ହୀ’’ତିଆଦି ନିଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ବଲୱତିଯା ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅୱିସଦଞାଣୋ, ସୋ ମୁଦ୍ଧପ୍ପସନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନୋ। ତଥା ହି ସୋ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପସୀଦତି ସେଯ୍ୟଥାପି ତିତ୍ଥିଯସାୱକା। କେରାଟିକପକ୍ଖନ୍ତି ସାଠେଯ୍ୟପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ସଦ୍ଧାହୀନାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅତିଧାୱନ୍ତୋ ‘‘ଦେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁପରିଚ୍ଚାଗେନ ୱିନା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନପି ଦାନମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀନି ପରିକପ୍ପେତି ହେତୁପଟିରୂପକେହି ୱଞ୍ଚିତୋ। ଏୱଂଭୂତୋ ପନ ସୁକ୍ଖତକ୍କୱିଲୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ନାଦିଯତି, ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ତେନାହ ‘‘ଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ୱିଯ ରୋଗୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତୀ’’ତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରହୋ ନ ଅତ୍ଥାୱହୋ ଅନତ୍ଥାୱହୋ ଚ, ଏୱମିଧାପି ସମାଧିୱୀରିଯାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରହୋ ନ ଅୱିକ୍ଖେପାୱହୋ ୱିକ୍ଖେପାୱହୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କୋସଜ୍ଜଂ ଅଭିଭୱତି, ତେନ ଅପ୍ପନଂ ନ ପାପୁଣାତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅଭିଭୱତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଦୁଭଯନ୍ତି ତଂ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାଦ୍ୱଯଂ, ସମାଧିୱୀରିଯଦ୍ୱଯଞ୍ଚ। ସମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ସମରସଂ କାତବ୍ବଂ।

ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସାତି ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ। ଏୱନ୍ତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ସଦ୍ଧାଯ ତେସଂ ବଲୱଭାୱେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଦହନ୍ତୋତି ‘‘ପଥୱୀ ପଥୱୀ’’ତି ମନସିକରଣମତ୍ତେନ କଥଂ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତୀତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ୱୁତ୍ତୱିଧି ଇଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ସଦ୍ଧଂ ଜନେନ୍ତୋ। ଓକପ୍ପେନ୍ତୋତି ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ୱିଯ ଅଧିମୁଚ୍ଚନୱସେନ ଓକପ୍ପେନ୍ତୋ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ। ଏକଗ୍ଗତା ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି ସମାଧିପଧାନତ୍ତା ଝାନସ୍ସ। ଉଭିନ୍ନନ୍ତି ସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ, ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ସମାଧିନୋ ଅଧିମତ୍ତତାପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଆହ ‘‘ସମତାଯପୀ’’ତି, ସମଭାୱେନାପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପନାତି ଇଧାଧିପ୍ପେତଅପ୍ପନା। ତଥା ହି ‘‘ହୋତିଯେୱା’’ତି ସାସଙ୍କଂ ୱଦତି , ଲୋକୁତ୍ତରପ୍ପନା ପନ ତେସଂ ସମଭାୱେନେୱ ଇଚ୍ଛିତା। ଯଥାହ – ‘‘ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଯୁଗନଦ୍ଧଂ ଭାୱେତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୨।୧, ୫)।

ଯଦି ୱିସେସତୋ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ, ସମାଧିୱୀରିଯାନଞ୍ଚ ସମତା ଇଚ୍ଛିତା, କଥଂ ସତୀତି ଆହ ‘‘ସତି ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିଯେ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ସଦ୍ଧାୱୀରିଯପଞ୍ଞାନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଞ୍ଞଥାପୀତି ଚ ଗହେତବ୍ବା ସିଯା। ତଥା ହି ‘‘କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖେନ ସମାଧିନା’’ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ‘‘ପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାହୀ’’ତି। ସା ସତି। ସବ୍ବେସୁ ରାଜକମ୍ମେସୁ ନିଯୁତ୍ତୋ ସବ୍ବକମ୍ମିକୋ। ତେନ କାରଣେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତେନ। ଆହ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ନିଯୁତ୍ତା ସବ୍ବତ୍ଥିକା, ସବ୍ବେନ ୱା ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିଯେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ଥେତବ୍ବା ସବ୍ବତ୍ଥିଯା, ସବ୍ବତ୍ଥିଯାୱ ସବ୍ବତ୍ଥିକା। ଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ହି ସତି ପଟିସରଣଂ ପରାଯଣଂ ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତେନାହ ‘‘ଆରକ୍ଖପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦି।

୬୩।ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାନିମିତ୍ତସ୍ସାତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ନିମିତ୍ତସ୍ସ, ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ନିମିତ୍ତସ୍ସ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ସମାହିତାକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସମଥନିମିତ୍ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋଯେୱ କସିଣନିମିତ୍ତଂ ରକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ପଥୱୀକସିଣାଦିକସ୍ସାତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେୱଲଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସେୱ, ଅଥ ଖୋ ସମଥନିମିତ୍ତସ୍ସାପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତନ୍ତି ରକ୍ଖଣକୋସଲ୍ଲଂ। ଇଧ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲକଥାଯଂ ‘‘ନିମିତ୍ତକୋସଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, କରଣଭାୱନାକୋସଲ୍ଲାନଂ ପଗେୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୬୪।ଅତିସିଥିଲୱୀରିଯତାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପମୋଦନସଂୱେଜନୱିପରିଯାଯେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଲୀନନ୍ତି ସଙ୍କୁଚିତଂ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖପତିତଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ। ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦଯୋ ଭାୱେତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତଯୋ’’ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ତେ ଭାୱେତବ୍ବା, ତଂ ସଯମେୱ ୱକ୍ଖତି।

ପରିତ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପକଂ। ଉଜ୍ଜାଲେତୁକାମୋତି ପଦୀପେତୁକାମୋ। ଉଦକୱାତଂ ଦଦେଯ୍ଯାତି ଉଦକମିସ୍ସଂ ୱାତଂ ଉପନେଯ୍ଯ। ଅକାଲୋତି ନକାଲୋ, ଅଯୁତ୍ତକାଲୋ ୱା। ସତିଆଦିଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିସଙ୍ଖାତାଯ ବୋଧିଯା ବୁଜ୍ଝତି ଏତାଯାତି କତ୍ୱା, ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ୱା ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୋଧିନୋ ଯୋଗିନୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ , ପସଟ୍ଠୋ, ସୁନ୍ଦରୋ ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ । କାଯଚିତ୍ତଦରଥୱୂପସମଲକ୍ଖଣା ପସ୍ସଦ୍ଧିଯେୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ତସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ। ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ସମାଧିସ୍ସ ତାୱ ପଦତ୍ଥଲକ୍ଖଣାନି ହେଟ୍ଠା ଆଗତାନେୱ। ଉପପତ୍ତିତୋ ଇକ୍ଖତୀତି ଉପେକ୍ଖା। ସା ପନାଯଂ ଅତ୍ଥତୋ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାୱ ଇଧ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ୱେଦିତବ୍ବା। ଦୁସମୁଟ୍ଠାପଯନ୍ତି ସମୁଟ୍ଠାପେତୁଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯଂ। ଧମ୍ମାନଂ, ଧମ୍ମେସୁ ୱା ୱିଚଯୋ ଧମ୍ମୱିଚଯୋ, ପଞ୍ଞାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୀରସ୍ସ ଭାୱୋ, କମ୍ମଂ ୱା, ୱିଧିନା ୱା ଈରେତବ୍ବଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ୱୀରିଯଂ, ଉସ୍ସାହୋ। ପୀଣେତି କାଯଂ, ଚିତ୍ତଂ ଚ ସନ୍ତପ୍ପେତୀତି ପୀତି।

ଯଂ ଯଂ ସକଂ ଯଥାସକଂ, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆହାରୱସେନାତି ପଚ୍ଚଯୱସେନ। ଭାୱନାତି ଉପ୍ପାଦନା, ୱଡ୍ଢନା ଚ। କୁସଲାକୁସଲାତି କୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତଟ୍ଠେନ କୁସଲା, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଅକୁସଲା। ଯେ ଅକୁସଲା, ତେ ସାୱଜ୍ଜା। ଯେ କୁସଲା, ତେ ଅନୱଜ୍ଜା। ଅକୁସଲା ହୀନା, ଇତରେ ପଣୀତା। କୁସଲାପି ୱା ହୀନେହି ଛନ୍ଦାଦୀହି ଆରଦ୍ଧା ହୀନା, ଇତରେ ପଣୀତା। କଣ୍ହାତି କାଳଅକା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅପଭସ୍ସରଭାୱକରଣା, ସୁକ୍କାତି ଓଦାତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଭସ୍ସରଭାୱକରଣା। କଣ୍ହାଭିଜାତିହେତୁତୋ ୱା କଣ୍ହା, ସୁକ୍କାଭିଜାତିହେତୁତୋ ସୁକ୍କା। ତେ ଏୱ ସପ୍ପଟିଭାଗା। କଣ୍ହା ହି ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକତାଯ ସୁକ୍କେହି ସପ୍ପଟିଭାଗା। ତଥା ସୁକ୍କାପି ଇତରେହି। ଅଥ ୱା କଣ୍ହା ଚ ସୁକ୍କା ଚ ସପ୍ପଟିଭାଗା ଚ କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା। ସୁଖା ହି ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ସପ୍ପଟିଭାଗା, ଦୁକ୍ଖା ଚ ୱେଦନା ସୁଖାଯ ସପ୍ପଟିଭାଗାତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ଅନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ। ଉପ୍ପାଦାଯାତି ଉପ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ। ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ। ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଭାୱାଯ। ୱେପୁଲ୍ଲାଯାତି ୱିପୁଲଭାୱାଯ। ଭାୱନାଯାତି ୱଡ୍ଢିଯା। ପାରିପୂରିଯାତି ପରିପୂରଣତ୍ଥାଯ।

ତତ୍ଥାତି ‘‘ଅତ୍ଥି ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିନା ଦସ୍ସିତପାଠେ। ସଭାୱସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧୱସେନାତି ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଗହଣେ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖୱିପାକାଦିକସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପନ ଫୁସନାଦିକସ୍ସ ସଭାୱଲକ୍ଖଣସ୍ସ, ଅନିଚ୍ଚାଦିକସ୍ସ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଚ ପଟିୱିଜ୍ଝନୱସେନ। ପୱତ୍ତମନସିକାରୋତି କୁସଲାଦୀନଂ ତଂତଂସଭାୱଲକ୍ଖଣାଦିକସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ ଅୱବୁଜ୍ଝନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଜୱନଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ସୋ ହି ଅୱିପରୀତମନସିକାରତାଯ ‘‘ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତଦାଭୋଗତାଯ ଆୱଜ୍ଜନାପି ତଗ୍ଗତିକାୱ। ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣାଦିକମ୍ପି ଇଧ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣେନେୱ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁସଲକିରିଯାଯ ଆଦିଆରମ୍ଭୱସେନ ପୱତ୍ତୱୀରିଯଂ ଧିତିସଭାୱତାଯ ‘‘ଧାତୂ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆରମ୍ଭଧାତୂତି ପଠମୱୀରିଯଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ୱୀରିଯଂ ବଲପ୍ପତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ପଟିପକ୍ଖଂ ୱିଧମତୀତି ଆହ ‘‘କୋସଜ୍ଜତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ତତୋ ବଲୱତର’’ନ୍ତି। ଅଧିମତ୍ତାଧିମତ୍ତତରାନଂ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱିଧମନସମତ୍ଥଂ ପଟୁପଟୁତରାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରଂ ପରଂ ଠାନଂ ଅକ୍କମନତୋ ତତୋପି ବଲୱତର’’ନ୍ତି। ତିଟ୍ଠତି ପୱତ୍ତତି ଏତ୍ଥାତି ଠାନିଯା, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଠାନିଯା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିଯା। ଠାତବ୍ବୋ ୱା ଠାନିଯୋ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଠାନିଯୋ ଏତେସୂତି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିଯା, ଅପରାପରଂ ୱତ୍ତମାନା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ଯସ୍ମା ପନ ତେସୁ ପୀତିଯେୱ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ

ୱିସେସକାରଣଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୀତିୟା ଏୱ ଏତଂ ନାମ’’ନ୍ତି। ଉପ୍ପାଦକମନସିକାରୋତି ୟଥା ମନସି କରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ୱଡ୍ଢତି, ତଥା ପୱତ୍ତମନସିକାରୋ।

ପରିପୁଚ୍ଛକତାତି ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛକଭାୱୋ। ପଞ୍ଚପି ହି ନିକାୟେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିୟେ ପୟିରୁପାସିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ତେ ୱା ସହ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ୟଂ ୟଂ ତତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ତଂ ତଂ ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ, ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା ସଙ୍ଖେପତୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ପକାସିତା ଏୱ। ତତ୍ଥ ପନ ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିୟଭାୱେନ ଆଗତା, ଇଧ ପଞ୍ଞାସଂୱତ୍ତନିୟଭାୱେନ। ୟଦଗ୍ଗେନ ହି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକା, ତଦଗ୍ଗେନ ପଞ୍ଞାସଂୱତ୍ତନିକା ସମାଧିସ୍ସ ଞାଣପଦଟ୍ଠାନତୋ। ‘‘ସମାହିତୋ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୯୯; ୫।୧୦୭୧) ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା ନାମ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାନଂ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ ଭତ୍ତନିକ୍ଖିତ୍ତକାକମଂସନିକ୍ଖିତ୍ତସୁନଖସଦିସାନଂ ମୋମୂହପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦୂରତୋ ପରିୱଜ୍ଜନା। ପଞ୍ଞୱନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା ନାମ ପଞ୍ଞାୟ କତାଧିକାରାନଂ ସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦୀସୁ କୁସଲାନଂ ଅରିୟାନଂ, ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମିକାନଂ ୱା ମହାପଞ୍ଞାନଂ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମନଂ। ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାତି ଗମ୍ଭୀରଞାଣେହି ଚରିତବ୍ବାନଂ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତାଦୀନଂ, ସଚ୍ଚପଚ୍ଚୟାକାରାଦିଦୀପନାନଂ ୱା ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂୟୁତ୍ତାନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି ପଞ୍ଞାଧିମୁତ୍ତତା, ପଞ୍ଞାୟ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପାୟାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଜାତିଆଦିଂ ଅତୀତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନାଗତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଆହାରପରିୟେଟ୍ଠିମୂଲକଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱୀରିୟାୟତ୍ତସ୍ସ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୱିସେସସ୍ସ ଅଧିଗମୋ ଏୱ ଆନିସଂସୋ, ତସ୍ସ ଦସ୍ସନସୀଲତା ୱୀରିୟାୟତ୍ତ…ପେ… ଦସ୍ସିତା। ସପୁବ୍ବଭାଗୋ ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗୋ ଗମନୱୀଥି ଗନ୍ତବ୍ବା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବା ପଟିପଦାତି କତ୍ୱା । ଦାୟକାନଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱକରଣେନ ପିଣ୍ଡାପଚାୟନତାତି ପଚ୍ଚୟଦାୟକାନଂ ଅତ୍ତନି କାରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ମହପ୍ଫଲକାରଭାୱସ୍ସ କରଣେନ ପିଣ୍ଡସ୍ସ ଭିକ୍ଖାୟ ପଟିପୂଜନା। ଇତରଥାତି ଆମିସପୂଜାୟ। କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତାତି ଅଲସାନଂ ଭାୱନାୟ ନାମମତ୍ତମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତାନଂ କାୟଦଢହୀବହୁଲାନଂ ୟାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେୟ୍ୟସୁଖାଦିଅନୁୟୁଞ୍ଜନକାନଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥିକାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦୂରତୋ ପରିୱଜ୍ଜନା। ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟପୁଗ୍ଗଲସେୱନତାତି ‘‘ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟା’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୧୯; ଅ। ନି। ୩।୧୬) ଭାୱନାରମ୍ଭୱସେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନଂ ଦଢହପରକ୍କମାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମନା। ସମ୍ମପ୍ପଧାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତାତି ଚତୁବ୍ବିଧସମ୍ମପ୍ପଧାନାନୁଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା। ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି ତସ୍ମିଂ ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଅଧିମୁତ୍ତି ସବ୍ବିରିୟାପଥେସୁ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧୱିନୋଦନକୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନଆରଦ୍ଧୱୀରିୟପୁଗ୍ଗଲସେୱନତଦଧିମୁତ୍ତତା ପଟିପକ୍ଖୱିଧମନପଚ୍ଚୟୂପସଂହାରୱସେନ, ଅପାୟାଦିଭୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦୟୋ ସମୁତ୍ତେଜନୱସେନ ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପସାଦସିନେହାଭାୱେନ ଥୁସଖରହଦୟା ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲା, ତବ୍ବିପରିୟାୟେନ ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲା ୱେଦିତବ୍ବା। ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଗୁଣପରିଦୀପନା ସମ୍ପସାଦନୀୟସୁତ୍ତାଦୟୋ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୪୧ ଆଦୟୋ) ପସାଦନୀୟସୁତ୍ତନ୍ତା। ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ୟଥାୱୁତ୍ତେହି କୁସଲାଦୀନଂ ସଭାୱସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣପଟିୱିଜ୍ଝନାଦିଆକାରେହି ଚେୱ ପରିପୁଚ୍ଛକତାଦିଆକାରେହି ଚ। ଏତେ ଧମ୍ମେତି ଏତେ କୁସଲାଦୀସୁ ୟୋନିସୋମନସିକାରାଦିକେ ଚେୱ ଧମ୍ମବ୍ବଞ୍ଞୁତାଦିକେ ଚ।

୬୫।ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିୟତାଦୀହୀତି ଅତିୱିୟ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିୟତାଦୀହି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଂୱେଜନପମୋଦନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଉଦ୍ଧତନ୍ତି ସମାଧିଆଦୀନଂ ମନ୍ଦତାୟ ଅୱୂପସନ୍ତଂ। ଦୁୱୂପସମୟନ୍ତି ୱୂପସମେତୁଂ ସମାଧାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ।

ତଂଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ୟେନାକାରେନ ଅସ୍ସ ୟୋଗିନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧି ସମାଧି ଉପେକ୍ଖାତି ଇମେ ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦୟୋ ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ ୟଥାରହଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବା, ତଂ ଚିତ୍ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ପସ୍ସଦ୍ଧାକାରଂ, ସମାହିତାକାରଂ, ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତାକାରଞ୍ଚ ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଉପଧାରେତ୍ୱା। ତୀସୁପି ପଦେସୂତି ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟପସ୍ସଦ୍ଧୀ’’ତିଆଦିନା ଆଗତେସୁ ତୀସୁପି ୱାକ୍ୟେସୁ, ତେହି ୱା ପକାସିତେସୁ ତୀସୁ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେସୁ। ୟଥାସମାହିତାକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଗୟ୍ହମାନୋ ସମଥୋ ଏୱ ସମଥନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସମଥନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚ ସମଥସ୍ସେୱେତମଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ନାନାରମ୍ମଣେ ପରିବ୍ଭମନେନ ୱିୱିଧଂ ଅଗ୍ଗଂ ଏତସ୍ସାତି ବ୍ୟଗ୍ଗୋ, ୱିକ୍ଖେପୋ। ତଥା ହି ସୋ ଅନୱଟ୍ଠାନରସୋ, ଭନ୍ତତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ଏକଗ୍ଗତାଭାୱତୋ ବ୍ୟଗ୍ଗପଟିପକ୍ଖୋତି ଅବ୍ୟଗ୍ଗୋ, ସମାଧି। ସୋ ଏୱ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତେନାହ ‘‘ଅୱିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ଚ ତସ୍ସେୱ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି।

ସରୀରାୱତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ମତ୍ତସୋ ପରିଭୁତ୍ତୋ ପଣୀତାହାରୋ କାୟଲହୁତାଦୀନଂ ସମୁଟ୍ଠାପନେନ ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତଥା ଉତୁସପ୍ପାୟଂ, ଇରିୟାପଥସପ୍ପାୟଞ୍ଚ ସେୱିତଂ, ପୟୋଗୋ ଚ କାୟିକୋ ପୱତ୍ତିତୋତି ଆହ ‘‘ପଣୀତଭୋଜନସେୱନତା’’ତିଆଦି। ପୟୋଗସମତାଦୀନଂ

ଅଭାୱେନ ସଦରଥକାଯଚିତ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲା ସାରଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲା। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯା ପୁଗ୍ଗଲା ୱେଦିତବ୍ବା।

ନିରସ୍ସାଦସ୍ସାତି ଭାୱନସ୍ସାଦରହିତସ୍ସ। ଭାୱନା ହି ୱୀଥିପଟିପନ୍ନା ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସୱତୀ ପୱତ୍ତମାନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସ୍ସାଦଂ ଉପସମସୁଖଂ ଆୱହତି, ତଦଭାୱତୋ ନିରସ୍ସାଦଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ସଦ୍ଧାସଂୱେଗୱସେନାତି ସଦ୍ଧାୱସେନ, ସଂୱେଗୱସେନ ଚ। ସମ୍ପହଂସନତାତି ସମ୍ମଦେୱ ପହଂସନତା ସଂୱେଜନପୁବ୍ବକପସାଦୁପ୍ପାଦନେନ ଭାୱନା ଚିତ୍ତସ୍ସ ତୋସନା। ସମ୍ମାପୱତ୍ତସ୍ସାତି ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚୱିରହେନ, ସମଥୱୀଥିପଟିପତ୍ତିଯା ଚ ସମଂ, ସୱିସେସଞ୍ଚ ପୱତ୍ତିଯା ସମ୍ମଦେୱ ପୱତ୍ତସ୍ସ ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତାତି ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ ଅବ୍ୟାୱଟତା। ଝାନୱିମୋକ୍ଖପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତାତି ପଠମାଦୀନି ଝାନାନି ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତତାଦିନା ତେଯେୱ ୱିମୋକ୍ଖା ତେସଂ ''ଏୱଂ ଭାୱନା, ଏୱଂ ସମାପଜ୍ଜନା, ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ସଂକିଲେସୋ, ଏୱଂ ୱୋଦାନ''ନ୍ତି ପତି ପତି ଅୱେକ୍ଖଣା।

ସତ୍ତମଞ୍ଚତ୍ତତାତି ସତ୍ତେସୁ ପିଯଟ୍ଠାନିଯେସୁପି ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା। ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତତାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ, ବାହିରେସୁ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା। ସତ୍ତସଙ୍ଖାରାନଂ ମମାଯନଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନଂ। ଇମେହାକାରେହୀତି ଇମେହି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି କାଯଚିତ୍ତାନଂ ପସ୍ସଦ୍ଧାକାରସଲ୍ଲକ୍ଖଣାଦିଆକାରେହି ଚେୱ ସପ୍ପାଯାହାରସେୱନାଦିଆକାରେହି ଚ। ଏତେ ଧମ୍ମେତି ଏତେ ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦିଧମ୍ମେ।

୬୬।ପଞ୍ଞାପଯୋଗମନ୍ଦତାଯାତି ପଞ୍ଞାବ୍ୟାପାରସ୍ସ ଅପ୍ପଭାୱେନ। ଯଥା ହି ଦାନସୀଲାନି ଅଲୋଭାଦୋସପ୍ପଧାନାନି , ଏୱଂ ଭାୱନା ଅମୋହପ୍ପଧାନା ୱିସେସତୋ ଅପ୍ପନାୱହା। ତତ୍ଥ ଯଦା ପଞ୍ଞା ନ ବଲୱତୀ ହୋତି, ତଦା ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନଭିସଙ୍ଖତୋ ୱିଯ ଆହାରୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅଭିରୁଚିଂ ନ ଜନେତି, ତେନ ତଂ ନିରସ୍ସାଦଂ ହୋତି। ଯଦା ଚ ଭାୱନା ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସାୱହା ନ ହୋତି ସମ୍ମଦେୱ ଅୱୀଥିପଟିପତ୍ତିଯା, ତଦା ଉପସମସୁଖସ୍ସ ଅଲାଭେନ ଚିତ୍ତଂ ନିରସ୍ସାଦଂ ହୋତି। ତଦୁଭଯଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ପଞ୍ଞାପଯୋଗମନ୍ଦତାଯା''ତିଆଦି। ନନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ। ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଯଥାରହଂ ସୁଗତିଯଂ, ଦୁଗ୍ଗତିଯଞ୍ଚ ହୋନ୍ତୀତି ତଦଞ୍ଞମେୱ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନାଦିଖୁପ୍ପିପାସାଦିଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିବାଧନାଦିହେତୁକଂ ଅପାଯଦୁକ୍ଖଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଯିଦଂ ସଙ୍ଗ ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଭୱନିସ୍ସିତଂ ଗହିତନ୍ତି ଅତୀତେ, ଅନାଗତେ ଚ କାଲେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଦୁକ୍ଖାନି ୱିସୁଂ ଗହିତାନି। ଯେ ପନ ସତ୍ତା ଆହାରୂପଜୀୱିନୋ, ତତ୍ଥ ଚ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ ଜୀୱିତଦୁକ୍ଖଂ ଅଟ୍ଠମଂ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅସ୍ସାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ। ଅଲୀନନ୍ତିଆଦୀସୁ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନଧିମତ୍ତତାଯ ଅଲୀନଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନଧିମତ୍ତତାଯ ଅନୁଦ୍ଧତଂ। ପଞ୍ଞାପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା, ଉପସମସୁଖାଧିଗମେନ ଚ ଅନିରସ୍ସାଦଂ। ପୁବ୍ବେନାପରଂ ସୱିସେସଂ ତତୋ ଏୱ ଆରମ୍ମଣେ ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ, ସମଥୱୀଥିପଟିପନ୍ନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅଲୀନତାଯ ପଗ୍ଗହେ, ଅନୁଦ୍ଧତତାଯ ନିଗ୍ଗହେ, ଅନିରସ୍ସାଦତାଯ ସମ୍ପହଂସନେ ନ ବ୍ୟାପାରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଲୀନାନୁଦ୍ଧତତାଯ ହି ଆରମ୍ମଣେ ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ ଅନିରସ୍ସାଦତାଯ ସମଥୱୀଥିପଟିପନ୍ନଂ। ସମପ୍ପୱତ୍ତିଯା ୱା ଅଲୀନଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ, ସମଥୱୀଥିପଟିପତ୍ତିଯା ଅନିରସ୍ସାଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦନ୍ତି ଝାନପଟିପତ୍ତିଂ। ସମାଧିଅଧିମୁତ୍ତତାତି ସମାଧିନିନ୍ନତନେ ଝାନାଧିଗମେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତତା। ସା ପନ ଯସ୍ମା ସମାଧିଂ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଭାୱେନ ପୱତ୍ତିଯା ହୋତି, ତସ୍ମା ''ସମାଧିଗରୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୬୭। ପଟିଲଦ୍ଧେ ନିମିତ୍ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ହି ସମ୍ପାଦଯତୋ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ଇମଂ ଅପ୍ପନା ସମ୍ପୱତ୍ତତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସାତି ଅପ୍ପନା। ହିତ୍ୱା ହୀତି ହି-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ଠାନମେତଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଆକାରଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଲୀନୁଦ୍ଧତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତିଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଯଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ। ସମତଂ ୱୀରିଯସ୍ସେୱ ୱୀରିଯସ୍ସ ସମାଧିନା ସମରସତଂଯେୱ ଯୋଜଯେଥ। କଥଂ ପନ ଯୋଜଯେଥାତି ଆହ ''ଇସକମ୍ପୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଲଯନ୍ତି ଲୀନଭାୱଂ, ସଙ୍କୋଚନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯନ୍ତନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ , ପଗ୍ଗଣ୍ହେଥେୱ ସମଭାୱାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ''ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ସମମେୱ ପୱତ୍ତଯେ''ତି। କଥଂ ପନ ସମମେୱ ପୱତ୍ତଯେତି ଆହ ''ରେଣୁମ୍ହି''ତିଆଦି। ଯଥାତି ରେଣୁଆଦୀସୁ ଯଥା ମଧୁକରାଦୀନଂ ପୱତ୍ତି ଉପମାଭାୱେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ସମ୍ପୱଣ୍ଣିତା, ଏୱଂ ଲୀନୁଦ୍ଧତଭାୱେହି ମୋଚଯିତ୍ୱା ୱୀରିଯସମତାଯୋଜନେନ ନିମିତ୍ତାଭିମୁଖଂ ମାନସଂ ପଟିପାଦଯେ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାଭିମୁଖଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନିମିତ୍ତାଭିମୁଖପଟିପାଦନୱଣ୍ଣନା

୬୮।ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ‘‘ରେଣୁମ୍ହୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଗାଥାଦ୍ୱଯେ। ଅତ୍ଥଦୀପନା ଉପମୂପମେଯ୍ୟତ୍ଥୱିଭାୱନା। ଅଛେକୋତି ଅକୁସଲୋ। ପକ୍ଖନ୍ଦୋତି ଧାୱିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ୱିକସନକ୍ଖଣେଯେୱ ସରସଂ କୁସୁମପରାଗଂ ହୋତି, ପଚ୍ଛା ୱାତାଦୀହି ପରିପତତି, ୱିରସଂ ୱା ହୋତି। ତସ୍ମା ନିୱତ୍ତନେ ରେଣୁ ଖୀଯତୀତି ଆହ ‘‘ଖୀଣେ ରେଣୁମ୍ହି ସମ୍ପାପୁଣାତୀ’’ତି। ପୁପ୍ଫରାସିନ୍ତି ରୁକ୍ଖସାଖାସୁ ନିସ୍ସିତଂ ପୁପ୍ଫସଞ୍ଚଯଂ।

ସଲ୍ଲକତ୍ତଅନ୍ତେୱାସିକେସୂତି ସଲ୍ଲକତ୍ତଆଚରିଯସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ। ଉଦକଥାଲଗତେତି ଉଦକଥାଲିଯଂ ଠପିତେ। ସତ୍ଥକମ୍ମନ୍ତି ସିରାୱେଧନାଦିସତ୍ଥକମ୍ମଂ। ଫୁସିତୁମ୍ପି ଉପ୍ପଲପତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସମେନାତି ପୁରିମକା ୱିଯ ଗରୁଂ, ମନ୍ଦଞ୍ଚ ପଯୋଗଂ ଅକତ୍ୱା ସମପ୍ପମାଣେନ ପଯୋଗେନ। ତତ୍ଥାତି ଉପ୍ପଲପତ୍ତେ। ପରିଯୋଦାତସିପ୍ପୋତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧସିପ୍ପୋ ନିପ୍ଫନ୍ନସିପ୍ପୋ।

ମକ୍କଟକସୁତ୍ତନ୍ତି ଲୂତସୁତ୍ତଂ। ନିଯାମକୋ ନାୱାସାରଥୀ। ଲଙ୍କାରନ୍ତି କିଲଞ୍ଜାଦିମଯଂ ନାୱାକଟସାରକଂ। ତେଲେନ ଅଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ନାଳିଂ ପୂରେତୀତି ସରାୱାଦିଗତେନ ତେଲେନ ଅଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ସୁଖୁମଛିଦ୍ଦକଂ ତେଲନାଳିଂ ପୂରେତି। ଏୱମେୱାତି ଯଥା ତେ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତମଧୁକରସଲ୍ଲକତ୍ତଅନ୍ତେୱାସିସୁତ୍ତାକଡ୍ଢକନିଯାମକତେଲପୂରକା ୱେଗେନ ପଯୋଗଂ କରୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ସୀଘଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗାଳ୍ହଂ ୱୀରିଯଂ କରୋତି, ଯୋ ମଜ୍ଝେ ୱୁତ୍ତମଧୁକରାଦଯୋ ୱିଯ ୱୀରିଯଂ ନ କରୋତି, ଇମେ ଦ୍ୱେପି ୱୀରିଯସମତାଭାୱେନ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଯୋ ପନ ଅୱସାନେ ୱୁତ୍ତମଧୁକରାଦଯୋ ୱିଯ ସମପ୍ପଯୋଗୋ, ଅଯଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିତୁଂ ସକ୍କୋତି ୱୀରିଯସମତାଯୋଗତୋତି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦି। ଲୀନଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପଠମଜ୍ଝାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୯।ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ। ୱୀରିଯସମତାଯୋଜନୱସେନ ୱୀଥିପଟିପନ୍ନଂ ଭାୱନାମାନସଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେଯେୱ ଠପନୱସେନ ନିମିତ୍ତାଭିମୁଖଂ ପଟିପାଦଯତୋ ଅସ୍ସ ଯୋଗିନୋ। ଇଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁଯୋଗୱସେନାତି ଭାୱନାୱସେନ। ସେସାନୀତି ସେସାନି ତୀଣି, ଚତ୍ତାରି ୱା। ପକତିଚିତ୍ତେହୀତି ପାକତିକେହି କାମାୱଚରଚିତ୍ତେହି। ବଲୱ…ପେ… ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାନି ଭାୱନାବଲେନ ପଟୁତରସଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା। ପରିକମ୍ମତ୍ତାତି ପଟିସଙ୍ଖାରକତ୍ତା। ଯଦି ଆସନ୍ନତ୍ତା ଉପଚାରତା, ଗୋତ୍ରଭୁନୋ ଏୱ ଉପଚାରସମଞ୍ଞା ସିଯାତି ଆହ ‘‘ସମୀପଚାରିତ୍ତା ୱା’’ତି। ଅନଚ୍ଚାସନ୍ନୋପି ହି ନାତିଦୂରପୱତ୍ତୀ ସମୀପଚାରୀ ନାମ ହୋତି। ଅପ୍ପନଂ ଉପେଚ୍ଚ ଚରନ୍ତୀତି ଉପଚାରାନି। ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ପରିକମ୍ମାନନ୍ତି ନାନାୱଜ୍ଜନୱୀଥିଯଂ ପରିକମ୍ମାନଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ପରିକମ୍ମୁପଚାରାନୁଲୋମସଞ୍ଞିତେସୁ। ସବ୍ବନ୍ତିମନ୍ତି ତତିଯଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ୱା। ପରିତ୍ତଗୋତ୍ତାଭିଭୱନତୋତି ପରିତ୍ତସ୍ସ ଗୋତ୍ତସ୍ସ ଅଭିଭୱନତୋ। ଗଂ ତାଯତୀତି ହି ଗୋତ୍ତଂ, ‘‘ପରିତ୍ତ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତମାନଂ ଅଭିଧାନଂ, ବୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ଏକଂସିକୱିସଯତାଯ ରକ୍ଖତୀତି ପରିତ୍ତଗୋତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ବୁଦ୍ଧି ଆରମ୍ମଣଭୂତେନ ଅତ୍ଥେନ ୱିନା ନ ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଅଭିଧାନଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟଭୂତେନ। ତସ୍ମା ସୋ ତାନି ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପନ ମହଗ୍ଗତାନୁତ୍ତରୱିଧୁରଂ କାମତଣ୍ହାଯ ଗୋଚରଭୂତଂ କାମାୱଚରଧମ୍ମାନଂ ଆୱେଣିକରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ମହଗ୍ଗତଗୋତ୍ତେପି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭାୱନତୋତି ଉପ୍ପାଦନତୋ।

ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବେସଂ ସବ୍ବା ସମଞ୍ଞାତି ପଠମନଯୋ ଗହିତଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନା’’ତିଆଦି। ନାନାୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମମେୱ ପରିକମ୍ମନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ପଠମଂ ୱା ଉପଚାର’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଚେ ଚତୁତ୍ଥଂ ଗୋତ୍ରଭୁ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚମଂ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଅନିଯମୋ ଇମିନା କାରଣେନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞୱସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅପ୍ପେତି, ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ। କସ୍ମା ପନ ଚତୁତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଅପ୍ପେତି, ନ ତତୋ ପରନ୍ତି ଆହ ‘‘ତତୋ ପରଂ ଜୱନଂ ପତତୀ’’ତି। ତତୋ ପଞ୍ଚମତୋ ପରଂ ଛଟ୍ଠଂ, ସତ୍ତମଞ୍ଚ ଜୱନଂ ପତନ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତି ପରିକ୍ଖୀଣଜୱତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଯଥା ଅଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ପଠମଜୱନଂ ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଗୋତ୍ରଭୁଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି, ଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ପନ ବଲୱଭାୱତୋ ଦୁତିଯଂ, ତତିଯଂ ୱା ଗୋତ୍ରଭୁଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱଂ ଲଦ୍ଧାସେୱନତାଯ ବଲୱଭାୱତୋ ଛଟ୍ଠଂ, ସତ୍ତମମ୍ପି ଅପ୍ପେତୀତି ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ତସ୍ମା ଛଟ୍ଠେପି ସତ୍ତମେପି ଅପ୍ପନା ହୋତୀ’’ତି। ତନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ। ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦେହି ଅନୁପତ୍ଥମ୍ଭିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋମତିମତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୧୨) ପନ ସୁତ୍ତପଦମକାରଣଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯଲାଭସ୍ସ ବଲୱଭାୱେ ଅନେକନ୍ତିକତ୍ତା। ତଥା ହି ଅଲଦ୍ଧାସେୱନାପି ପଠମଚେତନା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯା ହୋତି, ଲଦ୍ଧାସେୱନା ଦୁତିଯଚେତନା ଯାୱ ଛଟ୍ଠଚେତନା ଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯା। ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମେସୁଯେୱାତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ଯୁତ୍ତିଦସ୍ସନମୁଖେନ ନିଗମନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଦି ଛଟ୍ଠସତ୍ତମଂ ଜୱନଂ ପତିତଂ ନାମ ହୋତି ପରିକ୍ଖୀଣଜୱତ୍ତା, କଥଂ ସତ୍ତମଜୱନଚେତନା ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯା, ଆନନ୍ତରିଯା ଚ ହୋତୀତି? ନାଯଂ ୱିସେସୋ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯଲାଭେନ

ବଲପ୍ପତ୍ତିଯା। କିଞ୍ଚରହି କିରିଯାୱତ୍ଥାୱିସେସତୋ। କିରିଯାୱତ୍ଥା ହି ଆରମ୍ଭମଜ୍ଝପରିଯୋସାନୱସେନ ତିୱିଧା। ତତ୍ଥ ଚ ପରିଯୋସାନାୱତ୍ଥାଯ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାଭାୱେନ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯାଦିତା ହୋତି, ନ ବଲୱଭାୱେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଟିସନ୍ଧିଯା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଭାୱିନୋ ୱିପାକସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ତଥା ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତାତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ତସ୍ମା ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନଂ ପପାତାଭିମୁଖତାଯ ପରିକ୍ଖୀଣଜୱତା ନ ସକ୍କା ନିୱାରେତୁଂ। ତଥା ହି ''ଯଥା ହି ପୁରିସୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ସାଚ ପନ ଅପ୍ପନା। ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦୋତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ। ସୋ ପନେତ୍ଥ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ କତ୍ଥଚି ଅପରିମାଣଚିତ୍ତକ୍ଖଣତାଯ, କତ୍ଥଚି ଅତିଇତ୍ତରଖଣତାଯ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ନ ହେତ୍ଥ ସମ୍ପୁଣ୍ଣଜୱନୱୀଥି ଅଦ୍ଧା ଲବ୍ଭତି। ତେନେୱାହ ''ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲ''ନ୍ତିଆଦି। ସେସଟ୍ଠାନେସୂତି ପଠମପ୍ପନା, ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣୋ, ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଫଲକ୍ଖଣୋତି ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ।

ଏତ୍ତାୱତାତି ଏତ୍ତକେନ ଭାୱନାକ୍କମେନ ଏସ ଯୋଗାୱଚରୋ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ୱିହରତା ଚ ଅନେନ ତଦେୱ ପଠମଂ ଝାନଂ ଅଧିଗତଂ ହୋତି ପଥୱୀକସିଣନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୭୦।ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଝାନପାଠେ। ୱିୱିଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ୱିସୁଂ ହୁତ୍ୱା। ତେନାହ ''ୱିନା ହୁତ୍ୱା ଅପକ୍କମିତ୍ୱା''ତି, ପଜହନୱସେନ ଅପସକ୍କିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତି ଏତ୍ଥ ''ୱିୱିଚ୍ଚା''ତି ଇମିନା ୱିୱେଚନଂ ଝାନକ୍ଖଣେ କାମାନଂ ଅଭାୱମତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ''ୱିୱିଚ୍ଚେୱା''ତି ପନ ଇମିନା ଏକଂସତୋ କାମାନଂ ୱିୱେଚେତବ୍ବତାଦୀପନେନ ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତା ଝାନସ୍ସ, କାମୱିୱେକସ୍ସ ଚ ଝାନାଧିଗମୂପାଯତା ଦସ୍ସିତା ହୋତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପଠମଂ ଝାନ''ନ୍ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ''କଥ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅନ୍ଧକାରେ ସତି ପଦୀପୋଭାସୋ ୱିଯା''ତି ଏତେନ ଯଥା ପଦୀପୋଭାସାଭାୱେନ ରତ୍ତିଯଂ ଅନ୍ଧକାରାଭିଭୱୋ, ଏୱଂ ଝାନାଭାୱେନ ସତ୍ତସନ୍ତତିଯଂ କାମାଭିଭୱୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଏତନ୍ତି ପୁବ୍ବପଦେଯେୱ ଅୱଧାରଣୱଚନଂ। ନ ଖୋ ପନ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ''କାମେହି ଏୱା''ତି ଅୱଧାରଣସ୍ସ ଅକତତ୍ତା। ନିସ୍ସରନ୍ତି ନିଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏତେନ, ଏତ୍ଥ ୱାତି ନିସ୍ସରଣଂ। କେ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି? କାମା, ତେସଂ କାମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ପହାନଂ ତନ୍ନିସ୍ସରଣଂ, ତତୋ। କଥଂ ପନ ସମାନେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେ କାମାନମେୱେତଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ନ ବ୍ୟାପାଦାଦୀନନ୍ତି ଚୋଦନଂ ଯୁତ୍ତିତୋ, ଆଗମତୋ ଚ ସୋଧେତୁଂ ''କାମଧାତୁ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କାମଧାତୁସମତିକ୍କମନତୋତି ସକଲସ୍ସପି କାମଭୱସ୍ସ ସମତିକ୍କମପଟିପଦାଭାୱତୋ। ତେନ ଇମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ କାମପରିଞ୍ଞାଭାୱମାହ। କାମରାଗପଟିପକ୍ଖତୋତି ୱକ୍ଖମାନୱିଭାଗସ୍ସ କିଲେସକାମସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଭାୱତୋ। ତେନ ଯଥା ମେତ୍ତା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ, କରୁଣା ୱିହିଂସାଯ, ଏୱମିଦଂ ଝାନଂ କାମରାଗସ୍ସ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭୂତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱମତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିଯା, ୱିପାକପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଚ କାମରାଗତୋ, କାମଧାତୁତୋ ଚ ୱିନିୱତ୍ତସଭାୱତ୍ତା ଇଦଂ ଝାନଂ ୱିସେସତୋ କାମାନମେୱ ନିସ୍ସରଣଂ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପାଠଗତୋ ଏୱାତି ଆହ ''ଯଥାହା''ତିଆଦି। କାମଞ୍ଚେତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ପୁରିମପଦେଯେୱ ଅୱଧାରଣଂ ଗହିତଂ, ଉତ୍ତରପଦେପି ପନ ତଂ ଗହେତବ୍ବମେୱ ତଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉତ୍ତରପଦେପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦତୋ। ଏସ ନିଯମୋ। ସାଧାରଣୱଚନେନାତି ଅୱିସେସୱଚନେନ। ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣୱିୱେକା ତଦଙ୍ଗୱିୱେକାଦଯୋ। ଚିତ୍ତକାଯୌପଧିୱିୱେକା ଚିତ୍ତୱିୱେକାଦଯୋ। ତଯୋ ଏୱ ଇଧ ଝାନକଥାଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବା ସମୁଚ୍ଛେଦୱିୱେକାଦୀନଂ ଅସମ୍ଭୱତୋ।

ନିଦ୍ଦେସେତି ମହାନିଦ୍ଦେସେ (ମହାନି। ୧, ୭)। ତତ୍ଥ ହି ''ଉଦ୍ଦାନତୋ ଦ୍ୱେ କାମା – ୱତ୍ଥୁକାମା କିଲେସକାମା ଚା''ତି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ତତ୍ଥ କତମେ ୱତ୍ଥୁକାମା? ମନାପିଯା ରୂପା…ପେ… ମନାପିଯା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା''ତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁକାମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ତେ ପନ କାମୀଯନ୍ତୀତି କାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥେୱାତି ନିଦ୍ଦେସେ ଏୱ। ୱିଭଙ୍ଗେତି ଝାନୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୫୬୪)। ପଞ୍ଚନାକାରେନ ପୱତ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ଲୋଭୋ ଛନ୍ଦନଟ୍ଠେନ ଛନ୍ଦୋ, ତତୋ ବଲୱା ରଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ ରାଗୋ, ତତୋପି ବଲୱତରୋ ବହଲରାଗୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ। ନିମିତ୍ତାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ସଙ୍କପ୍ପେତି ଏତେନାତି ସଙ୍କପ୍ପୋ, ତଥାପୱତ୍ତୋ ଲୋଭୋ, ତତୋ ବଲୱା ରଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ ରାଗୋ, ସଙ୍କପ୍ପନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତୋ ତତୋପି ବଲୱତରୋ ସଙ୍କପ୍ପରାଗୋତି। ସ୍ୱାଯଂ ପଭେଦୋ ଏକସ୍ସେୱ ଲୋଭସ୍ସ ପୱତ୍ତିଆକାରୱସେନ, ଅୱତ୍ଥାଭେଦୱସେନ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଯଥା ''ୱଚ୍ଛୋ ଦମ୍ମୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ''ତି। ଇମେ କିଲେସକାମା। କାମେନ୍ତୀତି କାମା, କାମେନ୍ତି ଏତେହୀତି ୱା।

ଏୱଞ୍ଚି ସତୀତି ଏୱଂ ଉଭଯେସମ୍ପି କାମାନଂ ସଙ୍ଗହେ ସତି। ୱତ୍ଥୁକାମେହିପୀତି ''ୱତ୍ଥୁକାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚେୱା''ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ଯୁଜ୍ଜମାନତ୍ଥନ୍ତରସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ ପି-ସଦ୍ଦୋ, ନ କିଲେସକାମସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ କିଲେସକାମେହି ୱିୱେକସ୍ସ ଦୁତିଯପଦେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନାତି ୱତ୍ଥୁକାମୱିୱେକେନ। କାଯୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି ପୁତ୍ତଦାରାଦିପରିଗ୍ଗହୱିୱେକଦୀପନତୋ। ପୁରିମେନାତି କାଯୱିୱେକେନ। ଏତ୍ଥାତି ''ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି, ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ପଦଦ୍ୱଯେ, ଇତୋ ୱା ନିଦ୍ଧାରିତେ ୱିୱେକଦ୍ୱଯେ। ଅକୁସଲ-ସଦ୍ଦେନ ଯଦିପି କିଲେସକାମା, ସବ୍ବାକୁସଲାପି ୱା ଗହିତା, ସବ୍ବଥା ପନ କିଲେସକାମେହି ୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ଦୁତିଯେନ କିଲେସକାମେହି

ୱିୱେକୱଚନତୋ’’ତି। ଦୁତିଯେନାତି ଚ ଚିତ୍ତୱିୱେକେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେସନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ, ନିଦ୍ଧାରଣେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ତଣ୍ହାଦିସଂକିଲେସାନଂ ୱତ୍ଥୁନୋ ପହାନଂ ସଂକିଲେସୱତ୍ଥୁପ୍ପହାନଂ। ଲୋଲଭାୱୋ ନାମ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରୂପାଦୀସୁ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦୋ, ତସ୍ସ ହେତୁ ୱତ୍ଥୁକାମା ଏୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ବାଲଭାୱୋ ଅୱିଜ୍ଜା, ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତାଦି ୱା, ତସ୍ସ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ, ସଙ୍ଖେପି ୱା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ହେତୁ। କାମଗୁଣାଧିଗମହେତୁପି ପାଣାତିପାତାଦିଅସୁଦ୍ଧପଯୋଗୋ ହୋତୀତି ତବ୍ବିୱେକେନ ପଯୋଗସୁଦ୍ଧି ୱିଭାୱିତା। ତଣ୍ହାସଂକିଲେସସୋଧନେନ, ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯସଂୱଡ୍ଢନେନ ଚ ଅଜ୍ଝାସଯୱିସୋଧନଂ ଆସଯପୋସନଂ। କାମେସୂତି ନିଦ୍ଧାରଣେ ଭୁମ୍ମଂ।

ଅନେକଭେଦୋତି କାମାସୱକାମରାଗସଂଯୋଜନାଦିୱସେନ, ରୂପତଣ୍ହାଦିୱସେନ ଚ ଅନେକପ୍ପଭେଦୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋଯେୱାତି କାମସଭାୱୋଯେୱ ଛନ୍ଦୋ, ନ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦୋ, ନାପି କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଝାନପଟିପକ୍ଖତୋତି ଝାନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ତଂହେତୁ ତନ୍ନିମିତ୍ତଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଅକୁସଲଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିସୁଂ ସରୂପେନ ଗହିତୋ। ଯଦି କିଲେସକାମୋୱ ପୁରିମପଦେ ୱୁତ୍ତୋ, କଥଂ ବହୁୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନେକଭେଦତୋ’’ତିଆଦି।

ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିମାନଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପାଦୀନଂ, ତଂସହିତଫସ୍ସାଦୀନଞ୍ଚ। ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନାନି ଝାନଙ୍ଗାନି ଉପରିଝାନଙ୍ଗାନି, ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତୋ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀକନୀୱରଣୱଚନଂ। ନୀୱରଣାନି ହି ଝାନଙ୍ଗପଚ୍ଚନୀକାନି ତେସଂ ପୱତ୍ତିନିୱାରଣତୋ। ସମାଧି କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସପଟିପକ୍ଖୋ ରାଗପ୍ପଣିଧିଯା ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭାୱତୋ, ନାନାରମ୍ମଣେହି ପଲୋଭିତସ୍ସ ପରିବ୍ଭମନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାଧାନତୋ ଚ। ପୀତି ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା ପାମୋଜ୍ଜେନ ସମାନଯୋଗକ୍ଖେମତ୍ତା। ୱିତକ୍କୋ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ଯୋନିସୋ ସଙ୍କପ୍ପନୱସେନ ସୱିପ୍ଫାରପୱତ୍ତିତୋ। ସୁଖଂ ଅୱୂପସମାନୁତାପସଭାୱସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଂ ୱୂପସନ୍ତସୀତଲସଭାୱତ୍ତା। ୱିଚାରୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପଟିପକ୍ଖୋ ଆରମ୍ମଣେ ଅନୁମଜ୍ଜନୱସେନ ପଞ୍ଞାପଟିରୂପସଭାୱତ୍ତା। ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରେନ ଦେସିତଂ ପିଟକାନଂ ସଂୱଣ୍ଣନା ପେଟକଂ, ତସ୍ମିଂ ପେଟକେ।

ପଞ୍ଚକାମଗୁଣଭେଦୱିସଯସ୍ସାତି ରୂପାଦିପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱିସେସୱିସଯସ୍ସ। ଆଘାତୱତ୍ଥୁଭେଦାଦିୱିସଯାନନ୍ତି ବ୍ୟାପାଦୱିୱେକୱଚନେନ ‘‘ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୦; ଅ। ନି। ୯।୨୯; ୱିଭ। ୯୬୦) ଆଦିଆଘାତୱତ୍ଥୁଭେଦୱିସଯସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ, ମୋହାଧିକେହି ଥିନମିଦ୍ଧାଦୀହି ୱିୱେକୱଚନେନ ପଟିଚ୍ଛାଦନୱସେନ ଦୁକ୍ଖାଦିପୁବ୍ବନ୍ତାଦିଭେଦୱିସଯସ୍ସ ମୋହସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋ। କାମରାଗବ୍ୟାପାଦତଦେକଟ୍ଠଥିନମିଦ୍ଧାଦିୱିକ୍ଖମ୍ଭକଞ୍ଚେତଂ ସବ୍ବାକୁସଲପଟିପକ୍ଖସଭାୱତ୍ତା। ସବ୍ବକୁସଲାନଂ ତେନ ସଭାୱେନ ସବ୍ବାକୁସଲପ୍ପହାଯକଂ ହୋତି, ହୋନ୍ତମ୍ପି କାମରାଗାଦିୱିକ୍ଖମ୍ଭନସଭାୱମେୱ ହୋତି ତଂସଭାୱତ୍ତାତି ଅୱିସେସେତ୍ୱା ନୀୱରଣାକୁସଲମୂଲାଦୀନଂ ‘‘ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ଆହ।

୭୧। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ସଭାୱଧମ୍ମାନଂ ନତ୍ଥି କାଚି ୱସୱତ୍ତିତାତି ୱସୱତ୍ତିଭାୱନିୱାରଣତ୍ଥଂ ‘‘ୱିତକ୍କନଂ ୱିତକ୍କୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଯିଦଂ ‘‘ୱିତକ୍କନଂ ଇଦିସମିଦ’’ନ୍ତି ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପରିକପ୍ପନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଊହନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କବଲେନ ଆରମ୍ମଣଂ ଅଭିନିରୂଳ୍ହଂ ୱିଯ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ଆରମ୍ମଣାଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥା ହି କୋଚି ରାଜୱଲ୍ଲଭଂ, ତଂସମ୍ବନ୍ଧିନଂ ମିତ୍ତଂ ୱା ନିସ୍ସାଯ ରାଜଗେହଂ ଆରୋହତି ଅନୁପୱିସତି, ଏୱଂ ୱିତକ୍କଂ ନିସ୍ସାଯ ଚିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଆରୋହତି। ଯଦି ଏୱଂ, କଥଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଆରୋହତୀତି? ୱିତକ୍କବଲେନେୱ। ଯଥା ହି ସୋ ପୁରିସୋ ପରିଚଯେନ ତେନ ୱିନାପି ନିରାସଙ୍କୋ ରାଜଗେହଂ ପୱିସତି, ଏୱଂ ପରିଚଯେନ ୱିତକ୍କେନ ୱିନାପି ଅୱିତକ୍କଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଆରୋହତି। ପରିଚଯେନାତି ଚ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତୱିତକ୍କଭାୱନାସଙ୍ଖାତେନ ପରିଚଯେନ। ୱିତକ୍କସ୍ସ ହି ସନ୍ତାନେ ଅଭିଣ୍ହଂ ପୱତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣାଭିରୁହଣଂ ଚିରପରିଚିତଂ। ତେନ ତଂ କଦାଚି ୱିତକ୍କେନ ୱିନାପି ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତତେୱ। ଯଥା ତଂ ଞାଣସହିତଂ ହୁତ୍ୱା ସମ୍ମସନୱସେନ ଚିରପରିଚିତଂ କଦାଚି ଞାଣୱିରହିତମ୍ପି ସମ୍ମସନୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ଯଥା ୱା କିଲେସସହିତଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ସବ୍ବସୋ କିଲେସରହିତମ୍ପି ପରିଚଯେନ କିଲେସୱାସନାୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଆଦିତୋ, ଅଭିମୁଖଂ ୱା ହନନଂ ଆହନନଂ। ପରିତୋ, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ୱା ଆହନନଂ ପରିଯାହନନଂ। ‘‘ରୂପଂ ରୂପଂ, ପଥୱୀ ପଥୱୀ’’ତି ଆକୋଟେନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ପୱତ୍ତି ‘‘ଆହନନଂ, ପରିଯାହନନ’’ନ୍ତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆନଯନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେ ଉପନଯନଂ, ଆକଡ୍ଢନଂ ୱା।

ଅନୁସଞ୍ଚରଣଂ ଅନୁପରିବ୍ଭମନଂ। ସ୍ୱାଯଂ ୱିସେସୋ ସନ୍ତାନମ୍ହି ଲବ୍ଭମାନୋ ଏୱ ସନ୍ତାନେ ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନୁମଜ୍ଜନଂ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁମସନଂ, ପରିମଜ୍ଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ୱିଚାରୋ ‘‘ପରିମଜ୍ଜନହତ୍ଥୋ ୱିଯ, ସଞ୍ଚରଣହତ୍ଥୋ ୱିଯା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥାତି ଆରମ୍ମଣେ। ସହଜାତାନଂ ଅନୁଯୋଜନଂ ଆରମ୍ମଣେ ଅନୁୱିଚାରଣସଙ୍ଖାତଅନୁମଜ୍ଜନୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନଂ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ୱିଯ ପୱତ୍ତି। ତଥା ହି ସୋ ‘‘ଅନୁସନ୍ଧାନତା’’ତି (ଧ। ସ। ୮) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତେନେୱ ଚ ‘‘ଘଣ୍ଟାନୁରୱୋ ୱିଯ, ପରିବ୍ଭମନଂ ୱିଯା’’ତି

ଚ ଵୁତ୍ତୋ।

କଣ୍ଟଚୀତି ପଠମଜ୍ଝାନେ, ପରିଭଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ ଚ। ଵିଚାରତୋ ଓଳାରିକତ୍ତେନ, ଵିଚାରସ୍ସେଵ ଚ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମତ୍ତେନ ଅନୁରଵତୋ ଓଳାରିକୋ, ତସ୍ସ ଚ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଘଣ୍ଡାଭିଘାତୋ ଵିଯ ଵିତକ୍କୋ। ଯଥା ହି ଘଣ୍ଡାଭିଘାତୋ ପଠମାଭିନିପାତୋ ହୋତି, ଏଵଂ ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖନିରୋପନତ୍ତେନ ଵିତକ୍କୋ ଚେତସୋ ପଠମାଭିନିପାତୋ ହୋତି। ଅଭିଘାତ-ଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଅଭିଘାତଜୋ ସଦ୍ଦୋ ଗହିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଵିପ୍ଫାରଵାତି ଵିଚଲନଯୁତ୍ତୋ ସପରିପ୍ଫନ୍ଦୋ। ପରିବ୍ଭମନଂ ଵିଯ ପରିସ୍ସଯାଭାଵୀମଂସନନ୍ତଂ। ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧେନ ପଵତ୍ତିଯନ୍ତି ଉପଚାରେ ଵା ଅପ୍ପନାଯଂ ଵା ସନ୍ତାନେନ ପଵତ୍ତିଯଂ। ତତ୍ଥ ହି ଵିତକ୍କୋ ନିଚ୍ଚଲୋ ହୁତ୍ଵା ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁପଵିସିତ୍ଵା ଵିଯ ପଵତ୍ତତି, ନ ପଠମାଭିନିପାତେ। ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଵିତକ୍କସ୍ସ ଵିସେସୋ ଅଭିନିରୋପନାକାରୋ ଓଳାରିକତ୍ତା ପଠମଜ୍ଝାନେ ପାକଟୋ ହୋତି, ତଦଭାଵତୋ ପଞ୍ଚକନଯେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ ଵିଚାରସ୍ସ ଵିସେସୋ ଅନୁମଜ୍ଜନାକାରୋ ପାକଟୋ ହୋତି।

ଵାଲଣ୍ଡୁପକଂ ଏଳକଲୋମାଦୀହି କତଚୁମ୍ବଟକଂ। ଉପ୍ପୀଳଅନହତ୍ଥୋତି ପିଣ୍ଡସ୍ସ ଉପ୍ପୀଳଅନହତ୍ଥୋ। ତସ୍ସେଵ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚରଣହତ୍ଥୋ। ମଣ୍ଡଲନ୍ତି କଂସଭାଜନାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ମଣ୍ଡଲଂ ଵଟ୍ଟଲେଖଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ଯଥା ପୁପ୍ଫଫଲସାଖାଦିଅଵଯଵିନିମୁତ୍ତୋ ଅଵିଜ୍ଜମାନୋପି ରୁକ୍ଖୋ ''ସପୁପ୍ଫୋ ସଫଲୋ''ତି ଵୋହରୀଯତି, ଏଵଂ ଵିତକ୍କାଦିଅଙ୍ଗଵିନିମୁତ୍ତଂ ଅଵିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଝାନଂ ''ସଵିତକ୍କଂ ସଵିଚାର''ନ୍ତି ଵୋହରୀଯତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ରୁକ୍ଖୋ ଵିଯା''ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଝାନଭାଵନାଯ ପୁଗ୍ଗଲଵସେନ ଦେସେତବ୍ବତ୍ତା ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଵିଵିଚ୍ଚେଵ କାମେହୀ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଝାନାନି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନୀତି। ଯଦିପି ଵିଭଙ୍ଗେ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଦେସନା କତା, ଅତ୍ଥୋ ପନ ତତ୍ରାପି ଵିଭଙ୍ଗେପି ଯଥା ଇଧ ''ଇମିନା ଚ ଵିତକ୍କେନା''ତିଆଦିନା ଧମ୍ମଵସେନ ଵୁତ୍ତୋ, ଏଵମେଵ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ଅଭାଵତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅତ୍ଥୋ…ପେ… ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ଵିତକ୍କଵିଚାରସମଙ୍ଗିତାଦସ୍ସନେନ, ଝାନସ୍ସେଵ ଚ ସଵିତକ୍କସଵିଚାରତାଯ ଵୁତ୍ତତ୍ତାତି ଏଵଂ ଵା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଵିଵେକାତି ଵିଵେକା ହେତୁଭୂତାତି ଵିଵେକ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଭାଵସାଧନତଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଵିଵେକେତି କତ୍ତୁସାଧନତଂ, କମ୍ମସାଧନତଂ ଵା। ''ଵିଵିତ୍ତୋ''ତି ହି ଇମିନା ନୀଵରଣେହି ଵିନାଭୂତୋ ତେହି ଵିଵେଚିତୋତି ଚ ସାଧନଦ୍ଵଯମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତମେଵାତି।

୭୨।ପୀଣଯତୀତି ତପ୍ପେତି, ଵଡ୍ଢେତି ଵା। ସମ୍ପିଯାଯନଲକ୍ଖଣାତି ପରିତୁସ୍ସନଲକ୍ଖଣା। ପୀଣନରସାତି ପରିବ୍ରୂହନରସା। ଫରଣରସାତି ପଣୀତରୂପେହି କାଯସ୍ସ ବ୍ୟାପନରସା। ଉଦଗ୍ଗଭାଵୋ ଓଦଗ୍ଯଂ। ଖୁଦ୍ଦିକା ଲହୁଂ ଲୋମହଂସନମତ୍ତଂ କତ୍ଵା ଭିନ୍ନା ନ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଖଣିକା ବହୁଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉବ୍ବେଗତୋ ଫରଣା ନିଚ୍ଚଲତ୍ତା, ଚିରଟ୍ଠିତିକତ୍ତା ଚ ପଣୀତତରା। ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ଵାତି ପୁଣ୍ଣଵଲ୍ଲିକଵିହାରେ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ଵା। ପକତିଯା ଦିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଵସେନାତି ପୁବ୍ବେ ମହାଚେତିଯଂ ଗହିତାରମ୍ମଣଵସେନ। ଚିତ୍ରଗେଣ୍ଡୁକୋ ଵିଚିତ୍ରାକାରେନ କତଗେଣ୍ଡୁକୋ। ଉପନିସ୍ସଯେତି ସମୀପେ, ତସ୍ସ ଵା ଵିହାରସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତେ, ଗୋଚରଟ୍ଠାନଭୂତେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଘରାଜିରେତି ଗେହଙ୍ଗଣେ। ପବ୍ବତସିଖରେ କତଚେତିଯଂ ''ଆକାସଚେତିଯ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଗହିତନିମିତ୍ତେନେଵାତି ଚେତିଯଵନ୍ଦନଂ, ଧମ୍ମସ୍ସଵନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ''ଧଞ୍ଞା ଵତିମେ''ତିଆଦିନା ଗହିତକୁସଲନିମିତ୍ତେନେଵ କାରଣଭୂତେନ। ଗହିତଂ ଵା ନିମିତ୍ତଂ ଏତେନାତି ଗହିତନିମିତ୍ତଂ, ଵୁତ୍ତାକାରେନ ପଵତ୍ତଚିତ୍ତଂ, ତେନ ଗହିତନିମିତ୍ତେନେଵ ଚିତ୍ତେନ ସହ। ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତି ଅନୁପଵିଟ୍ଠଂ। ଅନୁପରିପ୍ଫୁଟନ୍ତି ଅନୁ ଅନୁ ସମନ୍ତତୋ ଫୁଟଂ, ସବ୍ବସୋ ଅନୁଵିସଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ନିମିତ୍ତଭାଵେନ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ। ପରିପାଚନଵସେନ ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ। ଅପ୍ପନାସମ୍ପଯୁତ୍ତାଵ ପୀତି ଅପ୍ପନାସମାଧିପୂରିକା। ଖଣିକସମାଧିପୂରିକା ଚ ଉପଚାରସମାଧିପୂରିକା ଚ ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସ ଵିଦୂରତରାତି ତଦୁଭଯଂ ଅନାମସନ୍ତୋ ''ତାସୁ ଯା ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ । ସମାଧିସମ୍ପଯୋଗଂ ଗତାତି ପୁବ୍ବେ ଉପଚାରସମାଧିନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ହୁତ୍ଵା ଅନୁକ୍କମେନ ଵଡ୍ଢିତ୍ଵା ଅପ୍ପନାସମାଧିନା ସମ୍ପଯୋଗଂ ଗତା।

୭୩। ସୁଖଯତୀତି ସୁଖଂ, ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଲଦ୍ଧସ୍ସାଦେ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସ୍ଵାଯଂ କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ ପରିଯାଯଲଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କତ୍ତୁ ନିଵତ୍ତନତ୍ଥୋ, ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ପନ ଭାଵସାଧନମେଵ ଲବ୍ଭତୀତି ''ସୁଖନଂ ସୁଖ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇଟ୍ଠସଭାଵତ୍ତା ତଂସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଵା ଅତ୍ତନି ସାଦଯତୀତି ସାତଂ ଦ-କାରସ୍ସ ତ-କାରଂ କତ୍ଵା। ସାତଂ ''ମଧୁର''ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ସାତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଏତସ୍ସାତି ସାତଲକ୍ଖଣଂ। ଉପବ୍ରୂହନଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ସଂଵଡ୍ଢନଂ। ଦୁକ୍ଖଂ ଵିଯ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵିଯ ଅନଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ଵା ଅନୁ ଅନୁ ଗଣ୍ହନଂ, ଉପକାରିତା ଵା ଅନୁଗ୍ଗହୋ। କତ୍ଥଚି ପଠମଜ୍ଝାନାଦିକେ। ପଟିଲାଭତୁଟ୍ଠୀତି ପଟିଲାଭଵସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକତୁଟ୍ଠି। ପଟିଲଦ୍ଧରସାନୁଭଵନନ୍ତି ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ଆରମ୍ମଣରସସ୍ସ ଅନୁଭଵନନ୍ତି ସଭାଵତୋ ପୀତିସୁଖାନି ଵିଭଜିତ୍ଵା ଦସ୍ସେତି। ଯତ୍ଥ ପୀତି, ତତ୍ଥ ସୁଖନ୍ତି ଵିତକ୍କସ୍ସ ଵିଯ ଇତରେନ ପୀତିଯା ସୁଖେନ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗମାହ। ''ଯତ୍ଥ

ସୁଖଂ, ତତ୍ଥ ନ ନିୟମତୋ ପୀତୀ''ତି ୱିଚାରସ୍ସ ୱିୟ ୱିତକ୍କେନ ସୁଖସ୍ସ ପୀତିୟା ଅନଚ୍ଚନ୍ତସଂୟୋଗଂ। ତେନ ଅଚ୍ଚନ୍ତାନଚ୍ଚନ୍ତସଂୟୋଗିତାୟ ପୀତିସୁଖାନଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତି। କଂ ତାରେନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି କନ୍ତାରଂ, ନିରୁଦକମରୁଟ୍ଠାନଂ। ୱନମେୱ ୱନନ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣସ୍ସ ପଟିଲାଭସମଯେ, ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ରସାନୁଭୱନସମଯେ, ୱନଚ୍ଛାଯାଦୀନଂ ସୱନଦସ୍ସନସମଯେ, ପୱେସପରିଭୋଗସମଯେ ଚ। ପାକଟଭାୱତୋତି ଯଥାକ୍କମଂ ପୀତିସୁଖାନଂ ୱିଭୂତଭାୱତୋ।

ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁରିମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱିୱେକଜନ୍ତି ଝାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୀତିସୁଖସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥିଅତ୍ଥୱିସେସତୋ ''ଅସ୍ସ ଝାନସ୍ସ, ଅସ୍ମିଂ ୱା ଝାନେ''ତି ଏତ୍ଥ ଅ-କାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଦୁତିଯେ ପୀତିସୁଖମେୱ ୱିୱେକଜଂ। ''ୱିୱେକଜଂପୀତିସୁଖ''ନ୍ତି ଚ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସମାସୋ, ପଚ୍ଚତ୍ତନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଚ ଅଲୋପୋ କତୋ। ଲୋପେ ୱା ସତି ''ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖ''ନ୍ତି ପାଠୋତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ।

ଉପସମ୍ପଜ୍ଜାତି ଏତ୍ଥ ଉପ-ସଂ-ସଦ୍ଦା ''ଉପଲବ୍ଭତି, ସଂଭୁଞ୍ଜତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ନିରତ୍ଥକାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉପଗନ୍ତ୍ୱା''ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ ସାତ୍ଥକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉପସମ୍ପାଦଯିତ୍ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପତ୍ୱା, ସାଧେତ୍ୱାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଇରିଯନ୍ତି କିରିଯଂ। ୱୁତ୍ତିଆଦୀନି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି। ପାଲନାତି ହି ଏକଂ ଇରିଯାପଥବାଧନଂ ଇରିଯାପଥନ୍ତରେହି ରକ୍ଖଣା।

ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୪। ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀନାନି ଏତସ୍ସାତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ। ''ଅଗ୍ଗାହିତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଆହିତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିୟ ୱିପ୍ପହୀନ-ସଦ୍ଦସ୍ସେତ୍ଥ ପରୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ୱିପ୍ପହୀନନ୍ତି ୱା ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ। ନନୁ ଅଞ୍ଞେପି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଇମିନା ଝାନେନ ପହୀଯନ୍ତି, ଅଥ କସ୍ମା ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନତାୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ''କିଞ୍ଚାପୀ''ତିଆଦି। ଝାନଲାଭିନୋପି ଅଝାନସମଙ୍ଗିକାଲେ ଝାନପଟିପକ୍ଖଲୋଭଚିତ୍ତାଦୀନଂ ପୱତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ''ଝାନକ୍ଖଣେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପହୀଯନ୍ତୀତି ୱିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେତି ପଥୱୀକସିଣାଦିୱସେନ ଏକସଭାୱେ, ଏକଗ୍ଗତାସଙ୍ଖାତେ ଏକତ୍ତାୱହେ ୱା ଆରମ୍ମଣେ। ତନ୍ତି ତଂ ନାନାୱିସଯପଲୋଭିତଂ ଚିତ୍ତଂ। କାମଧାତୁପ୍ପହାନାଯାତି ନାନାୱିସଯସମ୍ପୂପବ୍ରୂହିଅଭାୟ କାମଧାତୁୟା ପହାନାୟ ସମତିକ୍କମାୟ ପଟିପଦଂ ଝାନଂ ନପ୍ପଟିପଜ୍ଜତି। ନିରନ୍ତରନ୍ତି ୱିକ୍ଖେପେନ ଅନନ୍ତରିତଂ, ସହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକମ୍ମଞ୍ଞନ୍ତି ଅକମ୍ମନୀଯଂ, ଭାୱନାକମ୍ମସ୍ସ ଅଯୋଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତନ୍ତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚେନ ଅଭିଭୂତଂ। ପରିବ୍ଭମତି ଅନୱଟ୍ଠାନତୋ, ଅୱଟ୍ଠାନସ୍ସ ସମାଧାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଉପହତନ୍ତି ସାତିସଯସ୍ସ ୱିଚାରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ ଭଗୱା, ନ ନୁ ଖୋ''ତି, ''ପଥୱୀ ପଥୱୀ''ତିଆଦିନା ମନସିକାରେନ, ''ଝାନଂ ସିଯା ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ''ତିଆଦିନା ଚ ପୱତ୍ତାୟ ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଉପହତଂ। ନାରୋହତି ଅପ୍ପଟିପତ୍ତିନିମିତ୍ତତ୍ତା। ୱିସେସେନ ଝାନନ୍ତରାଯକରତ୍ତାତି ସମାଧିଆଦୀନଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭାୱେନ ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯକରଣତୋ।

ତେହୀତି ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତେହି ୱିତକ୍କୱିଚାରେହି। ଅୱିକ୍ଖେପାୟ ସମ୍ପାଦିତପ୍ପଯୋଗସ୍ସାତି ତତୋ ଏୱଂ ସମାଧାନାୟ ନିପ୍ଫାଦିତଭାୱନାପଯୋଗସ୍ସ। ଚେତସୋ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱାତି ଯଥାୱୁତ୍ତଭାୱନାପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନା। ପୀତି ପୀଣନଂ ଭାୱନାୱସେନ ତପ୍ପନଂ। ଉପବ୍ରୂହନଂ ଭାୱନାୱସେନ ପରିୱୁଦ୍ଧିଂ ଚେତସୋ କରୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ। ସସେସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମନ୍ତି ଅୱସିଟ୍ଠଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମସହିତଂ, ସମଂ ସମ୍ମା ଚ ଆଧିଯତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତାୱସେନ ସମଂ, ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ। ଦୂରୀଭାୱେ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚାଭାୱେନ ସମ୍ମା ଚ ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଗ୍ଗତା ହି ସମାଧାନକିଚ୍ଚେନ ଚିତ୍ତଂ, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁୱତ୍ତାପେନ୍ତୀ ଝାନକ୍ଖଣେ ସାତିସଯଂ ସମାହିତେ କରୋତୀତି। ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନ । ଏତେସୁ ୱିତକ୍କାଦୀସୁ ଝାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି ତତ୍ଥେୱ ଝାନୱୋହାରତୋ। ତେନାହ ''ତସ୍ମା''ତିଆଦି। ''ଯଥା ପନା''ତିଆଦିନାପି ଉପମାୱସେନ ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କରୋତି।

ପକତିଚିତ୍ତତୋତି ପାକତିକକାମାୱଚରଚିତ୍ତତୋ। ସୁୱିସଦେନାତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସଦେନ, ପଟୁତରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବାୱନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବାୱଯୱୱନ୍ତଂ, ଅନୱସେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ଫୁଟନ୍ତି ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଂ। ଆରମ୍ମଣେସୁ ଫୁସିତାତି ଅପ୍ପନାୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ସମନ୍ତତୋ ଆରମ୍ମଣଂ ଫରନ୍ତୀ ୱିୟ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଝାନପାଠେ ଅଗ୍ଗହିତା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଗହିତାତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ''ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଝାନଙ୍ଗେସୁ। ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ସରୂପତୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ସାମଞ୍ଞତୋ ପନ ଝାନଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ସରୂପେନେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଙ୍ଗମେୱ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯେନ ଅଧିପ୍ପାଯେନାତି ଯେନ ୱିତକ୍କାଦୀହି ସହ ୱତ୍ତନ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦୀପେତୁଂ ତସ୍ସ ପକାସନାଧିପ୍ପାଯେନ ''ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାର''ନ୍ତିଆଦିନା ଉଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ସୋ ଏୱ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ତେନ ଭଗୱତା ୱିଭଙ୍ଗେ ''ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା''ତି ନିଦ୍ଦିସନ୍ତେନ ପକାସିତୋ। ତସ୍ମା ସା ଝାନପାଠେ ଅଗ୍ଗହିତାତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ।

ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣୱଣ୍ଣନା

୭୫।ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନୱସେନାତି ଝାନସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନୱସେନ। ଲକ୍ଖଣୱସେନାତି ତେସଂୟେୱ ଅପ୍ପନାୟଂ ଲକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱୱସେନ।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ କଲ୍ୟାଣତାଲକ୍ଖଣାନଂ ୱିଭାୱନେ। ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧୀତି ପଟିପଜ୍ଜତି ଝାନଂ ଏତାୟାତି ପଟିପଦା, ଗୋତ୍ରଭୁପରିୟୋସାନୋ ପୁବ୍ବଭାଗିୟୋ ଭାୱନାନୟୋ। ପରିପନ୍ଥତୋ ୱିସୁଜ୍ଝନଂ ୱିସୁଦ୍ଧି, ପଟିପଦାୟ ୱିସୁଦ୍ଧି ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧି। ସା ପନାୟଂ ଯସ୍ମା ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ "ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧି ଆଦୀ"ତି। ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାତି ୱିସୋଧେତବ୍ବତାଦୀନଂ ଅଭାୱତୋ ଝାନପରିୟାପନ୍ନାୟ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାୟ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ଅନୁବ୍ରୂହନା। ସା ପନାୟଂ ୱିସେସତୋ ଝାନସ୍ସ ଠିତିକ୍ଖଣେ ଲବ୍ଭତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ମଜ୍ଝେ"ତି। ସମ୍ପହଂସନାତି ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାନଂ ଅନତିୱତ୍ତନାଦିସାଧକସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନ ପରିୟୋଦପନା। ସା ପନ ଯସ୍ମା ଝାନସ୍ସ ଓସାନକ୍ଖଣେ ପାକଟା ହୋତି , ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ "ସମ୍ପହଂସନା ପରିୟୋସାନ"ନ୍ତି। ଇମାନି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନୀତି ପରିପନ୍ଥତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିସୁଜ୍ଝନାକାରୋ , ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ସମଥନିମିତ୍ତସ୍ସ ପଟିପଜ୍ଜନାକାରୋ, ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦନାକାରୋତି ଇମାନି ତୀଣି ଝାନସ୍ସ ଆଦିତୋ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଅପ୍ପନାପତ୍ତିଲକ୍ଖଣାନି ତେହି ଆକାରେହି ୱିନା ଅପ୍ପନାପତ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ, ଅସତି ଚ ଅପ୍ପନାୟ ତଦଭାୱତୋ। ଆଦିକଲ୍ୟାଣଞ୍ଚେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିପଟିପଦତ୍ତା। ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା, ସମ୍ପନ୍ନଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଚ ତିଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ। ଇମିନା ନୟେନ ମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଲକ୍ଖଣାନଞ୍ଚ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ସମ୍ଭରୀୟତି ଝାନଂ ଏତେନାତି ସମ୍ଭାରୋ, ନାନାୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମଂ। ସହ ସମ୍ଭାରେନାତି ସସମ୍ଭାରୋ, ସୋ ଏୱ ସସମ୍ଭାରିକୋ। ଉପଚାରୋତି ଏକାୱଜ୍ଜନୂପଚାରମାହ। ପଗ୍ଗହାଦିକିଚ୍ଚସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଭାୱନାୟ ଏୱ ସାଧିତତ୍ତା ଯା ତତ୍ଥ ଏକାୱଜ୍ଜନୂପଚାରେ ସିଦ୍ଧା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା, ସା ଝାନକ୍ଖଣେ ପରିବ୍ରୂହିତା ନାମ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ "ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ନାମ ଅପ୍ପନା"ତି। ଯଥାଧିଗତଂ ଝାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଯୋ ପହଟ୍ଠାକାରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିତୋସୋ, ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ "ସମ୍ପହଂସନା ନାମ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା"ତି। ଏକେତି ଅଭୟଗିରିୱାସିନୋ। ତେ ହି ଏୱଂ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧିଆଦିକେ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, ତଦୟୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ସତି ଅଜ୍ଝାନଧମ୍ମେହି ଝାନସ୍ସ ଗୁଣସଂକିତ୍ତନଂ ନାମ କତଂ ହୋତି। ନ ହି ଭୂମନ୍ତରଂ ଭୂମନ୍ତରପରିୟାପନ୍ନଂ ହୋତି। ପାଠଇୟା ଚେତଂ ୱିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯସ୍ମା ପନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏକତ୍ତଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଏକରସଭାୱେନ, ଏକଗ୍ଗତାୟ ଚ ସିଖାପ୍ପତ୍ତିୟା ତଦନୁଗୁଣଂ ଏକତ୍ତଂ ଗତନ୍ତି ଏକତ୍ତଗତଂ, ସସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପନାପତ୍ତଚିତ୍ତଂ। ତସ୍ସେୱ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖନ୍ଦତାଦି ଅନନ୍ତରମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧିଆଦି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଆଗମନୱସେନାତି ପରିକମ୍ମାଗମନୱସେନ। ଅନତିୱତ୍ତନାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେକରସତାତଦୁପଗୱୀରିୟୱାହନାସେୱନାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପରିୟୋଦାପକସ୍ସାତି ପରିସୋଧକସ୍ସ ପଭସ୍ସରଭାୱକରସ୍ସ। ଅନତିୱତ୍ତନାଦିଭାୱସାଧନମେୱ ଚେତ୍ଥ ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତସ୍ମିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ୱାରେ, ଚତୁପଞ୍ଚଚିତ୍ତପରିମାଣାୟ ଅପ୍ପନାୱୀଥିୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ପରିପନ୍ଥତୋ। ଚିତ୍ତଂ ୱିସୁଜ୍ଝତୀତି ଯଦିପି ଆଗମନଂ ଗହେତୁଂ ଅୱିସେସେନ ୱିୟ ୱୁତ୍ତଂ, ପରିକମ୍ମୱିସୁଦ୍ଧିତୋ ପନ ଅପ୍ପନାୱିସୁଦ୍ଧି ସାତିସୟାୱ। ତେନାହ "ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା"ତିଆଦି। ଆୱରଣୱିରହିତଂ ହୁତ୍ୱାତି ଯେନାୱରଣେନ ଆୱଟତ୍ତା ଚିତ୍ତଂ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତେନ ୱିୱିତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା, ତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚସଙ୍ଖାତାନଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତାନଂ ଅନୁପଗମନେନ ମଜ୍ଝିମୋ, ସୱିସେସଂ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମାନଂ ୱୂପସମନତୋ ସମଥୋ, ୟୋଗିନୋ ସୁଖୱିସେସାନଂ କାରଣଭାୱତୋ ନିମିତ୍ତଞ୍ଚାତି ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ। ତେନାହ "ସମପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପନାସମାଧିୟେୱା"ତି। ତଦନନ୍ତରଂ ପନ ପୁରିମଚିତ୍ତନ୍ତି ତସ୍ସ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟଭୂତଂ ପୁରିମଂ ଚିତ୍ତଂ, ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସନ୍ତତିପରିଣାମନୟେନାତି ଯଥା "ତଦେୱ ଖୀରଂ ଦଧିସମ୍ପନ୍ନ"ନ୍ତି, ଏୱଂ ସତିପି ପରିତ୍ତମହଗ୍ଗତଭାୱଭେଦେ, ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଭାୱଭେଦେ ଚ ଏକିସ୍ସା ଏୱ ସନ୍ତତିୟା ପରିଣାମୂପଗମନନୟେନ ଏକତ୍ତନୟୱସେନ। ତଥତ୍ତନ୍ତି ତଥଭାୱଂ ଅପ୍ପନାସମାଧିୱସେନ ସମାହିତଭାୱଂ। ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ପଟିପଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଖଣେ ତଥତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ତଥତ୍ତୂପଗମନେନ ଅପ୍ପନାସମାଧିନା ସମାହିତଭାୱୂପଗମନେନ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନାମ। ପୁରିମଚିତ୍ତେତି ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁରିମସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତେ। ୱିଜ୍ଜମାନାକାରନିପ୍ଫାଦିକାତି ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାନଂ ପରିପନ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିମଜ୍ଝିମସମଥପଟିପତ୍ତିପକ୍ଖନ୍ଦନାକାରାନଂ ନିପ୍ଫାଦିକା, ତେନାକାରେନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେୟେୱ ହି ଆକାରା ପଚ୍ଚୟୱିସେସତୋ ଝାନକ୍ଖଣେ ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନା "ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧୀ"ତି ଲଦ୍ଧସମଞ୍ଞା ଝାନସ୍ସ ତଂ ୱିସେସଂ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତା ୱିୟ ୱୁତ୍ତା। ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେୟେୱାତି ଅତ୍ତଲାଭୱେଲାୟମେୱ। ଯଦି ଏୱଂ, କଥଂ ତେ ଆକାରା ନିପ୍ଫଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଆହ "ଆଗମନୱସେନା"ତି।

ତସ୍ସାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ। "ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀ"ତି ପାଠଇୟଂ (ପଟି। ମ। ୧।୧୫୮) ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଆଗତାତି "ବ୍ୟାପାରଂ ଅକରୋନ୍ତୋ"ତି ଆହ। ସମଥପଟିପତ୍ତିତଥତ୍ତୂପଗମନଞ୍ଚ ଇଧ ସମଥଭାୱାପତ୍ତିୟେୱାତି ଆହ "ସମଥଭାୱୂପଗମନେନା"ତି। କିଲେସସଂସଗ୍ଗଂ ପହାୟ ଏକତ୍ତେନ

ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସାତି ପୁବ୍ବେ “କଥଂ ନୁ ଖୋ କିଲେସସଂସଗ୍ଗଂ ପଜହେୟ୍ୟ”ନ୍ତି ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଇଦାନି ସମଥପଟିପତ୍ତିୟା ତସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା କିଲେସସଙ୍ଗଣିକାଭାୱେନ ଏକତ୍ତେନ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସ ଝାନଚିତ୍ତସ୍ସ। ପରିପନ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିମଜ୍ଝିମସମଥପଟିପତ୍ତିପକ୍ଖନ୍ଦନେହି ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତିୟା ଅନୁବ୍ରୂହିତେ ଝାନଚିତ୍ତେ ଲଦ୍ଧୋକାସା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖା ସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ସମୱାହିତଭାୱେନ ପୱତ୍ତମାନା ତେ ଅନୁବ୍ରୂହେନ୍ତୀ ୱିୟ ହୋତୀତି ଆହ “ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାୟ କିଚ୍ଚୱସେନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ୱେଦିତବ୍ବା”ତି।

ଯେ ପନେତେ ଯୁଗନଦ୍ଧଧମ୍ମାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଝାନଚିତ୍ତେ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନତିୱତ୍ତନୱସେନ କିଚ୍ଚକରଣତୋ ଯୁଗେ ନଦ୍ଧା ବଦ୍ଧା ୱିୟ ଯୁଗନଦ୍ଧା। ୱିମୁତ୍ତିରସେନାତି ୱିମୁଚ୍ଚନକିଚ୍ଚେନ, ୱିମୁଚ୍ଚନସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱା। ଏସ ଯୋଗୀ। ୱାହୟତୀତି ପୱତ୍ତେତି। ଅସ୍ସାତି ଝାନଚିତ୍ତସ୍ସ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେତି ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ। ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଅତୀତେ ହି ଠିତିକ୍ଖଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆସେୱନା ପୱତ୍ତତି ନାମ। ତେ ଆକାରାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନତିୱତ୍ତନାଦୟୋ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାନଂ ପୱତ୍ତିଆକାରା। ଆସେୱନାପି ହି ଆସେୱନପଚ୍ଚୟଭାୱୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପୱତ୍ତିଆକାରୋୟେୱ। ସଂକିଲେସୱୋଦାନେସୂତି ସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ ସମରସତାୟ ଅକରଣଂ ଭାୱନାୟ ସଂକିଲେସୋ, କରଣଂ ୱୋଦାନଂ। ତଥା ସେସେସୁପି। ଏୱମେତେସୁ ସଂକିଲେସୱୋଦାନେସୁ ତଂ ତଂ ଆଦୀନୱଂ ଦୋସଂ ଆନିସଂସଂ ଗୁଣଂ ପୁରେତରଂ ପାଟିହାରିୟଞାଣେନ ଦିସ୍ୱା ଯଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନତିୱତ୍ତନାଦୟୋ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଭାୱନାୟ ସମ୍ପହଂସିତତ୍ତା ତେନେୱ ଞାଣେନ ୱିସୋଧିତତ୍ତା। ୱିସୋଧନଂ ହେତ୍ଥ ସମ୍ପହଂସନଂ। ତେ ଆକାରା ଯସ୍ମା ନିପ୍ଫନ୍ନା, ତସ୍ମା “ଧମ୍ମାନଂ…ପେ… ୱେଦିତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତ”ନ୍ତି ଲକ୍ଖଣସଂୱଣ୍ଣନାୟ ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ନିଗମନୱସେନ ଦସ୍ସେତି।

“ଯସ୍ମା ଉପେକ୍ଖାୱସେନ ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତୀ”ତି କୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କସ୍ମା ସମ୍ପହଂସନାୱ ପରିୟୋସାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟ “ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଉପେକ୍ଖାୱସେନ ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତେ। ଉପେକ୍ଖାୱସେନ ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତୀତି ଅପ୍ପନାକାଲେ ଭାୱନାୟ ସମପ୍ପୱତ୍ତିୟା, ପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନତୋ ପଗ୍ଗହାଦୀସୁ ବ୍ୟାପାରସ୍ସ ଅକାତବ୍ବତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାୱ ହୋତି। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ “ସମୟେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା, ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀ”ତି ଚ ଆଦି। ସା ପନାୟଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚସିଦ୍ଧିୟା ହୋତି, ୱିସେସତୋ ଞାଣସାଧନତ୍ତା ଅପ୍ପନାବ୍ୟାପାରସ୍ସାତି ଫଲେନ କାରଣାନୁମାନଞାୟେନ। ଯସ୍ମା ଉପେକ୍ଖାୱସେନ ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଞାଣକିଚ୍ଚଭୂତା ସମ୍ପହଂସନା ପରିୟୋସାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାଠଇୟା ସମତ୍ଥେତୁଂ “ଯଥାହା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାପଗ୍ଗହିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯଥା ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖେ ନ ପତତି, ତଥା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ବହୁଲୀକାରୱସେନ ପଗ୍ଗହିତଂ। ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀତି ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେନାପି ସମାଧିସ୍ସ ୱୀରିୟସମତାୟୋଜନୱସେନ ପଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି, ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖା ଓକାସଂ ଲଭତି। ତଂ ପନ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ଉପେକ୍ଖାୱସେନ ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତପାରିହାରିୟପଞ୍ଞାୱସେନ ଅପ୍ପନାପଞ୍ଞାୟ କିଚ୍ଚାଧିକତାତି ଆହ “ପଞ୍ଞାୱସେନ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତୀ”ତି। ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତତ୍ତା ଏୱ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସେୱ ନାନାସଭାୱେହି ନୀୱରଣପମୁଖେହି କିଲେସେହି ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୋକ୍ଖୱସେନ ୱିମୁଚ୍ଚନୱସେନ। ପଞ୍ଞାୱସେନାତି ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତପାରିହାରିୟପଞ୍ଞାୱସେନ। ୱିମୁତ୍ତତ୍ତାତି ନାନାକିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ। ତେ ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧାଦୟୋ, ୱିସେସତୋ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାୱୀରିୟସମାଧୟୋ ଚ ଏକରସା ସମାନକିଚ୍ଚା ହୋନ୍ତି। ଏୱମୟଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଏକରସଟ୍ଠେନ ଭାୱନା ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନା ଞାଣବ୍ୟାପାରୋତି ଆହ “ଞାଣକିଚ୍ଚଭୂତା ସମ୍ପହଂସନା ପରିୟୋସାନ”ନ୍ତି। ଏୱଂ ତିୱିଧାୟ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧିୟା ଲଦ୍ଧୱିସେସାୟ ତିୱିଧାୟ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାୟ ସାତିସୟଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତଭାୱେନ ଚତୁବ୍ବିଧାପି ସମ୍ପହଂସନା ସିଜ୍ଝତୀତି ଆଗମନୁପେକ୍ଖା ଞାଣକିଚ୍ଚୱସେନ ଦସପି ଆକାରା ଝାନେ ଏୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତାତି ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତାୟ, ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତାମତ୍ତଂ ୱା ପଠମନ୍ତି ଇଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଦେସନାକ୍କମଂ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗେତି। “ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପଠମ”ନ୍ତି ଇମିନା ପଟିପତ୍ତିକ୍କମଂ, ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ହି ଅଧିଗତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। “ପଠମଂ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ପଠମ”ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ନ ଏକନ୍ତଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୦) ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ଇଧ ନ ଗହିତଂ। ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନନ୍ତି ଦୁୱିଧେ ଝାନେ ଇଧାଧିପ୍ପେତଜ୍ଝାନମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ “ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନତୋ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଥୱୀକସିଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ରୂପଂ ୱିୟ ଚକ୍ଖୁନା ଉପନିଜ୍ଝାୟନତୋ। ପଚ୍ଚନୀକଝାପନତୋତି ନୀୱରଣାଦୀନଂ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମାନଂ ଦହନତୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପଜହନତୋ। ସକଲଟ୍ଠେନାତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ କତେ ୱା ଅକତେ ୱା ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଗହିତେ ପଥୱୀଭାଗେ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲେ ସକଲାରମ୍ମଣକରଣଟ୍ଠେନ। ନ ହି ତସ୍ସ ଏକଦେସମାରମ୍ମଣଂ କରୀୟତି। ପଥୱୀକସିଣସନ୍ନିସ୍ସୟତାୟ ନିମିତ୍ତଂ ପଥୱୀକସିଣଂ ଯଥା “ମଞ୍ଚା ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କରୋନ୍ତୀ”ତି। ତଂସହଚରଣତୋ ଝାନଂ ପଥୱୀକସିଣଂ ଯଥା “କୁନ୍ତା ପଚରନ୍ତୀ”ତି।

ଚିରଟ୍ଠିତିସମ୍ପାଦନୱଣ୍ଣନା

୭୬। ଲକ୍ଖଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ ସରେନ ୱାଲଂ ୱିଜ୍ଝତୀତି ୱାଲୱେଧୀ। ଇଧ ପନ ଅନେକଧା ଭିନ୍ନସ୍ସ ୱାଲସ୍ସ ଅଂସୁଂ ୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ “ୱାଲୱେଧୀ”ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନୱାଲୱେଧିନା। ସୂଦେନାତି ଭତ୍ତକାରେନ। “ଆକାରା ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବା”ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ “ଯଥା ହୀ”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୁକୁସଲୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଛେକୋ। ଧନୁଗ୍ଗହୋତି ଇସ୍ସାସୋ। କମ୍ମନ୍ତି ଯୋଗ୍ଗଂ। ଅକ୍କନ୍ତପଦାନନ୍ତି ୱିଜ୍ଝନକାଲେ ଅକ୍କମନୱସେନ ପୱତ୍ତପଦାନଂ। ଆକାରନ୍ତି ଧନୁଜିଯାସରାନଂ ଗହିତାକାରଂ। ପରିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ଉପଧାରେୟ୍ୟ। ଭୋଜନସପ୍ପାଯାଦଯୋତି ଆଦି-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତାକାରାନମ୍ପି ସଙ୍ଗାହକୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ଉତୁଭାୱନାନିମିତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ତରୁଣସମାଧିମ୍ହି।

ଭତ୍ତାରନ୍ତି ସାମିନଂ, ଭତ୍ତୱେତନାଦୀହି ପୋସକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୱିସନ୍ତୋତି ଭୋଜେନ୍ତୋ। ତସ୍ସ ରୁଚିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନାକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପନାମେନ୍ତୋତି ଯୋଜନା। ଅଯମ୍ପି ଯୋଗୀ। ଅଧିଗତକ୍ଖଣେ ଭୋଜନାଦଯୋ ଆକାରେତି ପୁବ୍ବେ ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗତକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚସାଧକେ ଭୋଜନାଦିଗତେ ଆକାରେ। ଗହେତ୍ୱାତି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା। ନଟ୍ଠେ ନଟ୍ଠେ ସମାଧିମ୍ହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅପ୍ପନାଯ।

ମହାନସୱିଜ୍ଜାପରିଚଯେନ ପଣ୍ଡିତୋ। ତତ୍ଥ ୱିସଦଞ୍ଞାଣତାଯ ବ୍ୟତ୍ତୋ। ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକକଓସଲ୍ଲଯୋଗେନ କୁସଲୋ। ନାନଚ୍ଚଯେହୀତି ନାନଚ୍ଚଯେହି ନାନାସଭାୱେହି, ନାନାରସେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ “ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗେହୀ”ତିଆଦି। ସୂପେହୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି। ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗେହୀତି ଅମ୍ବିଲକୋଟ୍ଠାସେହି, ଯେ ୱା ଅମ୍ବିଲରସା ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଭୂତା, ତେହି ଚତୁରମ୍ବିଲାଦିମିସ୍ସେହି। ଏସ ନଯୋ ତିତ୍ତକଗ୍ଗାଦୀସୁପି। ଖାରିକେହୀତି ୱାତିଙ୍ଗଣକଳୀରାଦିମିସ୍ସେହି। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆକାରଂ ରୁଚ୍ଚନୱସେନ ଭୁଞ୍ଜନାକାରଂ। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଉପରୂପରି ଗଣ୍ହାତି ଉପଧାରେତି। ଇମସ୍ସ ୱା ସୂପେୟ୍ୟସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ହତ୍ଥଂ ଅଭିହରତି। ଅଭିହାରାନନ୍ତି ଅଭିମୁଖେନ ହରିତବ୍ବାନଂ ପଣ୍ଣାକାରାନଂ, ପୂଜାଭିହାରାନଂ ୱା। ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି “ଏୱଂ ମେ ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ଅହୋସୀ”ତି ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି।

ସମାଧିପରିପନ୍ଥାନନ୍ତି ସମାଧିସ୍ସ ପରିପନ୍ଥଭୂତାନଂ। ଧମ୍ମାନନ୍ତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିନୀୱରଣଧମ୍ମାନଂ। ସୁୱିସୋଧିତତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସୋଧିତତ୍ତା, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନେୱ ସମ୍ମଦେୱ ପହୀନତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। କାମାଦୀନୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅସୁଭମନସିକାରନେକ୍ଖମ୍ମାନିସଂସପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦୀନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ନେକ୍ଖମ୍ମଗୁଣଦସ୍ସନେନାପି ହି ତସ୍ସ ୱିବନ୍ଧଭୂତେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦେ ଆଦୀନୱୋ ୱିସେସତୋ ପାକଟୋ ହୋତୀତି। କାଯଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲନ୍ତି କାଯଦରଥଂ ସାରଦ୍ଧକାଯତଂ। ତେନ କାଯଚିତ୍ତାନଂ ସାରମ୍ଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣସ୍ସ ନ ୱିସୋଧନମାହ। ଆରମ୍ଭଧାତୁମନସିକାରାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନିମିତ୍ତାନଂ, ଆଲୋକସଞ୍ଞାଦୀନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସମଥନିମିତ୍ତମନସିକାରାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞେପି ସମାଧିପରିପନ୍ଥେତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନିଯେ, ମଦମାନାଦିକେ ଚ ସନ୍ଧାଯାହ। ଆସଯନ୍ତି ୱସନକସୁସିରଂ। ସୁପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ଆସଙ୍କନୀଯତ୍ତାଭାୱେନ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥାହ – ନନୁ ଚାଯଂ ପଗେୱ କାମାଦୀନୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସମଥପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଉପଚାରକ୍ଖଣେଯେୱ ଝାନେନ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନି, ଅଥ କସ୍ମା ପୁନ କାମାଦୀନୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦି ଗହିତନ୍ତି? ସଚ୍ଚମେତଂ। ତଂ ପନ ପହାନମତ୍ତନ୍ତି ଝାନସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତିଯା ଅତିସଯପହାନତ୍ଥଂ ପୁନ ଗହିତଂ।

ଉଦ୍ଧଚ୍ଚମିଦ୍ଧନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଥିନଞ୍ଚ ତଦେକଟ୍ଠତାଯ ଗହିତମେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଦ୍ଧନ୍ତଗତୋତି ସୁପରିସୁଦ୍ଧପରିଯନ୍ତଂ ସଙ୍କସୋ ୱିସୋଧିତକୋଣପରିଯନ୍ତଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗତୋ। ତହିଂ ରମେତି ତସ୍ମିଂ ଝାନେ ରମେୟ୍ୟ ଦିୱସଭାଗମ୍ପି ଝାନସମଙ୍ଗୀ ଏୱ ଭୱେୟ୍ୟ।

ଚିତ୍ତଭାୱନାୱେପୁଲ୍ଲତ୍ଥନ୍ତି ସମାଧିଭାୱନାଯ ୱିପୁଲଭାୱାଯ। ଯଥା ହି ଭାୱନାୱସେନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି, ଏୱମସ୍ସ ଭାୱନାୱସେନେୱ ୱଡ୍ଢନମ୍ପି। ତସ୍ମା ଏକଙ୍ଗୁଲାଦିୱସେନ ନିମିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ବହୁଲୀକାରେନ ଝାନଂ ଭାୱନାପି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୁଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ “ଚିତ୍ତଭାୱନାୱେପୁଲ୍ଲତ୍ଥଞ୍ଚ ଯଥାଲଦ୍ଧଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବ”ନ୍ତି। ତସ୍ସାତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସ।

ନିମିତ୍ତୱଡ୍ଢନନଯୱଣ୍ଣନା

୭୭।ତତ୍ରାତି ସାମିଅତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ, ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱଡ୍ଢେତ୍ୱାତି ଯଥା କୁମ୍ଭକାରୋ ମତ୍ତିକାଯ ପତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ପଠମଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ପତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତି, ଏୱଂ ପତ୍ତୱଡ୍ଢନଯୋଗେନ ପତ୍ତୱଡ୍ଢନଯୁତ୍ତିଯା ଅୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୂୱିକସ୍ସ ପୂୱୱଡ୍ଢନଂ। ଭତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ଭତ୍ତପକ୍ଖିପନଂ ଭତ୍ତୱଡ୍ଢନଂ। ୱତ୍ଥସ୍ସ ତିନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଛନାଦି ଦୁସ୍ସୱଡ୍ଢନଂ। ପଚ୍ଛେକଂ ଯୋଗ-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ ସପରିଚ୍ଛେଦେ ଏୱ ଭାୱନାପୱତ୍ତିତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ “ସାନ୍ତକେ ନୋ ଅନନ୍ତକେ”ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୫)।

ହଂସପୋତକାତି ଜୱନହଂସପୋତକା। ଉକ୍କୂଲଂ ଉନ୍ନତଟ୍ଠାନଂ। ୱିକୂଲଂ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ। ନଦୀସୋତେନ କତଂ ୱିଦୁଗ୍ଗଂ ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗଂ। ୱିସମାକାରେନ

ଠିତୋ ପବ୍ବତପଦେସୋ ପବ୍ବତଓ୍ୱିସମୋ।

ଥୂଲାନି ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି ପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖଣାବାହୁଲ୍ଲେନ ଓ୍ୱିଭୂତଭାଓ୍ୱତୋ। ଦୁବ୍ବଲାନି ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି ପଗୁଣବଲଓ୍ୱଭାଓ୍ୱସ୍ସ ଅନାପାଦିକତ୍ତା। ଉପରି ଉସ୍ସୁକ୍କନାଯାତି ଭାଓ୍ୱନାଯ ଉପରି ଆରୋହନାଯ, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଧିଗମାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପବ୍ବତେଯ୍ୟାତି ପବ୍ବତେ ବହୁଲଚାରିନୀ। ଅଖେତ୍ତଞ୍ଞୂତି ଅଗୋଚରଞ୍ଞୂ। ସମାଧିପରିପନ୍ଥାନଂ ଓ୍ୱିସୋଧନାନଭିଞ୍ଞାତାଯ ବାଲୋ। ଝାନସ୍ସ ପଗୁଣଭାଓ୍ୱାପାଦନଓ୍ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱେନ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ। ଉପରିଝାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଭାଓ୍ୱାନଓ୍ୱବୋଧେନ ଅଖେତ୍ତଞ୍ଞୂ। ସବ୍ବଥାପି ସମାପତ୍ତିକୋସଲ୍ଲାଭାଓ୍ୱେନ ଅକୁସଲୋ। ସମାଧିନିମିତ୍ତସ୍ସ ଓ୍ୱା ଅନାସେଓ୍ୱନାଯ ବାଲୋ। ଅଭାଓ୍ୱନାଯ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ। ଅବହୁଲୀକାରେନ ଅଖେତ୍ତଞ୍ଞୂ। ସମ୍ମଦେଓ୍ୱ ଅନଧିଟ୍ଠାନତୋ ଅକୁସଲୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଉଭତୋ ଭଟ୍ଠୋତି ଉଭଯତୋ ଝାନତୋ ଭଟ୍ଠୋ। ସୋ ହି ଅପ୍ପଗୁଣତାଯ ନ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତତାଯ ସୌସ୍ସାହୋପି ଓ୍ୱିନାସତୋ, ଅସାମତ୍ଥିଯତୋ ଚ ଝାନଦ୍ୱଯତୋ ପରିହୀନୋ। ଚିଣ୍ଣଓ୍ୱସିନାତି ଆସେଓ୍ୱିତଓ୍ୱସିନା।

ପଞ୍ଚଓ୍ୱସୀକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୭୮। ଓ୍ୱସନଂ ଓ୍ୱସୀତି ଧାତୁନିଦ୍ଦେସତାଯ କିରିଯାନିଦ୍ଦେସୋତି ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ ''ଓ୍ୱସିଯୋ''ତି, ଯଥାରୁଚି ପଓ୍ୱତ୍ତିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନାଯ ଓ୍ୱସୀ, ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନାଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱା ଓ୍ୱସୀ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀ। ଝାନଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜିତୁଂ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଦେସେ ଇଚ୍ଛା ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ। ଯଦା ଯଦା, ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଓ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେ ଇଚ୍ଛା ଯଦିଚ୍ଛକଂ। ଯାଓ୍ୱ ଯାଓ୍ୱ ଇଚ୍ଛା ଯାଓ୍ୱଦିଚ୍ଛକଂ, ଦ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ''ଯାଓ୍ୱା''ତି ଚ ଇଦଂ ବହୂନଂ ଜଓ୍ୱନଓ୍ୱାରାନଂ ନିରନ୍ତରଂ ଓ୍ୱିଯ ତଥାପଓ୍ୱତ୍ତନଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଏକମେଓ୍ୱ। ସୋ ହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଚିତ୍ତକ୍ଖଣୋତି। ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନାଯ ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠାନେ ଯଦା ଯଦା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଝାନଙ୍ଗଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଯଥିଚ୍ଛିତଂ କାଲଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନାଯ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତିଯା ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ ଓ୍ୱିଲମ୍ବାଯିତତ୍ତଂ, ଚିରାଯିତତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ନତ୍ଥି। ଏଓ୍ୱଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀ ସିଦ୍ଧା ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସାତି ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନଅଧିଟ୍ଠାନପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖଣାଓ୍ୱସିଯୋ।

ଅଙ୍ଗସମୁଦାଯଭାଓ୍ୱତୋ ଝାନସ୍ସ ଝାନେ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସିଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁକାମେନ ପଟିପାଟିଯା ଝାନଙ୍ଗାନି ଆଓ୍ୱଜ୍ଜେତବ୍ବାନୀତି ଆହ ''ପଠମଂ ଓ୍ୱିତକ୍କଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜଯତୋ''ତି। ଯଦିପି ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନମେଓ୍ୱେତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସିଯା ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା, ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନାଯ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଜଓ୍ୱନେହି ଭଓ୍ୱିତବ୍ବଂ। ତାନି ଚ ଖୋ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନତପ୍ପରତାଯ ଚିତ୍ତାଭିନୀହାରସ୍ସ ଯଥାଓ୍ୱଜ୍ଜିତଝାନଙ୍ଗାରମ୍ମଣାନି କତିପଯାନେଓ୍ୱ ହୋନ୍ତି, ନ ପରିପୁଣ୍ଣାନୀତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''ଓ୍ୱିତକ୍କାରମ୍ମଣାନେଓ୍ୱ ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଓ୍ୱା ଜଓ୍ୱନାନି ଜଓ୍ୱନ୍ତୀ''ତି। ଚତ୍ତାରି ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ। ପଞ୍ଚ ନାତିତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନିରନ୍ତରନ୍ତି ଓ୍ୱିସଭାଗେହି ନିରନ୍ତରଂ। ଅଯଂ ପନାତି ଭଓ୍ୱଙ୍ଗଦ୍ୱଯନ୍ତରିତା ଚତୁଜଓ୍ୱନଚିତ୍ତା ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତା ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀ। ଅଞ୍ଞେସଂ ଓ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଆଦୀନଂ। ଏଓ୍ୱରୂପେ କାଲେତି ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଲହୁତରଂ ଆଓ୍ୱଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀନିବ୍ବତ୍ତନକାଲେ। ସା ଚ ଖୋ ଇତ୍ତରା ପରିତ୍ତକାଲା, ନ ସତ୍ଥୁ ଯମକମହାପାଟିହାରିଯେ ଓ୍ୱିଯ ଚିରତରପ୍ପବନ୍ଧଓ୍ୱତୀ। ତଥା ହି ତଂ ସାଓ୍ୱକେହି ଅସାଧାରଣଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିଗମେନ ସମଂ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ସମ୍ମା ଆପଜ୍ଜନଂ ପଟିପଜ୍ଜନଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ, ଝାନସମଙ୍ଗିତା।

ସୀଘନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମତାନନ୍ତରଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଭଓ୍ୱଙ୍ଗେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଭଓ୍ୱଙ୍ଗଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାଓ୍ୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ ସୀଘଂ ସମାପଜ୍ଜନସମତ୍ଥତା। ଅଯଞ୍ଚ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା ସମାପଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାଯଂ ଲବ୍ଭତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅଗ୍ଗିଓ୍ୱେସ୍ସନ, ତସ୍ସା ଏଓ୍ୱ କଥାଯ ପରିଯୋସାନେ ତସ୍ମିଂଯେଓ୍ୱ ପୁରିମସ୍ମିଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେଓ୍ୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେମି ସନ୍ନିସାଦେମି ଏକୋଦିଂ କରୋମି ସମାଦହାମି ଯେନସ୍ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ଓ୍ୱିହରାମୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୩୮୭)। ଇତୋ ସୀଘତରା ହି ସମାପଜ୍ଜନଓ୍ୱସୀ ନାମ ନତ୍ଥି। ଜୁଣ୍ହାଯ ରତ୍ତିଯା ନଓ୍ୱୋରୋପିତେହି କେସେହି କପୋତକନ୍ଦରାଯଂ ଓ୍ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଯକ୍ଖେନ ମହନ୍ତମ୍ପି ପବ୍ବତକୂଟଂ ପଦାଲେତୁଂ ସମତ୍ଥେ ପହାରେ ସୀସେ ଦିନ୍ନେ ସମାପଜ୍ଜନମ୍ପେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ଓ୍ୱକ୍ଖତି ''ତଦା ଥେରୋ ତସ୍ସ ପହରଣସମଯେ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେସୀ''ତି (ଓ୍ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୩୭୪)। ପାଠଇଯଂ ପନ ''ଅଞ୍ଞତରଂ ସମାଧିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ''ତି (ଉଦା। ୩୪) ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଇମେ ପନ ଥେରା ''ସମାପତ୍ତିତୋ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନସମକାଲଂ ତେନ ପହାରୋ ଦିନ୍ନୋ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି।

ଅଚ୍ଛରାମତ୍ତନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟମତ୍ତଂ ଖଣଂ। ଠପେତୁନ୍ତି ସେତୁ ଓ୍ୱିଯ ସୀଘସୋତାଯ ନଦିଯା ଓଘଂ ଓ୍ୱେଗେନ ପଓ୍ୱତ୍ତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣଂ ଝାନଂ ଠପେତୁଂ ସମତ୍ଥତା। ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଠପନଂ, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଓ୍ୱିଯାତି ଓ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ ଓ୍ୱସୀ ଅଧିଟ୍ଠାନଓ୍ୱସୀ। ତଥେଓ୍ୱ ଲହୁଂ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ଅଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଦସଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଲହୁଂ ଖଣଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନତୋ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥତା। ଭଓ୍ୱଙ୍ଗଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯେଓ୍ୱ ହେତ୍ଥ ଝାନତୋ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ''ଏତ୍ତକମେଓ୍ୱ ଖଣଂ ଝାନଂ ଠପେସ୍ସାମୀ''ତି ପୁବ୍ବପରିକମ୍ମଓ୍ୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠାନସମତ୍ଥତା ଅଧିଟ୍ଠାନଓ୍ୱସୀ, ଏଓ୍ୱଂ ''ଏତ୍ତକମେଓ୍ୱ ଖଣଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନତୋ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ପୁବ୍ବପରିକମ୍ମଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନସମତ୍ଥତା ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନଓ୍ୱସୀ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା, ଯା ସମାପତ୍ତି ''ଓ୍ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତା''ତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଦୁଭୟଦସ୍ସନହନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନୱୁଟ୍ଠାନୱସୀଦସ୍ସନଙ୍ଗଂ।

ତସ୍ମାତି ତସ୍ମିଂ ନିମ୍ମିତପଦ୍ଧତେ ତସ୍ସ ୱିୱରେ। କିଞ୍ଚାପି ଏକଂୟେୱ ତଂ ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତଂ ୟେନ ପଦ୍ଧତଂ ନିମ୍ମିନେୟ୍ୟ, ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକସ୍ସ ପନ ଝାନସ୍ସ ଲହୁତରଂ ଠପନଂ, ୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଇଧ ନିଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ଏତ୍ତକା ଇଦ୍ଧିମନ୍ତା ଏକଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଗରୁଳଅତୋ ରକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିଂସୂ''ତି ଗାରୟ୍ହ ଅସ୍ସାମ।

ଆୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରାନୀତି ଆୱଜ୍ଜନୱସୀଭାୱାୟ ୟଥାକ୍କମଂ ୱିତକ୍କାଦୀନଂ ଝାନଙ୍ଗାନଂ ଆୱଜ୍ଜନାୟ ପରତୋ ୟାନି ଜୱନାନି ପୱତ୍ତାନି, ତାନି ତେସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାନି। ୟଦଗ୍ଗେନ ଆୱଜ୍ଜନୱସୀସିଦ୍ଧି, ତଦଗ୍ଗେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୱସୀସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁତିୟଜ୍ଝାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୭୯। ନୀୱରଣପ୍ପହାନସ୍ସ ତପ୍ପଠମତାୟ ଆସନ୍ନନୀୱରଣପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ଥୂଲଂ ନାମ ୱିପୁଲମ୍ପି ଫେଗ୍ଗୁ ୱିୟ ସୁଖଭଞ୍ଜନୀୟନ୍ତି ଆହ ''ଓଳାରିକତ୍ତା ଅଙ୍ଗଦୁବ୍ବଲା''ତି। ସନ୍ତତୋ ମନସି କରିତ୍ୱାତି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱିୟ ଅନୋଳାରିକଙ୍ଗତ୍ତା, ସନ୍ତଧମ୍ମସମଙ୍ଗିତାୟ ଚ ''ସନ୍ତ''ନ୍ତି ମନସି କତ୍ୱା। ୟେ ହି ଧମ୍ମା ଦୁତିୟଜ୍ଝାନେ ପୀତିସୁଖାଦୟୋ, କାମଂ ତେ ପଠମଜ୍ଝାନେପି ସନ୍ତି, ତେହି ପନ ତେ ସନ୍ତତରା ଚେୱ ପଣୀତତରା ଚ ଭୱନ୍ତୀତି। ନିକନ୍ତିନ୍ତି ନିକାମନଂ, ଅପେକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୟାଦାୟାତି ଖେପେତ୍ୱା। ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଦୁତିୟଜ୍ଝାନଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକଂ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନେୱାତି ପଠମଜ୍ଝାନେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନିୟେୱ, ପରିକମ୍ମାଦିନାମକାନୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୮୦।ୱୂପସମାତି ୱୂପସମହେତୁ, ୱୂପସମୋତି ଚେତ୍ଥ ପହାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଞ୍ଚ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ। ଅତିକ୍କମୋ ଅତ୍ଥତୋ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପାଦୋତି ଆହ ''ସମତିକ୍କମା''ତିଆଦି। କତମେସଂ ପନେତ୍ଥ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, କିଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକାନଂ, ଉଦାହୁ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକାନନ୍ତି। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ୟଦି ପଠମଜ୍ଝାନିକାନଂ, ନତ୍ଥି ତେସଂ ୱୂପସମୋ। ନ ହି କଦାଚି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରରହିତଂ ଅତ୍ଥି। ଅଥ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକାନଂ, ଏୱମ୍ପି ନତ୍ଥେୱ ୱୂପସମୋ, ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଅଭାୱତୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ୟେହି ୱିତକ୍କୱିଚାରେହି ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଓଳାରିକତା, ତେସଂ ସମତିକ୍କମା ଦୁତିୟସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ସମଧିଗମୋ, ନ ସଭାୱତୋ ଅନୋଳାରିକାନଂ ଫସ୍ସାଦୀନଂ ସମତିକ୍କମାତି ଅୟମେତ୍ଥ ''ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା''ତି ଏତେନ ଦୀପିତୋ। ତସ୍ମା ''କିଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକାନଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ଉଦାହୁ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକାନ''ନ୍ତି ଏଦିସୀ ଚୋଦନା ଅନୋକାସାୱ। ୟସ୍ମା ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱସ୍ସ ତଂତଂଝାନକ୍ଖଣେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନଂ ୱୂପସମନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ୱିତକ୍କାଦୟୋ ଏୱ ଝାନଙ୍ଗଭୂତା ତଥା କରୀୟନ୍ତି, ନ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଫସ୍ସାଦୟୋ, ତସ୍ମା ୱିତକ୍କାଦୀନଂୟେୱ ୱୂପସମାଦିୱଚନଂ ଞାୟାଗତଂ। ୟସ୍ମା ପନ ୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱିୟ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାନମ୍ପି ଏତେନ ''ଏତଂ ଓଳାରିକ''ନ୍ତି ଆଦୀନୱଦସ୍ସନଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ଅୱିସେସେନ ୱିତକ୍କାଦୀନଂ, ତଂସହଗତାନଞ୍ଚ ୱୂପସମାଦିକେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱିତକ୍କାଦୀନଂୟେୱ ୱୂପସମୋ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅଧିକୱଚନଂ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥଂ ବୋଧେତୀତି କତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ଦୀପେତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଓଳାରିକସ୍ସ ପନା''ତିଆଦି ଗହିତନ୍ତି ଇଧ ''ୟେହି ୱିତକ୍କୱିଚାରେହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା''ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ମା ୱିତକ୍କୱିଚାରପୀତିସୁଖସମତିକ୍କମୱଚନାନି ଓଳାରିକୋଳାରିକଙ୍ଗସମତିକ୍କମା ଦୁତିୟାଦିଅଧିଗମଦୀପକାନୀତି ତେସଂ ଏକଦେସଭୂତଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରସମତିକ୍କମୱଚନଂ ତଂଦୀପକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଠିତେପି ହି ୱିତକ୍କୱିଚାରସମତିକ୍କମୱଚନାଦିକେ ପହେୟ୍ୟଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସତାସାମଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ସମୂହତୋ ଗହିତେ ୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମୱଚନସ୍ସ ତଦେକଦେସତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅୱୟୱେନ ସମୁଦାୟୋପଲକ୍ଖଣନୟେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମୱଚନେନେୱ ତଂସମତିକ୍କମା ଦୁତିୟାଧିଗମଦୀପକେନ ପୀତିୱିରାଗାଦିୱଚନାନଂ ପୀତିଆଦିସମତିକ୍କମା ତତିୟାଦିଅଧିଗମଦୀପକତା ଦୀପିତା ହୋତୀତି ତସ୍ସ ତଂଦୀପକତା ୱୁତ୍ତା।

ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତମଧିପ୍ପେତଂ ନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଜ୍ଝତ୍ତାଦି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ୱିଭଙ୍ଗେ ପନା''ତିଆଦି। ନୀଲୱଣ୍ଣୟୋଗତୋ ନୀଲୱତ୍ଥଂ ୱିୟାତି ନୀଲୟୋଗତୋ ୱତ୍ଥଂ ନୀଲଂ ୱିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୟେନ ସମ୍ପସାଦନେନ ୟୋଗା ଝାନଂ ସମ୍ପସାଦନଂ। ତସ୍ମିଂ ଦସ୍ସିତେ ''ସମ୍ପସାଦନଂ ଝାନ''ନ୍ତି ସମାନାଧିକରଣନିଦ୍ଦେସେନେୱ ତଂୟୋଗା ଝାନେ ତଂସଦ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତି ଦସ୍ସିତାତି ଅୱିରୋଧୋ ୟୁତ୍ତୋ। ଏକୋଦିଭାୱେ କଥନ୍ତି ଏକୋଦିମ୍ହି ଦସ୍ସିତେ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଝାନନ୍ତି ସମାନାଧିକରଣନିଦ୍ଦେସେନେୱ ଝାନସ୍ସ ଏକୋଦିୱଡ୍ଢନତା ୱୁତ୍ତା ହୋତୀତି ଚେ? ''ଏକୋଦିଭାୱ''ନ୍ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଏକୋଦିସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସୋ ନ କାତବ୍ବୋ ସିୟାତି ଏକୋଦିଭାୱସଦ୍ଦୋ ଏୱ ସମାଧିମ୍ହି ପୱତ୍ତୋ ସମ୍ପସାଦନସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ଝାନେ ପୱତ୍ତତୀତି ୟୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେତି ''ଚେତସୋ ସମ୍ପସାଦୟତୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ''ଚେତସୋ''ତି ଚ ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ପୁରିମସ୍ମିନ୍ତି ''ସମ୍ପସାଦନୟୋଗତୋ ଝାନଂ ସମ୍ପସାଦନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପକ୍ଖେ। ଚେତସୋତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ସାମିୱଚନଂ।

ସେଟ୍ଠୋପି ଲୋକେ ''ଏକୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି ''ୟାୱ ପରେ ଏକାହଂ ତେ କରୋମୀ''ତିଆଦୀସୁ। ଏକୋ ଅଦୁତିୟୋ ''ଏକାକୀଭି ଖୁଦ୍ଦକେହି

ଜିତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅସହାୟନ୍ତୋପି ଏକ-ସଦ୍ଦୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଆହ ‘‘ଏକୋ ଅସହାୟୋ ହୁତ୍ୱା’’ତି। ସଦ୍ଦାଦଯୋପି କାମଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ସାଧାରଣତୋ, ଅସାଧାରଣତୋ ଚ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତିଯେଵ, ସମାଧି ପନ ଝାନକ୍ଖଣେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅଵିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣେ ଇନ୍ଦଟ୍ଠକରଣେନ ସାତିସଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ…ପେ… ଅଧିଵଚନ’’ନ୍ତି ଆହ।

‘‘ସମ୍ପସାଦନଂ , ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାଵ’’ନ୍ତି ୱିସେସନଦ୍ୱଯଂ ଝାନସ୍ସ ଅତିସଯଵଚନିଚ୍ଛାଵସେନ ଗହିତଂ। ସ୍ୱାଯମତିସଯୋ ଯଥା ଇମସ୍ମିଂ ଝାନେ ଲବ୍ଭତି, ନ ତଥା ପଠମଜ୍ଝାନେତି ଇମଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନନୁ ଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରମ୍ମଣେ ଆହନନପରିଯାହନନଵସେନ, ଅନୁମଜ୍ଜନଅନୁଯୋଜନଵସେନ ଚ ପଵତ୍ତମାନା ଧମ୍ମା ସତିପି ନୀଵରଣପ୍ପହାନେନ କିଲେସକାଲୁସ୍ସିଯାପଗମେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ କଞ୍ଚି ଖୋଭଂ କରୋନ୍ତା ୱିଯ ତେହି ଚ ତେ ନ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରକ୍ଖୋଭେନ ନ ସୁପ୍ପସନ୍ନ’’ନ୍ତି। ଖୁଦ୍ଦିକା ଊମିଯୋ ୱୀଚିଯୋ। ମହତିଯୋ ତରଙ୍ଗା। ସତିପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତେ, ୱୀରିଯସମତାଯ ଚ ତେନେଵ ଖୋଭେନ, ସମ୍ପସାଦାଭାଵେନ ଚ ସମାଧିପି ନ ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟୋ ବହଲେ ୱିଯ ଜଲେ ମଚ୍ଛୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତକ୍ଖୋଭୋ ଏଵ ପଲିବୋଧୋ। ଏଵଂ ୱୁତ୍ତେନାତି ଯସ୍ମା ସଦ୍ଧାଯ ଵସେନ ସମ୍ପସାଦନଂ, ଯସ୍ମା ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଵସେନ ଏକୋଦିଭାଵନ୍ତି ଚ ଝାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତାସଂ ଏଵ ‘‘ସଦ୍ଦହନା’’ତିଆଦିନା ପଵତ୍ତିଆକାରସ୍ସ ୱିସେସୱିଭାଵନାଵସେନ ୱୁତ୍ତେନ। ତେନ ୱିଭଙ୍ଗପାଠେନ। ‘‘ସମ୍ପସାଦନଯୋଗତୋ, ସମ୍ପସାଦନତୋ ୱା ସମ୍ପସାଦନଂ, ଏକୋଦିଂ ଭାଵେତୀତି ଏକୋଦିଭାଵନ୍ତି ଝାନଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ପଵତ୍ତା ଅଯଂ ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଯଥା ପନ ଅୱିରୋଧୋ, ସୋ ୱୁତ୍ତୋ ଏଵ।

୮୧।ସନ୍ତାତି ସମଂ ନିରୋଧଂ ଗତା। ସମିତାତି ଭାଵନାଯ ସମଂ ଗମିତା ନିରୋଧିତା। ୱୂପସନ୍ତାତି ତତୋ ଏଵ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପସନ୍ତା। ଅତ୍ଥଙ୍ଗତାତି ଅତ୍ଥଂ ୱିନାସଂ ଗତା। ଅବ୍ଭତ୍ଥଙ୍ଗତାତି ଉପସଗ୍ଗେନ ପଦଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପିତାତି ୱିନାସଂ ଗମିତା। ସୋସିତାତି ପଵତ୍ତିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସନ୍ତାନସ୍ସ ଅଭାଵେନ ସୋସଂ ସୁକ୍ଖଭାଵଂ ଇତା। ବ୍ୟନ୍ତିକତାତି ୱିଗତନ୍ତକତା।

ଅଯମତ୍ଥୋତି ଭାଵନାଯ ପହୀନତ୍ତା ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ଅଭାଵୋ। ଚୋଦକେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିହରିତୁଂ ‘‘ଏଵମେତଂ ସିଦ୍ଧୋୱାଯମତ୍ଥୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏତନ୍ତି ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା’’ତି ଏତଂ ଵଚନଂ। ତଦତ୍ଥଦୀପକନ୍ତି ତସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରାଭାଵମତ୍ତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପକଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦିଅଧିଗମୂପାଯଦୀପକେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତସମ୍ପସାଦନତାଯ, ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାଵତାଯ ଚ ହେତୁଦୀପକେନ, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଭାଵହେତୁଦୀପକେନ ଚ ୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମଵଚନେନେଵ ୱିତକ୍କୱିଚାରାଭାଵୋ ଦୀପିତୋତି କିଂ ପୁନ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଵଚନେନ କତେନାତି? ନ, ଅଦୀପିତତ୍ତା। ନ ହି ୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମଵଚନେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ଅପ୍ପଵତ୍ତି ୱୁତ୍ତା ହୋତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରେସୁ ହି ତଣ୍ହାପ୍ପହାନଂ ଏତେସଂ ୱୂପସମନଂ, ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାରେସୁ ତଣ୍ହାପ୍ପହାନଂ କରୋନ୍ତି, ତେସୁ ମଗ୍ଗେସୁ, ପହୀନତଣ୍ହେସୁ ଚ ଫଲେସୁ ସଙ୍ଖାରପଵତ୍ତି ହୋତି ଏଵ , ଏଵମେୱିଧାପି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୱିତକ୍କୱିଚାରତଣ୍ହେସ୍ସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରସମ୍ପଯୋଗୋ ପୁରିମେନ ନ ନିୱାରିତୋ ସିଯାତି ତଂନିୱାରଣତ୍ଥଂ, ଆଵଜ୍ଜିତୁକାମତାଦିଅତିକ୍କମୋଵ ତେସଂ ୱୂପସମୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ‘‘ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମମ୍ପୀତି ପଠମଂ ଝାନମ୍ପି।

‘‘ଦୁତିଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତିପି ଦୁତିଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ନ ତଥା ଇମସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରାତି ଯଥା ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ନୀଵରଣାନି ପହୀଯନ୍ତି, ତଥା ଇମସ୍ସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ନ ପହୀଯନ୍ତି ଅସଂକିଲିଟ୍ଠସଭାଵତ୍ତା, ଉପଚାରଭାଵନାଯ ଚ ତେ ପହାତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାଵତୋ। ଯଦିପି ତାଯ ତେସୁ ତଣ୍ହା ପହୀଯତି, ନ ପନ ସୱିସେସଂ। ସୱିସେସଞ୍ହି ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାପ୍ପହାନଂ ଅପ୍ପନାଯ ଏଵ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପ୍ପନାକ୍ଖଣେଯେୱା’’ତିଆଦି। ପହାନଙ୍ଗତାପି ଅତିସଯପ୍ପହାନଵସେନେଵ ୱେଦିତବ୍ବା ଯଥା ନୀଵରଣାନଂ ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତିଵଙ୍ଗମେଵେତଂ ଝାନଂ, ତସ୍ମା। ତନ୍ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ଵଚନଂ। ରଥସ୍ସ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲଂ ୱିଯ ସମ୍ପସାଦୋ ଝାନସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରୋ, ନ ଝାନଙ୍ଗନ୍ତି ଆହ ‘‘ସପରିକ୍ଖାରଂ ଝାନଂ ଦସ୍ସେତୁ’’ନ୍ତି।

ତତିଯଜ୍ଝାନକଥାଵଣ୍ଣନା

୮୨।ଉପ୍ପିଲାୱିତନ୍ତି କାମଞ୍ଚାଯଂ ପରିଗ୍ଗହେସୁ ଅପରିଜଉପେମସ୍ସ ଅନାଦୀନଵଦସ୍ସିନୋ ତଣ୍ହାସହଗତାଯ ପୀତିଯା ପଵତ୍ତିଆକାରୋ, ଇଧ ପନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନପୀତି ଅଧିପ୍ପେତା। ତଥାପି ସଜସୋ ପୀତିଯଂ ଅୱିରତ୍ତଂ, ସାପି ଅନୁବନ୍ଧେଯ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପ୍ପିଲାୱିତଂ ୱିଯାତି ୱା ଉପ୍ପିଲାୱିତଂ। ଆଦୀନଵଂ ହି ତତ୍ଥ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଏଵଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୮୩। ୱିରଜ୍ଜନଂ ୱିରାଗୋ। ତଂ ପନ ୱିରଜ୍ଜନଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନମୁଖେନ ହୀଳଅନଂ ୱା ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧରାଗପ୍ପହାନଂ ୱାତି ତଦୁଭଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ

ପୀତିୟା ଜିଗୁଚ୍ଛନଂ ୱା ସମତିକ୍କମୋ ୱା’’ତି ଆହ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟାତି ‘‘ୟଦେୱ ତତ୍ଥ ପୀତୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ। ସମ୍ପିଣ୍ଡନଂ ସମୂହୟୋ।

ମଗ୍ଗୋତି ଉପାୟୋ। ତଦଧିଗମାୟାତି ତତିୟମଗ୍ଗାଧିଗମାୟ।

୮୪।ଉପପତ୍ତିତୋତି ସମୱାହିତଭାୱେନ ପତିରୂପତୋ। ଝାନୁପେକ୍ଖାପି ସମୱାହିତମେୱ ଅନ୍ତୋନୀତଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ସମଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି। ୱିସଦାୟାତି ପରିକ୍ଖତ୍ତାୟ ସଂକିଲେସୱିଗମେନ। ୱିପୁଲାୟାତି ମହତିୟା ସାତିସୟଂ ମହଗ୍ଗତଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା। ଥାମଗତାୟାତି ପୀତିୱିଗମେନ ଥିରଭାୱପ୍ପତ୍ତାୟ।

ପରିସୁଦ୍ଧପକତି ଖୀଣାସୱପକତି ନିକ୍କିଲେସତା। ସତ୍ତେସୁ କମ୍ମସ୍ସକତାଦସ୍ସନହେତୁକୋ ସମଭାୱଦସ୍ସନାକାରୋ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୁପେକ୍ଖା।

ସହଜାତଧମ୍ମାନନ୍ତି ନିଦ୍ଧାରଣେ ସାମିୱଚନଂ। ସମପ୍ପୱତ୍ତିୟା ଭାୱନାୟ ୱୀଥିପଟିପନ୍ନାୟ ଅଲୀନାନୁଦ୍ଧତା ନିରସ୍ସାଦତାୟ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ ବ୍ୟାପାରାଭାୱତୋ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରଭୂତା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା।

ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖପାତରହିତଂ ମଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୀରିୟଂ ଉପେକ୍ଖା। ତଦେୱ ତଂ ଆକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତେତବ୍ବସ୍ସ ତାଦିସସ୍ସ ୱୀରିୟସ୍ସ ନିମିତ୍ତଭାୱତୋ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ଭାୱନାୟ ସମପ୍ପୱତ୍ତିକାଲେ ଉପେକ୍ଖୀୟତୀତି ଉପେକ୍ଖା, ୱୀରିୟମେୱ ଉପେକ୍ଖା ୱୀରିୟୁପେକ୍ଖା।

‘‘ପଠମଂ ଝାନଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ନୀୱରଣେ…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତିଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିସଙ୍ଖା ସନ୍ତିଟ୍ଠନା ପଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାସୁ ଞାଣ’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୭) ଏୱମାଗତା ଇମା ଅଟ୍ଠ ସମାଧିୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ‘‘ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପାଦଂ ପୱତ୍ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆୟୂହନଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ ଉପପତ୍ତିଂ ଜାତିଂ ଜରଂ ବ୍ୟାଧିଂ ମରଣଂ ସୋକଂ ପରିଦେୱଂ ଉପାୟାସଂ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସମାପତ୍ତତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପାଦଂ ପୱତ୍ତଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପାଦଂ…ପେ… ଉପାୟାସଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତତ୍ଥାୟ ସୁଞ୍ଞତୱିହାରସମାପତ୍ତତ୍ଥାୟ ଅନିମିତ୍ତୱିହାରସମାପତ୍ତତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପାଦଂ ପୱତ୍ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆୟୂହନଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ ଉପପତ୍ତିଂ ଜାତିଂ ଜରଂ ବ୍ୟାଧିଂ ମରଣଂ ସୋକଂ ପରିଦେୱଂ ଉପାୟାସଂ ପଟିସଙ୍ଖା ସନ୍ତିଟ୍ଠନା ପଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାସୁ ଞାଣ’’ନ୍ତି ଏୱମାଗତା ଇମା ଦସ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନି ନୀୱରଣୱିତକ୍କୱିଚାରାଦୀନି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ସଭାୱତୋ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନୱସେନ ତିଟ୍ଠମାନା ନୀୱରଣାଦିପଟିସଙ୍ଖାସନ୍ତିଟ୍ଠନା ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱତ୍ତା ତେସଂ ଗହଣେ ଉପ୍ପାଦନେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନ୍ତୀ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ଗହଣେ ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତା ଉପେକ୍ଖା।

ତତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦନ୍ତି ପୁରିମକମ୍ମପଚ୍ଚୟା ଖନ୍ଧାନଂ ଇଧ ଉପ୍ପତ୍ତିମାହ। ପୱତ୍ତନ୍ତି ତଥାଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବମ୍ପି ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରଗତଂ ନିମିତ୍ତଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାନତୋ। ଆୟୂହନନ୍ତି ଆୟତିଂ ପଟିସନ୍ଧିହେତୁଭୂତଂ କମ୍ମଂ। ପଟିସନ୍ଧିନ୍ତି ଆୟତିଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ। ଗତିନ୍ତି ୟାୟ ଗତିୟା ସା ପଟିସନ୍ଧି ହୋତି। ନିବ୍ବତ୍ତିନ୍ତି ଖନ୍ଧାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତନଂ। ଉପପତ୍ତିନ୍ତି ‘‘ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପପନ୍ନସ୍ସ ୱା’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୭୨) ଏତ୍ଥ ‘‘ଉପପନ୍ନସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତୱିପାକପ୍ପୱତ୍ତିଂ। ଜାତିନ୍ତି ଜରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତଂ ଭୱପଚ୍ଚୟା ଜାତିଂ। ଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାଦୟୋ ପାକଟା ଏୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପ୍ପାଦାଦୟୋ ପଞ୍ଚେୱ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣସ୍ସ ୱିସୟୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ସେସା ତେସଂ ୱେୱଚନୱସେନ। ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତି, ଜାତୀ’’ତି ଇଦଞ୍ହି ଦ୍ୱୟଂ ଉପ୍ପାଦସ୍ସ ଚେୱ ପଟିସନ୍ଧିୟା ଚ ୱେୱଚନଂ, ‘‘ଗତି, ଉପପତ୍ତି ଚା’’ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱୟଂ ପୱତ୍ତସ୍ସ, ଜରାଦୟୋ ନିମିତ୍ତସ୍ସାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖୱସେନ ମଗ୍ଗୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତା ଚତସ୍ସୋ, ତଥା ଫଲସମାପତ୍ତିୟା ଚତସ୍ସୋ, ସୁଞ୍ଞତୱିହାରଅନିମିତ୍ତୱିହାରୱସେନ ଦ୍ୱେତି ଦସ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖା।

ୟାତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା। ୟଦତ୍ଥୀତି ୟଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତୟଂ ଉପଲଦ୍ଧନ୍ତି। ୟଂ ଭୂତନ୍ତି ୟଂ ପଚ୍ଚୟନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ଭୂତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ତଂ ପଜହତୀତି ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୀହି ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଦୟୋ ପଜହନ୍ତୋ ସମ୍ମଦେୱ ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱତ୍ତା ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ପଜହତି, ୟଥା ଆୟତିଂ ଆଦାନଂ ନ ହୋତି, ତଥା ପଟିପତ୍ତିୟା ପଜହତି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ତତ୍ଥ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ୱିଚିନନେତି ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ସମ୍ମସନେପି।

ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତିହେତୁତାୟ ସମୱାହିତଭୂତା। ନୀୱରଣୱିତକ୍କୱିଚାରାଦିସବ୍ବପଚ୍ଚନୀକେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବପଚ୍ଚନୀକପରିସୁଦ୍ଧା। ତେସଂ ୱୂପସନ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚନୀକୱୂପସମନେପି ଅବ୍ୟାପାରଭୂତା ଅବ୍ୟାପାରଭାୱେନ ପୱତ୍ତା, ଅବ୍ୟାପାରତଂ ୱା ପତ୍ତା।

ୟଦି ଅତ୍ଥତୋ ଏକା, କଥମୟଂ ଭେଦୋତି ଆହ ‘‘ତେନ ତେନା’’ତିଆଦି। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ସତିପି ସଭାୱତୋ ଅଭେଦେ ୟେହି ପନ ପଚ୍ଚୟୱିସେସେହି ସ୍ୱାୟମିମାସଂ ଅୱତ୍ଥାଭେଦୋ, ତେସଂ ଏକଜ୍ଝଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ନ ତାସଂ ଅଭେଦୋ, ଏକଜ୍ଝଂ ୱା ପୱତ୍ତି, ତସ୍ମା। ତେନାହ ‘‘ୟତ୍ଥ

ଛଠଅଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା’’ତିଆଦି।

ଏକୀଭାୱୋତି ଏକତା। ସତିପି ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱସାମଞ୍ଞେ ୱିସଯଭେଦେନ ପନସ୍ସା ଭେଦୋ। ଯମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଏକୀଭାୱେନ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖା। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇଯଂ ‘‘ଯଦତ୍ଥି ଯଂ ଭୂତଂ, ତଂ ପଜହତି, ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୭୧; ଅ। ନି। ୭।୫୫)। ତତ୍ଥ ଯଦତ୍ଥି ଯଂ ଭୂତନ୍ତି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଞାଣେନ ପଜହତି। ଦିଟ୍ଠସୋୱତ୍ତିକଉଯସ୍ସ ସଙ୍ଖଲକ୍ଖଣୱିଚିନନେ ୱିଯ ଦିଟ୍ଠଲକ୍ଖଣଉଯସ୍ସ ଭୂତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଲକ୍ଖଣୱିଚିନନେ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା ତେସଂ ୱିଚିନନେ ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତାଯ ୱିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖାଯ ସିଦ୍ଧାଯ ତଥା ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱାନଂ ତେସଂ ଗହଣେପି ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା ସିଦ୍ଧାୱ ହୋତି, ସଙ୍ଖସୋ ୱିସଙ୍ଖାରନିନ୍ନତ୍ତା ଅଜ୍ଝାସଯସ୍ସ।

ଅନାଭୋଗରସାତି ପଣୀତସୁଖେପି ତସ୍ମିଂ ଅୱନତିପଟିପକ୍ଖକିଚ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବ୍ୟାପାରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାତି ସତିପି ସୁଖପାରମିପ୍ପତ୍ତିଯଂ ତସ୍ମିଂ ସୁଖେ ଅବ୍ୟାୱଟା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ୱା ତତ୍ଥ ଅବ୍ୟାପାରଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଖୋଭଂ, ଉପ୍ପିଲୱଞ୍ଚ ଆୱହନ୍ତେହି ୱିତକ୍କାଦୀହି ଅଭିଭୂତତ୍ତା ଅପରିବ୍ୟତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତାଯ କିଚ୍ଚଂ। ତଦଭାୱତୋ ଇଧ ପରିବ୍ୟତ୍ତଂ।

ନିଟ୍ଠିତା ‘‘ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ

ସଙ୍ଖସୋ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

୮୫।‘‘ସରତୀତି ସତୋ’’ତି ପଦସ୍ସ କତ୍ତୁସାଧନତମାହ। ସମ୍ପଜାନାତୀତି ସମ୍ମଦେୱ ପଜାନାତି। ସରଣଂ ଚିନ୍ତନଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଲକ୍ଖଣମେତିସ୍ସାତି ସରଣଲକ୍ଖଣା। ସମ୍ମୁସ୍ସନପଟିପକ୍ଖୋ ଅସମ୍ମୁସ୍ସନଂ, ତଂ କିଚ୍ଚଂ ଏତିସ୍ସାତି ଅସମ୍ମୁସ୍ସନରସା। କିଲେସେହି ଆରକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତି, ତତୋ ୱା ଆରକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ଆରକ୍ଖପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନଂ ସମ୍ମଦେୱ ପଜାନନଂ, ସମ୍ମୋହପଟିପକ୍ଖୋ ୱା ଅସମ୍ମୋହୋ। ତୀରଣଂ କିଚ୍ଚସ୍ସ ପାରଗମନଂ। ପୱିଚଯୋ ୱୀମଂସା।

କାମଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନାଦୀନି ଉପାଦାଯ ପଠମଦୁତିଯଜ୍ଝାନାନିପି ସୁଖୁମାନେୱ, ଇମଂ ପନ ଉପରିଝାନଂ ଉପାଦାଯ ‘‘ଓଠଆରିକତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସା ଚ ଓଠଆରିକତା ୱିତକ୍କାଦିଥୂଲଙ୍ଗତାଯ ୱେଦିତବ୍ବା। କେଚି ‘‘ବହୁଚେତସିକତାଯା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି । ଗତି ସୁଖା ହୋତି ତତ୍ଥ ଝାନେସୂତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅବ୍ୟତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞକିଚ୍ଚଂ ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ କରୀଯତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଓଠଆରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନେନ ସୁଖୁମତ୍ତାତି ଅଯମତ୍ଥୋ କାମଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେପି ସମ୍ଭୱତି, ତଥାପି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅୱିପ୍ପଯୋଗୀଭାୱେନ ୱତ୍ତମାନେସୁ ପୀତିସୁଖେସୁ ପୀତିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଓଠଆରିକଙ୍ଗସ୍ସ ପହାନେନ ସୁଖୁମତାଯ ଇଧ ସାତିସଯୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞବ୍ୟାପାରୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁରିସସ୍ସା’’ତିଆଦି। ପୁନଦେୱ ପୀତିଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ହାନଭାଗିଯଂ ଝାନଂ ସିଯା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ପୀତିସମ୍ପଯୁତ୍ତମେୱ ସିଯା’’ତି। ‘‘ଇଦଞ୍ଚ ଅତିମଧୁରଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି ତତିଯଜ୍ଝାନସୁଖଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅତିମଧୁରତା ଚସ୍ସ ପହାସୋଦଗ୍ଗସଭାୱାଯ ପୀତିଯା ଅଭାୱେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଦନ୍ତି ‘‘ସତୋ, ସମ୍ପଜାନୋ’’ତି ପଦଦ୍ୱଯଂ।

ତସ୍ମା ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ଯଂ ନାମକାଯେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସୁଖଂ, ତଂ ସୋ ପଟିସଂୱେଦେଯ୍ୟ। ଯଂ ୱା ତନ୍ତି ଅଥ ୱା ଯଂ ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ନାମକାଯସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସୁଖଂ। ତଂସମୁଟ୍ଠାନେନ ତତୋ ସମୁଟ୍ଠିତେନ ଅତିପଣୀତେନ ରୂପେନ ଅସ୍ସ ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ରୂପକାଯୋ ଯସ୍ମା ଫୁଟୋ। ଯସ୍ସ ରୂପକାଯସ୍ସ ଫୁଟତ୍ତା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ଝାନସମଙ୍ଗୀ କାଯିକଂ ସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେଯ୍ୟ। ତସ୍ମା ଏତଂ ଚେତସିକକାଯିକସୁଖପଟିସଂୱେଦନସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଆହା’’ତି ଯୋଜନା। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ନାମକାଯେନ ଚେତସିକସୁଖଂ, କାଯିକସୁଖହେତୁରୂପସମୁଟ୍ଠାପନେନ କାଯିକସୁଖଞ୍ଚ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଫୁଟତ୍ତାତି ବ୍ୟାପିତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ହି ଉଦକେନ ଫୁଟସରୀରସ୍ସ ତାଦିସେ ନାତିପଚ୍ଚନୀକେ ୱାତାଦିଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଫୁଟେ ସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱମେତେହି ଫୁଟସରୀରସ୍ସାତି। ଅପରୋ ନଯୋ – ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଏତ୍ଥ କଥମାଭୋଗେନ ୱିନା ସୁଖପଟିସଂୱେଦନାତି ଚୋଦନାଯଂ ‘‘କିଞ୍ଚାପି…ପେ… ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀ’’ତି। ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ନାମକାଯେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ସୁଖଂ, ତସ୍ମା ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ଯୋଜନା। ଇଦାନି ସହାପି ଆଭୋଗେନ ସୁଖପଟିସଂୱେଦନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଂ ୱା ତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୮୬।ଯନ୍ତି ହେତୁଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଯସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଯଂଝାନହେତୂ’’ତି। ‘‘ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀନି ପଦାନି କିତ୍ତନତ୍ଥାନୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ ‘‘ପସଂସନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି। କିନ୍ତୀତି ପସଂସନାକାରପୁଚ୍ଛା। ଏଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ସତିଗ୍ଗହଣେନେୱ ସମ୍ପଜଞ୍ଞମ୍ପି ଗହିତଂ ହୋତୀତି ଇଧ

ପାଠଇଯଂ ସତିଯା ଏୱ ଗହିତତ୍ତା ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତସତିତାଯ ''ସତିମା'' ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ''ସମ୍ପଜାନୋ''ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱା।

ଝାନକ୍ଖଣେ ଚେତସିକସୁଖମେୱ ଲବ୍ଭତୀତି ''ସୁଖଂ ନାମକାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତତିଯନ୍ତିଗଣନାନୁପୁବ୍ବତାତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୁତିଯତତିଯଜ୍ଝାନକଥାହି ଅୱିସେସୋ, ୱିସେସୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋତି।

ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୮୭। ଇଦାନି ନିବ୍ବତ୍ତିୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଯସ୍ମା''ତିଆଦିମାହ। ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି, ଅନିଟ୍ଠେ ଠାନେ ପଦନ୍ତରସଙ୍ଗହିତସ୍ସ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯତ୍ତାଭାୱତୋ। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସାତିସଯଂ ସୁଖୱିରାଗଭାୱନାଭାୱତୋ। ତାନୀତି ଅପ୍ପନାୱୀଥିଯଂ ଜୱନାନି ସନ୍ଧାଯାହ।

୮୮।''ପୁବ୍ବେୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କଦା ପନ ତେସଂ ପହାନଂ ହୋତୀତି ଚୋଦନାଯଂ ଆହ ''ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ''ତି। ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପହାନକ୍କମୋ ନାମ ପହାଯକଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିପଟିପାଟି। ତେନ ପନ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ''ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। କସ୍ମା ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱିଭଙ୍ଗେ''ତିଆଦି। ଅଥ କସ୍ମା ଝାନେସ୍ୱେୱ ନିରୋଧୋ ୱୁତ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। କତ୍ଥ ଚ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ନିରୋଧଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତେନ ''କତ୍ଥା''ତି ପୁଚ୍ଛାଯଂ, ''ଏତ୍ଥା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେପି ହେତୁମ୍ହି ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଝାନାନୁଭାୱନିମିତ୍ତଂ ହି ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତଂ ''ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତିସଯନିରୋଧୋ ସୁଟ୍ଠୁ ପହାନଂ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖେନ ୱୂପସମୋ।

ନାନାୱଜ୍ଜନେତି ଯେନ ଆୱଜ୍ଜନେନ ଅପ୍ପନାୱୀଥି, ତତୋ ଭିନ୍ନାୱଜ୍ଜନେ, ଅନେକାୱଜ୍ଜନେ ୱା। ଅପ୍ପନାୱୀଥିଯଞ୍ହି ଉପଚାରୋ ଏକାୱଜ୍ଜନୋ, ଇତରୋ ଅନେକାୱଜ୍ଜନୋ ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୱତ୍ତନତୋ। ୱିସମନିସଜ୍ଜାଯ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲମଥୋ ୱିସମାସନୁପତାପୋ। ପୀତିଫରଣେନାତି ପୀତିଯା ଫରଣରସତ୍ତା, ପୀତିସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ୱା ପଣୀତରୂପାନଂ କାଯସ୍ସ ବ୍ଯାପନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ସବ୍ବୋ କାଯୋ ସୁଖୋକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରପଚ୍ଚଯେପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ସୋ ''ପହୀନସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ ''ପହୀନସ୍ସାପି ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସା''ତି। ଏତଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ''ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଅତିଚିରଂ ୱିତକ୍କଯତୋ ୱିଚାରଯତୋ କାଯୋପି କିଲମିଚିତ୍ତମ୍ପି ଉହଞ୍ଞୀ''ତି ୱଚନତୋ କାଯଚିତ୍ତଖେଦାନଂ ୱିତକ୍କୱିଚାରପ୍ପଚ୍ଚଯତା ୱେଦିତବ୍ବା । ''ୱିତକ୍କୱିଚାରଭାୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯ''ନ୍ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥସ୍ସ ସିଯା ଉପ୍ପତ୍ତୀତି ତତ୍ଥ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୂପଚାରେ ଅସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ଭୱେଯ୍ୟ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯଦେକେ ''ତତ୍ଥସ୍ସ ସିଯା ଉପ୍ପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତେନ ଝାନଲାଭୀନମ୍ପି ଦୋମନୁସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତେନ ଚ ଅନୀୱରଣସଭାୱୋ ଲୋଭୋ ୱିଯ ଦୋସୋପି ଅତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ନ ହି ଦୋସେନ ୱିନା ଦୋମନସ୍ସଂ ପୱତ୍ତତି। ନ ଚେତ୍ଥ ପଟ୍ଠାନପାଠଇଯା ୱିରୋଧୋ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ପରିହୀନଂ ଝାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଦସ୍ସିତଂ, ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନମାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଝାନଲାଭୀନଂ ସବ୍ବସୋ ଦୋମନସ୍ସଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଚ ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ଅପି ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ନ ହେୱ ଖୋ ସୋ ପହୀନଜ୍ଝାନୋ ଅହୋସୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ଅନୀୱରଣସଭାୱସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଯଦି ସିଯା, ରୂପାରୂପାୱଚରସତ୍ତାନମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଥା ହି ''ଅରୂପେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚନୀୱରଣଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ବ୍ଯାପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣାନି ଅନୁଦ୍ଧଟାନି। ନ ଚେତ୍ଥ ନୀୱରଣତ୍ତା ପରିହାରୋ, କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ଅନୀୱରଣାନଂଯେୱ ନୀୱରଣସଦିସତାଯ ନୀୱରଣପରିଯାଯସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ଅପି ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା''ତି, ତମ୍ପି ଅକାରଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେନ ଚ ଦୋମନସ୍ସେନ ଝାନତୋ ପରିହାଯନତୋ। ଲହୁକେନ ପନ ପଚ୍ଚଯେନ ପରିହୀନଂ ତାଦିସା ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ପଟିପାକତିକଂ କରୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ତତ୍ଥସ୍ସ ସିଯା ଉପ୍ପତ୍ତୀ''ତି ଇଦଂ ପନ ପରିକପ୍ପୱଚନଂ ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଅପ୍ପହୀନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ନ ତ୍ୱେୱ ଅନ୍ତୋଅପ୍ପନାଯ''ନ୍ତି। ଯଦି ପନ ତଦା ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଠମଜ୍ଝାନମ୍ପିସ୍ସ ପରିହୀନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପହୀନମ୍ପି ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୀତି ୱିଯ ନ ଦୂରେତି କତ୍ୱା ''ଆସନ୍ନତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନାନାୱଜ୍ଜନୂପଚାରେ ପହୀନମ୍ପି ପହାନଙ୍ଗଂ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅୱିହତତ୍ତା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତାଯା''ତିଆଦିମାହ। ତାଦିସାଯ ଆସେୱନାଯ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା ଯଥା ମଗ୍ଗୱୀଥିତୋ ପୁବ୍ବେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜୱନୱାରା ସଦିସାନୁପସ୍ସନାୱ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱମିଧାପି ଅପ୍ପନାୱାରତୋ ପୁବ୍ବେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜୱନୱାରା ଉପେକ୍ଖାସହଗତାୱ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ସମାହଟାତି ସମାନୀତା, ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଖଦୁକ୍ଖାନି ୱିୟ ଅନୋଳାରିକତ୍ତା ଅୱିଭୂତତାୟ ସୁଖୁମା। ତତୋ ଏୱ ଅନୁମିନିତବ୍ବସଭାୱତ୍ତା ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ଦୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଦୁଟ୍ଠପୟୋଗସ୍ସ, ଦୁଦ୍ଦମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକ୍କା ହୋତି ଏସା ଗାହୟିତୁଂ ଅଞ୍ଞାପୋହନନୟେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାୟଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟାତି ଇଦମେୱ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚୟଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିଗମସ୍ସ ଉପାୟଭୂତପଚ୍ଚୟଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତେନାହ ‘‘ଦୁକ୍ଖପ୍ପହାନାଦୟୋ ହି ତସ୍ସା ପଚ୍ଚୟା’’ତି। ଦୁକ୍ଖପ୍ପହାନାଦୟୋତି ଚ ସୋପଚାରା ପଠମଜ୍ଝାନାଦୟୋୱେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା।

ପହୀନାତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା’’ତି। ଏତାତି ସୁଖାଦୟୋ ୱେଦନା।

ସୋମନସ୍ସଂ ରାଗସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ସୁଖାୟ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ୱେଦନାୟ ରାଗାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୫)। ଦୋମନସ୍ସଂ ଦୋସସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ‘‘ଦୁକ୍ଖାୟ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ୱେଦନାୟ ପଟିଘାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀ’’ତି। ସୁଖାଦିଘାତେନାତି ସୁଖାଦୀନଂ ପହାନେନ। ଅସ୍ସ ଝାନସ୍ସ।

ନ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖୱିଧୁରଂ। ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦୁକ୍ଖାଭାୱେନା’’ତି। ଅସୁଖନ୍ତି ଏତ୍ଥପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତେନାତି ଦୁକ୍ଖସୁଖପଟିକ୍ଖେପୱଚନେନ। ‘‘ପଟିପକ୍ଖଭୂତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଇଧ ତତିୟୱେଦନାୟ ଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ସମତିକ୍କମୱସେନ ପତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ନ କୁସଲାକୁସଲାନଂ ୱିୟ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକତାୟ। ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠୱିପରୀତସ୍ସ ମଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣସ୍ସ, ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠୱିପରୀତଂ ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରେନ ଅନୁଭୱନଲକ୍ଖଣା ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠୱିପରୀତାନୁଭୱନଲକ୍ଖଣା। ତତୋ ଏୱ ମଜ୍ଝତ୍ତରସା। ଅୱିଭୂତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାତି ସୁଖଦୁକ୍ଖାନି ୱିୟ ନ ୱିଭୂତାକାରା , ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ମିଗଗତମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ତେହି ଅନୁମାତବ୍ବା ଅୱିଭୂତାକାରୋପଟ୍ଠାନା। ସୁଖନିରୋଧୋ ନାମ ଇଧ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୂପଚାରୋ, ସୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଏତିସ୍ସାତି ସୁଖନିରୋଧପଦଟ୍ଠାନା।

୮୯।‘‘ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ପୁରିମପଦେ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନେତଂ ସମାସପଦନ୍ତି ଆହ ‘‘ଉପେକ୍ଖାୟ ଜନିତସତିପାରିସୁଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ସବ୍ବପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମପରିସୁଦ୍ଧାୟ ପଚ୍ଚନୀକସମନେପି ଅବ୍ୟାୱଟାୟ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପେକ୍ଖାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ସତି ସମ୍ପହଂସନପଞ୍ଞା ୱିୟ ସୁପରିସୁଦ୍ଧା, ସୁୱିସଦା ଚ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଯା ଚ ତସ୍ସା ସତିୟା ପାରିସୁଦ୍ଧି, ସା ଉପେକ୍ଖାୟ କତା, ନ ଅଞ୍ଞେନା’’ତି। ଯଦି ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତା ଇଧ ‘‘ଉପେକ୍ଖା’’ତି ଅଧିପ୍ପେତା, କଥଂ ସତିୟେୱ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧା’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ନ କେୱଲ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଏୱମ୍ପି କସ୍ମା ଅୟମେୱ ସତି ‘‘ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଅନୁୟୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ତୀସୁ ଝାନେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନାୟପି ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତତାୟ ପଚ୍ଚନୀକାଭିଭୱତୋ, ସହାୟପଚ୍ଚୟୱେକଲ୍ଲତୋ ଚ ଅପାରିସୁଦ୍ଧି, ତଥା ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଂ। ତଦଭାୱତୋ ଇଧ ପାରିସୁଦ୍ଧୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ରୂପକୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସୂରିୟପ୍ପଭାଭିଭୱାତି ସୂରିୟପ୍ପଭାୟ ଅଭିଭୁୟ୍ୟମାନତ୍ତା। ଅତିକ୍ଖତାୟ ଚନ୍ଦଲେଖା ୱିୟ ରତ୍ତିପି ସୋମ୍ମସଭାୱା ସଭାଗାୟ ରତ୍ତିୟମେୱ ଚ ଚନ୍ଦଲେଖା ସମୁଜ୍ଜଲତୀତି ସା ତସ୍ସା ସଭାଗାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୋମ୍ମଭାୱେନ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକତ୍ତେନ ୱା ସଭାଗାୟ ରତ୍ତିୟା’’ତି ଆହ।

‘‘ଏକୱୀଥିୟ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ତତ୍ଥ ସୋମନସ୍ସସ୍ସ ଏକଂସେନ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତତୋ ପୁରିମତରେସୁ ଏକଂସେନ ଭାୱତୋ। ଯଥା ପନ ୱିତକ୍କାଦୟୋ ଦୁତିୟାଦିଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେୟେୱ ପହୀୟନ୍ତି, ନ ତେସଂ ଏକୱୀଥିୟଂ ପୁରିମଜୱନେସୁ, ନ ଏୱମେତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନେତି ଚତୁକ୍କନୟୱସେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତଜ୍ଝାନଚତୁକ୍କେ।

ପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୦।ତତ୍ଥାତି ପଠମଜ୍ଝାନେ। ଚତୁକ୍କନୟସ୍ସ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନେ ୱିୟାତି ଚତୁକ୍କନୟସମ୍ବନ୍ଧିନି ଦୁତିୟଜ୍ଝାନେ ୱିୟ। ତଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଚତୁକ୍କନୟେ ଦୁତିୟଂ ‘‘ଅୱିତକ୍କଂ ୱିଚାରମତ୍ତଂ, ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାର’’ନ୍ତି ଚ ଏୱଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚକନୟେ ଦୁତିୟଞ୍ଚେୱ ତତିୟଞ୍ଚ ହୋତି ଅଭିଧମ୍ମେତି (ଧ। ସ। ୧୬୮) ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ପନ ସରୂପତୋ ପଞ୍ଚକନୟୋ ନ ଗହିତୋ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ନୟଦ୍ୱୟୱିଭାଗୋ ଗହିତୋତି? ଅଭିଧମ୍ମେ ନୟଦ୍ୱୟୱସେନ ଝାନାନଂ ଦେସିତତ୍ତା। କସ୍ମା ଚ ତତ୍ଥ ତଥା ତାନି ଦେସିତାନି? ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସୟତୋ, ଦେସନାୱିଲାସତୋ ଚ। ସନ୍ନିପତିତଦେୱପରିସାୟ କିର ଯେସଂ ଯଥାଦେସିତେ ପଠମଜ୍ଝାନେ ୱିତକ୍କୋ ଏୱ ଓଳାରିକତୋ ଉପଟ୍ଠାସି, ଇତରେ ସନ୍ତତୋ। ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟୱସେନ ଚ ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ ଅୱିତକ୍କଂ ୱିଚାରମତ୍ତଂ ଝାନଂ ଦେସିତଂ। ଯେସଂ ୱିଚାରୋ, ଯେସଂ ପୀତି,

ଯେସଂ ସୁଖଂ ଓଠଆରିକତୋ ଉପଟ୍ଠାସି, ଇତରେ ସନ୍ତତୋ। ତେସଂ ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ତତିଯାଦୀନି ଝାନାନି ଦେସିତାନି। ଅଯଂ ତାୱ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ଧମ୍ମଧାତୁଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଭଗୱା ଯସ୍ମା ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଞାଣମହନ୍ତତାଯ ଦେସନାଯ ସୁକୁସଲୋ ଯଂ ଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱସେନ ଯଥାରୁଚିଂ ଦେସନଂ ନିଯାମେନ୍ତୋ ଚତୁକ୍କନଯୱସେନ, ପଞ୍ଚକନଯୱସେନ ଚ। ତତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ପଠମଂ, ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ ଦୁତିଯଂ, ତିୱଙ୍ଗିକଂ ତତିଯଂ, ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ ଚତୁତ୍ଥଂ, ଦୁୱଙ୍ଗିକମେୱ ପଞ୍ଚମଂ ଝାନଂ ଦେସେସୀତି ଅଯଂ ଦେସନାୱିଲାସୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚକନଯେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ଚତୁକ୍କନଯେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନପକ୍ଖିକଂ କତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତଂ ''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅୱିତକ୍କଂ ୱିଚାରମତ୍ତଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧୬୮)। କସ୍ମା? ଏକଚ୍ଚକାଯନାନଉସଞ୍ଞୀସତ୍ତାୱାସଫଲତାଯ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ସମାନଫଲତ୍ତା, ପଠମଜ୍ଝାନସମାଧିତୋ ଜାତତ୍ତା ଚ। ପଠମଜ୍ଝାନମେୱ ହି ''କାମେହି ଅକୁସଲେହି ଚ ୱିୱିତ୍ତ''ନ୍ତି ତଦଭାୱା ନ ଇଧ ''ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହୀ''ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ନାପି ''ୱିୱେକଜ''ନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାସୁ ଚ ପଞ୍ଚକନଯେ ଦୁତିଯତତିଯଜ୍ଝାନାନି ଦୁତିଯଜ୍ଝାନମେୱ ଭଜନ୍ତି ୱିତକ୍କୱୂପସମା ୱିଚାରୱୂପସମା ଅୱିତକ୍କତ୍ତା, ଅୱିଚାରତ୍ତା ଚ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାଯପି ପଞ୍ଚକନଯୋ ଲବ୍ଭତେୱାତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ନନୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଚତ୍ତାରିଯେୱ ଝାନାନି ୱିଭତ୍ତାନୀତି ପଞ୍ଚକନଯୋ ନ ଲବ୍ଭତୀତି? ନ, ''ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ ସମାଧୀ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୫) ସମାଧିତ୍ତଯାପଦେସେନ ପଞ୍ଚକନଯସ୍ସ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା। ଚତୁକ୍କନଯନିସ୍ସିତୋ ପନ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚକନଯୋ ୱିଭତ୍ତୋତି ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାଯପି ପଞ୍ଚକନଯୋ ନିଦ୍ଧାରେତବ୍ବୋ। ''ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା''ତି ହି ୱିତକ୍କସ୍ସ, ୱିଚାରସ୍ସ, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଞ୍ଚ ''ୱିତକ୍କୱିଚାରାନ''ନ୍ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ତଥା ''ଅୱିତକ୍କଂ, ଅୱିଚାର''ନ୍ତି ଚ ୱିନା, ସହ ଚ ୱିଚାରେନ ୱିତକ୍କପ୍ପହାନେନ ଅୱିତକ୍କଂ, ସହ, ୱିନା ଚ ୱିତକ୍କେନ ୱିଚାରପ୍ପହାନେନ ଅୱିଚାରନ୍ତି ଅୱିତକ୍କଂ, ଅୱିଚାରଂ, ଅୱିତକ୍କଞ୍ଚ ଅୱିଚାରଞ୍ଚାତି ୱା ତିୱିଧମ୍ପି ସକ୍କା ସଙ୍ଗହେତୁଂ।

ଦୁତିଯନ୍ତି ଚ ୱିତକ୍କରହିତେ, ୱିତକ୍କୱିଚାରଦ୍ୱଯରହିତେ ଚ ଞାଯାଗତା ଦେସନା ଦୁତିଯଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତ୍ତା, ୱିଚାରମତ୍ତରହିତେପି ଦ୍ୱଯପ୍ପହାନାଧିଗତସମାନଧମ୍ମତ୍ତା। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚକନଯନିଦ୍ଦେସେ ଦୁତିଯେ ୱୂପସନ୍ତୋପି ୱିତକ୍କୋ ସହାଯଭୂତୱିଚାରାୱୂପସମେନ ନ ସମ୍ମା ୱୂପସନ୍ତୋତି ୱିତକ୍କୱିଚାରଦ୍ୱଯରହିତେ ୱିଯ ୱିଚାରୱୂପସମେନେୱ ତଦୁପସମଂ, ସେସଧମ୍ମାନଂ ସମାନତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ''ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି ତତିଯଂ ଚତୁକ୍କନଯେ ଦୁତିଯେନ ନିବ୍ବିସେସଂ ୱିଭତ୍ତଂ। ଦୁୱିଧସ୍ସାପି ସହାଯୱିରହେନ, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ୱିତକ୍କପ୍ପହାନେନ ଅୱିତକ୍କତ୍ତଂ, ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖତ୍ତଞ୍ଚ ସମାନନ୍ତି ସମାନଧମ୍ମତ୍ତାପି ଦୁତିଯନ୍ତି ନିଦ୍ଦେସୋ । ୱିଚାରମତ୍ତମ୍ପି ହି ୱିତକ୍କୱିଚାରଦ୍ୱଯରହିତଂ ୱିଯ ''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅୱିତକ୍କଂ ୱିଚାରମତ୍ତଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧୬୮) ଅୱିତକ୍କଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖନ୍ତି ୱିଭତ୍ତଂ। ପଠମଜ୍ଝାନେ ୱା ସହଚାରୀସୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରେସୁ ଏକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି ତତ୍ରଟ୍ଠମେୱ ଦୋସତୋ ଦିସ୍ୱା ଉଭଯମ୍ପି ସହାତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚକନଯେ ତତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତିଯଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତ୍ତା। ପଠମତୋ ଅନନ୍ତରଭାୱେନ ପନସ୍ସ ଦୁତିଯଭାୱୋ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। କସ୍ମା ପନେୱଂ ସରୂପତୋ ପଞ୍ଚକନଯୋ ନ ୱିଭତ୍ତୋତି? ୱିନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯତୋ। ଯଥାନୁଲୋମଦେସନା ହି ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାତି।

ପଥୱୀକସିଣନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଚତୁତ୍ଥପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ସେସକସିଣନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ଆପୋକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୧। ଯଥାୱିହାରିତସ୍ସ ଅତ୍ତସ୍ସ ଅତିଦେସୋପି ୱିହାରଟ୍ଠାନେୟେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଆହ ‘‘ୱିହାରକଥା ହୋତୀ’’ତି। ଆପୋକସିଣନ୍ତି ଆପୋକସିଣଜ୍ଝାନଂ, ଆପୋକସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା। ସଙ୍ଖଂ ୱିହାରେତବ୍ବନ୍ତି ପଥୱୀକସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିହାରେତବ୍ବଂ। ଏୱଉକମ୍ପୀତି ‘‘କତେ ୱା ଅକତେ ୱାତି ସଙ୍ଖଂ ୱିହାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଉକମ୍ପି ଅୱତ୍ୱା। ସାମୁଦ୍ଦିକେନ ଲୋଣୁଦକେନ ଭରିତୋ ଜଲାସୟୋ ଲୋଣୀ। ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣସଙ୍କରପରିହରଣତ୍ଥଂ ‘‘ସୁଦ୍ଧୱତ୍ଥେନ ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଭୂମିଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ। ତଥାରୂପନ୍ତି ଯାଦିସଂ ଆକାସଜଂ ଉଦକଂ, ତାଦିସଂ। ତେନାହ ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲ’’ନ୍ତି, ଯଂ ପନ ଉଦକନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ନ ୱଣ୍ଣୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପଥୱୀକସିଣକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଲକ୍ଖଣଂ ପନ ଇଧ ପଗ୍ଘରଣଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ପଥୱୀକସିଣଭାୱନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ। ତରଙ୍ଗୁଟ୍ଠାନାଦି, ଫେଣମିସ୍ସତାଦି ଚ ଇଧ କସିଣଦୋସୋ। ସୋତି ଯୋଗାୱଚରୋ। ତସ୍ସାତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସ।

ତେଜୋକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୨।ସିନିଦ୍ଧାନି ସିନେହୱନ୍ତାନି। ସାରଦାରୂନି ନ ଫେଗ୍ଗୁଦାରୂନି। ଜାଲାୟ ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ ସିନିଦ୍ଧସାରଦାରୁଗ୍ଗହଣଂ। ଘଟିକଂ ଘଟିକଂ କତ୍ୱାତି ଖଣ୍ଡସୋ କରିତ୍ୱା। ଆଲିମ୍ପେତ୍ୱାତି ଜାଲେତ୍ୱା। ଘନଜାଲାୟାତି ଅୱିରଳଅୱସେନ ପୱତ୍ତଅଗ୍ଗିଜାଲାୟଂ।

ପତନସଦିସନ୍ତି ପତମାନସଦିସଂ। ଅକତେ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତନୟେନ ଯଥା କସିଣମଣ୍ଡଲଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ଏୱଂ ଅନଭିସଙ୍ଖତେ କେୱଲେ ତେଜସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ।

ୱାୟୋକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୩।ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥୋ, ଯସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ‘‘ତସ୍ମା’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉଚ୍ଛଗ୍ଗନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତେ ଯଥାଠିତାନଂ ଅଗ୍ଗଂ। ଏରିତନ୍ତି ୱାତେନ ଚଲିତଂ। ସମେରିତନ୍ତି ସବ୍ବସୋ ଚଲିତଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ‘‘ୱାୟୋକସିଣଂ…ପେ… ଉପଲକ୍ଖେତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ, ତସ୍ମା। ସମସୀସଟ୍ଠିତନ୍ତି ଉପରି ପତ୍ତାନଂ ୱସେନ ସମସୀସଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ। ୱେଳୁଂ ୱା ରୁକ୍ଖଂ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ସମସୀସଂ ଠିତଂ ଘନପତ୍ତୱେଳୁଂ ୱା ଘନପତ୍ତରୁକ୍ଖଂ ୱା’’ତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏକଙ୍ଗୁଲାଦିପ୍ପମାଣେସୁ କେସେସୁ ରସ୍ସଭାୱତୋ, ଦୀଘତରେସୁ ଓଲମ୍ବନତୋ, ୱିରଳେସୁ ଅନୁପ୍ପୱେସତୋ ୱାତପ୍ପହାରୋ ନ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଗ୍ଗହଣଂ, ଘନଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ କତଂ। ଏତସ୍ମିଂ ଠାନେ ପହରତୀତି ସତିଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଉଚ୍ଛଗ୍ଗାଦୀନଂ ପଚଲନାକାରଗ୍ଗହଣମୁଖେନ ତେସଂ ପହାରକେ ୱାତସଙ୍ଘାତେ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ତତ୍ଥ ସତିଂ ଠପେତ୍ୱାତି ତସ୍ମିଂ କାୟପଦେସସ୍ସ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନୱସେନ ପୱତ୍ତେ ୱାଯୁପିଣ୍ଡେ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନାକାରଗ୍ଗହଣମୁଖେନ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ‘‘ଉସୁମୱଟ୍ଟିସଦିସ’’ନ୍ତି ଏତେନ ପୁରିମକସିଣସ୍ସ ୱିୟ ଇମସ୍ସାପି ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସଂୱିଗ୍ଗହତଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ନିଚ୍ଚଲ’’ନ୍ତି ଇମିନା ନିଚ୍ଚଲଭାୱୋୟେୱ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତତୋ ଇମସ୍ସ ୱିସେସୋତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସାପି ଉସୁମୱଟ୍ଟିସଦିସତାୱ ୱିଭାୱିତା ହୋତି।

ନୀଲକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୪। ଅଞ୍ଜନରାଜିୱଟ୍ଟାଦି ୱଣ୍ଣଧାତୁୟା ୱା। ତଥାରୂପଂ ମାଲାଗଚ୍ଛନ୍ତି ଅୱିରଳଅୱିକସିତନୀଲୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫସଞ୍ଛନ୍ନଂ ପୁପ୍ଫଗଚ୍ଛଂ। ଇତରେନାତି ଅକତାଧିକାରେନ। ଗିରିକଣ୍ଣିକଗ୍ଗହନେନ ନୀଲଂ ଗିରିକଣ୍ଣିକମାହ। କରଣ୍ଡପଟଲଂ ସମୁଗ୍ଗପିଧାନଂ। ପତ୍ତେହିୟେୱାତି ନୀଲୁପ୍ପଲାଦୀନଂ କେସରୱଣ୍ଟାନି ଅପନେତ୍ୱା କେୱଲେହି ପତ୍ତେହିୟେୱ। ପୂରେତବ୍ବନ୍ତି ନୀଲୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଣ୍ଡିକଂ ୱିୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଯଥା ନୀଲମଣ୍ଡଲଂ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟତି, ତଥା ଚଙ୍କୋଟକଂ ୱା କରଣ୍ଡପଟଲଂ ୱା ପୂରେତବ୍ବଂ। ମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ୱା ଅସ୍ସାତି ଅସ୍ସ ଚଙ୍କୋଟକସ୍ସ, କରଣ୍ଡପଟଲସ୍ସ ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ମଣିତାଲୱଣ୍ଟଂ ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମୟଂ ତାଲୱଣ୍ଟଂ।

ପୀତକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୫। ପୀତକସିଣେ ମାଲାଗଚ୍ଛନ୍ତି ଇକ୍କଟାଦିମାଲାଗଚ୍ଛଂ। ହରିତାଲଂ, ମନୋସିଲା ୱା ଧାତୁ। ପତ୍ତଙ୍ଗପୁପ୍ଫେହୀତି ପତ୍ତଙ୍ଗନାମିକା ପୀତୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫା ଏକା ଗଚ୍ଛଜାତି, ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫେହି। ଆସନପୂଜନ୍ତି ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ କତଂ ଆସନପୂଜଂ । କଣିକାରପୁପ୍ଫାଦିନାତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆକୁଲିକିଙ୍କିରାତପୁପ୍ଫାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଲୋହିତକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୬।ଲୋହିତମଣି ଲୋହିତଙ୍ଗମଣିଆଦି। ଲୋହିତଧାତୁ ଗେରୁକଜାତିହିଙ୍ଗୁଲିକାଦି।

ଓଦାତକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୭। ଓଦାତକସିଣେ ମାଲାଗଚ୍ଛନ୍ତି ନନ୍ଦିଯାୱତ୍ତାଦିମାଲାଗଚ୍ଛଂ। ଧାତୁ କକ୍କଟିମୁତ୍ତସେତିକାଦି।

ଆଲୋକକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୮।ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତେନାତି ଯଥା ସୂରିଯାଲୋକାଦିୱସେନ ଓଭାସନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଓଭାସମଣ୍ଡଲସ୍ସ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିତାଯ ତଥା ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦନଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ। ଘଟମୁଖେନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛନକଓଭାସସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱତୋ ''ଘଟମୁଖଂ ପିଦହିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭିତ୍ତିମୁଖନ୍ତି ଭିତ୍ତିଅଭିମୁଖଂ। ଉଟ୍ଠିତମଣ୍ଡଲସଦିସନ୍ତି ଭିତ୍ତିଆଦୀସୁ ଉଟ୍ଠିତପାକତିକଆଲୋକମଣ୍ଡଲସଦିସଂ। ଘନୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଆଲୋକପୁଞ୍ଜସଦିସନ୍ତି ଭଗୱତୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭା ୱିଯ ବହଲୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ପୁଞ୍ଜୀଭୂତୋ ଆଲୋକୋ ଅତ୍ଥି ଚେ, ତଂସଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୯।ଛିଦ୍ଦସଦିସମେୱ ହୋତୀତି ଯେହି ଭିତ୍ତିପରିଯନ୍ତାଦୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ତଂ ଛିଦ୍ଦଂ, ତଂସଦିସଂ, ତେନୱାକାରେନ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ୱଡ୍ଢିଯମାନମ୍ପି ନ ୱଡ୍ଢତୀ''ତି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅୱଡ୍ଢନୀଯତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍କମ୍ପି ହି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢିଯମାନଂ ନ ୱଡ୍ଢତିଯେୱ। ସତିପି ଚ ୱଡ୍ଢେତୁକାମତାଯଂ ୱଡ୍ଢନା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି ଭାୱନାଯ ପରିଦୁବ୍ବଲତ୍ତା। ଭାୱନାୱସେନ ହି ନିମିତ୍ତୱଡ୍ଢନା । ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ପନ ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଭାୱନା ଥିରାତି କତ୍ୱା ''ୱଡ୍ଢିଯମାନଂ ୱଡ୍ଢତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇଯଂ ''ପଥୱୀକସିଣାଦୀନି ରୂପଝାନାରମ୍ମଣାନି ଅଟ୍ଠେୱ କସିଣାନି ସରୂପତୋ ଆଗତାନି, ଓଦାତକସିଣେ ପନ ଆଲୋକକସିଣଂ, ଆକାସକସିଣେ ଚ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣଂ ଅନ୍ତୋଗଧଂ କତ୍ୱା ଦେସନା କତା''ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ ''ଇତି କସିଣାନି ଦସବଲୋ, ଦସ ଯାନି ଅୱୋଚା''ତି। ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଅସାଧାରଣଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କସିଣେ ପଟିନିଯତମେୱ ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅସାଧାରଣତୋ, ସାଧାରଣତୋ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱିସଟଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଜାନିତବ୍ବା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୦।ଆଦିଭାୱୋତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପଥୱୀପକ୍ଖିଯସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ନିମ୍ମାନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦିକପ୍ପନଂ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ''ଆକାସେ ୱା ଉଦକେ ୱା''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣନଯେନାତି ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ପରିତ୍ତଅପ୍ପମାଣନଯେନେୱ। ଏୱମାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସରୀରତୋ ଉଦକଧାରାନିମ୍ମାନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଯଦେୱ ସୋ ଇଚ୍ଛତି ତସ୍ସ ଡହନସମତ୍ଥତାତି ବହୂସୁ କପ୍ପାସପିଚୁସାରଦାରୁଆଦୀସୁ ଏକଜ୍ଝଂ ରାସିଭୂତେସୁ ଠିତେସୁ ଯଂ ଯଦେୱ ଇଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ଡହନସମତ୍ଥତା। ଇଧ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅନ୍ଧକାରୱିଧମନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ୱାଯୁଗତିଯା ଗମନଂ ୱାଯୁଗତିଗମନଂ, ଅତିସୀଘଗମନଂ। ଇଧ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଯଦିଚ୍ଛିତଦେସନ୍ତରଂ ପାପୁଣନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଭାୱାଧିଟ୍ଠାନଂ ସେୟ୍ୟଥାପି ଆୟସ୍ମା ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛୋ (ପାରା। ୬୧୯-୬୨୦) ତିଣ୍ଣୁପଗପାସାଦାଦୀନଂ। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣନୟେନ।

ୱଣ୍ଣକସିଣେସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନୀଲୋଭାସନିମ୍ମାନାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଥୱୀପବ୍ବତାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମୁଦ୍ଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସବ୍ବାନେୱ ଦସପି କସିଣାନି। ଇମଂ ପଭେଦଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଇମଂ ୱଡ୍ଢନାଦିୱିସେସଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଏକୋତି ଏକଚ୍ଚୋ। ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଭାୱନାପଞ୍ଞାୟ ସଞ୍ଜାନାତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ‘‘ଆପୋକସିଣ’’ନ୍ତିଆଦିପାଠଇଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ଉପରିଗଗନତଲାଭିମୁଖଂ ‘‘ପଥୱୀକସିଣମେକୋ ସଞ୍ଜାନାତୀ’’ତି ପାଠଇପଦାନି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱଡ୍ଢନୱସେନ। ତେନାହ ‘‘ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଉଦ୍ଧମେୱ କସିଣଂ ୱଡ୍ଢେତୀ’’ତି। ହେଟ୍ଠାଭୂମିତଲାଭିମୁଖନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପୁବ୍ବେ ୱଡ୍ଢନକାଲେ ପୟୋଜନଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେନ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଦାନି ‘‘ତେନ ତେନ ୱା କାରଣେନ ଏୱଂ ପସାରେତୀ’’ତି ଆହ, କସିଣଂ ୱଡ୍ଢେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା କିନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆଲୋକମିୱ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନକାମୋ’’ତି। ଉଦ୍ଧଞ୍ଚେ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ଉଦ୍ଧଂ ଆଲୋକଂ ପସାରେତି, ଅଧୋ ଚେ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ଅଧୋ ଆଲୋକଂ ପସାରେତି, ସମନ୍ତତୋ ଚେ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ସମନ୍ତତୋ ଆଲୋକଂ ପସାରେତି, ଏୱମୟଂ କସିଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏକସ୍ସାତି ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ ଏକେକସ୍ସ। ଅଞ୍ଞଭାୱାନୁପଗମନତ୍ଥନ୍ତି ଅଞ୍ଞକସିଣଭାୱାନୁପଗମନଦୀପନତ୍ଥଂ, ନ ଅଞ୍ଞଂ ପଥୱୀଆଦି। ନ ହି ଉଦକେନ ଠିତଟ୍ଠାନେ ସସମ୍ଭାରପଥୱୀ ଅତ୍ଥି। ଅଞ୍ଞୋ କସିଣସମ୍ଭେଦୋତି ଆପୋକସିଣାଦିନା ସଙ୍କରୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ଆପୋକସିଣାଦୀସୁ ସେସକସିଣେସୁ। ଏକଦେସେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନୱସେସେନ ଫରଣପ୍ପମାଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣତୋ ଫରଣଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ତେନେୱ ହି ନେସଂ କସିଣସମଞ୍ଞା। ତଥା ଚାହ ‘‘ତଞ୍ହି’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଚେତସା ଫରନ୍ତୋତି ଭାୱନାଚିତ୍ତେନ ଆଲମ୍ବନଂ କରୋନ୍ତୋ। ଭାୱନାଚିତ୍ତଞ୍ହି କସିଣଂ ପରିତ୍ତଂ ୱା ୱିପୁଲଂ ୱା ଏକକ୍ଖଣେ ସକଲମେୱ ମନସି କରୋତି, ନ ଏକଦେସନ୍ତି।

୧୦୧।ଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମସମଙ୍ଗିନୋତି ପଞ୍ଚସୁ ଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମେସୁ ୟେନ କେନଚି ସମନ୍ନାଗତା। ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକାତି ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠି ଅକିରିୟଦିଟ୍ଠି ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠୀତି ତୀସୁ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀସୁ ଯାୟ କାୟଚି ନିୟତାୟ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତା। ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକପଣ୍ଡକାତି ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା, ପଣ୍ଡକା ଚ। କାମଞ୍ଚେତେ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ତିବ୍ବକିଲେସତ୍ତା କିଲେସାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱୁତ୍ତା। ଅହେତୁକଦ୍ୱିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକାତି ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା , ଦ୍ୱିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକା ଚ। ଦୁହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକାନମ୍ପି ହି ଅରିୟମଗ୍ଗପଟିୱେଧୋ, ଝାନପଟିଲାଭୋ ଚ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେପି ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ଏୱ।

ଅପଚ୍ଚନୀକପଟିପଦାୟନ୍ତି ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନୁଲୋମପଟିପଦାୟଂ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକାୟଂ ୱିପସ୍ସନାୟଂ। ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକାତି ‘‘କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦରହିତା’’ତି ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ନିବ୍ବାନାଧିଗମତ୍ଥମେୱ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉତ୍ତରକୁରୁକାପି ମନୁସ୍ସା ମାରାଦୟୋ ୱିୟ ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱିଟ୍ଠା ନିକ୍କୁଚ୍ଛନ୍ଦରହିତତ୍ତା। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାତି ଭୱଙ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ପରିହୀନା। ‘‘ଭୱଙ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ପରିପୁଣ୍ଣାୟପି ଯସ୍ସ ଭୱଙ୍ଗଂ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ପାଦକଂ ନ ହୋତି, ସୋପି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋୟେୱା’’ତି ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମିଂ ହି ଭୱଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନେ ତଂସନ୍ତତିୟଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତଂ ତସ୍ସ ପାଦକଂ ନାମ ହୋତି।

କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମେସୁ, ସୁଖୱିପାକଧମ୍ମେସୁ ୱା। ଓକ୍କମିତୁନ୍ତି ଅଧିଗନ୍ତୁଂ। କସିଣେୟେୱାତି କସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନେୟେୱ। ଏତେସନ୍ତି କମ୍ମାୱରଣସମନ୍ନାଗତାଦୀନଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଏତେ ୱିପାକନ୍ତରାୟାଦୟୋ ଏୱଂ ଅତ୍ଥଜାନିକରା, ଅନତ୍ଥହେତୁଭୂତା ଚ, ତସ୍ମା। ତିଣ୍ଣମେୱ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତରାୟାନଂ ଗହଣଂ ଇତରସ୍ସ ସପ୍ପଟିକାରତ୍ତା, କମ୍ମନ୍ତରାୟପକ୍ଖିକତ୍ତା ୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତଜ୍ଜଂ ୟୋନିସୋମନସିକାରାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସଦ୍ଧନ୍ତି କମ୍ମଫଲସଦ୍ଧଂ, ରତନତ୍ତୟସଦ୍ଧଞ୍ଚ। ଛନ୍ଦନ୍ତି ଭାୱନାନୁୟୋଗେ ତିବ୍ବକତ୍ତୁକମ୍ୟତାସଙ୍ଖାତଂ କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦଂ। ପଞ୍ଞନ୍ତି ପାରିହାରିୟପଞ୍ଞଂ। ୱଡ୍ଢେତ୍ୱାତି ଯଥା ଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି, ତଥା ପରିବ୍ରୂହେତ୍ୱା। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ନ ୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା, ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟତ୍ତା ଚ ନ ୱିଭତ୍ତଂ।

ସେସକସିଣନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ପଞ୍ଚମପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

୬। ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିପଦତ୍ଥୱଣ୍ଣନା

୧୦୨।‘‘ଅୱିଞ୍ଞାଣକାସୁଭେସୂ’’ତି ଇଦଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀନଂ ସଭାୱଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଭୂତକଥନମତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ସୱିଞ୍ଞାଣକଅସୁଭସ୍ସ ଅକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ‘‘ନ କେୱଲଂ ମତସରୀର’’ନ୍ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୨)। ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନାତି ଜୀୱିତକ୍ଖୟତୋ ଉପରି ମରଣତୋ ପରଂ। ସମୁଗ୍ଗତେନାତି ଉଟ୍ଠିତେନ। ଉଦ୍ଧୁମାତତ୍ତାତି ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ଧୁମାତତ୍ତା ସୂନତ୍ତା। ଉଦ୍ଧୁମାତମେୱ ଉଦ୍ଧୁମାତକନ୍ତି କ-କାରେନ ପଦୱଡ୍ଢନମାହ ଅନତ୍ଥନ୍ତରତୋ ଯଥା ‘‘ପୀତକଂ ଲୋହିତକ’’ନ୍ତି। ପଟିକ୍କୂଲତ୍ତାତି ଜିଗୁଚ୍ଛନୀୟତ୍ତା। କୁଚ୍ଛିତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକନ୍ତି କୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ ୱା ଅୟଂ କ-କାରୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ଯଥା ‘‘ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୮୫; ପରି। ୩୨୫; ଦୀ। ନି। ୨।୧୪୯; ଅ। ନି। ୫। ୨୧୩)। ତଥାରୂପସ୍ସାତି ‘‘ଭସ୍ତା ୱିୟ ୱାୟୁନା’’ତିଆଦିନା ଯଥାରୂପଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାରୂପସ୍ସ।

ସେତରତ୍ତେହି ପରିଭିନ୍ନଂ ୱିମିସ୍ସିତଂ ନୀଲଂ ୱିନୀଲଂ, ପୁରିମୱଣ୍ଣୱିପରିଣାମଭୂତଂ ୱା ନୀଲଂ ୱିନୀଲଂ।

ପରିଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେସୁ କାକକଙ୍କାଦୀହି। ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନପୁବ୍ବନ୍ତି ୱିସ୍ସୱନ୍ତପୁବ୍ବଂ, ତହଂ ତହଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତପୁବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପଧାରିତନ୍ତି ୱିୱଟଂ ଉଗ୍ଘାଟିତଂ। ଖିତ୍ତନ୍ତି ଛଡ୍ଡିତଂ, ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଖାଦନେନ ସରୀରସଙ୍ଘାତତୋ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତହଂ ତହଂ ଛଡ୍ଡିତଂ। ୱିୱିଧଂ ଖିତ୍ତନ୍ତି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ।

ପୁରିମନୟେନାତି ‘‘ୱିୱିଧଂ ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ। ସତ୍ଥେନ ହନିତ୍ୱାତି ୱେରୀହି ଖଗ୍ଗକରୱାଲାଦିନା ସତ୍ଥେନ ପହରିତ୍ୱା। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ‘‘ଅଞ୍ଞେନ ହତ୍ଥ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତେହି କିମୀହି ପଗ୍ଘରନ୍ତକିମିକୁଲଂ ପୁଳୱକନ୍ତି ଆହ ‘‘କିମିପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସା’’ତି।

ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀନି ଆମକସୁସାନାଦୀସୁ ଛଡ୍ଡିତାସୁଭାନି। ନିସ୍ସାୟାତି ପଟିଚ୍ଚ ତାନିପି ଆରବ୍ଭ। ନିମିତ୍ତାନନ୍ତି ଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାନଂ। ଏତାନେୱ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀନେୱ ନାମାନି।

ଉଦ୍ଧୁମାତକକମ୍ମଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୧୦୩।ଭାୱେତୁକାମେନାତି ଉପ୍ପାଦେତୁକାମେନ। ତେନାତି ଆଚରିୟେନ। ଅସ୍ସାତି ଯୋଗିନୋ। ଅସୁଭନିମିତ୍ତତ୍ଥାୟାତି ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାୟ, ଅସୁଭେ ୱା ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ। ଗମନୱିଧାନନ୍ତି ଗମନୱିଧି। ଯେନ ୱିଧିନା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ସୋ ୱିଧି। ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଥୱୀକସିଣେ ୱୁତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧିଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ଅପ୍ପନାୱିଧାନପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି।

୧୦୪।ତାୱଦେୱାତି ସୁତକ୍ଖଣେୟେୱ। ଅତିତ୍ଥେନ ପୁଣ୍ଣନଦୀଆଦିଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତେନ ୱିୟ ଅନୁପୱିସନ୍ତେନ ୱିୟ। କେଦାରକୋଟିୟାତି କେଦାରମରିୟାଦାୟ। ୱିସଭାଗରୂପନ୍ତି ଖେତ୍ତରକ୍ଖିକାଦିୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁରୂପଂ। ସରୀରନ୍ତି ଉଦ୍ଧୁମାତକକଳେୱରଂ। ଅଧୁନାମତନ୍ତି ଅଚିରମତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତଂ। ତକ୍କୟତୀତି ସମ୍ଭାୱେତି ଭାରିୟଂ କତ୍ୱା ନ ମଞ୍ଞତି।

୧୦୫।ରୂପସଦ୍ଦାଦୀତି ଏତ୍ଥ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ରୂପେହି, ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୀନଂ ସଦ୍ଦାଦୀହି, ଅମନୁସ୍ସାନମ୍ପି ୱା ରୂପସଦ୍ଦାଦୀହି। ତଥା ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୀନନ୍ତି ଯଥାରହଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣାଭିଭୂତସ୍ସାତି ଭେରୱାଦିଭାୱେନ ଅନିଟ୍ଠେହି ଆରମ୍ମଣେହି ଅଭିଭୂତସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟସ୍ସ। ନ ପଟିସଣ୍ଠାତୀତି ୱିଦାହୱସେନ ଆସୟେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ଉଚ୍ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞୋତି ଅମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ୱସେନ ୱା ଅଞ୍ଞଥା ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଆବାଧୋ ହୋତି। ସୋତି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ, ଅଭିଞ୍ଞାତଭିକ୍ଖୁ ୱା। ଯସ୍ସାନେନ ଆରୋଚିତଂ, ସୋ। କତକମ୍ମାତି କତଥେୟ୍ୟକମ୍ମା। ଅକତକମ୍ମାତି ଥେୟ୍ୟକମ୍ମଂ କାତୁକାମା। କତକମ୍ମା ପନ ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ତସ୍ମା ତେତି କତକମ୍ମା ଚୋରା। ସହ ଓଡ୍ଢେନାତି ସହୋଡ୍ଢଂ, ଥେନେତ୍ୱା ଗହିୟମାନଭଣ୍ଡେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଜମାନୋତି ଯଞ୍ଞଂ ଯଜନ୍ତୋ ଯଞ୍ଞସାମିକୋ। ‘‘ଅଦ୍ଧା ଇମାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ଜରାମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ

ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା।

ଏଵଂ ଗମନଵିଧାନଂ ଏକଦେସେନ ଵତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଆଗତନଯେନ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଵୁତ୍ତେନ ଵିଧିନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ଉଗ୍ଗଣ୍ହନହେତୁ। ଏକୋତି ଅଯଂ ଏକ-ସଦ୍ଦୋ ଅସହାଯତ୍ଥୋ, ନ ଅଞ୍ଞାଦିଅତ୍ଥୋତି ''ଅଦୁତିଯୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଵଣ୍ଣାଦିତୋ ଵଵତ୍ଥାନଂ ଏକଂସତୋ ସମୁଦିତମେଵ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ସଙ୍ଗହକଭାଵତୋ, ନ ତଥା ସନ୍ଧିଆଦିତୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଵଣ୍ଣତୋପୀ''ତିଆଦିନା ଛସୁ ଠାନେସୁ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ ପି-ସଦ୍ଦୋ ଗହିତୋ। ପୁନ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋତିଆଦି ଗହିତନିମିତ୍ତସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ଵସନଟ୍ଠାନଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ତବ୍ଭାଗିଯଞ୍ଚେଵାତି ତପ୍ପକ୍ଖିଯଂଯେଵ ଅସୁଭନିମିତ୍ତମନସିକାରସହିତମେଵ। ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତୀତି ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେତି। ଯଂ ପନ ''ଅସୁଭନିମିତ୍ତଦିସାଭିମୁଖେ ଭୂମିପ୍ପଦେସେ''ତି (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୧୩) ଵୁତ୍ତନ୍ତି, ତମ୍ପି ଇମମେଵତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ନ ହି କେଵଲେନ ଦିସାଭିମୁଖଭାଵେନ କିଞ୍ଚି ଇଜ୍ଝତି।

ସମନ୍ତା ନିମିତ୍ତୁପଲକ୍ଖଣାତି ଉଦ୍ଧୁମାତକସ୍ସ ସମନ୍ତା ପାସାଣାଦିନିମିତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖଣା। ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥାତି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତେ ଉପଟ୍ଠିତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସମ୍ମୋହଵିଗମତ୍ଥା। ଏକାଦସଵିଧେନାତି ଵଣ୍ଣାଦିଵସେନ ଏକାଦସଵିଧେନ। ଉପନିବନ୍ଧନତ୍ଥୋତି ଅସୁଭାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଉପନେତ୍ୱା ନିବନ୍ଧନତ୍ଥୋ। ଵୀଥିସମ୍ପଟିପାଦନତ୍ଥାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଵୀଥିଯା ସମ୍ମଦେଵ ପଟିପାଦନତ୍ଥା। ପୁଞ୍ଛକିରିଯଵତ୍ଥୁ ଅଧିଗତଂ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୧୦୬।ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗପଦଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମୁପାଯୋ, ଯସ୍ମା ଵା ''ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା। ଚିତ୍ତସଞ୍ଞତ୍ତତ୍ଥାଯାତି ସରୀରସଭାଵସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ, ସଂଵେଗଜନନେନ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଞ୍ଞତ୍ତିଅତ୍ଥଂ ସଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ। ''ଚିତ୍ତସଞ୍ଞତ୍ତତ୍ଥାଯା''ତି ଵା ପାଠୋ, କିଲେସଵସେନ ଅସଂଯତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଂଯମନତ୍ଥଂ ଦମନତ୍ଥଂ, ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନେନ ସୀସଭୂତେନ, ତଂ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ପଧାନଂ କାରଣଂ କତ୍ୱା। ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ପକତିଯା ଅତ୍ତନା କାଲେନ କାଲଂ ପରିହରିଯମାନଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦିସଙ୍ଗହକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ''କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ତଂ ଅଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା। ତେନାହ ''ତଂ ମନସିକରୋନ୍ତେନେଵା''ତି। ସୂପଟ୍ଠିତଭାଵସମ୍ପାଦନେନାତି ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠିତଭାଵସ୍ସ ସମ୍ପାଦନେନ। ଏଵଂ ହି ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା ନାମ ହୋତି। ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଅପ୍ପଵତ୍ତିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେଯେଵ ପଵତ୍ତମାନଂ ମାନସଂ ଅବହିଗତଂ ନାମ। ତଥାଭୂତେନ ଚାନେନ ରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅପ୍ପଵତ୍ତକିଚ୍ଚାନି କତାନି ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ''ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ...ପେ... ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି।

ଦ୍ୱାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବନ୍ତି ଵିହାରେ ପୁରତ୍ଥିମାଦୀସୁ ଦିସାସୁ ଅସୁକଦିସାଯ ଇଦଂ ଦ୍ୱାରଂ, ତତୋ ଏଵ ତାଯ ଦିସାଯ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତେନ ଅସୁକଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋମ୍ହୀତି ଦ୍ୱାରଂ ଉପଧାରେତବ୍ବଂ। ତତୋତି ଦ୍ୱାରସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ ପଚ୍ଛା। ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛତି ସଯଂ। ନିମିତ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଗଣ୍ହନଟ୍ଠାନଂ। ଆହାରଂ ଛଡ୍ଡାପେଯ୍ୟାତି ଵମନଂ କାରାପେଯ୍ୟ। କଣ୍ଟକଟ୍ଠାନନ୍ତି କଣ୍ଟକଵନ୍ତଂ ଠାନଂ।

୧୦୭।ଦିସା ଵଵତ୍ଥପେତବ୍ବାତି ସଙ୍ଖେପତୋ ଵୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଵିଵରିତୁଂ ''ଏକସ୍ମିଂ ହୀ''ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଖାଯତୀତି ଉପଟ୍ଠାତି। କମ୍ପନିଯନ୍ତି ଭାଵନାଯ କମ୍ପକ୍ଖମଂ। ଉବ୍ବାଳ୍ହସ୍ସାତି ବାଧିତସ୍ସ। ଵିଧାଵତୀତି ନାନାରମ୍ମଣେ ଵିସରତି। ଉକ୍କମ୍ମାତି ଉଜୁକଂ ଅନୁଵାତତୋ ଅପକ୍କମ୍ମ। ମତକଳେଵରଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭଯତୋ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ''ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଭଯମୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି। ଅନୁପାଦନ୍ତି ପାଦସମୀପଂ। ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ସୁଖେନ ଓଲୋକେତୁଂ ସକ୍କା, ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ।

୧୦୮।ସମନ୍ତାତି ସମନ୍ତତୋ। ପୁନ ସମନ୍ତାତି ସାମନ୍ତା ସମୀପେ। କଚ୍ଛକୋତି କାଳକଚ୍ଛକୋ, ''ପିଲକ୍ଖୋ''ତିପି ଵଦନ୍ତି। କପୀତନୋତି ପିପ୍ପଲିରୁକ୍ଖୋ। ସିନ୍ଦୀତି ଖୁଦ୍ଦକଖଜ୍ଜୁରୀ। କରମନ୍ଦାଦଯୋ ପାକଟା ଏଵ। ସାମାତି ସାମଲତା। କାଳଵଲ୍ଲୀତି କାଳଵଣ୍ଣା ଅପତ୍ତିକା ଏକା ଲତାଜାତି। ପୂତିଲତାତି ଜୀଵନଵଲ୍ଲି, ଯା ''ଗଲୋଚୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

୧୦୯।ତଂ ନିମିତ୍ତକରଣାଦି ଇଧେଵ ଯଥାଵୁତ୍ତେ ପାସାଣାଦିନିମିତ୍ତକରଣେ ଏଵ ଅନ୍ତୋଗଧଂ ପରିଯାପନ୍ନଂ। ସନିମିତ୍ତଂ କରୋତୀତି ସହ ନିମିତ୍ତଂ କରୋତି, ଅସୁଭଂ ପାସାଣାଦିନିମିତ୍ତେନ ସହ କରୋତି ଵଵତ୍ଥପେତି। ଅଥ ଵା ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ପାସାଣାଦିନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ସହ ଏକଜ୍ଝଂ କରୋନ୍ତୋ ଵଵତ୍ଥପେନ୍ତୋ ''ସନିମିତ୍ତଂ କରୋତୀ''ତି ଵୁତ୍ତୋ। ସମାନକାଲତାଦୀପକେନ ହି ସହ-ସଦ୍ଦେନ ଅଯଂ ସମାସୋ ଯଥା ''ସଚକ୍କଂ ଦେହୀ''ତି। ତଯିଦଂ ନିମିତ୍ତକରଣଂ ଅପରାପରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ ହୋତି, ନ ଏକଵାରମେଵାତି ଆହ ''ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵଵତ୍ଥପେନ୍ତୋ ହି ସନିମିତ୍ତଂ କରୋତୀ''ତି। ଦ୍ୱେତି ପାସାଣାସୁଭନିମିତ୍ତାନି। ସମାସେତ୍ୱା ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା। ସାରମ୍ମଣନ୍ତି ଅସୁଭାରମ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାସାଣାଦିଂ ସମାନାରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସହ ଵା ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ଏକାରମ୍ମଣଂ ଵିଯ ଉଭଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ଏକଜ୍ଝଂ ଵିଯ ଚ ଅପରାପରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ପାସାଣାଦିଂ, ଅସୁଭନିମିତ୍ତଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଭନିଯୋତି ସକୋ। ୱଣିତନ୍ତି ସୂନଂ। ସଭାୱେନ ସରସେନାତି ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱସଙ୍ଖାତେନ ଅଭନୋ ଲକ୍ଖଣେନ, ପରେସଂ ଜିଗୁଚ୍ଛୁପ୍ପାଦନସଙ୍ଖାତେନ ଅଭନୋ କିଚ୍ଚେନ ଚ, ସଭାୱୋ ଏୱ ୱା ତଥା ନିପ୍ଫନ୍ନତୋ ''ରସୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ।

୧୧୦।ଛବ୍ବିଧେନ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱଣ୍ଣାଦିନା ଛପ୍ପକାରେନ ତାୱ ଉଦ୍ଧୁମାତକଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଗହେତଙ୍କଂ। କେଚି ''କଠଏୱରସ୍ସ ଦୀଘରସ୍ସାଦିପ୍ପମାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତୱିଧେନା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥି। ଲିଙ୍ଗତୋତି ଏତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ୱଯୋ ଲିଙ୍ଗଂ, ନ ଥନମସ୍ସୁଆଦି ଇତ୍ଥିପୁରିସଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ''ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଠିତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଇଦଂ ସରୀରନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉଦ୍ଧୁମାତକସଣ୍ଠାନୱସେନେୱ, ନ ପାକତିକସଣ୍ଠାନୱସେନ। ଏତେନ ଯଦି ତତ୍ଥ କୋଚି ଅନୁଦ୍ଧୁମାତକଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ପଦେସୋ ସିଯା, ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। ଓଠଆରିକାୱଯୱୱସେନ ଇଦଂ ସଣ୍ଠାନୱତ୍ଥାନଂ, ନ ସୁଖୁମାୱଯୱୱସେନାତି ସୀସସଣ୍ଠାନାଦିକଂ ନୱୱିଧମେୱ ସଣ୍ଠାନଂ ଗହିତଂ।

ଇମିସ୍ସା ଦିସାଯାତି ଇମିସ୍ସା ପୁରତ୍ଥିମାଯ, ଦକ୍ଖିଣପଚ୍ଛିମୌତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ, ଅନୁଦିସାଯ ୱା ଠିତୋତି ଯୋଜନା। ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଓକାସେ ହତ୍ଥାତି ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଭୂମିପ୍ପଦେସେ ଇମସ୍ସ କଠଏୱରସ୍ସ ହତ୍ଥା ଠିତାତି ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା।

ଅଧୋ ପାଦତଲେନାତିଆଦି ନାଭିଯା ହେଟ୍ଠା ଅଧୋ, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଉପରୀତି ଇମସ୍ସ ୱୱତ୍ଥାନସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥପରିଚ୍ଛେଦୋ ହେଟ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଲିଅଗ୍ଗେନ ଉପରି ଅଂସକୂଟସନ୍ଧିନା ତିରିଯଂ ତଚପରିଯନ୍ତେନ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ପାଦପରିଚ୍ଛେଦାଦୀସୁପି। ଯତ୍ତକଂ ୱା ପନ ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ସଚେ ସକଂ ସରୀରଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପଦେସୋ ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧୁମାତୋ, ସୋ ଯତ୍ତକଂ ସରୀରପ୍ପଦେସଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକୱସେନ ଞାଣେନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତ୍ତକମେୱ ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତମେୱ। ଇଦଂ ଈଦିସନ୍ତି ଇଦଂ ହତ୍ଥାଦିକଂ ଈଦିସଂ ଏୱମାକାରଂ। ଉଦ୍ଧୁମାତକନ୍ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ୱିସଭାଗେ ସରୀରେ ଆରମ୍ମଣନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଟିକ୍କୂଲାକାରୋ ନ ଉପଟ୍ଠାତି ନ ଖାଯତି, ସୁଭତୋ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ୟ। ତେନାହ ''ୱିପ୍ଫନ୍ଦନସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀ''ତି, କିଲେସପରିପ୍ଫନ୍ଦନସ୍ସେୱ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଗ୍ଘାଟିତାପୀତି ଉଦ୍ଧୁମାତଭାୱପ୍ପତ୍ତାପି, ସବ୍ବସୋ କୁଥିତସରୀରାପୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପଠମପାରାଜିକେ (ପାରା। ୬୭ ଆଦଯୋ) ୱିନୀତୱତ୍ଥୂହି ଦୀପେତବ୍ବୋ।

୧୧୧।ଆସେୱିତକମ୍ମଟ୍ଠାନୋତି ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନେ କତପରିଚଯୋ। ସୋସାନିକଙ୍ଗାଦୀନଂ ୱସେନ ପରିହତଧୁତଙ୍ଗୋ। ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନୱସେନ ପରିମଦ୍ଦିତମହାଭୂତୋ। ସଲକ୍ଖଣତୋ ଞାଣେନ ପରିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖାରୋ। ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହୱସେନ ୱୱତ୍ଥାପିତନାମରୂପୋ। ସଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣିକୱିପସ୍ସନାଯ ଉଗ୍ଘଂସନେନ ସୁଞ୍ଞତାନୁପସ୍ସନାବଲେନ ଉଗ୍ଘାଟିତସତ୍ତସଞ୍ଞୋ। ୱିପସ୍ସନାଯ ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିସମ୍ପାପନେନ କତସମଣଧମ୍ମୋ। ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବସୋ କୁସଲୱାସନାଯ, କୁସଲଭାୱନାଯ ଚ ପୂରଣେନ ୱାସିତୱାସନୋ ଭାୱିତଭାୱନୋ। ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯକୁସଲବୀଜେନ ସବୀଜୋ। ଞାଣସ୍ସ ପରିପକ୍କଭାୱେନ ଞାଣୁତ୍ତରୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା କିଲେସାନଂ ତନୁକରଣେନ ଅପ୍ପକିଲେସୋ। ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନେଯେୱାତି ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଅସୁଭସ୍ସ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନେ ଏୱ, ତାଦିସସ୍ସ କାଲୱିସେସୋ, ଅସୁଭସ୍ସ ପଦେସୱିସେସୋ ୱା ଅପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନୋ ଚେ ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତପୁରିସୱିସେସସ୍ସ ୱିଯ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ନୋ ଚେ ଉପଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧେନାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାକାରେନ ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ଛବ୍ବିଧେନ। ପୁନପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ତେନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣୱିଧିଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି, ନ ପଞ୍ଚୱିଧତଂ। ଛବ୍ବିଧେନ ହି ପୁବ୍ବେ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୱିହିତଂ।

୧୧୨।ଅସୀତିସତସନ୍ଧିତୋତି ସବ୍ବେପି ସନ୍ଧଯୋ ତଦାପି ଅତ୍ଥେୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତଭାୱେନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ଯେ ପନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ତେ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଉଦ୍ଧୁମାତକେ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଯୋ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥସନ୍ଧୀତି ଅଂସକପ୍ପରମଣିବନ୍ଧାନଂ ୱସେନ ତଯୋ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥସନ୍ଧଯୋ। ତଥା ୱାମହତ୍ଥସନ୍ଧଯୋ। କଟିଜଣ୍ଣୁଗୋପ୍ଫକାନଂ ୱସେନ ତଯୋ ଦକ୍ଖିଣପାଦସନ୍ଧଯୋ। ତଥା ୱାମପାଦସନ୍ଧଯୋ। ଏକୋ କଟିସନ୍ଧୀତି କଟିଯା ସଦ୍ଧିଂ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକସନ୍ଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ହତ୍ଥନ୍ତରନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଦକ୍ଖିଣପସ୍ସାନଂ, ୱାମହତ୍ଥୱାମପସ୍ସାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ୱିୱରଂ। ପାଦନ୍ତରନ୍ତି ଉଭିନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ୱେମଜ୍ଝଂ। ଉଦରନ୍ତରନ୍ତି ନାଭିଟ୍ଠାନସଞ୍ଞିତଂ କୁଚ୍ଛିୱେମଜ୍ଝଂ, ଉଦରସ୍ସ ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ। କଣ୍ଣନ୍ତରନ୍ତି କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ। ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ, ତେନ ନାସଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅକ୍ଖୀନଂ, ମୁଖସ୍ସ ଚ ୱସେନାପି ୱିୱରଂ ଲବ୍ଭତେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅକ୍ଖୀନମ୍ପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସମନ୍ତତୋତି ଏୱଂ ସନ୍ଧିଆଦିତୋ ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ୱୱତ୍ଥପେନ୍ତସ୍ସ ଚେ ନିମିତ୍ତଂ ଉପତିଟ୍ଠତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ, ସମନ୍ତତୋ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବନ୍ତି ୱୱତ୍ଥାପନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସକଲସରୀରେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଞାଣଂ ଚାରେତ୍ୱାତି ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ସରୀରଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଟିକ୍କୂଲାକାରସହିତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱଂ ଆରବ୍ଭ ନିରନ୍ତରଂ ଭାୱନାଞାଣଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା। ଯଂ ଠାନନ୍ତି ଏୱଂ ପନ ଞାଣଂ ଚାରେନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସରୀରେ ଯୋ ପଦେସୋ ୱିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକାକାରେନ ୱିଭୂତଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାତି। ଉଦରପରିଯୋସାନଂ ଉପରିମସରୀରଂ।

ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୩।ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାତି ୱିନିଚ୍ଛଯସହିତା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା। ଯଥାୱୁତ୍ତନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୱସେନାତି ୱଣ୍ଣାଦିତୋ, ସଣ୍ଠାନାଦିତୋ ଚ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୌଦ୍ଧୁମାତକନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣୱସେନ। ସୁଟ୍ଠୁ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତଦ୍ଦନ୍ତି ଯଥା ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହତି, ଏୱଂ ସମ୍ମଦେୱ ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଗହେତଦ୍ଦଂ। ଇଦାନି ତମେୱ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ଗହଣାକାରଂ ଉପଦିସନ୍ତୋ "ସତିଂ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତେନାତି ଯଥା "ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ ଜରାମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀ"ତି ସଞ୍ଜାତାଦରେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକଅସୁଭଂ ପଠମଂ ଆୱଜ୍ଜିତଂ, ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜନଂ କରୋନ୍ତେନ। ସାଧୁକଂ ଉପଧାରେତଦ୍ଦଞ୍ଚେୱ ୱୱତ୍ଥପେତଦ୍ଦଞ୍ଚାତି ସଦ୍ଦଞ୍ଚଂ ସତିଯା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତଦ୍ଦଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାଯ ନିଚ୍ଛେତଦ୍ଦଞ୍ଚ। ସତି ହି "ଧାରଣା"ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ଧାରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞା "ପୱିଚଯୋ"ତି (ଧ। ସ। ୧୬) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ପୱିଚଯୋ ଚେତ୍ଥ ନିଚ୍ଛଯୋତି। ଅଥ ୱା ଉପଧାରେତଦ୍ଦନ୍ତି ସତିପୁଦ୍ଦଙ୍ଗମାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଉପଲକ୍ଖେତଦ୍ଦଂ । ନ ହି କଦାଚି ସତିରହିତା ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି। ୱୱତ୍ଥପେତଦ୍ଦନ୍ତି ପଞ୍ଞାପୁଦ୍ଦଙ୍ଗମାଯ ସତିଯା ନିଚ୍ଛିନିତଦ୍ଦଂ। ପଞ୍ଞାସହିତା ଏୱ ହି ସତି ଇଧାଧିପ୍ପେତା, ନ ତଦ୍ଦିରହିତା। ଅଦ୍ଧକ୍ଖିଅପଙ୍ଗାଦିୱସେନାପି ଓଲୋକନଂ ଅତ୍ଥୀତି "ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ପରିବ୍ୟତ୍ତମେୱ ଓଲୋକନଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚକ୍ଖୁଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକନଂ, ନିମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନଞ୍ଚ ଅପରାପରଂ ଅନେକୱାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉଦ୍ଧୁମାତକେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନନିମିତ୍ତଂ। ସୁଗ୍ଗହିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଗହିତଂ। ଯଥା ନ ୱିନସ୍ସତି ନ ପମୁଟ୍ଠଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଗହିତଂ। ଏକସଦିସନ୍ତି ସମାନସଦିସଂ। ସମାନତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ଏକ-ସଦ୍ଦୋ, ଯଥା "ଅରିଯୱିନଯେତି ୱା, ସପ୍ପୁରିସୱିନଯେତି ୱା, ଏସେସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ ତଜ୍ଜାତେ ତଞ୍ଞେୱା"ତି।

ଆଗମନକାଲେତି ୱିହାରତୋ ସୁସାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗମନକାଲେ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଅତିଦେସୱସେନ ଦୀପିତମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ "ଏକକେନା"ତିଆଦିନା ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ତଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଉଦ୍ଧୁମାତକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏକେ, ତଦଯୁତ୍ତଂ। ଉପଟ୍ଠିତନିମିତ୍ତଂ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତରମନସିକାରୋ ରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱିଦେସଗମନଂ ୱିଯାତି। ଆଗତେନାତି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗତେନ।

୧୧୪।ଅୱେଲାଯନ୍ତି ସଞ୍ଝାୱେଲାଦିଅଯୁତ୍ତୱେଲାଯଂ। ବୀଭଚ୍ଛନ୍ତି ୱିରୂପଂ। ଭେରୱାରମ୍ମଣନ୍ତି ୱେତାଳଅସଦିସଂ ଭଯାନକଂ ୱିସଯଂ। ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋତି ଭୀରୁକପୁରିସୋ ୱିଯ ପିସାଚାଦିଂ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପଂ ପତ୍ତୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ୱିଯାତି ଯକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋ ୱିଯ ଏକଚ୍ଚୋ ହୋତି। ଝାନୱିବ୍ଭନ୍ତକୋତି ଝାନତୋ ୱିଚ୍ୟୁତକୋ ସୀଲୱିବ୍ଭନ୍ତକମନ୍ତୱିବ୍ଭନ୍ତକା ୱିଯ। ସନ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଉପ୍ପନ୍ନପରିତ୍ତାସୱୂପସମନେନ ୱିଗତକମ୍ପତାଯ ନିଚ୍ଚଲୋ ହୁତ୍ୱା। ସତିଂ ସୂପଟ୍ଠିତନ୍ତିଆଦି ସନ୍ଥମ୍ଭନସ୍ସ ଉପାଯଦସ୍ସନଂ। ମତସରୀରଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧନକଂ ନାମ ନତ୍ଥି ଅସତି ତାଦିସେ ମନ୍ତପ୍ପଯୋଗେ। ସୋପି ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱମପ୍ପତ୍ତେ ଅୱିନଟ୍ଠରୂପେ ଏୱ ଇଜ୍ଝତି, ତଥା ଦେୱତାଧିଗ୍ଗହୋ, ନ ଏୱରୂପେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଞ୍ଞଜୋତି ଭାୱନାପରିକପ୍ପସଞ୍ଞାଯ ଜାତୋ। ତତୋ ଏୱ ସଞ୍ଞାସମ୍ଭୱୋ ସଞ୍ଞାମତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋ। ତାସଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତସନ୍ତାସଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ୱୂପସମେତ୍ୱା । "ଇଦାନି ତୱ ପରିସ୍ସମୋ ସଫଲୋ ଜାତୋ"ତି ହାସଂ ପୀତିଂ ପମୋଦନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଚିତ୍ତଂ ସଞ୍ଚରାପେତଦ୍ଦନ୍ତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେତଦ୍ଦଂ ମନସିକାତଦ୍ଦଂ।

ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହନ୍ତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ, ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ। ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋତି ସାଧେନ୍ତୋ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉପନିବନ୍ଧତୀତି ଭାୱନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ନିମିତ୍ତେ ଉପନେନ୍ତୋ ନିବନ୍ଧତି। ଯୋଗକମ୍ମଂ ହି ଯୋଗିନୋ ସୁଖୱିସେସାନଂ କାରଣଭାୱତୋ "କମ୍ମଟ୍ଠାନ"ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଯୋଗକମ୍ମସ୍ସ ୱା ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନତାଯ ଯଥାଉପଟ୍ଠିତନିମିତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ତଂ ଭାୱନାଚିତ୍ତେ ଉପନିବନ୍ଧତି। ତଂ ପନସ୍ସ ଉପନିବନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ଚିତ୍ତଂ ସଞ୍ଚରାପେତଦ୍ଦଂ। ଏୱଂ "ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛତୀ"ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ତସ୍ସ ହୀ"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସାତି ଯୋଗିନୋ, ତସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକାସୁଭସ୍ସ। ମାନସଂ ଚାରେନ୍ତସ୍ସାତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ଅପରାପରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ, ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧୫।"ୱୀଥିସମ୍ପଟିପାଦନତ୍ଥା"ତି ପଦସ୍ସ "କମ୍ମଟ୍ଠାନୱୀଥିଯା ସମ୍ପଟିପାଦନତ୍ଥା"ତି ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ତଂ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱୀଥିଂ, ତସ୍ସା ଚ ସମ୍ପଟିପାଦନୱିଧିଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ "ସଚେ ହୀ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କତିମୀତି ପକ୍ଖସ୍ସ କତମୀ, କିଂ ଦୁତିଯା, ତତିଯାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରାତି ଅତ୍ଥୋ। ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତପରିହରଣତ୍ଥଂ। ଅପ୍ପସନ୍ନାନଞ୍ହି ପସାଦାଯ, ପସନ୍ନାନଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ସାସନସମ୍ପଟିପତ୍ତି। ନସ୍ସତୀତି ନ ଦିସ୍ସତି , ନ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। "ଆଗନ୍ତୁକପଟିସନ୍ଥାରୋ କାତଦ୍ଦୋ"ତି ଇମିନା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ଏକଦେସେନ ଦସ୍ସିତନ୍ତି "ଅୱସେସାନିପୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଗହେତୁଂ ପୁନ ଆଗନ୍ତୁକଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ଗମିକୱତ୍ତାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆୱାସିକଅନୁମୋଦନପିଣ୍ଡଚାରିକଅନୁମୋଦନପିଣ୍ଡଚାରିକଆରଞ୍ଞିକସେନାସନୱଚ୍ଚକୁଟିୱତ୍ତାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠଦ୍ଦୋ। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୫୬) ହି ଆଗତାନି ମହାୱତ୍ତାନି ଇଧ "ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନୀ"ତି ୱୁତ୍ତାନି। ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମକତାଦିକାଲେ ପନ ପାରିୱାସିକାଦିକାଲେ ଚ ଚରିତଦ୍ଦାନି ଇମସ୍ସ

ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସମ୍ପତ୍ତତୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତାନି। ନିମିତ୍ତଂ ୱା ଅନ୍ତରଧାୟତୀତି ସୁସାନେ ଠିତଂ ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱାପଗମେନ ଅନ୍ତରଧାୟତି। ତେନାହ ''ଉଦ୍ଧୁମାତକ''ନ୍ତିଆଦି। ତସ୍ମାତି ତେନ କାରଣେନ, ଇମସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସୀଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ଗମନେ ୱିୟ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନେପି ଯଥାସଲ୍ଲକ୍ଖିତଦିସାଦିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ଯାୱ ନିମିତ୍ତୱିନାସା ପୱତ୍ତିତବ୍ବିୟାୟ ଅୱିଚ୍ଛେଦେନ ଉପଧାରଣତ୍ଥଂ। ସତି ହି ତସ୍ସ ନିରନ୍ତରୂପଧାରଣେ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉପଟ୍ଠିତାକାରୋ ସମଥନିମିତ୍ତସ୍ସ ଗହଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାହିତାକାରୋ ୱିୟ ପାକଟୋ ହୁତ୍ୱା ଉପତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାତି। ତେନାହ ''ତସ୍ସେୱଂ...ପେ... ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀ''ତି। ପୁରିମାକାରେନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ପାକଟଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତା ପୁରିମାକାରେନେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ ଭାୱନାୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି।

୧୧୬। ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ନାମ ଅତିୱିୟ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକ୍କୂଲଂ ବୀଭଚ୍ଛଂ ଭୟାନକଞ୍ଚ, ଏୱରୂପେ ଆରମ୍ମଣେ ଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ଆବଦ୍ଧପରିକମ୍ମସ୍ସ ଥିରୀଭୂତସ୍ସେୱ ଯୋଗିନୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ସମିଜ୍ଝତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱନ୍ତି ଏୱମେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିନା। ତଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟାତି ''ଅଦ୍ଧା ଇମିନା ସୁଖଂ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ୱିୟ ତଂ ମଣିରତନଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ। ଚତୁଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋତିଆଦି ନେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ସୁଲଭତାଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଚତୁଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋତି ଚତୁଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ନିୟୁତ୍ତୋ, ଚତୁଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ପରିହରନ୍ତୋ। ଇତରାନୀତି ୱୁତ୍ତାୱସିଟ୍ଠାନି ଅନୁସ୍ସତିବ୍ରହ୍ମୱିହାରାଦୀନି। ତଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ତଂ ଯଥାଲଦ୍ଧଂ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ। ''ରକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ରକ୍ଖଣୱିଧିଂ ପୁନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୭। ନାନା କରୀୟତି ଏତେନାତି ନାନାକରଣଂ, ଭେଦୋ। ବୀଭଚ୍ଛଂ ଭେରୱଦସ୍ସନଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି ମନସିକାରସ୍ସ ଅନୁଣ୍ଠାରତାୟ, ଅନୁପସନ୍ତତାୟ ଚ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ। ତବ୍ବିପରିୟାୟତୋ ''ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଥୂଲଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପୁରିସୋ ୱିୟ ଉପଟ୍ଠାତୀ''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ବହିଦ୍ଧାତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତତୋ ବହିଦ୍ଧା। କାମାନଂ ଅମନସିକାରାତି ଅସୁଭଭାୱନାନୁଭାୱେନ କାମସଞ୍ଞାୟ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତତ୍ତା କାମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ମନସିକାରସ୍ସେୱ ଅଭାୱା। ଅମନସିକାରାତି ୱା ମନସିକାରପଟିପକ୍ଖହେତୁ। ଯାୟ ହି କାମସଞ୍ଞାୟ ୱସେନ ସତ୍ତା କାମେ ମନସି କରୋନ୍ତି, ତସ୍ସା ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ଅସୁଭସଞ୍ଞା କାମାନଂ ଅମନସିକାରୋ, ତନ୍ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀୟତୀ''ତି। ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାୟ ହି ଅସୁଭସଞ୍ଞାୟ ସଦ୍ଧିଂ ବଲପ୍ପତ୍ତୋ ସମାଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ଅନୁରୋଧମୂଲକୋ ଆଘାତୋ ମୂଲକାରଣେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୟେୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ଅନୁନୟ...ପେ... ପହୀୟତୀ''ତି। ନ ହି କଦାଚି ପହୀନାନୁନୟସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଥାୱୁତ୍ତଅସୁଭସଞ୍ଞାସହଗତା ହି ପୀତି ସାତିସୟା ପୱତ୍ତମାନାୱ ବ୍ୟାପାଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତି। ତଥା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟତାୟାତି ଯଥା ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଥା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୱସେନ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିୟତାୟ। ୱୀରିୟଞ୍ହି ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ୱିୟ ସୱିପ୍ଫାରତାୟ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପଚ୍ଛାନୁତାପୋ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଦରଥପରିଳାହାଭାୱେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିବ୍ବୁତତା। ତସ୍ସ ଅୱିପ୍ପଟିସାରସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭୂତଂ ସୀଲଂ, ତଂସହଗତା ତଦୁପନିସ୍ସୟା ଚ ପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସୁଖାଦୟୋ ସଭାୱତୋ, ହେତୁତୋ ଚ ସନ୍ତସଭାୱା, ତେସଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନେନ ଅୱୂପସନ୍ତସଭାୱଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀୟତୀତି ଆହ ''ଅୱିପ୍ପଟିସାରକରସନ୍ତଧମ୍ମାନୁୟୋଗୱସେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀୟତୀ''ତି। ଭାୱନାୟ ହି ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଆୱହନ୍ତିୟା ଯଂ ସାତିସୟଂ ସୁଖଂ ଲବ୍ଭତି, ତଂ ଅନୁପସନ୍ତସଭାୱଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଧିଗତୱିସେସସ୍ସାତି ଯଥାଧିଗତସ୍ସ ଭାୱନାୱିସେସସ୍ସ। ପଚ୍ଚକ୍ଖତାୟାତି ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱତୋ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ସୋ ଭଗୱା, ଯୋ ଏୱରୂପିଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଦେସେତୀ''ତି ପଟିପତ୍ତିଦେସକେ ସତ୍ଥରି। ପଟିପତ୍ତିୟନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜମାନଜ୍ଝାନପଟିପତ୍ତିୟଂ। ପଟିପତ୍ତିଫଲେତି ତାୟ ସାଧେତବ୍ବେ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଫଲେ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀୟତି ଧମ୍ମନ୍ୱୟୱିଚାରାହିତବଲେନ ୱିଚାରବଲେନ। ଇତି ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ପହୀୟନ୍ତୀତି ଏୱଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତପଟିଲାଭସମକାଲମେୱ ହେଟ୍ଠା ପୱତ୍ତଭାୱନାନୁଭାୱନିପ୍ଫନ୍ନେହି ସମାଧିଆଦୀହି କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନି ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀୟନ୍ତି। ନ ହି ପଟିପକ୍ଖେନ ୱିନା ପହାତବ୍ବସ୍ସ ପହାନଂ ସମ୍ଭୱତି, ପଟିପକ୍ଖା ଚ ସମାଧିଆଦୟୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନଂ। ଯଥାହ ପେଟକେ ''ସମାଧି କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ''ତିଆଦି।

ତେନେୱ ଚ ''ଇମେହି ତେସଂ ନୀୱରଣାନଂ ପହାନ''ନ୍ତି ପହାନପରିଦୀପନମୁଖେନ ଝାନଙ୍ଗାନି ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଚାତି ଯଂ ତଂ ଯଥାଉପଟ୍ଠିତଂ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିୟ ଉପଟ୍ଠିତଂ, ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭୂତଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ନିମିତ୍ତେ। ଚେତସୋତି ଅତ୍ତନା ସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ। ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋତି ଆରୋପନଲକ୍ଖଣୋ, ଅପ୍ପନାସଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିମିତ୍ତାନୁମଜ୍ଜନଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ଅନୁୱିଚରଣଂ। ଆରମ୍ମଣେ ହି ଭମରସ୍ସ ପଦୁମସ୍ସୂପରି ଅନୁପରିବ୍ଭମନଂ ୱିୟ ୱିଚାରସ୍ସ ଅନୁୱିଚାରଣାକାରେନ ପୱତ୍ତି

ଅନୁମଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ। ୱିସେସୋ ଏୱ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ ୱିସେସାଧିଗମୋ, ପଟିଲଦ୍ଧୋ ଚ ସୋ ୱିସେସାଧିଗମୋ ଚାତି ପଟି…ପେ… ଗମୋ, ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ତଂହେତୁକା ପଟିଲଦ୍ଧୱିସେସାଧିଗମପଚ୍ଚୟା ପୀତି। ପୀତିମନସ୍ସ ପୀତିସହିତଚିତ୍ତସ୍ସ। ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ଭୱତୋତି କାୟଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧୀନଂ ସଂସିଜ୍ଝନତୋ। ''ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋ ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ପସ୍ସଦ୍ଧିନିମିତ୍ତଂ ପସ୍ସଦ୍ଧିହେତୁକଂ ସୁଖଂ ''ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟୋ ସୁଖଂ ୱେଦିୟତୀ''ତି ୱଚନତୋ। ସୁଖନିମିତ୍ତା ସୁଖପଚ୍ଚୟା ଏକଗ୍ଗତା। ''ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୬୬; ଅ। ନି। ୩।୯୬; ୧୧।୧୨) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଝାନଙ୍ଗାନି ପାତୁଭୱନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଏତାନି ୱିତକ୍କାଦୀନି ଝାନଙ୍ଗାନି ତସ୍ମିଂୟେୱ ନିମିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ପଠମଜ୍ଝାନପଟିବିମ୍ବଭୂତନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭୂତଂ। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତପଟିଲାଭସମକାଲମେୱ ଉପଚାରଜ୍ଝାନମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତତି, ନ ନୀୱରଣପ୍ପହାନମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ୱିନୀଲକାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୧୧୮।ୱିନୀଲକାଦୀସୁପି କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ। ଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୟଂ ତଂ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଉଦ୍ଧୁମାତକେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ। ସହ ୱିନିଚ୍ଛୟେନ, ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଚାତି ସୱିନିଚ୍ଛୟାଧିପ୍ପାୟଂ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

କବରକବରୱଣ୍ଣନ୍ତି ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସବଲୱଣ୍ଣଂ। ଉସ୍ସଦୱସେନାତି ରତ୍ତସେତନୀଲୱଣ୍ଣେସୁ ଉସ୍ସଦସ୍ସ ୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱସେନ।

ସନ୍ନିସିନ୍ନନ୍ତି ନିଚ୍ଚଲଭାୱେନେୱ ସବ୍ବସୋ ଥିରତଂ।

ଚୋରାଟୱିୟନ୍ତି ଚୋରେହି ପରିୟୁଟ୍ଠିତଅରଞ୍ଞେ। ୟତ୍ଥାତି ୟସ୍ମିଂ ଆଘାତନେ। ଛିନ୍ନପୁରିସଟ୍ଠାନେତି ଛିନ୍ନପୁରିସୱନ୍ତେ ଠାନେ। ନାନାଦିସାୟଂ ପତିତମ୍ପୀତି ଛିନ୍ନଂ ହୁତ୍ୱା ସରୀରସ୍ସ ଖଣ୍ଡଦ୍ୱୟଂ ୱିସୁଂ ଦିସାସୁ ପତିତମ୍ପି। ଏକାୱଜ୍ଜନେନାତି ଏକସମନ୍ନାହାରେନ। ଆପାଥମାଗଚ୍ଛତୀତି ଏକଜ୍ଝଂ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ୱିସ୍ସାସଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଜେଗୁଚ୍ଛିତଂ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ସେୟ୍ୟଥାପି ଛୱଡାହକୋ। ସହତ୍ଥା ଅପରାମସନେ ଜିଗୁଚ୍ଛା ସଣ୍ଠାତିୟେୱାତି ଆହ ''କତ୍ତରୟଟ୍ଠିୟା ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱା…ପେ… ଉପନାମେତବ୍ବ''ନ୍ତି। ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକଭାୱପଞ୍ଞାୟନତ୍ଥଂ ଏକଙ୍ଗୁଲନ୍ତରକରଣଂ। ଉପନାମେତବ୍ବନ୍ତି ଉପନେତବ୍ବଂ।

ଖାୟିତସଦିସମେୱାତି ଖାୟିତାସୁଭସଦିସମେୱ। ଅଙ୍ଗୁଲଙ୍ଗୁଲନ୍ତରନ୍ତି ୱିୱିଧଂ ଖିତ୍ତଂ ସରୀରାୱୟୱଂ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରଂ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରଂ। କତ୍ୱା ୱାତି କତ୍ତରୟଟ୍ଠିୟା ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱା ସୟଂ କତ୍ୱା ୱା।

ଲଦ୍ଧପ୍ପହାରାନନ୍ତି ଲଦ୍ଧାୱୁଧପ୍ପହାରାନଂ ମୁଖତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମୁଖତୋତି ପହାରାଦିମୁଖତୋ। ପଗ୍ଘରମାନକାଲେତି ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରମାନକାଲେ। ଲୋହିତକଂ ଲବ୍ଭତୀତି ୟୋଜନା।

ତନ୍ତି ପୁଳୱକଂ। ତେସୂତି ସୋଣାଦିସରୀରେସୁ। ଅଟ୍ଠିକନ୍ତି ଅଟ୍ଠିକଅସୁଭଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପୁରିମନୟେନେୱାତି ପୁବ୍ବେ ଉଦ୍ଧୁମାତକେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ।

୧୧୯।ତନ୍ତି ଅଟ୍ଠିକଂ। ନ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ସଭାୱତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ପଟିକ୍କୂଲୱସେନ ନ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଓଦାତକସିଣସମ୍ଭେଦୋ ହୋତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠିକେ ପଠମୱୟାଦିସଂଲକ୍ଖଣଂ ନ ସକ୍କାତି ''ଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଇଧ ହତ୍ଥାଦୀନଂ ନାମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକା ପନ ''ଅୟଂ ଦହରସ୍ସ, ଅୟଂ ୟୋବ୍ବନେ ଠିତସ୍ସ, ଅୟଂ ଅୱୟୱେହି ୱୁଦ୍ଧିପତ୍ତସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ୱୟୱସେନ ୱୱତ୍ଥପେତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାୱ, ଅକ୍ଖାପିତାୟ ପନ ନ ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୟଦିପି ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକାୟଂ ସନ୍ଧିତୋ ୱୱତ୍ଥାପନଂ ଲବ୍ଭତି, ଅଟ୍ଠିକେ ପନ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ତସ୍ସ ଅନିୟତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ କମୱିଲଙ୍ଘନଂ କତ୍ୱା ''ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠିନୋ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଥଲଟ୍ଠାନୱସେନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅଟ୍ଠିନୋ ୱିନତପ୍ପଦେସୋ। ଥଲଟ୍ଠାନଂ ଉନ୍ନତପ୍ପଦେସୋ। ଘଟିତଘଟିତଟ୍ଠାନୱସେନାତି ଅନୁପଗତନ୍ହାରୁବନ୍ଧାନଂ, ଇତରେସଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠସଂକିଲିଟ୍ଠଟ୍ଠାନୱସେନ। ଅନ୍ତରୱସେନାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନ୍ତରୱସେନ, ସୁସିରୱସେନ ଚ। ସବ୍ବତ୍ଥେୱାତି ସକଲାୟ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକାୟ, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱା ଅଟ୍ଠିକେ।

୧୨୦।ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠିକାସୁଭେ। ୟୁଞ୍ଜମାନୱସେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବନ୍ତି ୟଂ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୟତ୍ଥ ୟୁଜ୍ଜତି, ତଂ ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣୱସେନ ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ। ସକଲାୟାତି ଅନୱସେସଭାଗାୟ ପରିପୁଣ୍ଣାୱୟୱାୟ। ସମ୍ପଜ୍ଜତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନୱସେନ। ତେସୂତି ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଟ୍ଠିକେସୁ। ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ। ତନ୍ତି ''ଏକସଦିସମେୱା''ତି ୱଚନଂ। ଏକସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠିକେ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ୟଥା ୱିନୀଲକାଦୀସୁ ଉଭିନ୍ନଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ୟଥାରହଂ ୱଣ୍ଣୱିସେସତୋ, ପରିପୁଣ୍ଣାପରିପୁଣ୍ଣତୋ, ସୱିୱରାୱିୱରତୋ, ଚଲାଚଲତୋ ଚ ୱିସେସୋ ଲବ୍ଭତି, ନ ଏୱମେତସ୍ସାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ସବ୍ବେନ

ସଙ୍ଗଂ ୱିସେସାଭାୱତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ଏକଚ୍ଚିକେପି ଚା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ବୀଭଚ୍ଛେନାତି ସୁୱିଭୂତଅଟ୍ଠିରୂପତ୍ତା ଅଟ୍ଠିଭାୱେନେୱ ୱିରୂପେନ। ଭଯାନକେନାତି ତେନେୱ ପାକତିକସତ୍ତାନଂ ଭଯାୱହେନ। ପୀତିସୋମନସ୍ସଜନକେନାତି ସଣ୍ଠାନପଟିଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାନତୋ, ଭାୱନାଯ ଚ ସୱିସେସତ୍ତା ପୀତିଯା, ସୋମନସ୍ସସ୍ସ ଚ ଉପ୍ପାଦକେନ। ତେନେୱାହ ‘‘ଉପଚାରାୱହତ୍ତା’’ତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେତି ଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାନଂ ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ। ଦ୍ୱାରଂ ଦତ୍ୱା ୱାତି ‘‘ପଟିକ୍କୂଲଭାୱେଯେୱ ଦିଟ୍ଠେ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ତକେ ଏୱ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନନ୍ତରମେୱ ‘‘ଦୁୱିଧଂ ଇଧ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାନି ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱଚନେନ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତୱିଭାଗସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ଦତ୍ୱାୱ ୱୁତ୍ତଂ। ନିଦ୍ଦିକପ୍ପନ୍ତି ‘‘ସୁଭ’’ନ୍ତି ୱିକପ୍ପେନ ନିଦ୍ଦିକପ୍ପଂ, ଅସୁଭନ୍ତ୍ୱେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଚାରେତ୍ୱାତି ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠିକେ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିଚାରେତ୍ୱା।

ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସାତି ଚେତିଯପଦ୍ଦତୱାସୀମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ। ନିଦସ୍ସନାନୀତି ଦନ୍ତଟ୍ଠିକମତ୍ତଦସ୍ସନେନ ସକଲସ୍ସାପି ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ସରୀରସ୍ସ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠାନାଦୀନି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିକକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାନଂ ୱିସେସୱିଭାୱନାନି ଉଦାହରଣାନି।

ସୁଭଗୁଣୋତି ସୱାସନାନଂ କିଲେସାନଂ ପହୀନତ୍ତା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଗୁଣୋ। ଦସସତଲୋଚନେନାତି ସହସ୍ସକ୍ଖେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ। ସୋ ହି ଏକାସନେନେୱ ସହସ୍ସଅତ୍ଥାନଂ ୱିଚାରଣସମତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ‘‘ସହସ୍ସକ୍ଖୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଥୁତକିତ୍ତୀତି ‘‘ଯୋ ଧୀରୋ ସବ୍ବଧି ଦନ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୫୮) ଅଭିତ୍ଥୁତକିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ଉଦ୍ଧୁପଟିପକ୍ଖେନ ପହୀନଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତରାଗତ୍ତା’’ତି। ଅସୁଭପ୍ପଭେଦୋତି ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଅସୁଭୱିଭାଗୋ। ସରୀରସଭାୱପ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି ସରୀରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱୂପଗମନୱସେନ। ସରୀରଞ୍ହି ୱିନସ୍ସମାନଂ ଅଞ୍ଞରୂପେନ ଠିତସ୍ସ ରକ୍ଖସସ୍ସ ୱିଯ ସଭାୱପ୍ପତ୍ତିୱସେନେୱ ୱିନସ୍ସତି। ରାଗଚରିତଭେଦୱସେନାତି ରାଗଚରିତୱିଭାଗୱସେନ। ଯଦି ସରୀରସଭାୱପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଅଯମସୁଭପ୍ପଭେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ମହାସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୨ ଆଦଯୋ; ମ। ନି। ୧।୧୦୫ ଆଦଯୋ) କଥଂ ନୱପ୍ପଭେଦୋତି? ସୋ ସରସତୋ ଏୱ ସଭାୱପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ପନ ପରୂପକ୍କମେନାପି। ତତ୍ଥ ଚ ଇଧାଗତେସୁ ଦସସୁ ଅସୁଭେସୁ ଏକଚ୍ଚାନେୱ ଗହିତାନି, ଅଟ୍ଠିକଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୱିଧା ୱିଭତ୍ତଂ। ତାନି ଚ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ, ଇମାନି ସମଥୱସେନାତି ପାକଟୋଯଂ ଭେଦୋତି।

ଇମେସଂ ପନ ଦସ୍ସନମ୍ପି ଅସୁଭଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ସତିପି ଅୱିସେସତୋ ରାଗଚରିତାନଂ ସପ୍ପାଯଭାୱେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ରାଗଚରିତଭେଦୱସେନ ଚା’’ତି, ତଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱିସେସତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସୂନଭାୱେନ ସୁସଣ୍ଠିତମ୍ପି ସରୀରଂ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତମେୱ ହୋତୀତି ଉଦ୍ଧୁମାତକସରୀରେ ସଣ୍ଠାନୱିପତ୍ତିଂ ଦୀପେତୀତି ଆହ ‘‘ସରୀରସଣ୍ଠାନୱିପତ୍ତିପ୍ପକାସନତୋ’’ତି। ସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ରତ୍ତୋ ସଣ୍ଠାନରାଗୀ, ତସ୍ସ ସପ୍ପାଯଂ ସଣ୍ଠାନରାଗସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୁପାଯଭାୱତୋ। କାଯୋ ଏୱ କାଯୱଣ୍ଣୋ, ତତ୍ଥ ପଟିବଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସିତସ୍ସ। ସୁସିରଭାୱପ୍ପକାସନତୋତି ସୁସିରସ୍ସ ୱିୱରସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱପ୍ପକାସନତୋ। ସରୀରେ ଘନଭାୱରାଗିନୋତି ସରୀରେ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ଥିରଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗୱତୋ। ୱିକ୍ଖେପପ୍ପକାସନତୋତି ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିକ୍ଖେପସ୍ସ ପକାସନତୋ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଲୀଲାରାଗିନୋ ସପ୍ପାଯଂ। ଇଦିସାନଂ କିର ଅନୱଟ୍ଠିତରୂପାନଂ ଅୱଯୱାନଂ କୋ ଲୀଠଆୱିଲାସୋତି ୱିରାଗସମ୍ଭୱତୋ। ସଙ୍ଘାତଭେଦୱିକାରପ୍ପକାସନତୋତି ସଙ୍ଘାତସ୍ସ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ସଂହତଭାୱସ୍ସ ସୁସମ୍ବନ୍ଧତାଯ ଭେଦୋ ଏୱ ୱିକାରୋ ସଙ୍ଘାତଭେଦୱିକାରୋ, ତସ୍ସ ପକାସନତୋ। ଲୋହିତଂ ମକ୍ଖିତଂ ହୁତ୍ୱା ପଟିକ୍କୂଲଭାୱୋ ଲୋହିତମକ୍ଖିତପଟିକ୍କୂଲଭାୱୋ, ତସ୍ସ ପକାସନତୋ। ମମତ୍ତରାଗିନୋତି ‘‘ମମ ଅଯ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗୱତୋ। ଦନ୍ତସମ୍ପତ୍ତିରାଗିନୋତି ଦନ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ରଜ୍ଜନସୀଲସ୍ସ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିକେ ପଠମଜ୍ଝାନମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଦୁତିଯାଦୀନୀତି ଅନୁଯୋଗଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଅପରିସଣ୍ଠିତଜଲାଯାତି ସୋତୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ସମନ୍ତତୋ ଅଟ୍ଠିତଜଲାଯ ଅସନ୍ନିସିନ୍ନସଲିଲାଯ। ଅରିତ୍ତବଲେନାତି ପାଜନଦଣ୍ଡବଲେନ। ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଆରମ୍ମଣସ୍ସାତି ପଟିକ୍କୂଲଭାୱେନ ଅତ୍ତନି ଚିତ୍ତଂ ଠପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱୋ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲତା। ପଟିକ୍କୂଲେ ହି ଆରମ୍ମଣେ ସରସତୋ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣେନ ପନ ୱିତକ୍କେନ ଅଭିନିରୋପିଯମାନମେୱ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗତଂ ଲଭତି। ନ ୱିନା ୱିତକ୍କେନାତି ୱିତକ୍କରହିତାନି ଦୁତିଯାଦିଜ୍ଝାନାନି ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ୱିତକ୍କବଲେନେୱା’’ତିଆଦି।

ଯଦି ପଟିକ୍କୂଲଭାୱତୋ ଉଦ୍ଧୁମାତାଦିଆରମ୍ମଣେ ଦୁତିଯାଦିଜ୍ଝାନାନି ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଠମଜ୍ଝାନେନାପି ତତ୍ଥ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ପୀତିସୋମନସ୍ସାନଂ ସମ୍ଭୱୋ ଯୁତ୍ତୋତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ପଟିକ୍କୂଲେପି ଚ ଏତସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ

ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତାନୀୱରଣସନ୍ତାପରୋଗୱୂପସମାନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ପୁପୁଚ୍ଛଙ୍କକ, ୱମନୱିରେଚନୌପମା ଯୋଜେତବ୍ବା।

୧୨୨। ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣେନ ଦସଧା ୱୱତ୍ଥିତମ୍ପି ସଭାୱତୋ ଏକୱିଧମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦସୱିଧମ୍ପି ଚେତ''ନ୍ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ସ୍ୱାଯଂ ସଭାୱୋ ଯଥା ଅୱିଞ୍ଞାଣକେସୁ, ଏୱଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକେସୁପି ଲବ୍ଭତେୱ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥାପି ଯୋନିସୋମନସିକାରୱତୋ ଭାୱନା ଇଜ୍ଝତେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତଦେତଂ ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନା''ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ଜୀୱମାନକସରୀରେ। ଅଲଙ୍କାରେନାତି ପଟିଜଗ୍ଗନପୁଦ୍ଧକେନ ଅଲଙ୍କରଣେନ। ନ ପଞ୍ଞାଯତି ପଟୁରଜନସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅତିରେକତିସତଅଟ୍ଠିକସମୁସ୍ସଯଂ ଦନ୍ତଟ୍ଠିକେହି ସଦ୍ଧିଂ, ତେହି ପନ ୱିନା ''ତିମତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠିସତାନୀ''ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୧୯୦) କାଯଗତାସତିଯଂ ୱକ୍ଖତି। ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦଛିଦ୍ଦୱନ୍ତଂ। ମେଦକଥାଲିକା ମେଦଭରିତଭାଜନଂ। ନିଚ୍ଚୁଗ୍ଘରିତପଗ୍ଘରିତନ୍ତି ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଉପରି, ହେଟ୍ଠା ଚ ୱିସ୍ସୱନ୍ତଂ। ୱେମତ୍ତନ୍ତି ନାନତ୍ତଂ। ନାନାୱତ୍ଥେହୀତି ନାନାୱଣ୍ଣେହି ୱତ୍ଥେହି। ହିରିଯା ଲଜ୍ଜାଯ କୋପନତୋ ୱିନାସନତୋ ହିରିକୋପିନଂ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ। ଯାଥାୱସରସନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ସଭାୱଂ। ଯାଥାୱତୋ ରସୀଯତି ଞାଯତୀତି ହି ରସୋ, ସଭାୱୋ। ରତିନ୍ତି ଅଭିରତିଂ ଅଭିରୁଚିଂ। ଅତ୍ତସିନେହସଙ୍ଖାତେନ ରାଗେନ ରତ୍ତା ଅତ୍ତସିନେହରାଗରତ୍ତା। ୱିହଞ୍ଞମାନେନାତି ଇଚ୍ଛିତାଲାଭେନ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତେନ।

କିଂସୁକନ୍ତି ପାଲିଭଦ୍ଦକଂ, ପଲାସୋତି କେଚି, ସିମ୍ବଲୀତି ଅପରେ। ଅତିଲୋଲୁପୋତି ଅତିୱିଯ ଲୋଲସଭାୱୋ । ଅଦ୍ଦୁନ୍ତି ଏତଂ। ନନ୍ତି କେସାଦିସରୀରକୋଟ୍ଠାସଂ। ମୁଚ୍ଛିତାତି ମୋହିତା, ମୁଚ୍ଛାପାପିକାଯ ୱା ତଣ୍ହାଯ ୱସେନ ମୁଚ୍ଛଂ ପତ୍ତା। ସଭାୱନ୍ତି ପଟିକ୍କୂଲଭାୱଂ।

ଉକ୍କରୂପମୋତି ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନସମୋ, ୱଚ୍ଚକୂପସମୋ ୱା। ଚକ୍ଖୁଭୂତେହୀତି ଚକ୍ଖୁଂ ପତ୍ତେହି ପଟିଲଦ୍ଧପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁକେହି, ଲୋକସ୍ସ ୱା ଚକ୍ଖୁଭୂତେହି। ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋତି ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପରିଯୋନଦ୍ଧୋ।

ଦଦ୍ଧଜାତିକେନାତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ପଟିଲଦ୍ଧୁଂ ଭଦ୍ଦରୂପେନ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ସରୀରେ, ସରୀରସ୍ସ ୱା ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ କୋଟ୍ଠାସେ। ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଅସୁଭାକାରସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ଯଥା ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତଦ୍ଧନ୍ତି ଯଥାଲଦ୍ଧେ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଉପଚାରଜ୍ଝାନେ ଠିତେନ ତମେୱ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେନ୍ତେନ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତଦ୍ଧଂ। ଅଧିଗତପ୍ପନୋ ହି ପଠମଜ୍ଝାନେ ଠିତୋ ତମେୱ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ସଦ୍ଧାସୱେ ଖେପେତୀତି।

ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଛଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ଛଅନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧। ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୨୩।ଅସୁଭାନନ୍ତରନ୍ତି ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାନନ୍ତରଂ। ଅନୁସ୍ସତୀସୁତି ଅନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ। ''ଅନୁ ଅନୁ ସତି ଅନୁସ୍ସତୀ''ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ନ ଏତ୍ଥ ଅନୁ-ସଦ୍ଦଯୋଗେନ ସତି-ସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥନ୍ତରୱାଚକୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସତିଯେୱ ଅନୁସ୍ସତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ନାଯମନୁ-ସଦ୍ଦୋ ''ଉପଲବ୍ଭୂତୀ''ତିଆଦୀସୁ ଉପ-ସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଅନତ୍ଥକୋ, ନାପି ''ସଞ୍ଜାନନଂ ପଜାନନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସଂ-ସଦ୍ଦାଦଯୋ ୱିଯ ଅତ୍ଥନ୍ତରଦୀପକୋତି ଦସ୍ସେତି। ''ପୱତ୍ତିତବ୍ବଟ୍ଠାନମ୍ହିଯେୱ ୱା ପୱତ୍ତତ୍ତା''ତି ଇମିନା ଚ ଅନୁସ୍ସତିଯା ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାନୁରୂପତା ୱୁତ୍ତା ହୋତୀତି ପୱତ୍ତକସ୍ସେୱ ଅନୁରୂପତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁରୂପା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ। ଅନୁରୂପତା ନାମ ପୱତ୍ତିତବ୍ବଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନୁରୂପତାଯ ଏୱ ହୋତୀତି ପୱତ୍ତକସ୍ସେୱ ଅନୁରୂପତା ୱୁତ୍ତା, ନ ଉଭଯସ୍ସ। ଅନୁରୂପାତି ଚ ଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଯେ ଗୁଣେ ଉପାଦାଯ ଭଗୱତି ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ପଞ୍ଞତ୍ତି, ତେ ଗୁଣେ ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ବୁଦ୍ଧଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତମଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ଆରବ୍ଭାତି ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା। ଧମ୍ମନ୍ତି ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେନ ସଦ୍ଧିଂ ନୱୱିଧମ୍ପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ। ନନୁ ଚ ନିବ୍ବାନଂ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେନ ୱକ୍ଖତି? କିଞ୍ଚାପି ୱକ୍ଖତି, ଧମ୍ମଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ପନ ମଗ୍ଗଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଇଧ ପାଠଇଯା ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତସ୍ସାପି ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅସଙ୍ଖତାମତାଦିଭାୱେନ ପନ ମଗ୍ଗଫଲେହି ୱିସିଟ୍ଠତାଯ ତସ୍ସ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେନ ଗହଣଂ କତଂ। ସୀଲାନୁସ୍ସତିଆଦୀନଂ ପନ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଅନୁସ୍ସତୀନଂ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେନ ଗହଣଂ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଏୱ ସୀଲସ୍ସ ଚାଗସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦୀନଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନଭାୱେନ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ରୂପକାଯଂ ଗତାତି ଅତ୍ତନୋ କରଜକାଯଂ ଆରବ୍ଭ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ପୱତ୍ତା। କାଯେତି କାଯେ ୱିସଯଭୂତେ। କୋଟ୍ଠାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯାତି କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପଟିକ୍କୂଲନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯ। ଇତୋ ପୁରିମାସୁ ସତ୍ତସୁ ଅନୁସ୍ସତୀସୁ ନତ୍ଥି ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି , ଇଧ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନିମିତ୍ତ-ଗ୍ଗହଣଂ। ତଥା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯାତି ଏତ୍ଥାପି। ଉପସମନ୍ତି ସବ୍ବସଙ୍ଖାରୂପସମଂ, ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୨୪। ଅୱେଚ୍ଚ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଯାଥାୱତୋ ଞତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପସାଦୋ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ, ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଆଗତପ୍ପସାଦୋ, ତଂସଦିସୋପି ୱା ଯୋ ଦିଟ୍ଠିଗତୱାତେହି ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପକମ୍ପିଯୋ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତେନ। ତାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି, ନ ଇତରସ୍ସ। ପତିରୂପସେନାସନେତି ଯଥାୱୁତ୍ତଅଟ୍ଠାରସଦୋସୱଜ୍ଜିତେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେ ସେନାସନେ। ରହୋଗତେନାତି ରହସି ଗତେନ। ତେନ କାଯୱିୱେକଂ ଦସ୍ସେତି। ପଟିସଲ୍ଲୀନେନାତି ନାନାରମ୍ମଣତୋ ପଟିସଲ୍ଲୀନେନ, ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣତୋ ପଟିକ୍କମାପେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସଲ୍ଲୀନେନ, ସୁସିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱନ୍ତି ଇମାଯ ପାଠଇଯା ଆଗତନଯେନ।

ସୋ ଭଗୱାତି ଏତ୍ଥ ସୋତି ଯୋ ସୋ ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବକିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦେୱାନଂ ଅତିଦେୱୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା ଲୋକନାଥୋ ଭାଗ୍ୟୱନ୍ତତାଦୀହି କାରଣେହି ସଦେୱକେ ଲୋକେ ''ଭଗୱା''ତି ପତ୍ଥଟକିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ, ସୋ। ଭଗୱାତି ଇଦଂ ସତ୍ଥୁ ନାମକିତ୍ତନଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ଭଗୱାତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତ''ନ୍ତିଆଦି (ମହାନି। ୧୯୮, ୨୧୦; ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨)। ପରତୋ ପନ ଭଗୱାତି ଗୁଣକିତ୍ତନଂ। ଅରହନ୍ତିଆଦୀସୁ ନୱସୁ ଠାନେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ଇତିପି-ସଦ୍ଦଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇତିପି ଅରହଂ…ପେ… ଇତିପି ଭଗୱାତି ଅନୁସ୍ସରତୀ''ତି ଆହ। ''ଇତିପେତଂ ଭୂତଂ ଇତିପେତଂ ତଚ୍ଛ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୬) ୱିଯ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚକ୍ଖକରଣତ୍ଥୋ, ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ତେନ ନେସଂ ବହୁଭାୱୋ ଦୀପିତୋ, ତାନି ଚ ଗୁଣସଲ୍ଲକ୍ଖଣକାରଣାନି ଭାୱେନ୍ତେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନି କାତବ୍ବାନୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି ଆହ।

୧୨୫। ଦୂରତା ନାମ ଆସନ୍ନତା ୱିଯ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ପରମୁକ୍କଂସଗତଂ ଦୂରଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୁୱିଦୂରୱିଦୂରେ''ତି ଆହ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଦୂରଭାୱେନେୱ ୱିଦୂରେତି ଅତ୍ଥୋ। ସା ପନସ୍ସ କିଲେସତୋ ଦୂରତା ତେସଂ ସବ୍ବସୋ ପହୀନତ୍ତାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ମଗ୍ଗେନ କିଲେସାନଂ ୱିଦ୍ଧଂସିତତ୍ତା''ତି। ନନୁ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଖୀଣାସୱାନଂ ତେ ପହୀନା ଏୱାତି ଅନୁଯୋଗଂ ମନସି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ''ସୱାସନାନ''ନ୍ତି। ନ ହି ଭଗୱନ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ସହ ୱାସନାଯ କିଲେସେ ପହାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି , ଏତେନ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ ଭଗୱତୋ ଅରହତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। କା ପନାଯଂ ୱାସନା ନାମ? ପହୀନକିଲେସସ୍ସାପି ଅପ୍ପହୀନକିଲେସସ୍ସ ପଯୋଗସଦିସପଯୋଗହେତୁଭୂତୋ କିଲେସନିହିତୋ ସାମତ୍ଥିଯୱିସେସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛସ୍ସ (ପାରା। ୬୨୧) ୱସଲସମୁଦାଚାରନିମିତ୍ତଂ ୱିଯ। କଥଂ ପନ ''ଆରକା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କିଲେସେହୀ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି?

ସାମଞ୍ଜଞ୍ଜୋତନାଯ ୱିସେସେ ଅୱଟ୍ଠାନତୋ, ୱିସେସହିନା ଚ ୱିସେସସ୍ସ ଅନୁପଯୋଜେତବ୍ବତୋ, ‘‘ଆରକାସ୍ସ ହୋନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀନି (ମ। ନି। ୧।୪୩୪) ସୁଉପଦାନେହ୍ଯ ଉଦାହରିତବ୍ବାନି। ଆରକାତି ଚେତ୍ଥ ଆ-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ, କ-କାରସ୍ସ ଚ ହ-କାରଂ, ସାନୁସାରଂ କତ୍ୱା ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ‘‘ଅରହ’’ନ୍ତି ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ‘‘ସୋ ତତୋ ଆରକା ନାମା’’ତି ଗାଥାବନ୍ଧମାହ। ତତ୍ଥ ସମଙ୍ଗୀନସୀଲୋ ସମଙ୍ଗୀ, ନ ସମଙ୍ଗିତା ଅସମଙ୍ଗିତା ଅସମନ୍ନାଗମୋ ଅସହୱୁତ୍ତିତା।

୧୨୬। ଅନତ୍ଥଚରଣେନ କିଲେସା ଏୱ ଅରଯୋତି କିଲେସାରଯୋ। ‘‘ଅରୀନଂ ହତତ୍ତା ଅରିହା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ‘‘ଅରହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୨୭। ଯଞ୍ଚେତଂ ସଂସାରଚକ୍କନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ରଥଚକ୍କସ୍ସ ନାଭି ୱିଯ ମୂଲାୱଯୱଭୂତଂ ଅନ୍ତୋ, ବହି ଚ ସମୱଟ୍ଟିତଂ ଅୱିଜ୍ଜାଭୱତଣ୍ହାମଯଂ ଦ୍ୱଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଭୱତଣ୍ହାମଯନାଭୀ’’ତି। ନାଭିଯା, ନେମିଯା ଚ ସମ୍ବନ୍ଧା ଅରସଦିସା ପଚ୍ଚଯଫଲଭୂତେହି ଅୱିଜ୍ଜାତଣ୍ହାଜରାମରଣେହି ସମ୍ବନ୍ଧା ପୁଞ୍ଞାଦିସଙ୍ଖାରାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁଞ୍ଞାଦିଅଭିସଙ୍ଖାରାର’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପରିଯନ୍ତଭାୱେନ ପାକଟଂ ଜରାମରଣନ୍ତି ତଂ ନେମିଟ୍ଠାନିଯଂ କତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଜରାମରଣନେମୀ’’ତି। ଯଥା ଚ ରଥଚକ୍କପୱତ୍ତିଯା ପଧାନକାରଣଂ ଅକ୍ଖୋ, ଏୱଂ ସଂସାରଚକ୍କପୱତ୍ତିଯା ଆସୱସମୁଦଯୋତି ଆହ ‘‘ଆସୱସମୁଦଯମଯେନ ଅକ୍ଖେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା’’ତି। ଆସୱା ଏୱ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ କାରଣତ୍ତା ଆସୱସମୁଦଯୋ। ଯଥାହ ‘‘ଆସୱସମୁଦଯା ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୩)। ୱିପାକକଟତ୍ତାରୂପପ୍ପଭେଦୋ କାମଭୱାଦିକୋ ତିଭୱୋ ଏୱ ରଥୋ, ତସ୍ମିଂ ତିଭୱରଥେ। ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ସମଂ, ସବ୍ବସୋ ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯୋଜିତନ୍ତି ସମାଯୋଜିତଂ। ଆଦିରହିତଂ କାଲଂ ପୱତ୍ତତୀତି କତ୍ୱା ଅନାଦିକାଲପ୍ପୱତ୍ତଂ।

‘‘ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି, ଧାତୁଆଯତନାନ ଚ;

ଅବ୍ଭୋଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନା, ‘ସଂସାରୋ’ତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୯୫ ଅପସାଦନାୱଣ୍ଣନା; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୬୦; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୪।୧୯୯) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସଂସାରୋୱ ସଂସାରଚକ୍କଂ। ଅନେନାତି ଭଗୱତା। ବୋଧିମଣ୍ଡେତି ବୋଧିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ମଣ୍ଡଭାୱପ୍ପତ୍ତେ ଠାନେ, କାଲେ ୱା। ୱୀରିଯପାଦେହୀତି ସଂକିଲେସୱୋଦାନପକ୍ଖିଯେସୁ ସନ୍ନିରୁମ୍ଭନସନ୍ନିକ୍ଖିପନକିଚ୍ଚତାଯ ଦ୍ୱିଧା ପୱତ୍ତେହି ଅତ୍ତନୋ ୱୀରିଯସଙ୍ଖାତେହି ପାଦେହି। ସୀଲପଥୱିଯନ୍ତି ପତିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ସୀଲମେୱ ପଥୱୀ, ତସ୍ସଂ। ପତିଟ୍ଠାଯାତି ସମ୍ପାଦନୱସେନ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା। ସଦ୍ଧାହତ୍ଥେନାତି ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାଦାନସାଧନତୋ ସଦ୍ଧାୱ ହତ୍ଥୋ, ତେନ। କମ୍ମକ୍ଖଯକରନ୍ତି କାଯକମ୍ମାଦିଭେଦସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସପି କମ୍ମସ୍ସ ଖଯକରଣତୋ କମ୍ମକ୍ଖଯକରଂ। ଞାଣଫରସୁନ୍ତି ସମାଧିସିଲାଯଂ ସୁନିସିତମଗ୍ଗଞାଣଫରସୁଂ ଗହେତ୍ୱା।

୧୨୮। ଏୱଂ ‘‘ଅରାନଂ ହତତ୍ତା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଅରଘାତେ ସଂସାରଂ ଚକ୍କଂ ୱିଯ ଚକ୍କନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ଇଦାନି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଦେସନାକ୍କମେନପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନମତଗ୍ଗଂ ସଂସାରୱଟ୍ଟନ୍ତି ଅନୁ ଅନୁ ଅମତଗ୍ଗଂ ଅୱିଞ୍ଞାତକୋଟିକଂ ସଂସାରମଣ୍ଡଲଂ। ସେସା ଦସ ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରାଦଯୋ ଜାତିପରିଯୋସାନା ଅରା। କଥଂ? ନାଭିଯା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ମୂଲତୋ, ନେମିଯା ଜରାମରଣେନ ଅନ୍ତତୋ ସମ୍ବନ୍ଧତ୍ତାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲକତ୍ତା ଜରାମରଣପରିଯନ୍ତତ୍ତା ଚା’’ତି। ଦୁକ୍ଖାଦୀସୂତି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯନିରୋଧମଗ୍ଗେସୁ। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ତଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା, ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚ, ସେସେସୁ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋୱ। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ତଂ କାମଭୱାଦିୱସେନ ତିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥା ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିକଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ, ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଚ୍ଚଯେ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ସଙ୍ଖାରାଦିକେ ଚ ପଟିପାଟିଯା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କାମଭୱେ ଚ ଅୱିଜ୍ଜା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାମଭୱେ ଅୱିଜ୍ଜାତି କାମଭୱେ ଆଦୀନୱପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ରୂପଭୱେ ଅରୂପଭୱେ ଅୱିଜ୍ଜାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। କାମଭୱେ ସଙ୍ଖାରାନନ୍ତି କାମଭୂମିପରିଯାପନ୍ନାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ, କାମଭୱେ ୱା ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବା ଯେ ସଙ୍ଖାରା, ତେସଂ କାମଭୱୂପପତ୍ତିନିବ୍ବତ୍ତକସଙ୍ଖାରାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ ତାୱ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ଚେୱ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ଚାତି ଦ୍ୱିଧା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରେସୁ ସହଜାତସ୍ସ ସହଜାତାଦିୱସେନ , ଅସହଜାତସ୍ସ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରାଦିୱସେନ, ନାନନ୍ତରସ୍ସ ପନ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚେୱ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅରୂପଭୱେ ସଙ୍ଖାରାନନ୍ତି ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରାନଂ । ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଉପନିସ୍ସଯୱସେନେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଏତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନେ ଅତିପ୍ପପଞ୍ଚୋ ହୋତି, ସଯମେୱ ଚ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ନ ନଂ ୱିତ୍ଥାରଯାମ।

ତିଣ୍ଣଂ ଆଯତନାନନ୍ତି ଚକ୍ଖୁସୋତମନାଯତନାନଂ। ଏକସ୍ସାଯତନସ୍ସାତି ମନାଯତନସ୍ସ। ଇମିନା ନଯେନ ଫସ୍ସାଦୀନମ୍ପି ୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସା ସା ତଣ୍ହାତି ରୂପତଣ୍ହାଦିଭେଦା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କାମଭୱାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକା ତଣ୍ହା।

ତଣ୍ହାଦିମୂଲିକା କଥା ଅତିସଂଖିତ୍ତାତି ତଂ, ଉପାଦାନଭୱେ ଚ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା କାମତଣ୍ହାପୱତ୍ତିମାହ। ତଥା ‘‘ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦୀହି। ସା ପନ ତଣ୍ହା ଯସ୍ମା ଭୁସମାଦାନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା କାମୁପାଦାନଂ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କାମୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା’’ତି। ତଥେୱାତି କାମୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଏୱ।

ବ୍ରହ୍ମଲୋକସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ରୂପୀବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସମ୍ପତ୍ତିଂ। ‘‘ସବ୍ବେପି ତେଭୂମକା ଧମ୍ମା କାମନୀଯଟ୍ଠେନ କାମା’’ତି (ମହାନି। ୧; ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୮ ଥୋକ ୱିସଦିସଂ) ୱଚନତୋ ଭୱରାଗୋପି କାମୁପାଦାନମେୱାତି କତ୍ୱା ‘‘କାମୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଏୱ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସୁପାଦାନମୂଲିକାସୁପୀତି ଏତ୍ଥାଯଂ ଯୋଜନା – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ‘‘ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ’’ତି ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅପରୋ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେ ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ’’ତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ତତ୍ରୂପପତ୍ତିଯା କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅପରୋ ‘‘ରୂପୀ ମନୋମଯୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ’’ତି ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି। ଭାୱନାପାରିପୂରିଯାତି ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପରୋ ‘‘ଅରୂପଭୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ’’ତି ଅରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି। ଭାୱନାପାରିପୂରିଯାତି ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତାହିଯେୱ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନମୂଲିକାପି ଯୋଜନା ସଂୱଣ୍ଣିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦୱସେନାପି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପରୋ ‘‘ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧୀ’’ତି ‘‘ଅସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଂ ସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ’’ତି ପରାମସନ୍ତୋ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତୀତିଆଦିନା ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ସ୍ୱାଯଂ ସଂସାରଚକ୍କଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘କାମଭୱେ ଅୱିଜ୍ଜା କାମଭୱେ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ, ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାୱୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ, ତମେୱ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗପାଠଇଂ ଆନେତ୍ୱା ନିଗମନୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ଅଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସଙ୍ଖାରା ହେତୁନିବ୍ବତ୍ତା, ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାପି କାମାସୱାଦିନା ସହେତୁକା ଏୱାତି ଆହ ‘‘ଉଭୋପେତେ ହେତୁସମୁପ୍ପନ୍ନା’’ତି। ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେତି ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଗହଣେ, ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବେ ଭୁମ୍ମଂ। ପଞ୍ଞାତି କଙ୍ଖାୱିତରଣୱିସୁଦ୍ଧିସଙ୍ଖାତା ପକାରତୋ ଜାନନା। ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣନ୍ତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାୱବୋଧୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ ଯସ୍ମା ଅଦ୍ଧାତ୍ତଯେ କଙ୍ଖାମଲୱିତରଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅତୀତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନେୱ ନଯେନାତି ଏତେନ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜା ହେତୂ’’ତିଆଦିନା ଅୱିଜ୍ଜାଯଂ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ‘‘ସଙ୍ଖାରା ହେତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହେତୁସମୁପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୧।୪୬) ସବ୍ବପଦାନି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।

ସଂଖିପ୍ପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ, ୱିଞ୍ଞାଣାଦଯୋ ଚାତି ସଙ୍ଖେପୋ, ହେତୁ, ୱିପାକୋ ଚ। ହେତୁ ୱିପାକୋତି ୱା ସଂଖିପ୍ପତୀତି ସଙ୍ଖେପୋ, ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣାଦଯୋ ଚ। ସଙ୍ଖେପଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ପନ ଏକୱଚନଂ କତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେ ପନ ସଙ୍ଖେପା ଅତୀତେ ହେତୁ, ଏତରହି ୱିପାକୋ, ଏତରହି ହେତୁ, ଆଯତିଂ ୱିପାକୋତି ଏୱଂ କାଲୱିଭାଗେନ ଚତ୍ତାରୋ ଜାତା। ତେନାହ ‘‘ପୁରିମସଙ୍ଖେପୋ ଚେତ୍ଥ ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା’’ତିଆଦି। ସଙ୍ଖେପ-ସଦ୍ଦୋ ୱା ଭାଗାଧିୱଚନନ୍ତି ଅତୀତୋ ହେତୁଭାଗୋ ପଠମୋ ସଙ୍ଖେପୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ତଣ୍ହୁପାଦାନଭୱା ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି କିଲେସକମ୍ମଭାୱସାମଞ୍ଞତୋ, ତେହି ୱିନା ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାନଂ ସକିଚ୍ଚାକରଣତୋ ଚ। କମ୍ମଂ ତଣ୍ହା ଚ ତସ୍ସ ସହକାରୀକାରଣଂ ହୁତ୍ୱା ୱଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ କମ୍ମୱଟ୍ଟଂ।

ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପସଳାଯତନଫସ୍ସୱେଦନାନଂ ଜାତିଜରାଭଙ୍ଗାୱତ୍ଥା ‘‘ଜାତିଜରାମରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ଜାତିଜରାମରଣାପଦେସେନୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି। ଇମେତି ୱିଞ୍ଞାଣାଦଯୋ। ଆଯତିଂ ୱିପାକୱଟ୍ଟଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହେତୁତୋ ଭାୱୀନଂ ଅନାଗତାନଂ ଗହିତତ୍ତା। ତେତି ଅୱିଜ୍ଜାଦଯୋ। ଆକାରତୋତି ସରୂପତୋ ଅୱୁତ୍ତାପି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଗହେ ଆକିରୀଯନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାଦିଗ୍ଗହଣେହି ପକାସୀଯନ୍ତୀତି ଆକାରା, ଅତୀତହେତୁଆଦୀନଂ ୱା ପକାରା ଆକାରା, ତତୋ ଆକାରତୋ। ୱୀସତିୱିଧା ହୋନ୍ତି ଅତୀତେହେତୁପଞ୍ଚକାଦିଭେଦତୋ।

ସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ଅନ୍ତରା ଏକୋ ସନ୍ଧୀତି ହେତୁତୋ ଫଲସ୍ସ ଅୱିଚ୍ଛେଦପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱତୋ ହେତୁଫଲସମ୍ବନ୍ଧଭୂତୋ ଏକୋ ସନ୍ଧି। ତଥା ଭୱଜାତୀନମନ୍ତରା। ୱେଦନାତଣ୍ହାନମନ୍ତରା ପନ ଫଲତୋ ହେତୁନୋ ଅୱିଚ୍ଛେଦପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱତୋ ଫଲହେତୁସମ୍ବନ୍ଧଭୂତୋ ଏକୋ ସନ୍ଧି। ଫଲଭୂତୋପି ହି ଧମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହେତୁସଭାୱସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି।

ଇତୀତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପରାମସନଂ। ତେନାହ ‘‘ଚତୁସଙ୍ଖେପ’’ନ୍ତିଆଦି। ସବ୍ବାକାରତୋତି ଇଧ ୱୁତ୍ତେହି, ଅୱୁତ୍ତେହି ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୨୨୫ ଆଦଯୋ), ଅନନ୍ତନଯସମନ୍ତପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚ ଆଗତେହି ସବ୍ବେହି ଆକାରେହି। ଜାନାତୀତି ଅୱବୁଜ୍ଝତି। ପସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସନଭୂତେନ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା

ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ପସ୍ସତି। ଅଞ୍ଞାତି ପଟିଓ୍ଚିଚ୍ଛତୀତି ତେସଂଯେଓ୍ ଓ୍ୱେଚନଂ। ତନ୍ତି ତଂ ଜାନନଂ। ଞାତଟ୍ଠେନାତି ଯଥାସଭାଓ୍ୱତୋ ଜାନନଟ୍ଠେନ। ପଜାନନଟ୍ଠେନାତି ଅନିଚ୍ଚାଦୀହି ପକାରେହି ପଟିଓ୍ୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ।

ଇଦାନି ଯଦଙ୍ଗମିଦଂ ଭଓ୍ୱଚକ୍କଂ ଇଧାନୀତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଇମିନା''ତିଆଦି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ଚ ତେ ଧମ୍ମେତି ତେ ଅଓ୍ୱିଜ୍ଜାଦିକେ ଧମ୍ମେ। ଯଥାଭୂତଂ ଞତ୍ୱାତି ମହାଓ୍ୱଜିରଞ୍ଞାଣେନ ଯାଥାଓ୍ୱତୋ ଜାନିତ୍ୱା। ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ବଲଓ୍ୱିପସ୍ସନାଯ ଓ୍ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ଓ୍ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗେହି ଅରେ ହନୀତି ଯୋଜନା। ତଞ୍ଚ ଯଦା ଭଗଓ୍ୱା ଓ୍ୱିରଜ୍ଜତି ଓ୍ୱିମୁଚ୍ଚତି, ତଦା ଅରେ ହନତି ନାମ। ତତୋ ପରଂ ପନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧକ୍ଖଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ''ହନି ଓ୍ୱିହନି ଓ୍ୱିଦ୍ଧଂସେସୀ''ତି।

୧୨୯। ଚକ୍କଓ୍ୱତ୍ତିନୋ ଅଚେତନେ ଚକ୍କରତନେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଦେଓ୍ୱ ଲୋକୋ ପୂଜଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ପୂଜାଓ୍ୱିସେସା ପଚ୍ଛିଜନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଥାଗତେ''ତିଆଦିମାହ। କୋ ପନ ଓ୍ୱାଦୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ପୂଜାଓ୍ୱିସେସାନନ୍ତି ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅମହେସକ୍ଖେହି ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସେହି କରିଯମାନାନଂ ନାତିଉଲାରାନଂ ପୂଜାଓ୍ୱିସେସାନଂ ଅରହଭାଓ୍ୱେ କା ନାମ କଥା। ଅତ୍ଥାନୁରୂପନ୍ତି ଅରହତ୍ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଅନ୍ୱତ୍ଥଂ।

୧୩୦।ଅସିଲୋକଭଯେନାତି ଅକିତ୍ତିଭଯେନ। ରହୋ ପାପଂ କରୋନ୍ତି ''ମା ନଂ କୋଚି ଜଞ୍ଞା''ତି ଏସ ଭଗଓ୍ୱା ନ କଦାଚି କରୋତି ପାପହେତୂନଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଏଓ୍ୱ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା। ଅପରୋ ନଯୋ – ଆରକାତି ଅରହଂ, ସୁଓ୍ୱିଦୂରଭାଓ୍ୱତୋଇଚ୍ଚେଓ୍ୱ ଅତ୍ଥୋ। କୁତୋ ପନ ସୁଓ୍ୱିଦୂରଭାଓ୍ୱତୋତି? ଯେ ଅଭାଓ୍ୱିତକାଯା ଅଭାଓ୍ୱିତସୀଲା ଅଭାଓ୍ୱିତଚିତ୍ତା ଅଭାଓ୍ୱିତପଞ୍ଞା, ତତୋ ଏଓ୍ୱ ଅପ୍ପହୀନରାଗଦୋସମୋହା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋଓ୍ୱିଦା ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅଓ୍ୱିନୀତା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅଦସ୍ସାଓ୍ୱିନୋ ଅପ୍ପଟିପନ୍ନା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ଚ, ତତୋ ସୁଓ୍ୱିଦୂରଭାଓ୍ୱତୋ। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଓ୍ୱତା –

''ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣେଚେପି ମେ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ପାଦେ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ, ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗୋ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ଓ୍ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଆରକାଓ୍ୱ ମଯ୍ହଂ, ଅହଞ୍ଚ ତସ୍ସ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଧମ୍ମଂ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ନ ପସ୍ସତୀ''ତି (ଇତିଓ୍ୱୁ। ୯୨)।

ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲା ହି ସଚେପି ସାଯଂ ପାତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକାଓ୍ୱଚରାଓ୍ୱ ସିଯୁଂ, ନ ତେ ତାଓ୍ୱତା ''ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା''ତି ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବା, ତଥା ସତ୍ଥାପି ନେସଂ। ଇତି ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ ଆରକା ଦୂରେତି ଅରହଂ।

''ସମ୍ମା ନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯେ ନିହୀନାସଯା ନରା;

ଆରକା ତେହି ଭଗଓ୍ୱା, ଦୂରେ ତେନାରହଂ ମତୋ''ତି।

ତଥା ଆରକାତି ଅରହଂ, ଆସନ୍ନଭାଓ୍ୱତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କୁତୋ ପନ ଆସନ୍ନଭାଓ୍ୱତୋତି? ଯେ ଭାଓ୍ୱିତକାଯା ଭାଓ୍ୱିତସୀଲା ଭାଓ୍ୱିତଚିତ୍ତା ଭାଓ୍ୱିତପଞ୍ଞା, ତତୋ ଏଓ୍ୱ ପହୀନରାଗଦୋସମୋହା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋଓ୍ୱିଦା ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁଓ୍ୱିନୀତା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଦସ୍ସାଓ୍ୱିନୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ତତୋ ଆସନ୍ନଭାଓ୍ୱତୋ। ଓ୍ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଭଗଓ୍ୱତା –

''ଯୋଜନସତେ ଚେପି ମେ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଓ୍ୱିହରେଯ୍ୟ, ସୋ ଚ ହୋତି ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ କାମେସୁ ନ ତିବ୍ବସାରାଗୋ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସଂଓ୍ୱୁତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ଅଥ ଖୋ ସୋ ସନ୍ତିକେଓ୍ୱ ମଯ୍ହଂ, ଅହଞ୍ଚ ତସ୍ସ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଧମ୍ମଂ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ''ତି (ଇତିଓ୍ୱୁ। ୯୨)।

ତଥାରୂପା ହି ପୁଗ୍ଗଲା ସତ୍ଥୁ ଯୋଜନସହସ୍ସନ୍ତରିକାପି ହୋନ୍ତି, ନ ତାଓ୍ୱତା ତେ ''ସତ୍ଥୁ ଦୂରଚାରିନୋ''ତି ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବା, ତଥା ସତ୍ଥାପି ନେସଂ। ଇତି ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଆରକା ଆସନ୍ନେତି ଅରହଂ।

ଯେ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୁପ୍ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକା;

ଆରକା ତେହି ଆସନ୍ନେ, ତେନାପି ଅରହଂ ଜିନୋ।

ଯେ ଇମେ ରାଗାଦଯୋ ପାପଧମ୍ମା ଯସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ସମ୍ପରାଯିକମ୍ପି ଅନତ୍ଥଂ ଆଓ୍ୱହନ୍ତି। ନିବ୍ବାନଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ

ଏକଂସେନେୱ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭୂତା ଚ, ତେ ଅତ୍ତହିତଂ, ପରହିତଞ୍ଚ ପରିପୂରେତୁଂ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତେହି ସାଧୂହି ଦୂରତୋ ରହିତବ୍ବା ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବା ପହାତବ୍ବାତି ରହା ନାମ, ତେ ଚ ଯସ୍ମା ଭଗୱତୋ ବୋଧିମୂଲେଯେୱ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବସୋ ପହୀନା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା। ଯଥାହ –

''ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରାଗୋ ପହୀନୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ, ସବ୍ବେପି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା''ତି (ପାରା। ୯-୧୦ ଅତ୍ଥତୋ ସମାନଂ)।

ତସ୍ମା ସବ୍ବସୋ ନ ସନ୍ତି ଏତସ୍ସ ରହାତି ଅରହୋତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଓକାରସ୍ସ ସାନୁସାରଂ ଅ-କାରାଦେସଂ କତ୍ୱା ''ଅରହ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାପଧମ୍ମା ରହା ନାମ, ସାଧୂହି ରହିତବ୍ବତୋ;

ତେସଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପହୀନତ୍ତା, ଭଗୱା ଅରହଂ ମତୋ।

ଯେ ତେ ସବ୍ବସୋ ପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧା ପହୀନକିଲେସା ଭାୱିତମଗ୍ଗା ସଚ୍ଛିକତନିରୋଧା ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା, ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ଯେ ଚ ପରିସୁଦ୍ଧପଯୋଗା କଲ୍ୟାଣଜ୍ଝାସଯା ସଦ୍ଧାସୀଲସୁତାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା ପୁଗ୍ଗଲା, ତେହି ନ ରହିତବ୍ବୋ ନ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବୋ, ତେ ଚ ଭଗୱତାତି ଅରହଂ। ତଥା ହି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ସତ୍ଥାରା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକରଣତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମସରୀରେନ ଅୱିରହିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ ଆଯସ୍ମା ପିଙ୍ଗିଯୋ –

''ପସ୍ସାମି ନଂ ମନସା ଚକ୍ଖୁନାୱ,

ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ;

ନମସ୍ସମାନୋ ୱିୱସେମି ରତ୍ତିଂ,

ତେନେୱ ମଞ୍ଞାମି ଅୱିପ୍ପୱାସଂ।

''ସଦ୍ଧା ଚ ପୀତି ଚ ମନୋ ସତି ଚ,

ନାପେନ୍ତିମେ ଗୋତମସାସନମ୍ହା;

ଯଂ ଯଂ ଦିସଂ ୱଜତି ଭୂରିପଞ୍ଞୋ,

ସ ତେନ ତେନେୱ ନତୋହମସ୍ମୀ''ତି। (ସୁ। ନି। ୧୧୪୮-୧୧୪୯);

ତେନେୱ ଚ ତେ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ନ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି। ଯଥାହ –

''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି (ମ। ନି। ୩।୧୨୮; ଅ। ନି। ୧।୨୭୬)।

କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାପି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସତ୍ଥରି ନିଚ୍ଚଲସଦ୍ଧା ଏୱ ହୋନ୍ତି। ଇତି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନେହି ପୁରିସୱିସେସେହି ଅୱିରହିତବ୍ବତୋ, ତେସଞ୍ଚ ଅୱିରହନତୋ ନ ସନ୍ତି ଏତସ୍ସ ରହା ପରିଚ୍ଚଜନକା, ନତ୍ଥି ୱା ଏତସ୍ସ ରହୋ ସାଧୂହି ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବତାତି ଅରହଂ।

''ଯେ ସଚ୍ଛିକତସଦ୍ଧମ୍ମା, ଅରିଯା ସୁଦ୍ଧଗୋଚରା;

ନ ତେହି ରହିତୋ ହୋତି, ନାଥୋ ତେନାରହଂ ମତୋ''ତି।

ରହୋତି ଚ ଗମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭଗୱତୋ ଚ ନାନାଗତୀସୁ ପରିବ୍ଭମନସଙ୍ଖାତଂ ସଂସାରେ ଗମନଂ ନତ୍ଥି କମ୍ମକ୍ଖଯକରେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ

ବୋଧିମୂଲେଯେଓ ସଦ୍ଧସୋ ସସନ୍ତାରସ୍ସ କମ୍ମୱଟ୍ଟସ୍ସ ୱିଦ୍ଧଂସିତତ୍ତା। ଯଥାହ –

''ଯେନ ଦେୱୂପପତ୍ୟସ୍ସ, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ୱା ୱିହଙ୍ଗମୋ;

ଯକ୍ଖତ୍ତଂ ଯେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ ଅବ୍ବଜେ;

ତେ ମୟ୍ହଂ ଆସୱା ଖୀଣା, ୱିଦ୍ଧସ୍ତା ୱିନଳୀକତା''ତି। (ଅ। ନି। ୪।୩୬);

ଏୱଂ ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ରହୋଗମନଂ ଗତୀସୁ ପଚ୍ଚାଜାତୀତିପି ଅରହଂ।

ରହୋ ୱା ଗମନଂ ଯସ୍ସ, ସଂସାରେ ନତ୍ଥି ସବ୍ବସୋ;

ପହୀନଜାତିମରଣୋ, ଅରହଂ ସୁଗତୋ ମତୋ।

ପାସଂସତ୍ତା ୱା ଭଗୱା ଅରହଂ। ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ହି ପସଂସାୟଂ ଅରହ-ସଦ୍ଦଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତି। ପାସଂସଭାୱୋ ଚ ଭଗୱତୋ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣୋ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣାଧିଗତୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ। ତଥା ହେସ ଅନୁତ୍ତରେନ ସୀଲେନ ଅନୁତ୍ତରେନ ସମାଧିନା ଅନୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁତ୍ତରାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ଅସମୋ ଅସମସମୋ ଅପ୍ପଟିମୋ ଅପ୍ପଟିଭାଗୋ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଗୁଣେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ପଣ୍ଡିତପୁରିସେହି ଦେୱେହି ବ୍ରହ୍ମେହି ଭଗୱତା ୱା ପନ ପରିଯୋସାପେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟରୂପୋ। ଇତି ପାସଂସତ୍ତାପି ଭଗୱା ଅରହଂ।

ଗୁଣେହି ସଦିସୋ ନତ୍ଥି, ଯସ୍ମା ଲୋକେ ସଦେୱକେ;

ତସ୍ମା ପାସଂସିଯତ୍ତାପି, ଅରହଂ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମୋ।

ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି –

''ଆରକା ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ, ଆରକା ଚ ୱିଜାନତଂ;

ରହାନଂ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା, ୱିଦୂନମରହେୟ୍ୟତୋ;

ଭୱେସୁ ଚ ରହାଭାୱା, ପାସଂସା ଅରହଂ ଜିନୋ''ତି।

୧୩୧।ସମ୍ମାତି ଅୱିପରୀତଂ। ସାମନ୍ତି ସଯମେୱ। ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ହି ଏତ୍ଥ ସଂ-ସଦ୍ଦୋ ''ସଯ''ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବୋଧକୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସବ୍ବଧମ୍ମାନନ୍ତି ଅନୱସେସାନଂ ଞେୟ୍ୟଧମ୍ମାନଂ। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବଧମ୍ମାୱବୋଧୋ ଲବ୍ଭତୀତି? ଏକଦେସସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣତୋ। ପଦେସଗ୍ଗହଣେ ହି ଅସତି ଗହେତବ୍ବସ୍ସ ନିପ୍ପଦେସତାୱ ୱିଞ୍ଞାଯତି ଯଥା ''ଦିକ୍ଖିତୋ ନ ଦଦାତୀ''ତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥୱିସେସାନପେକ୍ଖା କତ୍ତରି ଏୱ ବୁଦ୍ଧସଦ୍ଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା କମ୍ମୱଚନିଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱତୋ। ''ସମ୍ମା ସାମଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ହି ଇଧ ସଦ୍ଦତୋ ଲବ୍ଭତି, ''ସବ୍ବଧମ୍ମାନ''ନ୍ତି ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଲବ୍ଭମାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ବୁଜ୍ଝନକିରିଯା ଅୱିସଯା ଯୁଜ୍ଜତି।

ଇଦାନି ତସ୍ସା ୱିସଯଂ ''ସବ୍ବଧମ୍ମେ''ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟେ ଧମ୍ମେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟେତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ଜାନିତବ୍ବେ। କେ ପନ ତେତି? ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେ। ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟତୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଭାୱତୋ ବୁଜ୍ଝି। ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ, ଅଧିଗମକ୍ଖଣେ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ, ଅପରଭାଗେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦୀହି ଅଞ୍ଞାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତୋ ପରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟେ ଧମ୍ମେତି ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚମାହ। ପହାତବ୍ବେତି ସମୁଦଯପକ୍ଖିଯେ। ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବେତି ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ ପନ ସୋପାଦିସେସାଦିକଂ ପରିଯାଯସିଦ୍ଧଂ ଭେଦଂ ଗହେତ୍ୱା କତୋ, ଉଦ୍ଦେସୋ ୱା ଅଯଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମାନନ୍ତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ''ଚକ୍ଖୁଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦି। ଉଦ୍ଦେସୋ ଚ ଅୱିନିଚ୍ଛିତତ୍ଥପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ କରୀଯତି। ଉଦ୍ଦେସେନ ହି ଉଦ୍ଦିସିଯମାନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥିତାମତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଅପରିଚ୍ଛେଦେନ ବହୁୱଚନେନ ୱୁତ୍ତଂ ଯଥା ''ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ଧମ୍ମା, ଅସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୭-୮)। ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବେତି ୱା ଫଲୱିମୁତ୍ତୀନମ୍ପି

ଗହଣଂ, ନ ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱାତି ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ଏୱଞ୍ଚ ଭାୱେତବ୍ବେତି ଏତ୍ଥ ଝାନାନମ୍ପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଗାଥାଯଂ ଭାୱେତବ୍ବଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ, ତେନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବସ୍ସ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମୀତି ଯସ୍ମା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ମଯା ବୁଦ୍ଧାନି, ସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତଞ୍ଚ କିଞ୍ଚି ଞେଯ୍ୟଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସବ୍ବମ୍ପି ଞେଯ୍ୟଂ ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମି, ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୩୨। ଏୱଂ ସଚ୍ଚୱସେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତଧମ୍ମେହି, ଖନ୍ଧାଦୀହି ଚ ସଚ୍ଚୱସେନେୱ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପି ଚା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ମୂଲକାରଣଭାୱେନାତି ସନ୍ତେସୁପି ଅୱିଜ୍ଜାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ କାରଣେସୁ ତେସମ୍ପି ମୂଲଭୂତକାରଣଭାୱେନ। ତଣ୍ହା ହି କମ୍ମସ୍ସ ୱିଚିତ୍ତଭାୱହେତୁତୋ, ସହାଯଭାୱୂପଗମନତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖୱିଚିତ୍ତତାଯ ପଧାନକାରଣଂ। ସମୁଟ୍ଠାପିକାତି ଉପ୍ପାଦିକା। ପୁରିମତଣ୍ହାତି ପୁରିମଭୱସିଦ୍ଧା ତଣ୍ହା। ଉଭିନ୍ନନ୍ତି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ , ତଂସମୁଦଯସ୍ସ ଚ। ଅପ୍ପୱତ୍ତୀତି ଅପ୍ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ। ନିରୋଧପଜାନନାତି ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୱସେନ ନିରୋଧସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝନା। ଏକେକପଦୁଦ୍ଧାରେନାତି ''ଚକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁସମୁଦଯୋ''ତିଆଦିନା ଏକେକକୋଟ୍ଠାସନିଦ୍ଧାରଣେନ । ତଣ୍ହାଯପି ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଭାୱସବ୍ଭାୱତୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ଚ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚସଙ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ରୂପତଣ୍ହାଦଯୋ ଛ ତଣ୍ହାକାଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କସିଣାନୀତି କସିଣଜ୍ଝାନାନି। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରାତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କୋଟ୍ଠାସା, ତଦାରମ୍ମଣଜ୍ଝାନାନି ଚ। ନୱ ଭୱାତି କାମଭୱାଦଯୋ ତଯୋ, ସଞ୍ଞୀଭୱାଦଯୋ ତଯୋ, ଏକୱୋକାରଭୱାଦଯୋ ତଯୋତି ନୱ ଭୱା। ଚତ୍ତାରି ଝାନାନୀତି ଅଗ୍ଗହିତାରମ୍ମଣୱିସେସାନି ଚତ୍ତାରି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି, ୱିପାକଜ୍ଝାନାନଂ ୱା ଏତଂ ଗହଣଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଭୂତା ତଣ୍ହା ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହାତି ୱେଦିତବ୍ବା। କିରିଯଧମ୍ମାନଂ ପନ ଯତ୍ଥ ତେ ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ କାରଣଭୂତା।

ଅନୁବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପତୋ ବୁଦ୍ଧୋ। ତେନାତି ତସ୍ମା। ଯସ୍ମା ସାମଞ୍ଞତୋ, ୱିସେସତୋ ଚ ଏକେକପଦୁଦ୍ଧାରେନ ସବ୍ବଧମ୍ମେ ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। କିନ୍ତି ଆହ ''ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା''ତି, ସବ୍ବସ୍ସପି ଞେଯ୍ୟସ୍ସ ସବ୍ବାକାରତୋ ଅୱିପରୀତଂ ସଯମେୱ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନାସ୍ସ ପରୋପଦେସରହିତସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନ ସବ୍ବଧମ୍ମାୱବୋଧନସମତ୍ଥସ୍ସ ଆକଙ୍ଖପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିନୋ ଅନାୱରଣଞାଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅଧିଗମୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ନନୁ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅନାୱରଣଞାଣଂ, ଅଞ୍ଞଥା ''ଛ ଅସାଧାରଣଞାଣାନି ବୁଦ୍ଧଞାଣାନୀ''ତି (ପଟି। ମ। ମାତିକା ୧।୭୩) ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟାତି? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ୱିସଯପୱତ୍ତିଭେଦୱସେନ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଏକସ୍ସେୱ ଞାଣସ୍ସ ଦ୍ୱିଧା ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏକମେୱ ହି ତଂ ଞାଣଂ ଅନୱସେସସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତସମ୍ମୁତିଧମ୍ମୱିସଯତାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତତ୍ଥ ଚ ଆୱରଣାଭାୱତୋ ନିସ୍ସଙ୍ଗଚାରମୁପାଦାଯ ''ଅନାୱରଣଞାଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାହ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ''ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଖତମସଙ୍ଖତଂ ଅନୱସେସଂ ଜାନାତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତତ୍ଥ ଆୱରଣଂ ନତ୍ଥୀତି ଅନାୱରଣଞାଣ''ନ୍ତିଆଦି (ପଟି। ମ। ୧।୧୧୯)। ତସ୍ମା ନତ୍ଥି ନେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ଭେଦୋ, ଏକନ୍ତେନ ଚେତଂ ଏୱମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାନାୱରଣଞାଣାନଂ ସାଧାରଣତା, ଅସବ୍ବଧମ୍ମାରମ୍ମଣତା ଚ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ନ ହି ଭଗୱତୋ ଞାଣସ୍ସ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଆୱରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଅନାୱରଣଞାଣସ୍ସ ଚ ଅସବ୍ବଧମ୍ମାରମ୍ମଣଭାୱେ ଯତ୍ଥ ତଂ ନ ପୱତ୍ତତି, ତତ୍ଥାୱରଣସବ୍ଭାୱତୋ ଅନାୱରଣଭାୱୋଯେୱ ନ ସିଯା। ଅଥ ୱା ପନ ହୋତୁ ଅଞ୍ଞମେୱ ଅନାୱରଣଞାଣଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତୋ, ଇଧ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତୱୁତ୍ତିତାଯ ଅନାୱରଣଞାଣନ୍ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତସ୍ସ ଚାଧିଗମେନ ଭଗୱା ''ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସବ୍ବୱିଦୂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି ନ ସକିଂଯେୱ ସବ୍ବଧମ୍ମାୱବୋଧତୋ। ତଥା ଚ ୱୁତ୍ତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୨) ''ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବୋଧିଯା ମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି। ସବ୍ବଧମ୍ମାୱବୋଧନସମତ୍ଥଞାଣସମଧିଗମେନ ହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତାନେ ଅନୱସେସଧମ୍ମେ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥତା ଅହୋସୀତି।

ଏତ୍ଥାହ – କିଂ ପନିଦଂ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତମାନଂ ସକିଂଯେୱ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱିସଯେ ପୱତ୍ତତି, ଉଦାହୁ କମେନାତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାୱ ସକିଂଯେୱ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱିସଯେ ପୱତ୍ତତି, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାଦିଭେଦଭିନ୍ନାନଂ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ, ଅସଙ୍ଖତସମ୍ମୁତିଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ଏକଜ୍ଝଂ ଉପଟ୍ଠାନେ ଦୂରତୋ ଚିତ୍ତପଟଂ ପେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ପଟିୱିଭାଗେନାୱବୋଧୋ ନ ସିଯା, ତଥା ଚ ସତି ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା''ତି ୱିପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅନତ୍ତାକାରେନ ୱିଯ ସବ୍ବଧମ୍ମା ଅନିରୂପିତରୂପେନ ଭଗୱତୋ ଞାଣସ୍ସ ୱିସଯା ହୋନ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ଯେପି ''ସବ୍ବଞେଯ୍ୟଧମ୍ମାନଂ ଠିତଲକ୍ଖଣୱିସଯଂ ୱିକପ୍ପରହିତଂ ସବ୍ବକାଲଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତି, ତେନ ତେ 'ସବ୍ବୱିଦୂ'ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା 'ଚରଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ, ତିଟ୍ଠନ୍ତୋପି ସମାହିତୋ'ତି ଇଦମ୍ପି ୱଚନଂ ସୁୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ୱୁତ୍ତଦୋସାନାତିୱତ୍ତି, ଠିତଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣତାଯ ଚ ଅତୀତାନାଗତସମ୍ମୁତିଧମ୍ମାନଂ ତଦଭାୱତୋ ଏକଦେସୱିସଯମେୱ ଭଗୱତୋ ଞାଣଂ ସିଯା। ତସ୍ମା ସକିଂଯେୱ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି।

ଅଥ କମେନ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱିସଯେ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତି? ଏୱମ୍ପି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ନ ହି ଜାତିଭୂମିସଭାୱାଦିୱସେନ, ଦିସାଦେସକାଲାଦିୱସେନ ଚ ଅନେକଭେଦଭିନ୍ନେ ଞେଯ୍ୟେ କମେନ ଗୟ୍ହମାନେ ତସ୍ସ ଅନୱସେସପଟିୱେଧୋ ସମ୍ଭୱତି, ଅପରିଯନ୍ତଭାୱତୋ ଞେଯ୍ୟସ୍ସ। ଯେ ପନ ''ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱିସଂୱାଦନତୋ ଞେଯ୍ୟସ୍ସ ଏକଦେସଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା 'ସେସେପି ଏୱ'ନ୍ତି ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱୱତ୍ଥାପନେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ ଭଗୱା, ତଞ୍ଚ ଞାଣଂ ନ ଅନୁମାନିକଂ ସଂସଯାଭାୱତୋ। ସଂସଯାନୁବଦ୍ଧଂ ହି ଲୋକେ ଅନୁମାନଞାଣ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସ୍ସ ହି ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱେ ଅତ୍ଥାୱିସଂୱାଦନେନ ଞେଯ୍ୟସ୍ସ ଏକଦେସଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ''ସେସେପି ଏୱ''ନ୍ତି ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱୱତ୍ଥାପନସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଯଞ୍ହି ତଂ ସେସଂ, ତଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତି।

ଅଥ ତମ୍ପି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ସେସଭାୱୋ ଏୱ ନ ସିଯାତି? ସବ୍ବମେତଂ ଅକାରଣଂ। କସ୍ମା ? ଅୱିସଯୱିଚାରଣଭାୱତୋ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ଭଗୱତା ''ବୁଦ୍ଧୱିସଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଯୋ ଚିନ୍ତେଯ୍ୟ, ଉମ୍ମାଦସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା''ତି (ଅ। ନି। ୪।୭୭)। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ – ଯଂକିଞ୍ଚି ଭଗୱତା ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତଂ ସକଲଂ, ଏକଦେସୋ ୱା, ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତୱୁତ୍ତିତାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତି, ନିଚ୍ଚସମାଧାନଞ୍ଚ ୱିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ। ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତସ୍ସ ଚ ସକଲସ୍ସ ଅୱିସଯଭାୱେ ତସ୍ସ ଆକଙ୍ଖପ୍ପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିତା ନ ସିଯା, ଏକନ୍ତେନେୱ ସା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଆୱଜ୍ଜନପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ଆକଙ୍ଖପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ମନସିକାରପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦପ୍ପଟିବଦ୍ଧା''ତି ୱଚନତୋ। ଅତୀତାନାଗତୱିସଯମ୍ପି ଭଗୱତୋ ଞାଣଂ ଅନୁମାନାଗମତକ୍କଗ୍ଗହଣୱିରହିତତ୍ତା ପଚ୍ଚକ୍ଖମେୱ।

ନନୁ ଚ ଏତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଯଦା ସକଲଂ ଞାତୁଂ ଇଚ୍ଛିତଂ, ତଦା ସକିଂଯେୱ ସକଲୱିସଯତାଯ ଅନିରୂପିତରୂପେନ ଭଗୱତୋ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତେଯ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଦୋସାନାତିୱତ୍ତିଯେୱାତି? ନ, ତସ୍ସ ୱିସୋଧିତତ୍ତା। ୱିସୋଧିତୋ ହି ସୋ ବୁଦ୍ଧୱିସଯୋ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ପଚୁରଜନଞାଣସମାନୱୁତ୍ତିତାଯ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଞାଣସ୍ସ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟତା ନ ସିଯା। ତସ୍ମା ସକଲଧମ୍ମାରମ୍ମଣମ୍ପି ତଂ ଏକଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ୱିଯ ସୁୱୱତ୍ଥାପିତେଯେୱ ତେ ଧମ୍ମେ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଯାୱତକଂ ଞେଯ୍ୟଂ, ତାୱତକଂ ଞାଣଂ। ଯାୱତକଂ ଞାଣଂ, ତାୱତକଂ ଞେଯ୍ୟଂ। ଞେଯ୍ୟପରିଯନ୍ତିକଂ ଞାଣଂ, ଞାଣପରିଯନ୍ତିକଂ ଞେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ମହାନି। ୬୯; ଚୂଳନି। ମୋଘରାଜମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୮୫; ପଟି। ମ। ୩।୫)। ଏୱମେକଜ୍ଝଂ, ୱିସୁଂ, ସକିଂ, କମେନ ୱା ଇଚ୍ଛାନୁରୂପଂ ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ।

୧୩୩।ୱିଜ୍ଜାହୀତି ଏତ୍ଥ ୱିନ୍ଦିଯଂ ୱିନ୍ଦତୀତି ୱିଜ୍ଜା, ଯଥାୱତୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନୋ ୱା ପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ୱିଜ୍ଜା, ତମୋକ୍ଖନ୍ଧାଦିକସ୍ସ ପଦାଲନଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ଏୱ ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯସ୍ସ ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନପି ୱିଜ୍ଜା। ସମ୍ପନ୍ନତ୍ତାତି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା, ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା ୱା, ଅୱିକଲତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତିସ୍ସନ୍ନଂ, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଚ ୱିଜ୍ଜାନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ ଗହଣଂ ୱିନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯୱସେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସତ୍ତ ସଦ୍ଧମ୍ମା ନାମ ସଦ୍ଧା ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ବାହୁସଚ୍ଚଂ ୱୀରିଯଂ ସତି ପଞ୍ଞା ଚ। ଯେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧୋ ହୋତୀ''ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୧୦।୧୧)। ଚତ୍ତାରି ଝାନାନୀତି ଯାନି କାନିଚି ଚତ୍ତାରି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ସୀଲାଦଯୋ ପନ୍ନରସେୱ ''ଚରଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଇମେଯେୱ ହୀ''ତିଆଦି । ତେନ ତେସଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହତୋ ନିବ୍ବାନୁପଗମନେ ଏକଂସତୋ ସାଧନଭାୱମାହ। ଇଦାନି ତଦତ୍ଥସାଧନାଯ ଆଗମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯଥାହା''ତିଆଦିମାହ। ଭଗୱାତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ନନୁ ଚାଯଂ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦା ସାୱକେସୁପି ଲବ୍ଭତୀତି? କିଞ୍ଚାପି ଲବ୍ଭତି, ନ ପନ ତଥା, ଯଥା ଭଗୱତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପଦା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଚରଣଧମ୍ମପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା କରୁଣାବ୍ରହ୍ମୱିହାରସ୍ସ, ସୋ ଚେତ୍ଥ ମହଗ୍ଗତଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ସାଧାରଣଭାୱୋତି ଆହ ''ଚରଣସମ୍ପଦା ମହାକାରୁଣିକତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତା''ତି। ଯଥା ସତ୍ତାନଂ ଅନତ୍ଥଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅତ୍ଥେ ନିଯୋଜନଂ ପଞ୍ଞାଯ ୱିନା ନ ହୋତି, ଏୱଂ ନେସଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଜାନନଂ ସତ୍ଥୁ କରୁଣାଯ ୱିନା ନ ହୋତୀତି ଉଭଯମ୍ପି ଉଭଯତ୍ଥ ସକିଚ୍ଚକମେୱ ସିଯା। ଯତ୍ଥ ପନ ଯସ୍ସା ପଧାନଭାୱୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ତଂ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ଯଥା ଅଞ୍ଞୋପି ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ତେନ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱାଯଂ ଆୱେଣିକା ପଟିପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସା ପନାଯଂ ସତ୍ଥୁ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦା ସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନିକତାଯ ସାୱକାନଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଏକନ୍ତକାରଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତେନସ୍ସା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପଦାଯ ସତ୍ଥୁ ପଞ୍ଞାମହତ୍ତଂ ପକାସିତଂ ହୋତି, ଚରଣସମ୍ପଦାଯ କରୁଣାମହତ୍ତଂ। ତେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତି, କରୁଣାଯ ଧମ୍ମସଂୱିଭାଗୋ। ପଞ୍ଞାଯ ସଂସାରଦୁକ୍ଖନିବ୍ବିଦା, କରୁଣାଯ ସଂସାରଦୁକ୍ଖସହନଂ। ପଞ୍ଞାଯ ପରଦୁକ୍ଖପରିଜାନନଂ, କରୁଣାଯ ପରଦୁକ୍ଖପତିକାରାରମ୍ଭୋ। ପଞ୍ଞାଯ ପରିନିବ୍ବାନାଭିମୁଖଭାୱୋ, କରୁଣାଯ ତଦଧିଗମୋ। ପଞ୍ଞାଯ ସଯଂ ତରଣଂ, କରୁଣାଯ ପରେସଂ ତାରଣଂ। ପଞ୍ଞାଯ ବୁଦ୍ଧଭାୱସିଦ୍ଧି, କରୁଣାଯ ବୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚସିଦ୍ଧି। କରୁଣାଯ ୱା ବୋଧିସତ୍ତଭୂମିଯଂ ସଂସାରାଭିମୁଖଭାୱୋ, ପଞ୍ଞାଯ ତତ୍ଥ ଅନଭିରତି। ତଥା

କରୁଣାଯ ପରେସଂ ଅଭିଂସାପନଂ , ପଞ୍ଞାଯ ସଯଂ ପରେହି ଅଭାଯନଂ। କରୁଣାଯ ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି, ପଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ପରଂ ରକ୍ଖତି। ତଥା କରୁଣାଯ ଅପରନ୍ତପୋ, ପଞ୍ଞାଯ ଅନତ୍ତନ୍ତପୋ। ତେନ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲଭାଵୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ତଥା କରୁଣାଯ ଲୋକନାଥତା, ପଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ତନାଥତା। କରୁଣାଯ ଚସ୍ସ ନିନ୍ନତାଭାଵୋ, ପଞ୍ଞାଯ ଉନ୍ନମାଭାଵୋ। ତଥା କରୁଣାଯ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଜନିତାନୁଗ୍ଗହୋ ପଞ୍ଞାନୁଗତତ୍ତା ନ ଚ ନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଵିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ, ପଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଵିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ କରୁଣାନୁଗତତ୍ତା ନ ଚ ନ ସବ୍ବସତ୍ତାନୁଗ୍ଗହାଯ ପଵତ୍ତୋ। ଯଥା ହି କରୁଣା ଭଗଵତୋ ସିନେହସୋକଵିରହିତା, ଏଵଂ ପଞ୍ଞା ଅହଂକାରମମଂକାରଵିନିମୁତ୍ତାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଵିସୋଧିତା ପରମଵିସୁଦ୍ଧା ଗୁଣଵିସେସା ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦାହି ପକାସିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୧୩୪।ଗମନମ୍ପି ହି ଗତନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି ‘‘ଗତେ ଠିତେ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୪; ୨।୩୭୬)। ସୋଭନନ୍ତି ସୁଭଂ। ସୁଭଭାଵୋ ଵିସୁଦ୍ଧତାଯ, ଵିସୁଦ୍ଧତା ଦୋସଵିଗମେନାତି ଆହ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧମନଵଜ୍ଜ’’ନ୍ତି। ଗମନଞ୍ଚ ନାମ ବହୁଵିଧନ୍ତି ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ ଗମନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅରିଯମଗ୍ଗୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ହି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଗତି ଅଧିଗମୋତି କତ୍ଵା ‘‘ଗତଂ, ଗମନ’’ନ୍ତି ଚ ଵୁଚ୍ଚତି। ଇଦାନି ତସ୍ସେଵ ଗହଣେ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତେନ ହେସା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଖେମଂ ଦିସନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ଅସଜ୍ଜମାନୋତି ପରିପନ୍ଥାଭାଵେନ ସୁଗତିଗମନେପି ଅସଜ୍ଜନ୍ତୋ ସଙ୍ଗଂ ଅକରୋନ୍ତୋ, ପଗେଵ ଇତରତ୍ଥ। ଅଥ ଵା ଏକାସନେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଖିପ୍ପଭିଞ୍ଞାଵସେନେଵ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ମଗ୍ଗାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧଭାଵତୋ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଅସଜ୍ଜନ୍ତୋ ଗତୋ। ଯଂ ଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସବ୍ବମନତ୍ଥଂ ଅପହରତି, ସବ୍ବଞ୍ଚ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଵହତି, ତଦେଵ ସୋଭନଂ ନାମ। ତେନ ଚ ଭଗଵା ଗତୋତି ଆହ ‘‘ଇତି ସୋଭନଗମନତ୍ତା ସୁଗତୋ’’ତି ସୋଭନତ୍ଥୋ ସୁ-ସଦ୍ଦୋତି କତ୍ଵା।

ଅସୁନ୍ଦରାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଵତ୍ତୀନଂ ଅଭାଵତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖତ୍ତା ଏକନ୍ତତୋ ସୁନ୍ଦରଂ ନାମ ଅସଙ୍ଖତା ଧାତୂତି ଆହ ‘‘ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚେସ ଠାନଂ ଗତୋ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି। ତେନାହ ଭଗଵା ‘‘ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୨୧୫; ଧ। ପ। ୨୦୩-୨୦୪)। ସମ୍ମାତି ସୁଟ୍ଠୁ। ସୁଟ୍ଠୁ ଗମନଞ୍ଚ ନାମ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅନଭିଭୂତସ୍ସ ଗମନନ୍ତି ଆହ ‘‘ପହୀନେ କିଲେସେ ପୁନ ଅପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତି। ଇଦଞ୍ଚ ସିଖାପ୍ପତ୍ତଂ ସମ୍ମାଗମନଂ, ଯାଯ ଆଗମନୀଯପଟିପଦାଯ ସିଦ୍ଧଂ, ସାପି ସମ୍ମାଗମନମେଵାତି ଏଵମ୍ପି ଭଗଵା ସୁଗତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସମ୍ମା ଵା ଗତୋ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯା ସମ୍ପାପନେ ଅଵିପରୀତପଟିପତ୍ତିଯା। ‘‘ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ହିତସୁଖମେଵ କରୋନ୍ତୋ’’ତି ଏତେନ ମହାବୋଧିଯା ପଟିପଦା ଅଵିଭାଗେନ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବଦା ହିତସୁଖାଵହଭାଵେନେଵ ପଵତ୍ତତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ସସ୍ସତଂ ଉଚ୍ଛେଦନ୍ତି ଇମେ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗତୋ’’ତି ଏତେନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଗତିଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘କାମସୁଖଂ ଅତ୍ତକିଲମଥନ୍ତି ଇମେ ଅନୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗତୋ’’ତି ଏତେନ ଅରିଯମଗ୍ଗଗତିଂ ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ରାତି ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଯୁତ୍ତସ୍ସେଵ ଭାସନେ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବେ, ସାଧେତବ୍ବେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମଂ। ଅଭୂତନ୍ତି ଅଭୂତତ୍ଥଂ। ଅତ୍ଥମୁଖେନ ହି ଵାଚାଯ ଅଭୂତତା, ଭୂତତା ଵା। ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ତସ୍ସେଵ ଵେଵଚନଂ। ଅଭୂତନ୍ତି ଵା ଅସନ୍ତଂ ଅଵିଜ୍ଜମାନଂ। ଅତଚ୍ଛନ୍ତି ଅତଥାକାରଂ ଅଞ୍ଞଥାସନ୍ତଂ। ଅନତ୍ଥସଞ୍ହିତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକେନ, ସମ୍ପରାଯିକେନ ଵା ଅନତ୍ଥେନ ସଞ୍ହିତଂ, ଅନତ୍ଥାଵହଂ। ନ ଅତ୍ଥୋତି ଅନତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ, ଅଭାଵୋ ଚ, ତେନ ସଞ୍ହିତଂ, ପିସୁଣଵାଚଂ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏଵମେତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସାପି ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମା ଵାଚା ସୀଲଵନ୍ତଂ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲୋ’’ତି, ଅଚଣ୍ଡାଲାଦିମେଵ ‘‘ଚଣ୍ଡାଲୋ’’ତିଆଦିନା ଭାସମାନସ୍ସ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଦୁତିଯା ଦୁସ୍ସୀଲଂ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲୋ’’ତି, ଚଣ୍ଡାଲାଦିମେଵ ‘‘ଚଣ୍ଡାଲୋ’’ତିଆଦିନା ଅଵିନଯେନ ଭାସମାନସ୍ସ। ତତିଯା ନେରଯିକାଦିକସ୍ସ ନେରଯିକାଦିଭାଵଵିଭାଵନୀକଥା ଯଥା ‘‘ଆପାଯିକୋ ଦେଵଦତ୍ତୋ ନେରଯିକୋ’’ତିଆଦିକା (ଚୂଳଵ। ୩୪୮)। ଚତୁତ୍ଥୀ ‘‘ଵେଦଵିହିତେନ ଯଞ୍ଞଵିଧିନା ପାଣାତିପାତାଦିକତଂ ସୁଗତିଂ ଆଵହତୀ’’ତି ଲୋକସ୍ସ ବ୍ୟାମୋହନକଥା। ପଞ୍ଚମୀ ଭୂତେନ ପେସୁଞ୍ଞୂପସଂହାରାଦିକଥା। ଛଟ୍ଠା ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଵତ୍ତିତା ଦାନସୀଲାଦିକଥା ଵେଦିତବ୍ବା। ଏଵଂ ସମ୍ମା ଗଦତ୍ତାତି ଯଥାଵୁତ୍ତଂ ଅଭୂତାଦିଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ତତୋ ଏଵ ସମ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ଗଦନତୋ ସୁଗତୋ ଦ-କାରସ୍ସ ତ-କାରଂ କତ୍ଵା। ଆପାଥଗମନମତ୍ତେନ କସ୍ସଚି ଅପ୍ପିଯମ୍ପି ହି ଭଗଵତୋ ଵଚନଂ ପିଯଂ ମନାପମେଵ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଯା ଲୋକସ୍ସ ହିତସୁଖାଵହତ୍ତା।

ଅପିଚ ସୋଭନଂ ଗତଂ ଗମନଂ ଏତସ୍ସାତି ସୁଗତୋ। ଭଗଵତୋ ହି ଵେନେଯ୍ୟଜନୁପସଙ୍କମନଂ ଏକନ୍ତେନ ତେସଂ ହିତସୁଖନିପ୍ଫାଦନତୋ ସୋଭନଂ ଭଦ୍ଦକଂ । ତଥା ଲକ୍ଖଣାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପଟିମଣ୍ଡିତରୂପକାଯତାଯ
ଦୁତଵିଲମ୍ବିତଖଲିତାନୁକଡ୍ଢନନିପ୍ପୀଳନୁକ୍କୁଟିକକୁଟିଲାକୁଲତାଦିଦୋସରହିତଵିଲାସିତରାଜହଂସଵସଭଵାରଣମିଗରାଜଗମନଂ କାଯଗମନଂ, ଞାଣଗମନଞ୍ଚ ଵିପୁଲନିମ୍ମଲକରୁଣାସତିଵୀରିଯାଦିଗୁଣଵିସେସସହିତଂ ଅଭିନୀହାରତୋ ଯାଵ ମହାବୋଧି ଅନଵଜ୍ଜତାଯ, ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖାଵହତାଯ ଚ ସୋଭନମେଵ। ଅଥ ଵା ସଯମ୍ଭୂଞାଣେନ ସକଲମ୍ପି ଲୋକଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯଵସେନ ପରିଜାନନ୍ତୋ ସମ୍ମା ଗତୋ ଅଵଗତୋତି ସୁଗତୋ। ତଥା ଲୋକସମୁଦଯଂ ପହାନାଭିସମଯଵସେନ ପଜହନ୍ତୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତଂ ଆପାଦେନ୍ତୋ ସମ୍ମା ଗତୋ ଅତୀତୋତି ସୁଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯଵସେନ ସମ୍ମା ଗତୋ ଅଧିଗତୋତି ସୁଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଭାଵନାଭିସମଯଵସେନ ସମ୍ମା ଗତୋ

ପଟିପନ୍ନୋତି ସୁଗତୋ। ତଥା ଯଂ ଇମସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା, ସଙ୍ଗଂ ତଂ ହତ୍ଥତଲେ ଆମଲକଂ ୱିଯ ସମ୍ମା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଗତୋ ଅବୁଜ୍ଝିତ୍ଥାସୀତି ସୁଗତୋ।

୧୩୫।ସବ୍ବଥାତି ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ। ଯୋ ଯୋ ଲୋକୋ ଯଥା ଯଥା ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଥା ତଥା। ତେ ପନ ପକାରେ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଭାୱତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଭାୱତୋତି ଦୁକ୍ଖସଭାୱତୋ। ସବ୍ବୋ ହି ଲୋକୋ ଦୁକ୍ଖସଭାୱୋ। ଯଥାହ ''ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା''ତି (ମହାୱ। ୧୪; ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୭)। ସମୁଦଯତୋତି ଯତୋ ସୋ ସମୁଦେତି, ତତୋ ତଣ୍ହାଦିତୋ। ନିରୋଧତୋତି ଯତ୍ଥ ସୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତତୋ ୱିସଙ୍ଖାରତୋ। ନିରୋଧୂପାଯତୋତି ଯେନ ୱିଧିନା ସୋ ନିରୋଧୋ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ତତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗତୋ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପକାରସ୍ସ ଅଭାୱା।

ଇତି ''ସବ୍ବଥା ଲୋକଂ ଅୱେଦୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତଦତ୍ଥସାଧକଂ ସୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯତ୍ଥ ଖୋ ଆୱୁସୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ''ନ ଜାଯତୀ''ତିଆଦିନା ଉଜୁକଂ ଜାତିଆଦୀନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ନ ଚୱତି ନ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ଅପରାପରଂ ଚୱନୁପପଜ୍ଜନାନି ପଟିକ୍ଖିପତି। କେଚି ପନ ''ନ ଜାଯତୀତିଆଦି ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରଂ ଓପପାତିକୱସେନା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତନ୍ତି ଜାତିଆଦିରହିତଂ। ଗମନେନାତି ପଦସା ଗମନେନ। ଞାତେଯ୍ୟନ୍ତି ଜାନିତବ୍ବଂ। ''ଞାତାଯ''ନ୍ତି ୱା ପାଠୋ, ଞାତା ଅଯଂ ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

କାମଂ ପାଦଗମନେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସନ୍ତଂ ଞାତୁଂ, ଦଟ୍ଠୁଂ, ପତ୍ତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା, ଅପିଚ ପରିମିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ତଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେମୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅପିଚା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସସଞ୍ଞିମ୍ହୀତି ସଞ୍ଞାସହିତେ। ତତୋ ଏୱ ସମନକେ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ। ଅୱିଞ୍ଞାଣକେ ପନ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନରୂପସମୁଦାଯମତ୍ତେ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲୋକନ୍ତି ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ। ଲୋକନିରୋଧନ୍ତି ତସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ନିରୁଜ୍ଝନଂ, ନିବ୍ବାନମେୱ ୱା। ଅଦେସମ୍ପି ହି ତଂ ଯେସଂ ନିରୋଧୋ, ତେସଂ ୱସେନ ଉପଚାରତୋ, ଦେସତୋପି ନିଦ୍ଦିସୀଯତି ଯଥା ''ଚକ୍ଖୁଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ପହୀଯମାନା ପହୀଯତି, ଏତ୍ଥ ନିରୁଜ୍ଝମାନା ନିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୧; ମ। ନି। ୧।୧୩୪; ୱିଭ। ୨୦୪)।

ଗମନେନାତି ପାକତିକଗମନେନ। ଲୋକସ୍ସନ୍ତୋତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତକିରିଯାହେତୁଭୂତଂ ନିବ୍ବାନଂ। କୁଦାଚନନ୍ତି କଦାଚିପି। ଅପତ୍ୱାତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ଅନଧିଗନ୍ତ୍ୱା। ପମୋଚନନ୍ତି ପମୁତ୍ତି ନିସ୍ସରଣଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଲୋକସ୍ସନ୍ତଂ ଅପତ୍ୱା ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ମୁତ୍ତି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା। ହୱେତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଲୋକୱିଦୂତି ସଭାୱାଦିତୋ ସବ୍ବଂ ଲୋକଂ ଜାନନ୍ତୋ। ସୁମେଧୋତି ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞୋ। ଲୋକନ୍ତଗୂତି ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯେନ ଲୋକଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପହାନାଭିସମଯେନ ଲୋକନ୍ତଗୂ। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସସ୍ସ ପରିନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ୱୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ। ସବ୍ବେସଂ କିଲେସାନଂ ସମିତତ୍ତା, ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମାନଂ ୱା ଅଭିସମିତତ୍ତା ସମିତାୱୀ। ନାସୀସତି ନ ପତ୍ଥେତି। ଯଥା ଇମଂ ଲୋକଂ, ଏୱଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା।

୧୩୬। ଏୱଂ ଯଦିପି ଲୋକୱିଦୁତା ଅନୱସେସତୋ ଦସ୍ସିତା ସଭାୱତୋ ଦସ୍ସିତତ୍ତା, ଲୋକୋ ପନ ଏକଦେସେନେୱ ୱୁତ୍ତୋତି ତଂ ଅନୱସେସତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପିଚ ତଯୋ ଲୋକା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ସମୂହୋ, ସନ୍ତାନୋ ଚ ସତ୍ତଲୋକୋ। ରୂପାଦୀସୁ ସତ୍ତୱିସତ୍ତତାଯ ସତ୍ତୋ, ଲୋକୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ କୁସଲାକୁସଲଂ, ତବ୍ବିପାକୋ ଚାତି ଲୋକୋତି। ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧାନଂ ରୂପାଦୀନଂ ସମୂହୋ, ସନ୍ତାନୋ ଚ ଓକାସଲୋକୋ ଲୋକିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତସା, ଥାୱରା ଚ, ତେସଞ୍ଚ ଓକାସଭୂତୋତି। ତଦାଧାରତାଯ ହେସ ''ଭାଜନଲୋକୋ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉଭଯେପି ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ ପଚ୍ଚଯେହି ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତି, ଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ଚାତି। ଆହାରଟ୍ଠିତିକାତି ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତିକା, ପଚ୍ଚଯାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ଆହାର-ସଦ୍ଦୋ ''ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯା''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) ୱିଯ। ଏୱଂ ହି ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା''ତି ଇମିନା ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାପି ପରିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ସା ପନାଯଂ ଆହାରଟ୍ଠିତିକତା ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ସଙ୍ଖାରଧମ୍ମୋ, ନ ସତ୍ତଧମ୍ମୋତି ଆହ ''ଆହାରଟ୍ଠିତିକାତି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି।

ଯଦି ଏୱଂ ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା''ତି ଇଦଂ କଥନ୍ତି? ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଦେସନାତି ନାଯଂ ଦୋସୋ। ଯଥା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ''ଏକଧମ୍ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦମାନୋ ସମ୍ମା ୱିରଜ୍ଜମାନୋ ସମ୍ମା ୱିମୁଚ୍ଚମାନୋ ସମ୍ମା ପରିଯନ୍ତଦସ୍ସାୱୀ ସମ୍ମଦତ୍ଥଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି। କତମସ୍ମିଂ ଏକଧମ୍ମେ? ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭)। ଦିଟ୍ଠିଗତିକାନଂ ସସ୍ସତାଦିୱସେନ ''ଅତ୍ତା, ଲୋକୋ''ତି ଚ ପରିକପ୍ପନା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସତ୍ତୱିସଯା, ନ ସଙ୍ଖାରୱିସଯାତି ଆହ ''ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ୱା ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତଲୋକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି।

ଯାୱତା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିହରନ୍ତୀତି ଯତ୍ତକେ ଠାନେ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିୱତ୍ତନ୍ତି ପରିବ୍ଭମନ୍ତି। ଦିସା ଭନ୍ତି ୱିରୋଚମାନାତି ତେସଂ ପରିବ୍ଭମନେନେୱ ତା ଦିସା ପଭସ୍ସରା ହୁତ୍ୱା ୱିରୋଚନ୍ତି। ତାୱ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋତି ତତ୍ତକେନ ପମାଣେନ ସହସ୍ସପ୍ପକାରୋ ଓକାସଲୋକୋ, ସହସ୍ସଲୋକଧାତୁଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ତାୱ

ସହସ୍ସୱା’’ତି ୱା ପାଠୋ।

ତମ୍ପୀତି ତଂ ତିୱିଧମ୍ପି ଲୋକଂ। ତଥା ହିସ୍ସ ସବ୍ବଥାପି ୱିଦିତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏକୋ ଲୋକୋତି ‘‘ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତି ଯାୟ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାୟ କଥାୟ ସବ୍ବେସଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚୟାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତା ୱୁତ୍ତା, ତାୟ ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ ଏକୋ ଏକୱିଧୋ ପକାରନ୍ତରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଦ୍ୱେ ଲୋକାତିଆଦୀସୁପି ଇମିନା ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନାମ-ଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣଂ, ତସ୍ସ ଅଲୋକସଭାୱତ୍ତା। ନନୁ ଚ ‘‘ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତି ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚୟାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟ ମଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମାନମ୍ପି ଲୋକତା ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଧମ୍ମାନଂ ଇଧ ‘‘ଲୋକୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ଅଥ ୱା ‘‘ନ ଲୁଜ୍ଜତି ନ ପଲୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ଯୋ ଗହିତୋ ତଥା ନ ହୋତି, ସୋ ଲୋକୋତି ତଂଗହଣରହିତାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ନତ୍ଥି ଲୋକତା। ଉପାଦାନାନଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତା ଖନ୍ଧା ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ଦସାୟତନାନୀତି ଦସ ରୂପାୟତନାନି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତି ପଚ୍ଚୟାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୱଚନେନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚତା। ତାୟ ଚ ‘‘ୟଦନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦନତ୍ତା’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୫) ୱଚନତୋ ଦୁକ୍ଖାନତ୍ତତା ଚ ପକାସିତା ହୋନ୍ତୀତି ତୀଣିପି ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣାନି ଗହିତାନି। ନାମନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା, ତେ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଫସ୍ସାଦୟୋ। ରୂପନ୍ତି ଭୂତୁପାଦାୟରୂପାନି, ତାନି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ପଥୱୀଆଦୟୋତି ଅୱିସେସେନେୱ ସଲକ୍ଖଣତୋ ସଙ୍ଖାରା ଗହିତା। ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଯେ ତେସଂ ୱିସେସା କୁସଲାଦୟୋ, ହେତୁଆଦୟୋ ଚ, ତେପି ଗହିତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଇତି ଅୟଂ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋପି ସବ୍ବଥା ୱିଦିତୋ’’ତି।

ଆଗମ୍ମ ଚିତ୍ତଂ ସେତି ଏତ୍ଥାତି ଆସୟୋ ମିଗାସୟୋ ୱିୟ। ଯଥା ମିଗୋ ଗୋଚରାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱନଗହନେ ସୟତୀତି ସୋ ତସ୍ସ ଆସୟୋ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞଥା ପୱତ୍ତିତ୍ୱାପି ଚିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଯତ୍ଥ ସେତି, ସୋ ତସ୍ସ ଆସୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ପନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଆଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

‘‘ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ, ଖନ୍ତି ଚେୱାନୁଲୋମିକା;

ଯଥାଭୂତଞ୍ଚ ୟଂ ଞାଣଂ, ଏତଂ ଆସୟସଦ୍ଦିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବଦିଟ୍ଠୀନଂ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠୀହି ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ସବ୍ବେପି ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ସତ୍ତା ଇମା ଏୱ ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ସନ୍ନିସ୍ସିତା। ଯଥାହ ‘‘ଦ୍ୱୟନିସ୍ସିତୋ ଖ୍ୱାୟଂ, କଚ୍ଚାନ, ଲୋକୋ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅତ୍ଥିତଞ୍ଚ ନତ୍ଥିତଞ୍ଚା’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫)। ଅତ୍ଥିତାତି ହି ସସ୍ସତଗ୍ଗାହୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନତ୍ଥିତାତି ଉଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହୋ। ଅୟଂ ତାୱ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଆସୟୋ। ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତାନଂ ପନ ସୁଦ୍ଧସତ୍ତାନଂ ଅନୁଲୋମିକା ଖନ୍ତି, ଯଥାଭୂତଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଦୁୱିଧୋ ଆସୟୋ।

ଆସୟଂ ଜାନାତୀତି ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ସତ୍ତାନଂ ଆସୟଂ ଜାନାତି। ଜାନନ୍ତୋ ଚ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ, ତେସଞ୍ଚ ଞାଣାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେପି ଜାନାତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘କାମଂ ସେୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ଜାନାତି ‘ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମଗରୁକୋ କାମାସୟୋ କାମାଧିମୁତ୍ତୋ’ତି, କାମଂ ସେୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ଜାନାତି ‘ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେକ୍ଖମ୍ମଗରୁକୋ ନେକ୍ଖମ୍ମାସୟୋ ନେକ୍ଖମ୍ମାଧିମୁତ୍ତୋ’ତି’’ଆଦି (ପଟି। ମ। ୧।୧୧୩)।

ଅପ୍ପହୀନଭାୱେନ ସନ୍ତାନେ ଅନୁ ଅନୁ ସୟନ୍ତୀତି ଅନୁସୟା, ଅନୁରୂପଂ କାରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ନେସଂ କାରଣଲାଭେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହତଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପ୍ପହୀନା ହି କିଲେସା କାରଣଲାଭେ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କେ ପନ ତେ? ରାଗାଦୟୋ ସତ୍ତ ଅନାଗତା କିଲେସା, ଅତୀତା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଚ ତଂସଭାୱତ୍ତା ତଥା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନ ହି ଧମ୍ମାନଂ କାଲଭେଦେନ ସଭାୱଭେଦୋ ଅତ୍ଥି। ତଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଅନୁସୟଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତାନେ ପରୋପରଭାୱେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ଜାନାତି।

ଚରିତନ୍ତି ସୁଚରିତଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ତଂ ହି ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୮୧୪, ୮୧୬) ଚରିତନିଦ୍ଦେସେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଅଥ ୱା ଚରିତନ୍ତି ଚରିୟା ୱେଦିତବ୍ବା। ତା ପନ ରାଗଦୋସମୋହସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱିତକ୍କୱସେନ ଛ ମୂଲଚରିୟା, ତାସଂ ଅପରିୟନ୍ତୋ ଅନ୍ତରଭେଦୋ, ସଂସଗ୍ଗଭେଦୋ ପନ ତେସଟ୍ଠିୱିଧୋ। ତଂ ଚରିତଂ ସଭାୱତୋ ସଂକିଲେସୱୋଦାନତୋ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ଫଲତୋ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋତି ଏୱମାଦିନା ପକାରେନ ଜାନାତି।

ଅଧିମୁତ୍ତି ଅଜ୍ଝାସୟଧାତୁ। ସା ଦୁୱିଧା ହୀନାଧିମୁତ୍ତି ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତୀତି। ଯାୟ ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେଯେୱ ସେୱନ୍ତି, ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକା

ଚ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକେଯେୱ। ସା ଅଜ୍ଝାସଯଧାତୁ ଅଜ୍ଝାସଯସଭାୱୋ ଅଧିମୁତ୍ତି। ତଂ ଅଧିମୁତ୍ତିଂ ଜାନାତି ''ଇମସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତି ହୀନା, ଇମସ୍ସ ପଣୀତା''ତି, ତତ୍ଥାପି ''ଇମସ୍ସ ମୁଦୁ, ଇମସ୍ସ ମୁଦୁତରା, ଇମସ୍ସ ମୁଦୁତମା''ତିଆଦିନା। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ହି ତିକ୍ଖମୁଦୁଭାୱାଦିନା ଯଥାରହଂ ଅଧିମୁତ୍ତିଯା ତିକ୍ଖମୁଦୁଭାୱାଦିକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନୀଯଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୧୮, ୮୨୦) ''ହେଟ୍ଠା ଗହିତାପି ଅଧିମୁତ୍ତି ଇଧ ସତ୍ତାନଂ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନ ଗହିତା''ତି।

ଅପ୍ପରଜଂ ଅକ୍ଖଂ ଏତେସନ୍ତି ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା, ଅପ୍ପଂ ୱା ରଜଂ ପଞ୍ଞାମଯେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ଏତେସନ୍ତି ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା, ଅନୁସ୍ସଦରାଗାଦିରଜା ସତ୍ତା, ତେ ଅପ୍ପରଜକ୍ଖେ। ମହାରଜକ୍ଖେତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉସ୍ସଦରାଗାଦିରଜା ମହାରଜକ୍ଖା।

ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯେତି ତିଖିଣେହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସମନ୍ନାଗତେ। ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯେତି ମୁଦୁକେହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସମନ୍ନାଗତେ। ଉପନିସ୍ସଯିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନାମ ଇଧାଧିପ୍ପେତାନି। ସ୍ୱାକାରେତି ସୁନ୍ଦରାକାରେ କଲ୍ୟାଣପକତିକେ, ୱିୱଟଜ୍ଝାସଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁୱିଞ୍ଞାପଯେତି ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସୁକରେ ସଦ୍ଧେ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତେ ଚ। ଭବ୍ବେ ଅଭବ୍ବେତି ଏତ୍ଥ ଭବ୍ବେତି କମ୍ମାୱରଣକିଲେସାୱରଣୱିପାକାୱରଣରହିତେ। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଦ୍ୱାକାରଦୁୱିଞ୍ଞାପଯାଭବ୍ବା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇମସ୍ସ ରାଗରଜୋ ଅପ୍ପୋ, ଇମସ୍ସ ଦୋସରଜୋ ଅପ୍ପୋ''ତିଆଦିନା ଅପ୍ପରଜକ୍ଖେସୁ ଜାନନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଭଗୱା ଅପରିମାଣେ ସତ୍ତେ ଆସଯାଦିତୋ ଅନୱସେସେତ୍ୱା ଜାନାତି, ତସ୍ମା ଅସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସତ୍ତଲୋକୋପି ସବ୍ବଥା ୱିଦିତୋ।

ନନୁ ଚ ସତ୍ତେସୁ ପମାଣାଦିପି ଜାନିତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ତସ୍ସ ପନ ଜାନନଂ ନ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯାତି ଇଧ ନ ଗହିତଂ, ଭଗୱତୋ ପନ ତମ୍ପି ସୁୱିଦିତଂ ସୁୱୱତ୍ଥାପିତମେୱ, ପଯୋଜନାଭାୱା ଦେସନଂ ନାରୁଳ୍ହଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି 'ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯୋ ୱାଯଂ ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ'''ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୫।୧୧୨୧)।

୧୩୭। ଓକାସଲୋକୋପି ସବ୍ବଥା ୱିଦିତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚକ୍କୱାଳଅନ୍ତି ଲୋକଧାତୁ। ସା ହି ନେମିମଣ୍ଡଲସଦିସେନ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତେନ ସମନ୍ତତୋ ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ''ଚକ୍କୱାଳଅ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଚତୁତିଂସସତାନି ଚାତି ଚତୁଅଧିକାନି ତିଂସସତାନି, ତୀଣିସହସ୍ସାନି, ଚତ୍ତାରିସତାନି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ । ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢାନୀତି ଉପଡ୍ଢଚତୁତ୍ଥାନି, ତୀଣିସତାନି, ପଞ୍ଞାସଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ନହୁତାନୀତି ଦସସହସ୍ସାନି। ସଙ୍ଖାତାତି କଥିତା। ସଣ୍ଠିତୀତି ହେଟ୍ଠା, ଉପରିତୋ ଚାତି ସବ୍ବସୋ ଠିତି।

ଏୱଂ ସଣ୍ଠିତେତି ଏୱମୱଟ୍ଠିତେ। ଏତ୍ଥାତି ଚକ୍କୱାଳେ। ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ତାୱଦେୱାତି ତତ୍ତକମେୱ ଚତୁରାସୀତି ଯୋଜନସହସ୍ସାନିଯେୱ ଉବ୍ବେଧୋ । ନ କେୱଲଂ ଚେତ୍ଥ ଉବ୍ବେଧୋୱ, ଅଥ ଖୋ ଆଯାମୱିତ୍ଥାରାପିସ୍ସ ତତ୍ତକାଯେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ସିନେରୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବତରାଜା ଚତୁରାସୀତି ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ଆଯାମେନ, ଚତୁରାସୀତି ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ୱିତ୍ଥାରେନା''ତି (ଅ। ନି। ୭।୬୬)।

ତତୋତି ସିନେରୁସ୍ସ ହେଟ୍ଠା, ଉପରି ଚ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ। ଉପଡ୍ଢୁପଡ୍ଢେନାତି ଉପଡ୍ଢେନ ଉପଡ୍ଢେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ସମୁଦ୍ଦେ ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହୋ ତତ୍ତକମେୱ ଚ ଉପରି ଉଗ୍ଗତୋ ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତୋ, ଏକୱୀସ ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ସମୁଦ୍ଦେ ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହୋ ତତ୍ତକମେୱ ଚ ଉପରି ଉଗ୍ଗତୋ ଈସଧରୋ ପବ୍ବତୋତି ଇମିନା ନଯେନ ସେସେସୁପି ଉପଡ୍ଢୁପଡ୍ଢପମାଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଯାୱ ଚକ୍କୱାଳପାଦମୂଲା ଅନୁପୁବ୍ବନିନ୍ନୋ, ଏୱଂ ଯାୱ ସିନେରୁପାଦମୂଲାତି ହେଟ୍ଠା ସିନେରୁପମାଣତୋ ଉପଡ୍ଢପମାଣୋପି ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତୋ ପଥୱିଯଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଏୱଂ ଈସଧରାଦଯୋପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ''ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପୁବ୍ବନିନ୍ନୋ ଅନୁପୁବ୍ବପୋଣୋ ଅନୁପୁବ୍ବପବ୍ଭାରୋ''ତି (ଉଦା। ୪୫; ଚୂଳୱ। ୩୮୪; ଅ। ନି। ୮।୧୯)। ସିନେରୁଯୁଗନ୍ଧରାଦୀନଂ ଅନ୍ତରେ ସୀଦନ୍ତରସମୁଦ୍ଦା ନାମ। ତେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଯଥାକ୍କମଂ ସିନେରୁଆଦୀନଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତସମାନପରିମାଣାତି ୱଦନ୍ତି। ବ୍ରହାତି ମହନ୍ତୋ।

ସିନେରୁସ୍ସ ସମନ୍ତତୋତି ପରିକ୍ଖିପନୱସେନ ସିନେରୁସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଠିତା। ସିନେରୁଂ ତାୱ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋ ଯୁଗନ୍ଧରୋ, ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଈସଧରୋ। ଏୱଂ ତଂ ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତା ''ସିନେରୁସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ''ତି ୱୁତ୍ତା।

ଯୋଜନାନଂ ସତାନୁଚ୍ଚୋ, ହିମୱା ପଞ୍ଚ ପବ୍ବତୋତି ହିମୱା ପବ୍ବତୋ ପଞ୍ଚ ଯୋଜନାନଂ ସତାନି ଉଚ୍ଚୋ ଉବ୍ବେଧୋ। ନଗୱ୍ହଯାତି ନଗ-ସଦ୍ଦେନ

ଅଓ୍ଥତକା ରୁକ୍ଖାଭିଧାନା। ପଞ୍ଚାସଯୋଜନକ୍ଖନ୍ଧସାଖାଯାମାତି’ ଉବ୍ବେଧତୋ ପଞ୍ଚାସଯୋଜନକ୍ଖନ୍ଧାଯାମା, ଉବ୍ବେଧତୋ, ସମନ୍ତତୋ ଚ ପଞ୍ଚାସଯୋଜନସାଖାଯାମା ଚ। ତତୋ ଏଓ ସତଯୋଜନଓିତ୍ଥିଣ୍ଣା, ତାଓଦେଓ ଚ ଉଗ୍ଗତା। ଯସ୍ସାନୁଭାଓେନାତି ଯସ୍ସା ମହନ୍ତତା କପ୍ପଟ୍ଠାଯିତାଦିପ୍ପକାରେନ ପଭାଓେନ।

ଗରୁଳାନଂ ସିମ୍ବଲିରୁକ୍ଖୋ ସିନେରୁସ୍ସ ଦୁତିଯପରିଭଣ୍ଡେ ପତିଟ୍ଠିତୋ।

ସିରୀସେନାତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ କରଣଓଚନଂ। ସତ୍ତମନ୍ତି ଲିଙ୍ଗଓିପଲ୍ଲାସେନ ଓ୍ଥତ୍ତଂ, ସିରୀସୋ ଭଓତି ସତ୍ତମୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ହେଟ୍ଠା, ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ଉପରି। ତସ୍ସ ଆସନ୍ନଭାଓେନ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଅନ୍ତନୋ ଛାଯାଯ ଓିକଲଭାଓେନ ଉପଟ୍ଠାତି। ତାନି ଯୋଜନନ୍ତରିକାନି ଯୁଗନ୍ଧରଗ୍ଗପମାଣେ ଆକାସେ ଓିଚରନ୍ତି। ଅସୁରଭଓନଂ ସିନେରୁସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ଅଓୀଚି ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ। ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ସକଟସଣ୍ଠାନୋ। ଅପରଗୋଯାନଂ ଆଦାସସଣ୍ଠାନୋ। ପୁବ୍ବଓିଦେହୋ ଅଦ୍ଧଚନ୍ଦସଣ୍ଠାନୋ। ଉତ୍ତରକୁରୁ ପୀଠସଣ୍ଠାନୋ। ତଂତଂନିଓାସୀନଂ, ତଂତଂପରିଓାରଦୀପଓାସୀନଞ୍ଚ ମନୁସ୍ସାନଂ ମୁଖମ୍ପି ତଂତଂସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଓଦନ୍ତି। ତଦନ୍ତରେସୂତି ତେସଂ ଚକ୍କଓାଳାନଂ ଅନ୍ତରେସୁ। ତିଣ୍ଣଂ ହି ପତ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଆସନ୍ନଭାଓେନ ଠପିତାନଂ ଅନ୍ତରସଦିସେ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଚକ୍କଓାଳାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକେକୋ ଲୋକନ୍ତରନିରଯୋ।

ଅନନ୍ତାନୀତି ଅପରିମାଣାନି, ‘‘ଏତ୍ତକାନୀ’’ତି ଅଞ୍ଞେହି ମିନିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟାନି। ଭଗଓା ଅନନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧଞାଣେନ ଅଓେଦି ‘‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ, ଅନନ୍ତୋ ସତ୍ତନିକାଯୋ, ଅନନ୍ତାନି ଚକ୍କଓାଳାନୀ’’ତି ତିଓିଧମ୍ପି ଅନନ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧଞାଣଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି ସଯମ୍ପି ଅନନ୍ତତ୍ତା। ଯାଓତକଂ ହି ଞେଯ୍ୟଂ, ତାଓତକଂ ଞାଣଂ। ଯାଓତକଂ ଞାଣଂ, ତାଓତକଂ ଞେଯ୍ୟଂ। ଞେଯ୍ୟପରିଯନ୍ତିକଂ ଞାଣଂ, ଞାଣପରିଯନ୍ତିକଂ ଞେଯ୍ୟନ୍ତି। ତେନ ଓ୍ଥତ୍ତଂ ‘‘ଅନନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧଞାଣେନ ଅଓେଦୀ’’ତି। ଅନନ୍ତତା ଚସ୍ସ ଅନନ୍ତଞେଯ୍ୟପଟିଓିଜ୍ଝନେନେଓ ଓେଦିତବ୍ବା ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତଚାରତ୍ତା। ନନୁ ଚେତ୍ଥ ଓିଓଟ୍ଟାଦୀନମ୍ପି ଓିଦିତତା ଓତ୍ତବ୍ବାତି? ସଚ୍ଚଂ ଓତ୍ତବ୍ବଂ, ସା ପନ ପରତୋ ଅଭିଞ୍ଞାକଥାଯଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ଇଧ ନ ଗହିତା।

୧୩୮।ଅତ୍ତନାତି ନିସ୍ସକ୍କଓଚନମେତଂ। ଗୁଣେହି ଅତ୍ତନା ଓିସିଟ୍ଠତରସ୍ସାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତର-ଗ୍ଗହଣଂ ଚେତ୍ଥ ‘‘ଅନୁତ୍ତରୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥନିଦ୍ଦେସତାଯ କତଂ, ନ ଓିସିଟ୍ଠସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥିତାଯ। ସଦେଓକେ ହି ଲୋକେ ସଦିସକପ୍ପୋପି ନାମ କୋଚି ତଥାଗତସ୍ସ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ସଦିସୋ। ଓିସିଟ୍ଠେ ପନ କା କଥା। କସ୍ସଚୀତି କସ୍ସଚିପି। ଅଭିଭଓତୀତି ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ଉପନିସ୍ସଯଭୂତାନଂ ହିରୋତ୍ତପ୍ପମେତ୍ତାକରୁଣାନଂ, ଓିସେସପଚ୍ଚଯାନଂ ସଦ୍ଧାସତିଓୀରିଯପଞ୍ଞାନଞ୍ଚ ଉକ୍କଂସପ୍ପତ୍ତିଯା ସମୁଦାଗମତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣୋ ସଓାସନପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସୀଲଗୁଣୋ। ତେନ ଭଗଓା ସଦେଓକଂ ଲୋକଂ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ପଓତ୍ତତି, ନ ସଯଂ କେନଚି ଅଭିଭୁଯ୍ୟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏଓଂ ସମାଧିଗୁଣାଦୀସୁପି ଯଥାରହଂ ଓତ୍ତବ୍ବଂ। ସୀଲାଦଯୋ ଚେତେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକା ଓେଦିତବ୍ବା। ଓିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ପନ ଲୋକିଯଂ କାମାଓଚରମେଓ।

ଯଦି ଏଓଂ, କଥଂ ତେନ ସଦେଓକଂ ଲୋକଂ ଅଭିଭଓତୀତି? ତସ୍ସାପି ଆନୁଭାଓତୋ ଅସଦିସତ୍ତା। ତମ୍ପି ହି ଓିସଯତୋ, ପଓତ୍ତିତୋ, ପଓତ୍ତି ଆକାରତୋ ଚ ଉତ୍ତରିତରମେଓ। ତଂ ହି ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଂ ସତ୍ଥୁ ଓିମୁତ୍ତିଗୁଣଂ ଆରବ୍ଭ ପଓତ୍ତତି, ପଓତ୍ତମାନଞ୍ଚ ଅତକ୍କାଓଚରଂ ପରମଗମ୍ଭୀରଂ ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ସଓିସଯଂ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟଂ ଓିଭୂତତରଂ କତ୍ୱା ପଓତ୍ତତି, ସମ୍ପଦେଓ ଚ ଓସୀଭାଓସ୍ସ ପାପିତତ୍ତା, ଭଓଙ୍ଗପରିଓାସସ୍ସ ଚ ଅତିପରିତ୍ତକତ୍ତା ଲହୁଂ ଲହୁଂ ପଓତ୍ତତୀତି।

ଏଓଂ ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଭଗଓତୋ ଉତ୍ତରିତରସ୍ସ ଅଭାଓଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସଦିସସ୍ସାପି ଅଭାଓଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅସମୋ’’ତିଆଦି ଓ୍ଥତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅସମୋତି ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ସୀଲାଦିଗୁଣେନ ସମା ସଦିସାତି ଅସମୋ। ତଥା ଅସମେହି ଅତୀତାନାଗତବୁଦ୍ଧେହି ସମୋ, ଅସମା ଓା ସମା ଏତସ୍ସାତି ଅସମସମୋ। ସୀଲାଦିଗୁଣେନ ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ପଟିମାତି ଅପ୍ପଟିମୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେଓ ନଯୋ। ତତ୍ଥ ଉପମାମତ୍ତଂ ପଟିମା, ସଦିସୂପମା ପଟିଭାଗୋ, ଯୁଗଗ୍ଗାହଓସେନ ଠିତୋ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ।

ନ ଖୋ ପନାହଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀତି ମମ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁନା ହତ୍ଥତଲେ ଆମଲକଂ ଓିଯ ସବ୍ବଲୋକଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ତତ୍ଥ ସଦେଓକେ…ପେ… ପଜାଯ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତତୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନତରଂ ସମ୍ପନ୍ନତରସୀଲଂ କଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ଖୋ ପନ ପସ୍ସାମି, ତାଦିସସ୍ସ ଅଭାଓତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦସୁତ୍ତାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ –

‘‘ଯାଓତା, ଭିକ୍ଖଓେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ଓା ଦ୍ୱିପଦା ଓା ଚତୁପ୍ପଦା ଓା ବହୁପ୍ପଦା ଓା ରୂପିନୋ ଓା ଅରୂପିନୋ ଓା ସଞ୍ଞିନୋ ଓା ଅସଞ୍ଞିନୋ ଓା

ନେୱସଞ୍ଞିନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା। ଅଗ୍ଗେ ଖୋ ପନ ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ୱିପାକୋ ହୋତୀ''ତି (ଅ. ନି. ୪।୩୪; ୫।୩୨; ୧୦।୧୫; ଇତିୱୁ. ୯୦) –

ଇଦଂ ଅଗ୍ଗପ୍ପସାଦସୁତ୍ତଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ –

''ସଦେୱକେ...ପେ... ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ତଥାଗତୋ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ, ତସ୍ମା 'ତଥାଗତୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ. ନି. ୪।୨୪; ଦୀ. ନି. ୩।୧୮୮) –

ଏୱମାଦୀନି ସୁତ୍ତପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଆଦିକା ଗାଥାଯୋତି ଏତ୍ଥ –

''ଅହଂ ହି ଅରହା ଲୋକେ, ଅହଂ ସତ୍ଥା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଏକୋମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସୀତିଭୂତୋସ୍ମି ନିବ୍ବୁତୋ। (ମହାୱ. ୧୧; ମ. ନି. ୧।୨୮୫; ୨।୩୪୧);

''ଦନ୍ତୋ ଦମଯତଂ ସେଟ୍ଠୋ, ସନ୍ତୋ ସମଯତଂ ଇସି;

ମୁତ୍ତୋ ମୋଚଯତଂ ଅଗ୍ଗୋ, ତିଣ୍ଣୋ ତାରଯତଂ ୱରୋ। (ଇତିୱୁ. ୧୧୨);

''ନଯିମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରସ୍ମିଂ ୱା ପନ,

ବୁଦ୍ଧେନ ସେଟ୍ଠୋ ସଦିସୋ ଚ ୱିଜ୍ଜତି;

ଯମାହୁ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟାନଂ ଅଗ୍ଗତଂ ଗତୋ,

ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକାନଂ ୱିପୁଲଫଲେସିନ''ନ୍ତି। (ୱି. ୱ. ୧୦୪୭; କଥା. ୭୯୯) –

ଏୱମାଦିକା ଗାଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା।

୧୩୯।ଦମେତୀତି ସମେତି, କାଯସମାଦୀହି ଯୋଜେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ପନ କାଯସମାଦୀହି ଯୋଜନଂ ଯଥାରହଂ ତଦଙ୍ଗୱିନଯାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠାପନଂ ହୋତୀତି ଆହ ''ୱିନେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି। ଦମେତୁଂ ଯୁତ୍ତାତି ଦମନାରହା। ଅମନୁସ୍ସପୁରିସାତି ଏତ୍ଥ ନ ମନୁସ୍ସାତି ଅମନୁସ୍ସା। ତଂସଦିସତା ଏତ୍ଥ ଜୋତୀଯତି, ତେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତମତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞଂ ସମାନନ୍ତି ଯକ୍ଖାଦଯୋ ''ଅମନୁସ୍ସା''ତି ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ଯେ କେଚି ମନୁସ୍ସେହି ଅଞ୍ଞେ। ତଥା ହି ତିରଚ୍ଛାନପୁରିସାନଂ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ କତଂ, ଯକ୍ଖାଦଯୋ ଏୱ ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ଅପଲାଲୋ ହିମୱନ୍ତୱାସୀ। ଚୂଳୋଦରମହୋଦରା ନାଗଦୀପୱାସିନୋ। ଅଗ୍ଗିସିଖଧୂମସିଖା ସୀହଳଦୀପୱାସିନୋ। ନିବ୍ବିସା କତା ଦୋସୱିସସ୍ସ ୱିନୋଦନେନ। ତେନାହ ''ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାପିତା''ତି। କୂଟଦନ୍ତାଦଯୋତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଘୋଟମୁଖୌପାଲିଗହପତିଆଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସକ୍କଦେୱରାଜାଦଯୋତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅଜକଲାପଯକ୍ଖବକବ୍ରହ୍ମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଂ ଚେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ କେସିସୁତ୍ତଂ। ୱିନୀତା ୱିଚିତ୍ରେହି ୱିନଯନୂପାଯେହୀତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ ଯଥାରହଂ ସଣ୍ହାଦୀହି ଉପାଯେହି ୱିନଯସ୍ସ ଦୀପନତୋ।

ୱିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦୀନଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନୀତି ''ୱିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନଂ, ପଠମଜ୍ଝାନଲାଭିନୋ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଉପରୂପରି ୱିସେସଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୋତାପନ୍ନାଦୀନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ''ଦନ୍ତେପି ଦମେତିଯେୱା''ତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ''ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଦମଥଂ ଅନୁପଗତା ପୁରିସଦମ୍ମା''ତି ୱୁତ୍ତାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ପନ ୱିପ୍ପକତଦମ୍ମଭାୱା ସବ୍ବଥା ଦମେତବ୍ବତଂ ନାତିୱତ୍ତା, ତେ ସନ୍ଧେ ସନ୍ଧାଯ ''ଦନ୍ତେପି ଦମେତିଯେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେପି ହି ପୁରିସଦମ୍ମା ଏୱାତି, ଯତୋ ନେ ସତ୍ଥା ଦମେତି।

ଅତ୍ଥପଦନ୍ତି ଅତ୍ଥାଭିବ୍ୟଞ୍ଜକପଦଂ, ୱାକ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାକ୍ୟେନ ହି ଅତ୍ଥାଭିବ୍ୟତ୍ତି, ନ ନାମାଦିପଦମତ୍ତେନ। ଏକପଦଭାୱେନ ଚ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣୋ ସତ୍ଥୁ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥିଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ତେନାହ ''ଭଗୱା ହୀ''ତିଆଦି। ଅଟ୍ଠ ଦିସାତି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ। ତା ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧାପି

ଅସଂକିଣ୍ଣଭାୱେନ ଦିସ୍ସନ୍ତି ଅପଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଦିସା, ଦିସା ୱିଯାତି ୱା ଦିସା। ଅସଜ୍ଜମାନାତି ନ ସଜ୍ଜମାନା ଓସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ନିସ୍ସଙ୍ଗଚାରା। ଧାୱନ୍ତି ଜୱନୱୁତ୍ତିଯୋଗତୋ। ଏକଂଯେୱ ଦିସଂ ଧାୱତି, ଅତ୍ତନୋ କାଯଂ ଅପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସତ୍ଥାରା ପନ ଦମିତା ପୁରିସଦମ୍ମା ଏକିରିଯାପଥେନେୱ ଅଟ୍ଠ ଦିସା ଧାୱନ୍ତି। ତେନାହ ''ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନେୱ ନିସିନ୍ନା''ତି। ଅଟ୍ଠ ଦିସାତି ଚ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମେତଂ, ଲୋକିଯେହି ଅଗତପୁବ୍ବଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଦିସଂ, ଅମତଦିସଞ୍ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନତୋ।

୧୪୦। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତତ୍ଥ ନିଯୁତ୍ତୋତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକୋ, ଇଧଲୋକତ୍ଥୋ । କମ୍ମକିଲେସୱସେନ ସମ୍ପରେତବ୍ବତୋ ସମ୍ମା ଗନ୍ତବ୍ବତୋ ସମ୍ପରାଯୋ, ପରଲୋକୋ, ତତ୍ଥ ନିଯୁତ୍ତୋତି ସମ୍ପରାଯିକୋ, ପରଲୋକତ୍ଥୋ। ପରମୋ ଉତ୍ତମୋ ଅତ୍ଥୋ ପରମତ୍ଥୋ, ନିବ୍ବାନଂ। ତେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥେହି। ଯଥାରହନ୍ତି ଯଥାନୁରୂପଂ। ତେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଯୋ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଂ ଅରହତି, ତଦନୁରୂପଂ। ଅନୁସାସତୀତି ୱିନେତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠପେତି, ସହ ଅତ୍ଥେନ ୱତ୍ତତୀତି ସତ୍ଥୋ, ଭଣ୍ଡମୂଲେନ ୱାଣିଜ୍ଜାଯ ଦେସନ୍ତରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜନସମୂହୋ। ହିତୁପଦେସାଦିୱସେନ ପରିପାଲେତବ୍ବୋ ସାସିତବ୍ବୋ ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥୱାହୋ। ସୋ ୱିଯ ଭଗୱାତି ଆହ ''ସତ୍ଥା ୱିଯାତି ସତ୍ଥା, ଭଗୱା ସତ୍ଥୱାହୋ''ତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ନିଦ୍ଦେସପାଠଇନଯେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥା ସତ୍ଥୱାହୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସତ୍ତେତି ସତ୍ଥିକେ ଜନେ। କଂ ତାରେନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି କନ୍ତାରୋ, ନିରୁଦକୋ ଅରଞ୍ଞପ୍ପଦେସୋ। ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ପନ ଇତରୋପି ଅରଞ୍ଞପ୍ପଦେସୋ ତଥା ୱୁଚ୍ଚତି। ଚୋରକନ୍ତାରନ୍ତି ଚୋରେହି ଅଧିଟ୍ଠିତକନ୍ତାରଂ। ତଥା ୱାଳଅକନ୍ତାରଂ। ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକନ୍ତାରନ୍ତି ଦୁଲ୍ଲଭଭିକ୍ଖଂ କନ୍ତାରଂ। ତାରେତୀତି ଅଖେମନ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କାମେତି। ଉତ୍ତାରେତୀତିଆଦି ଉପସଗ୍ଗେନ ପଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ଉତ୍ତାରେତୀତି ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ଉପନେନ୍ତୋ ତାରେତି। ନିତ୍ତାରେତୀତି ଅଖେମନ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖାମେନ୍ତୋ ତାରେତି। ପତାରେତୀତି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତାରେତି, ହତ୍ଥେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିଯ ତାରେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ତାରଣୁତ୍ତାରଣାଦିଖେମଟ୍ଠାନେ ଠପନମେୱାତି ଆହ ''ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ସମ୍ପାପେତୀ''ତି। ସତ୍ତେତି ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତେ। ମହାଗହନତାଯ, ମହାନତ୍ଥତାଯ, ଦୁନ୍ନିତ୍ଥରଣତାଯ ଚ ଜାତିଯେୱ କନ୍ତାରୋ ଜାତିକନ୍ତାରୋ, ତଂ ଜାତିକନ୍ତାରଂ।

ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନାତି ଉକ୍କଟ୍ଠସତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ। ଦେୱମନୁସ୍ସା ଏୱ ହି ଉକ୍କଟ୍ଠସତ୍ତା, ନ ତିରଚ୍ଛାନାଦଯୋ। ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲପରିଚ୍ଛେଦୱସେନାତି ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମୋକ୍କମନସ୍ସ ଯୋଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନୱସେନ। ଏତନ୍ତି ''ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି ଏତଂ ୱଚନଂ। ଭଗୱତୋତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ଯଥା ''ଉପଜ୍ଝାଯତୋ ଅଜ୍ଝେତୀ''ତି, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଆଦିକଂ ମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମସ୍ସ ବଲୱକାରଣଂ।

ଗଗ୍ଗରାଯାତି ଗଗ୍ଗରାଯ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ଦେୱିଯା, ତାଯ ୱା କାରିତତ୍ତା ''ଗଗ୍ଗରା''ତି ଲଦ୍ଧନାମାଯ। ସରେ ନିମିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେସୀତି ''ଧମ୍ମୋ ଏସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଧମ୍ମସଞ୍ଞାଯ ସରେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଚ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପରିସପରିଯନ୍ତେ ନିପଜ୍ଜି। ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସୀତି ତସ୍ସ ସୀସେ ଦଣ୍ଡସ୍ସ ଠପିତଭାୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଦଣ୍ଡଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ମଣ୍ଡୂକୋପି ଦଣ୍ଡେ ଠପିତେପି ଉପ୍ପୀଳଇତେପି ଧମ୍ମଗତେନ ପସାଦେନ ୱିସ୍ସରମକରୋନ୍ତୋୱ କାଲମକାସି। ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତାନଂ ଅଯଂ ଧମ୍ମତା, ଯା ''କୁତୋହଂ ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ କିଂ ନୁ ଖୋ କମ୍ମମକାସି''ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜନା। ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ପୁରିମଭୱସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଆହ ''ଅରେ ଅହମ୍ପି ନାମ ଇଧନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି । ଭଗୱତୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦି କତଞ୍ଞୁତାସଂୱଡ୍ଢିତେନ ପେମଗାରୱବହୁମାନେନ।

ଭଗୱା ଜାନନ୍ତୋୱ ମହାଜନସ୍ସ କମ୍ମଫଲଂ, ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଞ୍ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କାତୁକାମୋ ''କୋ ମେ ୱନ୍ଦତୀ''ତି ଗାଥାଯ ପୁଚ୍ଛି। ତତ୍ଥ କୋତି ଦେୱନାଗଯକ୍ଖଗନ୍ଧବ୍ବାଦୀସୁ କୋ, କତମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମେତି ମମ। ପାଦାନୀତି ପାଦେ। ଇଦ୍ଧିଯାତି ଇମାଯ ଏୱରୂପାଯ ଦେୱିଦ୍ଧିଯା। ''ଯସସା''ତି ଇମିନା ଏଦିସେନ ପରିୱାରେନ, ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚ। ଜଲନ୍ତି ୱିଜ୍ଜୋତମାନୋ। ଅଭିକ୍କନ୍ତେନାତି ଅତିୱିଯ କନ୍ତେନ କମନୀଯେନ ସୁନ୍ଦରେନ। ୱଣ୍ଣେନାତି ଛୱିୱଣ୍ଣେନ ସରୀରୱଣ୍ଣନିଭାଯ। ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସାତି ସବ୍ବା ଦସପି ଦିସା ପଭାସେନ୍ତୋ, ଚନ୍ଦୋ ୱିଯ, ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଚ ଏକୋଭାସଂ ଏକାଲୋକଂ କରୋନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ପନ ଭଗୱତା ପୁଚ୍ଛିତୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ''ମଣ୍ଡୂକୋହଂ ପୁରେ ଆସି''ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ପୁରେତି ପୁରିମଜାତିଯଂ। ''ଉଦକେ''ତି ଇଦଂ ତଦା ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଦସ୍ସନଂ। ''ଉଦକେ ମଣ୍ଡୂକୋ''ତି ଏତେନ ଉଦ୍ଧମାଯିକାଦିକସ୍ସ ଥଲେ ମଣ୍ଡୂକସ୍ସ ନିୱତ୍ତନଂ କତଂ ହୋତି। ଗାୱୋ ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ, ଗୁନ୍ନଂ ଘାସେସନଟ୍ଠାନଂ। ଇଧ ପନ ଗୋଚରୋ ୱିଯାତି ଗୋଚରୋ, ୱାରି ଉଦକଂ ଗୋଚରୋ ଏତସ୍ସାତି ୱାରିଗୋଚରୋ। ଉଦକଚାରୀପି ହି କୋଚି କଚ୍ଛପାଦି ଅୱାରିଗୋଚରୋପି ହୋତୀତି ''ୱାରିଗୋଚରୋ''ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତୱ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସାତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ କରୱୀକରୁତମଞ୍ଜୁନା ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ତୱ ଧମ୍ମଂ ''ଧମ୍ମୋ ଏସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ସରେ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୱସେନ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ। ଅନାଦରେ

ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଅୱଧି ୱଚ୍ଛପାଲକୋତି ୱଚ୍ଛେ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଗୋପାଲଦାରକୋ ମମ ସମୀପଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦଣ୍ଡମୋଲୁବ୍ଭ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ମମ ସୀସେ ଦଣ୍ଡଂ ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ମଂ ମାରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସିତଂ କତ୍ୱାତି ‘‘ତଥା ପରିତ୍ତତରେନାପି ପୁଞ୍ଞଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଏୱଂ ଅତିୱିଯ ଉଳାରା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ’’ତି ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଭାସୁରତରଧୱଲୱିପ୍ଫୁରନ୍ତଦସ୍ସନକିରଣାୱଳୀହି ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ତଂ ପଦେସଂ ଓଭାସେନ୍ତୋ ସିତଂ କତ୍ୱା। ପୀତିସୋମନସ୍ସୱସେନ ହି ସୋ –

‘‘ମୁହୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତପସାଦସ୍ସ, ଇଦ୍ଧିଂ ପସ୍ସ ଯସଞ୍ଚ ମେ;

ଆନୁଭାୱଞ୍ଚ ମେ ପସ୍ସ, ୱଣ୍ଣଂ ପସ୍ସ ଜୁତିଞ୍ଚ ମେ।

‘‘ଯେ ଚ ତେ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ, ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ ଗୋତମ;

ପତ୍ତା ତେ ଅଚଲଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚରେ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୮୫୯-୮୬୦);

ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

୧୪୧ ।ଯଂ ପନ କିଞ୍ଚୀତି ଏତ୍ଥ ଯନ୍ତି ଅନିଯମିତୱଚନଂ। ତଥା କିଞ୍ଚୀତି। ପନାତି ୱଚନାଲଙ୍କାରମତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ଞେଯ୍ୟସ୍ସ ଅନୱସେସପରିଯାଦାନଂ କତଂ ହୋତି। ପନାତି ୱା ୱିସେସତ୍ଥଦୀପକୋ ନିପାତୋ। ତେନ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଇମିନା ସଙ୍ଖେପତୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ସବ୍ବୁ ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧୋ ୱୁତ୍ତୋ। ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ପନ ଇମିନା ତଦଞ୍ଞସ୍ସପି ଞେଯ୍ୟସ୍ସାୱବୋଧୋ। ପୁରିମେନ ୱା ସବ୍ବୁ ପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣାନୁଭାୱୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ଦେସନାଞ୍ଞାଣାନୁଭାୱୋ। ପୀତି ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ୱିସେସୋ ଜୋତୀଯତି। ସବ୍ବସୋ ପଟିପକ୍ଖେହି ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ୱିମୋକ୍ଖୋ, ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ। ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଫଲଂ, ତତ୍ଥ ଭୱଂ ତସ୍ମିଂ ଲଦ୍ଧେ ଲଦ୍ଧବ୍ବତୋ ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକଞ୍ଞାଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବମ୍ପି ବୁଦ୍ଧଞ୍ଞାଣଂ। ଏୱଂ ପୱତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ –

‘‘ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବଦସ୍ସାୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ୟତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ୱିସୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋ, ଖୀଣାସୱସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିରୁପଲେପସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତରାଗୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତଦୋସୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତୱୀତମୋହୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକନ୍ତନିକ୍କିଲେସୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଅବୁଦ୍ଧିୱିହତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭା ବୁଦ୍ଧୋ। ବୁଦ୍ଧୋତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିଯା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହିକତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ। ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବୋଧିଯା ମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ମହାନି। ୧୯୨) –

ଅଯଂ ନିଦ୍ଦେସପାଠଇନଯୋ। ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ତସ୍ସା ପଟିସମ୍ଭିଦାପାଠଇଯା ଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ଏକେନାପି ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦାନଯୋ ୱା’’ତି ଅନିଯମତ୍ଥୋ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ଯଥା ଲୋକେ ଅୱଗନ୍ତା ‘‘ଅୱଗତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀତି ବୁଦ୍ଧୋ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁୱସେନ। ଯଥା ପଣ୍ଣସୋସା ୱାତା ‘‘ପଣ୍ଣସୁସା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ବୋଧେତା ପଜାଯାତି ବୁଦ୍ଧୋ ହେତୁକତ୍ତୁୱସେନ, ହେତୁଅତ୍ଥୋ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତୋନୀତୋ।

ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ସବ୍ବଧମ୍ମବୁଜ୍ଝନସମତ୍ଥାଯ ବୁଦ୍ଧିଯା ବୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଦସ୍ସାୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ୟତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ଅଞ୍ଞେନ ଅବୋଧନୀତୋ ସଯମେୱ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସୱିତାଯ ବୁଦ୍ଧୋତି ନାନାଗୁଣୱିସୱନତୋ ପଦୁମମିୱ ୱିକସନଟ୍ଠେନ ବୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଖୀଣାସୱସଙ୍ଖାତେନ ବୁଦ୍ଧୋତି ଏୱମାଦୀହି ଛହି ପରିଯାଯେହି ନିଦ୍ଦକ୍ଖଯୱିବୁଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ସବ୍ବକିଲେସନିଦ୍ଦକ୍ଖଯୱିବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତୋତି ବୁଦ୍ଧୋତି ଗମନତ୍ଥାନଂ ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥତାଯ ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥାନମ୍ପି ଗମନତ୍ଥତା ଲବ୍ଭତୀତି ଏକାଯନମଗ୍ଗଂ ଗତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧୋତି ନ ପରେହି ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଥ ଖୋ ସଯମେୱ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବୁଦ୍ଧିୱିହତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭା ବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧଂ ବୋଧୋତି

ଅନନ୍ତନ୍ତରଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ରତ୍ତଗୁଣଯୋଗତୋ ରତ୍ତୋ ପଟୋ, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣଯୋଗତୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଞାପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପରଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ନେତଂ ନାମନ୍ତିଆଦି ଅତ୍ଥାନୁଗତାୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ବୋଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୨।ଅସ୍ସାତି ଭଗୱତୋ। ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମଗରୁଗାରୱାଧିୱଚନନ୍ତି ସବ୍ବେହି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ୱିସିଟ୍ଠସ୍ସ ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବସତ୍ତେହି ଉତ୍ତମସ୍ସ ଗରୁନୋ ଗାରୱୱସେନ ୱୁତ୍ତୱଚନମିଦଂ ଭଗୱାତି। ତଥା ହି ଲୋକନାଥୋ ଅପରିମିତନିରୁପମପ୍ପଭାୱସୀଲାଦିଗୁଣୱିସେସସମଙ୍ଗିତାୟ ସବ୍ବାନତ୍ଥପରିହାରପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ନିରୱସେସହିତସୁଖୱିଧାନତପ୍ପରାୟ ନିରତିସୟାୟ ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ପଜାୟ, ଅଚ୍ଚନ୍ତୁପକାରିତାୟ ଚ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତମଗାରୱଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ଭଗୱାତି ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠନ୍ତି ସେଟ୍ଠୱାଚକଂ ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଗୁଣସହଚରଣତୋ ''ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଚନଂ, ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଯୋ ''ଭଗୱା''ତି ୱଚନେନ ୱଚନୀୟୋ ଅତ୍ଥୋ, ସୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱାତି ୱଚନମୁତ୍ତମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଗାରୱଯୁତ୍ତୋତି ଗରୁଭାୱଯୁତ୍ତୋ ଗରୁଗୁଣଯୋଗତୋ, ଗରୁକରଣଂ ୱା ସାତିସୟଂ ଅରହତୀତି ଗାରୱଯୁତ୍ତୋ, ଗାରୱାରହୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗୁଣୱିସେସହେତୁକଂ ''ଭଗୱା''ତି ଇଦଂ ଭଗୱତୋ ନାମନ୍ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଭଜିତୁକାମୋ ନାମଂୟେୱ ତାୱ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱା ନାମ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆୱତ୍ଥିକନ୍ତି ଅୱତ୍ଥାୟ ୱିଦିତଂ ତଂ ତଂ ଅୱତ୍ଥଂ ଉପାଦାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ୱୋହରିତଂ। ତଥା ଲିଙ୍ଗିକଂ ତେନ ତେନ ଲିଙ୍ଗେନ ୱୋହରିତଂ। ନେମିତ୍ତିକନ୍ତି ନିମିତ୍ତତୋ ଆଗତଂ। ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଯଦିଚ୍ଛାୟ ପୱତ୍ତଂ, ଯଦିଚ୍ଛାୟ ଆଗତଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ। ପଠମେନ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବାଲୋ, ଯୁୱା, ୱୁଦ୍ଧୋତି ଏୱମାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ଦୁତିୟେନ ମୁଣ୍ଡୀ, ଜଟୀତି ଏୱମାଦିଂ, ତତିୟେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଝାୟୀତି ଏୱମାଦିଂ, ଚତୁତ୍ଥେନ ଅଘମରିସନଂ ପାୱଚନନ୍ତି ଏୱମାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ''ନେମିତ୍ତିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ବ୍ଯତିରେକୱସେନ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ''ନ ମହାମାୟାୟା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ''ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକ''ନ୍ତି ଇମିନା ଇଦଂ ନାମଂ ଅରିୟାୟ ଜାତିୟା ଜାତକ୍ଖଣେୟେୱ ଜାତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଯଦି ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକଂ, ଅଥ କସ୍ମା ଅଞ୍ଞେହି ଖୀଣାସୱେହି ଅସାଧାରଣନ୍ତି ଆହ ''ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା''ତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଅରହତ୍ତଫଲଂ ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦୀହି ସବ୍ବେହି ବୁଦ୍ଧଗୁଣେହି ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକ''ନ୍ତି। ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାନିମିତ୍ତା ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଅଥ ୱା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ପଚ୍ଚକ୍ଖସିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଯଂଗୁଣନିମିତ୍ତା ହି ସା, ତେ ସତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତାତି ଗୁଣା ୱିୟ ସାପି ସଚ୍ଛିକତା ଏୱ ନାମ ହୋତି, ନ ପରେସଂ ୱୋହାରମତ୍ତେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୧୪୩।ୱଦନ୍ତୀତି ମହାଥେରସ୍ସ ଗରୁଭାୱତୋ ବହୁୱଚନେନାହ, ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ୱା କତମନୁୱାଦଂ ସନ୍ଧାୟ। ଇସ୍ସରିୟାଦିଭେଦୋ ଭଗୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଭଗୀ। ଅକାସି ଭଗ୍ଗନ୍ତି ରାଗାଦିପାପଧମ୍ମଂ ଭଗ୍ଗଂ ଅକାସି, ଭଗ୍ଗୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ବହୂହି ଞାୟେହୀତି କାୟଭାୱନାଦିକେହି ଅନେକେହି ଭାୱନାକ୍କମେହି। ସୁଭାୱିତତ୍ତନୋତି ସମ୍ମଦେୱ ଭାୱିତସଭାୱସ୍ସ। ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଚେତଂ ସାମିୱଚନଂ।

ନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ଏତ୍ଥାୟଂ ନିଦ୍ଦେସନୟୋ –

''ଭଗୱାତି ଗାରୱାଧିୱଚନମେତଂ। ଅପିଚ ଭଗ୍ଗରାଗୋତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗଦୋସୋତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗମୋହୋତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗମାନୋତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗଦିଟ୍ଠୀତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗତଣ୍ହୋତି ଭଗୱା, ଭଗ୍ଗକିଲେସୋତି ଭଗୱା, ଭଜି ୱିଭଜି ପୱିଭଜି ଧମ୍ମରତନନ୍ତି ଭଗୱା, ଭୱାନଂ ଅନ୍ତକରୋତି ଭଗୱା, ଭାୱିତକାୟୋ ଭାୱିତସୀଲୋ ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋତି ଭଗୱା, ଭଜି ୱା ଭଗୱା ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ଅପ୍ପସଦ୍ଦାନି ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସାନି ୱିଜନୱାତାନି ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକାନି ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପାନୀତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନନ୍ତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଅତ୍ଥରସସ୍ସ ଧମ୍ମରସସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିରସସ୍ସ ଅଧିସୀଲସ୍ସ ଅଧିଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିପଞ୍ଞାୟାତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପସମାପତ୍ତୀନନ୍ତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱିମୋକ୍ଖାନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅଭିଭାୟତନାନଂ ନୱନ୍ନଂ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରସମାପତ୍ତୀନନ୍ତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଦସନ୍ନଂ ସଞ୍ଞାଭାୱନାନଂ ଦସନ୍ନଂ କସିଣସମାପତ୍ତୀନଂ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଅସୁଭସମାପତ୍ତିୟାତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବଲାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅରିୟସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସାତି ଭଗୱା, ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଦସନ୍ନଂ ତଥାଗତବଲାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱେସାରଜ୍ଜାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ଛନ୍ନଂ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଛନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମାନନ୍ତି ଭଗୱା, ଭଗୱାତି ନେତଂ ନାମଂ…ପେ… ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ଭଗୱା''ତି (ମହାନି। ୮୩)।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଗାରୱାଧିୱଚନ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଯଦିପି ଗାଥାୟଂ ଆଗତପଦାନୁକ୍କମେନ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଯଥାରହଂ ପନ ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ନିଦ୍ଦେସଭାୱେନ

ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ଗାରୱାଧିୱଚନନ୍ତି ଗରୂନଂ ଗରୁଭାୱୱାଚକଂ ୱଚନଂ। ଭଜୀତି ଭାଗସୋ କଥେସି। ତେନାହ ''ୱିଭଜୀ''ତି। ଧମ୍ମରତନନ୍ତି ମଗ୍ଗଫଲାଦିଅରିୟଧମ୍ମରତନଂ। ପୁନ ଭଜୀତି ସେୱି। ଭାଗୀତି ଭାଗଧେୟ୍ୟୱା। ପୁନ ଭାଗୀତି ଭଜନସୀଲୋ। ଅତ୍ଥରସସ୍ସାତି ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସୟସ୍ସ ରସସ୍ସ। ୱିମୁତ୍ତାୟତନସୀସେ ହି ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ, ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ଚ ତଦତ୍ଥଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଅତ୍ଥରସୋ। ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଧମ୍ମରସୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦଂ, ଲଭତି ଧମ୍ମୱେଦ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୬।୧୦)। ୱିମୁତ୍ତିରସସ୍ସାତି ୱିମୁତ୍ତିଭୂତସ୍ସ, ୱିମୁତ୍ତିସନ୍ନିସ୍ସୟସ୍ସ ୱା ରସସ୍ସ। ସଞ୍ଞାଭାୱନାନନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଦୀନଂ ଦସନ୍ନଂ ସଞ୍ଞାଭାୱନାନଂ। ଛନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମାନନ୍ତି ଛ ଅସାଧାରଣଞାଣାନି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ''ଭଗୱା''ତି ସଦ୍ଦସିଦ୍ଧି ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

୧୪୪। ଯଦିପି ''ଭାଗ୍ୟୱା''ତିଆଦୀହି ପଦେହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅତ୍ଥୋ ''ଭଗୀ ଭଜୀ''ତି ନିଦ୍ଦେସଗାଥାୟ ସଙ୍ଗହିତୋ ଏୱ, ତଥାପି ପଦସିଦ୍ଧି ଅତ୍ଥୱିଭାଗଅତ୍ଥଯୋଜନାଦିସହିତୋ ସଂୱଣ୍ଣନାନୟୋ ତତୋ ଅଞ୍ଞାକାରୋତି ୱୁତ୍ତଂ ''ଅୟଂ ପନ ଅପରୋ ନୟୋ''ତି। ଆଦିକନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱଣ୍ଣୱିକାରୋ , ୱଣ୍ଣଲୋପୋ, ଧାତୁଅତ୍ଥେନ ନିୟୋଜନଞ୍ଚାତି ଇମଂ ତିୱିଧଂ ଲକ୍ଖଣଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସଦ୍ଦନୟେନାତି ବ୍ୟାକରଣନୟେନ। ପିସୋଦରାଦୀନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ଆକତିଗଣଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ ''ପିସୋଦରାଦିପକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ ଗହେତ୍ୱା''ତି। ପକ୍ଖିପନମେୱ ଲକ୍ଖଣଂ। ତପ୍ପରିୟାପନ୍ନତାକରଣଂ ହି ପକ୍ଖିପନଂ। ପାରପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ପରମୁକ୍କଂସଗତଂ ପାରମିଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ। ଭାଗ୍ୟନ୍ତି କୁସଲଂ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗକୁସଲଂ ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖନିବ୍ବତ୍ତକଂ, ଇତରଂ ଲୋକିୟସୁଖନିବ୍ବତ୍ତକଂ, ଇତରମ୍ପି ୱା ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ ପରିୟାୟତୋ ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖନିବ୍ବତ୍ତକଂ ସିୟା।

ଲୋଭାଦୟୋ ଏକକୱସେନ ଗହିତା। ତଥା ୱିପରୀତମନସିକାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସଭାୱସାମଞ୍ଞେନ, ଅହିରିକାଦୟୋ ଦୁକୱସେନ। ଲୋଭାଦୟୋ ଚ ପୁନ ''ତିୱିଧାକୁସଲମୂଲ''ନ୍ତି ତିକୱସେନ ଗହିତା। କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦି-
ତଣ୍ହାସଂକିଲେସାଦିରାଗମଲାଦିରାଗୱିସମାଦିକାମସଞ୍ଞାଦିକାମୱିତକ୍କାଦିତଣ୍ହାପପଞ୍ଚାଦୟୋ ତିୱିଧଦୁଚ୍ଚରିତାଦୟୋ। ସୁଭସଞ୍ଞାଦିକା ଚତୁବ୍ବିଧୱିପରିୟେସା। ''ଚୀୱରହେତୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପିଣ୍ଡପାତ , ସେନାସନ, ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା''ତି (ଅ। ନି। ୪।୯) ଏୱମାଗତା ଚତ୍ତାରୋ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦା। ''ବୁଦ୍ଧେ କଙ୍ଖତି, ଧମ୍ମେ, ସଙ୍ଘେ, ସିକ୍ଖାୟ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ କୁପିତୋ ହୋତି ଅନତ୍ତମନୋ ଆହତଚିତ୍ତୋ ଖୀଲଜାତୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୧୯; ମ। ନି। ୧।୧୮୫; ଅ। ନି। ୫।୨୦୫; ୯।୭୧; ୱିଭ। ୯୪୧) ଏୱମାଗତାନି ପଞ୍ଚ ଚେତୋଖୀଲାନି। ''କାମେ ଅୱୀତରାଗୋ ହୋତି, କାୟେ ଅୱୀତରାଗୋ, ରୂପେ ଅୱୀତରାଗୋ, ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେୟ୍ୟସୁଖଂ ପସ୍ସସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାୟଂ ପଣିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୦; ମ। ନି। ୧।୧୮୬) ଆଗତା ପଞ୍ଚ ୱିନିବନ୍ଧା। ରୂପାଭିନନ୍ଦନାଦୟୋ ପଞ୍ଚାଭିନନ୍ଦନା। କୋଧୋ, ମକ୍ଖୋ, ଇସ୍ସା, ସାଠେୟ୍ୟଂ, ପାପିଚ୍ଛତା, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୋତି ଇମାନି ଛ ୱିୱାଦମୂଲାନି। ରୂପତଣ୍ହାଦୟୋ ଛ ତଣ୍ହାକାୟା।

କାମରାଗପଟିଘଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାଭୱରାଗମାନାୱିଜ୍ଜା ସତ୍ତାନୁସୟା। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଆଦୟୋ ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତା। ''ତଣ୍ହଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରିୟେସନା, ପରିୟେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଲାଭୋ, ଲାଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ, ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ, ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରିଗ୍ଗହୋ, ପରିଗ୍ଗହଂ ପଟିଚ୍ଚ ମଚ୍ଛରିୟଂ, ମଚ୍ଛରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆରକ୍ଖୋ, ଆରକ୍ଖାଧିକରଣଂ ଦଣ୍ଡାଦାନାଦୟୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୦୩; ୩।୩୫୯) ଏତେ ନୱ ତଣ୍ହାମୂଲକା। ଚତ୍ତାରୋ ସସ୍ସତୱାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା, ଦ୍ୱେ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା, ସୋଳସ ସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦା , ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦା, ପଞ୍ଚ ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦାତି ଏତାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାୟ ''ଅସ୍ମୀ''ତି ହୋତି, ''ଇତ୍ଥସ୍ମୀ''ତି, ''ଏୱସ୍ମୀ''ତି, ''ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀ''ତି, ''ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି, ''ଇତ୍ଥଂ ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି, ''ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି, ''ଅଞ୍ଞଥା ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି, ''ଅସସ୍ମୀ''ତି, ''ସାତସ୍ମୀ''ତି, ''ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଇତ୍ଥଂ ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଏୱଂ ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଅଞ୍ଞଥା ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଅପାହଂ ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଅପାହଂ ଇତ୍ଥଂ ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଅପାହଂ ଏୱଂ ସିୟ''ନ୍ତି, ''ଅପାହଂ ଅଞ୍ଞଥା ସିୟ''ନ୍ତି ହୋତୀତି ଅଟ୍ଠାରସ, ବାହିରସ୍ସୁପାଦାୟ ''ଇମିନା ଅସ୍ମୀ''ତି ହୋତି, ''ଇମିନା ଇତ୍ଥସ୍ମୀ''ତି, ''ଇମିନା ଏୱସ୍ମୀ''ତି, ''ଇମିନା ଅଞ୍ଞଥାସ୍ମୀ''ତିଆଦିକା (ୱିଭ। ୯୭୫-୯୭୬) ୱୁତ୍ତନୟା ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ, ଅତୀତା ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତା ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଛତ୍ତିଂସାତି ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି।

ପଭେଦ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥାୟଂ ଯୋଜନା – ଲୋଭପ୍ପଭେଦା ଦୋସପ୍ପଭେଦା ଯାୱ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତପ୍ପଭେଦାତି। ସବ୍ବାନି ସତ୍ତାନଂ ଦରଥପରିଳାହକରାନି କିଲେସାନଂ ଅନେକାନି ସତସହସ୍ସାନି ଅଭଞ୍ଜୀତି ଯୋଜନା। ଆରମ୍ମଣାଦିୱିଭାଗତୋ ହି ପୱତ୍ତିଆକାରୱିଭାଗତୋ ଚ ଅନନ୍ତପ୍ପଭେଦା କିଲେସାତି। ସଙ୍ଖେପତୋତି ଏତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନୱସେନ ସବ୍ବସୋ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ କିଲେସମାରଂ, ସମୁଦୟପ୍ପହାନପରିଞ୍ଞାୱସେନ ଖନ୍ଧମାରଂ, ସହାୟୱେକଲ୍ଲକରଣୱସେନ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରମାରଂ, ବଲୱିଧମନୱିସୟାତିକ୍କମନୱସେନ ଦେୱପୁତ୍ତମଚ୍ଚୁମାରଞ୍ଚ ଅଭଞ୍ଜି ଭଗ୍ଗେ ଅକାସି। ପରିସ୍ସୟାନନ୍ତି ଉପଦ୍ଦୱାନଂ। ସମ୍ପତି, ଆୟତିଞ୍ଚ ସତ୍ତାନଂ

ଅନତ୍ଥାୱହତ୍ତା ମାରଣଟ୍ଠେନ ୱିବାଧନଟ୍ଠେନ କିଲେସାୱ ମାରୋତି କିଲେସମାରୋ। ୱଧକଟ୍ଠେନ ଖନ୍ଧାୱ ମାରୋତି ଖନ୍ଧମାରୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ୱଧକଂ ରୂପଂ 'ୱଧକଂ ରୂପ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀ''ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୩।୮୫)। ଜାତିଜରାଦିମହାବ୍ୟସନନିବ୍ବତ୍ତନେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରୋୱ ମାରୋତି ଅଭିସଙ୍ଖାରମାରୋ। ସଂକିଲେସନିମିତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଗୁଣମାରଣଟ୍ଠେନ ଦେୱପୁତ୍ତୋୱ ମାରୋତି ଦେୱପୁତ୍ତମାରୋ। ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତସ୍ସ, ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରାନଞ୍ଚ ଜାନିକରଣେନ ମହାବାଧରୂପତ୍ତା ମଚ୍ଚୁ ଏୱ ମାରୋତି ମଚ୍ଚୁମାରୋ।

ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଧରସ୍ସାତି ଅନେକସତପୁଞ୍ଞନିବ୍ବତ୍ତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣୱହତୋ ରୂପକାଯସମ୍ପତ୍ତି ଦୀପିତା ହୋତି, ଇତରାସଂ ଫଲସମ୍ପଦାନଂ ମୂଲଭାୱତୋ, ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଚ। ଧମ୍ମକାଯସମ୍ପତ୍ତି ଦୀପିତା ହୋତି, ପହାନସମ୍ପଦାପୁବ୍ବକତ୍ତା ଞାଣସମ୍ପଦାଦୀନଂ। ଭାଗ୍ୟୱତାଯ ଲୋକିଯାନଂ ବହୁମତଭାୱୋ। ଭଗ୍ଗଦୋସତାଯ ପରିକ୍ଖକାନଂ ବହୁମତଭାୱୋତି ଯୋଜନା। ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତଂ ହି ଗହଟ୍ଠା ଖତ୍ତିଯାଦଯୋ ଅଭିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପହୀନଦୋସଂ ପବ୍ବଜିତତାପସପରିବ୍ବାଜକାଦଯୋ ''ଦୋସୱିନଯାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ''ତି। ଅଭିଗତାନଞ୍ଚ ନେସଂ କାଯଚିତ୍ତଦୁକ୍ଖାପନଯନେ ପଟିବଲଭାୱୋ, ଆମିସଦାନଧମ୍ମଦାନେହି ଉପକାରସବ୍ଭାୱତୋ। ରୂପକାଯଂ ତସ୍ସ ପସାଦଚକ୍ଖୁନା, ଧମ୍ମକାଯଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଦ୍ୱଯସ୍ସ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତୋ ଉପଗତାନଞ୍ଚ ତେସଂ ଆମିସଦାନଧମ୍ମଦାନେହି ଉପକାରିତା, ''ପୁବ୍ବେ ଆମିସଦାନଧମ୍ମଦାନେହି ମଯା ଅଯଂ ଲୋକଗ୍ଗଭାୱୋ ଅଧିଗତୋ, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହିପି ଏୱମେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ନିଯୋଜନେନ ଅଭିଗତାନଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସୁଖେହି ସଂଯୋଜନସମତ୍ଥତା ଚ ଦୀପିତା ହୋତି।

ସକଚିତ୍ତେ ଇସ୍ସରିଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସୀଭାୱାପାଦନଂ, ଯେନ ପଟିକ୍କୂଲାଦୀସୁ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞିତାଦିୱିହାରସିଦ୍ଧି, ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧିଆଦିକୋ ଇଦ୍ଧିୱିଧୋପି ଚିତ୍ତିସ୍ସରିଯମେୱ ଚିତ୍ତଭାୱନାଯ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଇଜ୍ଝନତୋ। ଅଣିମାଲଘିମାଦିକନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମହିମା ପତ୍ତି ପାକମ୍ମଂ ଈସିତା ୱସିତା ଯତ୍ଥକାମାୱସାଯିତାତି ଇମେ ଛପି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ଥ କାଯସ୍ସ ଅଣୁଭାୱକରଣଂ ଅଣିମା। ଲହୁଭାୱୋ ଲଘିମା ଆକାସେ ପଦସା ଗମନାଦିନା। ମହତ୍ତଂ ମହିମା କାଯସ୍ସ ମହନ୍ତତାପାଦନଂ। ଇଟ୍ଠଦେସପ୍ପତ୍ତି ପତ୍ତି। ଅଧିଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଇଚ୍ଛିତନିପ୍ଫାଦନଂ ପାକମ୍ମଂ। ସଯଂୱସିତା ଇସ୍ସରଭାୱୋ ଈସିତା। ଇଦ୍ଧିୱିଧେ ୱସୀଭାୱୋ ୱସିତା। ଆକାସେନ ୱା ଗଚ୍ଛତୋ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା କିଞ୍ଚି କରୋତୋ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱୋସାନପ୍ପତ୍ତି ଯତ୍ଥକାମାୱସାଯିତା। ''କୁମାରକରୂପାଦିଦସ୍ସନ''ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଏୱମିଦଂ ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ଲୋକିଯସମ୍ମତଂ ଇସ୍ସରିଯଂ। ତଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଇଦ୍ଧିୱିଧନ୍ତୋଗଧଂ, ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଞ୍ଚାତି ଆହ ''ସବ୍ବାକାରପରିପୂରଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି।

କେସଞ୍ଚି ପଦେସୱୁତ୍ତି, ଅଯଥାଭୂତଗୁଣସନ୍ନିସ୍ସଯତ୍ତା ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ଚ ଯସୋ ହୋତି, ନ ଏୱଂ ତଥାଗତସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଲୋକତ୍ତଯବ୍ୟାପକୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇଧ ଅଧିଗତସବ୍ଭୂତଗୁଣାନଂ ଆରୁପ୍ପେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା''ତିଆଦିନା ଭଗୱତୋ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଯସୋ ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଆହ ''ଲୋକତ୍ତଯବ୍ୟାପକୋ''ତି। ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣାଧିଗତତ୍ତା ଏୱ ଅତିୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧୋ। ଅନୱସେସଲକ୍ଖଣାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିସମ୍ପତ୍ତିଯା ସବ୍ବାକାରପରିପୂରା। ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସିରୀ ସବ୍ବେସଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ସୋଭା। ''ତିଣ୍ଣୋ ତାରେଯ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦିନା ଯଂ ଯଂ ଏତେନ ଲୋକନାଥେନ ଇଚ୍ଛିତଂ ମନୋୱଚୀପଣିଧାନୱସେନ, ପତ୍ଥିତଂ କାଯପଣିଧାନୱସେନ। ତଥେୱାତି ପଣିଧାନାନୁରୂପମେୱ। ୱୀରିଯପାରମିଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ, ଅରିଯମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନୋ ଚ ସମ୍ମାୱାଯାମସଙ୍ଖାତୋ ପଯତ୍ତୋ।

ଭେଦେହୀତି ସବ୍ବତ୍ତିକଦୁକପଦସଂହିତେହି ପଭେଦେହି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେୱଲଂ ୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଂ ଆଗତା ସତିପଟ୍ଠାନାଦଯୋୱ ସଙ୍ଗହିତା, ଅଥ ଖୋ ସଙ୍ଗହାଦଯୋ, ସମଯୱିମୁତ୍ତାଦଯୋ, ଠପନାଦଯୋ , ତିକପଟ୍ଠାନାଦଯୋ ଚ ସଙ୍ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ସତ୍ତସ୍ସ ହିଂସନଂ ଅୱିପ୍ଫାରିକତାକରଣଂ। ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସମେଚ୍ଚସମ୍ଭୂଯପଚ୍ଚଯେହି କତଭାୱୋ। ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାଦୀହି ସନ୍ତପ୍ପନଂ ପରିଦହନଂ। ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଜରାଯ, ମରଣେନ ଚାତି ଦ୍ୱିଧା ୱିପରିଣାମେତବ୍ବତା। ସମୁଦଯସ୍ସ ଆଯୂହନଟ୍ଠୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତନୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡନଂ। ନିଦାନଟ୍ଠୋ ''ଇଦଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ନିଦଦନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ସମୁଟ୍ଠାପନଂ। ସଂଯୋଗଟ୍ଠୋ ସଂସାରଦୁକ୍ଖେନ ସଂଯୋଜନଂ। ପଲିବୋଧଟ୍ଠୋ ମଗ୍ଗାଧିଗମସ୍ସ ନିୱାରଣଂ। ନିରୋଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଟ୍ଠୋ ସବ୍ବୂପଧୀନଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗସଭାୱତ୍ତା ତତୋ ୱିନିସ୍ସଟତା, ତନ୍ନିସ୍ସରଣନିମିତ୍ତତା ୱା। ୱିୱେକଟ୍ଠୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରୱିସଂଯୁତ୍ତତା। ଅସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ କେନଚିପି ପଚ୍ଚଯେନ ଅନଭିସଙ୍ଖତତା। ଅମତଟ୍ଠୋ ନିଚ୍ଚସଭାୱତ୍ତା ମରଣାଭାୱୋ, ସତ୍ତାନଂ ମରଣାଭାୱହେତୁତା ୱା। ମଗ୍ଗସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ନିଗ୍ଗମନଟ୍ଠୋ। ହେତୁଅଟ୍ଠୋ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସମ୍ପାପକଭାୱୋ। ଦସ୍ସନଟ୍ଠୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକରଣଂ। ଆଧିପତେଯ୍ୟଟ୍ଠୋ ଚତୁସଚ୍ଚଦସ୍ସନେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଆଧିପଚ୍ଚକରଣଂ, ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଭାୱୋ ୱା ୱିସେସତୋ ମଗ୍ଗାଧିପତିୱଚନତୋ। ସତିପି ହି ଝାନାଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଭାୱେ ''ଝାନାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମା''ତି ଏୱମାଦିଂ ଅୱତ୍ୱା ''ମଗ୍ଗାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମା'' ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞାଯତି ''ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିଭାୱେ ୱିସେସୋ''ତି। ଏତେ ଚ ପୀଳନାଦଯୋ ସୋଳସାକାରା ନାମ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେସୁ ରୋଗଗଣ୍ଡାଦିଆକାରେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଏତେୱ ପରିଗ୍ଗଯ୍ହନ୍ତୀତି? ସଲକ୍ଖଣତୋ ଚ ସଚ୍ଚନ୍ତରଦସ୍ସନତୋ ଚ ଆୱିଭାୱତୋ।

ସ୍ୱାଯମତ୍ତୋ ପରତୋ ସଦ୍ଧକଥାଯମେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଦିଵ୍ୱିହାରୋ କସିଣାଦିଆରମ୍ମଣାନି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି। ମେତ୍ତାଦିଜ୍ଝାନାନି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ। ଫଲସମାପତ୍ତି ଅରିଯୱିହାରୋ। କାମେହି ୱିୱେକଟ୍ଠକାଯତାୱସେନ ଏକୀଭାୱୋ କାଯୱିୱେକୋ। ପଠମଜ୍ଝାନାଦିନା ନୀୱରଣାଦୀହି ୱିୱିତ୍ତଚିତ୍ତତା ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ। ଉପଧିୱିୱେକୋ ନିବ୍ବାନଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ତେତି ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞାଦିକେ।

କିଲେସାଭିସଙ୍ଖାରୱସେନ ଭୱେସୁ ପରିବ୍ଭମନଂ, ସୋ ଚ ତଣ୍ହାପ୍ପଧାନୋତି ୱୁତ୍ତଂ ''ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ ଗମନ''ନ୍ତି। ୱନ୍ତନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗମୁଖେନ ଉଗ୍ଗିରିତଂ ପୁନ ଅପଚ୍ଚାୱମନୱସେନ ଛଡ୍ଡିତଂ। ଭଗୱାତି ୱୁଚ୍ଚତି ନିରୁତ୍ତିନଯେନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଯଥା…ପେ… ମେଖଲା''ତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – ଭାଗୱାତି ଭଗୱା, ଭତୱାତି ଭଗୱା, ଭାଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା, ଭଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା, ଭତ୍ତୱାତି ଭଗୱା, ଭଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା। ଭାଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା।

ଭାଗୱା ଭତୱା ଭାଗେ, ଭଗେ ଚ ୱନି ଭତ୍ତୱା;

ଭଗେ ୱମି ତଥା ଭାଗେ, ୱମୀତି ଭଗୱା ଜିନୋ।

ତତ୍ଥ କଥଂ ଭାଗୱାତି ଭଗୱା? ଯେ ତେ ସୀଲାଦଯୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ଗୁଣକୋଟ୍ଠାସା, ତେ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣା ନିରତିସଯା ତଥାଗତସ୍ସ ଅତ୍ଥି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥା ହିସ୍ସ ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ, ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପଂ, ସଦ୍ଧା ୱୀରିଯଂ, ସତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧି, ସମଥୋ ୱିପସ୍ସନା, ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି, ତଯୋ ସମ୍ମାୱିତକ୍କା, ତିସ୍ସୋ ଅନୱଜ୍ଜସଞ୍ଞା, ତିସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯଫଲାନି, ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା, ଚତୁଯୋନିପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣାନି, ଚତ୍ତାରୋ ଅରିଯୱଂସା, ଚତ୍ତାରି ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣାନି, ପଞ୍ଚ ପଧାନିଯଙ୍ଗାନି, ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ସମ୍ମାସମାଧି, ପଞ୍ଚଞାଣିକୋ ସମ୍ମାସମାଧି, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ପଞ୍ଚ ନିସ୍ସାରଣୀଯା ଧାତୁଯୋ, ପଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତାଯତନଞାଣାନି, ପଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯା ସଞ୍ଞା, ଛ ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନି, ଛ ଗାରୱା, ଛ ନିସ୍ସାରଣୀଯା ଧାତୁଯୋ, ଛ ସତତୱିହାରା, ଛ ଅନୁତ୍ତରିଯାନି, ଛ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯା ସଞ୍ଞା, ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, ଛ ଅସାଧାରଣଞାଣାନି, ସତ୍ତ ଅପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା, ସତ୍ତ ଅରିଯଧମ୍ମା, ସତ୍ତ ଅରିଯଧନାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସତ୍ତ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମା, ସତ୍ତ ନିଜ୍ଜରୱତ୍ଥୂନି, ସତ୍ତ ସଞ୍ଞା, ସତ୍ତଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲଦେସନା, ସତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଦେସନା, ସତ୍ତଖୀଣାସୱବଲଦେସନା, ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାପଟିଲାଭହେତୁଦେସନା, ଅଟ୍ଠ ସମ୍ମତ୍ତାନି, ଅଟ୍ଠଲୋକଧମ୍ମାତିକ୍କମା, ଅଟ୍ଠ ଆରମ୍ଭୱତ୍ଥୂନି, ଅଟ୍ଠଅକ୍ଖଣଦେସନା, ଅଟ୍ଠ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କା, ଅଟ୍ଠଅଭିଭାଯତନଦେସନା, ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖା, ନୱ ଯୋନିସୋମନସିକାରମୂଲକା ଧମ୍ମା, ନୱ ପାରିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗାନି, ନୱସତ୍ତାୱାସଦେସନା, ନୱ ଆଘାତପଟିୱିନଯା, ନୱ ସଞ୍ଞା, ନୱ ନାନତ୍ତା, ନୱ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରା, ଦସ ନାଥକାରଣା ଧମ୍ମା, ଦସ କସିଣାଯତନାନି, ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା, ଦସ ସମ୍ମତ୍ତାନି, ଦସ ଅରିଯୱାସା, ଦସ ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମା, ଦସ ତଥାଗତବଲାନି, ଏକାଦସ ମେତ୍ତାନିସଂସା, ଦ୍ୱାଦସ ଧମ୍ମଚକ୍କାକାରା, ତେରସ ଧୁତଗୁଣା, ଚୁଦ୍ଦସ ବୁଦ୍ଧଞାଣାନି, ପଞ୍ଚଦସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯା ଧମ୍ମା, ସୋଳସୱିଧା ଆନାପାନସ୍ସତି, ସୋଳସ ଅପରନ୍ତପନୀଯା ଧମ୍ମା, ଅଟ୍ଠାରସ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମା, ଏକୂନୱୀସତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନି, ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସ ଞାଣୱତ୍ଥୂନି , ପଞ୍ଞାସ ଉଦଯବ୍ବଯଞାଣାନି, ପରୋପଞ୍ଞାସ କୁସଲଧମ୍ମା, ସତ୍ତସତ୍ତତିଞାଣୱତ୍ଥୂନି, ଚତୁୱୀସତିକୋଟିସତସହସ୍ସସମାପତ୍ତିସଞ୍ଚାରିମହାୱଜିରଞାଣଂ, ଅନନ୍ତନଯସମନ୍ତପଟ୍ଠାନପୱିଚଯପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଦେସନାଞାଣାନି, ତଥା ଅନନ୍ତାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅନନ୍ତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଆସଯାଦିୱିଭାୱନଞାଣାନି ଚାତି ଏୱମାଦଯୋ ଅନନ୍ତାପରିମାଣଭେଦା ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣା ନିରତିସଯା ଗୁଣଭାଗା ଗୁଣକୋଟ୍ଠାସା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଭାଗା ଗୁଣଭାଗା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଭାଗୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଆ-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ କତ୍ୱା ''ଭଗୱା''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ତାୱ ଭାଗୱାତି ଭଗୱା।

ଯସ୍ମା ସୀଲାଦଯୋ ସବ୍ବେ, ଗୁଣଭାଗା ଅସେସତୋ;

ୱିଜ୍ଜନ୍ତି ସୁଗତେ ତସ୍ମା, ''ଭଗୱା''ତି ପୱୁଚ୍ଚତି।

କଥଂ ଭତୱାତି ଭଗୱା? ଯେ ତେ ସବ୍ବଲୋକହିତାଯ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନେହି ମନୁସ୍ସତ୍ତାଦିକେ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମେ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯା କତମହାଭିନୀହାରେହି ମହାବୋଧିସତ୍ତେହି ପରିପୂରେତବ୍ବା ଦାନପାରମୀ, ସୀଲନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞାୱୀରିଯଖନ୍ତିସଚ୍ଚଅଧିଟ୍ଠାନମେତ୍ତାଉପେକ୍ଖାପାରମୀତି ଦସ ପାରମିଯୋ, ଦସ ଉପପାରମିଯୋ, ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋତି ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ, ଦାନାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂନି, ସଚ୍ଚାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଅଧିଟ୍ଠାନାନି, ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚାଗୋ, ନଯନ, ଧନ, ରଜ୍ଜ, ପୁତ୍ତଦାରପରିଚ୍ଚାଗୋତି ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗା, ପୁବ୍ବଯୋଗୋ, ପୁବ୍ବଚରିଯା, ଧମ୍ମକ୍ଖାନଂ,

ଞାତତ୍ଥଚରିଯା, ଲୋକତ୍ଥଚରିଯା, ବୁଦ୍ଧତ୍ଥଚରିଯାତି ଏୱମାଦଯୋ, ସଙ୍ଖେପତୋ ୱା ସବ୍ବେ ପୁଞ୍ଞସମ୍ଭାରଞାଣସମ୍ଭାରବୁଦ୍ଧକାରକଧମ୍ମା, ତେ ମହାଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି ଯଥା ହାନଭାଗିଯା, ସଂକିଲେସଭାଗିଯା, ଠିତିଭାଗିଯା ୱା ନ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରି ୱିସେସଭାଗିଯାୱ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନିରନ୍ତରଂ ଅନୱସେସତୋ ଭତା ସମ୍ଭତା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଭତୱାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ "ଭଗୱା"ତି ୱୁତ୍ତୋ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ତ-କାରସ୍ସ ଗ-କାରଂ କତ୍ୱା। ଅଥ ୱା ଭତୱାତି ତେଯେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ବୁଦ୍ଧକାରକଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭରି ସମ୍ଭରି, ପରିପୂରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମ୍ପି ଭତୱାତି ଭଗୱା।

ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯା ସବ୍ବେ, ଦାନପାରମିଆଦିକେ;

ସମ୍ଭାରେ ଭତୱା ନାଥୋ, ତସ୍ମାପି ଭଗୱା ମତୋ।

କଥଂ ଭାଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା? ଯେ ତେ ଚତୁୱୀସତିକୋଟିସତସହସ୍ସସଙ୍ଖା ଦେୱସିକଂ ୱଠଞ୍ଜନକସମାପତ୍ତିଭାଗା, ତେ ଅନୱସେସତୋ ଲୋକହିତତ୍ଥଂ, ଅତ୍ତନୋ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରତ୍ଥଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ୱନି ଭଜି ସେୱି ବହୁଲମକାସୀତି ଭାଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା। ଅଥ ୱା ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମେସୁ, କୁସଲାଦୀସୁ, ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ଚ ଯେ ତେ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱା ଚତୁବ୍ବିଧା ଅଭିସମଯଭାଗା, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ "ଚକ୍ଖୁ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟ"ନ୍ତିଆଦିନା ଅନେକପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଭାଗା, "ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ପହାତବ୍ବୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ପହାତବ୍ବୋ"ତିଆଦିନା ପହାତବ୍ବଭାଗା, "ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିରୋଧୋ…ପେ… ଜରାମରଣସ୍ସ ନିରୋଧୋ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବୋ"ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୧।୨୧) ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଭାଗା, "ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା"ତିଆଦିନା, "ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା"ତିଆଦିନା ଚ ଅନେକଭେଦା ଭାୱେତବ୍ବଭାଗା ଚ ଧମ୍ମା, ତେ ସବ୍ବେ ୱନି ଭଜି ଯଥାରହଂ ଗୋଚରଭାୱନାସେୱନାନଂ ୱସେନ ସେୱି। ଏୱମ୍ପି ଭାଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା। ଅଥ ୱା ଯେ ଇମେ ସୀଲାଦଯୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ସାୱକେହି ସାଧାରଣା ଗୁଣକୋଟ୍ଠାସା ଗୁଣଭାଗା, "କିନ୍ତି ନୁ ଖୋ ତେ ୱେନେଯ୍ୟସନ୍ତାନେସୁ ପତିଟ୍ଠପେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ମହାକରୁଣାଯ ୱନି ଅଭିପତ୍ଥଯି, ସା ଚସ୍ସ ଅଭିପତ୍ଥନା ଯଥାଧିପ୍ପେତଫଲାୱହା ଅହୋସି। ଏୱମ୍ପି ଭାଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା।

ଯସ୍ମା ଞେଯ୍ୟସମାପତ୍ତି-ଗୁଣଭାଗେ ତଥାଗତୋ;

ଭଜି ପତ୍ଥଯି ସତ୍ତାନଂ, ହିତାଯ ଭଗୱା ତତୋ।

କଥଂ ଭଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା? ସମାସତୋ ତାୱ କତପୁଞ୍ଞେହି ପଯୋଗସମ୍ପନ୍ନେହି ଯଥାୱିଭୱଂ ଭଜୀଯନ୍ତୀତି ଭଗା, ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସମ୍ପତ୍ତିଯୋ। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯେ ତାୱ ତଥାଗତୋ ସମ୍ବୋଧିତୋ ପୁବ୍ବେ ବୋଧିସତ୍ତଭୂତୋ ପରମୁକ୍କଂସଗତେ ୱନି ଭଜି ସେୱି, ଯତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାଯ ନିରୱସେସତୋ ବୁଦ୍ଧକାରକଧମ୍ମେ ସମନ୍ନାନେନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେ ପରିପାଚେସି। ବୁଦ୍ଧଭୂତୋ ପନ ତେ ନିରୱଜ୍ଜସୁଖୂପସଂହିତେ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣେ ଲୋକୁତ୍ତରେପି ୱନି ଭଜି ସେୱି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ପଦେସରଜ୍ଜିସ୍ସରିଯଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିଦେୱରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିଆଦିୱସେନ, ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନମଗ୍ଗଭାୱନାଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଦିଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୱସେନ ଚ ଅନେକୱିହିତେ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣେ ଭଗେ ୱନି ଭଜି ସେୱି। ଏୱମ୍ପି ଭଗେ ୱନୀତି ଭଗୱା।

ଯା ତା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଲୋକେ, ଯା ଚ ଲୋକୁତ୍ତରା ପୁଥୁ;

ସବ୍ବା ତା ଭଜି ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମାପି ଭଗୱା ମତୋ।

କଥଂ ଭତ୍ତୱାତି ଭଗୱା? ଭତ୍ତା ଦଳ୍ହଭତ୍ତିକା ଅସ୍ସ ବହୂ ଅତ୍ଥୀତି ଭତ୍ତୱା। ତଥାଗତୋ ହି ମହାକରୁଣାସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦିଅପରିମିତନିରୁପମପ୍ପଭାୱଗୁଣୱିସେସସମଙ୍ଗିଭାୱତୋ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମୋ ସବ୍ବାନତ୍ଥପରିହାରପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ନିରୱସେସହିତସୁଖୱିଧାନତପ୍ପରାଯ ନିରତିସଯାଯ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ପଜାଯ ଅଚ୍ଚନ୍ତୁପକାରିତାଯ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନବ୍ୟାମପ୍ପଭାଦିଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଗୁଣୱିସେସପଟିମଣ୍ଡିତରୂପକାଯତାଯ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣାଧିଗତେନ "ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା"ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତେନ ଲୋକତ୍ତଯବ୍ୟାପିନାସୁୱିପୁଲେନ, ସୁୱିସୁଦ୍ଧେନ ଚ ଥୁତିଘୋସେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା, ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତାସୁ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାସନ୍ତୁଟ୍ଠିଆଦୀସୁ ସୁପତିଟ୍ଠିତଭାୱତୋ, ଦସବଲଚତୁୱେସାରଜ୍ଜାଦିନିରତିସଯଗୁଣୱିସେସସମଙ୍ଗିଭାୱତୋ ଚ "ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ, ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ, ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ, ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋ"ତି ଏୱଂ ଚତୁପ୍ପମାଣିକେ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ସବ୍ବଥାପି

ପସାଦାୱହଭାୱେନ ସମନ୍ତପାସାଦିକତ୍ତା ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଆଦରବହୁମାନଗାରୱାୟତନତାୟ ପରମପେମସମ୍ଭତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ। ଯେ ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ପତିଟ୍ଠିତା ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ହୋନ୍ତି, କେନଚି ଅସଂହାରିୟା ତେସଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱାତି। ତଥା ହି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତପରିଚ୍ଚାଗେପି ତଞ୍ଚ ପସାଦଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ୱା ଆଣଂ ଦଳ୍ହଭତ୍ତିଭାୱତୋ। ତେନେୱାହ –

‘‘ଯୋ ୱେ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦି ଧୀରୋ,

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଭତ୍ତି ଚ ହୋତୀ’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୭୮);

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଠିତଧମ୍ମୋ ୱେଲଂ ନାତିୱତ୍ତତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ମୟା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଂ ମମ ସାୱକା ଜୀୱିତହେତୁପି ନାତିକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି (ଉଦା। ୪୫; ଚୂଳୱ। ୩୮୫) ଚ।

ଏୱଂ ଭତ୍ତୱାତି ଭଗୱା ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ଏକସ୍ସ ତ-କାରସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଗ-କାରଂ କତ୍ୱା।

ଗୁଣାତିସୟଯୁତ୍ତସ୍ସ , ଯସ୍ମା ଲୋକହିତେସିନୋ;

ସମ୍ଭତ୍ତା ବହୱୋ ସତ୍ଥୁ, ଭଗୱା ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି।

କଥଂ ଭଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା? ଯସ୍ମା ତଥାଗତୋ ବୋଧିସତ୍ତଭୂତୋପି ପୁରିମାସୁ ଜାତୀସୁ ପାରମିୟୋ ପୂରେନ୍ତୋ ଭଗସଙ୍ଖାତଂ ସିରିଂ, ଇସ୍ସରିୟଂ, ଯସଞ୍ଚ ୱମି ଉଗ୍ଗିରି ଖେଳପିଣ୍ଡଂ ୱିୟ ଅନପେକ୍ଖୋ ଛଡ୍ଡୟି। ତଥା ହିସ୍ସ ସୋମନସ୍ସକୁମାରକାଲେ (ଜା। ୧।୧୫।୨୧୧ ଆଦୟୋ) ହତ୍ଥିପାଲକୁମାରକାଲେ (ଜା। ୧।୧୫।୩୩୭ ଆଦୟୋ) ଅୟୋଘରପଣ୍ଡିତକାଲେ (ଜା। ୧।୧୫।୩୬୩ ଆଦୟୋ) ମୂଗପକ୍ଖପଣ୍ଡିତକାଲେ (ଜା। ୨।୨୨।୧ ଆଦୟୋ) ଚୂଳସୁତସୋମକାଲେତି (ଜା। ୨।୧୭।୧୯୫ ଆଦୟୋ) ଏୱମାଦୀସୁ ନେକ୍ଖମ୍ମପାରମିପୂରଣୱସେନ ଦେୱରଜ୍ଜସଦିସାୟ ରଜ୍ଜସିରିୟା ପରିଚ୍ଚତ୍ତଅତ୍ତଭାୱାନଂ ପରିମାଣଂ ନତ୍ଥି। ଚରିମତ୍ତଭାୱେପି ହତ୍ଥଗତଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିସିରିଂ ଦେୱଲୋକାଧିପଚ୍ଚସଦିସଂ ଚତୁଦୀପିସ୍ସରିୟଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିସନ୍ନିସ୍ସୟଂ ସତ୍ତରତନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଯସଞ୍ଚ ତିଣାୟପି ଅମଞ୍ଞମାନୋ ନିରପେକ୍ଖୋ ପହାୟ ଅଭିନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ଇମେ ସିରିଆଦିକେ ଭଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା। ଅଥ ୱା ଭାନି ନାମ ନକ୍ଖତ୍ତାନି, ତେହି ସମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଭଗା, ସିନେରୁୟୁଗନ୍ଧରଉତ୍ତରକୁରୁହିମୱନ୍ତାଦିଭାଜନଲୋକୱିସେସସନ୍ନିସ୍ସୟା ସୋଭା କପ୍ପଟ୍ଠିୟଭାୱତୋ। ତେପି ଭଗୱା ୱମି ତନ୍ନିୱାସସତ୍ତାୱାସସମତିକ୍କମନତୋ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ପଜହୀତି। ଏୱମ୍ପି ଭଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା।

ଚକ୍କୱତ୍ତିସିରିଂ ଯସ୍ମା, ଯସଂ ଇସ୍ସରିୟଂ ସୁଖଂ;

ପହାସି ଲୋକଚିତ୍ତଞ୍ଚ, ସୁଗତୋ ଭଗୱା ତତୋ।

କଥଂ ଭାଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା? ଭାଗା ନାମ ସଭାୱଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସା, ତେ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତାଦିୱସେନ, ତତ୍ଥାପି ରୂପୱେଦନାଦିୱସେନ, ଅତୀତାଦିୱସେନ ଚ ଅନେକୱିଧା, ତେ ଚ ଭଗୱା ‘‘ସବ୍ବଂ ପପଞ୍ଚଂ, ସବ୍ବଂ ଯୋଗଂ, ସବ୍ବଂ ଗନ୍ଥଂ, ସବ୍ବଂ ସଂଯୋଜନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅମତଂ ଧାତୁଂ ସମଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱମି ଉଗ୍ଗିରି ଅନପେକ୍ଖୋ ଛଡ୍ଡୟି ନ ପଚ୍ଚାୱମି। ତଥା ହେସ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ପଥୱିଂ ଆପଂ ତେଜଂ ୱାୟଂ, ଚକ୍ଖୁଂ ସୋତଂ ଘାନଂ ଜିୱ୍ହଂ କାୟଂ ମନଂ, ରୂପେ ସଦ୍ଦେ ଗନ୍ଧେ ରସେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଧମ୍ମେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସଞ୍ଞଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସଞ୍ଞଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଚେତନଂ…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଚେତନଂ, ରୂପତଣ୍ହଂ …ପେ… ଧମ୍ମତଣ୍ହଂ, ରୂପୱିତକ୍କଂ…ପେ… ଧମ୍ମୱିତକ୍କଂ, ରୂପୱିଚାରଂ…ପେ… ଧମ୍ମୱିଚାର’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିଭାଗୱସେନପି ସବ୍ବେୱ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେ ଅନୱସେସତୋ ୱମି ଉଗ୍ଗିରି ଅନପେକ୍ଖପରିଚ୍ଚାଗେନ ଛଡ୍ଡୟି। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ –

‘‘ଯଂ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତଂ ୱନ୍ତଂ ମୁତ୍ତଂ ପହୀନଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ତଂ ତଥାଗତୋ ପୁନ ପଚ୍ଚାୱମିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୩)।

ଏଓମ୍ପି ଭାଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା। ଅଥ ୱା ଭାଗେ ୱମୀତି ସଙ୍ଖେପି କୁସଲାକୁସଲେ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ହୀନପଣୀତେ କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଅରିୟମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣମୁଖେନ ୱମି ଉଗ୍ଗିରି ଅନପେକ୍ଖୋ ପରିଚ୍ଚଜି ପଜହି, ପରେସଞ୍ଚ ତଥତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଧମ୍ମାପି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହାତବ୍ବା, ପଗେୱ ଅଧମ୍ମା (ମ। ନି। ୧।୨୪୦)। କୁଲ୍ଲୂପମଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟ, ନୋ ଗହଣତ୍ଥାୟା''ତିଆଦି (ମ। ନି। ୧।୨୪୦)।

ଏଓମ୍ପି ଭାଗେ ୱମୀତି ଭଗୱା।

ଖନ୍ଧାୟତନଧାତାଦି-ଧମ୍ମଭେଦା ମହେସିନା;

କଣ୍ହା ସୁକ୍କା ୟତୋ ୱନ୍ତା, ତତୋପି ଭଗୱା ମତୋ।

ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଭାଗୱା ଭତୱା ଭାଗେ, ଭଗେ ଚ ୱନି ଭତ୍ତୱା;

ଭଗେ ୱମି ତଥା ଭାଗେ, ୱମୀତି ଭଗୱା ଜିନୋ''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୟସ୍ମା ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତିପରହିତପଟିପତ୍ତିୱସେନ ଦୁୱିଧା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା, ତାସୁ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି ପହାନସମ୍ପଦାଞ୍ଞାଣସମ୍ପଦାଭେଦତୋ ଦୁୱିଧା, ଆନୁଭାୱସମ୍ପଦାଦୀନଂ ତଦୱିନାଭାୱେନ ତଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ପରହିତପଟିପତ୍ତି ପୟୋଗାସୟଭେଦତୋ ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ପୟୋଗତୋ ଲାଭସକ୍କାରାଦିନିରପେକ୍ଖଚିତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖନିୟ୍ୟାନିକଧମ୍ମୂପଦେସୋ, ଆସୟତୋ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧେସୁପି ନିଚ୍ଚଂ ହିତେସିତା, ଞ୍ଞାଣପରିପାକକାଲାଗମନାଦିପରହିତପଟିପତ୍ତି ଚ, ଆମିସପଟିଗ୍ଗହଣାଦିନାପି ଅତ୍ଥଚରିୟା ପରହିତପଟିପତ୍ତି ହୋତିୟେୱ। ତସ୍ମା ତେସଂ ୱିଭାୱନୱସେନ ପାଠଇୟଂ ''ଅରହ''ନ୍ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ''ଅରହ''ନ୍ତି ଇମିନା ପଦେନ ପହାନସମ୍ପଦାୱସେନ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି ୱିଭାୱିତା। ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକୱିଦୂ''ତି ଚ ଇମେହି ପଦେହି ଞ୍ଞାଣସମ୍ପଦାୱସେନ। ନନୁ ଚ ''ଲୋକୱିଦୂ''ତି ଇମିନାପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧତା ୱିଭାୱୀୟତୀତି? ସଚ୍ଚଂ ୱିଭାୱୀୟତି, ଅତ୍ଥି ପନ ୱିସେସୋ, ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଇମିନା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାନୁଭାୱୋ ୱିଭାୱିତୋ, ''ଲୋକୱିଦୂ''ତି ପନ ଇମିନା ଆସୟାନୁସୟଞ୍ଞାଣାଦୀନମ୍ପି ଆନୁଭାୱୋ ୱିଭାୱିତୋତି। ''ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ଇମିନା ସବ୍ବାପି ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି ୱିଭାୱିତା। ''ସୁଗତୋ''ତି ପନ ଇମିନା ସମୁଦାଗମତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି, ପରହିତପଟିପତ୍ତି ଚ ୱିଭାୱିତା। ''ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି ଇମେହି ପଦେହି ଭଗୱତୋ ପରହିତପଟିପତ୍ତି ୱିଭାୱିତା। ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଇମିନା ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି, ପରହିତପଟିପତ୍ତି ଚ ୱିଭାୱିତା। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ତେନେୱାହ ''ଅତ୍ତନାପି ବୁଜ୍ଝି ଅଞ୍ଞେପି ସତ୍ତେ ବୋଧେସୀ''ତିଆଦି। ''ଭଗୱା''ତି ଚ ଇମିନାପି ସମୁଦାଗମତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବା ଅତ୍ତହିତସମ୍ପତ୍ତି, ପରହିତପଟିପତ୍ତି ଚ ୱିଭାୱିତା।

ଅପରୋ ନୟୋ – ହେତୁଫଲସତ୍ତୂପକାରୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ତିୱିଧା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା। ତତ୍ଥ ''ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଲୋକୱିଦୂ''ତି ଇମେହି ପଦେହି ଫଲସମ୍ପତ୍ତିୱସେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ୱିଭାୱିତା। ''ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି ଇମେହି ସତ୍ତୂପକାରୱସେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ପକାସିତା। ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଇମିନା ଫଲୱସେନ, ସତ୍ତୂପକାରୱସେନ ଚ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ୱିଭାୱିତା। ''ସୁଗତୋ ଭଗୱା''ତି ପନ ଇମେହି ପଦେହି ହେତୁଫଲସତ୍ତୂପକାରୱସେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ୱିଭାୱିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୫।ତସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ୟୋଗିନୋ। ଏୱନ୍ତି ''ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ। ତସ୍ମିଂ ସମୟେତି ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନୁସ୍ସରଣସମୟେ। ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠିତନ୍ତି ରାଗେନ ପରିୟୁଟ୍ଠିତଂ, ପରିୟୁଟ୍ଠାନପ୍ପତ୍ତେହି ରାଗେହି ସହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞମିୱ ଚୋରେହି ତେନ ପରିୟୁଟ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପରିୟୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଭାୱତୋ, ପରିୟୁଟ୍ଠିତରାଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଂ ୱା ରାଗସ୍ସ ପରିୟୁଟ୍ଠାନଂ, ତଂ ତଂସହିତେ ଚିତ୍ତେ ଉପଚରିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ରାଗେନାତି ରାଗେନ ହେତୁନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଜୁଗତମେୱାତି ପଗେୱ କାୟୱଙ୍କାଦୀନଂ ଅପନୀତତ୍ତା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନୁଜୁଭାୱକରାନଂ ମାୟାଦୀନଂ ଅଭାୱତୋ, ରାଗାଦିପରିୟୁଟ୍ଠାନାଭାୱେନ ୱା ଓନତିଉନ୍ନତିୱିରହତୋ ଉଜୁଭାୱମେୱ ଗତଂ। ଅଥ ୱା

ଉଜୁଗତମେଓାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣତାଯ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚୱିଗମନତୋ ମଜ୍ଝିମସମଥନିମିତ୍ତପଟିପଡିଯା ଉଜୁଭାୱମେୱ ଗତଂ। ତଥାଗତଂ ଆରବ୍ଭାତି ତଥାଗତଗୁଣେ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା।

ଇଜ୍ଝସ୍ସାତି ଇତି ଅସ୍ସ। ''ସୋ ଭଗୱା ଇତିପି ଅରହ''ନ୍ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁୱିତକ୍କଯତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱନ୍ତି ''ନେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ। ବୁଦ୍ଧଗୁଣପୋଣାତି ବୁଦ୍ଧଗୁଣନିନ୍ନା। ''ୱିତକ୍କୱିଚାରା ପୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି ଏତେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣସଙ୍ଖାତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିତକ୍କାହତଂ, ୱିତକ୍କପରିଯାହତଂ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁମଜ୍ଜନଞ୍ଚ କରୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଭାୱନାୱସେନ ଉପଚାରଜ୍ଝାନନିପ୍ଫାଦିକା ବଲୱତୀ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପୀତିମନସ୍ସ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପୀତିସହିତଚିତ୍ତସ୍ସ। କାଯଚିତ୍ତଦରଥାତି କାଯଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧୀନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ସୁଖୁମାୱତ୍ଥା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତା କିଲେସା। ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ସନ୍ନିସୀଦନ୍ତି। ଅନୁକ୍କମେନ ଏକକ୍ଖଣେତି ଯଦା ବୁଦ୍ଧଗୁଣାରମ୍ମଣା ଭାୱନା ଉପରୂପରି ୱିସେସଂ ଆୱହନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତି, ତଦା ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ହୋନ୍ତି, କିଲେସା ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ସୁୱିସଦାନି ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ହୋନ୍ତି, ଭାୱନାଯ ପଗୁଣତାଯ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ସାତିସଯଂ ପଟୁକିଚ୍ଚାୱ ହୋନ୍ତି, ବଲୱତୀ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପୀତିପଦଟ୍ଠାନା ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୱିସେସା ଜାଯତି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନଂ ସୁଖଂ ଥିରତରଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ସୁଖେନ ଅନୁବ୍ରୂହିତଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମଦେୱ ସମାଧିଯତି। ଏୱଂ ଅନୁକ୍କମେନ ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିତକ୍କାଦଯୋ ଉପରୂପରି ପଟୁପଟୁତରଭାୱେନ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭାୱନାଯ ମଜ୍ଝିମସମଥପଟିପତ୍ତିଯା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଞ୍ଚ ଏକରସଭାୱେନ ପଟୁତମାନି ହୁତ୍ୱା ଏକକ୍ଖଣେ ଝାନଙ୍ଗାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା –

''ଯସ୍ମିଂ , ମହାନାମ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ତଥାଗତଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ନେୱସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି…ପେ… ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୬।୧୦)।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଝାନଂ ଅପ୍ପନାପତ୍ତଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ''ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ ପନ ଗମ୍ଭୀରତାଯା''ତିଆଦି। ଗମ୍ଭୀରେ ହି ଆରମ୍ମଣେ ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦକେ ପତିତନାୱା ୱିଯ ସମଥଭାୱନା ପତିଟ୍ଠଂ ନ ଲଭତି, ''ଗମ୍ଭୀରତାଯା''ତି ଚ ଇମିନା ସଭାୱଧମ୍ମତାପି ସଙ୍ଗହିତା। ସଭାୱଧମ୍ମୋ ହି ଗମ୍ଭୀରୋ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତି। ନନୁ ଚ ତଜ୍ଜାପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ସଭାୱଧମ୍ମୋ ଗଯ୍ହତୀତି? ସଚ୍ଚଂ ଗଯ୍ହତି ପୁବ୍ବଭାଗେ, ଭାୱନାଯ ପନ ୱଡ୍ଢମାନାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ସଭାୱେଯେୱ ଚିତ୍ତଂ ତିଟ୍ଠତି। ନନୁ ଚ ସଭାୱଧମ୍ମେପି କତ୍ଥଚି ଅପ୍ପନା ସମିଜ୍ଝତି ଦୁତିଯାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନାଦୀତି? ସଚ୍ଚଂ ସମିଜ୍ଝତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକପ୍ପକାରେ ଆରମ୍ମଣେ, ଇଦଂ ପନ ନାନପ୍ପକାରନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନାନପ୍ପକାରଗୁଣାନୁସ୍ସରଣାଧିମୁତ୍ତତାଯା''ତି ଆହ। ଏୱମ୍ପି ଯଥା ନାନପ୍ପକାରେସୁ କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସେସୁ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ କୋଟ୍ଠାସେ ଅପ୍ପନାୱସେନ ଭାୱନା ଅୱତିଟ୍ଠତି, ଏୱମିଧ କସ୍ମା ନ ହୋତୀତି? ୱିସମୋଯଂ ଉପଞ୍ଞାସୋ। ତତ୍ଥ ହି ସତିପି କୋଟ୍ଠାସବହୁଭାୱେ ଏକପ୍ପକାରେନେୱ ଭାୱନା ୱତ୍ତତି ପଟିକ୍କୂଲାକାରସ୍ସେୱ ଗହଣତୋ, ଇଧ ପନ ନାନପ୍ପକାରେନ ଗୁଣାନଂ ନାନପ୍ପକାରତ୍ତା, ନ ଅଯମେକସ୍ମିଂଯେୱ ଗୁଣେ ଠାତୁଂ ସକ୍କୋତି ଭାୱନାବଲେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେସୁ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେସୁ ସଦ୍ଧାଯ ବଲୱଭାୱତୋ। ତେନେୱ ହି ''ଅଧିମୁତ୍ତତାଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଉପଚାରପ୍ପତ୍ତଂ ଝାନଂ ହୋତି, କଥଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି ଆହ ''ତଦେତ''ନ୍ତିଆଦି।

ସଗାରୱୋ ହୋତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସତ୍ଥୁ ଗୁଣସରୀରସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଉପଟ୍ଠହନତୋ। ତତୋଯେୱ ସଦ୍ଧାୱେପୁଲ୍ଲଂ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସଦିସଂ ସଦ୍ଧାମହତ୍ତଂ। ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ ଅନୁସ୍ସରଣୱସେନ ଭାୱନାଯ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସତିୱେପୁଲ୍ଲଂ। ତେସଂ ପରମଗମ୍ଭୀରତାଯ, ନାନପ୍ପକାରତାଯ ଚ ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲଂ। ତେସଂ ଉଳାରପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତତାଯ ପୁଞ୍ଞୱେପୁଲ୍ଲଞ୍ଚ ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ପୀତିପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ହୋତି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯା। ଭଯଭେରୱସହୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଭଯଭେରୱାଭିଭୱନତୋ। ତେନାହ ଭଗୱା ''ଅନୁସ୍ସରେଥ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଭଯଂ ତୁମ୍ହାକ ନୋ ସିଯା''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯ ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)। ଦୁକ୍ଖାଧିୱାସନସମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯା ସରୀରଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଦୁମପଲାସେ ଉଦକସ୍ସ ୱିଯ ୱିନିୱଟ୍ଟନତୋ । ସଂୱାସସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି ସହୱାସସଞ୍ଞଂ। ବୁଦ୍ଧଭୂମିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ନମତି ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ ମହନ୍ତଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଉପଟ୍ଠାନତୋ। ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଭାୱନାଯ ସବ୍ବଦା ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ ଚିତ୍ତେ ୱିପରିୱତ୍ତନତୋ ୱୁତ୍ତଂ ''ସମ୍ମୁଖା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସତୋ ୱିଯା''ତି। ଉତ୍ତରି ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋତି ଇମାଯ ଭାୱନାଯ ଉପରି ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ। ସୁଗତିପରାଯଣୋତି ସୁଗତିସମ୍ପରାଯୋ।

ଅପ୍ପମାଦନ୍ତି ଅପ୍ପମଜ୍ଜନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅନୁଯୋଗଂ। କଯିରାଥାତି କରେଯ୍ଯ। ସୁମେଧସୋତି ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞୋ । ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱାଯାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ନୀୱରଣୱିକ୍ଖମ୍ଭନାଦିସମତ୍ଥେନ ସତ୍ଥରି ସଗାରୱଭାୱାଦିହେତୁଭୂତେନ ମହତା ସାମତ୍ଥିଯେନ ସମନ୍ନାଗତାଯ।

୨। ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪୬। ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ, ସଭାଓତ୍ଥୋ ଚ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତୋୟେୱାତି ତଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଭାୱନାୱିଧାନମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିଂ ଭାୱେତୁକାମେନାପୀ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୟଂ ୱିୟ ''ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସମନ୍ନାଗତେନା''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ନନୁ ଏତା ପଟିପାଟିୟା ଛ ଅନୁସ୍ସତିୟୋ ଅରିୟସାୱକାନଂ ୱସେନ ଦେସନଂ ଆରୁଳ୍ହାତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ''ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦିଗୁଣାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନମ୍ପି ଇଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସମନ୍ନାଗତେନା''ତି ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅରିୟସାୱକାନଂ ପନ ସୁଖେନ ଇଜ୍ଝନ୍ତୀତି। ତଥାପି ପାଠଇୟଂ ଆଗତତ୍ତା ଚ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅୟଞ୍ଚ ୱିଚାରୋ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତେୱ।

୧୪୭। ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ଇତରେସୂତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାଦିପଦେସୁ। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋୱାତି ଅୱଧାରଣଂ ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାଦିଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ପରିୟାୟତୋ ପନେତେ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମେପି ସମ୍ଭୱନ୍ତେୱ। ତଥା ହି ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋ ବହୁସ୍ସୁତେନ ଆଗତାଗମେନ ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତେନ ପଞ୍ଞୱତା ଆଦିକଲ୍ୟାଣତାଦିୱିସେସତୋ ସୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ଆଚରିୟପୟିରୁପାସନାୟ ୱିନା ନ ଲବ୍ଭତି ଚେ? ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେପି ସମାନେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସୟେନେୱ ସିଜ୍ଝନତୋ, ତଥା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସନେପି। ''ସନ୍ଦିଟ୍ଠିୟା ଜୟତୀ''ତି ଅୟଂ ପନତ୍ଥୋ ତିଣ୍ଣିୟନିମ୍ମଦ୍ଦନେ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋୱ ଲବ୍ଭତି , କିଲେସଜୟେ ପରିୟାୟତୋ ପରମ୍ପରାହେତୁଭାୱତୋ। ''ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅରହତୀ''ତି ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତେୱ, ସଦ୍ଦସୋ ସଂକିଲେସଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, ୱୋଦାନଧମ୍ମାନଂ ପରିବ୍ରୂହନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା। ଅୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ''ଯେ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗୋତମି, ଧମ୍ମେ ଜାନେୟ୍ୟାସି, ଇମେ ଧମ୍ମା ସରାଗାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱିରାଗାୟ, ସଞ୍ଞୋଗାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱିସଞ୍ଞୋଗାୟ, ସୌପାଦାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ଅନୁପାଦାନାୟ। ଏକଂସେନ, ଗୋତମି, ଧାରେୟ୍ୟାସି 'ନେସୋ ଧମ୍ମୋ, ନେସୋ ୱିନୟୋ, ନେତଂ ସତ୍ଥୁସାସନ'''ନ୍ତି (ଚୂଳଅୱ। ୪୦୬; ଅ। ନି। ୮।୫୩), ''ଧମ୍ମାପି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହାତବ୍ବା, ପଗେୱ ଅଧମ୍ମା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୪୦) ଚ ଏୱମାଦୀହି ସୁତ୍ତପଦେହି ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ। ଅକାଲିକାଧିଗମୁପାୟତାୟ ଅକାଲିକୋ। ୱିଜ୍ଜମାନତାପରିସୁଦ୍ଧତାହି ଏହିପସ୍ସୱିଧିଂ ଅରହତୀତି ଏହିପସ୍ସିକୋ। ତତୋ ଏୱ ୱଚ୍ଚଦୁକ୍ଖନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକେହି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ ଉପନୟନଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱା ତତ୍ଥ ଉପନୟନଂ ଅରହତୀତି ଓପନେୟ୍ୟିକୋ। ୱିମୁତ୍ତାୟତନସୀସେ ଠତ୍ୱା ପରିଚୟେନ ସମ୍ମଦେୱ ଅତ୍ଥୱେଦଂ, ଧମ୍ମୱେଦଞ୍ଚ ଲଭନ୍ତେହି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାଦିପଦେସୁ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମମ୍ପି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମନସିକାରୋ ଯୁଜ୍ଜତେୱ।

ସାତି ଗାଥା। ସମନ୍ତଭଦ୍ରକତ୍ତାତି ସବ୍ବଭାଗେହି ସୁନ୍ଦରତ୍ତା। ଧମ୍ମସ୍ସାତି ସାସନଧମ୍ମସ୍ସ। କିଞ୍ଚାପି ଅୱୟୱୱିନିମୁତ୍ତୋ ସମୁଦାୟୋ ନାମ ପରମତ୍ଥତୋ କୋଚି ନତ୍ଥି, ଯେସୁ ପନ ଅୱୟୱେସୁ ସମୁଦାୟରୂପେନ ଅୱେକ୍ଖିତେସୁ ''ଗାଥା''ତି ସମଞ୍ଞା, ତଂ ତତୋ ଭିନ୍ନଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ସଂସାମିୱୋହାରଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଠମେନ ପାଦେନ ଆଦିକଲ୍ୟାଣା''ତିଆଦିମାହ। ''ଏକାନୁସନ୍ଧିକ''ନ୍ତି ଇଦଂ ନାତିବହୁୱିଭାଗଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ଏକାନୁସନ୍ଧିକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରସ୍ସ ପନ ତେନେୱ ଦେସେତବ୍ବଧମ୍ମୱିଭାଗେନ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଭାଗା ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି। ନିଦାନେନାତି କାଲଦେସଦେସକପରିସାଦିଅପଦିସନଲକ୍ଖଣେନ ନିଦାନଗନ୍ଥେନ। ନିଗମନେନାତି ''ଇଦମୱୋଚା''ତିଆଦିକେନ (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯), ''ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୬) ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତତ୍ଥନିଗମନେନ।

ଅୟଂ କଥା ୱିସେସତୋ ସୁତ୍ତପିଟକସଂୱଣ୍ଣନାତି କତ୍ୱା ସୁତ୍ତପିଟକୱସେନ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୁତ୍ତପିଟକୱିନୟପିଟକାନଂ ୱସେନ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସନିଦାନସୌପ୍ପତ୍ତିକତ୍ତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସନିଦାନସୌପ୍ପତ୍ତିକତ୍ତାତି ଯଥାୱୁତ୍ତନିଦାନେନ ସନିଦାନତାୟ, ସଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକତାୟ ଚ। ୱେନେୟ୍ୟାନଂ ଅନୁରୂପତୋତି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟା, ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଚ ତଂତଂସିକ୍ଖାପଦଭାୱେନ ପଞ୍ଞାପିୟମାନସ୍ସ ୱେନେୟ୍ୟଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ପୱତ୍ତିୟମାନସ୍ସ ଅନୁରୂପତୋ। ଅତ୍ଥସ୍ସାତି ଦେସିୟମାନସ୍ସ ଚ ସୀଲାଦିଅତ୍ଥସ୍ସ। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯)? ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୩।୯୫) ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହେତୂପମାଗହଣେନ ହେତୁଦାହରଣଯୁତ୍ତତୋ।

ଏୱଂ ସୁତ୍ତୱିନୟୱସେନ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତୀଣି ପିଟକାନି ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସକଲୋପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସାସନଧମ୍ମୋତି –

''ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା;

ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୮୩; ଦୀ। ନି। ୨।୯୦) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁସାସନସ୍ସ ପକାସକୋ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋ। ସୀଲେନ ଆଦିକଲ୍ୟାଣୋ ସୀଲମୂଲକତ୍ତା ସାସନସ୍ସ। ସମଥାଦୀହି ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣୋ ତେସଂ ସାସନସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱେମଜ୍ଝଭାୱତୋ। ନିବ୍ବାନେନ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣୋ ତଦଧିଗମତୋ ଉତ୍ତରିକରଣୀୟାଭାୱତୋ। ସାସନେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି ନାମ

ପଞ୍ଞାଯ ହୋତି, ତସ୍ସା ଚ ସୀଲଂ, ସମାଧି ଚ ମୂଲନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀଲସମାଧୀହି ଆଦିକଲ୍ୟାଣୋ’’ତି। ପଞ୍ଞା ପନ ଅନୁବୋଧପଟିୱେଧୱସେନ ଦୁୱିଧାତି ତଦୁଭଯମ୍ପି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗେହି ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣୋ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତି ଫଲଂ, କିଞ୍ଚଂ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା, ତତୋ ପରଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଫଲନିବ୍ବାନେହି ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣୋ’’ତି। ଫଲଗ୍ଗହଣେନ ୱା ସୌପାଦିସେସନିବ୍ବାନମାହ, ଇତରେନ ଇତରଂ, ତଦୁଭଯଞ୍ଚ ସାସନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଓସାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଫଲନିବ୍ବାନେହି ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣୋ’’ତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୁବୋଧିତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧତା, ତାଯ ଆଦିକଲ୍ୟାଣୋ ତପ୍ପଭୱତ୍ତା। ସବ୍ବସୋ ସଂକିଲେସପ୍ପହାନଂ ୱୋଦାନଂ, ପାରିପୂରୀ ଚ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତା, ତାଯ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣୋ ତଂସରୀରତ୍ତା। ସତ୍ଥାରା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ତଥା ପଟିପତ୍ତି ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି, ତାଯ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣୋ, ତାଯ ସାସନସ୍ସ ଲୋକେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଭାୱତୋ। ତନ୍ତି ସାସନଧମ୍ମଂ। ତଥତ୍ତାଯାତି ଯଥତ୍ତାଯ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ତଥତ୍ତାଯ ତଥଭାୱାଯ। ସୋ ପନ ଅଭିସମ୍ବୋଧି ପଚ୍ଚେକବୋଧି ସାୱକବୋଧୀତି ତିୱିଧୋ , ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ନିବ୍ବାନାଧିଗମସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଗୁଣେହି ଅଗ୍ଗଭାୱତୋ, ଇତରବୋଧିଦ୍ୱଯମୂଲତାଯ ଚ ପଠମାଯ ବୋଧିଯା ଆଦିକଲ୍ୟାଣତା, ଗୁଣେହି ୱେମଜ୍ଝଭାୱତୋ ଦୁତିଯାଯ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣତା, ତଦୁଭଯାୱରତାଯ, ତଦୋସାନତାଯ ଚ ସାସନଧମ୍ମସ୍ସ ତତିଯାଯ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣତା ୱୁତ୍ତା।

ଏସୋତି ସାସନଧମ୍ମୋ। ନୀୱରଣୱିକ୍ଖମ୍ଭନତୋତି ୱିମୁତ୍ତାଯତନସୀସେ ଠତ୍ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ନୀୱରଣାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମ୍ଭୱତୋ। ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ –

‘‘ଯଥା ଯଥାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତ୍ଥା ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଅଞ୍ଞତରୋ ୱା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ , ତଥା ତଥା ସୋ ତତ୍ଥ ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦଂ ଲଭତି ଧମ୍ମୱେଦ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୫।୨୬)।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ପଞ୍ଚସ୍ସ ନୀୱରଣାନି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପହୀନାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୨୧୯) –

ଚ ଆଦି। ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁଖାୱହନତୋତି ସମଥସୁଖସ୍ସ ଚ ୱିପସ୍ସନାସୁଖସ୍ସ ଚ ସମ୍ପାଦନତୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖ’’ନ୍ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୭୯; ମ। ନି। ୨। ୧୩୮)।

ତଥା –

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତଂ;

ଅମାନୁସୀ ରତୀ ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ’’ତି ଚ। (ଧ। ପ। ୩୭୪, ୩୭୩);

ତଥାପଟିପନ୍ନୋତି ଯଥା ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁଖଂ ଆୱହତି, ଯଥା ୱା ସତ୍ଥାରା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ, ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ସାସନଧମ୍ମୋ। ତାଦିଭାୱାୱହନତୋତି ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖାୱସେନ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱସ୍ସ ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅନୁପଲେପସ୍ସ ଆୱହନତୋ। ଏସ ଭଗୱା ୱୁତ୍ତନଯେନ ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଯଂ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ଚ ପକାସେତି, ତଂ ଯଥାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଯା ସାତ୍ଥଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଯା ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଯୋଜନା।

ତତ୍ଥ ଅୱିସେସେନ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା, ସକଲୋ ଚ ତନ୍ତିଧମ୍ମୋ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କତମେସାନଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ନଚିରଟ୍ଠିତିକଂ ଅହୋସୀ’’ତିଆଦି (ପାରା। ୧୮)। ସବ୍ବସିକ୍ଖାନଂ ମଣ୍ଡଭୂତସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୩; ସଂ। ନି। ୫।୧୮୬)। ଯଥାନୁରୂପନ୍ତି ଯଥାରହଂ। ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ ହି ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଯା ସାତ୍ଥଂ। ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଯାତି ସମ୍ପନ୍ନତ୍ଥତାଯ। ସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥୋ ହି ଇଧ ସହ-ସଦ୍ଦୋ। ଇତରଂ ପନ ଯଥାୱୁତ୍ତେନତ୍ଥେନ ସାତ୍ଥଂ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚ। ଯେ ପନେତ୍ଥ ‘‘ୱଚନସଭାୱଂ ସାତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥସଭାୱଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ, ତଥା ୱିଭତ୍ତସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ସଦ୍ଦତ୍ଥା ହି ଅଭିନ୍ନରୂପା ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ୱିନିଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଥା ହି ନେସଂ ଲୋକିଯାମିସ୍ସୀଭାୱଂ

ପଟିଜାନନ୍ତି। ସତିପି ୱା ଭେଦେ ‘‘ସବ୍ଯଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ତୁଲ୍ଯଯୋଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ ‘‘ସପୁତ୍ତୋ ଆଗତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ, ଏୱଂ ସତି ‘‘ଅତ୍ଥପଟିସରଣା, ଭିକ୍ଖୱେ, ହୋଥ, ମା ବ୍ଯଞ୍ଜନପଟିସରଣା’’ତି ଅତ୍ଥପ୍ପଧାନୱାଦୋ ବାଧିତୋ ସିଯା, ଅଥ ୱିଜ୍ଜମାନତାମତ୍ତଂ ‘‘ସଲୋମକୋ ସପକ୍ଖକୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ବ୍ଯଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତି ଅଗ୍ଗହିତା ସିଯା। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନେତ୍ତିନଯେନାପି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍କାସନ…ପେ… ସବ୍ଯଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଦିପି ନେତ୍ତିଯଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନମୁଖେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀତି ‘‘ଅକ୍ଖରଂ ପଦ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ନେତ୍ତି। ୪ ଦ୍ୱାଦସପଦ) ବ୍ଯଞ୍ଜନପଦାନି ପଠମଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଇଧ ପନ ପାଠଇଯଂ ‘‘ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା ଅତ୍ଥପଦାନିଯେୱ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍କାସନପକାସନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ କାସନଂ ଦୀପନଂ ସଙ୍କାସନଂ ‘‘ମଞ୍ଞମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସ, ଅମଞ୍ଞମାନୋ ମୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୬୪) ୱିଯ। ତତ୍ତକେନ ହି ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିୱିଦ୍ଧଂ। ତେନାହ ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା’’ତିଆଦି। ପଠମଂ କାସନଂ ପକାସନଂ। ଆଦିକମ୍ମସ୍ମିଂ ହି ଅଯଂ ପସଦ୍ଦୋ ‘‘ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨। ୨୦) ୱିଯ। ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯାପେକ୍ଖଂ ଚେତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ଉଦ୍ଦେସଭାୱତୋ। ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ହି ସଙ୍ଖେପତୋ ପଠମଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପଟିପଜ୍ଜତି । ସଂଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରୱଚନଂ, ସକିଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପୁନ ୱଚନଞ୍ଚ ୱିୱରଣୱିଭଜନାନି। ଯଥା ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ସକିଂଯେୱ ଚ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ‘‘କତମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧) ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିୱରଣୱସେନ, ୱିଭଜନୱସେନ ଚ ପୁନ ୱଚନଂ। ମଜ୍ଝିମିନ୍ଦ୍ରିଯାପେକ୍ଖମେତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ନିଦ୍ଦେସଭାୱତୋ। ୱିୱଟସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତରାଭିଧାନଂ, ୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଚ ପକାରେହି ଞାପନଂ ୱେନେଯ୍ଯାନଂ ଚିତ୍ତପରିତୋସନଂ ଉତ୍ତାନୀକରଣପଞ୍ଞାପନାନି। ଯଥା ‘‘ଫସ୍ସୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨) ୱିୱଟୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ‘‘କତମୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଫସ୍ସୋ? ଯୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଫସ୍ସୋ ଫୁସନା ସମ୍ଫୁସନା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨) ଉତ୍ତାନୀକିରିଯା, ପଞ୍ଞାପନା ଚ। ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯାପେକ୍ଖମେତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ପଟିନିଦ୍ଦେସଭାୱତୋ। ‘‘ପଞ୍ଞାପନପଟ୍ଠପନୱିୱରଣୱିଭଜନୌତ୍ତାନୀକରଣପକାସନଅତ୍ଥପଦସମାଯୋଗତୋ’’ତିପି ପାଠୋ।

କଥଂ ପନାଯଂ ପାଠୱିକପ୍ପୋ ଜାତୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନେତ୍ତିପାଠଇଯଂ ଆଗତନଯେନ ପୁରିମପାଠୋ। ତତ୍ଥ ହି –

‘‘ସଙ୍କାସନା ପକାସନା,

ୱିୱରଣା ୱିଭଜନୁତ୍ତାନୀକମ୍ମପଞ୍ଞତ୍ତି;

ଏତେହି ଛହି ପଦେହି,

ଅତ୍ଥୋ କମ୍ମଞ୍ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି। (ନେତ୍ତି। ୪ ଦ୍ୱାଦସପଦ) –

ଦେସନାହାରଯୋଜନାଯ ଚ ଏତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ‘‘ସଙ୍କାସନା ପକାସନା’’ତିଆଦିନା ଆଗତଂ। ପଚ୍ଛିମୋ ପନ ‘‘ପଞ୍ଞପେତି ପଟ୍ଠପେତି ୱିୱରତି ୱିଭଜତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି ‘ପସ୍ସଥା’ତି ଚାହା’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ସୁତ୍ତେ ଆଗତନଯେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନମତ୍ତକତୋ। ଏୱଞ୍ଚ ନେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାଠାନଂ ୱିସେସୋ, ନ ଅତ୍ଥତୋ। ତଥା ହି ସଙ୍ଖେପତୋ ‘‘ପଠମଂ ଞାପନଂ ପଞ୍ଞାପନଂ, ପଠମମେୱ ଠପନଂ ପଟ୍ଠପନ’’ନ୍ତି ଇମାନି ପଦାନି ସଙ୍କାସନପକାସନପଦେହି ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିସିଟ୍ଠାନି। ଯଞ୍ଚ ପୁରିମପାଠେ ଛଟ୍ଠଂ ପଦଂ ‘‘ପକାରତୋ ଞାପନ’’ନ୍ତି ପଞ୍ଞାପନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁତିଯପାଠେ ପକାସନପଦେନ ‘‘ନିବ୍ବିସେସଂ ପକାରତୋ କାସନ’’ନ୍ତି କତ୍ୱା। ଯସ୍ମା ଞାପନକାସନାନି ଅତ୍ଥାୱଭାସନସଭାୱତାଯ ଅଭିନ୍ନାନି, ସବ୍ବେସଞ୍ଚ ୱେନେଯ୍ଯାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ତୋସନଂ, ବୁଦ୍ଧିଯା ଚ ନିସାନଂ ଯାଥାୱତୋ ୱତ୍ଥୁସଭାୱାୱଭାସନେ ଜାଯତୀତି। ଏୱଂ ଅତ୍ଥପଦରୂପତ୍ତା ପରିଯତ୍ତିଅତ୍ଥସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତଛଅତ୍ଥପଦସମାଯୋଗତୋ ସାତ୍ଥଂ ସାସନଂ।

ଅକ୍ଖରପଦବ୍ଯଞ୍ଜନାକାରନିରୁତ୍ତିନିଦ୍ଦେସସମ୍ପତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ଉଚ୍ଚାରଣୱେଲାଯଂ ଅପରିଯୋସିତେ ପଦେ ୱଣ୍ଣୋ ଅକ୍ଖରଂ। ‘‘ଏକକ୍ଖରଂ ପଦଂ ଅକ୍ଖର’’ନ୍ତି ଏକେ ‘‘ଆ ଏୱଂ କିର ତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଆ-କାରାଦଯୋ ୱିଯ। ‘‘ୱିସୁଦ୍ଧକରଣାନଂ ମନସା ଦେସନାୱାଚାଯ ଅକ୍ଖରଣତୋ ଅକ୍ଖର’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞେ। ୱିଭତ୍ତିଯନ୍ତଂ ଅତ୍ଥଞାପନତୋ ପଦଂ। ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତଂ ପଦାଭିହିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ଯଞ୍ଜେତୀତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ, ୱାକ୍ଯଂ। ‘‘କିରିଯାପଦଂ ଅବ୍ଯଯକାରକୱିସେସନଯୁତ୍ତଂ ୱାକ୍ଯ’’ନ୍ତି ହି ୱଦନ୍ତି। ପକାରତୋ ୱାକ୍ଯୱିଭାଗୋ ଆକାରୋ। ଆକାରାଭିହିତଂ ନିବ୍ବଚନଂ ନିରୁତ୍ତି। ନିବ୍ବଚନୱିତ୍ଥାରୋ ନିସ୍ସେସୁପଦେସତୋ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଏତେସଂ ଅକ୍ଖରାଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନପଦାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ପନ୍ନତାଯ ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ।

ତତ୍ରାଯମସ୍ସ ଅତ୍ଥପଦସମାଯୋଗୋ, ବ୍ଯଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତି ଚ – ଅକ୍ଖରେହି ସଙ୍କାସେତି, ପଦେହି ପକାସେତି, ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ୱିୱରତି, ଆକାରେହି ୱିଭଜତି, ନିରୁତ୍ତୀହି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି, ନିଦ୍ଦେସେହି ପଞ୍ଞପେତି, ତଥା ଅକ୍ଖରେହି ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ପଦେହି ୱିନେତି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁଂ, ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ୱିପଞ୍ଚେତ୍ୱା

ଆକାରେହି ୱିନେତି ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁଂ, ନିରୁତ୍ତୀହି ନେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସେହି ୱିନେତି ନେୟ୍ୟଂ। ଏୱଞ୍ଚାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଉଗ୍ଘଟିୟମାନୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁଂ ୱିନେତି, ୱିପଞ୍ଚିୟମାନୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁଂ, ନିୟ୍ୟମାନୋ ନେୟ୍ୟଂ। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟନା ଆଦି, ୱିପଞ୍ଚନା ମଜ୍ଝେ, ନୟନମନ୍ତେ। ଏୱଂ ତୀସୁ କାଲେସୁ ତିଧା ଦେସିତୋ ଦୋସତ୍ତୟୱିଧମନୋ ଗୁଣତ୍ତୟାୱହୋ ତିୱିଧୱେନେୟ୍ୟୱିନୟନୋତି। ଏୱମ୍ପି ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣୋୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପାରିପୂରିୟା ''ସାତ୍ଥୋ ସବ୍ୟଞ୍ଜନୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ପରିପୁଣ୍ଣୋ, ପରିସୁଦ୍ଧୋ''ତି ଚ।

ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରତାତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥୋ ନାମ ତନ୍ତିଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମୋ ତନ୍ତି। ପଟିୱେଧୋ ତନ୍ତିୟା, ତନ୍ତିଅତ୍ଥସ୍ସ ଚ ଯଥାଭୂତାୱବୋଧୋ। ଦେସନା ମନସା ୱୱତ୍ଥାପିତାୟ ତନ୍ତିୟା ଦେସନା। ତେ ପନେତେ ଅତ୍ଥାଦୟୋ ଯସ୍ମା ସସାଦୀହି ୱିୟ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀହି ଦୁକ୍ଖୋଗାହା, ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟପତିଟ୍ଠା ଚ, ତସ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା। ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥୋ ନାମ ହେତୁଫଲଂ। ଧମ୍ମୋ ହେତୁ। ଦେସନା ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଯଥାଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମାଭିଲାପୋ, ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରାଦିୱସେନ ୱା କଥନଂ। ପଟିୱେଧୋ ଅଭିସମୟୋ, ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ ଧମ୍ମେସୁ, ଧମ୍ମାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥେସୁ, ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥାନୁରୂପଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀସୁ ଅୱବୋଧୋ, ତେସଂ ତେସଂ ୱା ଧମ୍ମାନଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋ ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖାତୋ ଅୱିପରୀତସଭାୱୋ। ତେପି ଚେତେ ଅତ୍ଥାଦୟୋ ଯସ୍ମା ଅନୁପଚିତକୁସଲସମ୍ଭାରେହି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସସାଦୀହି ୱିୟ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଦୁକ୍ଖୋଗାହା, ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟପତିଟ୍ଠା ଚ, ତସ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା। ତେସୁ ପଟିୱେଧସ୍ସାପି ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରତାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରତାହି ସାତ୍ଥ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥଗୁଣଦୀପନତୋ। ତାସଂ ଧମ୍ମଦେସନାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତାଦେସନାଗମ୍ଭୀରତାହି ସବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି ତାସଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଦୀପନତୋ।

ଅତ୍ଥେସୁ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା। ଅତ୍ଥଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ପଭେଦଗତଂ ଞାଣଂ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଇମିସ୍ସାପି ପଟିସମ୍ଭିଦାୟ ଅତ୍ଥୱିସୟତ୍ତା ଆହ ''ଅତ୍ଥପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାୱିସୟତୋ ସାତ୍ଥ''ନ୍ତି, ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅସତି ତଦଭାୱତୋ। ଧମ୍ମୋତି ତନ୍ତି । ନିରୁତ୍ତୀତି ତନ୍ତିପଦାନଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ପଭେଦଗତାନି ଞାଣାନି ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଆହ ''ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାୱିସୟତୋ ସବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି, ଅସତି ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିୟା ତଦଭାୱତୋ। ପରିକ୍ଖକଜନପ୍ପସାଦକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପରିକ୍ଖକଜନାନଂ କିଂକୁସଲଗୱେସୀନଂ ପସାଦାୱହଂ, ତସ୍ମା ସାତ୍ଥଂ। ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଫଲେନ ହେତୁନୋ ଅନୁମାନଂ ନଦୀପୂରେନ ୱିୟ ଉପରି ୱୁଟ୍ଠିପ୍ପୱତ୍ତିୟା। ସାତ୍ଥକତା ପନସ୍ସ ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀୟତାୟ, ସା ପରମଗମ୍ଭୀରସଣ୍ହସୁଖୁମଭାୱତୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଗମ୍ଭୀରୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ''ତିଆଦି (ମହାୱ। ୮)। ଲୋକିୟଜନପ୍ପସାଦକନ୍ତି ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଯସ୍ମା ଲୋକିୟଜନସ୍ସ ପସାଦାୱହଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ଲୋକିୟଜନୋ ହି ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିୟା ତୁସ୍ସତି, ଇଧାପି ଫଲେନ ହେତୁନୋ ଅନୁମାନଂ। ସବ୍ୟଞ୍ଜନତା ପନସ୍ସ ସଦ୍ଧେୟ୍ୟତାୟ, ସା ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିଭାୱତୋ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଥ ୱା ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀୟତୋ ସାତ୍ଥ''ନ୍ତି ପଞ୍ଞାପଦଟ୍ଠାନତାୟ ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନତଂ ଆହ, ତତୋ ପରିକ୍ଖକଜନପ୍ପସାଦକଂ। ସଦ୍ଧେୟ୍ୟତୋ ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ସଦ୍ଧାପଦଟ୍ଠାନତାୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନତଂ, ତତୋ ଲୋକିୟଜନପ୍ପସାଦକନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଗମ୍ଭୀରାଧିପ୍ପାୟତୋ ସାତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଅଗାଧାପାରତାୟ ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞଥା ତଦଭାୱତୋ। ଉତ୍ତାନପଦତୋ ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ସୁବୋଧସଦ୍ଦତାୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ, ପରମଗମ୍ଭୀରସ୍ସପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱେନେୟ୍ୟାନଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଭାୱାପାଦନତୋ। ସଙ୍କୋପେସ ପଠମସ୍ସ ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟସ୍ସ ପଭେଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତଥା ଚେୱ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଂୱଣ୍ଣିତଂ। ତଥା ହେତ୍ଥ ୱିକପ୍ପସ୍ସ, ସମୁଚ୍ଚୟସ୍ସ ୱା ଅଗ୍ଗହଣଂ। ଉପନେତବ୍ବସ୍ସାତି ପକ୍ଖିପିତବ୍ବସ୍ସ ୱୋଦାନତ୍ଥସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ସକଲପରିପୁଣ୍ଣଭାୱେନାତି ସବ୍ବଭାଗେହି ପରିପୁଣ୍ଣତାୟ। ଅପନେତବ୍ବସ୍ସାତି ସଂକିଲେସଧମ୍ମସ୍ସ।

ପଟିପତ୍ତିୟାତି ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିୟାଦିସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା, ତନ୍ନିମିତ୍ତଂ। ଅଧିଗମବ୍ୟତ୍ତିତୋତି ସଚ୍ଚପଟିୱେଧେନ ଅଧିଗମୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟସବ୍ଭାୱତୋ ସାତ୍ଥଂ କପିଲୱତାଦି ୱିୟ ତୁଚ୍ଛଂ ନିରତ୍ଥକଂ ଅହୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି କତ୍ୱା। ପରିୟତ୍ତିୟାତି ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମପରିଚୟେନ। ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିତୋତି ଦୁରକ୍ଖାତଧମ୍ମେସୁ ପରିଚୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ୱିୟ ସମ୍ମୋହଂ ଅଜନେତ୍ୱା ବାହୁସଚ୍ଚୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟସବ୍ଭାୱତୋ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିୟା ହି ସତି ଆଗମବ୍ୟତ୍ତୀତି। ସୀଲାଦିପଞ୍ଚଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧଯୁତ୍ତତୋତି ସୀଲାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେହି ଅୱିରହିତତ୍ତା। କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅନୱସେସେନ ସମନ୍ତତୋ ପୁଣ୍ଣଂ ପୂରିତଂ। ନିରୁପକ୍କିଲେସତୋତି ଦିଟ୍ଠିମାନାଦିଉପକ୍କିଲେସାଭାୱତୋ। ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ନିସ୍ସରଣାୟ। ଲୋକାମିସନିରପେକ୍ଖତୋତି କଥଞ୍ଚିପି ତଣ୍ହାସନ୍ନିସ୍ସୟସ୍ସ ଅନିସ୍ସୟନତୋ।

ଏୱଂ ଆଦିକଲ୍ୟାଣତାଦିଅପଦେସେନ ସତ୍ଥୁ ପୁରିମୱେସାରଜ୍ଜଦ୍ୱୟୱସେନ ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ଇଦାନି ପଚ୍ଛିମୱେସାରଜ୍ଜଦ୍ୱୟୱସେନାପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅତ୍ଥୱିପଲ୍ଲାସାଭାୱତୋ ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ଅକ୍ଖାତୋତି ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିପଲ୍ଲାସମାପଜ୍ଜତୀତି ତେସଂ ଧମ୍ମେ ''ଅନ୍ତରାୟିକା''ତି ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ୱିପାକାଦୀନଂ ଅନ୍ତରାୟିକତ୍ତାଭାୱତୋ ଏକଂସେନ ଅପାୟୂପପତ୍ତିହେତୁତାୟ ଅଭାୱତୋ। ନିୟ୍ୟାନିକତ୍ତାଭାୱତୋତି ଅତମ୍ମୟତାଭାୱତୋ, ସଂସାରତୋ ଚ ନିୟ୍ୟାନିକାତି ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ

ଏକଚ୍ଚଯଞ୍ଜକିରିଯାପକତିପୁରିସନ୍ତରଞ୍ଜାଣାଦୀନଂ ତତୋ ନିୟ୍ୟାନିକତ୍ତାଭାୱତୋ ୱିପରୀତୋ ଏୱ ହୋତି। ତେନାତି ଅଭ୍ବସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସାପଜ୍ଜନେନ। ତେ ଅଞ୍ଜତିତ୍ଥିଯା। ତଥାଭାୱାନତିକ୍କମନତୋତି କପ୍ପନ୍ତରାଯାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅନ୍ତରାଯିକଭାୱସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗଧମ୍ମାନଂ ନିୟ୍ୟାନିକଭାୱସ୍ସ କଦାଚିପି ଅନତିୱତ୍ତନତୋ।

ନିବ୍ବାନାନୁରୂପାଯ ପଟିପତ୍ତିଯାତି ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ସଙ୍ଖସଙ୍ଖତୱିନିସ୍ସଟସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅନୁରୂପାଯ ସଙ୍ଖସଙ୍ଖାରନିସ୍ସରଣୂପାଯଭୂତାଯ ସପୁବ୍ବଭାଗାଯ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଅକ୍ଖାତତ୍ତାତି ଯୋଜନା। ପଟିପଦାନୁରୂପସ୍ସାତି ସବ୍ବଦୁକ୍ଖନିୟ୍ୟାନିକଭୂତା ଆରମ୍ମଣକରଣମତ୍ତେନାପି କିଲେସେହି ଅନାମସନୀଯା ଯାଦିସୀ ପଟିପଦା, ତଦନୁରୂପସ୍ସ। ସୁପଞ୍ଞତ୍ତାତି ସୀଲାଦିକ୍ଖନ୍ଧତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦିପ୍ପଭେଦା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ପହାଯିକଭାୱେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ମଦେୱ ୱିହିତା। ସଂସନ୍ଦତି କିଲେସମଲୱିସୁଦ୍ଧିତାଯ ସମେତି। ଏୱଂ ମଗ୍ଗନିବ୍ବାନାନଂ ପଟିପଦାପଟିପଜ୍ଜନୀଯଭାୱେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନୁରୂପତାଯ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତିୱିଧସ୍ସାପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚେକଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯନ୍ତି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଂ, କାମସୁଖଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ, ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ପତିଟ୍ଠାନାଯୂହନନ୍ତି ଏୱଂ ପଭେଦଂ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯଂ। ଅନୁପଗମ୍ମାତି ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା, ଅନୁପଗମନହେତୁ ୱା। ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସାନୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱୂପସନ୍ତକିଲେସାନି, ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନୱସେନ ସମ୍ମଦେୱ ପହୀନଦୋସାନି। ସସ୍ସତାଦିସଭାୱୱସେନାତି ‘‘ସସ୍ସତଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି ଅମତଞ୍ଚ ତାଣଞ୍ଚ ଲେଣଞ୍ଚା’’ତିଆଦିନା ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ସସ୍ସତାଦିଭାୱକିତ୍ତନୱସେନ।

୧୪୮। ‘‘ରାଗାଦୀନଂ ଅଭାୱଂ କରୋନ୍ତେନ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେନ ସାମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି ଇମିନା ‘‘ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ମମ ରାଗାଦଯୋ ପହୀନା’’ତି ସଯଂ ଅତ୍ତନା ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ୟେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠି, ସନ୍ଦିଟ୍ଠି ଏୱ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ।

ତେନତେନ ଅରିଯସାୱକେନ ପରସଦ୍ଧାଯ ପରସ୍ସ ସଦ୍ଦହନେନ ପରନେଯ୍ୟେନ ଗନ୍ତବ୍ବତଂ ହିତ୍ୱା ଞାପେତବ୍ବତଂ ପହାଯ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ କରଣଭୂତେନ। ପସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠି ସନ୍ଦିଟ୍ଠି ଯଥା ସମ୍ୱୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା କିଲେସେ ଜଯତି, ଅରିଯଫଲଂ ତାଯ ଏୱ ଅତ୍ତନୋ କାରଣଭୂତାଯ, ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯୀଭୂତାଯ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା କିଲେସେ ଜଯତୀତି ଯୋଜନା।

ଭାୱନାଭିସମଯୱସେନ ମଗ୍ଗଧମ୍ମୋ। ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୱସେନ ନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋ। ଫଲମ୍ପି ହେଟ୍ଠିମଂ ସକଦାଗାମିୱିପସ୍ସନାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ଉପରି ମଗ୍ଗାଧିଗମସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଭାୱତୋ ପରିଯାଯତୋ ‘‘ଦିସ୍ସମାନୋ ୱଟ୍ଟଭଯଂ ନିୱତ୍ତେତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଲଭତି।

୧୪୯। ନାସ୍ସକାଲୋତି ନାସ୍ସ ଆଗମେତବ୍ବୋ କାଲୋ ଅତ୍ଥି। ଯଥା ହି ଲୋକିଯକୁସଲସ୍ସ ‘‘ଉପପଜ୍ଜେ, ଅପରପରିଯାଯେ’’ତିଆଦିନା ଫଲଦାନଂ ପତି ଆଗମେତବ୍ବୋ କାଲୋ ଅତ୍ଥି, ନ ଏୱମେତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ନ ପଞ୍ଚାହ’’ତିଆଦି। ପକଟ୍ଠୋତି ଦୂରୋ। ଫଲଦାନଂ ପତି କାଲୋ ପକଟ୍ଠୋ ଅସ୍ସାତି କାଲିକୋ, କାଲନ୍ତରଫଲଦାଯୀ। ତେନାହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଫଲଦାନେ’’ତି। ପତ୍ତୋତି ଉପନୀତୋ। ଇଦନ୍ତି ‘‘ଅକାଲିକୋ’’ତି ପଦଂ।

୧୫୦। ୱିଧିନ୍ତି ୱିଧାନଂ, ‘‘ଏହି ପସ୍ସା’’ତି ଏୱଂପୱତ୍ତୱିଧିୱଚନଂ। ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତାତି ପରମତ୍ଥତୋ ଉପଲବ୍ଭମାନତ୍ତା। ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତାତି କିଲେସମଲୱିରହେନ ସବ୍ବଥା ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଅମନୁଞ୍ଞମ୍ପି କଦାଚି ପଯୋଜନୱସେନ ଯଥାସଭାୱପ୍ପକାସନେନ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟାତି ତଦଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ମନୁଞ୍ଞଭାୱପ୍ପକାସନେନା’’ତି।

୧୫୧। ଉପନେତବ୍ବୋତି ଉପନେଯ୍ୟୋ, ଉପନେଯ୍ୟୋୱ ଓପନେଯ୍ୟିକୋତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଆହ ‘‘ଉପନେତବ୍ବୋତି ଓପନେଯ୍ୟିକୋ’’ତି। ଚିତ୍ତେ ଉପନଯନଂ ଉପ୍ପାଦନନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଖତେ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଯୁଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଚିତ୍ତେ ଉପନଯନନ୍ତି ପନ ଆରମ୍ମଣଭୂତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭାୱୂପନଯନେ ଅଧିପ୍ପେତେ ଅସଙ୍ଖତେପି ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ ‘‘ଆରମ୍ମଣକରଣସଙ୍ଖାତଂ ଉପନଯନଂ ଅରହତୀତି ଓପନେଯ୍ୟିକୋ’’ତି। ଅଲ୍ଲୀଯନନ୍ତି ଫୁସନଂ। ନିବ୍ବାନଂ ଉପନେତି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୧୫୨। ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ୱିଦୂହି, ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ପନ ଏକଂସତୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂଆଦଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂଆଦୀହୀ’’ତି। ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ‘‘ପତି ଅତ୍ତନୀ’’ତି ଭୁମ୍ମୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଅତ୍ତନି ଅତ୍ତନୀ’’ତି। ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ, କଥଂ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଭାୱିତୋ ମେ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ମେ’’ତି ଇମିନା ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ତ’’ନ୍ତି ପଦେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅନ୍ୱଯତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ବ୍ଯତିରେକେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ‘‘ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି ଇଦଂ ଅନ୍ତୋଗଧାୱଧାରଣନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ବାଲାନଂ ପନ ଅୱିସଯୋ ଚେସୋ’’ତି ଆହ।

ଏୱଂ ଆଦିକଲ୍ଯାଣତାଦିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନୁରୂପଦେସନାଯ ଧମ୍ମସ୍ସ ସ୍ୱାକ୍ଖାତତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପୁରିମସ୍ସ ପୁରିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପଦଂ

କାରଣୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକତ୍ତାତି ଯସ୍ମା ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସାମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା ଜିଲେସେ ୱିଦ୍ଧଂସେତି, ସନ୍ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଅରହତି, ତସ୍ମା ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଦୁରକ୍ଖାତେ ତିତ୍ଥିଯଧମ୍ମେ ତଦଭାୱତୋ। ଇମିନା ନଯେନ ସେସପଦେସୁପି ଯଥାରହଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୫୩।ତସ୍ସେୱନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩। ସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୪।ଅରିଯସଙ୍ଘଗୁଣାତି ଆରକତ୍ତା କିଲେସେହି, ଅନଯେ ନ ଇରିଯନତୋ, ଅଯେ ଚ ଇରିଯନତୋ, ସଦେୱକେନ ଚ ଲୋକେନ ‘‘ସରଣ’’ନ୍ତି ଅରଣୀଯତୋ ଅରିଯୋ ଚ ସୋ ସଙ୍ଘୋ ଚ, ଅରିଯାନଂ ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅରିଯସଙ୍ଘୋ, ତସ୍ସ ଗୁଣା।

୧୫୫। ଯଂ ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ଅରିଯମଗ୍ଗପଟିପଦା ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମେ ଅନିୱତ୍ତିଧମ୍ମେ କତ୍ୱା ପଜହନତୋ ପଯୋଜନାଭାୱା ସଯମ୍ପି ଅନିୱତ୍ତିଧମ୍ମା, ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଏକଂସତୋ ଅନୁଲୋମୀତି। ତତୋ ଏୱ ଅପଚ୍ଚନୀକା, ଅନୁଧମ୍ମଭୂତା ଚ, ତସ୍ସା ଚ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ଅରିଯସଙ୍ଘୋ ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅନିୱତ୍ତିପଟିପଦ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଉଜୁପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ତନେ ହି ସତି ଉଜୁପ୍ପଟିପତ୍ତି ନ ହୋତି। ‘‘ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ଅପଚ୍ଚନୀକପଟିପଦ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଞାଯପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ। ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବସ୍ସ ହି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅନୁଲୋମନେନ, ଅପଚ୍ଚନୀକତାଯ ଚସ୍ସା ଞାଯତୋ। ‘‘ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପଦ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଭାୱଦୀପନତୋ। ଏତେନ ପଠମପଦସ୍ସ ପପଞ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ, ଇତରାନି ତୀଣି ପଦାନୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି।

ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନେନ କିଚ୍ଚସିଦ୍ଧିତୋ ଅରିଯଭାୱାୱହଂ ସୱନଂ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନଂ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁଣନ୍ତୀତି ସାୱକା’’ତି, ତେନ ଅରିଯା ଏୱ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ସତ୍ଥୁ ସାୱକା ନାମାତି ଦସ୍ସେତି। ସୀଲଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞତାଯାତି ଅରିଯେନ ସୀଲେନ, ଅରିଯାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମାନଭାୱେନ। ଅରିଯାନଞ୍ହି ସୀଲଦିଟ୍ଠିଯୋ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ନିନ୍ନାନାକରଣଂ ମଗ୍ଗେନାଗତତ୍ତା। ତେନ ତେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠିତାପି ସଂହତାୱ। ତେନାହ ‘‘ସଙ୍ଘାତଭାୱମାପନ୍ନୋ’’ତି। ମାଯାସାଠେଯ୍ୟାଦିପାପଧମ୍ମସମୁଚ୍ଛେଦେନ ଉଜୁ। ତତୋ ଏୱ ଗୋମୁତ୍ତୱଙ୍କାଭାୱେନ ଅୱଙ୍କା। ଚନ୍ଦଲେଖାୱଙ୍କାଭାୱେନ ଅକୁଟିଲା। ନଙ୍ଗଲକୋଟିୱଙ୍କାଭାୱେନ ଅଜିମ୍ହା। ଅୱଙ୍କାଦିଭାୱେନ ୱା ଉଜୁ। ପରିସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ଅରିଯା। ଅପଣ୍ଣକଭାୱେନ ଞାଯତି କମତି ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ୱା ଞାଯତି ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ଏତେନାତି ଞାଯୋ। ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖନିସ୍ସରଣାଯ ଅନୁଚ୍ଛୱିକତ୍ତା। ଅନୁରୂପତ୍ତା ସାମୀଚି ଓପାଯିକାତିପି ସଙ୍ଖଂ ସମଞ୍ଞଂ ଗତା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି, ତାଯ ସମଙ୍ଗିତାଯ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ‘‘ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି କତ୍ୱା। ୱତ୍ତମାନତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ପଟିପନ୍ନ-ସଦ୍ଦୋ ଯଥା ‘‘ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି (ପୁ॰ ପ॰ ୨୦୬)। ଅତୀତଂ ପଟିପଦନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତମଗ୍ଗସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ୱଦତି। ଉଭଯେନ ଚ ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସେନ, ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ଚ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା ଚ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା’’ତି ଏକସେସନଯେନ ୱା ଗହିତାନଂ ସମୂହୋ ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ଆଦିପଦତ୍ଥନିଦ୍ଦେସଭାୱେନ ଇତରପଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପଦାନଂ ଅୱୋମିସ୍ସକଂ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠନ୍ତି ସତ୍ଥାରା ଯଥା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ, ତଥା ଅନୁସାସନୀଅନୁରୂପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦନ୍ତି ଅୱିରଜ୍ଝନକପଟିପଦଂ, ଅନୱଜ୍ଜପଟିପତ୍ତିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତାତି ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ପୁରିମପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଦୁତିଯପଦଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ନନୁ ଚ ଦୁତିଯପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧେପି ପଠମଂ ପଦଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି? ନ ତସ୍ସ ପଠମଂ ଅପେକ୍ଖିତତ୍ତା। ସା ପନ ସାୱକାନଂ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଦାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ । ଉଭଯସ୍ସାପି ୱା ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନଭାୱସାଧନତ୍ତା ଉଭଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପି-ସଦ୍ଦେନ ଉଭଯଂ ସମୁଚ୍ଚିନୋତି।

କିଲେସଜିମ୍ହୱଙ୍କସେନ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯଗାହୋତି ସବ୍ବସୋ ତଂ ପହାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦା କାଯାଦିୱଙ୍କପ୍ପହାଯିନୀ ଉଜୁପ୍ପଟିପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପଦାଯ…ପେ… ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି।

ଞାଯୋ ନାମ ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତପଟିପତ୍ତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥତାଯ ଆଦିତ୍ତଂ ଚେଲଂ, ସୀସଂ ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱାପି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବମେୱାତି ଆହ ‘‘ଞାଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି। ନିବ୍ବାଯନକିରିଯାମୁଖେନ ଚେତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ , ମଗ୍ଗଞାଣାଦୀହି ୱା ଞାଯତି ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ସଚ୍ଛିକରୀଯତି ଚାତି

ଞାଯୋ ନିଢ୍ଢାନନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଗୁଣସମ୍ଭାୱନାଯ ପରେହି କଯିରମାନଂ ପଜ୍ଜୁପଟ୍ଠାନାଦିସାମୀଚିକମ୍ମଂ ଅରହନ୍ତୀତି ସାମୀଚିକମ୍ମାରହା।

୧୫୬।ଯଦିଦନ୍ତି ଅନ୍ତୋଗଧଲିଙ୍ଗୱଚନଭେଦୋ ନିପାତୋତି ତସ୍ସ ୱଚନଭେଦେନ ଅତ୍ଥମାହ ''ଯା ଇମାନୀ''ତି। ଏୱନ୍ତି ପକାରତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଇମିନା ପକାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଇତରାନି ତୀଣି ଯୁଗଳାନି ଦସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ''ଏୱଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗଳାନି ହୋନ୍ତୀ''ତି। ଏତନ୍ତି ଏତଂ ''ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା''ତି ବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ପଦଂ। ପୁରିସା ଚ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ଚ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା। ତତ୍ଥ ''ପୁରିସା''ତି ଇମିନା ପଠମାଯ ପକତିଯା ଗହଣଂ, ''ପୁଗ୍ଗଲା''ତି ପନ ଦୁତିଯାଯପି ସତ୍ତସାମଞ୍ଞେନାତି ଏୱଂ ୱା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ କୀଦିସାନଂ? ଆନେତ୍ୱା ହୁନିତବ୍ବାନନ୍ତି ଅଧିକାରତୋ ପାକଟୋଯମତ୍ଥୋ। ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚଉୱଚନଂ ''ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନ''ନ୍ତି ପଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସାମିୱସେନ ପରିଣାମେତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ''ଆହୁନ''ନ୍ତି ସମଞ୍ଞା ସିଯା। ଆହୁନଂ ଅରହତୀତି ୱା ଆହୁନେଯ୍ୟୋ। ସକ୍କାଦୀନମ୍ପି ୱା ଆହୱନନ୍ତି ସକ୍କାଦୀହିପି ଦିଯ୍ୟମାନଂ ଦାନଂ। ଯତ୍ଥ ହୁତଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ଆୱହନୀଯଗ୍ଗିମ୍ହି ହୁତଂ ଦଧିଆଦି ଆହୁନେଯ୍ୟଗ୍ଗିଗହପତଗ୍ଗିଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗୀସୁ ହୁତତୋ ଉଳାରଫଲନ୍ତି ତେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧି। ହୁତନ୍ତି ଦିନ୍ନଂ। ନିକାଯନ୍ତରେତି ସବ୍ବତ୍ଥିକୱାଦିନିକାଯେ।

ଠପେତ୍ୱା ୧୬୫ ତେତି ତେ ପିଯମନାପେ ଞାତିମିତ୍ତେ ଅପନେତ୍ୱା, ତେସଂ ଅଦତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏସ ଏସୋ। ଏକବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ଚ ଦିସ୍ସତୀତି ଏକସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ଚ-ସଦ୍ଦେନ କଦାଚି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟେପି କପ୍ପେ ୱୀତିୱତ୍ତେତି ଦସ୍ସେତି। ଅବ୍ବୋକିଣ୍ଣନ୍ତି ପଟିପକ୍ଖେହି ଅୱୋମିସ୍ସଂ, କିରିଯାୱିସେସକଞ୍ଚେତଂ। ପିଯମନାପତ୍ତକରଧମ୍ମା ନାମ ସୀଲାଦଯୋ, ତେ ଅରିଯସଙ୍ଘେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା। ଅଯଂ ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଞାତିମିତ୍ତା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅନୱଟ୍ଠିତା ଚ ତେସୁ ପିଯମନାପତା, ନ ଏୱମରିଯସଙ୍ଘୋ। ତସ୍ମା ସଙ୍ଘୋୱ ପାହୁନେଯ୍ୟୋତି। ପୁବ୍ବକାରନ୍ତି ଅଗ୍ଗକିରିଯଂ। ସବ୍ବପ୍ପକାରେନାତି ଆଦରଗାରୱବହୁମାନାଦିନା, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚକରଣାଦିନା ଚ ସବ୍ବେନ ପକାରେନ। ସ୍ୱାଯଂ ପାହୱନୀଯ-ସଦ୍ଦୋ ''ପାହୁନେଯ୍ୟୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି ପରିଯାଯଭାୱେନ।

ଦକ୍ଖନ୍ତି ଏତାଯ ସତ୍ତା ଯଥାଧିପ୍ପେତାହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଦକ୍ଖିଣା। ତଥାଭାୱକରଣେନ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତି। ଯଥା ଉଳାରାତିୱିପୁଲୁଦ୍ରଯଲାଭେନ ୱିସୋଧିତଂ ନାମ ହୋତି, ଏୱଂ ଦକ୍ଖିଣା ୱିପୁଲଫଲତାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ''ମହପ୍ଫଲକରଣତାଯ ୱିସୋଧେତୀ''ତି।

ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକେହି ଅଞ୍ଜଲି କରଣୀଯା ଏତ୍ଥାତି ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ।

ଯଦିପି ପାଠଇଯଂ ''ଅନୁତ୍ତର''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନତ୍ଥି ଇତୋ ଉତ୍ତରଂ ୱିସିଟ୍ଠନ୍ତି ହି ଅନୁତ୍ତରଂ। ସମମ୍ପିସ୍ସ ପନ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅସଦିସ''ନ୍ତି ଆହ। ଖିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ବୀଜଂ ମହପ୍ଫଲଭାୱକରଣେନ ତାଯତି ରକ୍ଖତି, ଖିପନ୍ତି ୱପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବୀଜାନୀତି ୱା ଖେତ୍ତଂ, କେଦାରାଦି, ଖେତ୍ତଂ ୱିଯ ଖେତ୍ତଂ, ପୁଞ୍ଞାନଂ ଖେତ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ। ସେସଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪। ସୀଲାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୮। ଅହୋ ୱତ ସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାନି, ଅହୋ ୱତ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାନୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅହୋ ୱତାତି ଚ ସମ୍ଭାୱନେ ନିପାତୋ। ତେନାହ ''ଅଖଣ୍ଡତାଦିଗୁଣୱସେନା''ତି। ଅଖଣ୍ଡଭାୱାଦିସମ୍ପତ୍ତିୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରସ୍ସ ସୀଲାନି ଅନୁସ୍ସରିଯମାନାନି ପିଯମନାପଭାୱାୱହନେନ କେୱଲଂ ମେତ୍ତାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ ହୋନ୍ତି, ନ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆହ ''ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନି ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବାନୀ''ତି। ଚାଗାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଯେସନ୍ତି ସୀଲାଦୀନଂ। ପଟିପାଟିଯା ସମାଦାନେ ସମାଦାନକ୍କମେନ, ଏକଜ୍ଝଂ ସମାଦାନେ ଉଦ୍ଦେସକ୍କମେନ ସୀଲାନଂ ଆଦିଅନ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପରିଯନ୍ତେ ଛିନ୍ନସାଟକୋ ୱିଯାତି ୱତ୍ଥନ୍ତେ, ଦସନ୍ତେ ୱା ଛିନ୍ନୱତ୍ଥଂ ୱିଯ, ୱିସଦିସୂଦାହରଣଂ ଚେତଂ। ଏୱଂ ସେସାନିପି ଉଦାହରଣାନି। ୱିନିୱେଧୱସେନ ଛିନ୍ନସାଟକୋ ୱିନିୱିଦ୍ଧସାଟକୋ। ୱିସଭାଗୱଣ୍ଣେନ ଗାୱୀ ୱିଯାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସବଲରହିତାନି ୱା ଅସବଲାନି। ତଥା ଅକମ୍ମାସାନି। ସତ୍ତୱିଧମେଥୁନସଂଯୋଗୋ ହେଟ୍ଠା ସୀଲକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ। କୋଧୂପନାହାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ମକ୍ଖପଳାସଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯମାଯାସାଠେଯ୍ୟମାନାତିମାନାଦଯୋ ଗହିତା। ତାନିଯେୱ ଅଖଣ୍ଡାଦିଗୁଣାନି ସୀଲାନି। ସୀଲସ୍ସ ତଣ୍ହାଦାସବ୍ୟତୋ ମୋଚନଂ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଭାୱାପାଦନଂ। ତତୋ ଏୱ ତଂସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ ସେରୀ ସଯଂୱସୀ ଭୁଜିସ୍ସୋ ନାମ ହୋତି। ତେନାହ ''ଭୁଜିସ୍ସଭାୱକରଣେନ ଭୁଜିସ୍ସାନୀ''ତି। ''ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ଦେୱୋ ୱା ଭୱେଯ୍ୟଂ ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା, ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ''ତି, ''ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ଚ ଏୱମାଦିନା ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତା ଅଯଂ ତେ ସୀଲେସୁ ଦୋସୋତି ଚତୂସୁ ୱିପତ୍ତୀସୁ ଯାଯ କାଯଚି ୱିପତ୍ତିଯା ଦସ୍ସନେନ ପରାମଟ୍ଠୁଂ

ଅନୁବନ୍ଧଂସେତୁଂ। ସମାଧିସଂୱତ୍ତନପ୍ପଯୋଜନାନି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି।

୧୫୯।ସିକ୍ଖାଯ ସଗାରୱୋତି ସୀଲଧନଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିଲଦ୍ଧସମାଦାନତ୍ତା ସାତିସଯଂ ସିକ୍ଖାଯ ସଗାରୱୋ ସପ୍ପତିସ୍ସୋ ହୋତି। ସଭାଗୱୁତ୍ତୀତି ସମ୍ପନ୍ନସୀଲେହି ସଭାଗୱୁତ୍ତିକୋ, ତାଯ ଏୱ ୱା ସିକ୍ଖାଯ ସଭାଗୱୁତ୍ତି। ଯୋ ହି ସିକ୍ଖାଗାରୱରହିତୋ, ସୋ ତାଯ ୱିସଭାଗୱୁତ୍ତି ନାମ ହୋତି ୱିଲୋମନତୋ। ଯଥା ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଛିଦ୍ଦଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମାମିସେହି ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ପଟିସନ୍ଥାରୋ। ସିକ୍ଖାଯ ସଗାରୱତ୍ତା ଏୱ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋତି। ଅତ୍ତାନୁୱାଦଭଯଂ ପରାନୁୱାଦଭଯଂ ଦଣ୍ଡଭଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଭଯନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଭଯାନି ଇମସ୍ସ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତାନୀତି ଆହ ''ଅତ୍ତାନୁୱାଦାଦିଭଯୱିରହିତୋ''ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

୫। ଚାଗାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୦।ପକତିଯାତି ସଭାୱେନ। ଚାଗାଧିମୁତ୍ତେନାତି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମପରିଚ୍ଚାଗେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ତନ୍ନିନ୍ନେନ ତପ୍ପୋଣେନ। ନିଚ୍ଚଂ ସଦା ପୱତ୍ତା ଦାନସଂୱିଭାଗା ଯସ୍ସ ସୋ ନିଚ୍ଚପୱତ୍ତଦାନସଂୱିଭାଗୋ, ତେନ। ଇଧାପି ''ପକତିଯା''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପରସ୍ସ ପଟିଯତ୍ତଂ ଦିଯ୍ୟତି, ତଂ ଦାନଂ। ଯଂ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ସଂୱିଭଜତି, ସୋ ସଂୱିଭାଗୋ। ଇତୋ ଦାନି ପଭୁତୀତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାନି ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଅଜ୍ଜଦିୱସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା। ଅଦତ୍ୱା ନ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ଦାନସମାଦାନଂ କତ୍ୱା । ତଂଦିୱସନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଭାୱନାରମ୍ଭଦିୱସେ। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱାତି ତସ୍ମିଂ ଦାନେ ପରିଚ୍ଚାଗଚେତନାଯ ପୱତ୍ତିଆକାରସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା। ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତାଦିଗୁଣୱସେନାତି ୱିଗତାନି ମଲମଚ୍ଛେରାନି ଏତସ୍ମାତି ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରୋ, ଚାଗୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତା। ତଦାଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ, ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ, ଆନିସଂସାନଂ ୱା ୱସେନ।

ସତଂଧମ୍ମଂ ଅନୁକ୍କମନ୍ତି ସାଧୂନଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଂ ପୱେଣିଂ ଅନୁ ଅନୁ କମନ୍ତୋ ଓକ୍କମନ୍ତୋ, ଅୱୋକ୍କମନ୍ତୋ ୱା। ଯେ ଇମେ ଦାଯକସ୍ସ ଲାଭା ଆଯୁୱଣ୍ଣସୁଖବଲପଟିଭାନାଦଯୋ, ପିଯଭାୱାଦଯୋ ଚ ଭଗୱତା ସଂୱଣ୍ଣିତା ପକିତ୍ତିତା। ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ, ତେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପାଟୱଭାୱକମ୍ମସ୍ସକତାଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମଚ୍ଛେରମଲେନାତି ମଚ୍ଛେରସଙ୍ଖାତେନ ମଲେନ। ଅଥ ୱା ମଚ୍ଛେରଞ୍ଚ ମଲଞ୍ଚ ମଚ୍ଛେରମଲଂ, ତେନ ମଚ୍ଛେରେନ ଚେୱ ଲୋଭାଦିମଲେନ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଜାଯନୱସେନାତି ଯଥାସକଂ କମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତନୱସେନ। କଣ୍ହଧମ୍ମାନନ୍ତି ଲୋଭାଦିଏକନ୍ତକାଳକାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ। ୱିଗତତ୍ତାତି ପହୀନତ୍ତା। ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ। ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସତୋତି ଗେହଂ ଆୱସନ୍ତସ୍ସ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସମାନସ୍ସ। ନିସ୍ସଯୱିହାରନ୍ତି ନିସ୍ସାଯ ୱିହରିତବ୍ବୱିହାରଂ, ଦେୱସିକଂ ୱଳଞ୍ଜନକକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଭୱିତ୍ୱାତି ଅଗାରଂ ଆୱସନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗାଦିଉପକ୍କିଲେସେ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ।

ଯୋ କିଞ୍ଚି ଦେନ୍ତୋପି ସାପେକ୍ଖୋୱ ଦେତି, ସୋ ମୁତ୍ତଚାଗୋ ନ ହୋତି, ଅଯଂ ପନ ନ ଏୱନ୍ତି ''ମୁତ୍ତଚାଗୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିସ୍ସଟ୍ଠଚାଗୋତି ନିରପେକ୍ଖପରିଚ୍ଚାଗୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ପାଣାତିପାତବହୁଲୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଲୋହିତପାଣୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଦାନବହୁଲୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ପଯତପାଣୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଦାତୁଂ ସଦା ଧୋତହତ୍ଥୋଯେୱା''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସଦାତି ନିଚ୍ଚଂ, ଅଭିଣ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଚ୍ଚାଗୋତି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମପରିଚ୍ଚାଗୋତି ଅଧିକାରତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଯଂ ଯଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ପରେ ଯାଚନକା। ଯାଚନେ ଯୋଗୋ ଯାଚନଯୋଗୋ, ପରେହି ଯାଚିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାଜେନ ଯୁତ୍ତୋତି ଦାନେନ ଯୁତ୍ତୋ ସଦା ପରିଚ୍ଚଜନତୋ। ଉଭଯେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଦାନେ, ସଂୱିଭାଗେ ଚ ରତୋ ଅଭିରତୋ।

୧୬୧। ଯଥା ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଖଣ୍ଡତାଦିଗୁଣୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲସ୍ସ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ସୀଲାନୁସ୍ସତିଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି, ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧୋଳାରପରିଚ୍ଚାଗସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠମେୱ ଅତ୍ତନୋ ପରିଚ୍ଚାଗଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଭାୱନା ଇଜ୍ଝତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତାଦିଗୁଣୱସେନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ଭିଯ୍ୟୋସୋତି ଉପରିପି। ମତ୍ତାଯ ପମାଣସ୍ସ ମହତିଯା ମତ୍ତାଯ, ୱିପୁଲେନ ପମାଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚାଗାଧିମୁତ୍ତୋତି ପରିଚ୍ଚାଗେ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରୋ। ତତୋ ଏୱ ଅଲୋଭଜ୍ଝାସଯୋ କତ୍ଥଚିପି ଅନଭିସଙ୍ଗଚିତ୍ତୋ। ପଟିଗ୍ଗାହକେସୁ ମେତ୍ତାଯନୱସେନ ପରିଚ୍ଚାଗୋ ହୋତୀତି ମେତ୍ତାଯ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ଅନୁଲୋମକାରୀ ଅନୁରୂପପଟିପତ୍ତି। ୱିସାରଦୋତି ୱିସଦୋ ଅତ୍ତନୋୱ ଗୁଣେନ କତ୍ଥଚିପି ଅମଙ୍କୁଭୂତୋ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ୱିହାରୀ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

୬। ଦେୱତାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୨।ଅରିୟମଗ୍ଗୱସେନାତି ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମୱସେନ। ସମୁଦାଗତେହୀତି ସମ୍ପଦେୱ ତଦୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଆଗତେହି। ଯାଦିସା ହି ଅରିୟାନଂ ସନ୍ତାନେ ଲୋକିୟାପି ସଦ୍ଧାଦୟୋ, ନ ତାଦିସା କଦାଚିପି ପୋଥୁଜ୍ଜନିକା ସଦ୍ଧାଦୟୋ। ଦିବ୍ବନ୍ତୀତି ଦେୱା। ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଏତେସନ୍ତି ଚତୁମହାରାଜା, ତେ ଏୱ ଚାତୁମହାରାଜିକା। ତେତ୍ତିଂସ ସହପୁଞ୍ଞକାରିନୋ ତତ୍ଥୂପପନ୍ନାତି ତଂସହଚରିତଂ ଠାନଂ ତାୱତିଂସଂ, ତନ୍ନିୱାସିନୋପି ଦେୱା ତଂସହଚରଣତୋ ଏୱ ତାୱତିଂସା। ଦୁକ୍ଖତୋ ଯାତା ଅପୟାତାତି ୟାମା। ତୁସାୟ ପୀତିୟା ଇତା ଉପଗତାତି ତୁସିତା। ଭୋଗାନଂ ନିମ୍ମାନେ ରତି ଏତେସନ୍ତି ନିମ୍ମାନରତିନୋ। ପରନିମ୍ମିତେସୁ ଭୋଗେସୁ ୱସଂ ୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିନୋ। ବ୍ରହ୍ମାନଂ କାୟୋ ସମୂହୋ ବ୍ରହ୍ମକାୟୋ, ତପ୍ପରିୟାପନ୍ନତାୟ ତତ୍ଥ ଭୱାତି ବ୍ରହ୍ମକାୟିକା। ତତୁତ୍ତରୀତି ତତୋ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକେହି ଉତ୍ତରି, ଉପରି ପରିତ୍ତାଭାଦିକେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱାତି "ଯଥାରୂପାୟ ମଗ୍ଗେନାଗତାୟ ସଦ୍ଧାୟ ସମନ୍ନାଗତା, ସୀଲେନ ସୁତେନ ଚାଗେନ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ଥ ଉପପନ୍ନା ତା ଦେୱତା, ମୟ୍ହମ୍ପି ତଥାରୂପା ସଦ୍ଧା ସୀଲଂ ସୁତଂ ଚାଗୋ ପଞ୍ଞା ଚ ସଂୱିଜ୍ଜତୀ"ତି ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସକ୍ଖିଂ ୱତାରେନ୍ତେନ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣା ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବା।

ଯଦି ଏୱଂ ସୁତ୍ତେ (ଅ॰ ନି॰ ୬।୧୦) ଉଭୟଗୁଣାନୁସ୍ସରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥନ୍ତି ଅନୁଯୋଗଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ "ସୁତ୍ତେ ପନା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତନ୍ତି "ଅତ୍ତନୋ ଚ, ତାସଞ୍ଚ ଦେୱତାନ"ନ୍ତି ଉଭୟଂ ସମଧୁରଂ ୱିୟ ସୁତ୍ତେ (ଅ॰ ନି॰ ୬।୧୦) କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ଖୋ ତଂ "ଦେୱତାନଂ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚା"ତିଆଦିୱଚନଂ। ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି "ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ପରତୋ ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। କିମତ୍ଥଂ ପନ ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପନନ୍ତି ଆହ "ଦେୱତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାଦୀହି ସମାନଗୁଣଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ସୁତ୍ତେ ଯଥାରୁତୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ଗୟ୍ହତୀତି ଆହ "ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହୀ"ତିଆଦି।

୧୬୩।ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣାନୁସ୍ସରଣଂ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ସୀଲଚାଗାନୁସ୍ସତୀସୁ ୱିୟ ଇଧାପି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣାନୁସ୍ସରଣଂ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା। ପୁବ୍ବଭାଗେ ଭାୱନାରମ୍ଭେ। ଅପରଭାଗେତି ଯଥା ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଇଜ୍ଝତି, ତଥା ଭାୱନାକାଲେ। ଯଦି ଅତ୍ତନୋ ଏୱ ଇଧ ଗୁଣା ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବା, କଥମୟଂ ଦେୱତାନୁସ୍ସତୀତି ଆହ "ଦେୱତାନଂ ଗୁଣସଦିସସଦ୍ଧାଦିଗୁଣାନୁସ୍ସରଣୱସେନା"ତି। ତେନ ସଦିସକପ୍ପନାୟ ଅୟଂ ଭାୱନା "ଦେୱତାନୁସ୍ସତୀ"ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଦେୱତାନଂ, ତାସଂ ଗୁଣାନଂ ୱା ଅନୁସ୍ସରଣେନାତି ଦସ୍ସେତି। ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱା ପୱତ୍ତଂ ଦେୱତାଗୁଣାନୁସ୍ସରଣଂ ଉପାଦାୟ "ଦେୱତାନୁସ୍ସତୀ"ତି ଇମିସ୍ସା ସମଞ୍ଞା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି "ପୁବ୍ବଭାଗେ ଦେୱତା ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତୱସେନା"ତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୪।ଏତାସନ୍ତି ଏତାସଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ଅନୁସ୍ସତୀନଂ। ୱିତ୍ଥାରଦେସନାୟନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରୱସେନ ପୱତ୍ତଦେସନାୟଂ, ମହାନାମସୁତ୍ତଂ (ଅ॰ ନି॰ ୬।୧୦; ୧୧।୧୧) ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଭଗୱାତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥନ୍ତି ଭଗୱାତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ। ଅତ୍ଥୱେଦନ୍ତି ୱା ହେତୁଫଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ତୁଟ୍ଠିମାହ। ଧମ୍ମୱେଦନ୍ତି ହେତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ତୁଟ୍ଠିଂ। "ଆରକତ୍ତା ଅରହ"ନ୍ତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ହି ଯଂ ତଂ ଭଗୱତୋ କିଲେସେହି ଆରକତ୍ତଂ, ସୋ ହେତୁ। ଞାପକୋ ଚେତ୍ଥ ହେତୁ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ କାରକୋ, ସମ୍ପାପକୋ ୱା। ଯୋନେନ ଞାୟମାନୋ ଅରହତ୍ତତ୍ଥୋ, ତଂ ଫଲଂ। ଇମିନା ନୟେନ ସେସପଦେସୁପି ହେତୁଫଲୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିଆଦୀସୁପି "ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣତ୍ତା"ତିଆଦିନା, "ଯସ୍ମା ପନ ସା ସମ୍ମାପଟିପଦା"ତିଆଦିନା ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହେତୁଅପଦେସୋ କତୋଯେୱାତି। ଧମ୍ମୂପସଂହିତନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁହେତୁଫଲସଙ୍ଖାତଗୁଣୂପସଂହିତଂ। ଗୁଣେତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ।

୧୬୫।ଅରିୟସାୱକାନଞ୍ଞେୱେଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅରିୟସାୱକାନଂ ଇଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱାତି ଉତ୍ତରପଦାୱଧାରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅୱଧାରଣଞ୍ଚ ତେସଂ ସୁଖସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତେନାହ "ତେସଂ ହୀ"ତିଆଦି। ନ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଇଜ୍ଝନ୍ତୀତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି "ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀ"ତିଆଦି। ଯଦି ଏୱଂ , କସ୍ମା ମହାନାମସୁତ୍ତାଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୬।୧୦; ୧୧।୧୧) ବହୂସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଅରିୟସାୱକଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି? ତେସଂ ବହୁଲୱିହାରତାଯାତି ଆଚରିୟା।

ନିକ୍ଖନ୍ତନ୍ତି ନିଗ୍ଗତଂ ନିସ୍ସଟଂ। ମୁତ୍ତନ୍ତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠଂ। ୱୁଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅପେତଂ। ସବ୍ବମେତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଗେଧମ୍ହାତି ପଲିବୋଧତୋ। ଇଦମ୍ପୀତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୱସେନ ଲଦ୍ଧଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନମାହ। ଆରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱା, ପାଦକଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ପରମତ୍ଥୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣନ୍ତି।

ସମ୍ବାଧେତି ତଣ୍ହାସଂକିଲେସାଦିନା ସମ୍ପୀଳେ ସଂକଟେ ଘରାୱାସେ। ଓକାସାଧିଗମୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଓକାସୋ।

ଅନୁସ୍ସତିଯୋ ଏଓ ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନି। ଓିସୁଦ୍ଧିଧମ୍ମାତି ଓିସୁଜ୍ଝନସଭାଓା, ଓିସୁଜ୍ଝିତୁଂ ଓା ଭବ୍ବା। ପରମତ୍ଥଓିସୁଦ୍ଧିଧମ୍ମତାଯାତି ପରମତ୍ଥଓିସୁଦ୍ଧିଯା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଭବ୍ବଭାଓେନ। ଉପକ୍କମେନାତି ପଯୋଗେନ। ପରିଯୋଦପନାତି ଓିସୋଧନା।

୧୬୬।ଏଓଂ ସନ୍ତେପୀତି ଏଓଂ ମହାନାମସୁତ୍ତାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଅରିଯସାଓକସ୍ସେଓ ଓସେନ ଛସୁ ଅନୁସ୍ସତୀସୁ ଦେସିତାସୁପି। ଯସ୍ସାନୁଭାଓେନାତି ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦସ୍ସ ବଲେନ। ପୀତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାତି ଅନୁସ୍ସଓଓସେନ ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା।

ଛଅନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସତ୍ତମପରିଚ୍ଛେଦଓଣ୍ଣନା।

୮। ଅନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ମରଣସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୭।ଇତୋତି ଦେୱତାନୁସ୍ସତିୟା। ସା ହି ଛସୁ ଅନୁସ୍ସତୀସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଆସନ୍ନା, ପଚ୍ଚକ୍ଖା ଚ। ଅନନ୍ତରାୟାତି ତଦନନ୍ତରଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ମରଣସ୍ସ ସତି ମରଣସ୍ସତୀତି ମରଣଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ମରଣ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ ‘‘ଜରାମରଣଂ ଦ୍ୱୀହି ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି (ଧାତୁ। ୭୧) ୱଚନତୋ ଚୁତିଖନ୍ଧାନଂ ୱିନାସୋ ମରଣନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ୱିସେସତୋ ପନ ତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ୱିନାସଭାୱେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକାନଂ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତୀତି ‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ନିଦ୍ଦେସେ ‘‘କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସୁପଚ୍ଛେଦୋ’’ତି (ୱିଭ। ୨୩୬; ଦୀ। ନି। ୨।୩୯୦; ମ। ନି। ୧।୯୨, ୧୨୩)। ତତ୍ଥ ଏକଭୱପରିୟାପନ୍ନସ୍ସାତି ଏକେନ ଭୱେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦୋତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟପ୍ପବନ୍ଧସ୍ସ ୱିଚ୍ଛେଦୋ ଆୟୁକ୍ଖୟାଦିୱସେନ ଅନ୍ତରଧାନଂ। ସମୁଚ୍ଛେଦମରଣନ୍ତି ଅରହତୋ ସନ୍ତାନସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ଉଚ୍ଛେଦଭୂତଂ ମରଣଂ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣଭଙ୍ଗସଙ୍ଖାତନ୍ତି ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ ଉଦୟୱୟପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଖଣସ୍ସ ଭଙ୍ଗୋ ନିରୋଧୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ଖଣିକମରଣନ୍ତି ୟଥାୱୁତ୍ତଖଣୱନ୍ତଂ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ଲବ୍ଭମାନଂ ମରଣଂ। ୟଂ ଖନ୍ଧପ୍ପବନ୍ଧଂ ଉପାଦାୟ ରୁକ୍ଖାଦିସମଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂ ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନେପି ଅଲ୍ଲତାଦିୱିଗମନଂ ନିସ୍ସାୟ ମତୱୋହାରୋ ସମ୍ମୁତିମରଣଂ। ନ ତଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ତଂ ସମୁଚ୍ଛେଦଖଣିକସମ୍ମୁତିମରଣଂ ଇଧ ମରଣାନୁସ୍ସତିୟଂ ନାଧିପ୍ପେତଂ ଅବାହୁଲ୍ଲତୋ, ଅନୁପଟ୍ଠହନତୋ, ଅସଂୱେଗୱତ୍ଥୁତୋ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅଧିପ୍ପେତଂ ସତିୟା ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ। ଆୟୁଆଦୀନଂ ଖୟକାଲେ ମରଣଂ କାଲମରଣଂ। ତେସଂ ଅପରିକ୍ଖୀଣକାଲେ ମରଣଂ ଅକାଲମରଣଂ। ‘‘କାଲମରଣଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖୟେନା’’ତି ଇଦଂ ୟଥାଧିକାରଂ ସମ୍ପତ୍ତିଭୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିପତ୍ତିଭୱୱସେନ ପନ ‘‘ପାପକ୍ଖୟେନା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଆୟୁସନ୍ତାନଜନକପଚ୍ଚୟସମ୍ପତ୍ତିୟାତି ଆୟୁପ୍ପବନ୍ଧସ୍ସ ପୱତ୍ତାପନକାନଂ ଆହାରାଦିପଚ୍ଚୟାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ। ୱିପକ୍କୱିପାକତ୍ତାତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲାନୁରୂପଂ ଦାତବ୍ବୱିପାକସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଗତିକାଲାହାରାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟାଅଭାୱେନାତି ଦେୱାନଂ ୱିୟ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିୟା, ପଠମକପ୍ପିୟାନଂ ୱିୟ କାଲସମ୍ପତ୍ତିୟା, ଉତ୍ତରକୁରୁକାଦୀନଂ ୱିୟ ଆହାରସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ଅଭାୱେନ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଉତୁସୁକ୍କସୋଣିତାଦିଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଜ୍ଜତନକାଲପୁରିସାନଂ ୱିୟାତି ୱିୟ-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନେ ପଟ୍ଠପିତୋ, ଅଜ୍ଜତନକାଲପୁରିସାନଂ ୱସ୍ସସତମତ୍ତପରିମାଣସ୍ସ ୱିୟ ଆୟୁନୋ ଖୟୱସେନାତି ୟୋଜନା। ଏୱଂ ହି ଅନାଗତେପି ପରମାୟୁନୋ ସଙ୍ଗହୋ କତୋ ହୋତି, ଅତୀତେ ପନ ଗତିସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱିୟ କାଲାହାରାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା ଭାୱେନ ଅନେକୱସ୍ସସହସ୍ସ ପରିମାଣୋପି ଆୟୁ ଅହୋସି। ଅୟଞ୍ଚ ୱିଭାଗୋ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଅନ୍ତରକପ୍ପସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କଲାବୁରାଜାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନନ୍ଦୟକ୍ଖନନ୍ଦମାଣୱକାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ୟଂ ‘‘କାଲମରଣଂ ଅକାଲମରଣଂ, ତତ୍ଥାପି ପୁଞ୍ଞକ୍ଖୟମରଣଂ ଆୟୁକ୍ଖୟମରଣଂ ଉଭୟକ୍ଖୟମରଣଂ ଉପକ୍କମମରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ମରଣଂ, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି।

୧୬୮।ୟୋନିସୋତି ଉପାୟେନ। ମନସିକାରୋତି ମରଣାରମ୍ମଣୋ ମନସିକାରୋ। ୟେନ ପନ ଉପାୟେନ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋ, ତଂ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୟୋନିସୋ ପୱତ୍ତୟତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅୟୋନିସୋ ପୱତ୍ତୟତୋତି ଅନୁପାୟେନ ସତିଂ, ସଂୱେଗଂ, ଞାଣଞ୍ଚ ଅନୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ମରଣଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ। ତଦେତଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ସୋକପାମୋଜ୍ଜାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ, ସଂୱେଗସ୍ସ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନଂ, ସନ୍ତାସସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଞ୍ଚ ୟଥାକ୍କମଂ ସତିସଂୱେଗଞାଣୱିରହତୋ ହୋତି। ୟୋ ହି ‘‘ମରଣଂ ନାମେତଂ ଜାତସ୍ସ ଏକନ୍ତିକ’’ନ୍ତି ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱଚନଂ ସରତି, ତତ୍ଥ ସଂୱେଗଜାତୋ ହୋତି ସମ୍ପଜାନୋ ଚ, ତସ୍ସ ଇଟ୍ଠଜନମରଣାଦିନିମିତ୍ତଂ ସୋକାଦୟୋ ଅନୋକାସାୱ। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ଅୟୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ଏତେ ଦୋସା, ତସ୍ମା। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ଅରଞ୍ଞସୁସାନାଦୀସୁ। ହତମତସତ୍ତେତି ଚୋରାଦୀହି ହତେ, ସରସେନ ମତେ ଚ ସତ୍ତେ। ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା ସମ୍ପତ୍ତି ୟେସଂ ତେ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀ, ତେସଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀନଂ। ୟୋଜେତ୍ୱାତି ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ଏକଚ୍ଚସ୍ସାତି ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସ।

୧୬୯।ୱଧକପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନତୋତି ଘାତକସ୍ସ ୱିୟ ପତି ପତି ଉପଟ୍ଠାନତୋ ଆସନ୍ନଭାୱତୋ। ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିତୋତି ଆରୋଗ୍ୟାଦିସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ୱିୟ ଜୀୱିତସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱିପଜ୍ଜନତୋ। ଉପସଂହରଣତୋତି ପରେସଂ ମରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମରଣସ୍ସ ଉପନୟନତୋ। କାୟବହୁସାଧାରଣତୋତି ସରୀରସ୍ସ ବହୂନଂ ସାଧାରଣଭାୱତୋ। ଆୟୁଦୁବ୍ବଲତୋତି ଜୀୱିତସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱତୋ। ଅନିମିତ୍ତତୋତି ମରଣସ୍ସ ୱୱତ୍ଥିତନିମିତ୍ତାଭାୱତୋ । ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦତୋତି କାଲସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାୱତୋ। ଖଣପରିତ୍ତତୋତି ଜୀୱିତକ୍ଖଣସ୍ସ ଇତ୍ତରଭାୱତୋ।

ୱଧକପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନତୋତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ-ସଦ୍ଦୋ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ୱଧକସ୍ସ ୱିଯ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିୱରନ୍ତୋ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚାରଯମାନୋତି ଆଗୁରେନ୍ତୋ ପହରଣାକାରଂ କରୋନ୍ତୋ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋୱ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତୋ ସମୀପେ ଏୱ। ଜରାମରଣଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ''ଯଥା ହି ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକମକୁଳଅଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଂସୁଂୱିରହିତଂ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ସତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତା ଜରାମରଣୱିରହିତା ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ତକେନ ଉପମା। ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକମକୁଳଅଂ କଦାଚି କତ୍ଥଚି ପଂସୁୱିରହିତମ୍ପି ଭୱେଯ୍ୟ, ସତ୍ତା ପନ କଥଞ୍ଚିପି ଜରାମରଣୱିରହିତା ନ ହୋନ୍ତୀତି ଖଣିକମରଣଂ ତାୱ ଉପମାଭାୱେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ ମରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ଯଦିମେ ସତ୍ତା ଜରାମରଣଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ନିବ୍ବତ୍ତିସମନନ୍ତରମେୱ ମରିତବ୍ବନ୍ତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ତଥା ହୀ''ତିଆଦି। ଅୱସ୍ସଂ ମରଣତୋତି ଅୱସ୍ସଂ ମରିତବ୍ବତୋ, ଏକନ୍ତେନ ମରଣସବ୍ଭାୱତୋ ୱା। ପବ୍ବତେଯ୍ୟାତି ପବ୍ବତତୋ ଆଗତା। ହାରହାରିନୀତି ପୱାହେ ପତିତସ୍ସ ତିଣପଣ୍ଣାଦିକସ୍ସ ଅତିୱିଯ ହରଣସୀଲା। ସନ୍ଦତେୱାତି ସୱତି ଏୱ। ୱତ୍ତତେୱାତି ପୱାହୱସେନ ୱତ୍ତତି ଏୱ ନ ତିଟ୍ଠତି।

ଯମେକରତ୍ତିନ୍ତି ଯସ୍ସଂ ଏକରତ୍ତିଯଂ, ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ୱା। ପଠମନ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ। ଗବ୍ଭେତି ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ। ମାଣୱୋତି ସତ୍ତୋ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସତ୍ତା ରତ୍ତିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ରତ୍ତିଗ୍ଗହଣଂ। ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତୋୱାତି ଉଟ୍ଠିତଅବ୍ଭୋ ୱିଯ, ଅଭିମୁଖଭାୱେନ ୱା ଉଟ୍ଠିତୋୱ ମରଣସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୋ ଯାତୀତି ସୋ ମାଣୱୋ ଯାତି, ପଠମକ୍ଖଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛତେୱ। ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତୀତି ସୋ ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଖଣମତ୍ତମ୍ପି ନ ନିୱତ୍ତତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ମରଣଂଯେୱ ଉପଗଚ୍ଛତି।

କୁନଦୀନନ୍ତି ପବ୍ବତତୋ ପତିତାନଂ ଖୁଦ୍ଦକନଦୀନଂ। ପାତୋ ଆପୋରସାନୁଗତବନ୍ଧନାନନ୍ତି ପୁରିମଦିୱସେ ଦିୱା ସୂରିଯସନ୍ତାପେନ ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ପୁନ ରତ୍ତିଯଂ ବନ୍ଧନମୂଲଂ ଉପଗତେନ ଆପୋରସେନ ତିନ୍ତସିଥିଲବନ୍ଧନତାଯ ପାତୋ ଆପୋରସାନୁଗତବନ୍ଧନାନଂ।

ଅଚ୍ଚଯନ୍ତୀତି ଅତିକ୍କମନ୍ତି। ଉପରୁଜ୍ଝତୀତି ନିରୁଜ୍ଝତି। ଉଦକମେୱ ଓଦକଂ, ଉଦକୋଘଂ ୱା । ଯସ୍ମା ଅଚ୍ଚଯନ୍ତି ଅହୋରତ୍ତା, ତସ୍ମା ଜୀୱିତଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି। ଯସ୍ମା ଜୀୱିତଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଆଯୁ ଖୀଯତି ମଚ୍ଚାନଂ। ପପତତୋତି ପପତନତୋ ଭଯଂ ସାମିକାନଂ ରୁକ୍ଖେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମେ ୱିନିଯୁଞ୍ଜିତୁକାମାନଂ, ହେଟ୍ଠା ପୱିଟ୍ଠାନଂ ୱା। ଉଗ୍ଗମନଂ ପତି ଉଗ୍ଗମନନିମିତ୍ତଂ। ମା ମଂ ଅମ୍ମ ନିୱାରଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

କୋଚି ମିତ୍ତମୁଖସତ୍ତୁରନ୍ଧଗୱେସୀ ସହ ୱତ୍ତମାନୋପି ନ ହନେଯ୍ୟ, ଅଯଂ ପନ ଏକଂସେନ ହନତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସହଜାତିଯା ଆଗତତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଜୀୱିତହରଣତୋ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୭୦।ନନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିଂ। ସୁଖୀତି ଦିବ୍ବସଦିସେହି ଭୋଗେହି, ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ ଚ ସୁଖସମଙ୍ଗୀ। ଦେହବନ୍ଧେନାତି ସରୀରେନ। ଅସୋକୋତି ଅସୋକମହାରାଜା। ସୋକମାଗତୋତି ସୋଚିତବ୍ବତଂ ଗତୋ।

ଆରୋଗ୍ୟଂ ଯୋବ୍ବନାନଂ। ବ୍ୟାଧିଜରାପରିଯୋସାନତା ଜୀୱିତସ୍ସ ମରଣପରିଯୋସାନତାଯ ଉଦାହରଣୱସେନ ଆନୀତା, ପଚ୍ଚଯଭାଗୱସେନ ୱା। ଲୋକୋଯେୱ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ ଯଥା ସତ୍ତାୱାସାତି, ସନ୍ନିୱସିତବ୍ବତାଯ ୱା ସତ୍ତନିକାଯୋ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ। ଅନୁଗତୋତି ଅନୁବନ୍ଧୋ ପଚ୍ଛିକେନ ୱିଯ। ଅନୁସଟୋତି ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ ଉପୱିସେନ ୱିଯ। ଅଭିଭୂତୋତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ ମଦ୍ଦହତ୍ଥୀହି ୱିଯ। ଅବ୍ଭାହତୋତି ପହଟୋ ଭୂତେହି ୱିଯ।

ସେଲାତି ସିଲାମଯା, ନ ପଂସୁଆଦିମଯା। ୱିପୁଲାତି ମହନ୍ତା ଅନେକଯୋଜନାଯାମୱିତ୍ଥାରା। ନଭଂ ଆହଚ୍ଚାତି ୱିପୁଲତ୍ତା ଏୱ ଆକାସଂ ଅଭିୱିହଚ୍ଚ ସବ୍ବଦିସାସୁ ଫରିତ୍ୱା। ଅନୁପରିଯେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅନୁୱିଚରେଯ୍ୟୁଂ। ନିପ୍ପୋଥେନ୍ତାତି ଅତ୍ତନା ଆଘାତିତଂ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତା। ଅଧିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଧିଭୱନ୍ତି। କୁଲେନ ୱା ରୂପେନ ୱା ସୀଲେନ ୱା ସୁତେନ ୱା ସଦ୍ଧାଦୀହି ୱା ସେଟ୍ଠୋତି ସମ୍ଭାୱନାଯ ଖତ୍ତିଯାଦୀସୁ ନ କଞ୍ଚି ପରିୱଜ୍ଜେତି। ତେହି ଏୱ ନିହୀନୋତି ଅୱମଞ୍ଞମାନାଯ ସୁଦ୍ଦାଦୀସୁ ନ କଞ୍ଚି ପରିୱଜ୍ଜେତି। ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସବ୍ବମେୱ ଅଭିମଦ୍ଦତି ନିମ୍ମଥତି। ଦଣ୍ଡାଦିଉପାଯା ଚ ତତ୍ଥ ଅୱିସଯା ଏୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନ ତତ୍ଥ ହତ୍ଥୀନଂ ଭୂମୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମନ୍ତଯୁଦ୍ଧେନାତି ଆଥବ୍ବଣୱେଦୱିହିତେନ ମନ୍ତସଙ୍ଗାମପ୍ପଯୋଗେନ। ଧନେନାତି ଧନଦାନେନ। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ। ତେନ ସାମଂ, ଭେଦଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

୧୭୧।ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପସଂହରଣତୋତି ପରେହି ମତେହି ସଦ୍ଧିଂ ''ତେପି ନାମ ମତା, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମାଦିସା''ତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣସ୍ସ ଉପନଯନତୋ। ଯସମହତ୍ତତୋତି ପରିୱାରମହତ୍ତତୋ, ୱିଭୱମହତ୍ତତୋ ଚ। ପୁଞ୍ଞମହତ୍ତତୋତି ମହାପୁଞ୍ଞଭାୱତୋ। ଥାମମହତ୍ତତୋତି ୱୀରିଯବଲମହତ୍ତତୋ। ଯୁଧିଟ୍ଠିଲୋ ଧମ୍ମପୁତ୍ତୋ। ଚାନୁରୋ ଯୋ ବଲଦେୱେନ ନିବ୍ଭୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ମାରିତୋ।

ସହ ଇଦ୍ଧୀହୀତି ୱେଜଯନ୍ତକମ୍ପନନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଦମନାଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠାନୁଭାୱାହି ଅତ୍ତନୋ ଇଦ୍ଧୀହି ସଦ୍ଧିଂ ମଚ୍ଚୁମୁଖଂ ପୱିଟ୍ଠୋ।

କଲଂ ନଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିନ୍ତି ସୋଳସନ୍ନଂ ପୂରଣଭାଗଂ ନ ଅଗ୍ଘନ୍ତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଆଯସ୍ମତୋ ଥେରସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞଂ ସୋଳସଭାଗେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକଂ ଭାଗଂ ସୋଳସଧା ଗହେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଏକଭାଗସଙ୍ଖାତଂ କଲଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ସତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞା ନ ଅଗ୍ଘନ୍ତୀତି।

ସବ୍ବସ୍ସାପି ସଂକିଲେସପକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଗ୍ଘାତୋ ଞାଣେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଞାଣୱୀରିଯବଲେନା’’ତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାୱାଯାମେସୁ ହି ସିଦ୍ଧେସୁ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ସିଦ୍ଧୋୱ ହୋତୀତି। ଏକାକୀଭାୱେନ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପା। ପରତୋଘୋସେନ ୱିନା ସଯମେୱ ଭୂତା ପଟିୱିଦ୍ଧାକୁପ୍ପାତି ସଯମ୍ଭୁନୋ।

ହତ୍ଥଗତସୁୱଣ୍ଣୱଲଯାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ ୱଂସକଳୀରସ୍ସ କତ୍ଥଚି ଅସତ୍ତତାତି ଏୱମାଦିକଂ ତଂ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ କାରଣଂ ଆଗମ୍ମ। ୱୀମଂସନ୍ତାତି ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତିଯୋ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତା। ମହନ୍ତାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଏସନଟ୍ଠେନ ମହେସଯୋ। ଏକଚରିଯନିୱାସେନାତି ଏକଚରିଯନିୱାସମତ୍ତେନ, ନ ସୀଲାଦିନା। ଖଗ୍ଗମିଗସିଙ୍ଗସମା ଉପମା ଯେସଂ, ଖଗ୍ଗମିଗସିଙ୍ଗଂ ୱା ସମୂପମା ଯେସଂ ତେ ଖଗ୍ଗସିଙ୍ଗସମୂପମା।

ତମ୍ବନଖତୁଙ୍ଗନଖତାଦିଅସୀତିଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନପଟିମଣ୍ଡିତେହି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତାଦୀହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ୱିଚିତ୍ରୋ ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତୋ ରୂପକାଯୋ ଏତସ୍ସାତି ଅସୀତି...ପେ... ରୂପକାଯୋ। ସହ ୱାସନାଯ ସବ୍ବେସଂ କିଲେସାନଂ ପହୀନତ୍ତା
ସବ୍ବାକାରପରିସୁଦ୍ଧସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିଗୁଣରତନେହି ସମିଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମକାଯୋ ଏତସ୍ସାତି ସବ୍ବାକାର...ପେ... ଧମ୍ମକାଯୋ। ଠାନସୋତି ତଙ୍ଖଣେଯେୱ।

ଏୱଂମହାନୁଭାୱସ୍ସାତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତରୂପକାଯସମ୍ପତ୍ତିଯା, ଧମ୍ମକାଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ୱିଞ୍ଞାଯମାନୱିପୁଲାପରିମେଯ୍ଯବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱସ୍ସ, ୱସଂ ନାଗତଂ ଅନୁପଗମନୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ମରଣଂ ସାମଞ୍ଞଂ ଏତସ୍ସାତି ମରଣସାମଞ୍ଞୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ମରଣସାମଞ୍ଞତା, ତାଯ।

୧୭୨।କିମିକୁଲାନନ୍ତି କିମିସମୂହାନଂ, କିମିଜାତୀନଂ ୱା। ଜୀଯନ୍ତୀତି ଜରଂ ପାପୁଣନ୍ତି।

ନିକ୍ଖନ୍ତେତି ୱୀତିୱତ୍ତେ। ପଟିହିତାଯାତି ପଚ୍ଛାନୁଗତାଯ। ସୋ ମମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋତି ସା ଯଥାୱୁତ୍ତା ନ କେୱଲଂ କାଲକିରିଯାୱ, ଅଥ ଖୋ ମମ ଅତିଦୁଲ୍ଲଭଂ ଖଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ସତ୍ଥୁସାସନମନସିକାରସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ଅସ୍ସ ଭୱେଯ୍ଯ। ବ୍ଯାପଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି ୱିପତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ। ସତ୍ଥକେନ ୱିଯ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ କନ୍ତନକା ମରଣକାଲେ ସନ୍ଧିବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦନକୱାତା ସତ୍ଥକୱାତା।

୧୭୩।ଅବଲନ୍ତି ବଲହୀନଂ। ଦୁବ୍ବଲନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅଭାୱତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ ଦୁ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲୋ (ଅ। ନି। ୫।୨୧୩; ଅ। ନି। ୧୦।୭୫) ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୪୯) ୱିଯ। ତଦେତଂ ଆଯୁ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତିତା ଅପରାପରଂ ପୱେସନିକ୍ଖମୋୱ। ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତନାସିକୱାତେ ଅନ୍ତୋ ଅପୱିସନ୍ତେ, ପୱିଟ୍ଠେ ୱା ଅନିକ୍ଖମନ୍ତେତି ଏକସ୍ସେୱ ପୱେସନିକ୍ଖମୋ ୱିଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନାସିକୱାତଭାୱସାମଞ୍ଞେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଧିମତ୍ତତାଯ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନଅଧିଟ୍ଠାନାଦିନା। ତଦଭାୱୋ ହି ଇରିଯାପଥାନଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତିତା। ଅତିସୀତେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ କାଯସ୍ସ ୱିପଜ୍ଜନଂ ମହିଂସରଟ୍ଠାଦୀସୁ ହିମପାତକାଲେନ ଦୀପେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ତା ସୀତେନ ଭିନ୍ନସରୀରା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଅତିଉଣ୍ହେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ ୱିପଜ୍ଜନଂ ମରୁକନ୍ତାରେ ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତାଯ ପଚ୍ଛିଂ, ତତ୍ଥ ଠପିତଂ ଉପରି ସାଟକଂ, ପୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ମତାଯ ଇତ୍ଥିଯା ଦୀପେତବ୍ବଂ। ମହାଭୂତାନଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତିତା ପକୋପାଭାୱୋ । ପଥୱୀଧାତୁଆଦୀନଂ ପକୋପେନ ସରୀରସ୍ସ ୱିକାରାପତ୍ତି ପରତୋ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନକଥାଯଂ ଆଗମିସ୍ସତି। ଯୁତ୍ତକାଲେତି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତକାଲେ ଖୁଦ୍ଦାଭିଭୂତକାଲେ।

୧୭୪।ଅୱୱତ୍ଥାନତୋତି କାଲାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥାନାଭାୱତୋ। ୱୱତ୍ଥାନନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ ଅସଙ୍କରତୋ ୱୱତ୍ଥାନଂ, ନିଚ୍ଛଯୋ ଚାତି ଆହ ‘‘ପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ’’ତି। ନ ନାଯରେତି ନ ଞାଯନ୍ତି।

ଇତୋପରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପରନ୍ତି ପରଂ ଅଞ୍ଞଂ କାଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଓରକାଲସ୍ସାପି ସଙ୍ଗହୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ପରମାଯୁତୋ ଓରକାଲଂ ଏୱ ଚେତ୍ଥ ‘‘ପର’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତୋ ପରଂ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ‘‘ୱୱତ୍ଥାନାଭାୱତୋ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କାତି। ଅବ୍ବୁଦପେସୀତିଆଦୀସୁ ‘‘ଅବ୍ବୁଦକାଲେ ପେସିକାଲେ’’ତିଆଦିନା କାଲ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। କାଲୋତି ଇଧ ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିୱେଲା ଅଧିପ୍ପେତା। ତେନାହ ‘‘ପୁବ୍ବଣ୍ହେପି ହୀ’’ତିଆଦି। ଇଧେୱ ଦେହେନ ପତିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅନେକପ୍ପକାରତୋତି ନଗରେ ଜାତାନଂ ଗାମେ, ଗାମେ ଜାତାନଂ ନଗରେ, ୱନେ ଜାତାନଂ

ଜନପଦେ, ଜନପଦେ ଜାତାନଂ ୱନେତିଆଦିନା ଅନେକପ୍ପକାରତୋ। ଇତୋ ଚୁତେନାତି ଇତୋ ଗତିତୋ ଚୁତେନ। ଇଧ ଇମିସ୍ସଂ ଗତିଯଂ। ଯନ୍ତଯୁତ୍ତଗୋଣୋ ୱିଯାତି ଯଥା ଯନ୍ତେ ଯୁତ୍ତଗୋଣୋ ଯନ୍ତଂ ନାତିୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଲୋକୋ ଗତିପଞ୍ଚକନ୍ତି ଏୱଂକେନ ଉପମା।

୧୭୫।ଅପ୍ପଂ ୱା ଭିଯ୍ୟୋତି ୱସ୍ସସତତୋ ଉପରି ''ଦସ ୱା ୱସ୍ସାନି, ୱୀସତି ୱା''ତିଆଦିନା ଦୁତିଯଂ ୱସ୍ସସତଂ ଅପାପୁଣନ୍ତୋ ଅପ୍ପକଂ ୱା ଜୀୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗମନୀଯୋତି ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଉପପଜ୍ଜନୱସେନ। ସମ୍ପରାଯୋତି ପରଲୋକୋ।

ହୀଳଏଯ୍ୟାତି ପରିଭୱେଯ୍ୟ ନ ସମ୍ଭାୱେଯ୍ୟ। ନତ୍ଥି ଆଯୁଂ। ସୁପୋରିସୋତି ସାଧୁପୁରିସୋ ପଞ୍ଞୱା। ଚରେଯ୍ୟାତି ସୁଚରିତଂ ଚରେଯ୍ୟ। ତେନାହ ''ଆଦିତ୍ତସୀସୋୱା''ତି।

ସତ୍ତହି ଉପମାହୀତି –

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତିଣଗ୍ଗେ ଉସ୍ସାୱବିନ୍ଦୁ ସୂରିଯେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଖିପ୍ପଂଯେୱ ପଟିୱିଗଚ୍ଛତି, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ ହୋତି। ଉଦକେ ଉଦକପୁବ୍ବୁଳଅଂ। ଉଦକେ ଦଣ୍ଡରାଜି। ନଦୀ ପବ୍ବତେଯ୍ୟା ଦୂରଙ୍ଗମା ସୀଘସୋତା ହାରହାରିନୀ। ବଲୱା ପୁରିସୋ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଖେଳପିଣ୍ଡଂ ସଂଯୂହିତ୍ୱା ଅକସିରେନେୱ ୱମେଯ୍ୟ। ଦିୱସଂ ସନ୍ତତ୍ତେ ଅଯୋକଟାହେ ମଂସପେସି ପକ୍ଖିତ୍ତା ଖିପ୍ପଂଯେୱ ପଟିୱିଗଚ୍ଛତି, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି। ଗାୱୀ ୱଜ୍ଝା ଆଘାତନଂ ନୀଯମାନା ଯଂ ଯଦେୱ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରତି, ସନ୍ତିକେୱ ହୋତି ୱଧସ୍ସ, ସନ୍ତିକେୱ ମରଣସ୍ସ, ଏୱମେୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୋୱଜ୍ଝୂପମଂ ଜୀୱିତଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିତ୍ତଂ ଲହୁକଂ ବହୁଦୁକ୍ଖଂ ବହୁପାଯାସଂ ମନ୍ତାଯଂ ବୋଦ୍ଧବ୍ବଂ, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ, ଚରିତବ୍ବଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ନତ୍ଥି ଜାତସ୍ସ ଅମରଣ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୭।୭୪) –

ଏୱମାଗତାହି ଇମାହି ସତ୍ତହି ଉପମାହି ଅଲଙ୍କତଂ।

ରତ୍ତିନ୍ଦିୱନ୍ତି ଏକଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ। ଭଗୱତୋ ସାସନନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗପଟିୱେଧାୱହଂ ସତ୍ଥୁ ଓୱାଦଂ। ବହୁଂ ୱତ ମେ କତଂ ଅସ୍ସାତି ବହୁଂ ୱତ ମଯା ଅତ୍ତହିତଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ କତଂ ଭୱେଯ୍ୟ। ତଦନ୍ତରନ୍ତି ତଂ ଖଣଂ ତତ୍ତକଂ ୱେଲଂ। ଏକଂ ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ଏକଂ ଦିୱସଂ ଯାପନପ୍ପହୋନକଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ। ଦନ୍ଧନ୍ତି ମନ୍ଦଂ ଚିରାଯ। ଅୱିସ୍ସାସିଯୋ ଅୱିସ୍ସାସନୀଯୋ।

୧୭୬। ଚିତ୍ତେ ଧରନ୍ତେଯେୱ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତୱୋହାରୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅତିଇତ୍ତରୋ ଖଣୋ ଲହୁପରିୱତ୍ତିଭାୱତୋ। ଯଥାହ ଭଗୱା ''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯଂ ଏୱଂ ଲହୁପରିୱତ୍ତଂ, ଯଥଯିଦଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧।୪୮; କଥା। ୩୩୫)। ତସ୍ମା ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତ୍ତା ଲହୁସଂ ଇତ୍ତରନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପରମତ୍ଥତୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ''ପରମତ୍ଥତୋ''ତି ଇମିନା ଯାଯଂ ''ଯୋ ଚିରଂ ଜୀୱତି, ସୋ ୱସ୍ସସତ''ନ୍ତିଆଦିନା ସତ୍ତାନଂ (ଦୀ। ନି। ୨।୭; ସଂ। ନି। ୧।୧୪୫; ଅ। ନି। ୭।୭୪) ଜୀୱିତପ୍ପୱତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ସା ପବନ୍ଧୱିସଯତ୍ତା ୱୋହାରୱସେନାତି ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ''ଅତିପରିତ୍ତୋ''ତି ଇମିନା –

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମା ଧନୁଗ୍ଗହା ସୁସିକ୍ଖିତା କତହତ୍ଥା କତୂପାସନା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଠିତା ଅସ୍ସୁ, ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ 'ଅହଂ ଇମେସଂ…ପେ… କତୂପାସନାନଂ ଚତୁଦ୍ଦିସା କଣ୍ଡେ ଖିତ୍ତେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ ପଥୱିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହରିସ୍ସାମୀ'ତି। ଯଥା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଜୱୋ, ତତୋ ସୀଘତରୋ। ଯଥା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଜୱୋ, ଯଥା ଚ ଯା ଦେୱତା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ପୁରତୋ ଧାୱନ୍ତି, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଜୱୋ, ତତୋ ସୀଘତରଂ ଆଯୁସଙ୍ଖାରା ଖୀଯନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୨୮) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ପରିତ୍ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପତି। ତତ୍ର ହି ଗମନସ୍ସାଦାନଂ ଦେୱପୁତ୍ତାନଂ ହେଟ୍ଠୁପରିଯେନ ପଟିମୁଖଂ ଧାୱନ୍ତାନଂ ସିରସି, ପାଦେ ଚ ବଦ୍ଧଖୁରଧାରାସନ୍ନିପାତତୋପି ପରିତ୍ତକୋ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ସୋ ଖଣୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଅତିୱିଯ ପରିତ୍ତତରୋ, ଯସ୍ସ ଉପମାପି ନତ୍ଥି। ତେନେୱାହ ''ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପମାପି ନ ସୁକରା, ଯାୱ ଲହୁପରିୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧।୪୮)। ଜୀୱିତକ୍ଖଣୋତି ଜୀୱନକ୍ଖଣୋ। ଏକଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିମତ୍ତୋଯେୱ ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିମତ୍ତେନେୱ ସତ୍ତାନଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱନକ୍ଖଣସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ପକାସେନ୍ତୋ ''ଯଥା ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତମାନନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତଂ। ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକନ୍ତି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣମତ୍ତୱନ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ନିରୁଦ୍ଧମତ୍ତେତି ଯେନ ୱତ୍ତମାନଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ''ଜୀୱତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ନିରୋଧଂ ଭଙ୍ଗଂ ପତ୍ତମତ୍ତେ ତଂସମଙ୍ଗୀ ସତ୍ତୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ମତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାଳିଯା ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଯଥାହା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ତୀସୁପି କାଲେସୁ ସତ୍ତାନଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱନଂ ନାମ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣୱସେନେୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ଜୀୱିତନ୍ତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୁଖଦୁକ୍ଖାତି ସୁଖଦୁକ୍ଖୱେଦନା। ଉପେକ୍ଖାପି ହି ସୁଖଦୁକ୍ଖାସୁ ଏୱ ଅନ୍ତୋଗଧା ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଭାୱତୋ। ଅତ୍ତଭାୱୋତି ଜୀୱିତୱେଦନାୱିଞ୍ଞାଣାନି ଠପେତ୍ୱା ଅୱସିଟ୍ଠଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। କେୱଲାତି ଅତ୍ତନା, ନିଚ୍ଚଭାୱେନ ୱା ଅୱୋମିସ୍ସା। ଏକଚିତ୍ତସମାଯୁତ୍ତାତି ଏକେକେନ ଚିତ୍ତେନ ସହିତା। ଲହୁସୋ ୱତ୍ତତି ଖଣୋତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକତାଯ ଲହୁକୋ ଅତିଇତ୍ତରୋ ଜୀୱିତାଦୀନଂ ଖଣୋ ୱତ୍ତତି।

ଯେ ନିରୁଦ୍ଧା ମରନ୍ତସ୍ସାତି ଚୱନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଚୁତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ''ନିରୁଦ୍ଧା''ତି ୱୁତ୍ତା ଯେ ଖନ୍ଧା। ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସ ୱା ଇଧାତି ଯେ ୱା ଇଧ ପୱତ୍ତିଯଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତସ୍ସ ଧରନ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗପ୍ପତ୍ତିଯା ନିରୁଦ୍ଧା ଖନ୍ଧା। ସବ୍ବେପି ସଦିସା ତେ ସବ୍ବେପି ଏକସଦିସା। କଥଂ? ଗତା ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକା ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧାନାଭାୱେନ ୱିଗତା। ଯଥା ହି ଚୁତିଖନ୍ଧା ନ ନିୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ତତୋ ପୁବ୍ବେପି ଖନ୍ଧା, ତସ୍ମା ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଂ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅନିବ୍ବତ୍ତେନ ନ ଜାତୋତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେନ ଚିତ୍ତେନ ଜାତୋ ନ ହୋତି ଅଜାତୋ ନାମ ହୋତି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ୱତ୍ତମାନେନ ଚିତ୍ତେନ ଜୀୱତି ଜୀୱମାନୋ ନାମ ହୋତି। ଚିତ୍ତଭଙ୍ଗା ମତୋ ଲୋକୋତି ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଯ ସବ୍ବସ୍ସପି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭଙ୍ଗପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଯଂ ଲୋକୋ ପରମତ୍ଥତୋ ମତୋ ନାମ ହୋତି ନିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପଞ୍ଞତ୍ତି ପରମତ୍ଥିଯା ଯା ତଂ ତଂ ଧରନ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ''ତିସ୍ସୋ ଜୀୱତି, ଫୁସ୍ସୋ ଜୀୱତୀ''ତି ୱଚନପ୍ପୱତ୍ତିଯା ୱିସଯଭୂତା ସନ୍ତାନପଞ୍ଞତ୍ତି, ସା ଏତ୍ଥ ପରମତ୍ଥିଯା ପରମତ୍ଥଭୂତା। ତଥା ହି ୱଦନ୍ତି ''ନାମଗୋତ୍ତଂ ନ ଜୀରତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧। ୭୬)।

୧୭୭।ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ଆକାରେନ। ଚିତ୍ତନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣଂ ଚିତ୍ତଂ। ଆସେୱନଂ ଲଭତୀତି ଭାୱନାସେୱନଂ ଲଭତି, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପଂ ପହାଯ ଏକତ୍ତୱସେନ ମରଣାରମ୍ମଣମେୱ ହୋତୀତି। ତେନାହ ''ମରଣାରମ୍ମଣା ସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀ''ତି। ସଭାୱଧମ୍ମାନଂ ଭେଦୋ ସଭାୱଧମ୍ମଗତିକୋ ଏୱାତି ଆହ ''ସଭାୱଧମ୍ମତ୍ତା ପନ ଆରମ୍ମଣସ୍ସା''ତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ଜରାମରଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୨।୨୦)। ସଂୱେଜନୀଯତ୍ତାତି ସଂୱେଗଜନନତୋ ମହାଭୂତେସୁ ମହାୱିକାରତା ୱିଯ ଗଯ୍ହମାନା ମରଣଂ ଅନୁସ୍ସରିଯମାନଂ ଉପରୂପରି ଉବ୍ବେଗମେୱ ଆୱହତୀତି ତତ୍ଥ ନ ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଯଦି ସଭାୱଧମ୍ମତ୍ତା ଅପ୍ପନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନଂ ଏକଚ୍ଚାନି ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି ଚ କଥନ୍ତି ଆହ ''ଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନଂ ପନା''ତିଆଦି। ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱନାନୁକ୍କମୱସେନାତି ହେଟ୍ଠିମୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଆନୁଭାୱେନ ଅଧିଗତାତିସଯାଯ ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱନାଯ, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେହି ନିବ୍ବିଦନୱିରଜ୍ଜନାଦିୱିସଂଯୋଗାଧିମୁତ୍ତିଅପ୍ପନାଯ ଚ ପଟିପକ୍ଖଭୂତାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ୱିଗମୋତି ଏୱଂଭୂତସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱନାନୁକ୍କମସ୍ସ ୱସେନ ଲୋକୁତ୍ତରଜ୍ଝାନଂ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମନମତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞେସଂ ସଭାୱଧମ୍ମାରମ୍ମଣକମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାଧାନେ ବ୍ଯାପାରୋ ନତ୍ଥି। ଯଥାସମାହିତେନ ପନ ଚିତ୍ତେନ ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମନମତ୍ତମେୱ ଭାୱନାଯ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ସଭାୱଧମ୍ମେପି ଆରୁପ୍ପଜ୍ଝାନଂ ଅପ୍ପେତୀତି।

ସତତଂଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋତି ସଂୱେଗବହୁଲତ୍ତା, ତତୋ ଏୱସ୍ସ ସବ୍ବଭୱେସୁ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞାପଟିଲାଭୋ। ଜୀୱିତନିକନ୍ତିଂ ଜହାତି ମରଣସ୍ସ ଅୱସ୍ସଂଭାୱିତାଦସ୍ସନତୋ। ପାପଗରହୀ ହୋତି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାପଟିଲାଭତୋ, ତତୋ ଏୱ ଅସନ୍ନିଧିବହୁଲତା, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତା ଚ। ତଦନୁସାରେନାତି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାପରିଚଯାନୁସାରେନ। ଅଭାୱିତମରଣାତି ଅଭାୱିତମରଣାନୁସ୍ସରଣା। ଅଭଯୋ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ କାଲଂ କରୋତି ପଗେୱ ମରଣସଞ୍ଞାଯ ସୂପଟ୍ଠିତତ୍ତା।

କାଯଗତାସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୭୮। ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲୋ, ତସ୍ମା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଂ ଠପେତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ପୱତ୍ତପୁବ୍ବନ୍ତି ଅପୱତ୍ତପୁବ୍ବଂ। ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବତିତ୍ଥିଯାନଂ ଅୱିସଯଭୂତଂ। ନନୁ ଚ ସୁନେତ୍ତସତ୍ଥାରାଦଯୋ (ଅ। ନି। ୬।୫୪; ୭।୬୬, ୭୩), ଅଞ୍ଞେ ଚ ତାପସପରିବ୍ବାଜକା ସରୀରଂ ''ଅସୁଭ''ନ୍ତି ଜାନିଂସୁ। ତଥା ହି ସୁମେଧତାପସେନ ସରୀରଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଯନ୍ନୂନିମଂ ପୂତିକାଯଂ, ନାନାକୁଣପପୂରିତଂ;

ଛଡ୍ଡଯିତ୍ୱାନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯଂ, ଅନପେକ୍ଖୋ ଅନତ୍ଥିକୋ''ତି। (ବୁ। ୱଂ। ୨।୮) –

ଆଦି। କାମଂ ବୋଧିସତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେ ଚ ତାପସାଦଯୋ ସରୀରଂ ''ଅସୁଭ''ନ୍ତି ଜାନନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେନ ପନ ନ ଜାନନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଞ୍ଞତ୍ର ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା''ତିଆଦି। ସଂୱେଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି ଯାଥାୱତୋ କାଯସଭାୱପ୍ପୱେଦନତୋ। ଅତ୍ଥାଯାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅତ୍ଥାଯ। ଯୋଗକ୍ଖେମାଯାତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମଭାୱାଯ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ସତିଅୱିପ୍ପୱାସାଯ ଚ ସତ୍ତଟ୍ଠାନିଯସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯ ଚ। ଞାଣଦସ୍ସନପଟିଲାଭାଯାତି

ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଚାଣାଧିଗମାଯ। ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ, ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନୀତି ଏତେସଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖକରଣାଯ। ଅମତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅଧିଗମହେତୁତାଯ, ଅମତସଦିସାତପ୍ପକସୁଖସହିତତାଯ ଚ କାଯଗତାସତି ''ଅମତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଝାନସମାପଜ୍ଜନେନ ୱଳଞ୍ଜେନ୍ତି। ପରିହୀନନ୍ତି ଜିନଂ। ୱିରଦ୍ଧନ୍ତି ଅନଧିଗମେନ ୱିରଜ୍ଝିତଂ। ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ସାଧିତଂ ନିପ୍ଫାଦିତଂ। ଅନେକେହି ଆକାରେହି ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ପସଂସିତ୍ୱା ଯଂ ତଂ କାଯଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ । କତ୍ଥ ପନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି? କାଯଗତାସତିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୩। ୧୫୩ ଆଦଯୋ)। ତତ୍ଥ ହି ''କଥଂ ଭାୱିତା ଚ ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିନା ଅଯଂ ଦେସନା ଆଗତା। ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, କେନ ପକାରେନ କାଯଗତାସତିଭାୱନା ଭାୱିତା, କେନ ଚ ପକାରେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ କତା ଆନାପାନଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ମହପ୍ଫଲା, ତେସଂ ତେସଂ ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାନଂ, ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀଯାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ଅରତିରତିସହନତାଦୀନଞ୍ଚ ସଂସିଦ୍ଧିଯା ମହାନିସଂସା ଚ ହୋତୀତି? ଆନାପାନପବ୍ବନ୍ତି ଆନାପାନକମ୍ମଟ୍ଠାନାୱଧି। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି।

ଧାତୁମନସିକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନେନ ଯଦିପି ଉପଚାରସମାଧି ଇଜ୍ଝତି, ସମ୍ମସନୱାରୋ ପନ ତତ୍ଥ ସାତିସଯୋତି ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବମ୍ପି ''ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୯; ମ। ନି। ୧।୧୧୨) ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅସୁଭାନିଚ୍ଚତାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ କାଯେ ଆଦୀନୱସ୍ସ ୱିଭାୱନୱସେନ ଦେସନାଯ ଆଗତତ୍ତା ''ନୱସିୱଥିକ…ପେ… ୱୁତ୍ତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀସୁପି ଏତେସୁ ସିୱଥିକପବ୍ବେସୁ ଆଗତୌଦ୍ଧୁମାତକାଦୀସୁ। ଆନାପାନସ୍ସତିୱସେନାତି ଆନାପାନସ୍ସତିଭାୱନାୱସେନ। ଯୋ ଉପରି ''କରୀସଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗ''ନ୍ତି ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗକୋଟ୍ଠାସୋ ଗଯ୍ହତି, ତଂ ଇଧ ପାଠଇଯଂ (ମ। ନି। ୩।୧୫୪) ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜେନେୱ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦେସନା ଆଗତାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା''ତି ଆହ । ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଅନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ। କାଯଂ ଗତା, କାଯେ ୱା ଗତା ସତି କାଯଗତାସତୀତି ସତିସୀସେନ ଇଦଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଯୋଜନା।

୧୭୯।ଚତୁମହାଭୂତିକନ୍ତି ଚତୁମହାଭୂତସନ୍ନିସ୍ସଯଂ। ପୂତିକାଯନ୍ତି ପୂତିଭୂତଂ ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧକାଯଂ। ଠାନଗମନାୱତ୍ଥଂ ସରୀରଂ ସନ୍ଧାଯ, ତସ୍ସ ୱା ଅୱଯୱେସୁ ସବ୍ବହେଟ୍ଠିମଂ ପାଦତଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ''ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା''ତି। ତିରିଯଂ ତଚପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନନୁ କେସଲୋମନଖାନଂ, ତଚସ୍ସ ଚ ଅତଚପରିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଅତ୍ଥୀତି? କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ଥି, ତଚପରିଚ୍ଛିନ୍ନବହୁଲତାଯ ପନ କାଯସ୍ସ ତଚପରିଚ୍ଛିନ୍ନତା ହୋତୀତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଚୋ ପରିଯନ୍ତୋ ଅସ୍ସାତି ତଚପରିଯନ୍ତୋତି ଏତେନ ପନ ୱଚନେନ କାଯେକଦେସଭୂତୋ ତଚୋ ଗହିତୋ ଏୱ, ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ଚ କେସାଦଯୋ ତଦନୁପୱିଟ୍ଠମୂଲା ତଚପରିଯନ୍ତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରସମୂହୋ ସବ୍ବୋପି କାଯୋ ତଚପରିଯନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥୀତି ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନିପାତପଦଂ ୱା ଏତଂ। ତସ୍ମା ତୀସୁପି ସଙ୍ଖାସୁ ତଦେୱସ୍ସ ରୂପଂ। ତେନାହ ''ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି। ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକେହି ସରୀରେ କାଯ-ସଦ୍ଦଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତେହିପି ଅସୁଚିସମୁଦାଯଭାୱେନେୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅସୁଚିସଞ୍ଚଯତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ନଂ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କୁଚ୍ଛିତାନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆଯଭୂତତୋତି ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଭୂତତ୍ତା। ''ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''କେ ପନ ତେ ପକାରା? ଯେହି ନାନପ୍ପକାରଂ ଅସୁଚି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ତେ କେସାଦିକେ ଦସ୍ସେତୁଂ ପାଠଇଯଂ ''କେସା ଲୋମା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଆହ ''ଏତେ କେସାଦଯୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରା''ତି। ଆକାରା ପକାରାତି ହି ଏକୋ ଅତ୍ଥୋତି। ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋତି ''ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ନଖା''ତିଆଦିନା ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସେସୁ ''ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ''ତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପରିତୋତି ତିରିଯଂ, ସମନ୍ତତୋ ୱା ପାଦତଲକେସମୂଲେସୁ ଚ ତଚସ୍ସ ଲବ୍ଭନତୋ। ସୁଚିଭାୱନ୍ତି ସୁଚିନୋ ସବ୍ଭାୱଂ, ସୁଚିମେୱ ୱା।

୧୮୦। ଯେନ ୱିଧିନା ଉଗ୍ଗହେ କୁସଲୋ ହୋତି, ସୋ ସତ୍ତୱିଧୋ ୱିଧି ''ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱା ଞାଣଂ। ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ସଜ୍ଝାଯନ୍ତା ୱାତି ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତା ଏୱ। ତେସଂ କିର ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତାନଂ ସଜ୍ଝାଯମଗ୍ଗେନେୱ କୋଟ୍ଠାସେ ଉପଧାରେନ୍ତାନଂ ପଟିପାଟିଯା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରା ୱିଭୂତତରା ହୁତ୍ୱା ଖାଯିଂସୁ, ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞା ସଣ୍ଠାସି, ତେ ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେ ଝାନଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଝାନପାଦକଂ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦସ୍ସନମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସଜ୍ଝାଯନ୍ତା ୱ ସୋତାପନ୍ନା ଅହେସୁ''ନ୍ତି।

ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ତଚପଞ୍ଚକାଦିୱସେନେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ପଥୱୀଧାତୁବହୁଲଭାୱତୋ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗସ୍ସ କରୀସାୱସାନେ ତନ୍ତିଆରୋପନମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ମଂସଂ, ନ୍ହାରୁ, ଅଟ୍ଠି, ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ୱକ୍କଂ, ୱକ୍କଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ, ଅଟ୍ଠି, ନ୍ହାରୁ, ମଂସଂ, ତଚୋ, ଦନ୍ତା, ନଖା, ଲୋମା, କେସାତି ଏୱଂ ୱକ୍କପଞ୍ଚକାଦୀସୁ ଅନୁଲୋମସଜ୍ଝାଯଂ ୱତ୍ୱା ପଟିଲୋମସଜ୍ଝାଯୋ ପୁରିମେହି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୩୫୬) ୱିସୁଂ ତିପଞ୍ଚାହଂ,

ପୁରିମେହି ଏକତୋ ତିପଞ୍ଚାହନ୍ତି ଛପଞ୍ଚାହଂ ସଜ୍ଝାୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଆଦିଅନ୍ତଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମସଜ୍ଝାୟେପି ହି ପଟିଲୋମସଜ୍ଝାୟୋ ଅନ୍ତିମୋ ହୋତି, ସଜ୍ଝାୟପ୍ପକାରନ୍ତରଂ ୱା ଏତମ୍ପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ହତ୍ଥସଙ୍ଖଲିକାତି ଅଙ୍ଗୁଲିପନ୍ତିମାହ।

ମନସା ସଜ୍ଝାୟୋତି ଚିତ୍ତେନ ଚିନ୍ତନମାହ, ଯଂ ମାନସଂ "ଜପ୍ପନ"ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସମ୍ମଦେୱ ଅଜ୍ଝାୟୋତି ୱା ସଜ୍ଝାୟୋ, ଚିନ୍ତନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିରତରଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପଗୁଣେନ ପଗୁଣଭୂତା କମ୍ମଟ୍ଠାନତନ୍ତି ସମାୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପରିୟୋସାନା କଣ୍ଠତି ଅସଜ୍ଜମାନା ନିରନ୍ତରମେୱ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଦନୁସାରେନ ତଦତ୍ଥୋପି ୱିଭୂତତରୋ ହୁତ୍ୱା ଖାୟତୀତି ଆହ "ୱଚସା ସଜ୍ଝାୟୋ ହି…ପେ… ପଟିୱେଧସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀ"ତି। ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧସ୍ସାତି ଅସୁଭଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧସ୍ସ।

ପଟିକ୍କୂଲସଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣସ୍ସ କସ୍ସଚି ୱଣ୍ଣଗ୍ଗହଣମୁଖେନ କୋଟ୍ଠାସା ୱୱତ୍ଥାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, କସ୍ସଚି ସଣ୍ଠାନଗ୍ଗହଣମୁଖେନ, କସ୍ସଚି ଦିସାୱିଭାଗଗ୍ଗହଣମୁଖେନ, କସ୍ସଚି ପତିଟ୍ଠିତୋକାସଗ୍ଗହଣମୁଖେନ, କସ୍ସଚି ସଙ୍କସୋ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜଗ୍ଗହଣମୁଖେନାତି ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲାୱହଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "କେସାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣୋ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବୋ"ତିଆଦିମାହ।

ଅତ୍ତନୋ ଭାଗୋ ସଭାଗୋ, ସଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ସଭାଗପରିଚ୍ଛେଦୋ, ହେଟ୍ଠୁପରିତିରିୟପରିୟନ୍ତେହି, ସକୋଟ୍ଠାସିକକେସନ୍ତରାଦୀହି ଚ ପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମିସ୍ସକତାୱସେନାତି କୋଟ୍ଠାସନ୍ତରେହି ଅୱୋମିସ୍ସକତାୱସେନ। ଅସଭାଗୋ ହି ଇଧ "ୱିସଭାଗୋ"ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ ୱିରୁଦ୍ଧସଭାଗୋ। ସ୍ୱାୟମତ୍ଥୋ କେସାଦିସଦ୍ଦତୋ ଏୱ ଲବ୍ଭତି। ସଦ୍ଦନ୍ତରତ୍ଥାପୋହନୱସେନ ସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥଂ ୱଦତୀତି "କେସା"ତି ୱୁତ୍ତେ "ଅକେସା ନ ହୋନ୍ତୀ"ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। କେ ପନ ତେ ଅକେସା? ଲୋମାଦୟୋ, ନ ଚ ଘଟାଦୀସୁ ପସଙ୍ଗୋପକରଣେନେୱ ତେସଂ ନିୱତ୍ତିତତ୍ତା।

ପଟିକ୍କୂଲୱସେନେୱ କଥିତଂ ଧାତୁୱିଭାଗସ୍ସ ସାମଞ୍ଞତୋପି ଅଗହିତତ୍ତା। ତତ୍ଥେୱ ୱିସୁଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ କଥିତତ୍ତା ଚ ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗୋ ପକ୍କୁସାତିସୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୩।୩୪୨) ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗପାଠେଇ (ୱିଭ। ୧୭୨ ଆଦୟୋ) ଚ। ଯସ୍ସ ୱଣ୍ଣତୋ ଉପଟ୍ଠାତି କେସାଦି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସନ୍ଧାୟ ଝାନାନି କେସାଦୀସୁ ୱଣ୍ଣକସିଣାରମ୍ମଣାନି ୱିଭତ୍ତାନି। ଛତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଯଦତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ତତ୍ଥ ଧାତୁୱସେନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଟିକ୍କୂଲମନସିକାରପବ୍ବେ। କାୟଗତାସତିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୩।୧୫୩ ଆଦୟୋ) ହି ପଟିକ୍କୂଲମନସିକାରପବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ଇଧ କାୟଗତାସତିଭାୱନା ନିଦ୍ଦିସୀୟତି।

୧୮୧।ନ ଏକନ୍ତରିକାୟାତି ଏକନ୍ତରିକାୟପି ନ ମନସି କାତବ୍ବଂ, ପଗେୱ ଦ୍ୱନ୍ତରିକାଦିନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନ ଭାୱନଂ ସମ୍ପାଦେତି, ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧଂ ନ ପାପୁଣାତି ଏକନ୍ତରିକାୟ ମନସି କରୋନ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ୱକ୍କମନୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବେ ମଗ୍ଗେ। ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି ଗହେତବ୍ବୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିୟୋସାନଂ ପାପୁଣାତୀତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପରିୟୋସାନା ମନସିକାରମତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅୱିଭୂତଂ ପନ ହୋତି ପଟିକ୍କୂଲାକାରସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ। ତତୋ ଏୱ ନ ୱିସେସଂ ଆୱହତି।

କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିୟୋସାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଟିପାଟିୟା ସଙ୍କୋଟ୍ଠାସେ ମନସି କରୋତୋୟେୱ ୱିଭୂତା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତେ ସାତିସୟଂ ପାଟିକ୍କୂଲତୋ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିୟୋସାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଇମସ୍ସ ପନ ଅତିୱିୟ ଦନ୍ଧଂ ମନସି କରୋତୋ ୱିଭୂତତୋ ଉପଟ୍ଠାନମେୱ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ପଟିକ୍କୂଲତାୟ ସଣ୍ଠାନଂ। ତେନାହ "ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ନ ହୋତୀ"ତି।

ବହିଦ୍ଧାପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେତି "ଅସୁଚି ପଟିକ୍କୂଲ"ନ୍ତି କେସାଦୀସୁ ପୱତ୍ତେତବ୍ବଂ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସନଂ ହିତ୍ୱା ସୁଭାଦିୱସେନ ଗୟ୍ହମାନା କେସାଦୟୋପି ଇଧ "ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣମେୱା"ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ରୂପାଦୟୋ ହି ନୀଲାଦିୱସେନ ପୁଥୁସଭାୱତାୟ ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣଂ ନାମ, ନାନାରମ୍ମଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସମାଧାନଂ ଚେତସୋ ୱିରୂପୋ ଖେପୋତି ୱିକ୍ଖେପୋ। ସୋ ସତିଂ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରୋନ୍ତେନ ପଟିବାହିତବ୍ବୋ। ପରିହାୟତୀତି ହାୟତି। ପରିଧଂସତୀତି ୱିନସ୍ସତି।

ଯାଅୟଂ କେସା ଲୋମାତିଆଦିକା ଲୋକସଙ୍କେତାନୁଗତା। ପଣ୍ଣତ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମେ ଉପାଦାୟ ପଣ୍ଣତ୍ତି। ତଂ କେସାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିଂ। ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ପଟିକ୍କୂଲଭାୱନାୟ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା। ତସ୍ସା ଉଗ୍ଘାଟିତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ପଟିକ୍କୂଲତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ "ପଟିକ୍କୂଲ"ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ

ଠପେତଟ୍ଟଂ। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ “ଯଥା ହୀ”ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରିଦଂ ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ – ମନୁସ୍ସା ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ। ଉଦପାନଂ ୱିଯ କୋଟ୍ଠାସା। ତାଲପଣ୍ଣାଦିସଞ୍ଞାଣଂ ୱିଯ କେସାଦିପଞ୍ଞତ୍ତି। ତେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉଦପାନେ ନ୍ହାନପିୱନାଦି ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ କେସା ଲୋମାତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ ମନସିକାରୋ। ଅଭିଣ୍ହସଞ୍ଚାରେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ସଞ୍ଞାଣେନ ୱିନା ଉଦପାନେ କିଚ୍ଚକରଣଂ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ମନସିକାରବଲେନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଟିକ୍କୂଲଭାୱେଯେୱ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଭାୱନାନୁଯୋଗୋ। ପୁବ୍ବଭାଗେ…ପେ… ପାକଟୋ ହୋତୀତି “କେସା ଲୋମା”ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୧୫୪) ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କେସାଦିପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ କୋଟ୍ଠାସାନଂ ପଟିକ୍କୂଲଭାୱୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପାକଟୋ ହୋତି। ଅଥାତି ପଚ୍ଛା ଭାୱନାଯ ୱୀଥିପଟିପନ୍ନକାଲେ। ପଟିକ୍କୂଲଭାୱେଯେୱ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି କୋଟ୍ଠାସାନଂ ପଟିକ୍କୂଲାକାରେଯେୱ ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବଂ।

ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମୁଞ୍ଚନଂ ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନଂ, ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ମୁଞ୍ଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ପନ ଅନୁପଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀତି ଆହ “ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସା”ତିଆଦି। ପରିଯୋସାନକୋଟ୍ଠାସମେୱ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ତନ୍ତିଅନୁସାରେନ ଆଦିତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହିସ୍ସ ମନସା ସଜ୍ଝାଯୋ ୱିଯ ମନସିକାରୋ ତେ ତେ କୋଟ୍ଠାସେ ଆମଟ୍ଠମତ୍ତେ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ନ ଲକ୍ଖଣସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ। ଯଦା ପନ ନେ ଲକ୍ଖଣସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ମନସି କରୋତି, ତଦା କେଚି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, କେଚି ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ଅଥସ୍ସା”ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କମ୍ମନ୍ତି ମନସିକାରକମ୍ମଂ ତାୱ କାତବ୍ବଂ। କୀୱ ଚିରନ୍ତି? ଯାୱ ଦ୍ୱୀସୁ ଉପଟ୍ଠିତେସୁ, ତେସମ୍ପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକୋ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଉପଟ୍ଠହତି ତାୱ।

ଉକ୍କୁଟ୍ଠୁକ୍କୁଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେଯେୱୌଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଏକବ୍ବକତାଯ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିୟା କମେନ ସବ୍ବତାଲେସୁ ପତିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଯନ୍ତତାଲଂ , ଆଦିତାଲଞ୍ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ତତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ କତାଯ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିୟା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଗେହେସୁ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖା।

ଅପ୍ପନାତୋତି ଅପ୍ପନାକାରତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ଅପ୍ପନା ହୋନ୍ତି। କିଂ ପଚ୍ଚେକଂ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ହୋତି ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞଥାତି ୱିଚାରଣାଯଂ ଆହ “ଅପ୍ପନାକୋଟ୍ଠାସତୋ”ତି, କୋଟ୍ଠାସତୋ କୋଟ୍ଠାସତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ “କେସାଦୀସୂ”ତିଆଦି।

ଅଧିଚିତ୍ତନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ।

ଅନୁଯୁତ୍ତେନାତି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତେନ, ଭାୱେନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନକାଲନ୍ତି କାଲେ କାଲେ। ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ ଉପଲକ୍ଖିତସମାଧାନାକାରୋ ସମାଧି ଏୱ। ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ଚିତ୍ତେ କାତବ୍ବଂ, ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଧିକାରଣଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ, ତଂ ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତୌପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଠାନଂ ଅତ୍ଥୀତି ୱଚନସେସୋ। ତଂ ଭାୱନା ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟ, ଏତସ୍ସ ସଂୱତ୍ତନସ୍ସ ଠାନଂ କାରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ୱା ମନସିକରଣଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟ, ଏତସ୍ସ ଠାନଂ କାରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁଦୁନ୍ତି ସୁଭାୱିତଭାୱେନ ମୁଦୁଭୂତଂ, ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁଦୁତ୍ତା ଏୱ କମ୍ମଞ୍ଞଂ କମ୍ମକ୍ଖମଂ କମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ। ପଭସ୍ସରନ୍ତି ଉପକ୍କିଲେସୱିଗମେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ପରିଯୋଦାତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ ପଭଙ୍ଗୂତି କମ୍ମନିଯଭାୱୂପଗମନେନ ନ ଚ ପଭିଜ୍ଜନସଭାୱଂ ସୁଦ୍ଧନ୍ତଂ ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିନିଯୋଗକ୍ଖମଂ। ତେନାହ “ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯା”ତି।

ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧତୀତି ମୂସଂ ସମ୍ପାଦେତି। ଆଲିମ୍ପେତୀତି ଆଦୀପେତି ଜାଲେତି। ତଞ୍ଚାତି ତଂ ପିଠଅନ୍ଧନୱିକତିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ପଯୋଜନଂ ଅସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣକାରସ୍ସ ଅନୁଭୋତି ପହୋତି ସାଧେତି। ଅସ୍ସ ୱା ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ଅନୁଭୋତି ପାପୁଣାତି।

ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦିଞ୍ଞାଣେନ ସଚ୍ଛିକରଣୀଯସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିଧପଚ୍ଚନୁଭୱନାଦିକସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀଯସ୍ସ। ଯସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ ଅତ୍ଥି, ସୋ ସକ୍ଖି। ସକ୍ଖିନୋ ଭବ୍ବତା ସକ୍ଖିଭବ୍ବତା, ସକ୍ଖିଭୱନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସକ୍ଖି ଚ ସୋ ଭବ୍ବୋ ଚାତି ୱା ସକ୍ଖିଭବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦୀନଂ ଭବ୍ବୋ, ତତ୍ଥ ଚ ସକ୍ଖୀତି ସକ୍ଖିଭବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତା, ତଂ ପାପୁଣାତି। ସତି ସତି ଆଯତନେତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବହେତୁଆଦିକେ କାରଣେ ସତି।

ସୀତିଭାୱନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ, କିଲେସଦରଥୱୂପସମଂ ୱା। ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଉଦ୍ଧଟଂ ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପାତତୋ ରକ୍ଖଣୱସେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜପାତତୋ ରକ୍ଖଣୱସେନ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସମ୍ପହଂସେତୀତି ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ତଥାପୱତ୍ତିଯଂ ପଞ୍ଞାଯ ତୋସେତି, ଉତ୍ତେଜେତି ୱା। ଯଦା ୱା ନିରସ୍ସାଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱନାଯ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ତଦା ଜାତିଆଦୀନି ସଂୱେଗୱତ୍ଥୂନି (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୪୧୮; ଇତିୱୁ। ଅଟ୍ଠ। ୩୭) ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା

ସମ୍ପହଂସେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀତି ଯଦା ପନ ଚିତ୍ତଂ ଅଲୀନଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ ସମ୍ପଦେୱ ଭାୱନାୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତଦା ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ କଞ୍ଚି ବ୍ୟାପାରଂ ଅକତ୍ୱା ସମପ୍ପୱତ୍ତେସୁ ଯୁଗେସୁ ସାରଥି ୱିଯ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି ଉପେକ୍ଖକୋୱ ହୋତି। ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକୋତି ପଣୀତେ ଉତ୍ତମେ ମଗ୍ଗଫଲେ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରୋ।

ସୁଗ୍ଗହିତଂ କତ୍ୱାତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲସଙ୍ଖାତଂ ୱିଧିଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉଗ୍ଗହିତଂ ପରିଯାପୁଣନାଦିନା ସୁପରିଗ୍ଗହିତଂ କତ୍ୱା। ସୁଟ୍ଠୁ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱାତି ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲସଙ୍ଖାତଂ ୱିଧିଂ ସମ୍ପଦେୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ଉପଧାରେତ୍ୱା। ୱିସେସେନ୍ତି ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଭାୱନାଯ ୱିସେସଂ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନତନ୍ତିଂ ପଗୁଣଭାୱଂ ପାପେନ୍ତୋ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ୱାଚାଯ, ମନସା ଚ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା। ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯଥା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦୁବ୍ବିନିଭେଦୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଗହନଭୂତୋ ପଦେସୋ ''ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନତନ୍ତିଯା ଅତ୍ଥତୋ ଦୁବ୍ବିନିଭେଦୋ ଗହନଭୂତୋ ଚ ପଦେସୋ ''ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପରିପୁଚ୍ଛନାଦିଲଦ୍ଧେନ ଞାଣଫରସୁନା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା।

ନିମିତ୍ତନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନନିମିତ୍ତଂ, ଅସୁଭାକାରୋ। ଏଦିସେନ ପଯୋଜନେନ ଲୁଞ୍ଚନମ୍ପି ଅନୱଜ୍ଜନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନେତି ମୁଣ୍ଡିତଟ୍ଠାନେ। ୱଚ୍ଚତିଯେୱ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯେନ ଓଲୋକନତୋ। ଉସ୍ସଦୱସେନାତି ଅଫଲିତାନଂ, ଫଲିତାନଂ ୱା ବହୁଲତାୱସେନ। ଦିସ୍ୱାୱ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ ଦସ୍ସନଯୋଗ୍ଗତାଯ ତଚପଞ୍ଚକସ୍ସ, ଇତରେସୁ ସୁତ୍ୱା ଚ ଞତ୍ୱା ଚ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

କୋଟ୍ଠାସୱୱତ୍ଥାପନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୨।ଅଦ୍ଦାରିଟ୍ଠକୱଣ୍ଣାତି ଅଭିନୱାରିଟ୍ଠଫଲୱଣ୍ଣା। କଣ୍ଠଚୂଳିକାତି ଉପରିକଣ୍ଠସଙ୍କଲିକାଯ ପରଭାଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତିରିଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା, କଥଂ? ଦ୍ୱେ କେସା ଏକତୋ ନତ୍ଥୀତି।

ଆସଯୋତି ନିସ୍ସଯୋ, ପଚ୍ଚଯୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୮୪।ଅସନ୍ନିନ୍ନକାଠଅକା ଅଞ୍ଞେନ ୱଣ୍ଣେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସକାଠଅକା।

୧୮୫। ପତ୍ତସଦିସତ୍ତା ନଖା ଏୱ ନଖପତ୍ତାନି। ନଖା ତିରିଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାତି ୱିସୁଂ ୱୱତ୍ଥିତତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦ୍ୱେ ନଖା ଏକତୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ।

୧୮୬।ଦନ୍ତପାଠଇଯାତି ଦନ୍ତାୱଲିଯା। ଯାନକୌପତ୍ଥମ୍ଭିନୀତି ସକଟସ୍ସ ଧୁରଟ୍ଠାନେ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଦଣ୍ଡୋ। ଦନ୍ତାନଂ ଆଧାରଭୂତା ଅଟ୍ଠି ହନୁକଟ୍ଠି।

୧୮୭।ସଙ୍କଡ୍ଢିଯମାନାତି ସମ୍ପିଣ୍ଡିଯମାନା। କୋସକାରକକୋସୋ ଉପଲ୍ଲିଣ୍ଡୁପୋଟଲକଂ, ଯଂ ''କୋସେଫ୍ଫଫଲ''ନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୁଟବନ୍ଧୌପାହନୋ ସକଲପିଟ୍ଠିପାଦଚ୍ଛାଦନୌପାହନୋ। ଆନିସଦଂ ଆସନପଦେସୋ। ତୂଣିରୋ ସରାୱାସୋ। ଗଲକଞ୍ଚୁକଂ କଣ୍ଠତ୍ତାଣଂ। କୀଟକୁଲାୱକଂ ଖରମୁଖକୁଟି।

ଅନୁଲୋମେନ ପଟିଲୋମେନ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅଂସପଦେସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବାହୁନୋ ପିଟ୍ଠିପଦେସେନ ଓତରଣଂ ଅନୁଲୋମୋ, ମଣିବନ୍ଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବାହୁନୋ ପୁରିମଭାଗେନ ଆରୋହନଂ ପଟିଲୋମୋ। ତେନେୱ ନଯେନାତି ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ ଅନୁଲୋମେନ ପଟିଲୋମେନ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଖୁମମ୍ପୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତଓଠଆରିକଚମ୍ମତୋ ସୁଖୁମଂ। ଅନ୍ତୋମୁଖଚମ୍ମାଦିକୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱା ତଚେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଯଂ ଦୁରୁପଲକ୍ଖଣୀଯଂ, ତଂ ''ସୁଖୁମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଞାଣେନ ତଚଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ପାକଟଂ ହୋତି। ଇଧ ଛୱିପି ତଚଗତିକା ଏୱାତି ''ତଚୋ ଉପରି ଆକାସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ।

୧୮୮।ନିସଦପୋତୋ ସିଲାପୁତ୍ତକୋ। ଉଦ୍ଧନକୋଟୀତି ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡେନ କତୌଦ୍ଧନସ୍ସ କୋଟି। ତାଲଗୁଠଅପଟଲଂ ନାମ ପକ୍କତାଲଫଲଲସିକଂ ତାଲପଟ୍ଟିକାଦୀସୁ ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗହିତପଟଲଂ। ସୁଖୁମନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତମଂସତୋ ସୁଖୁମଂ। ପଣ୍ହିକମଂସାଦିଥୂଲାନଂ ସକଲସରୀରସ୍ସ କିସାନଂ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ମଂସେନ ପଟିଚ୍ଛାଦିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ତିରିଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ''ନ୍ତି।

୧୮୯। ଜାଲାକାରୋ କଞ୍ଚୁକୋ ଜାଲକଞ୍ଚୁକୋ। ୱିସୁଂ ୱୱତ୍ଥିତଭାୱେନେୱ ନ୍ହାରୂ ତିରିଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା।

୧୯୦। ଦନ୍ତାନଂ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ''ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଦନ୍ତଟ୍ଠୀନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଂ ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠି, ଏକଂ ଊରୁଟ୍ଠୀତି ଏକ-ଗ୍ଗହଣଂ ''ଏକେକସ୍ମିଂ ପାଦେ''ତି

ଅଧିକତତ୍ତା। ଏୱଂ ତିମତ୍ତାନୀତି ଏୱଂ ମତ୍ତସଦ୍ଦେହି ଆନିସଦଟ୍ଠିଆଦୀନି ଇଧ ଅଧୁତ୍ତାନିପି ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ''ଅତିରେକତିସତଅଟ୍ଠିକସମୁସ୍ସଯ''ନ୍ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୨) ଇଦଞ୍ଚ ୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି।

କୀଟଆଗୋଠଅକାନି ସୁତ୍ତେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜନ୍ତମଞ୍ଜଂ ଘଟେତ୍ୱା କୀଟଅନଗୋଠଅକାନି। ଧନୁକଦଣ୍ଡୋ ଦାରକାନଂ କୀଠଅନକଖୁଦ୍ଦକଧନୁକଂ। ତତ୍ଥ ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନନ୍ତି ଜଣ୍ଣୁକଟ୍ଠିମ୍ହି ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନ ଊରୁଟ୍ଠିନା ପତିଟ୍ଠିତଂ ଠାନଂ ଯଂ କଟିଟ୍ଠିନୋ, ତଂ ଅଗ୍ଗଚ୍ଛିନ୍ନମହାପୁନ୍ନାଗଫଲସଦିସଂ।

କୁମ୍ଭକାରେନ ନିପ୍ଫାଦିତଂ ଉଦ୍ଧନଂ କୁମ୍ଭକାରିକୋଦ୍ଧନଂ। ସୀସକପଟ୍ଟୱେଠକଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଠପିତଂ ସୀସମଯଂ ପଟ୍ଟକଂ। ଯେନ ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ତକ୍କମ୍ହି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠପିତଗୋଠଅକା ୱଟ୍ଟନା ନାମ, ୱଟ୍ଟନାନଂ ଆୱଠଇ ୱଟ୍ଟନାୱଠଇ।

ମଣ୍ଡଲାକାରେନ ଛିନ୍ନୱଂସକଠଈରଖଣ୍ଡାନି ୱଂସକଠଈରଚକ୍କଲକାନି। ଅୱଲେଖନସତ୍ଥକଂ ଉଚ୍ଛୁତଚାୱଲେଖନସତ୍ଥକଂ।

୧୯୨।ୱଙ୍କଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ୱଙ୍କପରିଯନ୍ତେନ ଭାଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ଇତୋ ପରେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ।

୧୯୩।ଯଂନିସ୍ସାଯାତି ଯଂ ଲୋହିତଂ ନିସ୍ସାଯ, ନିସ୍ସଯନିସ୍ସଯୋପି ''ନିସ୍ସଯୋ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଭୱତି ହି କାରଣକାରଣେପି କାରଣୱୋହାରୋ ଯଥା ''ଚୋରେହି ଗାମୋ ଦଡ୍ଢୋ''ତି। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମିଂ ରୂପକଲାପେ ହଦଯୱତ୍ଥୁ , ତମ୍ପି ଲୋହିତଗତିକମେୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ''ଯଂ ନିସ୍ସାଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୯୪।ପଣ୍ଡୁକଧାତୁକନ୍ତି ପଣ୍ଡୁସଭାୱଂ।

୧୯୫।ପରିଯୋନହନମଂସନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛାଦକମଂସଂ।

୧୯୬।ଉଦରଜିୱ୍ହାମଂସନ୍ତି ଜିୱ୍ହାସଣ୍ଠାନଂ ଉଦରସ୍ସ ମତ୍ଥକପସ୍ସେ ତିଟ୍ଠନକମଂସଂ। ''ନୀଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ନୀଲଂ ନାମ ବହୁଧାତୁକନ୍ତି ଆହ ''ନିଗ୍ଗୁଣ୍ଡିପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣ''ନ୍ତି।

୧୯୭।ପପ୍ଫାସମଂସନ୍ତି ଯଥାଠାନେ ଏୱ ଲମ୍ବିତ୍ୱା ଥୋକଂ ପରିୱତ୍ତକମଂସଂ। ନିରସନ୍ତି ନିହୀନରସଂ। ନିରୋଜନ୍ତି ନିପ୍ପଭଂ, ଓଜାରହିତଂ ୱା।

୧୯୮।ଓଭଗ୍ଗାତି ଅୱଭୁଜିତ୍ୱା ଠିତା। ସକ୍ଖରସୁଧାୱଣ୍ଣନ୍ତି ମରୁମ୍ବେହି କତସୁଧାୱଣ୍ଣଂ। ''ସେତସକ୍ଖରସୁଧାୱଣ୍ଣ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ସେତସକ୍ଖରୱଣ୍ଣଂ, ସୁଧାୱଣ୍ଣଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୯୯। ଅନ୍ତସ୍ସ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଠିତପ୍ପଦେସା ଅନ୍ତଭୋଗଟ୍ଠାନାନି। ତେସଂ ବନ୍ଧନଭୂତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ନାମାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅନ୍ତଗୁଣନ୍ତି ଅନ୍ତଭୋଗଟ୍ଠାନେସୁ ବନ୍ଧନ''ନ୍ତି। କୁଦ୍ଦାଲଫରସୁକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତଭୋଗେ ଅଗଠଅନ୍ତେ ଏକତୋ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା, କିଂ ୱିଯ? ଯନ୍ତସୁତ୍ତକମିୱ ଯନ୍ତଫଲକାନୀତି। କିମିୱ ତତ୍ଥ ଠିତନ୍ତି ଆହ ''ପାଦପୁଞ୍ଛନ...ପେ... ଠିତ''ନ୍ତି। ପୁରିମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଆବନ୍ଧନସ୍ସ, ଦୁତିଯଂ ଠାନାକାରସ୍ସ ନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୨୦୦।ଅସିତଂ ନାମ ଭୁତ୍ତଂ ଓଦନାଦି। ପୀତଂ ନାମ ପିୱନୱସେନ ଅଜ୍ଝୋହଟପାନକାଦି। ଖାଯିତଂ ନାମ ସଂଖାଦିତଂ ପିଟ୍ଠମୂଲଫଲଖଜ୍ଜାଦି। ସାଯିତଂ ନାମ ଅସ୍ସାଦିତଂ ଅମ୍ବପକ୍କମଧୁଫାଣିତାଦି।

ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଉଦରେ। ଯନ୍ତି ଚ ଉଦରମେୱ ପଚ୍ଚାମସତି। ଯତ୍ଥ ପାନଭୋଜନାଦୀନି ପତିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୁୱାନୱମଥୁ ସାରମେଯ୍ୟୱନ୍ତଂ। ୱିୱେକନ୍ତି ୱିଭାଗଂ।

୨୦୧।ହେଟ୍ଠାନାଭିପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକମୂଲାନଂଅନ୍ତରେତି ପୁରିମଭାଗୱସେନ ନାଭିଯା ହେଟ୍ଠାପଦେସସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଭାଗୱସେନ ହେଟ୍ଠିମପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକାନଂ ୱେମଜ୍ଝେ। ୱେଠଉନାଠଇକସଦିସୋ ପଦେସୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୦୨।ସମୋହିତନ୍ତି ନିଚିତଂ।

୨୦୪। ପୂତିଭାୱଂ ଆପନ୍ନଂ କୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ ପୂତିକୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ। ଉଦ୍ଦେକୋ ପିତ୍ତାଦୀହି ୱିନା କେୱଲୋ ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମୱାତୋ।

୨୦୫।ଆଚାମୋ ଅୱସ୍ସାୱନକଞ୍ଜିକଂ।

୨୦୬।ୱକ୍କହଦଯଯକନପପ୍ଫାସେ ତେମଯମାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯକନଂ ହେଟ୍ଠାଭାଗପୂରଣେନେୱ ତେମେତି, ଇତରାନି ତେସଂ ଉପରି ଥୋକଂ ଥୋକଂ ପଗ୍ଘରଣେନାତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଂ।

୨୦୭।ଉତୁୱିକାରୋ ଉଣ୍ହୱଲାହକାଦିହେତୁକୋ। ୱିସମଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଭିସାଦିକଲାପୋ ୱିସମଂ ଉଦକଂ ପଗ୍ଘରତି, ଏୱମେୱଂ ସରୀରଂ କେସକୂପାଦିୱିୱରେହି ଉପରି, ହେଟ୍ଠା, ତିରିଯଞ୍ଚ ସେଦଂ ୱିସମଂ ପଗ୍ଘରତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସମଛିନ୍ନ-ଗ୍ଗହଣଂ କତଂ।

୨୦୮।ୱିସମାହାରନ୍ତି ତଦାପୱତ୍ତମାନସରୀରାୱତ୍ଥାଯ ଅସପ୍ପାଯାହାରଂ, ଅତିକଟୁକଅଚ୍ଚୁଣ୍ହାଦିୱିସଭାଗାହାରଂ ୱା। ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୩୫୬) ପନ ‘‘ୱିସଭାଗାହାର’’ନ୍ତେୱ ୱୁତ୍ତଂ ତଦା ପୱତ୍ତମାନାନଂ ଧାତୂନଂ ୱିସଭାଗତ୍ତା।

୨୦୯।‘‘ନ୍ହାନକାଲେ’’ତି ଇଦଂ ଉଦକସ୍ସ ଉପରି ସିନେହସ୍ସ ସନ୍ତୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିବ୍ଭମନ୍ତସିନେହବିନ୍ଦୁୱିସଟସଣ୍ଠାନାତି ୱିସଟଂ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ଭମନ୍ତସିନେହବିନ୍ଦୁସଣ୍ଠାନା। ଉତୁୱିସଭାଗୋ ବହିଦ୍ଧାସମୁଟ୍ଠାନୋ। ଧାତୁୱିସଭାଗୋ ଅନ୍ତୋସମୁଟ୍ଠାନୋ। ତେ ପଦେସାତି ତେ ହତ୍ଥତଲାଦିପଦେସା।

୨୧୦।କିଞ୍ଚୀତି ଉଣ୍ହାଦିରସାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆହାରୱତ୍ଥୁ। ନେସନ୍ତି ସତ୍ତାନଂ। ହଦଯଂ ଆଗିଲାଯତୀତି ୱିସଭାଗାହାରାଦିଂ ପଟିଚ୍ଚ ହଦଯପ୍ପଦେସୋ ୱିୱତ୍ତତି।

୨୧୧। ଦଧିନୋ ୱିସ୍ସନ୍ଦନଅଚ୍ଛରସୋ ଦଧିମୁତ୍ତଂ। ଗଠଇତ୍ୱାତି ସନ୍ଦିତ୍ୱା। ତାଲୁମତ୍ଥକୱିୱରେନ ଓତରିତ୍ୱାତି ମତ୍ଥକୱିୱରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତାଲୁମତ୍ଥକେନ ଓତରିତ୍ୱା।

୨୧୨। ତେଲଂ ୱିଯ ସକଟସ୍ସ ନାଭିଅକ୍ଖସୀସାନଂ ଅଟ୍ଠିସନ୍ଧୀନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା। କଟକଟାଯନ୍ତୀତି ‘‘କଟ କଟା’’ତି ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି। ଅନୁରୱଦସ୍ସନଂ ହେତଂ। ଦୁକ୍କନ୍ତୀତି ଦୁକ୍ଖିତାନି ସଞ୍ଜାତଦୁକ୍ଖାନି ହୋନ୍ତି।

୨୧୩। ସମୂଲକୂଲମାସଂ ଝାପେତ୍ୱା ଛାରିକଂ ଅୱସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଗହିତଯୂସୋ ମାସଖାରୋ। ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ଛଡ୍ଡନଟ୍ଠାନଂ ଚନ୍ଦନିକା। ରୱଣଘଟଂ ନାମ ପକତିଯା ସମ୍ମୁଖମେୱ ହୋତି। ଯସ୍ସ ପନ ଆରଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକସ୍ସ ପୱିସନମୁଖଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅମୁଖେ ରୱଣଘଟେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଯୂହନନ୍ତି ସମୀହନଂ।

୨୧୪।ଏୱଞ୍ହୀତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତାଯ ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲପଟିପତ୍ତିଯା ନିଗମନଂ। ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲପଟିପତ୍ତିମ୍ପି ନିଗମନୱସେନ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅନୁପୁବ୍ବତୋ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମାୱସାନେତି କେସାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମୱସେନ ପୱତ୍ତାଯ ଭାୱନାଯ ଅୱସାନେ। ଅପୁବ୍ବାପରିଯମିୱାତି ଏକକ୍ଖଣେ ୱିଯ। କେସାତି ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ, ପକାରତ୍ଥୋ ୱା, ଏୱମାଦିନା ଇମିନା ପକାରେନ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଧମ୍ମାତି ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥାପିତା ପଟିକ୍କୂଲାକାରତୋ ଉପଟ୍ଠିତା କୋଟ୍ଠାସଧମ୍ମା।

ବହିଦ୍ଧାପୀତି ସସନ୍ତାନତୋ ବହିପି, ପରସନ୍ତାନକାଯେପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମନସିକାରଂ ଉପସଂହରତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ପଟିକ୍କୂଲମନସିକାରଂ ଉପନେତି। ଯଥା ଇଦଂ, ତଥା ଏତନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପାକଟୀଭୂତେସୂତି ଯଥା ଅତ୍ତନୋ କାଯେ, ଏୱଂ ପରେସମ୍ପି କାଯେ ସବ୍ବେସୁ କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପଟିକ୍କୂଲୱସେନ ୱିଭୂତଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠିତେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେତ୍ଥ କସିଣେସୁ ୱଡ୍ଢନସଦିସୋ ଯୋଗିନୋ ଭାୱନାୱିସେସୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସୁତ୍ତନ୍ତନଯେନ ୱିଭାୱିତଂ ୱୀରିଯସମତାଯୋଜନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସି କରୋତୋତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତ୍ତନୋ କାଯେ କେସାଦିକେ ‘‘ପଟିକ୍କୂଲା ପଟିକ୍କୂଲା’’ତି ଅଭିଣ୍ହସୋ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଯଦା ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଲଦ୍ଧସମଥାନି ୱିସଦାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦା ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯାଦୀନଂ ଦୂରୀଭାୱେନ ସାତିସଯଂ ବଲପ୍ପତ୍ତେହି ସତ୍ତହି ସଦ୍ଧମ୍ମେହି ଲଦ୍ଧୂପତ୍ଥମ୍ଭାନି ୱିତକ୍କାଦୀନି ଝାନଙ୍ଗାନି ପଟୁତରାନି ହୁତ୍ୱା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତେସଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକତାଯ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ହୋନ୍ତି ସଦ୍ଧିଂ ତଦେକଟ୍ଠେହି ପାପଧମ୍ମେହି। ଉପଚାରସମାଧିନା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ସୋ ତଂଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଆସେୱନ୍ତୋ ଭାୱେନ୍ତୋ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନୁକ୍କମେନ ଅପ୍ପନା

ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ସଙ୍କାକାରତୋତି ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚଧାପି। ସାତି ଅପ୍ପନା।

ଯଦି ପନେତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଞ୍ଞାଣକାସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ୱିୟ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସିଜ୍ଝତି, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘କାୟଗତାସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନା’’ତିଆଦି। ନାନାୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦୀସୁ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାୟ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପୱତ୍ତମାନାୟ ସତିୟା କିଚ୍ଚମେତ୍ଥ ସାତିସୟନ୍ତି ଆହ ‘‘ସତିବଲେନ ଇଜ୍ଝନତୋ’’ତି।

ପନ୍ତସେନାସନେସୁ, ଅଧିକୁସଲେସୁ ଚ ଅରତିଂ, କାମଗୁଣେସୁ ଚ ରତିଂ ସହତି ଅଭିଭୱତୀତି ଅରତିରତିସହୋ ସରୀରସଭାୱଚିନ୍ତନେନ ଅନଭିରତିୟା ପହୀନତ୍ତା। ତଥା କୋଟ୍ଠାସଭାୱନାୟ ଅତ୍ତସିନେହସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣତ୍ତା ଭୟଭେରୱଂ ସହତି, ସୀତାଦୀନଞ୍ଚ ଅଧିୱାସକଜାତିକୋ ହୋତି। ଅତ୍ତସିନେହୱସେନ ହି ପୁରିସସ୍ସ ଭୟଭେରୱଂ ହୋତି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅନଧିୱାସନଂ। ଇମଂ ପନ କୋଟ୍ଠାସଭାୱନମନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ନ କେୱଲଂ ପଠମଜ୍ଝାନମତ୍ତମେୱ, ଉତ୍ତରିପି ପଟିୱେଧୋ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କେସାଦୀନ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆନାପାନସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୫। ୟଂ ତଂ ଏୱଂ ପସଂସିତ୍ୱା ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ’’ତିଆଦିକାୟ ପୁଚ୍ଛାପାଠଇୟା ଅତ୍ଥେ ୱିଭାୱିତେ ଥୋମନାପାଠଇୟାପି ଅତ୍ଥୋ ୱିଭାୱିତୋୟେୱ ହୋତି ଭେଦାଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚା’’ତିଆଦିନା ଆରଭତି। ତତ୍ଥ ହି ଇତୋ ପସଂସାଭାୱୋ ‘‘ଅୟମ୍ପି ଖୋ’’ତି ୱଚନଞ୍ଚ ୱିସେସୋ। ତେସୁ ପସଂସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱଂ ପସଂସିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପସଂସା ଚ ତତ୍ଥ ଅଭିରୁଚିଜନନେନ ଉସ୍ସାହନତ୍ଥା। ତଞ୍ହି ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଭଗୱା ଇମଂ ସମାଧିଂ ଅନେକେହି ଆକାରେହି ପସଂସତି, ସନ୍ତୋ କିରାୟଂ ସମାଧି ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ ପାପଧମ୍ମେ ଚ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତୀ’’ତି ସଞ୍ଜାତାଭିରୁଚୟୋ ଉସ୍ସାହଜାତା ସଙ୍କଙ୍ଗଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜିତଙ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍ଗଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ‘‘ଅୟମ୍ପି ଖୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ୟେ ଇମେ ମୟା ନିଙ୍ଗାନମହାସରସ୍ସ ଓତରଣତିତ୍ଥଭୂତା କସିଣଜ୍ଝାନଅସୁଭଜ୍ଝାନାଦୟୋ ଦେସିତା, ନ କେୱଲଂ ତେ ଏୱ, ଅୟମ୍ପି ଖୋତି ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତଂ ସମାଧିଂ ଦେସନାନୁଭାୱେନ ତେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆସନ୍ନଂ, ପଚ୍ଚକ୍ଖଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନୱସେନ ଏୱମାହାତି ସମ୍ବନ୍ଧମୁଖେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୋଳସୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ଚତୂସୁ ଅନୁପସ୍ସନାସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁକ୍କାନଂ ୱସେନ ସୋଳସଟ୍ଠାନଂ। ସଙ୍କାକାରପରିପୂରୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନପାଠଇୟା ପଦତ୍ଥୋ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ ଉପମା ଚୋଦନା ପରିହାରୋ ପୟୋଜନନ୍ତି ଏୱମାଦୀହି ସଙ୍କେହି ଆକାରେହି ପରିପୁଣ୍ଣୋ। ନିଦ୍ଦେସୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ନିସ୍ସେସତୋ ୱିତ୍ଥାରୋ।

୨୧୬।କଥନ୍ତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛନାକାରୱିଭାୱନପଦଂ। ପୁଚ୍ଛା ଚେତ୍ଥ କଥେତୁକମ୍ୟତାୱସେନ ଅଞ୍ଞାସଂ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ସା ଚ ଉପରି ଦେସନଂ ଆରୁଳ୍ହାନଂ ସଙ୍ଗେସଂ ପକାରୱିସେସାନଂ ଆମସନୱସେନାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କଥନ୍ତି…ପେ… କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। କଥଂ ବହୁଲୀକତୋତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧୀ’’ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତଙ୍ଗଂ। ତତ୍ଥ କଥନ୍ତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିବହୁଲୀକାରଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱିତ୍ଥାରେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ବହୁଲୀକତୋ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧୀତି ତଥାପୁଟ୍ଠଧମ୍ମନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ‘‘ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି ଇମିନା ଅତିଦିସତି। ତଥା ସନ୍ତଭାୱାଦୟୋପି ତସ୍ସ ୟେହି ଭାୱନାବହୁଲୀକାରେହି ସିଦ୍ଧା, ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତା ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ…ପେ… ୱୂପସମେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ପୁନ ଚ ପରଂ, ଉଦାୟି, ଅକ୍ଖାତା ମୟା ସାୱକାନଂ ପଟିପଦା, ୟଥାପଟିପନ୍ନା ମେ ସାୱକା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୪୭) ଉପ୍ପାଦନୱଡ୍ଢନଟ୍ଠେନ ଭାୱନା ୱୁଚ୍ଚତୀତି ତଦୁଭୟୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭାୱିତୋତି ଉପ୍ପାଦିତୋ ୱଡ୍ଢିତୋ ୱା’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଭାୱଂ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ଇତୋ ଗତୋତି ଭାୱିତୋ, ଉପ୍ପାଦିତୋ ପଟିଲଦ୍ଧମତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପନ ଲଦ୍ଧାସେୱନୋ, ଭାୱିତୋ ପଗୁଣଭାୱଂ ଆପାଦିତୋ, ୱଡ୍ଢିତୋତି ଅତ୍ଥୋ । ଆନାପାନପରିଗ୍ଗାହିକାୟାତି ଦୀଘରସ୍ସାଦିୱିସେସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜଗାହିକାୟ, ତେ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତାୟ, ସତିୟଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତାୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମସ୍ମିଞ୍ହି ଅତ୍ଥେ ସମାଧିସ୍ସ ସତିୟା ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚୟଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୱଚନତୋ, ଦୁତିୟସ୍ମିଂ ପନ ଉପନିସ୍ସୟଭାୱୋପି। ଉପଚାରଜ୍ଝାନସହଗତା ହି ସତି ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟୋ ହୋତୀତି। ବହୁଲୀକତୋତି ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତିତୋ, ତେନ ଆୱଜ୍ଜନାଦିୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିମାହ। ୟୋ ହି ୱସୀଭାୱଂ ଆପାଦିତୋ, ସୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତଙ୍ଗତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୱତ୍ତୀୟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ କତୋ’’ତି। ୟଥା ‘‘ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୩୯; ଅ। ନି। ୪।୨୪୧), ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧। ୨୨୬; ସଂ। ନି। ୨।୧୫୨; ଅ। ନି। ୪।୧୨୩) ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ପଠମପଦେ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ଦୁତିୟାଦୀସୁପି ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ ହୋତି,

ଏୱମିଧାପୀତି ଆହ ‘‘ଉଭଯତ୍ଥ ଏୱସଦ୍ଦେନ ନିଯମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଉଭଯପଦନିଯମେନ ଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଯମ୍ପି’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅସୁଭାରମ୍ମଣଝାନମାହ। ତଂ ହି ଅସୁଭେସୁ ଯୋଗକମ୍ମଭାୱତୋ, ଯୋଗିନୋ ସୁଖୱିସେସାନଂ କାରଣଭାୱତୋ ଚ ‘‘ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘କେୱଲ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଆରମ୍ମଣଂ ନିୱତ୍ତେତି। ପଟିୱେଧୱସେନାତି ଝାନପଟିୱେଧୱସେନ। ଝାନଞ୍ହି ଭାୱନାୱିସେସେନ ଇଜ୍ଝନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତମେୱ ପୱତ୍ତତି, ଯଥାସଭାୱତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ଚାତି ‘‘ପଟିୱେଧୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଓଳାରିକାରମ୍ମଣତ୍ତାତି ବୀଭଚ୍ଛାରମ୍ମଣତ୍ତା। ପଟିକ୍କୂଲାରମ୍ମଣତ୍ତାତି ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବାରମ୍ମଣତ୍ତା। ପରିଯାଯେନାତି କାରଣେନ, ଲେସନ୍ତରେନ ୱା। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯାତି ଅନୁକ୍କମେନ ୱିଚେତବ୍ବତଂ ପତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପରମସୁଖୁମତଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ସନ୍ତେ ହି ସନ୍ନିସିନ୍ନେ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତମାନୋ ଧମ୍ମୋ ସଯମ୍ପି ସନ୍ନିସିନ୍ନୋୱ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ସନ୍ତୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ନିବ୍ବୁତୋ’’ତି, ନିବ୍ବୁତସବ୍ବପରିଳାହୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯ ତଦାରମ୍ମଣଧମ୍ମାନଂ ସନ୍ତତା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାରମ୍ମଣାହି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାହି ଦୀପେତବ୍ବା।

ନାସ୍ସ ସନ୍ତପଣୀତଭାୱାୱହଂ କିଞ୍ଚି ସେଚନନ୍ତି ଅସେଚନକୋ। ଅସେଚନକତ୍ତା ଅନାସିତ୍ତକୋ। ଅନାସିତ୍ତକତ୍ତା ଏୱ ଅବ୍ବୋକିଣ୍ଣୋ ଅସମ୍ମିସ୍ସୋ ପରିକମ୍ମାଦିନା। ତତୋ ଏୱ ପାଟିଯେକ୍କୋ ୱିସୁଂୟେୱେକୋ। ଆୱେଣିକୋ ଅସାଧାରଣୋ। ସବ୍ବମେତଂ ସରସତୋ ଏୱ ସନ୍ତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିକମ୍ମଂ ୱା ସନ୍ତଭାୱନିମିତ୍ତଂ, ପରିକମ୍ମନ୍ତି ଚ କସିଣକରଣାଦୀନି ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦପରିଯୋସାନଂ, ତାଦିସଂ ଇଧ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଦା ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିରସ୍ସାଦତ୍ତା ଅସନ୍ତମପ୍ପଣୀତଂ ସିଯା। ଉପଚାରେନ ୱା ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତତାତି ଯୋଜନା। ଯଥା ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ନୀୱରଣୱିଗମେନ, ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ଚ ପରେସଂ ସନ୍ତତା ହୋତି, ନ ଏୱମିମସ୍ସ। ଅଯଂ ପନ ଆଦିସମନ୍ନା…ପେ… ପଣୀତୋ ଚାତି ଯୋଜନା। କେଚୀତି ଉତ୍ତରୱିହାରୱାସିକେ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅନାସିତ୍ତକୋତି ଉପସେଚନେନ ନ ଆସିତ୍ତକୋ। ତେନାହ ‘‘ଓଜୱନ୍ତୋ’’ତି, ଓଜୱନ୍ତସଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମଧୁରୋତି ଇଟ୍ଠୋ, ଚେତସିକସୁଖପଟିଲାଭସଂୱତ୍ତନଂ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱସେନ, ଉପେକ୍ଖାଯ ୱା ସନ୍ତଭାୱେନ ସୁଖଗତିକତ୍ତା ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଝାନସମୁଟ୍ଠାନପଣୀତରୂପଫୁଟ୍ଠସରୀରତାୱସେନ ପନ କାଯିକସୁଖପଟିଲାଭସଂୱତ୍ତନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠିତକାଲେ। ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ‘‘ଅପ୍ପିତପ୍ପିତକ୍ଖଣେ’’ତି ଇଦଂ ହେତୁମ୍ହି ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତେତି ଝାନେନ ସକସନ୍ତାନତୋ ଅନୀହଟେ ଅପ୍ପହୀନେ। ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତେତି ଅକୋସଲ୍ଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱିଜ୍ଜା, ତତୋ ସମ୍ଭୂତେ। ଅୱିଜ୍ଜାପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହି ସବ୍ବେ ପାପଧମ୍ମା। ଖଣେନେୱାତି ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେନେୱ। ଅନ୍ତରଧାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତରଧାପନଂ ୱିନାସନଂ, ତଂ ପନ ଝାନକତ୍ତୁକସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ପରିଯୁଟ୍ଠାନପ୍ପହାନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତୀ’’ତି। ୱୂପସମେତୀତି ୱିସେସେନ ଉପସମେତି। ୱିସେସେନ ଉପସମନଂ ପନ ସମ୍ମଦେୱ ଉପସମନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ଉପସମେତୀ’’ତି।

ନନୁ ଚ ଅଞ୍ଞୋପି ସମାଧି ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେନେୱ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି, ଅଥ କସ୍ମା ଅଯମେୱ ସମାଧି ଏୱଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋତି? ପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନାନାୱିତକ୍କୱୂପସମସବ୍ଭାୱତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି ଭାୱେତବ୍ବା ୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦାଯା’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୯।୧; ଉଦା॰ ୩୧)। ଅପିଚ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସେତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସ ଚ କିଲେସପ୍ପହାନଂ ଇତରେହି ସାତିସଯଂ, ଯଥା ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତେହି ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ। ତସ୍ମା ଇମଂ ୱିସେସଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ନିମିତ୍ତପାତୁଭାୱେ ସତି ଖଣେନେୱ ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱସବ୍ଭାୱତୋ ଅଯମେୱ ସମାଧି ‘‘ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥା ତଂ ମହତୋ ଅକାଲମେଘସ୍ସ ଉଟ୍ଠିତସ୍ସ ଧାରାନିପାତେ ଖଣେନେୱ ପଥୱିଯଂ ରଜୋଜଲ୍ଲସ୍ସ ୱୂପସମୋ। ତେନାହ – ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଅକାଲମେଘୋ ଉଟ୍ଠିତୋ’’ତିଆଦି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୯୮୫; ପାରା॰ ୧୬୫)। ସାସନିକସ୍ସ ଝାନଭାୱନା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯାୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯତ୍ତା’’ତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଏକଂସେନ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯାୱ ହୋତି। ଇମମେୱ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ପାଦକଭୂତୋ ଅଯଂ ସମାଧି ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅରିଯମଗ୍ଗଭାୱଂ ଉପଗତୋ ୱିଯ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅରିଯମଗ୍ଗୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିରାଗନିରୋଧପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାନଂ ୱସେନ ସମ୍ମଦେୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ହେଟ୍ଠା ପପଞ୍ଚୱସେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ, ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୧୭।ତମତ୍ଥନ୍ତି ତଂ ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ’’ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛାୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ। ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୧୯୦; ମ॰ ନି॰ ୧।୨୯୧; ଅ॰ ନି॰ ୩।୬୧) ଇଧ-ସଦ୍ଦୋ ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତୋ, ‘‘ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୩୬୯) ଓକାସଂ, ‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୁତ୍ତାୱୀ ଅସ୍ସଂ ପୱାରିତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୩୦) ପଦପୂରଣମତ୍ତଂ, ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୫।୭୩) ପନ ସାସନଂ, ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଇଧାପି ସାସନମେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ

ସାସନେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଏଵଂ ତମତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୟଞ୍ଚା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଵ୍ବପ୍ପକାରଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନିବ୍ବତ୍ତକସ୍ସାତି ସଵ୍ବପ୍ପକାରଗ୍ଗହଣଂ ସୋଳସଵତ୍ଥୁକାନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନିବ୍ବତ୍ତକସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ବାହିରକା ହି ଜାନନ୍ତା ଆଦିତୋ ଚତୁପ୍ପକାରମେଵ ଜାନନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଅଞ୍ଞସାସନସ୍ସ ତଥାଭାଵପଟିସେଧନୋ’’ତି, ଯଥାଵୁତ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିସ୍ସୟଭାଵପଟିସେଧନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି ଇଦଂ ଅନ୍ତୋଗଧେଵସଦ୍ଦନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସନ୍ତି ହି ଏକପଦାନିପି ସାଵଧାରଣାନି ଯଥା ‘‘ଵାୟୁଭକ୍ଖୋ’’ତି। ତେନେଵାହ ‘‘ଇଧେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣୋ’’ତିଆଦି। ପରିପୁଣ୍ଣସମଣକରଣଧମ୍ମୋ ହି ସୋ, ଯୋ ସଵ୍ବପ୍ପକାରଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନିବ୍ବତ୍ତକୋ। ପରପ୍ପଵାଦାତି ପରେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ନାନପ୍ପକାରା ଵାଦା ତିତ୍ଥାୟତନାନି।

ଅରଞ୍ଞାଦିକସ୍ସେଵ ଭାଵନାନୁରୂପସେନାସନତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଦୁଦ୍ଦମୋ ଦମଥଂ ଅନୁପଗତୋ ଗୋଣୋ କୂଟଗୋଣୋ। ଯଥା ଥନେହି ସଵ୍ବସୋ ଖୀରଂ ନ ପଗ୍ଘରତି, ଏଵଂ ଦୋହପଟିବନ୍ଧିନୀ କୂଟଧେନୁ। ରୂପସଦ୍ଦାଦିକେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୋ ଅସ୍ସାଦୋ ରୂପାରମ୍ମଣାଦିରସୋ। ପୁବ୍ବେ ଆଚିଣ୍ଣାରମ୍ମଣନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେ, ଅନାଦିମତି ଵା ସଂସାରେ ପରିଚିତାରମ୍ମଣଂ।

ନିବନ୍ଧେୟ୍ୟାତି ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ସତିୟାତି ସମ୍ମଦେଵ କମ୍ମଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣସମ୍ପଵତ୍ତାୟ ସତିୟା। ଆରମ୍ମଣେତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣେ। ଦଳ୍ହନ୍ତି ଥିରଂ, ଯଥା ସତୋକାରିସ୍ସ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦୋ ସମାଧି ଇଜ୍ଝତି, ତଥା ଥାମଗତଂ କତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଵିସେସାଧିଗମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ସଵ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଏକଚ୍ଚାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ, ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଞ୍ଚ ଵିସେସାଧିଗମସ୍ସ ଚେଵ ଅଞ୍ଞକମ୍ମଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଗତଵିସେସାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଭୂତଂ।

ଵତ୍ଥୁଵିଜ୍ଜାଚରିୟୋ ଵିୟ ଭଗଵା ଯୋଗୀନଂ ଅନୁରୂପନିଵାସଟ୍ଠାନୁପଦିସନତୋ।

ଭିକ୍ଖୁ ଦୀପିସଦିସୋ ଅରଞ୍ଞେ ଏକିକୋ ଵିହରିତ୍ଵା ପଟିପକ୍ଖନିମ୍ମଥନେନ ଇଚ୍ଛିତତ୍ଥସାଧନତୋ। ଫଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ସାମଞ୍ଞଫଲମାହ। ପରକ୍କମଜଵଯୋଗ୍ଗଭୂମିନ୍ତି ଭାଵନୁସ୍ସାହଜଵସ୍ସ ଯୋଗ୍ଗକରଣଭୂମିଭୂତଂ।

୨୧୮।ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେସୂତି ଅଭିଧମ୍ମପରିୟାୟେନ (ଵିଭ। ୫୩୦), ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଚ ଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେସୁ। ରୁକ୍ଖସମୀପନ୍ତି ‘‘ଯାଵତା ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ସମନ୍ତା ଛାୟା ଫରତି, ନିଵାତେ ପଣ୍ଣାନି ପତନ୍ତି, ଏତ୍ତାଵତା ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୀପଟ୍ଠାନଂ। ଅଵସେସସତ୍ତଵିଧସେନାସନନ୍ତି ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ଵନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ଉତୁତ୍ତୟାନୁକୂଲଂ ଧାତୁଚରିୟାନୁକୂଲନ୍ତି ଗିମ୍ହାଦିଉତୁତ୍ତୟସ୍ସ, ସେମ୍ହାଦିଧାତୁତ୍ତୟସ୍ସ, ମୋହାଦିଚରିୟତ୍ତୟସ୍ସ ଚ ଅନୁକୂଲଂ। ତଥା ହି ଗିମ୍ହକାଲେ ଚ ଅରଞ୍ଞଂ ଅନୁକୂଲଂ, ହେମନ୍ତେ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ଵସ୍ସକାଲେ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ, ସେମ୍ହଧାତୁକସ୍ସ ସେମ୍ହପକତିକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ, ପିତ୍ତଧାତୁକସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ , ଵାତଧାତୁକସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଅନୁକୂଲଂ, ମୋହଚରିତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ, ଦୋସଚରିତସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ରାଗଚରିତସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଅନୁକୂଲଂ। ଅଲୀନାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକନ୍ତି ଅସଙ୍କୋଚାଵିକ୍ଖେପପକ୍ଖିକଂ। ସୟନଞ୍ହି କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିକଂ, ଠାନଚଙ୍କମନାନି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନି, ନ ଏଵଂ ନିସଜ୍ଜା। ତତୋ ଏଵସ୍ସ ସନ୍ତତା। ନିସଜ୍ଜାୟ ଦଳ୍ହଭାଵଂ ପଲ୍ଲଙ୍କାଭୁଜନେନ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ପଵତ୍ତନସୁଖତଂ ଉପରିମକାୟସ୍ସ ଉଜୁକଟ୍ଠପନେନ, ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହୂପାୟଂ ପରିମୁଖଂ ସତିୟା ଠପନେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। ଊରୁବଦ୍ଧାସନନ୍ତି ଊରୂନମଧୋବନ୍ଧନଵସେନ ନିସଜ୍ଜା। ହେଟ୍ଠିମକାୟସ୍ସ ଅନୁଜୁକଂ ଠପନଂ ନିସଜ୍ଜା-ଵଚନେନେଵ ବୋଧିତନ୍ତି ‘‘ଉଜୁଂ କାୟ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାୟ-ସଦ୍ଦୋ ଉପରିମକାୟଵିସୟୋତି ଆହ ‘‘ଉପରିମସରୀରଂ ଉଜୁକଂ ଠପେତ୍ଵା’’ତି। ତଂ ପନ ଉଜୁକଟ୍ଠପନଂ ସରୂପତୋ, ପୟୋଜନତୋ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଟ୍ଠାରସା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ନ ପଣମନ୍ତୀତି ନ ଓନମନ୍ତି। ନ ପରିପତତୀତି ନ ଵିଗଚ୍ଛତି ଵୀଥିଂ ନ ଵିଲଙ୍ଘେତି, ତତୋ ଏଵ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଵିସେସୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଵୁଦ୍ଧିଂ ଫାତିଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଇଧ ପରି-ସଦ୍ଦୋ ଅଭି-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖ’’ନ୍ତି, ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣତୋ ନିଵାରେତ୍ଵା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂୟେଵ ପୁରକ୍ଖିତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ ‘‘ପରିଣାୟିକା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୬) ଵିୟ। ନିୟ୍ୟାନଟ୍ଠୋ ପଟିପକ୍ଖତୋ ନିଗ୍ଗମନଟ୍ଠୋ। ତସ୍ମା ପରିଗ୍ଗହିତନିୟ୍ୟାନନ୍ତି ସଵ୍ବଥା ଗହିତାସମ୍ମୋସଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତସମ୍ମୋସଂ ସତିଂ କତ୍ଵା, ପରମଂ ସତିନେପକ୍କଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୧୯।ସତୋଵାତି ସତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ଏଵ ସରନ୍ତୋ ଏଵ ଅସ୍ସସତି ନାସ୍ସ କାଚି ସତିଵିରହିତା ଅସ୍ସାସପ୍ପଵତ୍ତି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତୋ ପସ୍ସସତୀତି ଏତ୍ଥାପି ସତୋଵ ପସ୍ସସତୀତି ଏଵ-ସଦ୍ଦୋ ଆନେତ୍ଵା ଵତ୍ତବ୍ବୋ। ସତୋକାରୀତି ସତୋ ଏଵ ହୁତ୍ଵା, ସତିୟା ଏଵ ଵା କାତବ୍ବସ୍ସ କତ୍ତା, କରଣସୀଲୋ ଵା। ଯଦି ‘‘ସତୋଵ ଅସ୍ସସତି ସତୋ ପସ୍ସସତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ଵିଭଙ୍ଗେ (ମ। ନି। ୩।୧୪୮; ସଂ। ନି। ୫।୯୮୬; ପାରା। ୧୬୫) ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା

‘‘ଅସ୍ସସତି ପସ୍ସସତି’’ଚ୍ଚେୱ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ସତୋକାରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ? ଏକରସଂ ଦେସନଂ କାତୁକାମତାଯ। ପଠମଚତୁକ୍କେ ପଦଦ୍ୱଯମେୱ ହି ୱତ୍ତମାନକାଲୱସେନ ଆଗତଂ, ଇତରାନି ଅନାଗତକାଲୱସେନ। ତସ୍ମା ଏକରସଂ ଦେସନଂ କାତୁକାମତାଯ ସବ୍ବତ୍ଥ (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୫ ଆଦଯୋ) ‘‘ସତୋକାରି’’ଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଦୀଘଅସ୍ସାସୱସେନ ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ। ଦୀଘନ୍ତି ୱା ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଅସ୍ସାସୱସେନ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ ଅୱିକ୍ଖେପନ୍ତି ୱିକ୍ଖେପସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ‘‘ଅୱିକ୍ଖେପୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗଭାୱଂ ପଜାନତୋ। ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ଆରମ୍ମଣଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତା ହୋତି। ତାଯ ସତିଯା ତେନ ଞାଣେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାଯ ସତିଯା, ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଚ ଞାଣେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତ ହୋତି – ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ, ଅସମ୍ମୋହତୋ ୱା ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ଏୱ ହୋତି, ତଂ ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ, ଅସମ୍ମୋହୱସେନ ୱା ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ତଦଧୀନସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ତଂସମଙ୍ଗୀ ଯୋଗାୱଚରୋ ସତୋକାରୀ ନାମ ହୋତୀତି। ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସାସୱସେନାତି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ହୁତ୍ୱା ଅସ୍ସସନସ୍ସ ୱସେନ। ‘‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀଅସ୍ସାସୱସେନା’’ତି ୱା ପାଠୋ। ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ଅସ୍ସାସା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀଅସ୍ସାସା, ତେସଂ ୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିନଯନଯେନ ଅନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠିତସସନଂ ଅସ୍ସାସୋ, ବହି ଉଟ୍ଠିତସସନଂ ପସ୍ସାସୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତନଯେନ ପନ ବହି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ଅନ୍ତୋ ସସନତୋ ଅସ୍ସାସୋ, ଅନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ବହି ସସନତୋ ପସ୍ସାସୋ। ଅଯମେୱ ଚ ନଯୋ –

‘‘ଅସ୍ସାସାଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ସତିଯା ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନ କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ସାରଦ୍ଧା ଚ ହୋନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତା ଚ ଫନ୍ଦିତା ଚା’’ତି, ‘‘ପସ୍ସାସାଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ସତିଯା ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନ କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ସାରଦ୍ଧା ଚ ହୋନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତା ଚ ଫନ୍ଦିତା ଚା’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୫୭) –

ଇମାଯ ପାଠିଇଯା ସମେତି।

ପଠମଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୱାତୋ ବହି ନିକ୍ଖମତି, ତସ୍ମା ପୱତ୍ତିକ୍କମେନ ଅସ୍ସାସୋ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱଦନ୍ତି। ତାଲୁଂ ଆହଚ୍ଚ ନିବ୍ବାଯତୀତି ତାଲୁଂ ଆହଚ୍ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତେନ କିର ସମ୍ପତିଜାତୋ ବାଲଦାରକୋ ଖିପିତଂ କରୋତି। ଏୱଂ ତାୱାତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନଂ। କେଚି ‘‘ଏୱଂ ତାୱାତି ଅନେନ ପୱତ୍ତିକ୍କମେନ ଅସ୍ସାସୋ ବହିନିକ୍ଖମନୱାତୋତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅଦ୍ଧାନୱସେନାତି କାଲଦ୍ଧାନୱସେନ। ଅଯଂ ହି ଅଦ୍ଧାନ-ସଦ୍ଦୋ କାଲସ୍ସ, ଦେସସ୍ସ ଚ ୱାଚକୋ। ତତ୍ଥ ଦେସଦ୍ଧାନଂ ଉଦାହରଣଭାୱେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କାଲଦ୍ଧାନୱସେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଦୀଘରସ୍ସତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଓକାସଦ୍ଧାନନ୍ତି ଓକାସଭୂତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ। ଫରିତ୍ୱାତି ବ୍ୟାପେତ୍ୱା। ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣାପି ଅନେକକଲାପଭାୱେନ। ଦୀଘଂ ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ଦୀଘଂ ପଦେସଂ। ତସ୍ମାତି ସଣିକଂ ପୱତ୍ତିଯା ଦୀଘସନ୍ତାନତାଯ ‘‘ଦୀଘା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ହତ୍ଥିଆଦିସରୀରେ, ସୁନଖାଦିସରୀରେ ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଦେସଦ୍ଧାନୱିସିଟ୍ଠେନ କାଲଦ୍ଧାନୱସେନେୱ ଦୀଘରସ୍ସତା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ସଣିକଂ ପୂରେତ୍ୱା ସଣିକମେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତି’’, ‘‘ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ସୀଘମେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତୀ’’ତି ଚ ୱଚନତୋ। ମନୁସ୍ସେସୁପି ସମାନପ୍ପମାଣେସୁପି ମନୁସ୍ସସରୀରେସୁ। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୀତି ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସପ୍ପବନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପସ୍ସସନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୁନଖସସାଦଯୋ ୱିଯ ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସନ୍ତି ଚ ପସ୍ସସନ୍ତି ଚାତି ଯୋଜନା। ଇଦଂ ପନ ଦୀଘଂ, ରସ୍ସଞ୍ଚ ଅସ୍ସସନଂ, ପସ୍ସସନଞ୍ଚ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସରୀରସଭାୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେସନ୍ତି ସତ୍ତାନଂ। ତେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ଇତ୍ତରମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଅପ୍ପକଂ କାଲଂ।

ନୱହାକାରେହୀତି ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଅଲଦ୍ଧୱିସେସସ୍ସ କେୱଲଂ ଅଦ୍ଧାନୱସେନ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତା ତଯୋ ଆକାରା, ତେ ଚ ଖୋ ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସାସଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ଏକଚ୍ଚୋ ପସ୍ସାସଂ, ଏକଚ୍ଚୋ ତଦୁଭଯନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ। କେଚି ପନ ‘‘ଅସ୍ସସତିପି ପସ୍ସସତିପୀତି ଏକଜ୍ଝଂ ୱଚନଂ ଭାୱନାଯ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଛନ୍ଦୱସେନ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ତଯୋ, ତଥା ପାମୋଜ୍ଜୱସେନାତି ଇମେହି ନୱହାକାରେହି।

କାମଂ ଚେତ୍ଥ ଏକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଯୋ ଏୱ ଆକାରା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତନ୍ତିୱସେନ ପନ ସବ୍ବେସଂ ପାଠିଆରୁଳ୍ହତ୍ତା, ତେସଂ ୱସେନ ପରିକମ୍ମସ୍ସ କାତବ୍ବତ୍ତା ଚ ‘‘ତତ୍ରାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନୱହାକାରେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଜାନତୋତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଆକାରେହି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପଜାନତୋ, ତତ୍ଥ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ। ଏକେନାକାରେନାତି ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଆକାରେସୁ ଏକେନ ଆକାରେନ, ନୱସୁ ତୀସୁ ୱା ଏକେନ। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି –

‘‘ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ଚ ଅସ୍ସାସୋ, ପସ୍ସାସୋପି ଚ ତାଦିସୋ;

ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା ୱତ୍ତନ୍ତି, ନାସିକଗ୍ଗେ ୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି।

ଅୟଂ ଭାୱନା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟାନୁପସ୍ସନାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଇଦାନି ପାଠଇୱସେନେୱ ତେ ନୱ ଆକାରେ, ଭାୱନାୱିଧିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୟଥାହା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ କଥଂ ପଜାନାତୀତି ପଜାନନୱିଧିଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାୟ ପୁଚ୍ଛତି। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସଂ। ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତେତି ‘‘ଅଦ୍ଧାନ’’ନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତେ ଦୀଘେ କାଲେ, ଦୀଘଂ ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୋଟ୍ଠାସପରିୟାୟୋ ୱା ସଙ୍ଖାତ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୯୧) ୱିୟ, ତସ୍ମା ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତେତି ଅଦ୍ଧାନକୋଟ୍ଠାସେ, ଦେସଭାଗେତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଭାୱନାୟ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଆୱହନ୍ତିୟା ଲଦ୍ଧସ୍ସାଦତ୍ତା ତତ୍ଥ ସାତିସୟୋ କତ୍ତୁକାମତାଲକ୍ଖଣୋ କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଛନ୍ଦୱସେନାତି ତଥାପୱତ୍ତଛନ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ସୱିସେସଂ ଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଫାତିଂ ଗମେନ୍ତସ୍ସ। ତତୋ ସୁଖୁମତରନ୍ତି ୟଥାୱୁତ୍ତଛନ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତିୟା ପୁରିମତୋ ସୁଖୁମତରଂ। ଭାୱନାବଲେନ ହି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥପରିଳାହତାୟ କାୟସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ସୁଖୁମତରା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସୁଖୁମତରଭାୱେନ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତତରତାୟ, କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ୱୀଥିପଟିପନ୍ନତାୟ ଭାୱନାଚିତ୍ତସହଗତୋ ପମୋଦୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଦିଭେଦା ତରୁଣପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଚିତ୍ତଂ ୱିୱତ୍ତତୀତି ଅନୁକ୍କମେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅତିୱିୟ ସୁଖୁମତରଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ଅନୁପଟ୍ଠହନେ ୱିଚେତବ୍ବାକାରପ୍ପତ୍ତେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିନିୱତ୍ତତୀତି କେଚି। ଭାୱନାବଲେନ ପନ ସୁଖୁମତରଭାୱପ୍ପତ୍ତେସୁ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ତତ୍ଥ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପକତିଅସ୍ସାସପସ୍ସାସତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି। ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେ ସମାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ଝାନନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାରାଭାୱତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ହୋତୀତି। ସା ପନାୟଂ ଉପେକ୍ଖା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇମେହି ନୱହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି ୟଥାୱୁତ୍ତେହି ନୱହି ପକାରେହି ପୱତ୍ତା। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାୟୋତି ଦୀଘାକାରା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣାପି ସମୂହଟ୍ଠେନ କାୟୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନନିମିତ୍ତମ୍ପେତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସମଞ୍ଞମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତୀତି ଆରମ୍ମଣଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ସତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଅନୁପସ୍ସନାଞାଣନ୍ତି ସମଥୱସେନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନା, ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ, ତନ୍ନିସ୍ସୟଞ୍ଚ କାୟଂ ‘‘ରୂପ’’ନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ‘‘ଅରୂପ’’ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ନାମରୂପସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନା ଚ ଞାଣଂ, ତତ୍ଥ ୟଥାଭୂତାୱବୋଧୋ। କାୟୋ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ସୋ କାୟୋ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସତି ଏତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘କାୟୋ ଉପଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଇତରକାୟସ୍ସାପି ସଙ୍ଗହୋ ହୋତି ୟଥାୱୁତ୍ତସମ୍ମସନଚାରସ୍ସାପି ଇଧ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ନୋ ସତୀତି ସୋ କାୟୋ ସତି ନାମ ନ ହୋତି। ସତି ଉପଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ସତି ଚ ସରଣଟ୍ଠେନ, ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଚ। ତାୟ ସତିୟାତି ୟଥାୱୁତ୍ତାୟ ସତିୟା। ତେନ ଞାଣେନାତି ୟଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ଞାଣେନ। ତଂ କାୟନ୍ତି ତଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟଞ୍ଚେୱ ତନ୍ନିସ୍ସୟରୂପକାୟଞ୍ଚ। ଅନୁପସ୍ସତୀତି ଝାନସମ୍ପୟୁତ୍ତଞାଣେନ ଚେୱ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ଚ ଅନୁ ଅନୁ ପସ୍ସତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି ତେନ ଅନୁପସ୍ସନେନ ୟଥାୱୁତ୍ତେ କାୟେ ଅୟଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟା ଅୟଂ ୟଥାୱୁତ୍ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟେ, ତସ୍ସ ନିସ୍ସୟଭୂତେ କରଜକାୟେ ଚ କାୟସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନା ଅନୁଦକଭୂତାୟ ମରୀଚିୟା ଉଦକାନୁପସ୍ସନା ୱିୟ ନ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱେ କାୟେ ନିଚ୍ଚାଦିଭାୱାନୁପସ୍ସନା, ଅଥ ଖୋ ୟଥାରହଂ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତାସୁଭଭାୱସ୍ସେୱାନୁପସ୍ସନା। ଅଥ ୱା କାୟେ ‘‘ଅହ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ମମ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଇତ୍ଥୀ’’ତି ୱା ‘‘ପୁରିସୋ’’ତି ୱା ଗହେତବ୍ବସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅଭାୱତୋ ତାଦିସଂ ଅନନୁପସ୍ସିତ୍ୱା କାୟମତ୍ତସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନା କାୟାନୁପସ୍ସନା, ତାୟ କାୟାନୁପସ୍ସନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସତିୟେୱ ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ସ ଭାୱନା ୱଡ୍ଢନା କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି।

ଏସ ନୟୋତି ‘‘ନୱହି ଆକାରେହୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ରସ୍ସ-ପଦେ ଅତିଦିସତି। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ୟଥାଦସ୍ସିତେ ‘‘କଥଂ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୧୪୮; ସଂ। ନି। ୫।୯୮୬; ପାରା। ୧୬୫) ଆଗତେ ପାଠଇନୟେ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ରସ୍ସପଦୱସେନ ଆଗତେ ପାଠଇନୟେ।

ଅୟନ୍ତି ୟୋଗାୱଚରୋ। ଅଦ୍ଧାନୱସେନାତି ଦୀଘକାଲୱସେନ। ଇତ୍ତରୱସେନାତି ପରିତ୍ତକାଲୱସେନ। ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି ନୱହି ଆକାରେହି।

ତାଦିସୋତି ଦୀଘୋ, ରସ୍ସୋ ଚ। ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣାତି ଚତ୍ତାରୋ ଆକାରା, ତେ ଚ ଦୀଘାଦୟୋ ଏୱ। ନାସିକଗ୍ଗେ ୱ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନାସିକଗ୍ଗେ ୱା’’ତି, ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିୟମତ୍ଥୋ, ତେନ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

୨୨୦।ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀତି ସବ୍ବସ୍ସ କାଯସ୍ସ ପଟି ପଟି ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦନସୀଲୋ ଜାନନସୀଲୋ, ତସ୍ସ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସବ୍ବ-ଗ୍ଗହଣେନ ଅସ୍ସାସାଦିକାଯସ୍ସ ଅନୱସେସପରିଯାଦାନେ ସିଦ୍ଧେପି ଅନେକକଲାପସମୁଦାଯଭାୱତୋ ତସ୍ସ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭାଗାନଂ ସଂୱେଦନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପଟି-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଚ୍ଛକାରୀଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଂ-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସକଲସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସମାନେପି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯୋଗିନୋ ପଟିପତ୍ତିୱିଧାନେ ପଚ୍ଚେକଂ ସବ୍ବଞ୍ଚଂଯେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସୁଂ ଦେସନା କତା, ଏୱଂ ତମେୱତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ସତିପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସମାନତାଯ ''ସକଲସ୍ସା''ତିଆଦିନା ପଦଦ୍ୱଯସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋତି ୱିଭୂତଂ କରୋନ୍ତୋ, ସବ୍ବସୋ ୱିଭାୱେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପାକଟୀକରଣଂ ୱିଭାୱନଂ ତତ୍ଥ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନଂ ଞାଣେନେୱ ନେସଂ ପୱତ୍ତନେନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ୱିଦିତଂ କରୋନ୍ତୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନେୱ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପୱତ୍ତେତି, ନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ, ତସ୍ମା ଏୱଂଭୂତୋ ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମି ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହୀତି ଯୋଜନା। ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣୱିସଟେତି ଅନେକକଲାପତାଯ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଭାୱେନ ୱିସଟେ। ଆଦି ପାକଟୋ ହୋତି ସତିଯା, ଞାଣସ୍ସ ଚ ୱସେନ ତଥା ପୁବ୍ବାଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା। ତାଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲସଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପଗେୱ ସତିଂ, ଞାଣଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତୀସୁପି ଠାନେସୁ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦନୱସେନେୱ। ଘଟତୀତି ଉସ୍ସହତି। ୱାଯମତୀତି ୱାଯାମଂ କରୋତି, ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାଭୂତସ୍ସାତି ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ। ସଂୱରୋତି ସତି , ୱୀରିଯମ୍ପି ୱା। ତାଯ ସତିଯାତି ଯା ଆନାପାନେ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତା ସତି, ତାଯ। ତେନ ମନସିକାରେନାତି ଯୋ ସୋ ତତ୍ଥ ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଭାୱନାମନସିକାରୋ, ତେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆସେୱତୀତି ''ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖାଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେ ଆସେୱତି। ତଦାସେୱନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସିକ୍ଖନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ପୁରିମନଯେତି ପୁରିମସ୍ମିଂ ଭାୱନାନଯେ, ପଠମୱତ୍ଥୁଦ୍ୱଯେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥାପି କାମଂ ଞାଣୁପ୍ପାଦନଂ ଲବ୍ଭତେୱ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଯାଥାୱତୋ ଦୀଘରସ୍ସଭାୱାୱବୋଧସବ୍ଭାୱତୋ, ତଥାପି ତଂ ନ ଦୁକ୍କରଂ ଯଥାପୱତ୍ତାନଂ ତେସଂ ଗହଣମତ୍ତଭାୱତୋତି ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନକାଲପ୍ପଯୋଗୋ କତୋ। ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍କରଂ ପୁରିସସ୍ସ ଖୁରଧାରାଯଂ ଗମନସଦିସଂ, ତସ୍ମା ସାତିସଯେନେତ୍ଥ ପୁବ୍ବାଭିସଙ୍ଖାରେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପେତୁଂ ଅନାଗତକାଲପ୍ପଯୋଗୋ କତୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଞାଣୁପ୍ପାଦନାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କାଯସଙ୍ଖାରପସ୍ସମ୍ଭନପୀତିପଟିସଂୱେଦନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ''ସଂୱରସମାଦାନାନଂ ସଙ୍ଗହୋ''ତି ୱଦନ୍ତି।

କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ। ସୋ ହି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋପି ସମାନୋ କରଜକାଯପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିତାଯ ତେନ ସଙ୍ଖରୀଯତୀତି କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ପନ ''କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୨) ଏୱମାଗତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚେତନାଲକ୍ଖଣୋ ସତିପି ଦ୍ୱାରନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଯେଭୁୟ୍ୟୱୁତ୍ତିଯା, ତବ୍ବହୁଲୱୁତ୍ତିଯା ଚ କାଯଦ୍ୱାରେନ ଲକ୍ଖିତୋ, ସୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତୋ। ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପଦଂ ପୁରିମସ୍ସ ପୁରିମସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଚନଂ, ତସ୍ମା ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ନାମ ୱୂପସମନଂ, ତଞ୍ଚ ତଥାପଯୋଗେ ଅସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହସ୍ସ ଓଳାରିକସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ରାତି ''ଓଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ''ତି ଏତ୍ଥ। ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନାରଦ୍ଧକାଲେ, ତତୋ ଏୱ କାଯଚିତ୍ତାନମ୍ପି ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ। ''ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯା''ତି ହି ଇମିନା କାଯପରିଗ୍ଗହୋ, ''ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା''ତି ଇମିନା ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗହୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱାହ ''କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ପରିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତୀ''ତି। କାଯୋତି କରଜକାଯୋ। ସଦରଥାତି ସପରିଳାହା, ସା ଚ ନେସଂ ସଦରଥତା ଗରୁଭାୱେନ ୱିଯ ଓଳାରିକତାଯ ଅୱିନାଭାୱିନୀତି ଆହ ''ଓଳାରିକା''ତି। ବଲୱତରାତି ସବଲା ଥୂଲା। ସନ୍ତା ହୋନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତଂ ତାୱ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପାଭାୱେନ ଏକଗ୍ଗଂ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନଂ ସନ୍ତଂ ହୋତି ୱୂପସନ୍ତଂ, ତତୋ ଏୱ ତଂସମୁଟ୍ଠାନା ରୂପଧମ୍ମା ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱପ୍ପତ୍ତା, ତଦନୁଗୁଣତାଯ ସେସଂ ତିସନ୍ତତିରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେ, କାଯେ ଚ ୱୂପସନ୍ତେ ପୱତ୍ତମାନେ ତନ୍ନିସ୍ସିତା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ସନ୍ତସଭାୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସୁଖୁମତରସୁଖୁମତମା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଦା ପନସ୍ସ କାଯୋପୀ''ତିଆଦି।

ଆଭୁଜନଂ ଆଭୋଗୋ, ''ପସ୍ସମ୍ଭେମୀ''ତି ପଠମାୱଜ୍ଜନା। ସମ୍ମା ଅନୁ ଅନୁ ଆହରଣଂ ସମନ୍ନାହାରୋ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥେ ଅପରାପରଂ ପୱତ୍ତଆୱଜ୍ଜନା। ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ମନସି କରଣଂ ଚିତ୍ତେ ଠପନଂ ମନସିକାରୋ। ୱୀମଂସା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା।

ସାରଦ୍ଧେତି ସଦରଥେ ସପରିଳାହେ। ଅଧିମତ୍ତନ୍ତି ବଲୱଂ ଓଳାରିକଂ। ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ହି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ''ଅଧିମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀ''ତି କିରିଯାୱିସେସନଂ ୱା ଏତଂ। ସୁଖୁମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। କାଯମ୍ହୀତି ଏତ୍ଥ ''ଚିତ୍ତେ ଚା''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

୨୨୧। ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ କରିଯମାନଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ନାନାୱଜ୍ଜନଂ ପରିକମ୍ମଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱିଯ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତପଟିପକ୍ଖନ୍ତି କତ୍ୱା ତଂସମୁଟ୍ଠାନୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଜ୍ଝାନେ ଚ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୂପଚାରେ ଚ ଓଳାରିକୋତି ସଦିସୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସୂପଚାରଦ୍ୱଯେପି। ଅଥ ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅଧିଗମାଯ ପଟିପଜ୍ଜତୋ ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦାଦିୱସେନ କିଲମତୋ ଯୋଗିନୋ କାଯକିଲମଥଚିତ୍ତୁପଘାତାଦିୱସେନ, ୱିତକ୍କାଦିସଙ୍ଖୋଭେନ ଚ ସପରିଫନ୍ଦତାଯ ଚିତ୍ତପୱତ୍ତିଯା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦିଉପଚାରେସୁ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଓଳାରିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତିସୁଖୁମୋତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଲଦ୍ଧୂମାନୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଅତିକ୍କନ୍ତସୁଖୁମୋ। ସୁଖୁମଭାୱୋପିସ୍ସ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ଓଳାରିକତା ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ। ତେନାହ ''ଅପ୍ପୱତ୍ତିମେୱ ପାପୁଣାତୀ''ତି।

ଲାଭିସ୍ସ ସତୋ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନୱେଲଂ, ଏକାସନେନେୱ ୱା ସବ୍ବେସଂ ଝାନାନଂ ପଟିଲାଭଂ ସନ୍ଧାଯ ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ହେଟ୍ଠିମହେଟ୍ଠିମଜ୍ଝାନତୋ ଉପରୂପରିଝାନୂପଚାରେପି ସୁଖୁମତରଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ସୋପଚାରାନଂ ଝାନାନଂ ଉପରୂପରି ୱିସେସୱନ୍ତତା, ସନ୍ତତା ଚ ସମ୍ଭୱେଯ୍ୟ, ଏକାୱଜ୍ଜନୂପଚାରଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ଚି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱାଦେନ ଇମସ୍ସ ୱାଦସ୍ସ ଅୱିରୋଧୋ ସିଦ୍ଧୋ ଭିନ୍ନୱିସଯତ୍ତା। ସବ୍ବେସଞ୍ଚେୱାତି ଉଭଯେସମ୍ପି। ଯସ୍ମା ତେ ସବ୍ବେପି ୱୁଚ୍ଚମାନେନ ୱିଧିନା ପସ୍ସଦ୍ଧିମିଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ। ''ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ ପୱତ୍ତକାଯସଙ୍ଖାରୋ ପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି ଇଦଂ ସଦିସସନ୍ତାନତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତେ ଏୱ ଓଳାରିକା ଅସ୍ସାସାଦଯୋ ସୁଖୁମା ହୋନ୍ତି। ପସ୍ସମ୍ଭନାକାରୋ ପନ ନେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ମହାଭୂତପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋତି ଚତୁଧାତୁମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସକଲରୂପପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋ ଭାୱନାଯ ଉପରୂପରି ପଣୀତଭାୱତୋ। ତେନେୱାହ ''ରୂପାରୂପପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋ''ତି। ଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣିକୱିପସ୍ସନାତି କଲାପସମ୍ମସନମାହ। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବଲୱୱିପସ୍ସନା। ତତୋ ଓରଂ ଦୁବ୍ବଲୱିପସ୍ସନା। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ''ତିଆଦିନା ସମଥନଯେ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ ''ଅପରିଗ୍ଗହେ ପୱତ୍ତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ମହାଭୂତପରିଗ୍ଗହେ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତିଆଦିନା ୱିପସ୍ସନାନଯେପି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଯୋଜେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅସ୍ସାତି ଇମସ୍ସ ''ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ। ଚୋଦନାସୋଧନାହୀତି ଅନୁଯୋଗପରିହାରେହି। ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ।

କଥନ୍ତି ଯଂ ଇଦଂ ''ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ…ପେ… ସିକ୍ଖତୀ''ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୭୧) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥଂ କେନ ପକାରେନ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପସ୍ସମ୍ଭନଂ, ଯୋଗିନୋ ଚ ସିକ୍ଖନଂ ହୋତୀତି କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କାଯସଙ୍ଖାରେ ସରୂପତୋ, ଓଳାରିକସୁଖୁମତୋ, ୱୂପସମତୋ, ଅନୁଯୋଗପରିହାରତୋ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କତମେ କାଯସଙ୍ଖାରା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ କାଯିକାତି ରୂପକାଯେ ଭୱା। କାଯପଟିବଦ୍ଧାତି କାଯସନ୍ନିସ୍ସିତା। କାଯେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଏୱ ତେ ଅକାଯସମୁଟ୍ଠାନାପି କାଯେନ ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତୀତି କାଯସଙ୍ଖାରା। ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋତି ଓଳାରିକୋଳାରିକଂ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ। ସେସପଦଦ୍ୱଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଓଳାରିକଞ୍ଚି କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅୱୂପସନ୍ତସଭାୱଂ ସନ୍ନିସୀଦାପେନ୍ତୋ ''ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧଂ ପାପେନ୍ତୋ ''ନିରୋଧେନ୍ତୋ''ତି, ସୁଟ୍ଠୁ ସନ୍ତସଭାୱଂ ନଯନ୍ତୋ ''ୱୂପସମେନ୍ତୋ''ତି।

ଯଥାରୂପେହୀତି ଯାଦିସେହି। କାଯସଙ୍ଖାରେହୀତି ଓଳାରିକେହି କାଯସଙ୍ଖାରେହି। ଆନମନାତି ଅଭିମୁଖଭାୱେନ କାଯସ୍ସ ନମନା। ୱିନମନାତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପସ୍ସତୋ ନମନା। ସନ୍ନମନାତି ସବ୍ବତୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱା ନମନା। ପଣମନାତି ପଚ୍ଛତୋ ନମନା। ଇଞ୍ଜନାଦୀନି ଆନମନାଦୀନଂ ୱେୱଚନାନି, ଅଧିମତ୍ତାନି ୱା ଅଭିମୁଖଂ ଚଲନାଦୀନି ଆନମନାଦଯୋ, ମନ୍ଦାନି ଇଞ୍ଜନାଦଯୋ। ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ତଥାରୂପଂ ଆନମନାଦୀନଂ କାରଣଭୂତଂ ଓଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ। ତସ୍ମିଂ ହି ପସ୍ସମ୍ଭିତେ ଆନମନାଦଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି।

ସନ୍ତଂ ସୁଖୁମନ୍ତି ଯଥାରୂପେହି କାଯସଙ୍ଖାରେହି କାଯସ୍ସ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦନହେତୂହି ଆନମନାଦଯୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତଥାରୂପଂ ଦରଥାଭାୱତୋ ସନ୍ତଂ, ଅନୋଳାରିକତାଯ ସୁଖୁମଂ। ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଏକଂ କତ୍ୱା ୱଦତି। ଅଥ ୱା ପୁବ୍ବେ ଓଳାରିକୋଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ କାଯସ୍ସ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦନହେତୁଭୂତେ ସୁଖୁମସୁଖୁମତରେ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେପି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ପରମସୁଖୁମତାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ସନ୍ତଂ ସୁଖୁମଂ ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି।

ଇତୀତିଆଦି ଚୋଦକୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଇତୀତି ପକାରତ୍ଥେ ନିପାତୋ। କିରାତି ଅରୁଚିସୂଚନେ, ଏୱଂ ଚେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଯଦି ଅତିସୁଖୁମମ୍ପି କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସମ୍ଭେତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ସତି ତଯା ୱୁତ୍ତାକାରେ ଲଦ୍ଧୂମାନେ। ୱାତୂପଲଦ୍ଧିଯାତି ୱାତସ୍ସ ଉପଲଦ୍ଧିଯା। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ, ଅସ୍ସାସାଦିୱାତାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଭାୱନା ଉପ୍ପାଦନା ପୱତ୍ତନା ନ ହୋତି, ତେ ଚ ତେନ ପସ୍ସମ୍ଭେତବ୍ବାତି

ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଞ୍ଚ ଭାୱନାତି ଓଠଆରିକେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଭାୱନାୟ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ସୁଖୁମାନଂ ତେସଂ ପଭାୱନା ଚ ନ ହୋତି, ଉଭୟେସଂ ତେସଂ ତେନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତବ୍ବତୋ। ଆନାପାନସ୍ସତିୟାତି ଆନାପାନାରମ୍ମଣାୟ ସତିୟା ଚ ପୱତ୍ତନଂ ନ ହୋତି, ଆନାପାନାନଂ ଅଭାୱତୋ। ତତୋ ଏୱ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଚ ପଭାୱନା ଉପ୍ପାଦନାପି ନ ହୋତି। ନ ହି କଦାଚି ଆରମ୍ମଣେନ ୱିନା ସାରମ୍ମଣଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ନ ଚ ନଂ ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ । ତଂ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ସମାପତ୍ତିଂ ପଣ୍ଡିତା ପଞ୍ଚଞ୍ଚୱନ୍ତୋ ନ ଚେୱ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତିପି ତତୋ ନ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତିପୀତି ୟୋଜନା। ଏୱଂ ଚୋଦକୋ ସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଦଂ ଅଭାୱୂପନୟନଂ ପସ୍ସମ୍ଭନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଚୋଦେତି।

ପୁନ ଇତି କିରାତିଆଦି ୟଥାୱୁତ୍ତାୟ ଚୋଦନାୟ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା। ତତ୍ଥ କିରାତି ''ୟଦୀ''ତି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଇତି କିର ସିକ୍ଖତି, ମୟା ୱୁତ୍ତାକାରେନ ୟଦି ସିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ପସ୍ସମ୍ଭନେ ସତି। ପଭାୱନା ହୋତୀତି ୟଦିପି ଓଠଆରିକା କାୟସଙ୍ଖାରା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ସୁଖୁମା ପନ ଅତ୍ଥେୱାତି ଅନୁକ୍କମେନ ପରମସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଆନାପାନସ୍ସତିୟା, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଚ ପଭାୱନା ଇଜ୍ଝତେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ୟଥା କଥଂ ୱିୟାତି ୟଥାୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ତଂ କଥଂ ୱିୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ତଦତ୍ଥସମ୍ପଟିପାଦନେ ଓପମ୍ମନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇଦାନି ଓପମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସେୟ୍ୟଥାପୀତି ଓପମ୍ମତ୍ଥେ ନିପାତୋ। କଂସେତି କଂସଭାଜନେ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ, ତେସଂ ସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତାକାରସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମିଅତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ଉପୟୋଗୱଚନଂ। ସୁଗ୍ଗହିତତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଗହିତତ୍ତା। ସୁମନସିକତତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିତ୍ତେ ଠପିତତ୍ତା। ସୂପଧାରିତତ୍ତାତି ସମ୍ମଦେୱ ଉପଧାରିତତ୍ତା ସଲ୍ଲକ୍ଖିତତ୍ତା। ସୁଖୁମକା ସଦ୍ଦାତି ଅନୁରୱେ ଆହ, ୟେ ଅପ୍ପକା। ଅପ୍ପତ୍ଥୋ ହି ଅୟଂ କ-ସଦ୍ଦୋ। ସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣତାପୀତି ସୁଖୁମୋ ସଦ୍ଦୋୱ ନିମିତ୍ତଂ ସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତଂ, ତଦାରମ୍ମଣତାୟପି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? କାମଂ ତଦାସୁଖୁମାପି ସଦ୍ଦା ନିରୁଦ୍ଧା, ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତସ୍ସ ପନ ସୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସୁଖୁମତରସଦ୍ଦନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣଭାୱେନାପି ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ଉପଧାରେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିୟୋସାନେ ଅତିସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତମ୍ପି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତେୱ। ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିକ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତି ତସ୍ମିଂ ୟଥାଉପଟ୍ଠିତେ ନିମିତ୍ତେ ସମାଧାନସବ୍ଭାୱତୋ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ସୁତ୍ତପଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂ ଚୋଦନାସୋଧନାହି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନାନି ୱିଭାଗତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପସ୍ସମ୍ଭୟ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନୟତ୍ତା ଉତ୍ତାନମେୱ।

୨୨୨।ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନାତି ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିପସ୍ସନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଇତରଚତୁକ୍କେସୁପି ଲବ୍ଭତେୱ। ଏତ୍ଥାତି ପଠମଚତୁକ୍କେ। ପଞ୍ଚସନ୍ଧିକନ୍ତି ପଞ୍ଚପବ୍ବଂ, ପଞ୍ଚଭାଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଗନ୍ଥସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ। ତଦତ୍ଥପରିପୁଚ୍ଛା କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିପୁଚ୍ଛନା। ଅଥ ୱା ଗନ୍ଥତୋ, ଅତ୍ଥତୋ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ଉଗ୍ଗହୋ। ତତ୍ଥ ସଂସୟପରିପୁଚ୍ଛନା ପରିପୁଚ୍ଛା। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ''ଏୱମିଧ ନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୀ''ତି ଉପଧାରଣଂ, ତଥା କମ୍ମଟ୍ଠାନପ୍ପନା ''ଏୱଂ ଝାନମପ୍ପେତୀ''ତି। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାଫୁସନାନଂ ୱସେନ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଠପନାୟ ସମ୍ପତ୍ତି, ତତୋ ପରମ୍ପି ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାଦିୱସେନ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତୀତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସଭାୱସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ। ତେନାହ ''କମ୍ମଟ୍ଠାନସଭାୱୂପଧାରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି।

ଅତ୍ତନାପି ନ କିଲମତି ଓଧିସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନତୋ। ତତୋ ଏୱ ଆଚରିୟମ୍ପି ନ ୱିହେସେତି ଧମ୍ମାଧିକରଣମ୍ପି ଭାୱନାୟ ମତ୍ଥକଂ ପାପନତୋ। ତସ୍ମାତି ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅକିଲମନଆଚରିୟାୱିହେସନହେତୁ। ଥୋକନ୍ତି ଥୋକଂ ଥୋକଂ। ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବତୋ ଉଗ୍ଗହୋ, ସବ୍ବୋପି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିଧି, ନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୌଗ୍ଗହମତ୍ତଂ। ଆଚରିୟତୋ ଉଗ୍ଗହୋ ଆଚରିୟୁଗ୍ଗହୋ, ତତୋ। ଏକପଦମ୍ପୀତି ଏକକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି।

୨୨୩।ଅନୁୱହନାତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅନୁଗମନୱସେନ ସତିୟା ନିରନ୍ତରଂ ଅନୁପୱତ୍ତନା। ଫୁସନାତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଗଣେନ୍ତସ୍ସ ଗଣନଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ତେ ସତିୟା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତସ୍ସ ୟଥା ଅପ୍ପନା ହୋତି, ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ନାସିକଗ୍ଗାଦିଟ୍ଠାନସ୍ସ ନେସଂ ଫୁସନା। ୟସ୍ମା ପନ ଗଣନାଦିୱସେନ ୱିୟ ଫୁସନାୱସେନ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥି, ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେୟେୱ ଗଣନାଦି କାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ ଫୁସନାଗହଣନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ''ଫୁସନାତି ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଆହ। ଠପନାତି ସମାଧାନଂ। ତଂ ହି ସମ୍ମଦେୱ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଧାନଂ ଠପନଂ ହୋତି। ତଥା ହି ସମାଧି ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତି ସଣ୍ଠିତୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧୧।୧୫) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସମାଧିପ୍ପଧାନା ପନ ଅପ୍ପନାତି ଆହ ''ଠପନାତି ଅପ୍ପନା''ତି। ଅନିଚ୍ଚତାଦୀନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣା ୱିପସ୍ସନା। ପୱତ୍ତତୋ, ନିମିତ୍ତତୋ ଚ ୱିନିୱଟ୍ଟନତୋ ୱିୱଟ୍ଟନା ନାମ ମଗ୍ଗୋ। ସକଲସଂକିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଭାୱତୋ ସବ୍ବସୋ

ସୁଦ୍ଧୀତି ପାରିସୁଦ୍ଧି ଫଲଂ। ତେସନ୍ତି ୱିଓ୍ୱଜ୍ଜନାପାରିସୁଦ୍ଧୀନଂ। ପଟିପସ୍ସନାତି ପଟି ପଟି ଦସ୍ସନଂ ପେକ୍ଖନଂ। ତେନାହ ‘‘ପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖଣା’’ତି।

ଖଣ୍ଡନ୍ତି ଏକଂ ତୀଣି ପଞ୍ଚାତି ଏଓ୍ୱଂ ଗଣନାଯ ଖଣ୍ଡନଂ। ଓକାସେତି ଗଣନଓ୍ୱିଧିଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଗଣନନିସ୍ସିତୋଓ୍ୱ ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନନିସ୍ସିତୋ। ‘‘ସିଖାପ୍ପତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ଇଦଂ ଚିରତରଂ ଗଣନାଯ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଓ୍ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ତଥା ଲଦ୍ଧଂ ଅଓ୍ୱିକ୍ଖେପମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଏଓ୍ୱଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ । ‘‘ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯସ୍ସ ଏକୋଓ୍ୱ ପଠମଂ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ସ ପନ ଉଭୋପି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେନ ଉଭଯମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଗଣେତବ୍ବଂ। ‘‘ଯୋ ଉପଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଇମିନା ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ନାସାପୁଟଓ୍ୱାତେସୁ ଯୋ ପାକଟତରୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ସୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଓ୍ୱତ୍ତମାନଂ ପଓ୍ୱତ୍ତମାନନ୍ତି ଆମେଡିତଓ୍ୱଚନେନ ନିରନ୍ତରଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଉପଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଏଓ୍ୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପାକଟା ହୋନ୍ତି ଗଣନାଓ୍ୱସେନ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପାଭାଓ୍ୱତୋ।

ପଲିଘସ୍ସ ପରିଓ୍ୱତ୍ତନଂ, ତଂ ଯତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ସୋ ପଲିଘତ୍ଥମ୍ଭୋ। ତିଯାମରତ୍ତିନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗଓ୍ୱଚନଂ। ପୁରିମନଯେନାତି ସୀଘଗଣନାଯ, ଗୋପାଲକଗଣନାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚାତି ଗଣନାଓ୍ୱିଧିଂ ଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠାତିଆଦୀସୁପି ଏକତୋ ପଟ୍ଠାଯେଓ୍ୱ ପଞ୍ଚକଂ ଅଟ୍ଠାଦୀନି ପାପେତବ୍ବାନି। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଗଣେତବ୍ବମେଓ୍ୱ। କସ୍ମାତି ତତ୍ଥ କାରଣଂ, ନିଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଗଣନପଟିବଦ୍ଧେ ହୀ’’ତିଆଦିନା। ତତ୍ଥ ଅରୀଯତି ତେନ ନାଓ୍ୱାତି ଅରିତ୍ତଂ, ପାଜନଦଣ୍ଡୋ। ଅରିତ୍ତେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଂ ଅରିତ୍ତୁପତ୍ଥମ୍ଭନଂ, ତସ୍ସ ଓ୍ୱସେନ।

ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ନିରନ୍ତରପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତି ନାମ ଠପନାଯମେଓ୍ୱାତି ଆହ ‘‘ନିରନ୍ତରଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଂ ୱିଯା’’ତି। ଅନ୍ତୋ ପୱିସନ୍ତଂ ୱାତଂ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ପଓ୍ୱେସେତି ନାମ। ବହି ଚିତ୍ତନୀହରଣେପି ଏସେଓ୍ୱ ନଯୋ। ୱାତବ୍ଭାହତନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ୱାତଂ ବହୁଲଂ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ୱାତେନ ତଂ ଠାନଂ ଅବ୍ଭାହତଂ ୱିଯ, ମେଦେନ ପୂରିତଂ ୱିଯ ଚ ହୋତି, ତଥା ଉପଟ୍ଠାତି। ନୀହରତୋ ପୁଥୁତ୍ତୋକାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା, ତଥା ପନ ନୀହରତୋ ୱାତସ୍ସ ଗତିସମନ୍ନେସନମୁଖେନ ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ଚିତ୍ତଂ ୱିଧାଓ୍ୱତୀତି ଆହ ‘‘ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିପତୀ’’ତି।

ଏତନ୍ତି ଏତଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଜାତଂ।

୨୨୪।ଅନୁଗମନନ୍ତି ପଓ୍ୱତ୍ତପଓ୍ୱତ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣଓ୍ୱସେନ ସତିଯା ଅନୁ ଅନୁ ପଓ୍ୱତ୍ତନଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନଂ। ତେନେଓ୍ୱାହ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ନ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନୁଗମନଓ୍ୱସେନା’’ତି। ନାଭି ଆଦି ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ପଠମୁପ୍ପତ୍ତିଓ୍ୱସେନ ହି ଇଧ ଆଦିଚିନ୍ତା, ନ ଉପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତଓ୍ୱସେନ। ତଥା ହି ତେ ନାଭିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଓ୍ୱ ନାସିକଗ୍ଗା ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେଓ୍ୱ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ଧମ୍ମାନଂ ଗମନାଭାଓ୍ୱତୋ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ପନ ଦେସନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଗତିସମଞ୍ଞା। ହଦଯଂ ମଜ୍ଝନ୍ତି ହଦଯସମୀପଂ ତସ୍ସ ଉପରିଭାଗୋ ମଜ୍ଝଂ। ନାସିକଗ୍ଗଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ନାସିକଟ୍ଠାନଂ ତସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସମଞ୍ଞାଯ ତଦଓ୍ୱଧିଭାଓ୍ୱତୋ। ତଥା ହେତେ ‘‘ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ସମ୍ଭଓ୍ୱୋ ଅତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ପୱିସନଓ୍ୱାତସ୍ସ ନାସିକଗ୍ଗଂ ଆଦୀ’’ତି। ପୱିସନନିକ୍ଖମନପରିଯାଯୋ ପନ ତଂସଦିସଓ୍ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିକ୍ଖେପଗତନ୍ତି ୱିକ୍ଖେପଂ ଉପଗତଂ, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅସମାହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସାରଦ୍ଧାଯାତି ସଦରଥଭାଓ୍ୱାଯ। ଇଞ୍ଜନାଯାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ଚଲନାଯ।

ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ହେତୁମ୍ହି କରଣଓ୍ୱଚନଂ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ ୱା। ସାରଦ୍ଧାତି ସଦରଥା। ଇଞ୍ଜିତାତି ଇଞ୍ଜନକା ଚଲନକା। ତଥା ଫନ୍ଦିତା।

ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଓ୍ୱସେନାତି ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନୁଗମନଓ୍ୱସେନ ନ ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ମନସି କରୋନ୍ତେନ ଫୁସନାଓ୍ୱସେନ ଚ ଠପନାଓ୍ୱସେନ ଚ ମନସି କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଯେନାଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱିଓ୍ୱରିତୁଂ ‘‘ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାଓ୍ୱସେନ ୱିଯା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଗଣନାଯ, ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚ ୱିନା ଯଥାକ୍କମଂ କେଓ୍ୱଲଂ ଫୁସନାଓ୍ୱସେନ, ଠପନାଓ୍ୱସେନ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ ନତ୍ଥି। ନନୁ ଫୁସନାଯ ୱିନା ଠପନାଯ ୱିଯ, ଫୁସନାଯ ୱିନା ଗଣନାଯପି ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥିଯେଓ୍ୱ? ଯଦିପି ନତ୍ଥି, ଗଣନା ପନ ଯଥା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ମୂଲଭାଓ୍ୱତୋ ପଧାନଭାଓ୍ୱେନ ଗହେତବ୍ବା, ଏଓ୍ୱଂ ଅନୁବନ୍ଧନା ଠପନାଯ, ତାଯ ୱିନା ଠପନାଯ ଅସମ୍ଭଓ୍ୱତୋ। ତସ୍ମା ସତିପି ଫୁସନାଯ ନାନନ୍ତରିକଭାଓ୍ୱେ ଗଣନାନୁବନ୍ଧନା ଏଓ୍ୱ ମୂଲଭାଓ୍ୱତୋ ପଧାନଭାଓ୍ୱେନ ଗହେତ୍ୱା ଇତରାସଂ ତଦଭାଓ୍ୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାଓ୍ୱସେନ ୱିଯ ହି ଫୁସନାଠପନାଓ୍ୱସେନ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଯଦି ଏଓ୍ୱଂ ତା କସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସେ ୱିସୁଂ ଗହିତାତି ଆହ ‘‘ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେଓ୍ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେଓ୍ୱ ଗଣେନ୍ତୋ’’ତି ଇମିନା ଗଣନାଯ ଫୁସନା ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଗଣନାଯ ଚ ଫୁସନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀ’’ତି। ତତ୍ଥେଓ୍ୱାତି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେଓ୍ୱ। ତେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ। ସତିଯା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋତି ଗଣନାଓ୍ୱୀଥିଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ସତିଯା ନିବନ୍ଧନ୍ତୋ, ଫୁଟ୍ଠୋକାସେଯେଓ୍ୱ ତେ ନିରନ୍ତରଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପନାଓ୍ୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋତି ଯଥା ଅପ୍ପନା ହୋତି, ଏଓ୍ୱଂ

ଯଥାଉପଟ୍ଠିତେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ ସମାଦହନ୍ତୋ। ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚାତିଆଦୀସୁ ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚ ଫୁସନାଯ ଚ ଠପନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀତି ୱୁତ୍ତତୀତି ଯୋଜନା। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋତି ଯ୍ୱାଯଂ ''ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଗଣେନ୍ତୋ, ତତ୍ଥେୱ ଗଣନଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ତେ ସତିଯା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଅଯମତ୍ଥୋ। ଯା ଅଚ୍ଚନ୍ତାଯ ନ ମିନୋତି ନ ୱିନିଚ୍ଛିନାତି, ସା ମାନସ୍ସ ସମୀପେତି ଉପମା ଯଥା ''ଗୋଣୋ ୱିଯ ଗୱଯୋ''ତି।

୨୨୫।ପଙ୍ଗୁଳଓତି ପୀଠସପ୍ପୀ। ଦୋଲା ପେଖୋଲୋ। କୀଳଅତନ୍ତି କୀଳଅନ୍ତାନଂ। ମାତାପୁତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ। ଉଭୋ କୋଟିଯୋତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପୁରିମକୋଟିଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମକୋଟିନ୍ତି ଦ୍ୱେପି କୋଟିଯୋ। ମଜ୍ଝନ୍ତି ଦୋଲାଫଲକସ୍ସେୱ ମଜ୍ଝଂ। ଉପନିବନ୍ଧନଥମ୍ଭୋ ୱିଯାତି ଉପନିବନ୍ଧନଥମ୍ଭୋ, ନାସିକଗ୍ଗଂ, ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା, ତସ୍ସ ମୂଲେ ସମୀପେ ଠତ୍ୱା। କଥଂ ଠତ୍ୱା? ସତିଯା ୱସେନ। ସତିଞ୍ହି ତତ୍ଥ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କରୋନ୍ତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ନାମ ହୋତି, ଅୱଯୱଧମ୍ମେନ ସମୁଦାଯସ୍ସ ଅପଦିସିତବ୍ବତୋ। ନିମିତ୍ତେତି ନାସିକଗ୍ଗାଦିନିମିତ୍ତେ। ସତିଯା ନିସୀଦନ୍ତୋତି ସତିୱସେନ ନିସୀଦନ୍ତୋ। ''ସତିଞ୍ହି ତତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ଠାନେ ୱିଯ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥାତି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ।

୨୨୬।ତେତି ନଗରସ୍ସ ଅନ୍ତୋବହିଗତା ମନୁସ୍ସା, ତେସଂ ସଙ୍ଗହା ଚ ହତ୍ଥଗତା।

୨୨୭।ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଉପମେଯ୍ୟତ୍ଥଦସ୍ସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଗାଥାଯଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉପନିବନ୍ଧନାନିମିତ୍ତଂ। ଅନାରମ୍ମଣମେକଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନ ଆରମ୍ମଣଂ, ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜାନତୋ ଚ ତଯୋ ଧମ୍ମେତି ନିମିତ୍ତଂ ଅସ୍ସାସୋ ପସ୍ସାସୋତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଅୱିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ବ୍ଯତିରେକେ। ଭାୱନାତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନା। ନୁପଲବ୍ଭତୀତି ନ ଉପଲବ୍ଭତି ନ ସିଜ୍ଝତୀତି ଅଯଂ ଚୋଦନାଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ, ଦୁତିଯା ପନ ପରିହାରଗାଥା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ।

କଥନ୍ତି ତାସଂ ଅତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମାତିଆଦୀସୁ ପଦଯୋଜନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅଯମତ୍ଥନିଦ୍ଦେସୋ – ଇମେ ନିମିତ୍ତାଦଯୋ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଏକଚିତ୍ତସ୍ସ କଥଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ନ ଚିମେ ନ ଚ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଅୱିଦିତା ହୋନ୍ତି, କଥଂ ନ ଚ ହୋନ୍ତି ଅୱିଦିତା? ତେସଞ୍ହି ଅୱିଦିତତ୍ତେ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ କଥଂ ୱିକ୍ଖେପଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ପଧାନଞ୍ଚ ଭାୱନାଯ ନିପ୍ଫାଦକଂ ୱୀରିଯଞ୍ଚ କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୀୱରଣାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭକଂ ସମ୍ମଦେୱ ସମାଧାନାୱହଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗସଙ୍ଖାତଂ ପଯୋଗଞ୍ଚ ଯୋଗୀ କଥଂ ସାଧେତି, ଉପରୂପରି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଞ୍ଚ ୱିସେସଂ କଥମଧିଗଚ୍ଛତୀତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ କକଚୂପମାଯ ସାଧେତୁଂ ''ସେଯ୍ୟଥାପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭୂମିଭାଗସ୍ସ ୱିସମତାଯ ଚଞ୍ଚଲେ ରୁକ୍ଖେ ଛେଦନକିରିଯା ନ ସୁକରା ସିଯା, ତଥା ଚ ସତି କକଚଦନ୍ତଗତି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ଆହ ''ସମେ ଭୂମିଭାଗେ''ତି। କକଚେନାତି ଖୁଦ୍ଦକେନ ଖରପତ୍ତେନ। ତେନାହ ''ପୁରିସୋ''ତି। ଫୁଟ୍ଠକକଚଦନ୍ତାନନ୍ତି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠକକଚଦନ୍ତାନଂ ୱସେନ। ତେନ କକଚଦନ୍ତେହି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ପୁରିସସ୍ସ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ନ ଆଗତେ ୱା ଗତେ ୱା କକଚଦନ୍ତେ ମନସି କରୋତୀ''ତି। କକଚସ୍ସ ଆକଡ୍ଢନକାଲେ ପୁରିସାଭିମୁଖଂ ପୱତ୍ତା ଆଗତା। ପେଲ୍ଲନକାଲେ ତତୋ ୱିଗତା ''ଗତା''ତି ୱୁତ୍ତା। ନ ଚ ଆଗତା ୱା ଗତା ୱା କକଚଦନ୍ତା ଅୱିଦିତା ହୋନ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତା ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଅଫୁସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଞ୍ଚ କକଚଦନ୍ତାନଂ ଅଭାୱତୋ। ପଧାନନ୍ତି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛେଦନୱୀରିଯଂ । ପଯୋଗନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ଛେଦନକିରିଯଂ। ୱିସେସନ୍ତି ଅନେକଭାୱାପାଦନଂ, ତେନ ଚ ସାଧେତବ୍ବଂ ପଯୋଜନୱିସେସଂ।

ଯଥା ରୁକ୍ଖୋତିଆଦି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ। ଉପନିବନ୍ଧତି ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଏତାଯାତି ସତି ଉପନିବନ୍ଧନା ନାମ, ତସ୍ସା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉପନିବନ୍ଧନାନିମିତ୍ତଂ, ନାସିକଗ୍ଗଂ, ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା। ଏୱମେୱାତି ଯଥାପି ସୋ ପୁରିସୋ କକଚେନ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଆଗତଗତେ କକଚଦନ୍ତେ ଅମନସିକରୋନ୍ତୋପି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠପନେନ ଆଗତଗତେ କକଚଦନ୍ତେ ଜାନାତି, ସୁତ୍ତପଦଞ୍ଚ ଅୱିରଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅତ୍ଥକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି, ଏୱମେୱ। ନାସିକଗ୍ଗେ ମୁଖନିମିତ୍ତେତି ଦୀଘନାସିକୋ ନାସିକଗ୍ଗେ ଇତରୋ ମୁଖଂ ଦସନଂ ନିମୀଯତି ଛାଦୀଯତି ଏତେନାତି ମୁଖନିମିତ୍ତନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠେ।

ଇଦଂ ପଧାନନ୍ତି ଯେନ ୱୀରିଯାରମ୍ଭେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଯୋଗିନୋ କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି କମ୍ମନିଯଂ ଭାୱନାକମ୍ମକ୍ଖମଂ ଭାୱନାକମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଇଦଂ ୱୀରିଯଂ ପଧାନନ୍ତି ଫଲେନ ହେତୁଂ ଦସ୍ସେତି। ଉପକ୍କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଭୂତାନି ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀଯନ୍ତି। ୱିତକ୍କା ୱୂପସମନ୍ତୀତି ତତୋ ଏୱ କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କା ଉପସମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନୀୱରଣପ୍ପହାନେନ ୱା ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିତକ୍କୱୂପସମାପଦେସେନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନମଧିଗମମାହ। ଅଯଂ ପଯୋଗୋତି ଅଯଂ ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ହେତୁଭୂତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗୋ ପଯୋଗୋ। ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତୀତି ଦସପି ସଂଯୋଜନାନି ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପହୀଯନ୍ତି। ଅନୁସଯା ବ୍ଯନ୍ତୀ ହୋନ୍ତୀତି ତଥା

ସଉପି ଅନୁସଯା ଅନୁପ୍ପଉିଧମ୍ମତାପାଦନେନ ଭଙ୍ଗମଉସ୍ସପି ଅନୱସେସତୋ ୱିଗତନ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନଂ ନାମ ଅନୁସଯନିରୋଧେନେୱ ହୋତି, ପହୀନେସୁ ଚ ସଂଯୋଜନେସୁ ଅନୁସଯାନଂ ଲେସୋପି ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତି ଅନୁସଯା ବ୍ୟନ୍ତୀ ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ୱିସେସୋତି ଇମଂ ସମାଧିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନୁକ୍କମେନ ଲବ୍ଭମାନୋ ଅଯଂ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଦିକୋ ଇମସ୍ସ ସମାଧିସ୍ସ ୱିସେସୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯସ୍ସାତି ଯେନ। ଅନୁପୁବ୍ବନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ। ପରିଚିତାତି ପରିଚିଣ୍ଣା। ଅଯଂ ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଆନାପାନସ୍ସତି ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଦେସିତା , ତଥେୱ ଯେନ ଦୀଘରସ୍ସପଜାନନାଦିୱିଧିନା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତା ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତା, ତତୋ ଏୱ ପରିପୁଣ୍ଣା ସୋଳସୱତ୍ଥୁକା ୱତ୍ଥୂନଂ ପାରିପୂରିଯା ସବ୍ବସୋ ପୁଣ୍ଣା। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ ପଞ୍ଞୋଭାସେନ ପଭାସେତି। ଯଥା କିଂ ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା ଅବ୍ଭୁପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦିମା ତାରକରାଜା ୱିଯାତି।

ଇଧାତି କକଚୂପମାଯଂ। ଅସ୍ସାତି ଯୋଗିନୋ। ଇଧାତି ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ। ଅସ୍ସାତି ଉପମାଭୂତସ୍ସ କକଚସ୍ସ। ଆଗତଗତୱସେନ ଯଥା ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମନସିକାରୋ, ଏୱଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଆଗତଗତୱସେନ ଅମନସିକାରମତ୍ତମେୱ ପଯୋଜନଂ।

୨୨୮।ନିମିତ୍ତନ୍ତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ। ଅୱସେସଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତାତି ଅପ୍ପନାୱିତକ୍କାଦିଅୱସେସଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତାତି ୱଦନ୍ତି, ୱିଚାରାଦୀତି ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅପ୍ପନାଭାୱତୋ। ସୋ ହି ପାଳିଯଂ ''ଅପ୍ପନା ବ୍ୟପ୍ପନା''ତି (ଧ। ସ। ୭) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତଂସମ୍ପଯୋଗତୋ ୱା ଯସ୍ମା ଝାନଂ ''ଅପ୍ପନା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱୋହାରୋ, ଝାନଙ୍ଗେସୁ ଚ ସମାଧି ପଧାନଂ, ତସ୍ମା ତଂ ''ଅପ୍ପନା''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅୱସେସଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତା ଅପ୍ପନାସଙ୍ଖାତା ଠପନା ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ। କସ୍ସଚି ପନ ଗଣନାୱସେନେୱ ମନସିକାରକାଲତୋ ପଭୁତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଅନୁକ୍କମତୋ…ପେ… ଲଙ୍ଘନାକାରପ୍ପତ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତୀ''ତି ଏତ୍ତକୋ ଗନ୍ଥୋ ପରିହୀନୋ।

ସାରଦ୍ଧକାଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଓନମତି ପଚ୍ଚିକାଦୀନଂ ପଲମ୍ବନେନ। ୱିକୂଜତୀତି ସଦ୍ଦଂ କରୋତି। ଗତ୍ତାନିସଦକପ୍ପରାଦୀନଂ ସନ୍ଧିଟ୍ଠାନେସୁ ୱଲିଂ ଗଣ୍ହାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱଲିତଂ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସାରଦ୍ଧକାଯୋ ଗରୁକୋ ହୋତୀତି କାଯଦରଥୱୂପସମେନ ସଦ୍ଧିଂ ସିଜ୍ଝମାନୋ ଓଳାରିକଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧୋ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ତସ୍ସ ସାଧନଂ ୱିଯ ୱୁତ୍ତୋ। ଓଳାରିକଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧୱସେନାତି ଅନ୍ୱଯୱସେନ ତଦତ୍ଥସାଧନଂ। ତତ୍ଥ କାଯଦରଥେ ୱୂପସନ୍ତେତି ଚିତ୍ତଜରୂପାନଂ ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱେନ ଯୋ ସେସତିସନ୍ତତିରୂପାନମ୍ପି ଲହୁଆଦିଭାୱୋ, ସୋ ଇଧ କାଯସ୍ସ ଲହୁଭାୱୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଲହୁଆଦିଭାୱେନ ୱିନା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଲହୁକଂ ହୋତୀ''ତି।

ଓଳାରିକେଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିରୁଦ୍ଧେତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମ୍ପି ୱିଚେତବ୍ବାକାରପ୍ପତ୍ତସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ୱିଚଯନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆନୀତଂ।

୨୨୯।ଉପରୂପରି ୱିଭୂତାନୀତି ଭାୱନାବଲେନ ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି। ଦେସତୋତି ପକତିଯା ଫୁସନଦେସତୋ, ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନା ଫୁସନୱସେନ ଉପଧାରିତଟ୍ଠାନତୋ।

''କତ୍ଥ ନତ୍ଥୀ''ତି ଠାନୱସେନ, ''କସ୍ସ ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ୱୀମଂସିଯମାନମତ୍ଥଂ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଅନ୍ତୋମାତୁକୁଚ୍ଛିଯ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ଉଦକେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧୋକାସତାଯ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନ୍ତୋମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ। ଯଥା ମତାନଂ ସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତାଭାୱତୋ, ଏୱଂ ଅସଞ୍ଞୀଭୂତାନଂ ମୁଚ୍ଛାପରେତାନଂ, ଅସଞ୍ଞୀସୁ ୱା ଜାତାନଂ, ତଥା ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନଂ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନାନଂ ପନ ଧମ୍ମତାୱସେନେୱ ନେସଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନଂ, ତଥା ରୂପାରୂପଭୱସମଙ୍ଗୀନଂ। କେଚି ପନ ''ଅନୁପୁବ୍ବତୋ ସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନସ୍ସ, ରୂପଭୱେ ରୂପାନଂ ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ସୁଖୁମଭାୱତୋ ରୂପଭୱସମଙ୍ଗୀନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ଥିଯେୱ ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପରିଯେସତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଯଥାୱୁତ୍ତସତ୍ତଟ୍ଠାନୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ପକତିଫୁଟ୍ଠୱସେନାତି ପକତିଯା ଫୁସନଟ୍ଠାନୱସେନ। ନିମିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ସତିଯା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁଖପ୍ପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଥିରତରସଞ୍ଜାନନଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଥିରସଞ୍ଞାପଦଟ୍ଠାନା ହି ସତି। ଇମମେୱାତି ଇମଂ ଏୱ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ କଣ୍ଟକୁଟ୍ଠାପନନଯେନ ଉପଟ୍ଠାପନୱିଧିମେୱ। ଅତ୍ଥୱସନ୍ତି ହେତୁଂ। ଅତ୍ଥୋତି ହି ଫଲଂ, ସୋ ଯସ୍ସ ୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ସୋ ଅତ୍ଥୱସୋତି। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସାତି ୱିନଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ। ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସାତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞରହିତସ୍ସ, ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁକ୍କମେନ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ''ଇମେ ତେ''ତି ଉପଧାରେତୁଂ, ସମ୍ମଦେୱ ପଜାନିତୁଞ୍ଚ ସମତ୍ଥାହି ସତିପଞ୍ଞାହି ୱିରହିତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୩୦।ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ଗରୁକନ୍ତି ଭାରିୟଂ। ସା ଚସ୍ସ ଗରୁକତା ଭାୱନାଯ ସୁଦୁକ୍କରଭାୱେନାତି ଆହ ‘‘ଗରୁକଭାୱନ’’ନ୍ତି। ଉପରୂପରି ସନ୍ତସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ‘‘ବଲୱତୀ ସୁୱିସଦା ସୂରା ଚ ସତିପଞ୍ଞା ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା’’ତି ୱତ୍ୱା ସୁଖୁମସ୍ସ ନାମ ଅତ୍ତସ୍ସ ସାଧନେନାପି ସୁଖୁମେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ପରିଯେସନୁପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତାହି ଚ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗୋଚରମୁଖେତି ଗୋଚରାଭିମୁଖୋ। ଅନୁପଦନ୍ତି ପଦାନୁପଦଂ। ଚରିତ୍ୱାତି ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେତି ଉପନିବନ୍ଧନାନିମିତ୍ତସଞ୍ଞିତଟ୍ଠାନେ। ଯୋଜେତ୍ୱାତି ମନସିକାରେନ ଯୋଜେତ୍ୱା। ସତିରସ୍ମିଯା ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ୱା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥମାହ ‘‘ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଯୋଜେତ୍ୱା’’ତି। ନ ହି ଉପମେୟ୍ୟେ ବନ୍ଧନଯୋଜନଟ୍ଠାନାନି ୱିସୁଂ ଲବ୍ଭନ୍ତି।

୨୩୧।ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ, ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ୱା। ଉଭଯମ୍ପି ହି ଇଧ ଏକଜ୍ଝଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତୂଲପିଚୁଆଦିଉପମତ୍ତଯଂ ଉଗ୍ଗହେ ଯୁଜ୍ଜତି, ସେସଂ ଉଭଯତ୍ଥ। ଏକଚ୍ଚେତି ଏକେ ଆଚରିଯା।

ତାରକରୂପଂ ୱିଯାତି ତାରକାଯ ପଭାରୂପଂ ୱିଯ। ମଣିଗୁଠିକାଦିଉପମା ପଟିଭାଗେ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। କଥଂ ପନେତଂ ଏକଂଯେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନେକାକାରତୋ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ‘‘ତଞ୍ଚ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ସୁତ୍ତନ୍ତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ। ପଗୁଣପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱେନ ଅୱିଚ୍ଛେଦଂ, ମହାୱିସଯତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ମହତୀ ପବ୍ବତେୟ୍ୟା ନଦୀ ୱିଯା’’ତି। ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମନ୍ତଭଦ୍ଦକଂ ସୁତ୍ତଂ ସବ୍ବଭାଗମନୋହରା ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲା ୱନଘଟା ୱିଯାତି ଆହ ‘‘ଏକା ୱନରାଜି ୱିଯା’’ତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’ତି (ଖୁ॰ ପା॰ ୬।୧୩; ସୁ॰ ନି॰ ୨୩୬)। ନାନାନୁସନ୍ଧିକଂ ନାନାପେୟ୍ୟାଲଂ ୱିୱିଧନଯନିପୁଣଂ ବହୁୱିଧକମ୍ମଟ୍ଠାନମୁଖସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଅଥ୍ୟେକେହି ସବ୍ବଙ୍ଗଂ ସମୁପଜୀୱିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀତଚ୍ଛାଯୋ…ପେ… ରୁକ୍ଖୋ ୱିଯା’’ତି। ସଞ୍ଞାନାନତାଯାତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନତୋ ପୁବ୍ବେୱ ପୱତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ନାନାୱିଧଭାୱତୋ।

ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମାତି ଅସ୍ସାସୋ, ପସ୍ସାସୋ, ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା। ନତ୍ଥୀତି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ମନସିକାତବ୍ବଭାୱେନ ନତ୍ଥି ନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ନ ଚ ଉପଚାରନ୍ତି ଉପଚାରମ୍ପି ନ ପାପୁଣାତି, ପଗେୱ ଅପ୍ପନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ସ ପନାତି ୱିଜ୍ଜମାନପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସମତ୍ଥନତ୍ଥଂ କକଚୂପମାଯଂ ଆଗତା ‘‘ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିକା ଗାଥା ପଚ୍ଚାନୀତା।

୨୩୨।ନିମିତ୍ତେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ। ଏୱଂ ହୋତୀତି ଭାୱନମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଏୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ଏୱଂ ମନସି କରୋହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ‘‘ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ତଯିଦଂ ଲଦ୍ଧଂ, ହନ୍ଦାହଂ ଦାନି ଯଦା ୱା ତଦା ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି ସଙ୍କୋଚଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ୱିସୀଦେୟ୍ୟାତି ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଭାୱନମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅଭବ୍ବୋ ମଞ୍ଞେ ୱିସେସସ୍ସା’’ତି ୱିସାଦଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ।

‘‘ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ ଜରାମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀତି ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ କଥଂ ସଙ୍କୋଚାପତ୍ତି, ଭିୟ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଉସ୍ସାହମେୱ କରେୟ୍ୟାତି ‘‘ନିମିତ୍ତମିଦଂ…ପେ… ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ଆହୁ। ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେଯେୱ ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଠପନେନ। ଇତୋ ପଭୁତୀତି ଇତୋ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ପୁବ୍ବେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚ ଫୁସନାଯ ଚ ଠପନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀ’’ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୨୨୪), ତତ୍ଥ ଅନୁବନ୍ଧନଂ, ଫୁସନଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଠପନାୱସେନ ଭାୱନା ହୋତୀତି ଠପନାୱସେନେୱ ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୋରାଣେହି ୱୁତ୍ତୋୱାଯମତ୍ଥୋତି ‘‘ନିମିତ୍ତେ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତେତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ। ଠପଯଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ, ଠପନାୱସେନ ମନସି କରୋନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାକାରନ୍ତି ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା’’ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୨୧୯; ପାରା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨।୧୬୫; ପଟି॰ ମ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨।୧।୧୬୩) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନାନାକାରଂ। ଆକାରସାମଞ୍ଞୱସେନ ହେତଂ ଏକୱଚନଂ। ୱିଭାୱଯନ୍ତି ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତୋ। ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ତେ ଆକାରା ଅମନସିକରୋତୋ ଅନ୍ତରହିତା ୱିଯ ହୋନ୍ତି। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଯୋ ନାନାକାରୋ, ତଂ ୱିଭାୱଯଂ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସମ୍ଭୂତେ ୱା ନିମିତ୍ତେ। ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବନ୍ଧତୀତି ତାଯ ଏୱ ଠପନାଯ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ଅପ୍ପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ପନ ‘‘ୱିଭାୱଯନ୍ତି ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପୁବ୍ବଭାଗୱସେନ ଯୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଧିତିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଧୀରୋ ଯୋଗୀ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନାନାକାରଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ନାନାକାରତୋ ତେ ପଜାନନ୍ତୋ ୱିଦିତେ ପାକଟେ କରୋନ୍ତୋ, ନାନାକାରଂ ୱା ଓଠଆରିକୋଠଆରିକେ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ୱୂପସମେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ ନିମିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବନ୍ଧତି ଅପ୍ପେତୀତି।

ୱଣ୍ଣତୋତି ପିଚୁପିଣ୍ଡତାରକରୂପାଦୀସୁ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠିତୱଣ୍ଣତୋ। ଲକ୍ଖଣତୋତି ଖରଭାୱାଦିସଭାୱତୋ, ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତୋ ୱା। ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ ତଂ

ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନିମିତ୍ତସ୍ସ ରକ୍ଖଣଂ ନାମ ତତ୍ଥ ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ଉପଚାରଝାନସ୍ସ ରକ୍ଖଣେନେୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକାରୱସେନ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୁଳ୍ହିଂ ଗମୟିତ୍ୱା''ତି।

୨୩୩।ଏତ୍ଥାତି ଏତିସ୍ସଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାୟଂ। ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତୁକାମୋତି ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋ, ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମୋ ଚ, ତତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାୱିୱଟ୍ଟନାୱସେନ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋ, ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାୱସେନ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତୀତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କଥ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ହୀତିଆଦି କାୟସ୍ସ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସମୁଦୟଭାୱଦସ୍ସନଂ। କମ୍ମାରଗଗ୍ଗରିୟାତି କମ୍ମାରାନଂ ଉକ୍କାୟଂ ଅଗ୍ଗିଧମନଭସ୍ତା। ଧମମାନାୟାତି ଧମୟନ୍ତିୟା, ୱାତଂ ଗାହାପେନ୍ତିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଜ୍ଜନ୍ତି ତଦନୁରୂପଂ। ଏୱମେୱାତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମାରଗଗ୍ଗରୀ ୱିୟ କରଜକାୟୋ, ୱାୟାମୋ ୱିୟ ଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା, କରଜକାୟଂ ପନ ୱିନା ତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ''କାୟଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ସାତି ନାମରୂପସ୍ସ। ପଚ୍ଚୟଂ ପରିୟେସତୀତି ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା ରୂପସମୁଦୟୋ''ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ଅୱିଜ୍ଜାଦିକଂ ପଚ୍ଚୟଂ ୱୀମଂସତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। କଙ୍ଖଂ ୱିତରତୀତି ''ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୧୮; ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତଂ ସୋଳସୱତ୍ଥୁକଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଅତିକ୍କମତି ପଜହତି। ''ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୩୪୭; ୩୬୧; ୩।୮୬; ଅ। ନି। ୪। ୧୮୧) ଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତଂ କଲାପସମ୍ମସନଂ। ପୁବ୍ବଭାଗେତି ପଟିପଦାଞ୍ଚାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପରିୟାପନ୍ନାୟ ଉଦୟବ୍ବୟାନୁପସ୍ସନାୟ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ। ଓଭାସାଦୟୋତି ଓଭାସୋ ଞାଣଂ ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୁଖଂ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ପଗ୍ଗହୋ ଉପେକ୍ଖା ଉପଟ୍ଠାନଂ ନିକନ୍ତୀତି ଇମେ ଓଭାସାଦୟୋ ଦସ। ଉଦୟଂ ପହାୟାତି ଉଦୟବ୍ବୟାନୁପସ୍ସନାୟ ଗହିତଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉଦୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେସଂ ଭଙ୍ଗସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନତୋ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନଂ ଞାଣଂ ପତ୍ୱା ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାୟ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ। ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନାସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାନୁଲୋମଞ୍ଚାଣାନଂ ଚିଣ୍ଣପରିୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଗୋତ୍ରଭୁଞ୍ଚାଣାନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମଗ୍ଗଞ୍ଚାଣେନ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି ଅରିୟୋ ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନାହ ''ୟଥାକ୍କମେନ ଚତ୍ତାରୋ ଅରିୟମଗ୍ଗେ ପାପୁଣିତ୍ୱା''ତି। ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନପହୀନାୱସିଟ୍ଠକିଲେସସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବସ୍ସ ପଭେଦେନ ଏକୂନୱୀସତିଭେଦସ୍ସ। ଅରହତୋ ହି ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସାଭାୱେନ ଏକୂନୱୀସତିତା। ଅସ୍ସାତି ଆନାପାନକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ।

୨୩୪।ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାନୟୋ ନାମ ନତ୍ଥି ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଅଧିଗତଝାନସ୍ସ ୱେଦନାଚିତ୍ତଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ଦେସିତତ୍ତା। ତେସନ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଚତୁକ୍କାନଂ।

ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀତି ପୀତିୟା ପଟି ପଟି ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦନାସୀଲୋ, ତସ୍ସା ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ପଦେୱ ୱେଦୟମାନୋ। ତତ୍ଥ କାମଂ ସଂୱେଦନ-ଗ୍ଗହଣେନେୱ ପୀତିୟା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱିଦିତଭାୱୋ ବୋଧିତୋ ହୋତି, ୟେହି ପନ ପକାରେହି ତସ୍ସା ସଂୱେଦନଂ ଇଚ୍ଛିତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପଟି-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ ''ପଟି ପଟି ସଂୱେଦୀତି ପଟିସଂୱେଦୀ''ତି। ତେନାହ ''ଦ୍ୱୀହାକାରେହୀ''ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ କଥଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛାୱଚନଂ। ସପ୍ପୀତିକେ ଦ୍ୱେ ଝାନେ ସମାପଜ୍ଜତୀତି ପୀତିସହଗତାନି ଦ୍ୱେ ପଠମଦୁତିୟଝାନାନି ପଟିପାଟିୟା ସମାପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସାତି ତେନ। ''ପଟିସଂୱିଦିତା''ତି ହି ପଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଏତଂ ସାମିୱଚନଂ। ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେତି ସମାପନ୍ନକ୍ଖଣେ। ଝାନପଟିଲାଭେନାତି ଝାନେନ ସମଙ୍ଗିଭାୱେନ। ଆରମ୍ମଣତୋତି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ, ତଦାରମ୍ମଣଝାନପରିୟାପନ୍ନା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପଟିସଂୱିଦିତତ୍ତା। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ୟଥା ନାମ ସପ୍ପପରିୟେସନଂ ଚରନ୍ତେନ ତସ୍ସ ଆସୟେ ପଟିସଂୱିଦିତେ ସୋପି ପଟିସଂୱିଦିତୋ ଗହିତୋ ଏୱ ହୋତି ମନ୍ତାଗଦବଲେନ ତସ୍ସ ଗହଣସ୍ସ ସୁକରତ୍ତା, ଏୱଂ ପୀତିୟା ଆସୟଭୂତେ ଆରମ୍ମଣେ ପଟିସଂୱିଦିତେ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ଏୱ ହୋତି ସଲକ୍ଖଣତୋ, ସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ତସ୍ସା ଗହଣସ୍ସ ସୁକରତ୍ତାତି।

କଥଂ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ତିକ୍ଖୱିସଦପ୍ପତ୍ତାୟ ୱିସୟତୋ ଦସ୍ସନକ୍ଖଣେ। ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନାତି ପୀତିୟା ସଲକ୍ଖଣସ୍ସ, ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଚ ପଟିୱିଜ୍ଝନେନ। ୟଂ ହି ୟସ୍ସ ୱିସେସତୋ, ସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିଦିତେ ସୋ ୟାଥାୱତୋ ୱିଦିତୋ ଏୱ ହୋତି। ତେନାହ ''ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀ''ତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପାଠଇୟା ଏୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସୱସେନାତିଆଦୀସୁ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ତତ୍ଥ ପନ ସତୋକାରିତାଦସ୍ସନୱସେନ ପାଠଇ ଆଗତା, ଇଧ ପୀତିପଟିସଂୱେଦିତାୱସେନ, ପୀତିପଟିସଂୱେଦିତା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ୱିଭତ୍ତା ଏୱ। ଅପିଚ ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଦୀଘସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତସ୍ସ ୱସେନ ପଜାନତୋ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି

ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ପଜାନତୋତି ଝାନପରିଯାପନ୍ନଂ ''ଅୱିକ୍ଖେପୋ''ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତଂ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପଜାନତୋ। ଯଥେୱ ହି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି, ଏୱଂ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ପଟିସଂୱିଦିତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି। ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସୱସେନ ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସତି ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେ ଉପଟ୍ଠିତା ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ଝାନେପି ଉପଟ୍ଠିତା ନାମ ହୋତି। ତାଯ ସତିଯାତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତାଯ ତାଯ ସତିଯା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ତେନ ଞାଣେନ ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତତ୍ତା ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ତସ୍ସ ୱସେନ ତଦାରମ୍ମଣା ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି। ଦୀଘଂ ପସ୍ସାସୱସେନାତିଆଦୀସୁପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଦସ୍ସିତଂ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନଂ ଆରମ୍ମଣତୋ, ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ ୱିଭାଗସୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଆୱଜ୍ଜତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜତୋତି ଝାନଂ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ସା ପୀତୀତି ସା ଝାନପରିଯାପନ୍ନା ପୀତି। ଜାନତୋତି ସମାପନ୍ନକ୍ଖଣେ ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ଜାନତୋ। ତସ୍ସ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପସ୍ସତୋତି ଦସ୍ସନଭୂତେନ ଞାଣେନ ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋତି ଝାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହତୋତି ''ଏତ୍ତକଂ ୱେଲଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଝାନଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱସୀଭାୱାନଂ ୱସେନ ଝାନସ୍ସ ପଜାନନମୁଖେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତିଯା ପଟିସଂୱେଦନା ଦସ୍ସିତା।

ଇଦାନି ଯେହି ଧମ୍ମେହି ଝାନଂ, ୱିପସ୍ସନା ଚ ସିଜ୍ଝନ୍ତି; ତେସଂ ଝାନପରିଯାପନ୍ନାନଂ, ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଞ୍ଚ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ୱସେନ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଦ୍ଧାଯ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋତି ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ, ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱୀରିଯଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହତୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଜାନିତବ୍ବଂ। ଅଭିଜାନତୋତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଜାନତୋ। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିଜାନତୋ। ପହାତବ୍ବନ୍ତି ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚ ପଜହତୋ। ଭାୱଯତୋ ସଚ୍ଛିକରୋତୋ ଭାୱେତବ୍ବଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ , ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ପୀତିଯା ଏୱ ୱସେନ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦୀନି ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ଝାନାଦିସମୁଦାଯଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପୀତିଯା ନିଦ୍ଧାରଣସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସୱସେନା''ତିଆଦିନା ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ''ଆୱଜ୍ଜତୋ''ତିଆଦୀହି ପଞ୍ଚହି ପଦେହି। ''ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଅଭିଜାନତୋ''ତିଆଦୀହି ପନ ଅସମ୍ମୋହତୋ। ''ସଦ୍ଧାଯ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋ''ତିଆଦୀହି ଉଭଯଥାପୀତି ସଙ୍ଖେପତୋ ସମଥୱସେନ ଆରମ୍ମଣତୋ, ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାଯଂ ପୀତିସୀସେନ ୱେଦନା ଗହିତା, ନ ସରୂପତୋ ଏୱାତି? ଭୂମିୱିଭାଗାଦିୱସେନ ୱେଦନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚତୁଧା ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ଅପିଚ ୱେଦନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ପୀତିଯା ଓଳାରିକତ୍ତା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତସୁଖଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ପୀତିସୀସେନ ଦସ୍ସେତି।

ଏତେନେୱ ନଯେନ ଅୱସେସପଦାନୀତି ''ସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ''ତି ପଦାନି ପୀତିପଟିସଂୱେଦିପଦେ ଆଗତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସଙ୍ଖ୍ୟା ହି ''ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସୁଖପଟିସଂୱେଦିତା ହୋତି, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣତୋ''ତିଆଦିନା ପୀତିଟ୍ଠାନେ ସୁଖାଦିପଦାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ସୁଖସହଗତାନି ତୀଣି ଝାନାନି, ଚତ୍ତାରି ୱା ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥଂ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ତେନାହ ''ତିଣ୍ଣଂ ଝାନାନଂ ୱସେନା''ତିଆଦି। ୱେଦନାଦଯୋତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଞ୍ଞା ଗହିତା। ତେନାହ ''ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା''ତି। ୱିପସ୍ସନାଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ପକିଣ୍ଣକସଙ୍ଖାରସମ୍ମସନୱସେନ ୱିପସ୍ସନାଯ ଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ସୁଖନ୍ତି ଦ୍ୱେ ସୁଖାନୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ ସମଥେ କାଯିକସୁଖାଭାୱତୋ। ସୋତି ସୋ ପସ୍ସମ୍ଭନପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ନିରୋଧୋ। ''ଇମସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁବ୍ବେ ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ''ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୨୦) ୱିତ୍ଥାରତୋ କାଯସଙ୍ଖାରେ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୱସେନ ଆଗତୋ, ଇଧ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୱସେନାତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ।

ଏୱଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ଅତିଦେସେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯଦଞ୍ଞଂ ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପିଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୀତିପଦେତି ''ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀ''ତିଆଦିନା ଦେସିତକୋଟ୍ଠାସେ। ପୀତିସୀସେନ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତାତି ପୀତିଅପଦେସେନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା, ନ ପୀତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଦ୍ୱୀସୁ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଦେସୂତି ''ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ। ''ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧; ମ। ନି। ୩।୧୨୬; ଉଦା। ୧) ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତେନ ପଟିବଦ୍ଧାତି ଚିତ୍ତପଟିବଦ୍ଧା। ତତୋ ଏୱ କାମଂ ଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା, ସଞ୍ଞାୱେଦନାଦଯୋ, ଇଧ ପନ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ ସଞ୍ଞା ୱେଦନାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ''ସଞ୍ଞାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା''ତି।

୨୩୫। ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣତୋ, ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ। କଥଂ ଆରମ୍ମଣତୋ? ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଝାନପଟିଲାଭେନାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ସଙ୍ଗଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଆହ ''ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ୱସେନ

ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦିତା ୱେଦିତଢ୍ଢା’’ତି। ଚିତ୍ତଂ ମୋଦେନ୍ତୋତି ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିଯା ମୋଦଯମାନୋ, ତଂ ୱା ପୀତିଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଓତ୍ତଂ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ତାଯ ଏୱ ଆରମ୍ମଣଭୂତାଯ ପୀତିଯା ମୋଦଯମାନୋ। ପମୋଦେନ୍ତୋତିଆଦୀନି ପଦାନି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି ପୀତିପରିଯାଯଭାୱତୋ।

ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିଯା ଚିତ୍ତଂ ଆମୋଦେତୀତି ଝାନଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭୂତାଯ ଓଦଗ୍ଗଲକ୍ଖଣାଯ ଝାନପୀତିଯା ତମେୱ ଝାନଚିତ୍ତଂ ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୱସେନ ଚେୱ ଝାନପଚ୍ଚଯୱସେନ ଚ ପରିବ୍ରୂହେନ୍ତୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରଂ ପାପେନ୍ତୋ ଆମୋଦେତି ପମୋଦେତି ଚ। ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାତି ଉଠଆରଂ ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପୀତିଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଓତ୍ତମାନଂ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ତାଯ ଏୱ ଆରମ୍ମଣଭୂତାଯ ପୀତିଯା ଯୋଗାୱଚରୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରଂ ପାପେନ୍ତୋ ‘‘ଆମୋଦେତି ପମୋଦେତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମଂ ଠପେନ୍ତୋତି ଯଥା ଇସକମ୍ପି ଲୀନପକ୍ଖଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖଞ୍ଚ ଅନୁପଗମ୍ମ ଅନୋନତଂ ଅନୁନ୍ନତଂ ଯଥା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ଅୱିସମଂ, ସମାଧିସ୍ସ ୱା ଉକ୍କଂସଗମନେନ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ମଦେୱ ଠିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପନାୱସେନ ଠପେନ୍ତୋ। ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନାତି ଅନିଚ୍ଚାଦିକସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ପଟି ପଟି ୱିଜ୍ଝନେନ ଖଣେ ଖଣେ ଅୱବୋଧେନ। ଖଣିକଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି ଖଣମତ୍ତଟ୍ଠିତିକୋ ସମାଧି। ସୋପି ହି ଆରମ୍ମଣେ ନିରନ୍ତରଂ ଏକାକାରେନ ପଓତ୍ତମାନୋ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପ୍ପିତୋ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚଲଂ ଠପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯା’’ତିଆଦି।

ମୋଚେନ୍ତୋତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିୱସେନ ୱିୱେଚେନ୍ତୋ ୱିସୁଂ କରୋନ୍ତୋ, ନୀୱରଣାନି ପଜହନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେତି ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ। ଭଙ୍ଗୋ ହି ନାମ ଅନିଚ୍ଚତାଯ ପରମା କୋଟି, ତସ୍ମା ତାଯ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସକୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ଚିତ୍ତମୁଖେନ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରଗତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସତି, ନୋ ନିଚ୍ଚତୋ। ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖତ୍ତା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅନତ୍ତକତ୍ତା ତଦେୱ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ସୁଖତୋ। ଅନତ୍ତତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ଅତ୍ତତୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଯଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ନ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଯଞ୍ଚ ନ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ନ ତଂ ରଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ଭଙ୍ଗଦସ୍ସନାନୁସାରେନ ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’’ତି ସଙ୍ଖାରଗତେ ଦିଟ୍ଠେ ତସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନୋ ନନ୍ଦତି। ୱିରଜ୍ଜତି, ନୋ ରଜ୍ଜତି। ସୋ ଏୱଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ଲୋକିଯେନେୱ ତାୱ ଞାଣେନ ରାଗଂ ନିରୋଧେତି, ନୋ ସମୁଦେତି, ନାସ୍ସ ସମୁଦଯଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସୋ ଏୱଂ ୱିରତ୍ତୋ ଯଥା ଦିଟ୍ଠଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ତଥା ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ନିରୋଧେତି, ନୋ ସମୁଦେତି। ନିରୋଧମେୱସ୍ସ ମନସିକରୋତି, ନୋ ସମୁଦଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ନୋ ଆଦିଯତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଅଯଞ୍ହି ଅନିଚ୍ଚାଦିଅନୁପସ୍ସନା ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସାନଂ ପରିଚ୍ଚଜନତୋ, ସଙ୍ଖତଦୋସଦସ୍ସନେନ ତବ୍ବିପରୀତେ ନିବ୍ବାନେ ତନ୍ନିନ୍ନତାଯ ପକ୍ଖନ୍ଦନତୋ ପରିଚ୍ଚାଗପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ପକ୍ଖନ୍ଦନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ କିଲେସେ ଚ ପରିଚ୍ଚଜତି, ନିବ୍ବାନେ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୋ ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତୋ ଚିତ୍ତଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ୱିମୋଚେନ୍ତୋ…ପେ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଦାନତୋ ଚିତ୍ତଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ୱିମୋଚେନ୍ତୋ ଅସ୍ସସତି ଚେୱ ପସ୍ସସତି ଚା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ, ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଅନୁପସ୍ସନା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା। ତେଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଓତ୍ତାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଏତଂ ନାମଂ। ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତୋତି ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ‘‘ନିଚ୍ଚା ସସ୍ସତା’’ତି ପଓତ୍ତାଯ ମିଚ୍ଛାସଞ୍ଞାଯ। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ଚିତ୍ତଦିଟ୍ଠୀନମ୍ପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ସୁଖସଞ୍ଞାଦୀସୁପି। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯାତି ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦନାକାରେନ ପଓତ୍ତାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ। ନନ୍ଦିତୋତି ସପ୍ପୀତିକତଣ୍ହାତୋ। ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯାତି ତଥା ୱିରଜ୍ଜନାକାରେନ ପଓତ୍ତାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ରାଗତୋ ମୋଚେନ୍ତୋ’’ତି। ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାଯାତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନାଯ। ଯଥା ସଙ୍ଖାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱ, ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱୱସେନ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ୱା ଅନୁପସ୍ସନା ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନା। ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତା ହି ଅଯଂ ବଲପ୍ପତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ସମୁଦଯତୋ ମୋଚେନ୍ତୋ’’ତି। ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନାକାରେନ ପଓତ୍ତା ଅନୁପସ୍ସନା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନା। ଆଦାନତୋତି ନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗହଣତୋ, ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୨୩୬। ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଅନୁପସ୍ସୀ, ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ ୱା ଅନୁପସ୍ସନସୀଲୋ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ କିଂ ପନେତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, କଥଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ, କା ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା, କସ୍ସ ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାତି ଚତୁକ୍କଂ ୱିଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଂ ନାମ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଯଥା ତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚଂ, ଉଦଯବ୍ବଯୱନ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମାତି ଆହ ‘‘ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। କସ୍ମା? ଉପ୍ପାଦୱଯଞ୍ଞଥତ୍ତଭାୱା’’ତି, ଉପ୍ପାଦୱଯଞ୍ଞଥତ୍ତସବ୍ଭାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୱୋ ଅତ୍ତଲାଭୋ ଉପ୍ପାଦୋ। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ତେସଂ ଖଣନିରୋଧୋ ୱିନାସୋ ୱଯୋ। ଜରାଯ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ଉପ୍ପାଦାୱତ୍ଥାଯ ଭିନ୍ନାଯ ଭଙ୍ଗାୱତ୍ଥାଯଂ ୱତ୍ଥୁଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଠିତିସଙ୍ଖାତାଯ ଭଙ୍ଗାଭିମୁଖାୱତ୍ଥାଯମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଜରାୱୋହାରୋ। ତସ୍ମା ଏକସ୍ସାପି ଧମ୍ମସ୍ସ ଜରା

ଯୁଜ୍ଜତି, ଯା ଖଣିକଜରାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏକଂସେନ ଚ ଉପ୍ପାଦଭଙ୍ଗାୱତ୍ଥାସୁ ୱତ୍ଥୁନୋ ଅଭେଦୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞଥା ''ଅଞ୍ଞୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞୋ ଭିଜ୍ଜତୀ''ତି ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ । ତୟିମଂ ଖଣିକଜରଂ ସନ୍ଧାୟାହ ''ଅଞ୍ଞଥତ୍ତ''ନ୍ତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ କଥୟିସ୍ସାମ।

ଯସ୍ସ ଲକ୍ଖଣତ୍ତୟସ୍ସ ଭାୱା ଖନ୍ଧେସୁ ଅନିଚ୍ଚସମଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ତୟେ ଅନିଚ୍ଚତାସମଞ୍ଞାତି ''ଅନିଚ୍ଚତାତି ତେସଂୟେୱ ଉପ୍ପାଦୱୟଞ୍ଞଥତ୍ତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିସେସତୋ ଧମ୍ମାନଂ ଖଣିକନିରୋଧେ ଅନିଚ୍ଚତାୱୋହାରୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱୋ ୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦପୁବ୍ବକତ୍ତା ଅଭାୱସ୍ସ ହୁତ୍ୱାଗହଣଂ। ତେନ ପାକଭାୱପୁବ୍ବକତ୍ତଂ ୱିନାସଭାୱସ୍ସ ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱାକାରେନାତି ନିବ୍ବତ୍ତନାକାରେନେୱ। ଖଣଭଙ୍ଗେନାତି ଖଣିକନିରୋଧେନ। ତସ୍ସା ଅନିଚ୍ଚତାୟାତି ଖଣିକଭଙ୍ଗସଙ୍ଖାତାୟ ଅନିଚ୍ଚତାୟ। ତାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାୟ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାୟ। ସମନ୍ନାଗତୋତି ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ।

ଖୟୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିନାସୋ, ୱିରଜ୍ଜନଂ ତେସଂୟେୱ ୱିଲୁଜ୍ଜନଂ ୱିରାଗୋ, ଖୟୋ ଏୱ ୱିରାଗୋ ଖୟୱିରାଗୋ, ଖଣିକନିରୋଧୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତମେତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅଧିଗତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗୋ, ନିବ୍ବାନଂ। ତେନାହ ''ଖୟୱିରାଗୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣଭଙ୍ଗୋ, ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗୋ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ତଦୁଭୟୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୟ, ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ପୱତ୍ତି ୟୋଜେତବ୍ବା। ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ପୱତ୍ତି, ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ, ମଗ୍ଗସ୍ସ ପନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ, ଆରମ୍ମଣତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ''ଏସେୱ ନୟୋ''ତି ଇମିନା ଯସ୍ମା ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ-ପଦେ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ''ଦ୍ୱେ ନିରୋଧା ଖୟନିରୋଧୋ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିରୋଧୋ ଚା''ତି ଏୱମାଦିଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ ଅତିଦିସତି, ତସ୍ମା ୱିରାଗଟ୍ଠାନେ ନିରୋଧପଦଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଖୟୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିନାସୋ''ତିଆଦିନା ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପହାତବ୍ବସ୍ସ ତଦଙ୍ଗୱସେନ ୱା ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱା ପରିଚ୍ଚଜନଂ ପରିଚ୍ଚାଗପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ। ତଥା ସଙ୍ଖତଧାତୁଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଭୂତେ ୱିସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ତନ୍ନିନ୍ନତାୟ ୱା ତଦାରମ୍ମଣତାୟ ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ।

ତଦଙ୍ଗୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ତାୱ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନୱସେନ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୀ ଚ ତଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ଯେ ''ନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଗହଣୱସେନ କିଲେସା, ତମ୍ମୂଲକା ଅଭିସଙ୍ଖାରା, ତଦୁଭୟମୂଲକା ଚ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧା ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ସବ୍ବେପି ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣୱସେନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ତଥା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାଦୟୋ। ତେନାହ ''ୱିପସ୍ସନା ହି ତଦଙ୍ଗୱସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତୀ''ତି।

ସଙ୍ଖତଦୋସଦସ୍ସନେନାତି ସଙ୍ଖତେ ତେଭୂମକେ ସଙ୍ଖାରଗତେ ଅନିଚ୍ଚତାଦିଦୋସଦସ୍ସନେନ। ନିଚ୍ଚାଦିଭାୱେନ ତବ୍ବିପରୀତେ। ତନ୍ନିନ୍ନତାୟାତି ତଦଧିମୁତ୍ତତାୟ। ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଅନୁପୱିସତି ଅନୁପୱିସନ୍ତଂ ୱିୟ ହୋତି। ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ମଗ୍ଗେନ କିଲେସେସୁ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେସୁ ଅୱିପାକଧମ୍ମତାପାଦନେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରା, ତମ୍ମୂଲକା ଚ ଖନ୍ଧା ଅନୁପ୍ପତ୍ତିରହଭାୱେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ସବ୍ବେପି ତେ ମଗ୍ଗୋ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭୟନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ, ମଗ୍ଗଞାଣଞ୍ଚ। ମଗ୍ଗଞାଣମ୍ପି ହି ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣସ୍ସ ଅନୁ ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନତୋ ''ଅନୁପସ୍ସନା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସୋଳସୱତ୍ଥୁୱସେନ ଚାତି ସୋଳସନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ୱସେନାପି ୱୁଚ୍ଚମାନସନ୍ତଭାୱାଦିୱସେନାପୀତି ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ ଚ-ସଦ୍ଦୋ। ''ଆନାପାନସ୍ସତି ଭାୱିତା''ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

୨୩୭।ଅସ୍ସାତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ। କାମୱିତକ୍କାଦିୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦସମତ୍ଥତାୟପି ମହାନିସଂସତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅୟନ୍ତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି। ଉଚ୍ଚାୱଚେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ପୱତ୍ତିୟେୱ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଧାୱନଂ।

ୱିଜ୍ଜା ନାମ ମଗ୍ଗୋ। ୱିମୁତ୍ତି ଫଲଂ। ମୂଲଭାୱୋ ୱିପସ୍ସନାୟ ପାଦକଭାୱୋ। ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି କାୟାନୁପସ୍ସନାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅନୁପସ୍ସନାନଂ ୱସେନ ତସ୍ସା ଭାୱନାୟ ପୱତ୍ତନତୋ। ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାୟ ୱିନା ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାପାରିପୂରିୟା ଅଭାୱତୋ। ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାୟ ତାସଂ ସିଖାପ୍ପତ୍ତିଭାୱତୋ। ଚରିମକାନନ୍ତି ଅନ୍ତିମକାନଂ।

୨୩୮।ନିରୋଧୱସେନାତି ନିରୁଜ୍ଝନୱସେନ। ଭୱଚରିମକାତି ଭୱୱସେନ ଚରିମକା ନିହୀନଭୱପୱତ୍ତିନୋ। ତଥା ଝାନଚରିମକା ୱେଦିତବ୍ବା। ଚୁତିଚରିମକାତି ଚୁତିୟା ଚରିମକା ଚୁତିକ୍ଖଣପୱତ୍ତିନୋ ସବ୍ବପରିୟୋସାନକା। ତସ୍ମାତି ତୀସୁ ଭୱେସୁ ନିହୀନେ କାମଭୱେ ପୱତ୍ତନତୋ। ତେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ପୁରତୋତି ହେଟ୍ଠା। ଯସ୍ମା ୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାୟଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬ ପକିଣ୍ଣକକଥା) ରୂପଧମ୍ମାନଂ ସୋଳସଚିତ୍ତକ୍ଖଣାୟୁକତା ୱିଭାୱିତା, ତସ୍ମା ''ସୋଳସମେନ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋତି ୱା ଚୁତିଚିତ୍ତଂ ଅୱଧିଭାୱେନ ଗହେତ୍ୱା ତତୋ ଓରଂ

ସୋଠଅସମେନ ଚିତ୍ତେନ ସବ୍ବଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଏୱଂ ପନ ଅଟ୍ଠେ ଗଯ୍ହମାନେ ସତ୍ତରସଚିତ୍ତକ୍ଖଣାଯୁକତାୱ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ୱୁତ୍ତା ହୋତି।

ଇମେ କିର ଇମଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ଆନାପାନାରମ୍ମଣସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି। ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଆଯୁଅନ୍ତରଂ ନାମ ଜୀୱିତନ୍ତରଂ ଜୀୱନକ୍ଖଣାୱଧି। ଧମ୍ମତାଯ ଏୱାତି ସଭାୱେନେୱ, ରୁଚିୱସେନେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚନ୍ଦାଲୋକଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାତି ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ପଦୋସୱେଲାଯଂ ସମନ୍ତତୋ ଆସିଞ୍ଚମାନଖୀରଧାରଂ ୱିଯ ଗଗନତଲଂ, ରଜତପଟ୍ଟସଦିସୱାଲିକାସଞ୍ଛନ୍ନଞ୍ଚ ଭୂମିଭାଗଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ରମଣୀଯୋ ୱତାଯଂ କାଲୋ, ଦେସୋ ଚ ମମ ଅଜ୍ଝାସଯସଦିସୋ, କୀୱ ଚିରଂ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖଭାରୋ ୱହିତବ୍ବୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆଯୁସଙ୍ଖାରେ ଉପଧାରେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖୀଣେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲେଖଂ କତ୍ୱାତି ଚଙ୍କମେ ତିରିଯଂ ଲେଖଂ କତ୍ୱା।

ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥାତି ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଭାୱେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପସମାନୁସ୍ସତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୩୯।ଏୱନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ୱିରାଗାଦିଗୁଣାନୁସ୍ସରଣପ୍ପକାରେନ। ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୂପସମସଙ୍ଖାତସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପସମ୍ମତି ଏତ୍ଥାତି ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୂପସମୋତି ସଙ୍ଖାତସ୍ସ।

‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତିଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ ଅସଭାୱୋପି ଞାଣେନ ଧାରୀଯତି ଅୱଧାରୀଯତୀତି ଧମ୍ମୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ତତୋ ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଧମ୍ମାତି ସଭାୱା’’ତି ଆହ । ଭୱନଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନତା ଭାୱୋ, ସହ ଭାୱେନାତି ସଭାୱା, ସଚ୍ଛିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥତୋ ଲବ୍ଭମାନରୂପାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ହି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱସ୍ସ ଧାରଣତୋ ଧମ୍ମାତି, ଯଥାୱୁତ୍ତେନଟ୍ଠେନ ସଭାୱାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସଙ୍ଖମ୍ମାତି ପଚ୍ଚଯସମୋଧାନଲକ୍ଖଣେନ ସଙ୍ଗମେନ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା। ସମାଗମ୍ମାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପଚ୍ଚଯେହୀତି ଅନୁରୂପେହି ପଚ୍ଚଯେହି। କତାତି ନିବ୍ବତ୍ତିତା। ଅକତାତି କେହିଚିପି ପଚ୍ଚଯେହି ନ କତା। ଅସଙ୍ଖତାତି ବହୁୱଚନସ୍ସ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀତି ଅଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାଯତି, ମ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ସୋ ଅସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣୋ ସଭାୱଧମ୍ମୋ ୱିରାଗୋତି ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋ, ୱିରଜ୍ଜତି ଏତ୍ଥ ସଂକିଲେସଧମ୍ମୋତି। ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ପହୀଯମାନା ମାନମଦାଦଯୋ ତଂ ପତ୍ୱା ପହୀଯନ୍ତି ନାମାତି ଆହ ‘‘ତମାଗମ୍ମ…ପେ… ୱିନସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ‘‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୧୨୧; ସଂ। ନି। ୪।୧୦୮) ମଜ୍ଜନାକାରେନ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଏୱ ମାନମଦୋ। ପୁରିସଭାୱଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମଦୋ ପୁରିସମଦୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଜାତିମଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନିମ୍ମଦାତି ୱିଗତମଦଭାୱା। ଇମମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅମଦା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଦା ନିମ୍ମଦୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅମଦଭାୱଂ ୱିନାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମଦନିମ୍ମଦନୋ। ଏସେୱ ନଯୋ ସେସପଦେସୁପି। କାମପିପାସାତି କାମାନଂ ପାତୁକମ୍ୟତା, କାମତଣ୍ହା। କାମଗୁଣା ଏୱ ଆଲିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତାତି କାମଗୁଣାଲଯା। ତେଭୂମକଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ କମ୍ମକିଲେସୱିପାକୱଟ୍ଟଂ। ଏସ ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମୋ। ଅପରାପରଭାୱାଯାତି ଅପରାପରଂ ଯୋନିଆଦିତୋ ଯୋନିଆଦିଭାୱାଯ। ଆବନ୍ଧନଂ ଗଣ୍ଠିକରଣଂ। ସଂସିବ୍ବନଂ ତୁନ୍ନକାରଣଂ। ନିକ୍ଖମନଂ, ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚସ୍ସ ତଣ୍ହାଯ ୱିସଂଯୋଗୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ’’ତି।

ଯେ ଗୁଣେ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ମଦନିମ୍ମଦନାଦିନାମାନି ନିବ୍ବାନେ ନିରୁଳ୍ହାନି, ତେ ମଦନିମ୍ମଦନତାଦିକେ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ନିବ୍ବତ୍ତିତନିବ୍ବାନଗୁଣେ ଏୱ ଗହେତ୍ୱା ଆହ ‘‘ମଦନିମ୍ମଦନତାଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ ୱସେନା’’ତି, ନ ପନ ମଦା ନିମ୍ମଦୀଯନ୍ତି ଏତେନାତି ଏୱମାଦିକେ। ତେ ହି ଅରିଯମଗ୍ଗଗୁଣା । ଭଗୱତା ଉପସମଗୁଣା ୱୁତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କତ୍ଥ ପନ ୱୁତ୍ତାତି? ଅସଙ୍ଖତସଂଯୁତ୍ତାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୩୬୬ ଆଦଯୋ)। ତତ୍ଥ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଅୱିତଥଂ। ନିବ୍ବାନଂ ହି କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଅସନ୍ତଭାୱାଭାୱତୋ ଏକଂସେନେୱ ସନ୍ତତ୍ତା ଅୱିପରୀତଟ୍ଠେନ ସଚ୍ଚଂ। ତେନାହ ‘‘ଏକଂ ହି ସଚ୍ଚଂ, ନ ଦୁତିଯମତ୍ଥୀ’’ତି (ସୁ। ନି। ୮୯୦)। ପାରନ୍ତି ସଂସାରସ୍ସ ପରତୀରଭୂତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି (ଇତିୱୁ। ୬୯), ‘‘ଅପ୍ପକା ତେ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯେ ଜନା ପାରଗାମିନୋ’’ତି (ଧ। ପ। ୮୫) ଚ। ସୁଦୁଦ୍ଦସନ୍ତି ପରମଗମ୍ଭୀରତାଯ, ଅତିସୁଖୁମସନ୍ତସଭାୱତାଯ ଚ ଅନୁପଚିତଞାଣସମ୍ଭାରେହି ଦଟ୍ଠୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ଦୁଦ୍ଦସଂ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଜରା, ଏତସ୍ମିଂ ୱା ଅଧିଗତେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଜରାଭାୱୋତି ଅଜରଂ। ତତୋ ଏୱ ଜରାଦୀହି ଅପଲୋକିଯତାଯ ଥିରଟ୍ଠେନ ଧୁୱଂ। ତଣ୍ହାଦିପପଞ୍ଚାଭାୱତୋ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ମତନ୍ତି ଅମତଂ। ଅସିୱଭାୱକରାନଂ ସଂକିଲେସଧମ୍ମାନଂ ଅଭାୱେନ ସିୱଂ। ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତତ୍ତା ଖେମଂ। ୱିସଙ୍ଖାରଭାୱେନ ଅଚ୍ଛରିଯତାଯ, ଅଭୂତପୁବ୍ବତାଯ ଚ ଅବ୍ଭୁତଂ। ସବ୍ବାସଂ ଇତୀନଂ ଅନତ୍ଥାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନୀତିକଂ। ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତାଯ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ। ସବ୍ବସଂକିଲେସମଲତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଦ୍ଧିଯା ୱିସେସତୋ ସୁଦ୍ଧୀତି ୱିସୁଦ୍ଧି।

ଚତୂହିପି ଓଘେହି ଅନଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣୀଯତାଯ ଦୀପଂ। ସକଲଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ପରିପାଲନଟ୍ଠେନ ତାଣଂ।

‘‘ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିକା ପାଠଇ ସଂଖିତ୍ତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅନନ୍ତଅନାସଵନିପୁଣଅଜଜ୍ଜରଅପଲୋକିତଅନିଦସ୍ସନପଣୀତଅଚ୍ଛରିଯଅନୀତିକଧମ୍ମମୁତ୍ତିଲେଣପରାଯଣଗମ୍ଭୀରାଦିଵଚନେହି ଚ ବୋଧିତା ଇଧ ଅଵୁତ୍ତା ଗୁଣା ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି, ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନ୍ତୋ ଵା ଵଯନ୍ତୋ ଵାତି ଅନନ୍ତୋ, ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମୋ। ଆସଵାନଂ ଅନାରମ୍ମଣତାଯ ଅନାସଵୋ। ନିପୁଣଞାଣଗୋଚରତାଯ ନିପୁଣୋ। ସଙ୍ଖତଧମ୍ମୋ ଵିଯ ଜରାଯ ଅଜଜ୍ଜରିତତାଯ ଅଜଜ୍ଜରୋ। ଵ୍ଯାଧିଆଦୀହି ଅପଲୋକିଯତାଯ ଅପଲୋକିତଂ। ଅଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟତାଯ ଅନିଦସ୍ସନୋ। ଅତିତ୍ତିକରଟ୍ଠେନ ପଣୀତୋ। ଅପଚୁରତାଯ ଅଚ୍ଛରିଯୋ। ଇତୀହି ଅନଭିଭଵନୀଯସଭାଵତ୍ତା, ଅନୀତିକଭାଵହେତୁତୋ ଚ ଅନୀତିକଧମ୍ମୋ। ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖମୁତ୍ତିନିମିତ୍ତତାଯ ମୁତ୍ତି। ସଂସାରଂ ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତେହି ନିଲୀଯନୀଯତୋ ଲେଣଂ। ତେସଂଯେଵ ପରା ଗତୀତି ପରାଯଣୋ। ପକତିଞାଣେନ ଅଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠତାଯ ଅଗାଧଟ୍ଠେନ ଗମ୍ଭୀରୋ। କତପୁଞ୍ଞେହିପି ଦୁକ୍ଖେନ କିଚ୍ଛେନ ଅନୁବୁଜ୍ଝିତବ୍ବତୋ ଦୁରନୁବୋଧୋ। ସଚ୍ଛିକିରିଯଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ନ ତକ୍କଞାଣେନ ଅଵଚରିତବ୍ବୋତି ଅତକ୍କାଵଚରୋ। ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପଣ୍ଡିତେହେଵ ଵେଦିତବ୍ବତୋ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ ପଣ୍ଡିତଵେଦନୀଯୋତି ଏଵମତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଅରିଯସାଵକସ୍ସେଵୈଜ୍ଝତି ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯଵସେନ ନିବ୍ବାନଗୁଣାନଂ ପାକଟଭାଵତୋ। ଅଟ୍ଠାନେ ଚାଯଂ ଏଵ-ସଦ୍ଦୋ ଵୁତ୍ତୋ, ଇଜ୍ଝତି ଏଵାତି ଯୋଜନା। ସୁଖସିଦ୍ଧିଵସେନ ଵା ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଅରିଯସାଵକସ୍ସେଵା’’ତି। ତେନେଵାହ ‘‘ଏଵଂ ସନ୍ତେପୀ’’ତିଆଦି। ଉପସମଗରୁକେନାତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନେନ। ମନସି କାତବ୍ବା ଯଥାଵୁତ୍ତା ଉପସମଗୁଣା। ସୁଖଂ ସୁପତୀତିଆଦୀସୁ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ମେତ୍ତାକଥାଯଂ ଆଵି ଭଵିସ୍ସତି। ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତତ୍ତା।

ଅନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଅଟ୍ଠମପରିଚ୍ଛେଦଵଣ୍ଣନା।

୯। ବ୍ରହ୍ମୱିହାରନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ମେତ୍ତାଭାୱନାକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୪୦।ମେତ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଂ। ଭାୱେତୁକାମେନାତି ଉପ୍ପାଦେତୁକାମେନ ପଞ୍ଚୱେକ୍ଖିତଦ୍ଦୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୁଖନିସିନ୍ନେନାତି ୱିସମଂ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କାଭୁଜନେନ ସୁଖନିସିନ୍ନେନ।

କସ୍ମାତି ପଞ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ କାରଣପୁଚ୍ଛା, ଅଞ୍ଞଂ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆଦୀନୱାନିସଂସପଞ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କିମତ୍ଥିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମେତ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥତୋ ଅଦୋସୋ। ତଥା ହି ଅଦୋସନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ମେତ୍ତି ମେତ୍ତାଯନା ମେତ୍ତାଯିତତ୍ତ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୦୬୨) ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଖନ୍ତୀତି ଚ ଇଧ ଅଧିୱାସନକ୍ଖନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଅଦୋସପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାତି ମେତ୍ତାଯ ସିଜ୍ଝମାନାଯ ତିତିକ୍ଖାଖନ୍ତି ସିଦ୍ଧା ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଖନ୍ତି ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବା’’ତି। ତେନ ଖନ୍ତିଯଂ ଆନିସଂସପଞ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ସତ୍ଥିକାୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ। ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ କୁସଲପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଓକାସାଲାଭେନ। ଆଦୀନୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ପାଣଘାତାଦିୱସେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାଦିଅନତ୍ଥମୂଲଭାୱତୋ।

ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋତି ପରାପକାରସହନାଦିକା ତିତିକ୍ଖଲକ୍ଖଣା ଖନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ତପୋ ଅକତ୍ତବ୍ବାକରଣକତ୍ତବ୍ବକରଣଲକ୍ଖଣାଯ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ମୂଲଭାୱତୋ। ଖନ୍ତିବଲଂ ବଲାନୀକନ୍ତି ପରମଂ ମଙ୍ଗଲଭୂତା ଖନ୍ତି ଏୱ ବଲଂ ଏତସ୍ସାତି ଖନ୍ତିବଲଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ଖନ୍ତିବଲା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ଦୋସାଦିପଟିପକ୍ଖୱିଧମନସମତ୍ଥତାଯ ଅନୀକଭୂତେନ ତେନେୱ ଚ ଖନ୍ତିବଲେନ ବଲାନୀକଂ। ଖନ୍ତ୍ୟା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ଅନତ୍ଥପଟିବାହନୋ, ଅତ୍ଥାୱହୋ ଚ ଖନ୍ତିତୋ ଉତ୍ତରି ଅପସ୍ସଯୋ ନତ୍ଥି।

ୱିୱେଚନତ୍ଥାଯାତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତ୍ଥାଯ। ଖନ୍ତିଯା ସଂଯୋଜନତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଭାୱନଂ ଦୂସେନ୍ତୀତି ଦୋସା, ପୁଗ୍ଗଲାଯେୱ ଦୋସା ପୁଗ୍ଗଲଦୋସା। ଯେସୁ ଭାୱନା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ୱିପଜ୍ଜତେୱ, ତେ ଏୱ ୱୁତ୍ତା। ପଠମନ୍ତି ୱକ୍ଖମାନେନ କୋଟ୍ଠାସତୋ କୋଟ୍ଠାସନ୍ତରୁପସଂହରଣନଯେନ ୱିନା ସବ୍ବପଠମଂ।

ପିଯାଯିତବ୍ବୋ ପିଯୋ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖୋ ଅପ୍ପିଯୋ। ସୋ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦୁୱିଧୋ ଅତ୍ତସ୍ସ ଅକାରକୋ, ଅନତ୍ଥସ୍ସ କାରକୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଅତ୍ତନୋ, ପିଯସ୍ସ ଚ ଅନତ୍ଥସ୍ସ କାରକୋ, ସୋ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ, ପିଯସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅକାରକୋ, ଅପ୍ପିଯସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥସ୍ସ କାରକୋ, ‘‘ଅତ୍ଥଂ ମେ ନାଚରୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୨୩୭), ‘‘ଅପ୍ପିଯସ୍ସ ମେ ଅମନାପସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଚରୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ଆଘାତୱତ୍ଥୁଭୂତୋ, ସୋ ଅପ୍ପିଯୋ, ଅନନୁକୂଲୱୁତ୍ତିକୋ ଅନିଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଲିଙ୍ଗୱିସଭାଗୋତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିନା ଲିଙ୍ଗେନ ୱିସଦିସୋ। ଓଧିସୋତି ଭାଗସୋ। ‘‘ତିସ୍ସ ଦତ୍ତା’’ତିଆଦିନା ଓଧିସକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଛସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଅଭାୱେତବ୍ବତାଯ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପ୍ପିଯଂ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପିଯଂ ହି ପିଯଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତୋ କିଲମତୀତି ଦୋସେନ ଭାୱନାଯ ସପରିସ୍ସଯତମାହ। ଅପ୍ପିଯତା ହି ପିଯଭାୱସ୍ସ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖା, ନ ଚ ତସ୍ସ ପିଯଟ୍ଠାନେ ଠପନେନ ୱିନା ଭାୱନା ସିଜ୍ଝତି। ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକଂ ମଜ୍ଝତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତୋ କିଲମତୀତି ରାଗେନ ଭାୱନାଯ ସପରିସ୍ସଯତମାହ ଅତିପ୍ପିଯସହାଯସ୍ସ ଗେହସ୍ସିତପେମଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକେପୀ’’ତିଆଦି। ମଜ୍ଝତ୍ତଂ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠତାହି ମଜ୍ଝସଭାୱଂ ନେୱ ପିଯଂ ନାପ୍ପିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗରୁଟ୍ଠାନେ ପିଯଟ୍ଠାନେ ଚ ଠପେନ୍ତୋ କିଲମତି ମଜ୍ଝତ୍ତେ ସମ୍ଭାୱନୀଯପିଯାଯିତବ୍ବତାନଂ ଅଭାୱା। ନ ହି ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବେ ଭାୱନୀଯତା, ମନାପତା ୱା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତି, ପିଯଗରୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନେ ଚ ପଠମଂ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା। କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କୋଟ୍ଠାସନ୍ତରଭାୱାନୁପନଯନତୋ।

ତମେୱାତି ୱିସଭାଗଲିଙ୍ଗମେୱ। ଲିଙ୍ଗସଭାଗୋତି ଅୱିସେସେତ୍ୱା ‘‘ପିଯପୁଗ୍ଗଲେ’’ତି ଆହ। ଭିତ୍ତିଯୁଦ୍ଧମକାସୀତି ସୀଲଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପିହିତଦ୍ୱାରେ ଗବ୍ଭେ ସଯନପୀଠେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମେତ୍ତଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ମେତ୍ତାମୁଖେନ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗେନ ଅନ୍ଧୀକତୋ ଭରିଯାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାପି ନିକ୍ଖମିତୁକାମତାଯ ଭିତ୍ତିଂ ପହରି। ତେନାହ ‘‘ମେତ୍ତାଯନାମୁଖେନ ରାଗୋ ୱଞ୍ଚେତୀ’’ତି (ନେତ୍ତି। ଅଟ୍ଠ। ୨୧), ‘‘ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି, ଯଂ ରାଗୋ ସହତେ ନର’’ନ୍ତି ଚ।

ଆଦାନନିକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜୁପ୍ପନ୍ନଭୂତେ ଧରମାନତାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ୱିଯ ଉପଲବ୍ଭମାନେ ଖନ୍ଧପ୍ପବନ୍ଧେ ଇଧ ସତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣଂ, ନ ତିଯଦ୍ଧଗତେତି

ଆହ ‘‘କାଲକତେ ପନା’’ତିଆଦି। କସ୍ମା ପନ କାଲକତେ ମେତ୍ତାଭାୱନା ନ ଇଚ୍ଛତୀତି? ମେତ୍ତାବ୍ୟାପାରସ୍ସ ଅଯୋଗ୍ୟଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ନ ହି ମତପୁଗ୍ଗଲୋ ହିତୂପସଂହାରାରହୋ। ଯତ୍ଥ ସତି ସମ୍ଭୱେ ପଯୋଗତୋ ହିତୂପସଂହାରୋ ଲବ୍ଭେଯ୍ୟ, ତତ୍ଥେୱ ମାନସୋ ହିତୂପସଂହାରୋ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଦୁକ୍ଖାପନଯନମୋଦପ୍ପୱତ୍ତୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି କରୁଣାଭାୱନାଦୀନମ୍ପି କାଲକତେ ଅନିଚ୍ଛନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଗ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପଗୁଣମେତ୍ତାଝାନୋ ଆଚରିଯସ୍ସ କାଲକତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ତଂ ମେତ୍ତାଯ ଫରିତୁକାମୋ ‘‘ଆଚରିଯଂ ଆରବ୍ଭ ମେତ୍ତଂ ଆରଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ପଗୁଣାୱ ମେ ମେତ୍ତାଝାନସମାପତ୍ତୀ’’ତି। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ। ଗୱେସାହୀତି ‘‘ଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସମେତ୍ତଂ ଆରଭସି, ସୋ ଜୀୱତି ନ ଜୀୱତୀ’’ତି ଜାନାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମେତ୍ତାଯନ୍ତୋତି ମେତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ, ମେତ୍ତଂ ଭାୱେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୪୧। ଅତ୍ତନି ଭାୱନା ନାମ ସକ୍ଖିଭାୱତ୍ଥାତି ନାନାୱିଧସୁଖାନୁବନ୍ଧଅନୱଜ୍ଜସୁଖଅବ୍ୟାସେକସୁଖାଦି ଯଂ ଅତ୍ତନି ଉପଲବ୍ଭତି, ତଂ ନିଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ୱତ୍ତମାନତାଯ ଆହ ‘‘ଅହଂ ସୁଖିତୋ ହୋମୀ’’ତି। ସରୀରସୁଖଂ ନାମ ଅନେକନ୍ତିକଂ, ଇଦିସସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୋକାସଂ ଚିତ୍ତଦୁକ୍ଖନ୍ତି ତଦଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋତି ୱା’’ତି। ହୋମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଥା ଅୱେରୋତିଆଦୀସୁ, ୱିସେସତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖାଭାୱେ ସୁଖସଞ୍ଞା। ସା ପନାଯଂ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତା ୱେରୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱେରସଞ୍ଞିତାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଅଭାୱତୋ, ୱିସେସତୋ ବ୍ୟାପାଦୱିରହତୋ ଈଘସଞ୍ଞିତାଯ ଇତିଯା ଅଭାୱତୋ, ଅନୱଜ୍ଜକାଯିକସୁଖସମଙ୍ଗିତାଯ ଚ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଅୱେରୋ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜୋ ଅନୀଘୋ ସୁଖୀ’’ତି। ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରାମୀତି ଏୱଂଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ମମ ଅତ୍ତଭାୱଂ ପୱତ୍ତେମି, ଯାପେମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଯଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ସତି, ଯଦି ଅତ୍ତନିପି ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିଭଙ୍ଗଦେସନାଯ ସମାନଗତିକଂ ସୁତ୍ତପଦଂ ଆହରନ୍ତୋ ‘‘କଥଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି।

ତନ୍ତି ୱିଭଙ୍ଗାଦୀସୁ ୱଚନଂ। ଅପ୍ପନାୱସେନାତି ଅପ୍ପନାୱହଭାୱନାୱସେନ। ଇଦନ୍ତି ‘‘ଅହଂ ସୁଖିତୋ ହୋମୀ’’ତିଆଦିୱଚନଂ। ସକ୍ଖିଭାୱୱସେନାତି ଅହଂ ୱିଯ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସୁଖକାମା, ତସ୍ମା ତେସୁ ମଯା ଅତ୍ତନି ୱିଯ ସୁଖୂପସଂହାରୋ କାତବ୍ବୋତି ଏୱଂ ତତ୍ଥ ଅତ୍ତାନଂ ସକ୍ଖିଭାୱେ ଠପନୱସେନ। ତେନାହ ‘‘ସଚେପି ହୀ’’ତିଆଦି। କସ୍ମା ପନ ଅତ୍ତନି ଭାୱନା ଅପ୍ପନାୱହା ନ ହୋତୀତି? ଅତ୍ତସିନେହୱସେନ ସପରିସ୍ସଯଭାୱତୋ। କୋଟ୍ଠାସନ୍ତରେ ପନ ଭାୱିତଭାୱନସ୍ସ ତତ୍ଥାପି ସୀମସମ୍ଭେଦୋ ହୋତିଯେୱ।

ସବ୍ବା ଦିସାତି ଅନୱସେସା ଦସପି ଦିସା। ଅନୁପରିଗମ୍ମ ଚେତସାତି ଚିତ୍ତେନ ପରିଯେସନୱସେନ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା। ନେୱଜ୍ଝଗା ପିଯତରମତ୍ତନା କ୍ୱଚୀତି ସବ୍ବୁସ୍ସାହେନ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅତିସଯେନ ଅତ୍ତତୋ ପିଯତରଂ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ତଂ କତ୍ଥଚି ଦିସାଯ ନେୱ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ପିଯୋ ପୁଥୁ ଅତ୍ତା ପରେସନ୍ତି ଏୱଂ କସ୍ସଚି ଅତ୍ତତୋ ପିଯତରସ୍ସ ଅନୁପଲବ୍ଭନୱସେନ ପୁଥୁ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତା ପିଯୋ। ତସ୍ମା ତେନ କାରଣେନ, ଅତ୍ତକାମୋ ଅତ୍ତନୋ ହିତସୁଖଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ, ପରଂ ସତ୍ତଂ ଅନ୍ତମସୋ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକମ୍ପି, ନ ହିଂସେ ନ ହନେଯ୍ୟ, ନ ୱିହେଠେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଯଂ ନଯୋତି ସବ୍ବେହି ସତ୍ତେହି, ଅତ୍ତନୋ ଚ ପିଯତରଭାୱଂ ନିଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସୁ କରୁଣାଯନଂ ୱଦତା ଭଗୱତା ସୁଖେସିତାଯ ‘‘ଅତ୍ତାନଂ ସକ୍ଖିଭାୱେ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ନଯଦସ୍ସନଂ କତମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୪୨।ସୁଖପୱତ୍ତନତ୍ଥନ୍ତି ସୁଖେନ ଅକିଚ୍ଛେନ ମେତ୍ତାଯ ପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ। ଯ୍ୱାସ୍ସାତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସ୍ସ ଯୋଗିନୋ। ପିଯୋତି ଇଟ୍ଠୋ। ମନାପୋତି ମନୱଡ୍ଢନକୋ। ଗରୂତି ଗୁଣୱିସେସୱସେନ ଗରୁକାତବ୍ବୋ। ଭାୱନୀଯୋତି ସମ୍ଭାୱେତବ୍ବୋ। ଆଚରିଯମତ୍ତୋତି ସୀଲାଦିନା ଆଚରିଯପ୍ପମାଣୋ। ପିଯୱଚନାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅତ୍ଥଚରିଯାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସୀଲସୁତାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଧାଦିକେ, ଧୁତଧମ୍ମଜାଗରିଯାନୁଯୋଗାଦିକେ ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

କାମନ୍ତି ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାରିତାସୁଖସିଦ୍ଧିଦୀପନୋଯଂ ନିପାତୋ। ତେନେତଂ ଦୀପେତି – ତାଦିସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭାୱନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ଯୋଗୀ ଯୁତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାରୀ, ସୁଖେନ ଚସ୍ସ ତତ୍ଥ ଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି, ତେନ ପନ ଯୋଗିନା ତାୱତା ସନ୍ତୋସୋ ନ କାତବ୍ବୋତି। ତେନାହ ‘‘ଅପ୍ପନା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦି। ସୀମାସମ୍ଭେଦନ୍ତି ମରିଯାଦାପନଯନଂ, ଅତ୍ତା ପିଯୋ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱେରୀତି ୱିଭାଗାକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦନନ୍ତରନ୍ତି ତତୋ ପିଯମନାପଗରୁଭାୱନୀଯତୋ, ତତ୍ଥ ୱା ମେତ୍ତାଧିଗମତୋ ଅନନ୍ତରଂ। ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକେ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଗରୁଟ୍ଠାନୀଯେ ପଟିଲଦ୍ଧଂ ମେତ୍ତାମନସିକାରଂ ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକେ ଉପସଂହରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଖୂପସଂହାରକତସ୍ସ ତଂ ହୋତି ପଗେୱ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା। ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକତୋ ଅନନ୍ତରଂ ମଜ୍ଝତ୍ତେ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା ମଜ୍ଝତ୍ତଂ ପିଯଗରୁଟ୍ଠାନେ ଠପେତୁଂ ସୁକରଭାୱତୋ। ‘‘ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକତୋ’’ତି ଚ ଇଦଂ ପୁରିମାୱତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ପଗୁଣମନସିକାରାଧିଗମତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହିସ୍ସ ସୋପି ପିଯଟ୍ଠାନେ ଏୱ ତିଟ୍ଠତି। ମଜ୍ଝତ୍ତତୋ ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲେତି

ମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲେ ମେତ୍ତାୟନ୍ତେନ ତତ୍ଥ ପଗୁଣମନସିକାରାଧିଗମେନ ପିୟଭାୱଂ ଉପସଂହରିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲଂ ଭାୱନାୟ ମଜ୍ଝତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତତୋ ପିୟଭାୱୂପସଂହାରେନ ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲେ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା। ‘‘ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲେ’’ତି ଚ ଇଦଂ ପୁରିମାୱତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଏକେକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ମୁଦୁଂ କମ୍ମନିୟଂ ଚିତ୍ତଂ କତ୍ୱାତି ପିୟଗରୁଟ୍ଠାନୀୟୋ, ଅତିପ୍ପିୟୋ, ମଜ୍ଝତ୍ତୋ, ୱେରୀତି ଚତୂସୁ ପୁଗ୍ଗଲକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପଠମଂ ତାୱ ପିୟଗରୁଟ୍ଠାନୀୟେ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ତଥାପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ କୋଟ୍ଠାସନ୍ତରୂପସଂହାରକ୍ଖମଂ ମୁଦୁଂ କମ୍ମନିୟଂ କତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଅତିପ୍ପିୟସହାୟେ ଅତିପ୍ପିୟଭାୱଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ପିୟଭାୱମତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତେନ ଭାୱନା ଉପସଂହରିତବ୍ବା, ତମ୍ପି ୱସୀଭାୱାପାଦନେନ ମୁଦୁଂ କମ୍ମନିୟଂ କତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ମଜ୍ଝତ୍ତେ ଉଦାସିନଭାୱଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ପିୟଭାୱଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଭାୱନା ଉପସଂହରିତବ୍ବା, ପୁନ ତମ୍ପି ୱସୀଭାୱାପାଦନେନ ମୁଦୁଂ କମ୍ମନିୟଂ କତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ୱେରିମ୍ହି ୱେରୀସଞ୍ଞଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱୂପଟ୍ଠପନମୁଖେନ ପିୟଭାୱଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତେନ ଭାୱନା ଉପସଂହରିତବ୍ବା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଦନନ୍ତରେ ତଦନନ୍ତରେ ଉପସଂହରିତବ୍ବ’’ନ୍ତି, ଝାନଚିତ୍ତଂ ଉପନେତବ୍ବଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥି କମ୍ମବଲେନ ୱା ଏତରହି ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱା ସବ୍ବସୋ ଅନତ୍ଥକରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ମହାପୁରିସଜାତିକତ୍ତାତି ମହାପୁରିସସଭାୱତ୍ତା ଚିରକାଲପରିଚୟସମିଦ୍ଧଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦୟାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନତାୟ ଉଢଆରଜ୍ଝାସୟତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତାଦିସୋ ହି ସବ୍ବସହୋ ପରାପରାଧଂ ତିଣାୟପି ନ ମଞ୍ଞତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତେପି ପରେ ୱେରୀସଞ୍ଞାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ତେନାତି ତେନ ୟୋଗିନା। ଅତ୍ଥି ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୨୪୩। ପୁରିମପୁଗ୍ଗଲେସୂତି ପିୟାଦୀସୁ ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତେସୁ ପୁରିମେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ। ମେତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ପଟିଘଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦିତଂ ମେତ୍ତାଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା। ମେତ୍ତାୟନ୍ତେନ ପଟିଘଂ ପଟିୱିନୋଦେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେଚି ପନ ‘‘ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ସିୟା ‘‘ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପୁବ୍ବେ ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅସତିୟା ଅମନସିକାରେନ ପଟିଘଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ସାଧାରଣତୋ ତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନଂ, ସମାପଜ୍ଜନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ପନ ତଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସପି ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସପି ୟଥା ପଟିଘଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ମେତ୍ତାୟନ୍ତେନ ପଟିଘଂ ୱିନୋଦେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ମେତ୍ତାୟନମେୱ ହି ଇଧ ପଟିଘୱିନୋଦନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ନ ନିବ୍ବାତୀତି ନ ୱୂପସମ୍ମତି।

ଅନୁସାରତୋତି ଅନୁଗମନତୋ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଘଟିତବ୍ବନ୍ତି ୱାୟମିତବ୍ବଂ।

ତଞ୍ଚ ଖୋ ଘଟନଂ ୱାୟମନଂ। ଇମିନା ଇଦାନି ୱକ୍ଖମାନେନ ଆକାରେନ।

ଉଭତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଦଣ୍ଡୋ ଏତସ୍ସାତି ଉଭତୋଦଣ୍ଡକଂ, ତେନ। ଓଚରକା ଲାମକାଚାରା ପାପପୁରିସା। ତତ୍ରାପୀତି ତେସୁପି ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଓକ୍କନ୍ତେସୁପି। ତେନାତି ମନୋପଦୋସେନ। ନ ସାସନକରୋ। ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ ହି ସାସନଂ। ତସ୍ସେୱାତି ତତୋପି। ନିସ୍ସକ୍କେ ହି ଇଦଂ ସାମିୱଚନଂ, ସମୁଚ୍ଚୟେ ଚ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ, ପଠମଂ କୁଦ୍ଧପୁରିସତୋପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାତି କୁଜ୍ଝନେନ। ପାପିୟୋତି ପାପତରୋ। ସାରମ୍ଭାଦିକସ୍ସ କିଲେସାନୁବନ୍ଧସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ କୋଧସ୍ସ ସାୱଜ୍ଜତଂ ଞତ୍ୱାପି କୁଜ୍ଝନତୋ ସଚେ କୋଧେ ଅନୱଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ କୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପଟିକୁଜ୍ଝେୟ୍ୟାତି କେଚି। ଉଭିନ୍ନନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚା’’ତି। ଅଥ ୱା ଉଭିନ୍ନନ୍ତି ଉଭୟେସଂ ଲୋକାନଂ, ଇଧଲୋକପରଲୋକାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସପତ୍ତକନ୍ତାତି ପଟିସତ୍ତୂହି ଇଚ୍ଛିତା। ସପତ୍ତକରଣାତି ତେହି କାତବ୍ବା। କୋଧନନ୍ତି କୁଜ୍ଝନସୀଲଂ। କୋଧନାୟନ୍ତି କୋଧନୋ ଅୟଂ, ଅୟନ୍ତି ଚ ନିପାତମତ୍ତଂ। କୋଧପରେତୋତି କୋଧେନ ଅନୁଗତୋ, ପରାଭିଭୂତୋ ୱା। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋୱ ହୋତୀତି ପକତିୟା ୱଣ୍ଣୱାପି ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତୋପି ମୁଖୱିକାରାଦିୱସେନ ୱିରୂପୋ ଏୱ ହୋତି ଏତରହି, ଆୟତିଂ ଚାତି। କୋଧାଭିଭୱସ୍ସ ଏକନ୍ତିକମିଦଂ ଫଲନ୍ତି ଦୀପେତୁଂ ‘‘ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ୱା’’ତି ଅୱଧାରଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ ‘‘କୋଧାଭିଭୂତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ପଚୁରତ୍ଥୋତି ନ ପହୂତଧନୋ। ନ ଭୋଗୱାତି ଉପଭୋଗପରିଭୋଗୱତ୍ଥୁରହିତୋ। ନ ୟସୱାତି ନ କିତ୍ତିମା।

ଛୱାଲାତନ୍ତି ଛୱଦହନାଲାତଂ, ଚିତକାୟଂ ସନ୍ତଜ୍ଜନୁମ୍ମୁକ୍କନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଉଭତୋପଦିତ୍ତନ୍ତି ଉଭୋସୁ କୋଟୀସୁ ଦଡ୍ଢଂ। ମଜ୍ଝେ ଗୂଥଗତନ୍ତି ୱେମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ସୁନଖସ୍ସ ୱା ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ୱା ଉହଦେନ ଗୂଥେନ ମକ୍ଖିତଂ। କଟ୍ଠତ୍ଥନ୍ତି ଦାରୁକିଚ୍ଚଂ। ନେୱ ଫରତି ନ ସାଧେତି। ତଥୂପମାହନ୍ତି ତଥୂପମଂ ତାଦିସଂ ଅହଂ। ଇମନ୍ତି ‘‘ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୂ’’ତିଆଦିନା (ଇତିୱୁ। ୯୨) ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ସତ୍ଥା ୱଦତି, ତସ୍ମା କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗତାଦିନା ସୀଲରହିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇଧ ପନ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପତାୱସେନ ୟୋଜେତବ୍ବଂ।

ସୋ ଦାନି ଵୁତ୍ତିଆଦି ଯଥାଵୁତ୍ତେହି ସୁତ୍ତପଦେହି ଅତ୍ତନୋ ଓଦନାକାରଦସ୍ସନଂ।

୨୪୪।ଯୋ ଯୋ ଧମ୍ମୋତି କାଯସମାଚାରାଦୀସୁ ଯୋ ଯୋ ସୁଚରିତଧମ୍ମୋ। ଵୂପସନ୍ତୋତି ସଂଯତୋ। ପରିସୁଦ୍ଧୋତି କିଲେସମଲଵିଗମେନ ଵିସୁଦ୍ଧୋ। କିଲେସଦାହାଭାଵେନ ଵା ଉପସନ୍ତୋ, ଅନଵଜ୍ଜଭାଵେନ ପରିସୁଦ୍ଧୋ, କାଯସମାଚାରସ୍ସେଵ ଉପସମୋ ଚିରକାଲଂ ସଂଯତକାଯକମ୍ମତାଯ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଏଵଂ ସେସେସୁପି।

ତେତି ଵଚୀମନୋସମାଚାରେ।

ସୋତି ଉପସନ୍ତଵଚୀସମାଚାରୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ପଟିସନ୍ଥାରକୁସଲୋତି ଯଥା ପରେହି ଛିଦ୍ଦଂ ନ ହୋତି, ଏଵଂ ପଟିସନ୍ଥରଣେ କୁସଲୋ। ସଖିଲୋତି ଅଧିଵାସନଖନ୍ତିସଙ୍ଖାତେନ ସଖିଲଭାଵେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୁଖସମ୍ଭାସୋତି ପିଯକଥୋ। ସମ୍ମୋଦକୋତି ସମ୍ମୋଦନୀଯକଥାଯ ସମ୍ମୋଦନସୀଲୋ। ଉତ୍ତାନମୁଖୋତି ଵିକୁଣିତମୁଖୋ ଅହୁତ୍ୱା ପୀତିସୋମନସ୍ସଵସେନ ଵିକସିତମୁଖୋ। ପୁବ୍ବଭାସୀତି ଯେନ କେନଚି ସମାଗତୋ ପଟିସନ୍ଥାରଵସେନ ପଠମଂଯେଵ ଆଭାସନସୀଲୋ। ମଧୁରେନ ସରେନ ଧମ୍ମଂ ଓସାରେତି ସରଭଞ୍ଞଵସେନ। ସରଭାଣଂ ପନ କରୋନ୍ତୋ ପରିମଣ୍ଡଲେହି ପରିପୁଣ୍ଣେହି ପଦେହି ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଚ ଅଵ୍ହାକୁଲେହି ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତି।

ସବ୍ବଜନସ୍ସ ପାକଟୋ ସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଯୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ଓକପ୍ପେତ୍ୱାତି ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା। ଓକପ୍ପନଲକ୍ଖଣା ହି ସଦ୍ଧା। ଓହିତସୋତୋତି ଅଵହିତସୋତୋ, ସୁସ୍ସୁସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠିଂକତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ କତ୍ୱା, ଅତ୍ଥିକୋ ଵା ହୁତ୍ୱା।

‘‘ଏକୋପି ନ ଵୂପସନ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ପାଠୋ, ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରଯତୋ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୋ ବହୁକାଲଂ ତତ୍ଥେଵ ସଂସରତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଟ୍ଠମହାନିରଯସୋଳସଉସ୍ସଦନିରଯପରିପୂରକୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଜୀଵାଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ମହାନିରଯା। ଅଵୀଚିମହାନିରଯସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା କୁକ୍କୁଳଆଦଯୋ ସୋଳସ ଉସ୍ସଦନିରଯା। କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତଙ୍ଗ ମହାଦୁକ୍ଖଭାଗିଭାଵତୋ। ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅଵିହେସାଭୂତା ଦୁକ୍ଖାପନଯନକାମତା ଉପତିଟ୍ଠତି, ତତ୍ଥ ପଟିଘୋ ଅନୋକାସୋଵାତି ଆହ ‘‘କାରୁଞ୍ଞମ୍ପି ପଟିଚ୍ଚ ଆଘାତୋ ଵୂପସମ୍ମତୀ’’ତି।

ଇମସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥସ୍ସାତି ‘‘ଯୋ ଯୋ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ।

୨୪୫। ଯଂ ଵେରୀ ଦୁକ୍ଖାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ସୋ ତସ୍ସ ଵସେନ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଵିସଯେ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଯୋ। କିନ୍ତି କିଂ କାରଣଂ। ତସ୍ସାତି ଵେରିନୋ। ଅଵିସଯେତି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅଗୋଚରେ। ସଚିତ୍ତେତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ। ମହାନତ୍ଥକରନ୍ତି ଇଧଲୋକତ୍ଥପରଲୋକତ୍ଥପରମତ୍ଥାନଂ ଵିରାଧନଵସେନ ମହତୋ ଵିପୁଲସ୍ସ, ନାନାଵିଧସ୍ସ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦସ୍ସ ଅନତ୍ଥସ୍ସ କାରଣଂ। ମୂଲନିକନ୍ତନନ୍ତି ସୀଲସ୍ସ ମୂଲାନି ନାମ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯା, ତେସଂ ଛିନ୍ଦନଂ। କୋଧୋ ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋଵ ପାଣାତିପାତାଦିଵସେନ ହିରୋତ୍ତପ୍ପାଦୀନି ଉଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ଜଳୋତି ଅନ୍ଧବାଲୋ।

ଅନରିଯଂକମ୍ମନ୍ତି ଵେରିନା କତମହାପରାଧମାହ। ଯୋ ସଯନ୍ତି ଯୋ ତ୍ୱଂ ସଯମ୍ପି। ଦୋସେତୁକାମୋତି କୋଧଂ ଉପ୍ପାଦେତୁକାମୋ। ଯଦି କରି ଯଦି ଅକାସି। ଦୋସୁପ୍ପାଦେନାତି ଦୋସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନେନ। ଦୁକ୍ଖଂ ତସ୍ସ ଚ ନାମାତି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ନାମ ତସ୍ସ ଅପରାଧକସ୍ସ। ନାମାତି ଅସମ୍ଭାଵନେ ନିପାତୋ, ତେନ ତସ୍ସ କାରଣଂ ଅନେକନ୍ତିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘କାହସି ଵା ନ ଵା’’ତି, କରିସ୍ସସି ନ ଵା କରିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅହିତଂ ମଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅହିତାଵହଂ ଦୁଗ୍ଗତିମଗ୍ଗଂ।

ଅଟ୍ଟାନେତି ଦୋସୋ ତଵ ଅପ୍ପିଯସ୍ସ କାରାପକୋ, ସତ୍ତୁ ପନ ତସ୍ସ ଵସଵତ୍ତିତାଯ ଦାସସଦିସୋତି ଅଟ୍ଟାନଂ ପଚ୍ଚାପକିରିଯାଯ। ତସ୍ମା ତମେଵ ଦୋସଂ ଛିନ୍ଦସ୍ସୁ ଉଚ୍ଛିନ୍ଦ। ଖଣିକତ୍ତାତି ଉଦଯଵଯପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଵତ୍ତିକାଲସଙ୍ଖାତୋ ଖଣୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଖଣିକା, ତବ୍ଭାଵତୋ ଖଣପଭଙ୍ଗୁଭାଵତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ସ ଦାନୀଧ କୁଜ୍ଝସୀତି ଅପରାଧକସ୍ସ ସନ୍ତାନେ ଯେହି ଖନ୍ଧେହି ତେ ଅପରାଧୋ କତୋ, ତେ ତଂଖଣଂଯେଵ ସବ୍ବସୋ ନିରୁଦ୍ଧା। ଇଦାନି ପନ ଅଞ୍ଞେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି କସ୍ସ ତ୍ୱଂ ଇଧ କୁଜ୍ଝସି। ନ ହି ଯୁତ୍ତଂ ଅନପରାଧେସୁ କୁଜ୍ଝନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଂ ଵିନା କସ୍ସ ସୋ କରେତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ କରୋତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖକିରିଯାଯ ଵିସଯଭୂତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଵିନା କସ୍ସ ନାମ ସୋ ଦୁକ୍ଖକାରକୋ ଦୁକ୍ଖଂ କରେ କରେଯ୍ୟ। ସଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖହେତୁ ତ୍ୱମିତୀତି ଏଵଂ ସଯମ୍ପି ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ହେତୁ, ଏଵଂ ସମାନେ ତସ୍ସ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ହେତୁଭାଵେ କିଂ କାରଣା ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝସି ନ ତୁଯ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୪୬। ପରଲୋକେପି ଅନୁଗାମିଭାୱତୋ କମ୍ମଂଯେୱ ସକଂ ସନ୍ତକଂ ଏତେସନ୍ତି କମ୍ମସ୍ସକା, ତେସଂ ଭାୱୋ କମ୍ମସ୍ସକତା। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନାମ ନିସେଧନତ୍ଥା, ନିସେଧନଞ୍ଚ ଭାୱିନୋ କମ୍ମସ୍ସାତି ଆହ ''ଯଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି। ପଟିଘୱସେନ ପନ ପୱତ୍ତକମ୍ମଂ ପାକଟଭାୱତୋ ଆସନ୍ନଂ, ପଚ୍ଚକ୍ଖଞ୍ଚାତି ଆହ ''ଇଦଞ୍ଚା''ତି। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ବ୍ଯତିରେକେ, ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଫଲନିସ୍ସନ୍ଦେନ ''ନେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧି''ନ୍ତିଆଦିନା ବ୍ଯତିରେକତୋ ୱୁଚ୍ଚମାନମେୱତ୍ଥଂ ଜୋତେତି। ନେୱ ସମତ୍ଥନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନିରଯେ ନିଯୁତ୍ତଂ, ଜାତନ୍ତି ୱା ନେରଯିକଂ। ଅତ୍ତାନଂଯେୱ ଓକିରତି ଦୋସରଜେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୪୭।ସଦ୍ଧୁପୁଦ୍ଧଚରିଯଗୁଣା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧୁ ଗାରୱେନାପି ପଟିଘଂ ୱୁପସମେଯ୍ଯାତି।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ସମାନୋ ନନୁ ତେ ସତ୍ଥା ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପଦୂସେସି, ପଗେୱ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଦେୱିଯା ପଦୁଟ୍ଠେନାତି ଦେୱିଯା ସଦ୍ଧିଂ ପଦୁଟ୍ଠିନା ମିଚ୍ଛାଚାରୱସେନ ଅପରଦ୍ଧେନ। ଯତ୍ଥ ସୁସାନେ ଛୱସରୀରଂ ଛଡ୍ଡୀଯତି, ତଂ ଆମକସୁସାନଂ। ନିଖଞ୍ଞମାନୋତି ନିଖଣିଯମାନୋ। ପୁରିସକାରଂ କତ୍ୱାତି ଆୱାଟତୋ ନିକ୍ଖମନତ୍ଥାଯ ବାହୁବଲେନ ପୁରିସକାରଂ କତ୍ୱା। ଯକ୍ଖାନୁଭାୱେନାତି ଅଙ୍ଗୱିନିଚ୍ଛଯେନ ଆରାଧିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଯକ୍ଖସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ। ସିରିଗବ୍ଭନ୍ତି ୱାସାଗାରେ।

ଆସୀସେଥେୱାତି ଯଥାଧିପ୍ପେତେ ଅତ୍ଥେ ଞାଯତୋ ଅନୱଜ୍ଜତୋ ଆସଂ କରେଯ୍ଯ। ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯାତି ''ଏୱଂ କିଚ୍ଛାପନ୍ନସ୍ସ ମେ କୁତୋ ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ''ତି ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଆପଦାସୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଥାମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି (ଉଦା। ୫୩)। ଯଥା ଇଚ୍ଛିନ୍ତି ଯେନ ପକାରେନ କସ୍ସଚି ପୀଳଂ ଅକତ୍ୱା ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠିତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଇଚ୍ଛିଂ, ତଥା ଅହଂ ଅହୁନ୍ତି ପସ୍ସାମି। ୱୋତି ହି ନିପାତମତ୍ତଂ।

କାସିରଞ୍ଞୋତି କଲାବୁନା କାସିରାଜେନ। ସକଣ୍ଟକାହୀତି ଅଯକଣ୍ଟକେହି ସକଣ୍ଟକାହି।

ମହଲ୍ଲକୋତି ୱୁଦ୍ଧୋ ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି।

ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗଣ୍ହନକାଲୋତି ୱିସେୱନଂ କାତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମଦେୱ ଦମନକାଲୋ।

ପୁଥୁସଲ୍ଲେନାତି ୱିପୁଲେନ ସଲ୍ଲେନ। ନାଗୋତି ହତ୍ଥିନାଗୋ। ୱଧୀତି ୱିଜ୍ଝି, ମାରେସୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଇମଂ ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଯି ଏୱଂ କରଣଂ ନାମ ନ ତୱ ୱସେନ ହୋତି, ତସ୍ମା କସ୍ସ ୱା ରଞ୍ଞୋ, ରାଜମତ୍ତସ୍ସ ୱା ଅଯଂ ପଯୋଗୋ ଉଯ୍ୟୋଜନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମୀତି ନୀଲପୀତଲୋହିତାଦିୱସେନ ଛବ୍ବଣ୍ଣମଯୂଖା। ଛବ୍ବଣ୍ଣକିରଣୱନ୍ତଦନ୍ତତାଯ ହି ତେ ହତ୍ଥୀ ''ଛଦ୍ଦନ୍ତା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଛଦନ୍ତୱନ୍ତତାଯ।

ଛାତୋତି ଜିଘଚ୍ଛିତୋ। ଖାଦେଯ୍ଯାତି ଖାଦେଯ୍ଯଂ, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଆହିତୋତି ସୁହିତୋ। ସମ୍ବଲନ୍ତି ମଗ୍ଗାହାରଂ। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ଉପଚାରେନ ପଥସ୍ସ ହିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ''ପାଥେଯ୍ଯ''ନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ''ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ ୱତାଯଂ ଅନ୍ଧବାଲୋ''ତି କାରୁଞ୍ଞେନ ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣେହି ନେତ୍ତେହି ତଂ ପୁରିସଂ ଉଦିକ୍ଖମାନୋ।

ମା ଅଯ୍ୟୋସି ମେ ଭଦନ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ମାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ମାତି ୱା ପଟିକ୍ଖେପୋ, ତେନ ଉପରି ତେନ କାତବ୍ବଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପଟିସେଧେତି। ଅଯ୍ୟୋ ମେତି ଅଯ୍ୟିରକୋ ତ୍ୱଂ ମମ ଅତିଥିଭାୱତୋ। ଭଦନ୍ତେତି ପିଯସମୁଦାଚାରୋ। ତ୍ୱଂ ନାମେତାଦିସଂ କରୀତି ତ୍ୱମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଅକାସି ନାମ।

ତିରଚ୍ଛାନଭୂତୋପି ପନ ମହାକପି ହୁତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ସମ୍ପାପେସୀତି ଯୋଜନା।

ପେଠଆଯ ପକ୍ଖିପନ୍ତେପୀତି ଖୁଦ୍ଦକାଯ ପେଠଆଯ ପାଦେହି କୋଟେତ୍ୱା ପକ୍ଖିପନ୍ତେପି। ମଦ୍ଦନ୍ତେପୀତି ଦୁଦ୍ଧଲଭାୱକରଣତ୍ଥଂ ନାନପ୍ପକାରେହି ମଦ୍ଦନ୍ତେପି। ଅଲମ୍ପାନେତି ଏୱଂନାମକେ ଅହିତୁଣ୍ଡିକେ।

ପୀତଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପେ, ତେନ ଓଦାତମଞ୍ଜିଟ୍ଠାଦିଂ ଅୱୁତ୍ତଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଚିତ୍ତାନୁୱତ୍ତନ୍ତୋତି ଚିତ୍ତଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତୋ। ହୋମି ଚିନ୍ତିତସନ୍ନିଭୋ ଏୱମଯଂ ବହୁଲାଭଂ ଲଭତୂତି। ଆନୁଭାୱେନ ପନ ଥଲଂ କରେଯ୍ଯ ଉଦକଂ...ପେ... ଛାରିକଂ କରେ। ଏୱଂ ପନ ଯଦି ଚିତ୍ତୱସୀ ହେସ୍ସଂ...ପେ... ଉତ୍ତମତ୍ଥୋ ନ ସିଜ୍ଝତୀତି ତଦା ଅତ୍ତନା ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠଂ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତି ଭଗୱା। ତତ୍ଥ ଉତ୍ତମତ୍ଥୋତି ବୁଦ୍ଧଭାୱମାହ। ଭୋଜପୁତ୍ତେହୀତି ଲୁଦ୍ଦପୁତ୍ତେହି।

ଅଠଆରାତି ଯେନ ସଯଂ ତଦା ଲୁଦ୍ଦହତ୍ଥତୋ ମୋଚିତୋ, ତଂ ସତ୍ଥୱାହଂ ନାମେନ ଆଲପତି। ଅତିକସ୍ସାତି ନାସାଯ ଆୱୁତରଜ୍ଜୁଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା। ସମ୍ପରିଗୟ୍ହାତି କାଠଅୱେତ୍ତଲତାଦୀହି ସବ୍ବସୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ଅଚ୍ଛରିଯାନି ଦୁସ୍ସହାନଂ ସହନୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅତିୱିଯ ଅଯୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ପଟିଘଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦନେନ କେନଚି ଅପ୍ପଟିସମଖନ୍ତିଗୁଣସ୍ସ ସତ୍ଥୁସାସନାୱୋକ୍କମନପ୍ପସଙ୍ଗତୋ।

୨୪୮। ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ’’ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୨।୧୨୪; ୩।୯୯, ୧୦୦; ୩।୫।୫୨୦; କଥା। ୭୫) ଆଗତାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଅନମତଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ, ତଦତ୍ଥୋ ୱା ଏତେସନ୍ତି ଅନମତଗ୍ଗିଯାନି।

ଅଜେହି ଗମନମଗ୍ଗୋ ଅଜପଥୋ। ସଙ୍କୁ ଲଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ତେ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଗମନମଗ୍ଗୋ ସଙ୍କୁପଥୋ। ସଙ୍କୂତି ଅଙ୍କୁସାକାରେନ କତଦୀଘଦଣ୍ଡୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପପାତମଗ୍ଗଦୁଗ୍ଗମଗ୍ଗାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଉଭତୋବ୍ୟୂଳ୍ହେତି ସମ୍ପହାରତ୍ଥଂ ଦ୍ୱୀହିପି ପକ୍ଖେହି ଗାଳ୍ହସନ୍ନାହେ। ଅଞ୍ଜନାନି ଚ ଦୁକ୍କରାନି କରିତ୍ୱା ଧନାସାଯ ପବ୍ବତୱିଦୁଗ୍ଗନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗାଦିପକ୍ଖନ୍ଦନୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମଂ ପୋସେସି, ଉପକାରଂ ଅକାସି, ତତ୍ର ନପ୍ପତିରୂପଂ ମନଂ ପଦୂସେତୁନ୍ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦନଞ୍ଚ ଏତରହି ଦିସ୍ସମାନେନ ପୁତ୍ତାଦୀନଂ ପୋସନାଦିନା ଅତୀତସ୍ସ ଅନୁମାନତୋ ଗହଣୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୪୯।ମେତ୍ତାଯାତି ମେତ୍ତାସଙ୍ଖାତାଯ, ମେତ୍ତାସହିତାଯ ୱା। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଚିତ୍ତସମାଧାନେ। ଆସେୱିତାଯାତି ଆଦରେନ ସେୱିତାଯ। ଭାୱିତାଯାତି ୱଡ୍ଢିତାଯ। ବହୁଲୀକତାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କତାଯ। ଯାନୀକତାଯାତି ଯୁତ୍ତଯାନଂ ୱିଯ କତାଯ। ୱତ୍ଥୁକତାଯାତି ଅଧିଟ୍ଠାନୱତ୍ଥୁଂ ୱିଯ କତାଯ। ଅନୁଟ୍ଠିତାଯାତି ଅଧିଟ୍ଠିତାଯ। ପରିଚିତାଯାତି ପରିଚିଣ୍ଣାଯ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱାଯ। ସୁସମାରଦ୍ଧାଯାତି ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ପାଦିତାଯ। ପାଟିକଙ୍ଖାତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ଅୱସ୍ସଂଭାୱିନୋ। ସେସଂ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି।

୨୫୦।ଧାତୁୱିନିବ୍ଭୋଗୋତି ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପାଦିନା ଧାତୂନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜନଂ। ଅପରାଧୋ ନାମ ଅପରଜ୍ଝନ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପଧମ୍ମମୁଖେନ ଗୟ୍ହତୀତି କତ୍ୱା ଆହ ‘‘କିଂ କେସାନଂ କୁଜ୍ଝସୀ’’ତିଆଦି, କେସାଦିୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରଜ୍ଝନକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଇଦାନି ନିଦ୍ଧରିତପରମତ୍ଥଧମ୍ମୱସେନେୱ ୱିନିବ୍ଭୋଗୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ୱା ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପାଦାଯ, ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଉପାଦାଯାତି ପଚ୍ଚେକଂ ଉପାଦାଯ-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। କୋଧସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତୀତି ଯଥା ଆରଗ୍ଗେ ସାସପସ୍ସ, ଆକାସେ ଚ ଚିତ୍ତକମ୍ମସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ଏୱମସ୍ସ ‘‘ୱେରୀ’’ତି ପରିକପ୍ପିତେ ପୁଗ୍ଗଲେ କୋଧସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତି, କେସାଦୀନଂ ଅକୁଜ୍ଝିତବ୍ବତୋ, ତବ୍ବିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭାୱତୋ।

୨୫୧।ସଂୱିଭାଗୋତି ଆମିସସଂୱିଭାଗୋ। ପରସ୍ସାତି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକସ୍ସ। ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ। ତସ୍ସେୱଂ କରୋତୋତି ଏୱଂ ସଂୱିଭାଗଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦାଯକସ୍ସ। ଇତରସ୍ସାତି ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ। ‘‘ମମ ମାତରାଉପାସିକାଯଦିନ୍ନୋ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଧମ୍ମିଯଲାଭୋ’’ତି ଏତସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ। ତେନ ପନ ତସ୍ସ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତି।

ସବ୍ବତ୍ଥସାଧକନ୍ତି ‘‘ଅତ୍ତତ୍ଥୋ ପରତ୍ଥୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକୋ ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାଯିକୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି (ମହାନି। ୬୯; ଚୂଳନି। ମୋଘରାଜମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୮୫; ପଟି। ମ। ୩।୫) ଏୱମାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ ଅତ୍ଥାନଂ, ହିତାନଂ, ପଯୋଜନାନଞ୍ଚ ନିପ୍ଫାଦକଂ। ଉନ୍ନମନ୍ତି ଦାଯକା। ନମନ୍ତି ପଟିଗ୍ଗାହକା।

୨୫୨।ଏୱନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି କକଚୂପମୋୱାଦାନୁସ୍ସରଣାଦୀହି ଅତ୍ତନୋ ଓୱଦନାକାରେହି। ୱୂପସନ୍ତପଟିଘସ୍ସାତି ପଟିସଙ୍ଖାନବଲେନ ୱିନୋଦିତାଘାତସ୍ସ। ତସ୍ମିମ୍ପୀତି ୱେରୀପୁଗ୍ଗଲେପି। ୱେରୀ-ଗହଣେନେୱ ଚେତ୍ଥ ଅପ୍ପିଯପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ୱେରିମ୍ହି ମେତ୍ତାଯ ସିଦ୍ଧାଯ ତସ୍ମିମ୍ପି ମେତ୍ତାସିଦ୍ଧିତୋ, ପିଯତୋ ପନ ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକସ୍ସ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକସ୍ସ ଦୁବ୍ବିନିମୋଚଯଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ମେତ୍ତାୱସେନାତି ମେତ୍ତାଯନୱସେନ। ସମଚିତ୍ତତନ୍ତି ହିତୂପସଂହାରେନ ସମାନଚିତ୍ତତଂ। ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ସା ଏୱ ସମଚିତ୍ତତା। ଇମସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେତି ମେତ୍ତାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକପୁଗ୍ଗଲେ। ନିସିନ୍ନେତି ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଭୁମ୍ମଂ।

ହିତମଜ୍ଝତ୍ତେତି ପିଯେ, ମଜ୍ଝତ୍ତେ ଚ। ଚତୁବ୍ବିଧେତି ଚତୁବ୍ବିଧେ ଜନେ, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନାନତ୍ତନ୍ତି ପିଯମଜ୍ଝତ୍ତାଦିନାନାକରଣଂ। ହିତଚିତ୍ତୋୱ ପାଣିନନ୍ତି କେୱଲଂ ସତ୍ତେସୁ ହିତଚିତ୍ତୋ ଏୱାତି ପୱୁଚ୍ଚତି, ନ ପନ ‘‘ମେତ୍ତାଯ ନିକାମଲାଭୀ’’ତି ୱା ‘‘କୁସଲୀ’’ତି ୱା ପୱୁଚ୍ଚତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଅତ୍ତାଦୀସୁ ପସ୍ସତି ନାନତ୍ତନ୍ତି। କସ୍ମା ପନାଯଂ ହିତଚିତ୍ତୋ କୁସଲୀତି ନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି? ସାତିସଯସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ୱସେନ କୁସଲିଭାୱସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ଇମସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମେତ୍ତାଭାୱନା ନ ୱିସେସୱତୀ। ଅଥ ୱା ନ ନିକାମଲାଭୀ ମେତ୍ତାଯ ଯତୋ ଅତ୍ତାଦୀସୁ ପସ୍ସତି ନାନତ୍ତଂ। କୁସଲୀତି ପୱୁଚ୍ଚତି, ଯସ୍ମା

ହିତଚିତ୍ତୋୱ ପାଣିନନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଗାମସୀମାଦୟୋ ୱିୟ ଗାମନ୍ତରାଦୀହି ସତ୍ତସଙ୍ଖାତେ ମେତ୍ତାୱିସୟେ ଭାୱନାୟ ପୁବ୍ବେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଂକିଣ୍ଣମରିୟାଦାରୂପେନ ଠିତତ୍ତା ଅତ୍ତାଦୟୋ ଇଧ ସୀମା ନାମାତି ଆହ ''ଚତସ୍ସୋ ସୀମାୟୋ''ତି। ସମ୍ଭିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ଭେଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସମଂ ଫରତି ମେତ୍ତାୟା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାୱିସେସୋତି ମହନ୍ତୋ ଭାୱନାୟ ୱିସେସୋ ଅତିସୟୋ। ପୁରିମେନ ପୁରିମତୋ ଅତ୍ତାଦିନାନତ୍ତଦସ୍ସିନା। ନ ନାୟତୀତି ନ ଞାୟତି।

୨୫୩।ନିମିତ୍ତନ୍ତି ୟଥା କସିଣକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ତଂତଂକସିଣମଣ୍ଡଲାଦିପରିଗ୍ଗହମୁଖେନ ଭାୱନାୱସେନ ଲଦ୍ଧଂ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଝାନସ୍ସ ଗୋଚରଭାୱେନ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠିତି, ନ ଏୱମିଧ ଉପଟ୍ଠିତଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ୟୋ ପନାୟଂ ୟଥାୱୁତ୍ତୋ ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ଲଦ୍ଧୋ, ସ୍ୱେୱ ନିମିତ୍ତଂ ୱିୟାତି ନିମିତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ହି ଲଦ୍ଧେ ଭାୱନାୟ ସାତିସୟତ୍ତା ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ହୋନ୍ତି, କିଲେସା ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱ, ଉପଚାରସମାଧିନା ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତମେୱ। ତେନାହ ''ନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଉପଚାରଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି। ତମେୱ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସୀମାସମ୍ଭେଦୱସେନ ପୱତ୍ତସମଥନିମିତ୍ତଂ। ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ଅକିଚ୍ଛେନେୱ, ପଗେୱ ପରିପନ୍ଥସ୍ସ ୱିସୋଧିତତ୍ତା।

ଏତ୍ତାୱତାତି ଏତ୍ତକେନ ଭାୱନାନୁୟୋଗେନ। ଅନେନ ୟୋଗିନା। ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନନ୍ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ।

''ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନା''ତି ଇଦଂ ୱକ୍ଖମାନାୟ ୱିକୁବ୍ବନାୟ ତେସଂ ସାଧାରଣତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ନ ଉପଚାରମତ୍ତଲାଭିନୋ। ପଗୁଣବଲୱଭାୱାପାଦନେନ ୱେପୁଲ୍ଲାଦିୱିସେସପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଓଧିସୋ, ଅନୋଧିସୋ ଚ ଦିସାଫରଣାଦିୱସେନ ଝାନସ୍ସ ପୱିଜମ୍ଭନା ୱିକୁବ୍ବନା ୱିୱିଧା କିରିୟାତି କତ୍ୱା।

୨୫୪।ମେତ୍ତାସହଗତେନାତି ଉପ୍ପାଦତୋ ୟାୱ ଭଙ୍ଗା ମେତ୍ତାୟ ସହ ପୱତ୍ତେନ ସଂସଟ୍ଠେନ ସମ୍ପୟୁତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ୟସ୍ମା ପନ ତଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ ମେତ୍ତାୟ ସହଗତଂ, ତାୟ ଏକୁପ୍ପାଦାଦିୱିଧିନା ସମ୍ମଦେୱ ଆଗତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ମେତ୍ତାୟ ସମନ୍ନାଗତେନା''ତି। ଚେତୋ-ସଦ୍ଦୋ ''ଅଧିଚେତସୋ''ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୧୫୩; ଉଦା। ୩୭) ସମାଧିପରିୟାୟୋପି ହୋତୀତି ତତୋ ୱିସେସେତୁଂ ''ଚେତସାତି ଚିତ୍ତେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତନ୍ତି ଏତଂ ପଦଂ। ଦିସୋଧିପରିଗ୍ଗହୋ ସତ୍ତୋଧିପରିଗ୍ଗହମୁଖେନେୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଏକିସ୍ସା ଦିସାୟ ପଠମପରିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତଂ ଉପାଦାୟା''ତି। ଦିସାସୁ ହି ଠିତସତ୍ତା ଦିସାଗହଣେନ ଗହିତା। ତେନାହ ''ଏକଦିସାପରିୟାପନ୍ନସତ୍ତଫରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଫରଣଞ୍ଚ ସାରମ୍ମଣସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଫସ୍ସନା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦସ୍ସନଂ ଗହଣଂ ଆରମ୍ମଣକରଣମେୱାତି ଆହ ''ଫରିତ୍ୱାତି ଫୁସିତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା''ତି। ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାଧିଟ୍ଠିତନ୍ତି ମେତ୍ତାଝାନୁପଟ୍ଠିତଂ। ତଥାତି ନିୟମନଂ। ତଂ ଅନିୟମାପେକ୍ଖସମ୍ବନ୍ଧୀଭାୱତୋ ଉପମାକାରନିୟମନଂ। ଦୁତିୟନ୍ତି ଉପମେୟ୍ୟଦସ୍ସନଂ, ଉପମେୟ୍ୟଞ୍ଚ ନାମ ଉପମଂ, ତେନ ସମ୍ବନ୍ଧଞ୍ଚ ୱିନା ନତ୍ଥୀତି ତଦୁଭୟମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୟଥା ପୁରତ୍ଥିମାଦୀସୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଥା ଦୁତିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ତତିୟଂ ଚତୁତ୍ଥନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ତଦନନ୍ତରନ୍ତି ଚ ଫରଣାପେକ୍ଖଂ ଅନନ୍ତରଗ୍ଗହଣଂ, ନ ଫରିତବ୍ବଦିସାପେକ୍ଖଂ ଦିସାନଂ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠରୂପତ୍ତା। ଫରଣାନୁକ୍କମେନ ହି ତାସଂ ଦୁତିୟାଦିତା, ନ ସରୂପତୋ। ତେନେୱାହ ''ୟଂ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ଦିସ''ନ୍ତି। ଇତୀତି ଏୱଂ ୟଥାୱୁତ୍ତଂ ଚତସ୍ସୋ, ଏୱଂ ଉଦ୍ଧଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଏତେନେୱ ନୟେନା''ତି। ଇଦମ୍ପି ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଦସ୍ସନଂ। ପାଠଇୟଂ (ମ। ନି। ୩।୩୦୯; ୩।୨୩୦; ୱିଭ। ୬୪୨) ଅଧୋ ତିରିୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପି-ସଦ୍ଦୋ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଧୋଦିସମ୍ପି ତିରିୟଂ ଦିସମ୍ପୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନେୱ ''ଦୁତିୟ''ନ୍ତିଆଦୀସୁପି ପି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତା ଦୀପିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମେୱାତି ଇଦମ୍ପି ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଦସ୍ସନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅଧୋ''ତି ଇମିନା ୟଥା ନିରୟେସୁ, ନାଗଭୱନାଦୀସୁ, ୟତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ହେଟ୍ଠିମଦିସାୟ ସତ୍ତା ଗୟ୍ହନ୍ତି, ଏୱଂ ''ଉଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଇମିନା ଦେୱଲୋକେ, ୟତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପରିମଦିସାୟଂ ସତ୍ତା ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ମଜ୍ଝତ୍ତାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିପୁରିସଅରିୟାନରିୟଦେୱମନୁସ୍ସାଦିକେ ପଭେଦେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇସକମ୍ପି ଵହି ଅୱିକ୍ଖିପମାନୋତି ଅପ୍ପକମ୍ପି କମ୍ମଟ୍ଠାନତୋ ବହି ୱିକ୍ଖେପଂ ଅନାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ହିଟ୍ଠୁପସଂହାରତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଥୋକମ୍ପି ଅୱତ୍ତମାନୋ। ସବ୍ବତ୍ତତାୟାତି ୱା ସବ୍ବେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ୟଥା ସବ୍ବଭାୱେନ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱେ ହିତେସିତା, ଏୱଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତାୟ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମେତ୍ତାୟ ୱୁଚ୍ଚମାନତ୍ତା ସତ୍ତୱିସୟୋ ସବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ, ସୋ ଚ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ବସତ୍ତକାୟସଙ୍ଖାତା ପଜା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସବ୍ବାୱନ୍ତୋତି ପଦତ୍ଥତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସବ୍ବାୱନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତୱନ୍ତ''ନ୍ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଧୀତି ଦିସୋଧିନା, ଦେସୋଧିନା ଚ ଅନୋଧିସୋଫରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବତ୍ତତାୟ ସବ୍ବାୱନ୍ତନ୍ତି ସତ୍ତୋଧିନା। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''ଅନୋଧିସୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି । ଏକମେୱତ୍ଥଂ ପକାରତୋ ପରିୟାୟେନ୍ତି ଞାପେନ୍ତୀତି ପରିୟାୟା, ୱେୱଚନାନି। ୱିପୁଲାଦିସଦ୍ଦା ଚେତ୍ଥ ତାଦିସାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ''ୱିପୁଲେନାତି ଏୱମାଦିପରିୟାୟଦସ୍ସନତୋ''ତି। ପରିୟାୟଦସ୍ସନେ ଚ ପୁବ୍ବେ ଗହିତପଦାନିପି ପୁନ ଗୟ୍ହନ୍ତି, ୟଥା ''ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଦହନା''ତି (ଧ। ସ। ୧୨) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମ୍ପି ସଦ୍ଧାପଦଂ ପୁନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦିପରିୟାୟଦସ୍ସନେ ''ସଦ୍ଧା

ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯ’’ନ୍ତି (ଧା ସ। ୧୨) ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାସଦ୍ଦୋ ୱା ଇତିସଦ୍ଦୋ ୱା ନ ୱୁତ୍ତୋତି ‘‘ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ଅନୁୱତ୍ତକୋ ତଥା-ସଦ୍ଦୋ ଚ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଚ ତେସଂ ଫରଣାନନ୍ତରାଦିଟ୍ଠାନଂ ଅଟ୍ଠାନନ୍ତି କତ୍ୱା ତେ ନ ୱୁତ୍ତାତି ପୁନ ‘‘ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ପୁନ ୱଚନଂ ନିଗମନନ୍ତି ଆହ ‘‘ନିଗମନୱସେନ ୱା ଏତଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ନନୁ ଚ ସମାପନୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ପୁନ ୱଚନଂ ନିଗମନନ୍ତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ ଓଧିସୋଅନୋଧିସୋଫରଣାନଂ ସମାପନେ ଏୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୱିପୁଲେନାତି ମହନ୍ତେନ, ମହତ୍ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଏକଦେସମେୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନୱସେସଗ୍ଗହଣୱସେନାତି ଆହ ‘‘ଫରଣୱସେନ ୱିପୁଲତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା’’ତି।

କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମତ୍ଥତାଦୀହି ମହତ୍ତଂ ଗତଂ, ମହନ୍ତେହି ୱା ଉଳାରଚ୍ଛନ୍ଦଚିତ୍ତୱୀରିଯପଞ୍ଞେହି ଗତଂ ପଟିପନ୍ନନ୍ତି ମହଗ୍ଗତଂ। ତଯିଦଂ ଯସ୍ମା ଏକନ୍ତତୋ ରୂପାୱଚରଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭୂମିୱସେନ ମହଗ୍ଗତ’’ନ୍ତି। ନିରୁଳ୍ହୋ ହି ରୂପାରୂପାୱଚରେସୁ ମହଗ୍ଗତୱୋହାରୋ। ପଗୁଣୱସେନାତି ପକାରତୋ ଗୁଣିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ପଗୁଣଂ, ତସ୍ସ ୱସେନ, ସୁଭାୱିତଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ହି ପମାଣଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅପ୍ପମାଣଂ ନାମ ହୋତି। ଅପ୍ପମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣୱସେନାତି ଅପରିମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣକରଣୱସେନ। ସଯମ୍ପି ୱେରରହିତତ୍ତା, ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ୱେରାଭାୱହେତୁତ୍ତା ଚ ଅୱେରଂ। ତଯିଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଯତୋ ଲଭତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ବ୍ୟାପାଦପଚ୍ଚତ୍ଥିକପ୍ପହାନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚେତସୋ ବ୍ୟାପତ୍ତିୱସେନ ହନନତୋ ବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ, ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ, ତଦଭାୱତୋ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ। ତେନାହ ‘‘ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ତଂ ପନସ୍ସ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜତ୍ତଂ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ୱିଯ ନ ସଭାୱତୋ, ଅଥ ଖୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୱିୱେକତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଦୋମନସ୍ସପ୍ପହାନତୋ’’ତି ଆହ। ଅଯନ୍ତି ଇଧ ଯଥାନୀତଂ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୬୪୨), ତେସୁ ତେସୁ ଚ ସୁତ୍ତପଦେସେସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୫୯; ୨।୩୦୯, ୩୧୫) ଆଗତଂ ମେତ୍ତାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୱିକୁବ୍ବନମାହ।

୨୫୫।‘‘ତଥା’’ତି ଇମିନା ଇମିସ୍ସା ‘‘ପଞ୍ଚହାକାରେହି, ସତ୍ତହାକାରେହି, ଦସହାକାରେହୀ’’ତି ଆକାରୱିଭାଗେନ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ (ପଟି। ମ। ୨। ୨୨) ୱୁତ୍ତାଯ ଚ ୱିକୁବ୍ବନାଯ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନସୁତ୍ତଣ୍ଡସ୍ସ ୱିଯ ଭେଦାଭାୱମୁପସଂହରତି ଓଧିସୋଫରଣଅନୋଧିସୋଫରଣଦିସାଫରଣୱସେନ ଦେସନାଯ ଆଗତତ୍ତା। କେୱଲଂ ପନେତ୍ଥ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (ପଟି। ମ। ୨।୨୨) ୱିଯ ସତ୍ତୋଧି ନ ଗହିତୋତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। ଯମ୍ପୀତି ୱିକୁବ୍ବନଂ ସନ୍ଧାଯାହ।

ଇଦାନି ଭେଦାଭାୱଦସ୍ସନମୁଖେନ ଉଦ୍ଦେସତୋ ଆନୀତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗପାଳିଂ ନିଦ୍ଦେସତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନଂ କାତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦିମାହ।

୨୫୬। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେ ସତ୍ତାତି ସବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ କାମଂ ପଦେସସବ୍ବୱିସଯୋ, ନ ସବ୍ବସବ୍ବୱିସଯୋ ଯଥା ‘‘ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୧୯-୧୨୦), ‘‘ସତ୍ତା’’ତି ପନ ପଦେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ଅସେସେତ୍ୱାୱ ପରିଯାଦିଯତୀତି ଆହ ‘‘ଅନୱସେସପରିଯାଦାନମେତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ରୂପେ। ସତ୍ତୋତି ସଜ୍ଜନକିଚ୍ଚେନ ଛନ୍ଦାଦିପରିଯାଯେନ ଲୋଭେନ ଆସତ୍ତୋ ଲଗ୍ଗୋ। ତତ୍ରାତି ୱା କରଣେ ଭୁମ୍ମଂ, ତେନ ଛନ୍ଦାଦିନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଦି ସତ୍ତତାଯ ସତ୍ତା, କଥଂ ୱୀତରାଗେସୂତି ଆହ ‘‘ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନା’’ତିଆଦି। ଅୱୀତରାଗେସୁ ରୁଳ୍ହେନ, ଅୱୀତରାଗେସୁ ୱା ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧଖନ୍ଧସନ୍ତାନତାଯ ତଂସଦିସେସୁ ୱୀତରାଗେସୁ ରୁଳ୍ହେନ ସଦ୍ଦେନ। ଅଥ ୱା କିଞ୍ଚି ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତିପି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ତନ୍ନିମିତ୍ତଯୁତ୍ତେ କତ୍ଥଚି ୱିସଯେ ସମ୍ମୁତିଯା ଚିରକାଲତାଯ ନିମିତ୍ତୱିରହେପି ପୱତ୍ତି ରୁଳ୍ହୀ ନାମ ଯଥା ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଗାୱୋ’’ତି, ଏୱଂ ସତ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସାପି ରୁଳ୍ହୀଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭୂତପୁବ୍ବଗତିଯା ୱା ୱୀତରାଗେସୁ ସତ୍ତୱୋହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସତ୍ୟୋଗତୋତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧି, ୱୀରିଯଂ, ତେଜୋ ୱା, ତେନ ଯୋଗତୋ ସତ୍ତା, ଯଥା ‘‘ନୀଲଗୁଣଯୋଗତୋ ନୀଲୋ ପଟୋ’’ତି।

ପାଣନ୍ତି ଏତେନାତି ପାଣନଂ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପାଣନତା, ତାଯ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସମ୍ପଯୋଗେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୂତତ୍ତାତି କମ୍ମକିଲେସେହି ଜାତତ୍ତା। ପୂରଣତୋ, ଗଲନତୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲାତି ନେରୁତ୍ତା। ସତ୍ତା ହି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତା ତଂତଂସତ୍ତନିକାଯଂ ପୂରେନ୍ତା ୱିଯ ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବାୱତ୍ଥନିପାତିତାଯ ଚ ଗଲନ୍ତି ଚୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପରିଞ୍ଞାତୱତ୍ଥୁକାନଂ ‘‘ଅତ୍ତା’’ତି ଭୱତି ଏତ୍ଥ ଅଭିଧାନଂ, ଚିତ୍ତଞ୍ଚାତି ଅତ୍ତଭାୱୋ, ସରୀରଂ, ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକମେୱ ୱା। ତନ୍ତି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ । ଉପାଦାଯାତି ଗହେତ୍ୱା ଉପାଦାନଂ ନିସ୍ସଯଂ କତ୍ୱା। ପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତସମ୍ଭୱତୋତି ପରମତ୍ଥତୋ ଅସନ୍ତେପି ସତ୍ତସଞ୍ଞିତେ ପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତେନ ସମ୍ଭୱତୋ।

ଯଥା ଚ ସତ୍ତାତି ୱଚନନ୍ତି ଯଥା ସତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନଟ୍ଠେନ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ପଦେସୱୁତ୍ତିପି ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ଅନୱସେସପରିଯାଦାଯକୋ। ସେସାନିପୀତି ପାଣାଦିୱଚନାନିପି। ତାନିପି ହି ରୂପାରୂପଭୱୂପଗଚତୁକ୍ଖନ୍ଧାନାଦିସମଙ୍ଗୀନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାଭାୱତୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମାନଂ ପୁଗ୍ଗଲନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ପଦେସୱୁତ୍ତୀନି। ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତାଯ ରୁଳ୍ହିଯା ୱସେନ କଞ୍ଚି ୱିସଯେ ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ପାଣପୁଗ୍ଗଲଭାୱଂ ଆରୋପେତ୍ୱା। ଯଦି ସାଧାରଣତୋ ସତ୍ତୱେୱଚନାନୀତି ଗହେତ୍ୱା ଅନୋଧିସୋଫରଣା ମେତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଥ କସ୍ମା ପଞ୍ଚହେୱ ଆକାରେହି ୱୁତ୍ତାତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ "କାମଞ୍ଚା"ତିଆଦି। କେଚି ପନାହୁ "ନ ଖୋ ପନେତାନି "ସତ୍ତା"ତିଆଦୀନି ପଦାନି ୱେୱଚନତାମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ଗହିତାନି, ଯତୋ ଜନ୍ତୁଆଦୀନମ୍ପି ଗହଣଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଅତ୍ଥୱିସେସଂ ପନ ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ଉପାଦାଯ ଗହିତାନୀ"ତି, ତେ ସନ୍ଧାଯାହ "ଯେ ପନା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋତି ସଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ସତ୍ତା, ପାଣନଟ୍ଠେନ ପାଣାତି ଏୱମାଦିଅତ୍ଥତୋ। ତେସଂ ତଂ ମତିମତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ "ଅନୋଧିସୋଫରଣା ୱିରୁଜ୍ଝତୀ"ତି। କସ୍ମା? କେଚି ସତ୍ତା, କେଚି ପାଣା, କେଚି ପୁଗ୍ଗଲାତି ଆପଜ୍ଜନତୋ। ତଥା ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ସତ୍ତାଦିସଦ୍ଦା ସପ୍ପଦେସୱିସଯାତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ନିପ୍ପଦେସୱିସଯାତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ "ଇମେସୂ"ତିଆଦି। ପଞ୍ଚସୁ ଆକାରେସୂତି "ସବ୍ବେ ସତ୍ତା"ତିଆଦିନା ପାଳିଇଯଂ (ପଟି। ମ। ୨।୨୨) ଆଗତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଭାୱନାକାରେସୁ। ଅଞ୍ଞତରୱସେନାତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ୱସେନ।

୨୫୭। ଇଦାନି ଦ୍ୱାୱୀସତିଯା ଭାୱନାକାରେସୁ ଅପ୍ପନା ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ "ଏତ୍ଥ ଚା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ୟାପାଦରହିତାତି ଦୋମନସ୍ସବ୍ୟାପାଦରହିତା। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଆକାରୱିଭାଗମତ୍ତତୋ ଅପ୍ପନାୱିଭାଗୋ, ତସ୍ମା। ଇମେସୁପି ପଦେସୂତି "ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ହୋନ୍ତୂ"ତିଆଦିକୋଟ୍ଠାସେସୁପି। ଯଂ ଯଂ ପାକଟଂ ହୋତୀତି ଯଦିପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଭିନିୱେସେ ଅନେକକୋଟ୍ଠାସୱସେନେୱ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେତି, ଭାୱନାଯ ସମିଜ୍ଝନକ୍ଖଣେ ପନ ତତ୍ଥ ଯଂ ପଗୁଣତରତାଯ ସୁପାକଟଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପନା ହୋତି, ଯଥା ତଂ ଦ୍ୱତିଂସାକାରେ। ତତ୍ଥ ପନ ଆରମ୍ମଣଂ, ଇଧ ଭାୱନାକାରୋତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। ଚତୁନ୍ନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ। ବ୍ୟାପନିଚ୍ଛାଲୋପେନ ହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି।

ଲିଙ୍ଗୱସେନୱୁତ୍ତଂ ତେସଂ ପଚୁରତୋ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା। ତତିଯା ପନ ପକତି ଯଦିପି ପଠମଦୁକେନ ନ ସଙ୍ଗହିତା, ଦୁତିଯଦୁକେନ ପନ ତିକେନ ଚ ସଙ୍ଗହିତା ଏୱ।

ଇତି ସବ୍ବାନିପୀତି ଅନୋଧିସୋଫରଣେ ୱୀସତି, ଓଧିସୋଫରଣେ ଅଟ୍ଠୱୀସତି, ଦିସାଫରଣେ ଚତ୍ତାରି ସତାନି, ଅସୀତି ଚାତି ଏୱଂ ସବ୍ବାନିପି। ସତ-ସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାଯ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ।

୨୫୮। ଏୱଂ ମେତ୍ତାଭାୱନଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ଆନିସଂସେ ୱିଭାୱେତୁଂ "ଇତୀ"ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସେସା ଜନାତି ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଅଲାଭିନୋ। ସମ୍ପରିୱତ୍ତମାନାତି ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ଅସଯିତ୍ୱା ସବ୍ବସୋ ପରିୱତ୍ତମାନା। କାକଚ୍ଛମାନାତି ଘୁରୁଘୁରୁପସ୍ସାସୱସେନ ୱିସ୍ସରଂ କରୋନ୍ତା। ସୁଖଂ ସୁପତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧାସୁପନା ସଯନେ ପିଟ୍ଠିପ୍ପସାରଣଲକ୍ଖଣା, କିରିଯାମଯଚିତ୍ତେହି ଅୱୋକିଣ୍ଣଭୱଙ୍ଗପ୍ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା ଚ। ତଦୁଭଯଂ ଉଭଯଥାପି ସୁଖମେୱ ସୁପତି। ଯସ୍ମା ସଣିକଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ସମୋଧାଯ ପାସାଦିକେନ ଆକାରେନ ସଯତି, ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନେପି ଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ ୱିଯ ହୋତି। ତେନାହ "ଏୱଂ ଅସୁପିତ୍ୱା"ତିଆଦି।

ନିଦ୍ଦାକାଲେ ସୁଖଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖେନ ସୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ ପଟିବୁଜ୍ଝନକାଲେ ସରୀରଖେଦେନ ନିତ୍ଥୁନନଂ, ୱିଜମ୍ଭନଂ, ଇତୋ ଚିତୋ ୱିପରିୱତ୍ତନଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଆହ "ନିତ୍ଥୁନନ୍ତା ୱିଜମ୍ଭନ୍ତା ସମ୍ପରିୱତ୍ତନ୍ତା ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀ"ତି। ଅଯଂ ପନ ସୁଖେନ ସୁତ୍ତତ୍ତା ସରୀରଖେଦାଭାୱତୋ ନିତ୍ଥୁନନାଦିରହିତୋୱ ପଟିବୁଜ୍ଝତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା"ତିଆଦି। ସୁଖପଟିବୋଧୋ ଚ ସରୀରୱିକାରାଭାୱେନାତି ଆହ "ସୁଖଂ ନିବ୍ବିକାର"ନ୍ତି।

"ଭଦ୍ଦକମେୱସୁପିନଂ ପସ୍ସତୀ"ତି ଇଦଂ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବୱସେନ, ଦେୱତୂପସଂହାରୱସେନ ଚସ୍ସ ଭଦ୍ଦକମେୱ ସୁପିନଂ ହୋତି, ନ ପାପକନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ "ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯା"ତିଆଦି। ଧାତୁକ୍ଖୋଭହେତୁକମ୍ପି ଚସ୍ସ ବହୁଲଂ ଭଦ୍ଦକମେୱ ସିଯା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚିତ୍ତଜରୂପାନୁଗୁଣତାଯ ଉତୁଆହାରଜରୂପାନଂ।

ଉରେ ଆମୁତ୍ତମୁତ୍ତାହାରୋ ୱିଯାତି ଗୀୱାଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉରେ ଲମ୍ବିତମୁତ୍ତାହାରୋ ୱିଯାତି କେହିଚି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଏକାୱଲିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ଅନେକରତନାୱଲିସମୂହଭୂତୋ ପନ ମୁତ୍ତାହାରୋ ଅଂସପ୍ପଦେସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କଟିପ୍ପଦେସସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗା ପଲମ୍ବନ୍ତୋ ଉରେ ଆମୁକ୍କୋଯେୱ ନାମ ହୋତି।

ତତ୍ଥେୱାତି ପାଟଲିପୁତ୍ତେୟେୱ। ସକ୍କା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ଦେସସ୍ସ ଖେମତାୟ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ରମଣୀଯତାୟ ଚ।

ଦସାୱ ଅନ୍ତୋ ଦସନ୍ତୋ, ୱତ୍ଥସ୍ସ ଓସାନନ୍ତୋ।

ସମପ୍ପୱତ୍ତୱାସନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାରେ ସମପ୍ପୱତ୍ତୱତ୍ତୱାସଂ। ଥେରୋ କିର ଅତ୍ତନା ପୱିଟ୍ଠପୱିଟ୍ଠୱିହାରେ ‘‘ଅହମେତ୍ଥ ଆଗନ୍ତୁକୋ’’ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଥାରହଂ ଅତ୍ତନା କାତଜ୍ଜୱତ୍ତାନି ପରିପୂରେନ୍ତୋ ଏୱ ୱିହାସି। ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି ସଜ୍ଜସତ୍ତେସୁ ସମପ୍ପୱତ୍ତମେତ୍ତାୱିହାରୱାସଂ। ଅଯଂ ହି ଥେରୋ ଅରହତ୍ତାଧିଗମତୋ ପୁବ୍ବେପି ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ଅହୋସି।

ୱନନ୍ତରେ ଠିତୋତି ଥେରୋ କିର ତଥା ସମପ୍ପୱତ୍ତୱାସୱସେନ ଚରମାନୋ ଏକଦିୱସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ରମଣୀଯଂ ୱନନ୍ତରଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ତତୋ ଉଟ୍ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣାୱଜ୍ଜନହେତୁକେନ ପୀତିସୋମନସ୍ସେନ ଉଦାନେନ୍ତୋ ‘‘ଯାୱତା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଗାଥଂ ଅଭାସି। ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱନନ୍ତରେ ଠିତୋ’’ତି ପଠମଗାଥା ଠପିତା। ତତ୍ଥ ଗଜ୍ଜମାନକୋତି ସୀହଗଜ୍ଜିତଂ ଗଜ୍ଜନ୍ତୋ। ଗୁଣମେସନ୍ତୋତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣସମୁଦଯଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ।

ମଣିଲରୁକ୍ଖେ ନିୱାସିତାୟ ତଂ ଦେୱତଂ ‘‘ମଣିଲିଯା’’ତି ୱୋହରନ୍ତି, ତସ୍ମା ସା ଦେୱତାପି ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ମଣିଲିଯା’’ତି ଆହ। ରୁକ୍ଖଦେୱତାନଂ ହି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ନିୱାସରୁକ୍ଖୱସେନ ୱୋହାରୋ ଯଥା ଫନ୍ଦନଦେୱତାତି। ତତ୍ଥେୱାତି ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେୟେୱ।

‘‘ବଲୱପିଯଚିତ୍ତତାଯା’’ତି ଇମିନା ବଲୱପିଯଚିତ୍ତତାମତ୍ତେନପି ସତ୍ଥଂ ନ କମତି, ପଗେୱ ମେତ୍ତାୟ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଦସ୍ସେତି।

ଖିପ୍ପମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି କେନଚି ପରିପନ୍ଥେନ ପରିହୀନଜ୍ଝାନସ୍ସ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତଭାୱତୋ ଖିପ୍ପମେୱ ସମାଧିଯତି। ଆସୱାନଂ ଖଯାଯାତି କେଚି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଇତୋ ଅଞ୍ଞକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ଅଧିଗତଜ୍ଝାନାନମ୍ପି ସୁଖସୁପନାଦଯୋ ଆନିସଂସା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଯଥାହ –

‘‘ସୁଖଂ ସୁପନ୍ତି ମୁନଯୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତା;

ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାୱକା’’ତି। –

ଚ ଆଦି, ତଥାପିମେ ଆନିସଂସା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଲାଭିନୋ ଅନୱସେସା ଲବ୍ଭନ୍ତି ବ୍ୟାପାଦାଦୀନଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭାୱତୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାନଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ନିସ୍ସରଣଂ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ, ଯଦିଦଂ ମେତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ’’ତିଆଦି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୬; ଅ। ନି। ୬।୧୩)। ବ୍ୟାପାଦାଦିୱସେନ ଚ ସତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍ଖସୁପନାଦଯୋତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖଭୂତେସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ ସିଦ୍ଧେସୁ ସୁଖସୁପନାଦଯୋ ହତ୍ଥଗତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି।

କରୁଣାଭାୱନାୱଣ୍ଣନା

୨୫୯।କରୁଣନ୍ତି କରୁଣାବ୍ରହ୍ମୱିହାରଂ। ନିକ୍କରୁଣତାଯାତି ୱିହେସାୟ, ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ୱା ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠନଜାତିକୋ ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୱିହେଠନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦୀନୱନ୍ତି ଦୋସଂ। ଯଥା ତଥା ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠନାୟ ପାପକୋ ୱିପାକୋ ଇଧ ଚେୱ ସମ୍ପରାଯେ ଚ। ତଥା ହି ଯୋ ସତ୍ତେ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନେନ ୱା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଚ୍ଛେଦନେନ ୱା ଧନଜାନିଯା ୱା ଅଲାଭାୟ ୱା ଅୱାସାୟ ୱା ଅନତ୍ଥାୟ ୱା ଅଯସତ୍ଥାୟ ୱା ପରିସଂସକ୍କନେନ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ଯଥାୱଜ୍ଜଦସ୍ସନେନପି ୱିହେଠେତି, ତସ୍ସ ସୋ ପମାଦୱିହାରୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଲାଭାଯପି ହୋତି, ଲଦ୍ଧସ୍ସ ପରିହାନାଯପି ହୋତି, ତନ୍ନିମିତ୍ତଂ ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଅୱିସାରଦୋ ପରିସଂ ଉପସଙ୍କମତି ମଙ୍କୁଭୂତୋ, ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ କାଲଂ କରୋତି, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ସୁଗତିଯମ୍ପି ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ଦୁଜ୍ଜଚ୍ଚୋପି ହୋତି ନୀଚକୁଲିକୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋପି ହୋତି ଦୁଦ୍ଦସିକୋ, ବହ୍ୱାବାଧୋପି ହୋତି ରୋଗବହୁଲୋ, ଦୁଗ୍ଗତୋପି ହୋତି ଅପ୍ପନ୍ନପାନୋ, ଅପ୍ପାଯୁକୋପି ହୋତି ପରିତ୍ତଜୀୱିତୋତି ଏୱମାଦିଅନେକାନତ୍ଥାନୁବନ୍ଧିତା ୱିହେସାୟ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ କରୁଣାୟ ଆନିସଂସା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନିକ୍କରୁଣତାୟ ଆଦୀନୱଂ କରୁଣାୟ ଚ ଆନିସଂସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ପିଯୋ ହୀ’’ତିଆଦିନା ପଠମଂ ପିଯପୁଗ୍ଗଲାଦୀସୁ ଅନାରମ୍ଭସ୍ସ କାରଣମାହ। ପିଯଂ ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ କରୁଣାଯିତୁମାରଭନ୍ତସ୍ସ ନ ତାୱ ପିଯଭାୱୋ ୱିଗଚ୍ଛତି, ଅୱିଗତେ ଚ ତସ୍ମିଂ କୁତୋ କରୁଣାଯନା। ତେନାହ ‘‘ପିଯଟ୍ଠାନେୟେୱ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି। ସେସପୁଗ୍ଗଲେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଲିଙ୍ଗୱିସଭାଗକାଲକତାନଂ ଅଖେତ୍ତଭାୱେ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଯଙ୍ଘ ପନ ପଠମଂ ଆରଭିତବ୍ବା, ତଂ ପାଠଇନଯେନେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କଥଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଦୁଗ୍ଗତନ୍ତି ଦଲିଦ୍ଦଂ। ସୋ ହି ଭୋଗପାରିଜୁଞ୍ଞତୋ ସୁଖସାଧନାନଂ ଅଭାୱେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଗତୋ ଉପଗତୋ ଦୁଗ୍ଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ୱା ଦୁଗ୍ଗତନ୍ତି ଦୁକ୍ଖେନ ସମଙ୍ଗିଭାୱଂ ଗତଂ। ଦୁରୁପେତନ୍ତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି ଉପେତଂ। ଗତିକୁଲରୂପାଦିୱସେନ ୱା ତମଭାୱେ ଠିତୋ ଦୁଗ୍ଗତୋ। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି ଉପେତତ୍ତା ତମପରାଯଣଭାୱେ ଠିତୋ ଦୁରୁପେତୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରମକିଚ୍ଛପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଅତିୱିଯ କିଚ୍ଛମାପନ୍ନଂ ମହାବ୍ଯସନଂ ନିମୁଗ୍ଗଂ। ଅପ୍ପେୱ ନାମାତି ସାଧୁ ୱତ।

ୱଧେଥ ନନ୍ତି ‘‘ଘାତେଥ ନଂ ଚୋର’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପହିତାଯ ରଞ୍ଞୋ ଆଣାଯ ଖାଦନୀଯମ୍ପି...ପେ... ଦେନ୍ତି ‘‘ଇଦାନେୱ ମାରିଯମାନୋ ଏତ୍ତକମ୍ପି ସୁଖଂ ଲଭତୂ’’ତି। ସୁସଜ୍ଜିତୋତି ସୁଖାନୁଭୱନେ ସନ୍ନଦ୍ଧୋ।

ଏତେନେୱ ଉପାଯେନାତି ଯେନ ଯେନ ୱିଧିନା ଏତରହି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ପରମକିଚ୍ଛାପନ୍ନେ ଆଯତିଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଭାଗିମ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲେ କରୁଣାଯିତୁଂ କରୁଣା ଉପ୍ପାଦିତା, ଏତେନେୱ ନଯେନ। ପିଯପୁଗ୍ଗଲେତି ପିଯାଯିତବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେ। ଏତରହି ୱା ଦିସ୍ସମାନଂ ଆଯତିଂ ୱା ଭାୱିନିଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା କରୁଣା ପୱତ୍ତେତବ୍ବାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମଜ୍ଝତ୍ତୱେରୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯୋ ହି ସୋ କରୁଣାଯ ୱତ୍ଥୁଭୂତୋ ଦୁୱିଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁତ୍ତୋ, କାମଂ ତତ୍ଥ କରୁଣାଭାୱନା ସୁଖେନେୱ ଇଜ୍ଝତି, ଇମିନା ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ତତ୍ଥ ଭାୱନଂ ପଗୁଣତରଂ କତ୍ୱା ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କାତୁଂ ତଦନନ୍ତରଂ ପିଯପୁଗ୍ଗଲେ, ତତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତେ, ତତୋ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲେ କରୁଣା ଭାୱେତବ୍ବା। ଭାୱେନ୍ତେନ ଚ ଏକେକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ମୁଦୁଂ କମ୍ମନିଯଂ ଚିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରେ ତଦନନ୍ତରେ ଉପସଂହରିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ପନ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥି, ମହାପୁରିସଜାତିକତ୍ତା ୱା ଅନତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତେପି ୱେରିସଞ୍ଞାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନ ମଜ୍ଝତ୍ତେ ମେ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଜାତଂ, ଇଦାନି ୱେରିମ୍ହି ଉପସଂହରାମୀତି ବ୍ଯାପାରୋୱ ନ କାତବ୍ବୋ। ଯସ୍ସ ପନ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ମେତ୍ତାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪୦ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନ। ତଂ ମେତ୍ତାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ। ୱୂପସମେତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଅଥାନେନ ପୁରିମପୁଗ୍ଗଲେସୂ’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪୩), ‘‘କକଚୂପମଓୱାଦାଦୀନଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪୩) ଚ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ ତଂ ପଟିଘଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଏତରହି ମହାଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତେ ସୁଖିତେପି ଅକତକୁସଲତାଯ ଆଯତିଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତିଯା ୱସେନ କରୁଣାଯନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କତକଲ୍ଯାଣେପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯୋପି ଚେତ୍ଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସନ୍ତି ବ୍ଯସନାନଂ। ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତତ୍ତାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାପି ଅକ୍ଖାନେନ ପରିଯୋସାପେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯସ୍ସ ଅନାଗତସ୍ସ ଆପାଯିକସ୍ସ ସୁଗତୀସୁପି ଜାତିଜରାଦିଭେଦସ୍ସାତି ଅପରିମିତସ୍ସ ସଂସାରଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନତିକ୍କନ୍ତଭାୱତୋ। ସବ୍ବଥାପି କରୁଣାଯିତ୍ୱାତି ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତିଯା, ସୁଖପ୍ପତ୍ତିଯା ଅକତକୁସଲତାଯ ୱା କତାକୁସଲତାଯ ୱାତି ସବ୍ବପକାରେନପି କରୁଣାଯ ୱତ୍ଥୁଭାୱସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ କରୁଣଂ କତ୍ୱା କରୁଣାଭାୱନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ‘‘ଅଥାନେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମେତ୍ତାଯନ୍ତେନା’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୪୩) ମେତ୍ତାଭାୱନାଯଂ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ତଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସୀମାସମ୍ଭେଦୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ। ମେତ୍ତାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଯଥା ମେତ୍ତାଭାୱନାଯଂ ‘‘ଅପ୍ପକସିରେନେୱା’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୫୩) ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱସେନ ଅପ୍ପନା ‘‘ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୫୩-୨୫୪) ତସ୍ସା ୱଡ୍ଢନା ଚ ୱୁତ୍ତା, ଏୱମିଧ କରୁଣାଭାୱନାଯଂ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱସେନ ଅପ୍ପନା ୱେଦିତବ୍ବା ଚ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବା ଚ, ତଥେୱସ୍ସା ୱଡ୍ଢନାୱିଧିପି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଅୱଧାରଣେନ ‘‘ପଠମଂ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲୋ କରୁଣାଯିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ଯଥା ପାଠଇୱିରୁଦ୍ଧଂ, ଏୱଂ ଯୁତ୍ତିୱିରୁଦ୍ଧମ୍ପୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ପଠମଂ ହି ୱେରିଂ ସମନୁସ୍ସରତୋ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ନ କରୁଣା। ଅତ୍ତାପି ସକ୍ଖିଭାୱେନ କରୁଣାଯନୱସେନ ଗହେତବ୍ବୋ, ସୋ କିମିତି ପଚ୍ଛା ଗଯ୍ହତୀତି। ‘‘ଅପ୍ପନା ୱଡ୍ଢେତବ୍ବା’’ତି ଇମିନା ଚ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ‘‘କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୮; ମ। ନି। ୧।୭୭, ୫୦୯; ୨।୩୦୯, ୩୧୫, ୪୫୨, ୪୭୧; ୩।୨୩୦) ୱୁତ୍ତୱିକୁବ୍ବନା ଇଜ୍ଝତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ।

କରୁଣାପଦମତ୍ତମେୱ ଚସ୍ସା ପାଠଇଯା ୱିସେସୋତି ତଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ୱୁତ୍ତୱିକୁବ୍ବନା, ମେତ୍ତାଯ ୱୁତ୍ତଆନିସଂସା ଚ ଇଧ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତୋ ପରଂ...ପେ... ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତୋ ପରନ୍ତି ‘‘କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୮; ମ। ନି। ୧। ୭୭, ୫୦୯; ୨।୩୦୯, ୩୧୫, ୪୫୨, ୪୭୧; ୩।୨୩୦) ୱୁତ୍ତୱିକୁବ୍ବନତୋ ଉପରି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ମୁଦିତାଭାୱନାୱଣ୍ଣନା

୨୬୦।ପିଯପୁଗ୍ଗଲାଦୀସୁପି ପିଯମଜ୍ଝତ୍ତୱେରୀସୁ ନ ଆରଭିତବ୍ବା। ମୁଦିତାଭାୱନାତି ୱିଭତ୍ତିଂ ପରିଣାମେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ନ ହୀତିଆଦି ତତ୍ଥ କାରଣୱଚନଂ। ପିଯଭାୱମତ୍ତେନାତି ଏତ୍ଥ ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସନିୱତ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ତେନ ସୋମନସ୍ସପଟିସନ୍ଧିକତାଦିସିଦ୍ଧା ନିଚ୍ଚପ୍ପହଂସିତମୁଖତା,

ପୁବ୍ବଭାସିତା, ସୁଖସମ୍ଭାସତା, ସଖିଲତା, ସମ୍ମୋଦକତାତି ଏୱମାଦିକେ ମୁଦିତାୟ ପଦଟ୍ଠାନଭୂତେ ୱିସେସେ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗେତି, ଇଦିସେହି ୱିସେସେହି ୱିରହିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱ-କାରେନ ପନ ପିୟପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୁଖସମପ୍ପିତତାଦିଂ, ମୁଦିତାୟ ଚ ହେତୁଭୂତଂ ପମୋଦପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିୱତ୍ତେତି। ପିୟପୁଗ୍ଗଲେପି ହି ପରମାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ପମୁଦିତେ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମୁଦିତୋକାସଂ ଲଭେୟ୍ୟ। ୱକ୍ଖତି ହି ‘‘ପିୟପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା’’ତିଆଦି। ଆଦିତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଉଦାସିନତା ସଣ୍ଠାତି, ୱେରିଂ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ପଗେୱ ମଜ୍ଝତ୍ତୱେରିନୋ’’ତି।

ପମୋଦପ୍ପୱତ୍ତିୟା ସୋଣ୍ଡସଦିସୋ ସହାୟୋ ସୋଣ୍ଡସହାୟୋ। ମୁଦିତମୁଦିତୋୱାତି ପସାଦସୋମ୍ମତାୟ ଅତିୱିୟ ମୁଦିତୋ ଏୱ। ପସାଦେ ହି ଇଦଂ ଆମେଡିତଂ। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠକଥାନୟେନ ଆଦିତୋ ମୁଦିତାଭାୱନାୟ ୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପାଳିନୟେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପିୟପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୁଖିତନ୍ତି ସଞ୍ଜାତସୁଖଂ, ସୁଖପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଜ୍ଜିତନ୍ତି ସୁଖାନୁଭୱନେ ସନ୍ନଦ୍ଧଂ ପଟିୟତ୍ତସୁଖସାଧନଂ। ଅହୋ ସାଧୂତି ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞପୁବ୍ବପମୋଦନାକାରଦସ୍ସନଂ। ପୁନ ଅହୋ ସୁଟ୍ଠୂତି ତସ୍ସ ପମୋଦନସ୍ସ ବହୁଲୀକାରଦସ୍ସନଂ। ପିୟଂ ମନାପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମନାପ-ଗ୍ଗହଣେନ ପାଳିୟମ୍ପି ଅତିପ୍ପିୟସହାୟକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଏକେ।

ଅତୀତେତି ତସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅତୀତେ। ଅନାଗତେତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ନ ହି ଭୱନ୍ତରଗତେ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନା ରୁହତି। ୟଦି ଏୱଂ, ଅତୀତାନାଗତେ କଥନ୍ତି? ନାୟଂ ଦୋସୋ। ‘‘ସୋ ଏୱାୟଂ ଦତ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ’’ତି ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନତାୟ ୱିଜ୍ଜମାନଭାୱେନ ଗହେତବ୍ବତୋ। କଥଂ ପନସ୍ସ ଅନାଗତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତୀତି? ଆଦେସାଦିତୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାୟ ୱା ପୟୋଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅନୁମାନତୋ ଲଦ୍ଧାୟ ଗହେତବ୍ବତୋ।

ପିୟପୁଗ୍ଗଲେତି ସୋଣ୍ଡସହାୟସଞ୍ଞିତେ ଅତିପ୍ପିୟପୁଗ୍ଗଲେ, ପିୟପୁଗ୍ଗଲେ ଚ। ଦୁୱିଧୋପି ଚେସ ଇଧ ପିୟଭାୱସାମଞ୍ଞତୋ ‘‘ପିୟପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅନୁକ୍କମେନାତି ଅତିପ୍ପିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ପିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱେରୀତି ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଗୁଣଂ, ମୁଦୁଂ, କମ୍ମନିୟଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସେସେସୁ ଉପସଂହରଣାନୁକ୍କମେନ। କିଞ୍ଚାପି ଚତୂସୁ ଜନେସୁ ସମଚିତ୍ତତାୱ ସୀମାସମ୍ଭେଦୋ ସୀମା ସମ୍ଭିଜ୍ଜତି ଏତାୟାତି କତ୍ୱା। ଭାୱନାୟ ପନ ତଥା ବହୁସୋ ପୱତ୍ତମାନାୟ ପୁରିମସିଦ୍ଧଂ ହେତୁଂ, ଇତରଂ ଫଲଞ୍ଚ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମଚିତ୍ତତାୟ ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କତ୍ୱା’’ତି। ୟଥାୱୁତ୍ତସୀମାଭାୱୋ ୱା ସୀମାସମ୍ଭେଦୋତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମଚିତ୍ତତାୟ ସୀମାସମ୍ଭେଦଂ କତ୍ୱା’’ତି। ସେସମେତ୍ଥ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ଉପେକ୍ଖାଭାୱନାୱଣ୍ଣନା

୨୬୧ ।ଉପେକ୍ଖାଭାୱନନ୍ତି ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନଂ। ୟସ୍ମା ପୁରିମବ୍ରହ୍ମୱିହାରତ୍ତୟନିସ୍ସନ୍ଦୋ ଚତୁତ୍ଥବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମେତ୍ତାଦୀସୁ ପଟିଲଦ୍ଧତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନେନା’’ତି। ପଗୁଣତତିୟଜ୍ଝାନାତି ସୁଭାୱିତଂ ୱସୀଭାୱଂ ପାପିତଂ ପଗୁଣଂ, ତଥାରୂପା ତତିୟବ୍ରହ୍ମୱିହାରଜ୍ଝାନତୋ। ଅପ୍ପଗୁଣଂ ହି ଉପରିଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତି। ଚତୁକ୍କନୟୱସେନ ଚେତ୍ଥ ତତିୟଗ୍ଗହଣଂ। ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୂତିଆଦିୱସେନାତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ‘‘ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତୂ’’ତି ଏୱମାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସତ୍ତକେଲାୟନଂ ସତ୍ତେସୁ ମମାୟନଂ ମମତ୍ତକରଣଂ, ତଥା ମନସିକାରେନ ୟୋଗୋ ସତ୍ତକେଲାୟନମନସିକାରୟୁତ୍ତତ୍ତଂ, ତସ୍ମା। ମେତ୍ତାଦୀନଂ ରାଗଗେହସ୍ସିତଦୋମନସ୍ସସୋମନସ୍ସାନଂ ଆସନ୍ନୱୁତ୍ତିତାୟ ୟଥାରହଂ ପଟିଘାନୁନୟସମୀପଚାରିତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ‘‘ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୁ, ଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୁ ମୋଦନ୍ତୂ’’ତି ହିତେସିତଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ଅନୁନୟସ୍ସ ଆସନ୍ନଚାରିତା। ସତି ଚ ତବ୍ବିପରିୟାୟେ ଲୋହିତପ୍ପକୋପେ ପୁବ୍ବୋ ୱିୟ ଲଦ୍ଧୋକାସମେୱେତ୍ଥ ପଟିଘନ୍ତି ଅୱିସେସେନ ତାସଂ ପଟିଘାନୁନୟସମୀପଚାରିତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

‘‘ସୋମନସ୍ସୟୋଗେନ ଓଳାରିକତ୍ତା’’ତି ଇଦଂ ତତିୟଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଇଦମାଦୀନୱଦସ୍ସନନ୍ତି। ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ପନ ଓଳାରିକଭାୱେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ୱିତକ୍କୱିଚାରପୀତିୟୋଗେନେୱ ଓଳାରିକତା ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟା, ତାହିପି ତାସଂ ସମାୟୋଗସମ୍ଭୱତୋ, ଉପେକ୍ଖାୟ ଚ ତଦଭାୱତୋ। ନ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବା ତତିୟଜ୍ଝାନିକାନଂୟେୱ ମେତ୍ତାଦୀନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା, ତଂତଂଝାନସମତିକ୍କମେନେୱ ଚ ତଂତଂଝାନିକା ମେତ୍ତାଦୟୋପି ସମତିକ୍କନ୍ତା ଏୱ ନାମ ହୋନ୍ତି, ଝାନସାମଞ୍ଞେନ ୱିୟ ମେତ୍ତାଦିସାମଞ୍ଞେନ ୱୋହାରମତ୍ତଂ। ପୁରିମାସୂତି ମେତ୍ତାକରୁଣାମୁଦିତାସୁ। ସନ୍ତଭାୱତୋତି ୟଥାୱୁତ୍ତସତ୍ତକେଲାୟନାଦିଅନୁପସନ୍ତଭାୱାଭାୱତୋ ଉପେକ୍ଖାୟ ସନ୍ତଭାୱତୋ। ‘‘ସନ୍ତଭାୱତୋ’’ତି ଚ ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୁଖୁମତା ପଣୀତତା ୱିଦୂରକିଲେସତା ୱିପୁଲଫଲତାତି ଏୱମାଦୟୋପି ଉପେକ୍ଖାୟ ଆନିସଂସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ପକତିମଜ୍ଝତ୍ତୋତି କିଞ୍ଚି କାରଣଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପକତିୟା ସଭାୱେନେୱ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଦାସିନପକ୍ଖେ ଠିତୋ। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମୱସେନେୱ ଅୟମାୟସ୍ମା ଆଗତୋ ଗଚ୍ଛତି ଚ, ତ୍ୱମ୍ପି ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମୱସେନେୱ ଆଗତୋ ଗଚ୍ଛସି ଚ, ନ ତସ୍ସ ତୱ ପୟୋଗେନ କିଞ୍ଚି ସୁଖଂ ୱା ଉପନେତୁଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅପନେତୁଂ ଲବ୍ଭା, କେୱଲଂ ପନେତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଜୁକମ୍ମଂ, ୟଦିଦଂ ମେତ୍ତାୟନାଦିନା ସତ୍ତେସୁ କେଲାୟନଂ। ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଅରିୟେହି ଗତମଗ୍ଗୋ ଚେସ ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦାଭୂତୋ, ୟଦିଦଂ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତତାତି ଏୱଂ ପଟିପକ୍ଖଜିଗୁଚ୍ଛାମୁଖେନ ମଜ୍ଝତ୍ତତାୟ ସମୁପଜାତଗାରୱବହୁମାନାଦରୋ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି,

ତତ୍ଥ ଚ ସତ୍ତିସେସଂ ଉପେକ୍ଖଂ ପକ୍ଖପଟ୍ଟପେତି, ତସ୍ସ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜତୋ ପକତିଯାପି ଉଦାସିନତ୍ତା ସାତିସଯଂ ତତ୍ଥ ମଜ୍ଝତ୍ତତା ସଣ୍ଠାତି । ଭାୱନାବଲେନ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ହୋନ୍ତି, କିଲେସା ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ସୋ ତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ପିଯପୁଗ୍ଗଲାଦୀସୁ ଉପସଂହରତି। ତେନାହ ''ଉପେକ୍ଖା ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା। ତତୋ ପିଯପୁଗ୍ଗଲାଦୀସୂ''ତି। ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ ଏକ-ସଦ୍ଦୋ ''ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୨୭) ୱିଯ। ଏକୱଚନେନେୱ ଚେତ୍ଥ ସଙ୍ଖ୍ୟାୱିସେସୋ ସିଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଅତ୍ତାନଂ ନିୱତ୍ତେତି। ''ନେୱ ମନାପ''ନ୍ତି ଇମିନା ପିଯପୁଗ୍ଗଲଂ, ଅତିପ୍ପିଯସହାଯକଞ୍ଚ ନିୱତ୍ତେତି, ଅତ୍ତାନମ୍ପି ୱା ଅତ୍ତନି ଅମନାପତାଯ ଅଭାୱତୋ। ''ନ ଅମନାପ''ନ୍ତି ଇମିନା ଅପ୍ପିଯଂ, ୱେରିପୁଗ୍ଗଲଞ୍ଚ, ପାରିସେସତୋ ମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଗହଣଂ ଆପନ୍ନଂ। ଇତି ''ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନେୱ ମନାପଂ ନାମନାପ''ନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ, ପିଯାଦୀନଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖେପମୁଖେନ ଉଦାସିନପୁଗ୍ଗଲଂ ଦସ୍ସେତି।

ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ଯ୍ୱାସ୍ସ ପକତିମଜ୍ଝତ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ଅନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ଅତ୍ତସିନେହସ୍ସ ବଲୱଭାୱତୋ ୱେରିତୋପି ଅତ୍ତନି ମଜ୍ଝତ୍ତତାଯ ଦୁରୂପସଂହାରତ୍ତା ''ଇମେସୁ ଚ ଅତ୍ତନି ଚା''ତି ଅତ୍ତା ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ। ପଥୱୀକସିଣେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ''ଅଯଂ ସମାପତ୍ତି ଆସନ୍ନପୀତିପଚ୍ଚତ୍ଥିକା''ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୮୭) ପଥୱୀକସିଣେ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ଯଂ ହି ହେଟ୍ଠା ''ପଗୁଣତତିଯଜ୍ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାଯା''ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୮୭) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ତୀସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ, ଚତୁତ୍ଥବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଚ ଆଦୀନୱାନିସଂସଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପନ ତତିଯଜ୍ଝାନେ ଆଦୀନୱଂ, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥାଧିଗମାଯ ଯୋଗଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାକାରଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଥୱୀସଦ୍ଦଂ ଅପନେତ୍ୱା ତଦେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସେସକସିଣାନି, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କାମଂ କସିଣାନାପାନେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସାପି ତତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରେନ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାଦିତାଯ ଅତ୍ଥେୱ ସଭାଗତା, ତଂ ପନ ଅକାରଣଂ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ୱିସଦିସତାଯାତି ଆହ ''ଆରମ୍ମଣୱିସଭାଗତାଯା''ତି। ନନୁ ଚ ଅଞ୍ଞଥାୱ କସିଣାଦିଭାୱନା, ଅଞ୍ଞଥା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନାତି ଭାୱନାୱସେନାପି ଯଥାୱୁତ୍ତଜ୍ଝାନାନଂ ଅତ୍ଥେୱ ୱିସଦିସତାତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ଭାୱନାୱସେନ ପନ ୱିସଦିସତା ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ନ ଏକନ୍ତିକଂ କାରଣଂ। ତଥା ହି ଅଞ୍ଞଥାୱ ମେତ୍ତାଦିଭାୱନା , ଅଞ୍ଞଥା ଉପେକ୍ଖାଭାୱନା। ତଥାପି ସତ୍ତେସୁ ଯଥାପୱତ୍ତିତଂ ହିତେସିତାଦିଆକାରଂ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ଆମସନ୍ତୀ, ତତୋ ୱିନିୱତ୍ତମାନରୂପେନ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାକାରେନ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୁପେକ୍ଖା ପୱତ୍ତତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ''କମ୍ମସ୍ସକା ସତ୍ତା, ତେ କସ୍ସ ରୁଚିଯା ସୁଖିତା ୱା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୨୬୩)। ଆରମ୍ମଣସଭାଗତାପି ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ପଟିଲଦ୍ଧତତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ଇଚ୍ଛତି ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ମେତ୍ତାଦୀସୂ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ମେତ୍ତାଦୀସୂତି ମେତ୍ତାଦୀସୁ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବେସୁ, ମେତ୍ତାଦିୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୬୨।ବ୍ରହ୍ମୁତ୍ତମେନାତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମୁତିବ୍ରହ୍ମାନୋ ଉପପତ୍ତିବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱିସୁଦ୍ଧିବ୍ରହ୍ମାନୋତି ତିୱିଧା ବ୍ରହ୍ମାନୋ।

''ସମ୍ପନ୍ନଂ ସାଲିକେଦାରଂ, ସୁୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି କୋସିଯ;

ପଟିୱେଦେମି ତେ ବ୍ରହ୍ମେ, ନ ନେ ୱାରେତୁମୁସ୍ସହେ। (ଜା। ୧।୧୪।୧);

ପରିବ୍ବଜ ମହାବ୍ରହ୍ମେ, ପଚନ୍ତଞ୍ଞେପି ପାଣିନୋ''ତି। (ପାଚି। ୬୪୭) –

ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ହି ବ୍ରହ୍ମସଦ୍ଦେନ ସମ୍ମୁତିବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱୁତ୍ତା।

''ଅପାରୁତା ତେସଂ ଅମତସ୍ସ ଦ୍ୱାରା,

ଯେ ସୋତୱନ୍ତୋ ପମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ସଦ୍ଧଂ;

ୱିହିଂସସଞ୍ଞୀ ପଗୁଣଂ ନ ଭାସିଂ,

ଧମ୍ମଂ ପଣୀତଂ ମନୁଜେସୁ ବ୍ରହ୍ମେ''।

‘‘ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତୀ’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୭୧; ମ॰ ନି॰ ୧।୨୮୩; ୨।୩୪୦; ସଂ॰ ନି॰ ୧।୧୭୨; ମହାୱ॰ ୯) ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ବ୍ରହ୍ମସଦ୍ଦେନ ଉପପତ୍ତିବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱୁତ୍ତା। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତୀ’’ତିଆଦି (ମ॰ ନି॰ ୧।୧୪୮; ସଂ॰ ନି॰ ୨।୨୧; ଅ॰ ନି॰ ୪।୮; ୫।୧୧; ପଟି॰ ମ॰ ୨।୪୪) ୱଚନତୋ ‘‘ବ୍ରହ୍ମ’’ନ୍ତି ଅରିଯଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତତୋ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବେପି ଅରିଯା ୱିସୁଦ୍ଧିବ୍ରହ୍ମାନୋ ନାମ ପରମତ୍ଥବ୍ରହ୍ମତାଯ। ୱିସେସତୋ ପନ ‘‘ବ୍ରହ୍ମାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉତ୍ତମବ୍ରହ୍ମା ନାମ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ବ୍ରହ୍ମଭୂତେହି ଗୁଣେହି ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଇତି ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଉତ୍ତମୋ, ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସୋ ଉତ୍ତମୋ ଚାତି ୱା ବ୍ରହ୍ମୁତ୍ତମୋ, ଭଗୱା। ତେନ କଥିତେ ‘‘ସୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା’’ତିଆଦିନା (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୫୫୬; ୩।୩୦୮; ମ॰ ନି॰ ୧।୭୭, ୪୫୯, ୫୦୯; ୨।୩୦୯, ୩୧୫, ୪୫୧, ୪୭୧) ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱେନେଯ୍ୟାନଂ ଦେସିତେ। ଇତୀତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଭାୱନାକ୍କମେନ ଚେୱ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ଚ ୱିଦିତ୍ୱା ଜାନିତ୍ୱା। ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଅସାଧାରଣଂ ତଂତଂବ୍ରହ୍ମୱିହାରପଟିନିଯତମେୱ ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାଧାରଣଭାୱତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱିସଟଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତା ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଜାନିତବ୍ବା।

ମେଜ୍ଜତୀତି ଧମ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କତ୍ତୁନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଧମ୍ମମେୱ କତ୍ତାରଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସତି। ସିନିଯ୍ହତୀତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତେସୁ ବ୍ୟାପଜ୍ଜନୱସେନ ଲୂଖଭାୱସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ହିତାକାରପୱତ୍ତିୱସେନ ସିନେହନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ତଣ୍ହାଯନୱସେନ। ତଂ ହି ମୋହପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଲୁବ୍ଭନସଭାୱଂ, ଇଦଂ ପନ ଅଦୁସ୍ସନସଭାୱଂ ଅଲୋଭସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ନନୁ ଚ ତଣ୍ହାସିନେହୋପି ବ୍ୟାପାଦୱିରୋଧୀ ତେନ ସହାନୱଟ୍ଠାନତୋ। ଯଦିପି ତେନ ସହ ଏକସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ୱିରୋଧୀ ପନ ନ ହୋତି ଅପ୍ପହାଯକତୋ। ମେଜ୍ଜତୀତି ମିତ୍ତୋ, ହିତଜ୍ଝାସଯୋ ଖନ୍ଧପ୍ପବନ୍ଧୋ, ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନତାଯ ମିତ୍ତେ ଭୱା, ମିତ୍ତେ ୱା ଆରମ୍ମଣଭୂତେ ପିଯେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଭୱା, ମିତ୍ତସ୍ସ ଏସା ପୱତ୍ତି ମେଜ୍ଜନୱସେନ ୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କରୋତୀତି କରୁଣା, କିଂ କରୋତି, କେସଂ, କିଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପରଦୁକ୍ଖେ ସତି ସାଧୂନଂ ହଦଯକମ୍ପନ’’ନ୍ତି। କମ୍ପନନ୍ତି ଚ ପରେସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଅପନେତୁକାମସ୍ସ ଅସହନାକାରେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ତଯିଦଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂଯେୱ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସାଧୂନ’’ନ୍ତି। ସପ୍ପୁରିସା ହି ସପରହିତସାଧନେନ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିନାସେତୀତି ଅଦସ୍ସନଂ ଗମେତି, ଅପନେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେତ୍ଥ ହିଂସନଂ ଅପନଯନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ପରଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା ହି କରୁଣା। ଫରଣୱସେନାତି ଫୁସନୱସେନ, ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରମ୍ମଣକରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରେନେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମୋଦନ୍ତି ତାଯାତି ମୋଦନକିରିଯାଯ ମୁଦିତାଯ କରଣଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଉପଚାରସିଦ୍ଧୋ, ମୁଦିତାୱିନିମୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ କୋଚି କତ୍ତାତି ତମେୱ କତ୍ତୁଭାୱେନ ନିଦ୍ଦିସତି ‘‘ସଯଂ ୱା ମୋଦତୀ’’ତି, ଅଯମ୍ପି ଉପଚାରନିଦ୍ଦେସୋୱ। ଧମ୍ମାନଂ ଅୱସୱତ୍ତନତୋତି ୱସୱତ୍ତିଭାୱନିୱାରଣତ୍ଥଂ ‘‘ମୋଦନମତ୍ତମେୱ ୱା ତନ୍ତି ମୁଦିତା’’ତି ଆହ।

ପିଯାଦୀସୁ ପକ୍ଖପାତୁପଚ୍ଛେଦନମୁଖେନ ଉଦାସିନଭାୱସଙ୍ଖାତା ଉପପତ୍ତିତୋ ଇକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖା। ତେନାହ ‘‘ଅୱେରା ହୋନ୍ତୂ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଉପେକ୍ଖତୀତି କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସେ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

୨୬୩।ହିତୋ ନାମ ଅତ୍ଥଚରୋ, ତସ୍ମା ହିତାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣାତି ସତ୍ତାନଂ ହିତଚରଣାକାରେନ ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା, ହିତାକାରସ୍ସ ୱା ପୱତ୍ତନଲକ୍ଖଣା। ହିତୂପସଂହାରରସାତି ସତ୍ତେସୁ ହିତସ୍ସ ଉପନଯନକିଚ୍ଚା, ଉପନଯନସମ୍ପତ୍ତିକା ୱା। ‘‘ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ॰ ସ॰ ୧୨୩୭; ୱିଭ॰ ୯୦୯) ପୱତ୍ତନକସ୍ସ ଆଘାତସ୍ସ ୱିନଯନାକାରେନ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତି, ଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ୱା ସଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଆଘାତୱିନଯନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ଆଘାତୱିନଯପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଅମନାପାନମ୍ପି ସତ୍ତାନଂ ପଟିକ୍କୂଲେ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞିତାରୂପେନ, ପଗେୱ ମନାପାନଂ ଯଂ ମନାପଭାୱଦସ୍ସନଂ, ତଥାପୱତ୍ତୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ, ତଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଏତିସ୍ସାତି ମନାପଭାୱଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନା। ବ୍ୟାପାଦୂପସମୋତି ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ୱୂପସମୋ। ସମ୍ପତ୍ତୀତି ସମ୍ପଜ୍ଜନଂ ସମ୍ମଦେୱ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସିନେହସମ୍ଭୱୋତି ତଣ୍ହାସିନେହସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି। ୱିପତ୍ତୀତି ୱିନାସୋ। ମେତ୍ତାମୁଖେନ ହି ରାଗୋ ୱଞ୍ଚେତି।

କରୁଣାଦୀନଂ ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିସେସମତ୍ତମେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ସତ୍ତାନଂ ପୱତ୍ତଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅପନଯନାକାରୋ। ଅପନଯନଂ ପନ ହୋତୁ ୱା ମା ୱା, ଯୋ ଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରୋ, ତଥାପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା ଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଲକ୍ଖଣା। ଅପନେତୁକାମତାଯ ପରେସଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅସହନଂ ଅନଧିୱାସନଂ ପରଦୁକ୍ଖାସହନଂ। ନ ୱିହିଂସା ଅୱିହିଂସା, ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠନଂ। ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତି, ୱିହିଂସାଯ ୱା ପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତୀତି ଅୱିହିଂସାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ୱିହିଂସୂପସମୋତି ଏତ୍ଥ ୱିହିଂସନ୍ତି ଏତାଯ ସତ୍ତେ, ୱିହିଂସନଂ ୱା ନେସଂ ତନ୍ତି ୱିହିଂସା , ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠନାକାରେନ ପୱତ୍ତୋ କରୁଣାଯ ପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ ପଟିଘଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। କରୁଣାମୁଖେନ ସୋକୋ ୱଞ୍ଚେତୀତି ଆହ ‘‘ସୋକସମ୍ଭୱୋ

ୱିପତ୍ତୀ’’ତି।

ପମୋଦନଲକ୍ଖଣାତି ପରସମ୍ପତ୍ତିୟା ପମୋଦନଲକ୍ଖଣା। ଅନିସ୍ସାୟନରସାତି ଇସ୍ସାୟନସ୍ସ ଉସୂୟନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱକିଚ୍ଚା। ସତ୍ତାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୟା, ପନ୍ତସେନାସନେସୁ, ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେସୁ ଚ ଅସହନଂ ଅରମଣଂ ଅରତିଇଚ୍ଚେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସା ୱିହନନାକାରେନ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ୱା ୱିଘାତଂ ୱୂପସମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ଅରତିୱିଘାତପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା।

ପହାସୋ ଗେହସିତପୀତିୱସେନ ପହଟ୍ଠଭାୱୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ। ସତ୍ତେସୁ ସମଭାୱଦସ୍ସନରସାତି ପିୟାଦିଭେଦେସୁ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଉଦାସିନୱୁତ୍ତିୟା ସମଭାୱସ୍ସେୱ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚା, ଉପପତ୍ତିତୋ ଇକ୍ଖଣତୋ ସମଭାୱେନେୱ ତେସଂ ଗହଣକିଚ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ତେସୁ ପଟିକ୍କୂଲାପଟିକ୍କୂଲାକାରାନଂ ଅଗ୍ଗହଣତୋ ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁନୟାନଂ ୱୂପସମନାକାରେନ ୱୁତ୍ତିୟା ତେସଂ ୱୂପସମଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତୀତି ପଟିଘାନୁନୟୱୂପସମପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଏୱଂ ପୱତ୍ତକମ୍ମସ୍ସକତାଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତି ଇମିନା ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ହିତୂପସଂହାରଦୁକ୍ଖାପନୟନସମ୍ପତ୍ତିପମୋଦନାକାରେନ ପଟ୍ଠାମସନ୍ତୋ ମେତ୍ତାଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପୱତ୍ତିଆକାରପଟିସେଧନମୁଖେନ ପୱତ୍ତଂ କମ୍ମସ୍ସକତାଞ୍ଞାଣଂ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରସ୍ସ ଆସନ୍ନକାରଣଂ, ନ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ଦସ୍ସେତି।

୨୬୪।ୱିପସ୍ସନାସୁଖଞ୍ଚେୱ ଭୱସମ୍ପତ୍ତି ଚାତି ଏତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୋ ଚାତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତମ୍ପି ହି ନେସଂ ସାଧାରଣପୟୋଜନଂ। ତଥା ‘‘ସୁଖଂ ସୁପତୀ’’ତିଆଦୟୋ (ଅ। ନି। ୮।୧; ୧୧।୧୫) ଏକାଦସାନିସଂସା। ତେ ପନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତା ଏୱାତି ଇଧ ନ ଗହିତା।

ନିସ୍ସରତି ଅପଗଚ୍ଛତି ଏତେନାତି ନିସ୍ସରଣଂ, ପହାୟକଂ। କାମଞ୍ଚେତେହି ପଞ୍ଚପି ନୀୱରଣାନି, ତଦେକଟ୍ଠା ଚ ପାପଧମ୍ମା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀୟନ୍ତି, ଉକ୍କଂୱିପଚ୍ଚନୀକଦସ୍ସନୱସେନ ପନ ବ୍ୟାପାଦାଦୟୋ ପାଠଇୟଂ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୬; ଅ। ନି। ୬।୧୩) ୱୁତ୍ତା। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ରାଗନିସ୍ସରଣତାୱଚନଂ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ସମତ୍ଥିତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୨୬୫।ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ। ମେତ୍ତା ସତ୍ତେସୁ ଯଥାରହଂ ଦାନପିୟୱଚନାଦିସୀଲସୁତାଦିଗୁଣଗହଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ମନାପଭାୱଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନା’’ତି। ରାଗୋପି ତତ୍ଥ ଯଥା ତଥା ଗୁଣଗ୍ଗହଣମୁଖେନେୱ ପୱତ୍ତତି ମନାପସଞ୍ଞାପଲୋଭତୋତି ଆହ ‘‘ଗୁଣଦସ୍ସନସଭାଗତାୟା’’ତି। ତସ୍ମା ମିତ୍ତମୁଖସପତ୍ତୋ ୱିୟ ତୁଲ୍ୟାକାରେନ ଦୂସନତୋ ରାଗୋ ମେତ୍ତାୟ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ, ସୋ ଲହୁଂ ଓତାରଂ ଲଭତି ସତିସମ୍ମୋସମତ୍ତେନାପି ମେତ୍ତଂ ଅପନୀୟ ତସ୍ସା ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହତ୍ତା । ତତୋତି ରାଗତୋ, ରାଗସ୍ସ ୱା ଓତାରଲାଭତୋ। ସଭାଗୱିସଭାଗତାୟାତି ସଭାଗସ୍ସ, ସଭାଗେନ ୱା ୱିସଭାଗତାୟ। ସତ୍ତେସୁ ହି ମନାପାକାରଗାହିନୋ ମେତ୍ତାସଭାଗସ୍ସ ତବ୍ବିପରୀତସଭାୱୋ ବ୍ୟାପାଦୋ ତେନ ୱିସଭାଗୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଓତାରଂ ଲଭମାନୋ ଚିରେନେୱ ଲଭେୟ୍ୟାତି ପୁରିସସ୍ସ ଦୂରେ ଠିତସପତ୍ତୋ ୱିୟ ମେତ୍ତାୟ ଦୂରପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ତତୋତି ବ୍ୟାପାଦତୋ। ନିବ୍ଭୟେନାତି ଅନୁସ୍ସଙ୍କନପରିସଙ୍କନେନ, ଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠାୟ ମେତ୍ତାୟ ବ୍ୟାପାଦେନ ଦୁପ୍ପଧଂସିୟତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ‘‘ମେତ୍ତାୟିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦି।

ଇଟ୍ଠାନନ୍ତି ପିୟାନଂ। କନ୍ତାନନ୍ତି କମନୀୟାନଂ। ମନାପାନନ୍ତି ମନୱଡ୍ଢନକାନଂ। ତତୋ ଏୱ ମନୋ ରମେନ୍ତୀତି ମନୋରମାନଂ। ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାନନ୍ତି ତଣ୍ହାସନ୍ନିସ୍ସିତାନଂ। ଅପ୍ପଟିଲାଭତୋ ସମନୁପସ୍ସତୋତି ଅପ୍ପଟିଲାଭେନ ଅହମିମେ ନ ଲଭାମୀତି ପରିତସ୍ସତୋ। ଅତୀତନ୍ତି ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ନିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିରୋଧପ୍ପତ୍ତଂ। ୱିପରିଣତନ୍ତି ସଭାୱୱିଗମେନ ୱିଗତଂ। ସମନୁସ୍ସରତୋତି ଅନୁତ୍ଥୁନନୱସେନ ଚିନ୍ତୟତୋ। ଗେହସିତନ୍ତି କାମଗୁଣନିସ୍ସିତଂ। ‘‘ଆଦିନା’’ତି ଇମିନା ‘‘ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ସଦ୍ଦାନ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱିପତ୍ତିଦସ୍ସନସଭାଗତାୟାତି ଯେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଭୋଗାଦିୱିପତ୍ତିଦସ୍ସନମୁଖେନ କରୁଣା ପୱତ୍ତତି, ତେସୁ ତନ୍ନିମିତ୍ତମେୱ ଅୟୋନିସୋ ଆଭୋଗେ ସତି ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋମନସ୍ସମୁଖେନ ସୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସୋ କରୁଣାୟ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ସୋକୋ ହି ଇଧ ଦୋମନସ୍ସସୀସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ସଭାଗୱିସଭାଗତାୟାତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତେସୁ ଦୁକ୍ଖାପନୟନକାମତାକାରସ୍ସ କରୁଣାସଭାଗସ୍ସ ତେସୁ ଦୁକ୍ଖୂପନୟନାକାରୋ ୱିହେସାସଭାୱୋ ୱିସଭାଗୋତି ତାୟ ସଭାଗୱିସଭାଗତାୟ ସା ଓତାରଂ ଲଭମାନା ଚିରେନେୱ ଲଭେୟ୍ୟାତି ପୁରିସସ୍ସ ଦୂରେ ଠିତସପତ୍ତୋ ୱିୟ କରୁଣାୟ ଦୂରପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା।

ସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନସଭାଗତାୟାତି ଯେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଭୋଗାଦିସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନମୁଖେନ ମୁଦିତା ପୱତ୍ତତି, ତେସୁ ତନ୍ନିମିତ୍ତମେୱ ଅୟୋନିସୋ ଆଭୋଗେ ସତି ‘‘ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ରୂପାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୩୦୬) ୱୁତ୍ତସୋମନସ୍ସମୁଖେନ ପହାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସୋ ଚ ମୁଦିତାୟ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ। ପହାସୋ ହି ଇଧ ସୋମନସ୍ସସୀସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ସଭାଗୱିସଭାଗତାୟାତି ଭୋଗାଦିସମ୍ପତ୍ତୀହି ମୁଦିତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ପମୋଦନାକାରସ୍ସ ମୁଦିତାସଭାଗସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅନଭିରମନାକାରା ଅରତି ୱିସଭାଗାତି ତାୟ ସଭାଗୱିସଭାଗତାୟ ସା ଓତାରଂ ଲଭମାନା ଚିରେନେୱ ଲଭେୟ୍ୟାତି ପୁରିସସ୍ସ ଦୂରେ

ଠିତସପତ୍ତୋ ୱିଯ ମୁଦିତାଯ ଦୂରପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା। ପମୁଦିତୋ ଚାତିଆଦି ମୁଦିତାଯ ସିଦ୍ଧାଯ ଅଯମ୍ପି ଅରତି ନ ହୋତୀତି ଲଦ୍ଧଙ୍ଗୁଣଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଇଧାଧିପ୍ପେତଅରତିନିଗ୍ଗହଦସ୍ସନୱସେନ। କାଯଚିତ୍ତୱିୱେକପଟିପକ୍ଖାଯ ୱା ଅରତିଯା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାଯ ମୁଦିତାଯ ପଟିପକ୍ଖା ଅରତି ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭନେଯ୍ଯା ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଏକଦେସେନ ଅରତି ଦସ୍ସିତାତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେସୂତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମେସୁ।

ବାଲକରଧମ୍ମଯୋଗତୋ ବାଲସ୍ସ। ଅତ୍ତହିତପରହିତତ୍ଥାମୂଳ୍ହତାଯ ମୂଳ୍ହସ୍ସ। ପୁଥୂନଂ କିଲେସାଦୀନଂ ଜନନାଦୀହି କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। କିଲେସୋଧୀନଂ ମଗ୍ଗୋଧୀହି ଅଜିତତ୍ତା ଅନୋଧିଜିନସ୍ସ, ଓଧିଜିନା ୱା ସେକ୍ଖା ଓଧିସୋୱ କିଲେସାନଂ ଜିତତ୍ତା। ତେନ ଇମସ୍ସ ଓଧିଜିତଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସତ୍ତମଭୱାଦିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପୱତ୍ତନୱିପାକସ୍ସ ଅଜିତତ୍ତା ଅୱିପାକଜିନସ୍ସ, ୱିପାକଜିନା ୱା ଅରହନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା। ତେନସ୍ସ ଅସେକ୍ଖତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅନେକାଦୀନୱେ ସବ୍ବେସମ୍ପି ପାପଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଭୂତେ ସମ୍ମୋହେ ଆଦୀନୱାନଂ ଅଦସ୍ସନସୀଲତାଯ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ। ଆଗମାଧିଗମାଭାୱା ଅସ୍ସୁତୱତୋ। ଏଦିସୋ ଏକଂସେନ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାମ ହୋତୀତି ତସ୍ସ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନପି ''ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱରୂପାତି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ସମ୍ମୋହପୁବ୍ବିକା। ରୂପଂ ସା ନାତିୱତ୍ତତୀତି ରୂପାନଂ ସମତିକ୍କମନାଯ କାରଣଂ ନ ହୋତି, ରୂପାରମ୍ମଣେ କିଲେସେ ନାତିୱତ୍ତତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସରହିତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଣମେୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଣୁପେକ୍ଖା। ଦୋସଗୁଣାୱିଚାରଣୱସେନ ସଭାଗତ୍ତାତି ଯଥା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୁପେକ୍ଖା ମେତ୍ତାଦଯୋ ୱିଯ ସତ୍ତେସୁ ହିତୂପସଂହାରାଦିୱସେନ ଗୁଣଦୋସେ ଅୱିଚାରେନ୍ତୀ କେୱଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତାଣୁପେକ୍ଖା ସତ୍ତେସୁ ୱିଜମାନମ୍ପି ଗୁଣଦୋସଂ ଅଚିନ୍ତେନ୍ତୀ କେୱଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତୀତି ଦୋସଗୁଣାୱିଚାରଣୱସେନ ସଭାଗା। ତସ୍ମା ସା ଲଦ୍ଧୁଂ ଓତାରଂ ଲଭତୀତି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୁପେକ୍ଖାଯ ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା। ସଭାଗୱିସଭାଗତାଯାତି ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରସ୍ସ ଉପେକ୍ଖାସଭାଗସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅନୁରୋଧୱିରୋଧପୱତ୍ତିଆକାରା ରାଗପଟିଘା ୱିସଭାଗାତି ତାଯ ସଭାଗୱିସଭାଗତାଯ ତେ ଓତାରଂ ଲଭମାନା ଚିରେନେୱ ଲଭେଯ୍ଯୁନ୍ତି ପୁରିସସ୍ସ ଦୂରେ ଠିତସପତ୍ତୋ ୱିଯ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରସ୍ସ ଦୂରପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା।

୨୬୬।କତ୍ତୁକାମତା ଛନ୍ଦୋ ଆଦି ''ଛନ୍ଦମୂଲକା କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି (ଅ। ନି। ୮।୮୩) ୱଚନତୋ, ଅଥ ୱା ସତ୍ତେସୁ ହିତେସିତାଦୁକ୍ଖାପନଯନକାମତାଦିନା ଅନୱଜ୍ଜାଭିପତ୍ଥନାୱସେନ ପୱତ୍ତନତୋ ''କତ୍ତୁକାମତା ଛନ୍ଦୋ ଆଦୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋପି ହି ସତ୍ତେସୁ ଅନିରାକତହିତଚ୍ଛନ୍ଦୋଯେୱ ''ତତ୍ଥ ଅବ୍ଯାୱଟତା ଅପଣ୍ଣକପଟିପଦା''ତି ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାକାରେନ ପୱତ୍ତତି ମାତା ୱିଯ ସକିଚ୍ଚପସୁତେ ପୁତ୍ତେ। ନୀୱରଣାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତଦେକଟ୍ଠକିଲେସାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କଞ୍ଚି ସତ୍ତଗ୍ଗହଣମ୍ପି ସଙ୍ଖାରଗ୍ଗହଣମେୱ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଦେସନାଯ ଯଥା ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା''ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭; ଖୁ। ପା। ୪।୧), ନ ଏୱମିଧାତି ଆହ ''ପଞ୍ଞତ୍ତିଧମ୍ମୱସେନ ଏକୋ ୱା ସତ୍ତୋ ଅନେକେ ୱା ସତ୍ତା ଆରମ୍ମଣ''ନ୍ତି। ପଞ୍ଞତ୍ତିଧମ୍ମୱସେନାତି ପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୱସେନ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ''ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୂ''ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୨।୨୩) ଭାୱନାଯଂ ସୁଖାଦିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ତଂ ପନ ''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା''ତି (ଧ। ପ। ୨୭୭; ଥେରଗା। ୬୭୬; ନେତ୍ତି। ୫) ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଗହଣଂ ୱିଯ ଅପ୍ପଧାନଭୂତଂ, ସତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି ଏୱ ପଧାନଭାୱେନ ଗଯ୍ହତୀତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଉପଚାରେ ୱା ପତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣୱଡ୍ଢନଂ ତତ୍ଥାପି ସୀମାସମ୍ଭେଦସିଦ୍ଧିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଏକମାୱାସଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ସତ୍ତେ ମେତ୍ତାଯ ଫରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଏକା ରଚ୍ଛା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ଯୋଜନା। ରଚ୍ଛାଗହଣେନ ରଚ୍ଛାୱାସିନୋ ସତ୍ତା ଗହିତା ଯଥା ଏକଂ ଦିସନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୨୬୭।କସିଣାନଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋତି କସିଣଜ୍ଝାନାନଂ ନିସ୍ସନ୍ଦଫଲସଦିସା ଆରୁପ୍ପା ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି, କସିଣଜ୍ଝାନାନଂ ପାରିପୂରିଯାୱ ସିଜ୍ଝନତୋ। ତେହି ୱିନା ଅସିଜ୍ଝନତୋତି କେଚି। ସମାଧିନିସ୍ସନ୍ଦୋତି ରୂପଜ୍ଝାନସମାଧୀନଂ, ହେଟ୍ଠିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଅରୂପଜ୍ଝାନସମାଧୀନଞ୍ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ପଟିପାଟିଯା ତେ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱାୱ ପଟିଲଭିତବ୍ବତୋ । ୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସନ୍ଦୋ ୱିପସ୍ସନାନୁଭାୱେନ ଲଦ୍ଧବ୍ବତୋ, ୱିପସ୍ସନାୱସେନେୱ ଚ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ। ସମଥୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସନ୍ଦୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି। ଯଥାହ ''ଦ୍ୱୀହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା''ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୮୬୮)। ''ପୁରିମବ୍ରହ୍ମୱିହାରତ୍ତଯନିସ୍ସନ୍ଦୋ''ତି ଇମିନା ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ତୀଣି ଝାନାନି ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତସ୍ସେୱ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ, ନ ଇତରସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ତମେୱତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ।

୨୬୮।ସିଯାତି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ ସିଯା କସ୍ସଚି ପରିୱିତକ୍କୋ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ ମେତ୍ତାଦୀସୁ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରତା ୱେଦିତବ୍ବା, ଇତରକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିମତ୍ତାନି। ଇମାନି ପନ ''ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୂ''ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୨।୨୨) ପରହିତପଟିପତ୍ତିଭୂତାନି। ତସ୍ମା ସତ୍ତେସୁ ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତିଭାୱେନ ସେଟ୍ଠା ଏତେ ୱିହାରା। ବ୍ରହ୍ମାନୋତି ଉପପତ୍ତିବ୍ରହ୍ମାନୋ। ତେ ହି ଇଧ ଝାନଭାୱନାଯ ୱିନୀୱରଣଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନା ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ୱିନୀୱରଣଚିତ୍ତାୱ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ''ନିଦ୍ଦୋସଚିତ୍ତା ୱିହରନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମାନୋତି ୱା ସକଲବୁଦ୍ଧଗୁଣହେତୁଭୂତାନଂ

ଦାନପାରମିତାଦୀନଂ ବୁଦ୍ଧକରଧମ୍ମାନଂ ପରିପୂରଣୱସେନ ବ୍ରୂହିତଗୁଣା ମହାସତ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତା। ତେ ହି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ହିତେସନେନ, ଅହିତାପନୟନେନ, ସମ୍ପତ୍ତିପମୋଦନେନ, ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିଓଜ୍ଝିତାଗତିଗମନମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱାଧିଟ୍ଠାନେନ ଚ ନିଦ୍ଦୋସଚିତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଏୱନ୍ତି ଯଥା ତେ ଉପପତ୍ତିବ୍ରହ୍ମାନୋ, ମହାବୋଧିସତ୍ତବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱା, ଏୱଂ ଏତେହି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସମଙ୍ଗୀଭୂତା।

୨୬୯।ଚତସ୍ସୋୱାତିଆଦିପଞ୍ହସ୍ସାତି ଚତସ୍ସୋତିଆଦିକସ୍ସ ତିୱିଧସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦିୱସାତି ଏତ୍ଥ ବ୍ୟାପାଦସଂକିଲେସାଦିତୋ ୱିସୁଜ୍ଝନୁପାୟୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ହିତୂପସଂହାରାଦିମନସିକାରୱିସେସା ସଙ୍ଗହିତା। ଆସଂ ମେତ୍ତାଦୀନଂ। ଅପ୍ପମାଣେତି ପମାଣରହିତେ। ଯେନାତି ଯେନ କାରଣେନ। ତନ୍ତି ତସ୍ମା। ଦ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ।

ବ୍ୟାପାଦବହୁଲସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି। ପକ୍ଖପାତୱସେନ ଅନାଭୁଜନମନାଭୋଗୋ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯ୍ୱାୟଂ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ସତ୍ତେସୁ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତମେୱ ଉପମାୟ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯସ୍ମା ଚ ଯଥା ମାତା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସ୍ସାପି ହିତୂପସଂହାରାଦିଅତ୍ଥସ୍ସ ଉପମେୟ୍ୟଭାୱଂ ଉପନେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଅତ୍ଥୁପନୟନତ୍ଥୋ "ଯସ୍ମା ଚା"ତି ଚ-ସଦ୍ଦୋ। ପରିୟାୟେତି ୱାରେ, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କିଚ୍ଚୱସେନ ପରିୱତ୍ତନକ୍କମେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବ୍ୟାୱଟାତି ଅନୁସ୍ସୁକ୍କା। ତଥାତି ଯଥା ମାତା ଦହରାଦୀସୁ ପୁତ୍ତେସୁ, ତଥା ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ମେତ୍ତାୟନାଦିୱସିକେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବେପି ସଂକିଲେସଧମ୍ମା ଯଥାରହଂ ଦୋସମୋହରାଗପକ୍ଖିୟା, ତେହି ଚ ୱିସୁଜ୍ଝନୁପାୟୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା, ହିତୂପସଂହାରାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଚ ସତ୍ତେସୁ ମନସିକାରୋ, ତସ୍ମା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦିୱସା ଚତସ୍ସୋୱ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା। ଚତସ୍ସୋପି ଏତା ଭାୱେତୁକାମେନ ନ ଏକେକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସତି ହି ସବ୍ବସଙ୍ଗହେ କମେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ହିତେସିତା ମେତ୍ତାୟନନ୍ତି ଆହ "ଏୱଂ ପଚ୍ଚିତହିତାନ"ନ୍ତି। ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱା ୱାତି "ଇମାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ଅୟଂ ନିରୟାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟା"ତି ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱା। ଦୁକ୍ଖାପନୟନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିୱସେନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତୋ ପରନ୍ତି ତତୋ ହିତାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଆଦିତୋ ପରଂ। କତ୍ତବ୍ବାଭାୱତୋତି ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପକାରସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଅୟଂ କମୋତି ଅୟଂ ଇମାସଂ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାନଂ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପୱତ୍ତନକ୍କମୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ "ଇମିନାୱ କମେନ ଏତାସଂ ପୱତ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା"ତି। ମେତ୍ତାଦୀନଂ ହି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଭାୱନାନଂ କମନିୟମୋ ନତ୍ଥି, ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ପଠମଂ ଭାୱେତୁଂ ଲବ୍ଭା, ଦେସନାକ୍କମୱସେନ ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏକସତ୍ତସ୍ସାପୀତି ଏକସ୍ସାପି ସତ୍ତସ୍ସ। ଅପ୍ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତତ୍ତା ପରିଚ୍ଛେଦଗ୍ଗହଣଂ ନତ୍ଥି, ନ ଚ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ସତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପାଦିଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀତି ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତିୟା ଅପରାମାସସତ୍ତଗ୍ଗହଣମୁଦ୍ଧଭୂତାନଂ ମେତ୍ତାଦୀନଂ ଏକସତ୍ତାରମ୍ମଣାନମ୍ପି ଅପ୍ପମାଣଗୋଚରତା ୱୁତ୍ତା। ଏୱଂ ପମାଣଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଯଥା ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀସୁ ଅତିରେକୁଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତେ ପଦେସେ ନିମିତ୍ତଂ ଗୟ୍ହତି, ଏୱଂ ପମାଣଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ସକଲଫରଣୱସେନାତି ନିରୱସେସଫରଣୱସେନ।

୨୭୦।ନିସ୍ସରଣତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ଯସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ, ତଂ ତସ୍ସ ଉଜୁପଟିପକ୍ଖଭୂତମେୱ ହୋତି। ଯଥା କାମାନଂ ନେକ୍ଖମ୍ମଂ, ରୂପାନଂ ଆରୁପ୍ପା, ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିବ୍ବାନଂ , ଏୱଂ ଦୋମନସ୍ସସହିତାନଂ ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାରତୀନଂ ନିସ୍ସରଣଭୂତା ମେତ୍ତାକରୁଣାମୁଦିତା ନ ସୋମନସ୍ସରହିତା ହୋନ୍ତି। ନିସ୍ସରଣଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚ ପୁବ୍ବଭାଗିୟାନଂ ତାସଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ପୟୋଗୋପି ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅନିସ୍ସରଣଭାୱତୋ। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠୱୀସତିୟା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ କରୁଣାମୁଦିତାନଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚରିୟା ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ନ ହି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୁପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖାୱେଦନଂ ୱିନା ୱତ୍ତତି ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପେକ୍ଖା ୱିୟ। ନ ହି କଦାଚି ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପେକ୍ଖା ୱେଦନୁପେକ୍ଖଂ ୱିନା ୱତ୍ତତୀତି।

୨୭୧।ସାତସହଗତନ୍ତି ସୁଖସହଗତଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା "ତତୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂ"ତିଆଦିକାୟ (ଅ। ନି। ୮।୬୩) ଦେସନାୟ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଅପ୍ପମଞ୍ଞାନଂ ସୱିତକ୍କାଦିଭାୱୋ ୱିୟ ଉପେକ୍ଖାସହଗତଭାୱୋପି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା। ଚତସ୍ସୋପି ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନିକାତି ଚୋଦକସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଞ୍ଚେ ସତୀତି ଯଦି ମୂଲସମାଧିମ୍ହି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତତାୟ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ ପକ୍ଖିପତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କାୟାନୁପସ୍ସନାଦୟୋପି ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନିକା ସିୟୁଂ, ନ ପନ ହୋନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଦେସିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ହୋନ୍ତୁ କାୟାନୁପସ୍ସନାଦୟୋ ଆନାପାନଭାୱନାୱସେନ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନିକାତି ୱଦେୟ୍ୟାତି ଆସଙ୍କନ୍ତୋ ଆହ "ୱେଦନାଦୀସୂ"ତିଆଦି। ବ୍ୟଞ୍ଜନଚ୍ଛାୟାମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି "ମେତ୍ତା ମେ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱିତା ଭୱିସ୍ସତୀ"ତିଆଦୀହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପକାସିତୋ ଏୱ ଚିତ୍ତସମାଧି "ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତିଆଦୀହିପି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପକାସିତୋତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଲବ୍ଭମାନସମାଧିଚ୍ଛାୟାମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଭୟତ୍ଥ ଲବ୍ଭମାନଂ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ହି ଅଞ୍ଞଥା ୱଦନ୍ତୋ ଅୟଥାୱାଦିତାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଅପୱଦନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ତେନାହ "ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖୀ"ତି।

୨୭୨। "ତୟିମଂ ଦୋସଂ ପରିହରିତୁକାମେନ ନ ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ନୀତତ୍ଥମେୱ, ତସ୍ମା ଗରୁକୁଲତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ମଗ୍ଗିତବ୍ବୋ"ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଗମ୍ଭୀରଂ

ହୀ’’ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଯଞ୍ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଆଯାଚିତା ଧମ୍ମଦେସନା ଏତେନାତି ଆଯାଚିତଧମ୍ମଦେସନୋ, ତଂ ଆଯାଚିତଧମ୍ମଦେସନଂ। ଏୱମେୱାତି ଗରହନେ ନିପାତୋ, ମୁଦା ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣେତି ଅତ୍ଥୋ । ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ନାମ ସସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନା ହୋତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାଯଂ ‘‘ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତୱସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚିତ୍ତଂ ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧା ଅୱିକ୍ଖିପ୍ପମାନଂ ଏକଗ୍ଗଭାୱେ ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ତତୋ ଏୱ ସୁସଣ୍ଠିତଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା। ପାପକାତି ଲାମକା। ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦଯୋ ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତଟ୍ଠେନ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ପୱତ୍ତିତୁଂ ଓକାସାଦାନେନ କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଖେପେତ୍ୱା ନ ଚ ଠସ୍ସନ୍ତୀତି ଯୋଜନା। ଇମିନା ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମାଧାନସ୍ସ କାରଣମାହ।

ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାମତ୍ତୋତି ଭାୱନମନନୁଯୁତ୍ତେନ ପଟିଲଦ୍ଧମତ୍ତଂ ନାତିସୁଭାୱିତଂ ସମାଧାନଂ। ତଂ ପନ ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନାନଂ ସମାଧିୱିସେସାନଂ ମୂଲକାରଣଭାୱତୋ ‘‘ମୂଲସମାଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାମତ୍ତୋ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେମି ସନ୍ନିସାଦେମି ଏକୋଦିଂ କରୋମି ସମାଦହାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଖଣିକସମାଧି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯଥେୱ ହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ‘‘ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ ଅହୋସି ଅସଲ୍ଲୀନଂ…ପେ… ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୮।୧୧; ପାରା। ୧୧) ୱତ୍ୱା ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଅ। ନି। ୮। ୧୧) ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ‘‘ଖଣିକସମାଧୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଏୱମିଧାପୀତି। ସୋ ଏୱ ସମାଧୀତି ମୂଲସମାଧିମାହ।

ଅସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଅସ୍ସ ୱା ମୂଲସମାଧିସ୍ସ। ଭାୱନନ୍ତି ୱଡ୍ଢନଂ। ଅଯଂ ସମାଧୀତି ଚ ମୂଲସମାଧିଯେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଏୱଂ ଭାୱିତୋତି ଯଥା ଅରଣିସହିତେନ ଉପ୍ପାଦିତୋ ଅଗ୍ଗି ଗୋମଯଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ୱଡ୍ଢିତୋ ଗୋମଯଗ୍ଗିଆଦିଭାୱଂ ପତ୍ତୋପି ଅରଣିସହିତେନ ଉପ୍ପାଦିତମୂଲଗ୍ଗୀତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ମୂଲସମାଧି ଏୱ ମେତ୍ତାଦିୱସେନ ୱଡ୍ଢିତୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଞ୍ଞେସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ। ତତ୍ଥ ଯଥା ମେତ୍ତାଭାୱନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ଭାୱନାନଯେନ ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ ସୱିତକ୍କାଦିଭାୱୱସେନ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନସମ୍ପାପନୱିଧିନା ମୂଲସମାଧିସ୍ସ ଭାୱନା ୱୁତ୍ତା, ଏୱଂ କରୁଣାଦିଭାୱନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁପି ଭାୱନାୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କାଯାନୁପସ୍ସନାଦିପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଭାୱନାୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କରୁଣା ମେ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ଯଦି ଏୱଂ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାପରିଯୋସାନାଯ ଦେସନାଯ ଅରହତ୍ତାଧିଗମାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ କଥିତତ୍ତା ପୁନ ‘‘ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ସମାଧିଂ ସୱିତକ୍କମ୍ପୀ’’ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୮।୬୩) କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାଯ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସା ହି ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଭାୱେନ ୱତ୍ତମାନା ଯଥାୱୁତ୍ତଜ୍ଝାନଧମ୍ମେ ସମ୍ମସନ୍ତୀ ୱିସେସତୋ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଫଲସମାପତ୍ତିଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କେଚି।

ପୁନ ଯତୋ ଖୋ ତେତିଆଦି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବଫାସୁୱିହାରଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଗଗ୍ଘସୀତି ଗମିସ୍ସସି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ‘‘ସୱିତକ୍କମ୍ପୀ’’ତିଆଦିକା ଦେସନା ମେତ୍ତାଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ସମାଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତା, ନ ଅପ୍ପମଞ୍ଞା, ତସ୍ମା। ‘‘ତଥେୱା’’ତିଆଦିନା ଗନ୍ଥନ୍ତରେନପି ତମେୱତ୍ଥଂ ସମତ୍ଥେତି। ତତ୍ଥ ତଥେୱାତି ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱସେନେୱ। ଅଭିଧମ୍ମେତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦକଣ୍ଡେ (ଧ। ସ। ୨୫୧ ଆଦଯୋ), ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୱିଭଙ୍ଗାଦୀସୁ (ୱିଭ। ୬୮୪ ଆଦଯୋ) ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଭିଧମ୍ମପ୍ପଦେସେସୁ।

୨୬୩।ସୁଭପରମାଦିୱସେନାତି ସୁଭ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ସୁଭନ୍ତେୱ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୨୧୨; ଅ। ନି। ୮।୬୬) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସୁଭୱିମୋକ୍ଖଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ। ପରମ-ସଦ୍ଦୋ ଉକ୍କଂସତ୍ଥୋ। ସୁଭୋ ସୁଭୱିମୋକ୍ଖୋ ପରମୋ ଉକ୍କଂସୋ ପରମା କୋଟି ଏତିସ୍ସାତି ସୁଭପରମା, ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ତତୋ ପରଂ ତାଯ ସାଧେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସାଧାରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାସୁଖାଦଯୋ ଇଧ ଅନୱସରା। ଇତରେତରୱିସିଟ୍ଠାପେତେ ୱିସେସା, ପଗେୱ ପରେହି। ତେନାହ ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଦିସୋ ଆନୁଭାୱୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ୱିସେସେତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା।

ତସ୍ସତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯତ୍ତାତି ସୁଭୱିମୋକ୍ଖାଦିକସ୍ସ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖସ୍ସ ପକତୂପନିସ୍ସଯୱସେନ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଭାୱତୋ। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମେତ୍ତାୱିହାରିସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସ ମେତ୍ତାୱିହାରିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲପରିଚଯାତି ମେତ୍ତାଭାୱନାୱସେନ ସତ୍ତସଞ୍ଞିତେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଆରମ୍ମଣେ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲାକାରେନେୱ ଗହଣସ୍ସ ପରିଚିତତ୍ତା। ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଭୂତମ୍ପି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆରମ୍ମଣଂ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲାକାରେନେୱ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତି, ପଗେୱ ସଭାୱତୋ। ‘‘ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲ’’ନ୍ତି ତତ୍ଥସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିରତିୱସେନ ନିରାସଙ୍କଂ ପୱତ୍ତତି, ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ଚ ସୁଖେନ, ସୁଟ୍ଠୁ ଚ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଯତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖପରିଯାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲେସୂ’’ତିଆଦି। ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅନତ୍ଥଚରଣାଦିଅଧିପ୍ପାଯେନ ସଚେତନେ ଆରମ୍ମଣେ ଆଘାତଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ପଟିକ୍କୂଲପରିଚଯା ଅଚେତନେପି ୱାତାତପାଦିକେ ଆଘାତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ। ନ ତତୋ ପରନ୍ତି ତତୋ ସୁଭୱିମୋକ୍ଖତୋ ପରଂ କସ୍ସଚି ୱିମୋକ୍ଖସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଭିହନନ୍ତି ଏତେନାତି ଅଭିଘାତୋ, ଦଣ୍ଡୋ ଅଭିଘାତୋ ଯସ୍ସ ତଂ ଦଣ୍ଡାଭିଘାତଂ, ତଂ ଆଦି ଯସ୍ସ ତଂ ଦଣ୍ଡାଭିଘାତାଦି, ଦଣ୍ଡାଭିଘାତାଦି ରୂପଂ ନିମିତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ତଂ ଦଣ୍ଡାଭିଘାତାଦିରୂପନିମିତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ''ସତ୍ତଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି, ଦଣ୍ଡପ୍ପହାରାଦିଜନିତଂ କରଜରୂପହେତୁକଂ ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୂପେ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ ସୁପରିଓ୍ୱିଦିତୋ ହୋତି କରୁଣାଓ୍ୱିହାରିସ୍ସ ରୂପନିମିତ୍ତତ୍ତା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କରୁଣାଯ ଚ ପରଦୁକ୍ଖାସହନରସତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ଆକାସେ। ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ସବ୍ବସୋ ରୂପାନଂ ଅଭାଓ୍ୱୋ ଓ୍ୱିଓ୍ୱରମପଗମୋତି।

ତେନ ତେନାତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ଯୋଜନା – ତେନ ତେନ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଆଦିନା ପାମୋଜ୍ଜକାରଣେନ ପମୁଦିତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନପାମୋଜ୍ଜଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ''ସାଧୁ ଓ୍ୱତାଯଂ ସତ୍ତୋ ପମୋଦତୀ''ତି ମୁଦିତାଯ ପଓ୍ୱତ୍ତିସମ୍ଭଓ୍ୱତୋ ପମୁଦିତଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଗ୍ଗହଣପରିଚିତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତୀତି।

ଅନୁକ୍କମାଧିଗତନ୍ତି ଆକାସକସିଣଓ୍ୱଜ୍ଜେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି କସିଣେ ରୂପାଓ୍ୱଚରଜ୍ଝାନାଧିଗମାନୁକ୍କମେନ ରୂପଓ୍ୱିରାଗଭାଓ୍ୱନାଯ ଅଧିଗତଂ। ଆକାସନିମିତ୍ତଂ ଗୋଚରୋ ଏତସ୍ସାତି ଆକାସନିମିତ୍ତଗୋଚରଂ, ତସ୍ମିଂ ଆକାସନିମିତ୍ତଗୋଚରେ ପଠମାରୁପ୍ପଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣେ। ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତୋତି ଦୁତିଯାରୁପ୍ପାଧିଗମାଯ ଭାଓ୍ୱନାଚିତ୍ତଂ ନେନ୍ତସ୍ସ, ତଥା ଭାଓ୍ୱଯତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ପଠମାରୁପ୍ପଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣେ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଚିତ୍ତଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଅନୁପଓ୍ୱିସତି ଓ୍ୱିମୋକ୍ଖଭାଓ୍ୱେନ ଅପ୍ପେତି।

ଆଭୋଗାଭାଓ୍ୱତୋତି ''ସୁଖିତା ହୋନ୍ତୁ''ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୨।୨୩) ସୁଖାସୀସନାଦିଓ୍ୱସେନ ଆଭୁଜନାଭାଓ୍ୱତୋ। ସତ୍ତାନଂ ସୁଖାସୀସନାଦିଓ୍ୱସେନ ପଓ୍ୱତ୍ତମାନା ମେତ୍ତାଦିଭାଓ୍ୱନାଓ୍ୱ ପରମତ୍ଥଗ୍ଗହଣମୁଖେନ ସତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ଉପେକ୍ଖାଭାଓ୍ୱନା ପନ ତଥା ଅପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତିତ୍ୱା କେଓ୍ୱଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ ସତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି ଆହ ''ଉପେକ୍ଖାଓ୍ୱିହାରିସ୍ସ ସୁଖଦୁକ୍ଖାଦିପରମତ୍ଥଗ୍ଗାହଓ୍ୱିମୁଖଭାଓ୍ୱତୋ ଅଓ୍ୱିଜ୍ଜମାନଗ୍ଗହଣଦୁକ୍ଖଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି। ନନୁ ଚ ''କମ୍ମସ୍ସକା ସତ୍ତା, ତେ କସ୍ସ ରୁଚିଯା ସୁଖିତା ଓ୍ୱା ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ପଟିକ୍ଖେପଓ୍ୱସେନପି ପରମତ୍ଥଗ୍ଗହଣମୁଖେନେଓ୍ୱ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱିହାରୋପି ସତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ତଂ ପନ ଭାଓ୍ୱନାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ, ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତିଯଂ ପନ କେଓ୍ୱଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ ସତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି ସଓ୍ୱିସେସଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଅଓ୍ୱିଜ୍ଜମାନେ ଏଓ୍ୱ ଓ୍ୱିସଯେ ତସ୍ସ ପଓ୍ୱତ୍ତି। ଅଓ୍ୱିଜ୍ଜମାନଗ୍ଗହଣଦୁକ୍ଖତା ଚ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଓ୍ୱସେନ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତିଯା ଅପରାମାସସତ୍ତଗ୍ଗହଣମୁଦ୍ଧଭୂତତାଯ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯମେଓ୍ୱ।

୨୬୪।ସବ୍ବାପେତାତି ସବ୍ବାପି ଏତା ଅପ୍ପମଞ୍ଞା। ଦାନାଦୀନନ୍ତି ପାରମିଭାଓ୍ୱପ୍ପତ୍ତାନଂ ଦାନାଦୀନଂ ବୁଦ୍ଧକରଧମ୍ମାନଂ। ସବ୍ବକଲ୍ୟାଣଧମ୍ମାନନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଅନଓ୍ୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ, ସମତିଂସାଯ ପାରମିତାନଂ, ତନ୍ନିମିତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧଯାନିଯାନଞ୍ଚ, ସବ୍ବେହି ଓ୍ୱା ସୁନ୍ଦରସଭାଓ୍ୱାନଂ। ନ ହି ଲୋକିଯଧମ୍ମା ବୁଦ୍ଧକରଧମ୍ମେହି ଆନୁଭାଓ୍ୱତୋ ଉକ୍କଟ୍ଠା ନାମ ଅତ୍ଥି, ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେସୁ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବମେଓ୍ୱ ନତ୍ଥି। ପରିପୂରିକାତି ପରିଓ୍ୱୁଦ୍ଧିକରା। ଅଧିଟ୍ଠାନାନି ଓ୍ୱିଯ ହି ଅପ୍ପମଞ୍ଞା ସବ୍ବାସଂ ପାରମିତାନଂ ପାରିପୂରିକରା। ''ହିତଜ୍ଝାସଯତାଯା''ତିଆଦିନା ମେତ୍ତାବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱିହାରାଦୀନଂ ଉପେକ୍ଖାବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱିହାରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାଓ୍ୱଦସ୍ସନମୁଖେନ ଚତୂହି ଅପ୍ପମଞ୍ଞାହି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନସ୍ସ ପଗେଓ୍ୱ ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତା ମହାବୋଧିସତ୍ତା ଦାନାଦିପାରମିଯୋ ପୂରେତୁଂ ସମତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ନାଞ୍ଞଥାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ଇମସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ''ଇଦଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଚ ଓ୍ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା''ତି ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବତୋ। ଦେଯ୍ୟପଟିଗ୍ଗାହକଓ୍ୱିକପ୍ପରହିତା ହି ଦାନପାରମିତା। ଯଥାହ –

''ଯଥାପି କୁମ୍ଭୋ ସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅଧୋକତୋ;

ଓ୍ୱମତେଓ୍ୱୁଦକଂ ନିସ୍ସେସଂ, ନ ତତ୍ଥ ପରିରକ୍ଖତୀ''ତି। (ବୁ। ଓ୍ୱଂ। ୨।୧୧୮);

''ସବ୍ବସତ୍ତାନ''ନ୍ତି ଇଦଂ ''ସୁଖନିଦାନ''ନ୍ତି ଇମିନାପି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ''ଦେନ୍ତୀ''ତି ଇମିନା ଚ। ତେନ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମେନ ଓ୍ୱିଯ ଦାନଧମ୍ମେନାପି ମହାସତ୍ତାନଂ ଲୋକସ୍ସ ବହୂପକାରତା ଓ୍ୱୁତ୍ତା ହୋତି, ତଥା ତସ୍ସ ପରିଣାମନତୋ। ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ହି ''ଓ୍ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱାପି ''ସବ୍ବସତ୍ତାନ''ନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତେସନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ। ଉପଘାତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ''ଓ୍ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ହେତ୍ଥ ପଦଯୋଜନା – ଓ୍ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା ଉପଘାତଂ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜଯନ୍ତା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସୁଖନିଦାନଂ ସୀଲଂ ସମାଦିଯନ୍ତୀତି। ସତ୍ତକାଲଓ୍ୱିକପ୍ପରହିତା ହି ସୀଲପାରମିତା, ଲୋକତ୍ଥମେଓ୍ୱ ଚସ୍ସ ଫଲଂ ପରିଣମୀଯତି। ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଭଜନ୍ତୀତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ହି ସବ୍ବସୋ ସୀଲଂ ପରିପୂରତି, ନ ଗହଟ୍ଠସ୍ସ। ଇଧାପି ''ଓ୍ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସୁଖନିଦାନ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ନ ହି ବୋଧିସତ୍ତା କାଲଓ୍ୱିଭାଗଂ କତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସୀଲଂ ଓ୍ୱା ସମାଦିଯନ୍ତି, ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଝାନାଦିନେକ୍ଖମ୍ମଭଜନସ୍ସାପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସୁଖନିଦାନତା ହେଟ୍ଠା ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯାଓ୍ୱ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି।

ହିତାହିତେସୂତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥେସୁ। ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥାୟାତି ସମ୍ମୋହୱିଦ୍ଧଂସନାୟ। ପଞ୍ଞଂ ପରିୟୋଦପେନ୍ତୀତି ୟୋଗୱିହିତଂ ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନାଦିଂ ଅସ୍ସୁତଂ ସୁଣନ୍ତା ସୁତଂ ୱୋଦପେନ୍ତା ଅହଂକାରମମଂକାରାଦିଂ ୱିଧୁନନ୍ତା ଞାଣଂ ୱିସୋଧେନ୍ତି। ‘‘ଅହଂ ମମା’’ତି ୱିକପ୍ପରହିତା ହି ପଞ୍ଞାପାରମିତା। ହିତସୁଖତ୍ଥାୟାତି ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖାଦିୱୁଡ୍ଢିୟତ୍ଥମେୱ। ନିଚ୍ଚନ୍ତି ସତତଂ ଅୱିଚ୍ଛେଦେନ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅୱୋକିଣ୍ଣଂ। ୱୀରିୟମାରଭନ୍ତୀତି ୟଥା ସତ୍ତାନଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ହିତସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଭିୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ପରକ୍କମଂ କରୋନ୍ତି। ସଙ୍କୋଚୱିକ୍ଖେପରହିତା ହି ୱୀରିୟପାରମିତା। ‘‘ୱୀରଭାୱଂ ପତ୍ତାପୀ’’ତି ଇମିନା ଅପରଦ୍ଧାନଂ ନିଗ୍ଗହସମତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେତି। ନାନପ୍ପକାରକଂ ଅପରାଧଂ ଖମନ୍ତୀତି ମମ୍ମଚ୍ଛେଦନାକାରେନ ଅତ୍ତନି ପୱତ୍ତିତଂ ନାନାୱିଧଂ ଅପରାଧଂ ସହନ୍ତି। ଅତ୍ତପରୱିକପ୍ପୱିରହିତା ହି ଦୋସସହନା ଖନ୍ତିପାରମିତା।

ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ୱିସଂୱାଦେନ୍ତୀତି ଅୱିସଂୱାଦନସାମଞ୍ଞେନ ସବ୍ବସ୍ସପି ଅନରିୟୱୋହାରସ୍ସ ଅକରଣମାହ। ପଟିଞ୍ଞାତେ, ଅପଟିଞ୍ଞାତେ ଚ ଦିଟ୍ଠାଦିକେ ମିଚ୍ଛାୱିକପ୍ପରହିତା ହି ସଚ୍ଚପାରମିତା। ଅୱିଚଲାଧିଟ୍ଠାନାତି ୟଥାସମାଦିନ୍ନେସୁ ଦାନାଦିଧମ୍ମେସୁ ନିଚ୍ଚଲାଧିଟ୍ଠାୟିନୋ ଅଚଲସମାଦାନାଧିଟ୍ଠାନା, ସମାଦିନ୍ନେସୁ ଚ ବୁଦ୍ଧକରଧମ୍ମେସୁ ସବ୍ବଦେୱ ଅୱଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନପାରମିତା। ତେସୂତି ସତ୍ତେସୁ। ଅୱିଚଲାୟାତି ପଟିପକ୍ଖେନ ଅକମ୍ପନୀୟାୟ। ଏୱନ୍ତି ୟଥାୱୁତ୍ତେନ ସତ୍ତେସୁ ହିତଜ୍ଝାସୟତାଦିଆକାରେନ। ୟଥା ଚ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାଧିଟ୍ଠାନା ପାରମିୟୋ, ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଧିଟ୍ଠାନାପି। ତଥା ହି ୟଥାପଟିଞ୍ଞଂ ପରାନୁଗ୍ଗହାୟ ପାରମୀନଂ ଅନୁଟ୍ଠାନେନ ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନଂ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖପରିଚ୍ଚାଗତୋ ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନଂ, ପାରମୀହି ସବ୍ବୁପସମତୋ ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନଂ, ତାହି ପରହିତୂପାୟକୋସଲ୍ଲତୋ ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚେକମ୍ପି ପାରମିତାସୁ ୟଥାରହଂ ନେତବ୍ବଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ପାରମିତାସୁ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରମତ୍ଥଦୀପନିୟଂ ଚରିୟାପିଟକୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅତିୱିତ୍ଥାରଭୟେନ ନ ୱିତ୍ଥାରୟିମ୍ହ। ତଥା ଦସବଲଞାଣାଦିକେତି। ଏତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଏତା ହୋନ୍ତି ଏୱାତି ୟୋଜନା।

ବ୍ରହ୍ମୱିହାରନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ନୱମପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଆରୁପ୍ପନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ପଠମାରୁପ୍ପୱଣ୍ଣନା

୨୬୫।ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁତି ''ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା''ତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ, ନିଦ୍ଧାରଣେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମଂ। ତେନେୱାହ ''ଚତୂସୁ ଆରୁପ୍ପେସୂ''ତି। ତତ୍ଥ ରୂପୱିୱେକେନ ଅରୂପଂ, ଅରୂପମେୱ ଆରୁପ୍ପଂ ଝାନଂ, ଇଧ ପନ ତଦଙ୍ଗଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତଂ ଭାୱେତୁକାମୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ରୂପାଧିକରଣନ୍ତି ରୂପହେତୁ। ହେତୁଅତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଅଧିକରଣ-ସଦ୍ଦୋ ''କାମାଧିକରଣ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୬୮-୧୬୯) ୱିଯ। ଦଣ୍ଡନଟ୍ଠେନ ଦଣ୍ଡୋ, ମୁଗ୍ଗରାଦି। ପରପୀଳଆଧିପ୍ପାଯେନ ତସ୍ସ ଆଦାନଂ ଦଣ୍ଡାଦାନଂ। ସତ୍ଥାନଂ ସସନଟ୍ଠେନ ସତ୍ଥଂ, ଆୱୁଧଂ। ଭଣ୍ଡନଂ କଲହୋ। ୱିରୋଧୋ ୱିଗ୍ଗହୋ। ନାନାୱାଦୋ ୱିୱାଦୋ। ଏତନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଦଣ୍ଡାଦାନାଦିକଂ। ସବ୍ବସୋତି ଅନୱସେସତୋ। ଆରୁପ୍ପେ ଅରୂପଭାୱେ, ଆରୁପ୍ପେ ୱା ଭୱେ। ରୂପାନଂଯେୱାତି ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱାନଂ ରୂପାନଂଯେୱ, ନ ଅରୂପାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନିବ୍ବିଦାଯାତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ। ୱିରାଗାଯାତି ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ନିରୋଧାଯାତି ନିରୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ସବ୍ବମେତଂ ସମତିକ୍କମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦଣ୍ଡାଦାନାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦିକଂ ସଙ୍ଗଂ ରୂପହେତୁକଂ ଅନତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଇଧ ପାଳିଯଂ ଆଗତମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କରଜରୂପେତି ଯଥାୱୁତ୍ତାଦୀନୱାଧିକରଣଭାୱଯୋଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଓଳାରିକରୂପେତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦୀନୱନ୍ତି ଦୋସଂ। ତସ୍ସାତି ରୂପସ୍ସ। ଆଲୋକୋତି ୱଣ୍ଣୱିସେସୋ ଏୱାତି ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ସିଯା ଆକାସନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ, ନ ପନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା। ତସ୍ସ ହି ଉଗ୍ଘାଟନା ନାମ ରୂପନିମିତ୍ତେନେୱ ସିଯାତି ଆହ ''ଠପେତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣଂ ନୱସୂ''ତି। କେଚି ପନ ''ଆଲୋକକସିଣମ୍ପି ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସୂ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ ପନ ଠପନେ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି, କରଜରୂପଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ହୋତି ତସ୍ସ ଅନାଲମ୍ବନତୋ।

ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ''ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱସେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନନୁ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନିପି ତସ୍ସ ଅନାଲମ୍ବନୱସେନେୱ ପୱତ୍ତନ୍ତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତା? ସଚ୍ଚମେତଂ, ଓଳାରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନତୋ ପନ ସନ୍ତସଭାୱେନ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀତି ''ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନୱସେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ । କେଚି ''ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ, କାମଧାତୁସମତିକ୍କମନତୋ ଚା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅକାରଣଂ, ଇତରେସଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପାନଂ ସମ୍ଭୱତୋ, ହେଟ୍ଠିମଜ୍ଝାନାନଞ୍ଚ ଅକାମଧାତୁସଂୱତ୍ତନୀଯତୋ। ତପ୍ପଟିଭାଗମେୱାତି କରଜରୂପପଟିଭାଗମେୱ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହସମ୍ଭୱତୋ। ସଦିସଞ୍ଚ ନାମ ତଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା କିଂ ତସ୍ସ ସମତିକ୍କମନେନାତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ''କଥଂ? ଯଥା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କଥନ୍ତି କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ଯଥାତି ଓପମ୍ମତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଲେଖାଚିତ୍ତନ୍ତି କାଳଅୱଣ୍ଣାଦିନା କତପରିକମ୍ମାଯ ଲେଖାଯ ଚିତ୍ତଂ। ଫଲିତନ୍ତରନ୍ତି ୱିୱରଂ। ଦିସ୍ୱାତି ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା। ସମାନରୂପସଦ୍ଦସମୁଦାଚାରନ୍ତି ସଦିସରୂପସଣ୍ଠାନସରପ୍ପଯୋଗଂ।

ଆରମ୍ମଣୱସେନାତି ''ମମ ଚକ୍ଖୁ ସୋଭନଂ, ମମ କାଯୋ ଥିରୋ, ମମ ପରିକ୍ଖାରା ସୁନ୍ଦରା''ତି ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ। କରଜରୂପସମଙ୍ଗିକାଲୋତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱରୂପେନ ଚେୱ ଆରମ୍ମଣରୂପେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତକାଲୋ। ତମ୍ପୀତି କସିଣରୂପସ୍ସପି। ସାମିଅତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ଭଯସନ୍ତାସଅଦସ୍ସନକାମତା ୱିଯ ସମତିକ୍କମିତୁକାମତାତି ଯୋଜନା। ଇଦଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ନିବ୍ବିଦାୱିରାଗନିରୋଧାନଂ ସାଧାରଣୱଚନଂ। ତେ ହି ତଯୋ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଭଯସନ୍ତାସଅଦସ୍ସନକାମତା ୱୁତ୍ତା। ଏକୋ କିର ସୁନଖୋ ୱନେ ସୂକରେନ ପହଟମତ୍ତୋ ପଲାତୋ, ସୋ ଅରୂପଦସ୍ସନୱେଲାଯ ଭତ୍ତପଚନୌକ୍ଖଲିଂ ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା ସୂକରସଞ୍ଞାଯ ଭୀତୋ ଉତ୍ତସନ୍ତୋ ପଲାଯି, ପିସାଚଭୀରୁକୋ ପୁରିସୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ଅପରିଚିତେ ଦେସେ ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନଂ ତାଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ପିସାଚସଞ୍ଞାଯ ଭୀତୋ ଉତ୍ତସନ୍ତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପପତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ସୂକରା…ପେ… ୱେଦିତବ୍ବା''ତି।

୨୬୬।ଏୱନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଓପମ୍ମତ୍ଥଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ଆହ। ସୋତି ଯୋଗାୱଚରୋ। ତସ୍ମିଂ ଝାନେ ଆଦୀନୱଂ ପସ୍ସତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ରୂପନ୍ତି କସିଣରୂପଂ। ସନ୍ତୱିମୋକ୍ଖତୋତି ଅରୂପଜ୍ଝାନତୋ। ତାନି ହି ''ଯେ ତେ ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେ ଆରୁପ୍ପା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୭୨; ୧୦।୯) ସନ୍ତୱିମୋକ୍ଖାତି ଆଗତା। ସନ୍ତତାସିଦ୍ଧି ଚସ୍ସ ଅନୁସ୍ସୁତିତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥେୱାତି ଏୱ-କାରେନ ଯେନ ପକାରେନ ଏତଂ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ, ଏୱଂ ଆରୁପ୍ପାନିପୀତି ଉପେକ୍ଖାଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାୱସେନ ଦୁୱଙ୍ଗିକତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ତତିଯଜ୍ଝାନେ ୱିଯ ଦୁୱଙ୍ଗିକତାମତ୍ତଂ। ନନୁ ଚେତ୍ଥାପି ଦୁୱଙ୍ଗିକତାମତ୍ତମେୱ ଭୂମିଭେଦତୋତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ ଉପମୋପମେଯ୍ୟଭାୱସ୍ସ ଭିନ୍ନାଧିକରଣତୋ।

ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ। ନିକନ୍ତିନ୍ତି ଅପେକ୍ଖଂ। ପରିଯାଦାଯାତି ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ତସ୍ମିଂ ଝାନେ ଖେପେତ୍ୱା, ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱାତି

ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ତତୋ ମନସିକରଣେନେଵ ପଣୀତତୋ, ସୁଖୁମତୋ ଚ ମନସିକାରୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସନ୍ତତୋ ଅନନ୍ତତୋ ମନସି କରିତ୍ଵା’’ତି। ପତ୍ଥରିତ୍ଵାତି ପଗେଵ ଵଡ୍ଢିତଂ, ତଦା ଵଡ୍ଢନଵସେନ ଵା ପତ୍ଥରିତ୍ଵା। ତେନାତି କସିଣରୂପେନ। ଉଗ୍ଘାଟେତି କସିଣନ୍ତି ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ ପଥଵୀକସିଣାଦିକସିଣରୂପଂ ଅପନେତି। ଉଗ୍ଘାଟନଵିଧିଂ ପନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଉଗ୍ଘାଟେନ୍ତୋ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଂଵେଲ୍ଲେତୀତି ପଟିସଂହରତି। ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୂତି ଏକଂସେନ। ନେଵ ଉବ୍ବଟ୍ଟତୀତି ନେଵ ଉଟ୍ଟହତି। ନ ଵିଵଟ୍ଟତୀତି ନ ଵିନିଵଟ୍ଟତି। ଇମସ୍ସାତି ଇମସ୍ସ କସିଣରୂପସ୍ସ। ଅମନସିକାରନ୍ତି ମନସି ଅକରଣଂ ଅଚିନ୍ତନଂ। ମନସିକାରଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚାତି ‘‘ଆକାସୋ ଆକାସୋ’’ତି ଭାଵନାମନସିକାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ କସିଣରୂପଂ ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ମନସି କରୋତୋ, ତେନ ଚ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ‘‘ଆକାସୋ ଆକାସୋ’’ତି ମନସି କରୋତୋ ଯଦା ତଂ ଭାଵନାନୁଭାଵେନ ଆକାସଂ ହୁତ୍ଵା ଉପଟ୍ଠାତି, ତଦା ସୋ କସିଣଂ ଉଗ୍ଘାଟେତି ନାମ, ତଞ୍ଚ ତେନ ଉଗ୍ଘାଟିତଂ ନାମ ହୋତୀତି। ତେନାହ ‘‘କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସମତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି। ସବ୍ବମେତନ୍ତି ତିଵିଧମ୍ପେତଂ ଏକମେଵ ପରିଯାଯଭାଵତୋ।

‘‘ନୀଵରଣାନି ଵିକ୍ଖମ୍ଭନ୍ତୀ’’ତି କସ୍ମା ଵୁତ୍ତଂ? ନନୁ ରୂପାଵଚରପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପଚାରକ୍ଖଣେଯେଵ ନୀଵରଣାନି ଵିକ୍ଖମ୍ଭିତାନି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚସ୍ସ ନ ନେସଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଦି ସିଯା, ଝାନତୋ ପରିହାଯେଯ୍ୟ? ଯଂ ପନେକେ ଵଦନ୍ତି ‘‘ଅତ୍ଥେଵ ସୁଖୁମାନି ଅରୂପଜ୍ଝାନଵିକ୍ଖମ୍ଭନେଯ୍ୟାନି ନୀଵରଣାନି, ତାନି ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ନ ହି ମହଗ୍ଗତକୁସଲେସୁ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲେସୁ ଵିଯ ଓଧିସୋ ପହାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ରୂପାଵଚରେହି ଆରୁପ୍ପାନଂ ଉଳାରଫଲତାଦିଵିସେସୋ, ସୋ ଭାଵନାଵିସେସେନ ସନ୍ତତରପଣୀତତରଭାଵେନ ତେସୁଯେଵ ପୁରିମପୁରିମେହି ପଚ୍ଛିମପଚ୍ଛିମାନଂ ଵିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ଵିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତୀ’’ତି ପନ ଵଚନଂ ଵଣ୍ଣଭଣନଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ହେଟ୍ଠା ପହୀନାନଂ ଉପରି ପହାନଂ ଵୁଚ୍ଚତି। ଯେ ପନ ‘‘ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ଅକୁସଲାନଂ ପଟିପକ୍ଖାତି କତ୍ଵା ଏଵଂ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି, ତେହି ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୂପଚାରାଦୀସୁ ନୀଵରଣଵିକ୍ଖମ୍ଭନଵଚନସ୍ସ କାରଣଂ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀତି ଆକାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣା ସତି ସମ୍ମା ସୁପତିଟ୍ଠିତା ହୁତ୍ଵା ତିଟ୍ଠତି। ସତିସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ଉପଚାରଜ୍ଝାନାନୁଗୁଣାନଂ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଚମାନଂ ସକିଚ୍ଚଯୋଗଂ ଦସ୍ସେତି। ଉପଚାରେନାତି ଉପଚାରଜ୍ଝାନେନ। ଇଧାପୀତି ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସନ୍ଧାଯ ସମ୍ପିଣ୍ଡନଂ। ତଂ ହି ଉପେକ୍ଖାଵେଦନାସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ। ସେସନ୍ତି ‘‘ସେସାନି କାମାଵଚରାନୀ’’ତିଆଦି। ଯଂ ଇଧ ଵତ୍ତବ୍ବମଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ପଥଵୀକସିଣନିଦ୍ଦେସେ (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୧ ଆଦଯୋ) ଵୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ଵେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଥଵୀକସିଣେ ଵୁତ୍ତନଯମେଵା’’ତି।

ଏଵଂ ଯଂ ତତ୍ଥ ଅଵିସିଟ୍ଠଂ, ତଂ ଅତିଦିସିତ୍ଵା ଇଦାନି ଵିସିଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଯାନପ୍ପୁତୋଳିକୁମ୍ଭିମୁଖାଦୀନନ୍ତି ଓଗୁଣ୍ଠନସିଵିକାଦିଯାନାନଂ ମୁଖଂ ଯାନମୁଖଂ, ପୁତୋଳିଯା ଖୁଦ୍ଦକଦ୍ଵାରସ୍ସ ମୁଖଂ ପୁତୋଳିମୁଖଂ, କୁମ୍ଭିମୁଖନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ ମୁଖ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ଆକାସଂଯେଵ ଯାନମୁଖାଦିପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ପରିକମ୍ମମନସିକାରେନାତି ପରିକମ୍ମଭୂତେନ ମନସିକାରେନ ଉପଚାରଜ୍ଝାନେନ। ପରିକମ୍ମଂ ଅନୁଲୋମଂ ଉପଚାରୋତି ଚ ଅନତ୍ଥନ୍ତରଞ୍ହେତଂ। ପେକ୍ଖମାନୋ ଅରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନଚକ୍ଖୁନା।

୨୭୭।ସବ୍ବାକାରେନାତି ରୂପନିମିତ୍ତଂ ଦଣ୍ଡାଦାନସମ୍ଭଵଦସ୍ସନାଦିନା ସବ୍ବେନ ରୂପଧମ୍ମେସୁ, ପଥଵୀକସିଣାଦିରୂପନିମିତ୍ତେସୁ, ତଦାରମ୍ମଣଜ୍ଝାନେସୁ ଚ ଦୋସଦସ୍ସନାକାରେନ, ତେସୁ ଏଵ ଵା ରୂପାଦୀସୁ ନିକନ୍ତିପ୍ପହାନଅନାଵଜ୍ଜିତୁକାମତାଦିନା। ରୂପଜ୍ଝାନମ୍ପି ରୂପନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ‘‘ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୬୦; ଵିଭ। ୬୨୫) ଯଥା ରୂପଭଵୋ ରୂପଂ। ରୂପୀତି ହି ରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରମ୍ମଣମ୍ପି କସିଣରୂପଂ ରୂପନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି ପୁରିମପଦଲୋପେନ ଯଥା ‘‘ଦେଵଦତ୍ତୋ ଦତ୍ତୋ’’ତି। ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି କସିଣରୂପାନି ଝାନଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ, ପୁରିମପଦଲୋପେନ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ରୂପଜ୍ଝାନକସିଣରୂପେସୁ ରୂପଵୋହାରୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା। ରୂପେ ରୂପଜ୍ଝାନେ ତଂସହଗତା ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା। ତଦାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦେନ ଯଥାଵୁତ୍ତଂ ରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି, ତେନ ପାଳିଯଂ ‘‘ରୂପସଞ୍ଞାନ’’ନ୍ତି ସରୂପେକସେସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ଦସ୍ସେତି। ଵିରାଗାତି ଜିଗୁଚ୍ଛନତୋ। ନିରୋଧାତି ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଛନ୍ଦରାଗଵିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ନିରୋଧନତୋ। ଵୁତ୍ତମେଵତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ‘‘କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନ ଵିରାଗା ଅନଵସେସାନଂ ନିରୋଧାତି ଏଵଂ ଵା ଏତ୍ଥ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

‘‘ଆରମ୍ମଣେ ଅଵିରତ୍ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାସମତିକ୍କମୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ଯସ୍ମା ଇମାନି ଝାନାନି ଆରମ୍ମଣାତିକ୍କମେନ ପତ୍ତବ୍ବାନି, ନ ଅଙ୍ଗାତିକ୍କମେନାତି କତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ସଞ୍ଞାସମତିକ୍କମୋ ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମେନ ଵିନା ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମତିକ୍କନ୍ତାସୁ ଚ ସଞ୍ଞାସୁ ଆରମ୍ମଣଂ ସମତିକ୍କନ୍ତମେଵ ହୋତୀ’’ତି ଆହ। ଅଵତ୍ଵା ଵୁତ୍ତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସମାପନ୍ନସ୍ସାତିଆଦୀସୁ କୁସଲସଞ୍ଞାଵସେନ ସମାପନ୍ନଗ୍ଗହଣଂ, ଵିପାକସଞ୍ଞାଵସେନ ଉପପନ୍ନଗ୍ଗହଣଂ, କିରିଯାସଞ୍ଞାଵସେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରଗ୍ଗହଣଂ। ଅରହତୋ ହି ଝାନାନି ଵିସେସତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରୋ। ଯଦି ସଞ୍ଞାସମତିକ୍କମସ୍ସ ଅନୁନିପ୍ଫାଦିଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମୋ ଵିଭଙ୍ଗେ ଚ ଅଵୁତ୍ତୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଇଧ ଗହିତୋତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମଵସେନାପି ଅଯମତ୍ଥଵଣ୍ଣନା କତା, ‘‘ତଦାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚେତଂ ଅଧିଵଚନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଵିଭଙ୍ଗେ

ୱିଯ ସଞ୍ଞାସମତିକ୍କମମେୱ ଅୱଦ୍ଧାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୨୭୮।ପଟିଘାତେନାତି ପଟିହନନେନ ୱିସଯୀୱିସଯସମୋଧାନେନ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାତିଆଦୀସୁ ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଚନଂ, ତସ୍ମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଝାନସମଙ୍ଗିକାଲେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୀତି ତସ୍ସ ଇଧେୱ ଗହଣେ କାରଣଂ ଅନୁଯୋଗମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କାମଞ୍ଚେତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉସ୍ସାହଜନନତ୍ଥଂ ପଟିପଜ୍ଜନକାନଂ। ଏତାସଂ ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ। ଏତ୍ଥ ପଠମାରୁପ୍ପକଥାଯଂ। ୱଚନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୱସେନ।

କିଂ ୱା ପସଂସାକିତ୍ତନେନ, ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ପନ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଇଧେୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଭାୱଧମ୍ମସ୍ସ ଅଭାୱୋ ନାମ ପଟିପକ୍ଖେନ ପହୀନତାଯ ୱା ପଚ୍ଚଯାଭାୱେନ ୱା। ତେସୁ ରୂପଜ୍ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅଭାୱୋ ପଚ୍ଚଯାଭାୱମତ୍ତେନ, ନ ପଟିପକ୍ଖାଧିଗମେନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''କିଞ୍ଚାପୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତାତି ପଟିଘସଞ୍ଞା । ରୂପାୱଚରନ୍ତି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଂ। ସମାପନ୍ନସ୍ସାତି ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତସ୍ସ। କିଞ୍ଚାପି ନ ସନ୍ତୀତି ଯୋଜନା। ନ ପହୀନତ୍ତା ନ ସନ୍ତୀତି ନ ତଦା ପଟିଘସଞ୍ଞା ପହୀନଭାୱେନ ନ ସନ୍ତି ନାମ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ନ ହି ରୂପୱିରାଗାଯ ରୂପାୱଚରଭାୱନା ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି। ନନୁ ଚ ପଟିଘସଞ୍ଞାପି ଅରୂପଧମ୍ମା ଏୱାତି ଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ରୂପାଯତ୍ତା ଚ ଏତାସଂ ପୱତ୍ତୀ''ତି। ଅଯଂ ପନ ଭାୱନାତି ଅରୂପଭାୱନମାହ। ଧାରେତୁନ୍ତି ଅୱଧାରେତୁଂ। ଇଧାତି ଅରୂପଜ୍ଝାନେ। ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରୱଚନାଦୀହି ଆନେଞ୍ଜତା। ''ଯେ ତେ ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେ ଆରୁପ୍ପା''ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୮।୬୨; ୧୦।୯) ସନ୍ତୱିମୋକ୍ଖତା ଚ ୱୁତ୍ତା।

୨୭୯। ଦୋସଦସ୍ସନପୁବ୍ବକପଟିପକ୍ଖଭାୱନାୱସେନ ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ମହତାପି ସଦ୍ଦେନ ଅରୂପସମାପତ୍ତିତୋ ନ ୱୁଟ୍ଠାତି। ତଥା ପନ ନ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସିଯା, ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପନ ଅପ୍ପକମ୍ପି ସଦ୍ଦଂ ନ ସହତୀତି ତଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ କଣ୍ଟକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରୁପ୍ପଭାୱନାଯ ଅଭାୱେ ଚୁତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପତ୍ତିରହାନଂ ରୂପସଞ୍ଞାପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଯାୱ ଅତ୍ତନୋ ୱିପାକପ୍ପୱତ୍ତି, ତାୱ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନେନ ସମତିକ୍କମୋ, ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାସୁ ପନ ଯା ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଏକନ୍ତରୂପନିସ୍ସିତା, ତା ଅନୋକାସତାଯ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଆରୁପ୍ପଭାୱନାଯ ନିୱାରିତତ୍ତା, ଅନିୱାରିତତ୍ତା ଚ କାଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ତାସଂ ଅମନସିକାରୋ ଅନାୱଜ୍ଜନଂ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ, ଜୱନପଟିପାଦକେନ ୱା ଭୱଙ୍ଗମନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅକରଣଂ ଅପ୍ପୱେସନଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ତେନ ଚ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାମନସିକାରହେତୂନଂ ରୂପାନଂ ସମତିକ୍କମା ସମାଧିସ୍ସ ଥିରଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଙ୍ଖେପତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ଇମେହି ତୀହି ପଦେହି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ୱଣ୍ଣୋ କଥିତୋ ସୋତୂନଂ ଉସ୍ସାହଜନନତ୍ଥଂ, ପଲୋଭନତ୍ଥଞ୍ଚ। ଯେ ହି ଅକୁସଲା ଏୱଂଗାହିନୋ ''ସବ୍ବସ୍ସାଦରହିତେ ଆକାସେ ପୱତ୍ତିତସଞ୍ଞାଯ କୋ ଆନିସଂସୋ''ତି, ତେ ତତୋ ମିଚ୍ଛାଗାହତୋ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ତୀହି ପଦେହି ଝାନସ୍ସ ଆନିସଂସୋ କଥିତୋ। ତଂ ହି ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି ''ଏୱଂ ସନ୍ତା କିରାଯଂ ସମାପତ୍ତି ଏୱଂ ପଣୀତା, ହନ୍ଦସ୍ସା ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥଂ ଉସ୍ସାହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି।

୨୮୦।ଅସ୍ସାତି ଆକାସସ୍ସ। ଉପ୍ପାଦୋ ଏୱ ଅନ୍ତୋ ଉପ୍ପାଦନ୍ତୋ, ତଥା ୱଯନ୍ତୋ। ସଭାୱଧମ୍ମୋ ହି ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୱତୋ, ହୁତ୍ୱା ଚ ୱିନସ୍ସନତୋ ଉଦଯୱଯପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ। ଆକାସୋ ପନ ଅସଭାୱଧମ୍ମତ୍ତା ତଦୁଭଯାଭାୱତୋ ଅନନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଜଟାକାସପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସାନଂ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା ''ଆକାସୋତି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଆହ। କସିଣଂ ଉଗ୍ଘାଟୀଯତି ଏତେନାତି କସିଣୁଗ୍ଘାଟୋ, ତଦେୱ କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମଂ। ମନସିକାରୱସେନାପୀତି ରୂପୱିୱେକମତ୍ତଗ୍ଗହଣେନ ପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣତୋ ଅନନ୍ତଫରଣାକାରେନ ପୱତ୍ତପରିକମ୍ମମନସିକାରୱସେନାପି। ଅନନ୍ତଂ ଫରତୀତି ଅଗ୍ଗହିତପରିଚ୍ଛେଦତାଯ ଅନନ୍ତଂ କତ୍ୱା ପରିକମ୍ମସଙ୍ଖାତସ୍ସପୁବ୍ବକେନ ଝାନସମ୍ଫସ୍ସେନ ଫୁସତି। ଯଥା ଭିସଗ୍ଗମେୱ ଭେସଜ୍ଜଂ, ଏୱଂ ଆକାସାନନ୍ତମେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚଂ ସଂଯୋଗପରସ୍ସ ତ-କାରସ୍ସ ଚ-କାରଂ କତ୍ୱା। ଝାନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଆରମ୍ମଣଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ''ଆଯତନମସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେ ଆଯତନ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ। କାରଣାକରସଞ୍ଜାତିଦେସନିୱାସଟ୍ଠେପି ଆଯତନ-ସଦ୍ଦୋ ଇଧ ଯୁଜ୍ଜତେୱ।

ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୧। ଚିଣ୍ଣୋ ଚରିତୋ ପଗୁଣିକତୋ ଆୱଜ୍ଜନାଦିଲକ୍ଖଣୋ ୱସୀଭାୱୋ ଏତେନାତି ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱୋ, ତେନ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱେନ। ରୂପାୱଚରସଞ୍ଞଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ, ତଂସହଗତସଞ୍ଞାମନସିକାରସମୁଦାଚାରସ୍ସ ହାନଭାଗିଯଭାୱାୱହତୋ, ତଂସମତିକ୍କମେନେୱ ତଦଙ୍ଗେସଂ ସମତିକ୍କମିତବ୍ବାନଂ ସମତିକ୍କମସିଦ୍ଧିତୋ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ''ଆସନ୍ନରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା''ତି। ୱୀଥିପଟିପନ୍ନାଯ ଭାୱନାଯ ଉପରୂପରିୱିସେସାୱହଭାୱତୋ, ପଣୀତଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ ଚ ପଠମାରୁପ୍ପତୋ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପଂ ସନ୍ତତରସଭାୱନ୍ତି ଆହ ''ନୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନମିୱ ସନ୍ତା''ତି ୱକ୍ଖତି ହି ''ସୁପ୍ପଣୀତତରା ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମା ପଚ୍ଛିମା ଇଧା''ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୯୦)। ଅନନ୍ତଂ ଅନନ୍ତନ୍ତି କେୱଲଂ ''ଅନନ୍ତଂ ଅନନ୍ତ''ନ୍ତି ନ

ମନସି କାତବ୍ବଂ ନ ଭାୱେତବ୍ବଂ, ‘‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ପନ ମନସି କାତବ୍ବଂ, ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ୱା।

ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେତି ତସ୍ମିଂ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତେ ୱିଞ୍ଞାଣନିମିତ୍ତେ। ଚିତ୍ତଂ ଚାରେନ୍ତସ୍ସାତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ। ଆକାସଫୁଟେ ୱିଞ୍ଞାଣେତି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସଂ ଫରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତେ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣେ ଆରମ୍ମଣଭୂତେ। ଅପ୍ପେତୀତି ଅପ୍ପନାୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ସଭାୱଧମ୍ମୋପି ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମଭାୱନାଭାୱତୋ ଇଦଂ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଂ ହୋତି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଂ ୱିଯ। ଅପ୍ପନାନଯୋ ପନେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଏତ୍ଥ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନେ ପୁରିମଭାଗେ ତୀଣି, ଚତ୍ତାରି ୱା ଜୱନାନି କାମାୱଚରାନି ଉପେକ୍ଖାୱେଦନାସମ୍ପଯୁତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ଚତୁତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଅରୂପାୱଚର’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୨୭୬) ପଠମାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନେ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ, ଅଥ ୱା ଅପ୍ପନାନଯୋତି ସଭାୱଧମ୍ମେପି ଆରମ୍ମଣେ ଝାନସ୍ସ ଅପ୍ପନାନଯୋ ଆରମ୍ମଣାତିକ୍କମଭାୱନାୱସେନ ଆରୁପ୍ପଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି, ‘‘ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତସ୍ସେୱ ହି ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣସମତିକ୍କମନମତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ହୋତୀ’’ତି ମରଣାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ (ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୧୭୭) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮୨।ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବାକାରେନ ପଠମାରୁପ୍ପେ ‘‘ଆସନ୍ନରୂପଜ୍ଝାନପଚ୍ଚତ୍ଥିକତା, ଅସନ୍ତସଭାୱତା’’ତି ଏୱମାଦିନା ସବ୍ବେନ ଦୋସଦସ୍ସନାକାରେନ, ତତ୍ଥ ୱା ନିକନ୍ତିପହାନଅନାୱଜ୍ଜିତୁକାମତାଦିଆକାରେନ, ସବ୍ବଂ ୱା କୁସଲୱିପାକକିରିଯାଭେଦତୋ ଅନୱସେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଞାତୁଂ ସକ୍କାତି ଆହ ‘‘ସବ୍ବସୋତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱା’’ତି। ଝାନସ୍ସ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନତା ବାହିରତ୍ଥସମାସୱସେନ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଝାନମ୍ପି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନ’’ନ୍ତି । ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପନ ସମାନାଧିକରଣସମାସୱସେନାତି ସନ୍ଧସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଆରମ୍ମଣମ୍ପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ପୁରିମନଯେନେୱା’’ତି ଇଦଂ ‘‘ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପଦସିଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଏୱଂ ସଞ୍ଜାତିଦେସଟ୍ଠେନପି ଆଯତନ-ସଦ୍ଦେନ ଇଧ ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଥା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଜାଯତି ଏତ୍ଥାତି ସଞ୍ଜାତି, ସଞ୍ଜାତି ଏୱ ଦେସୋ ସଞ୍ଜାତିଦେସୋ। ଝାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ। ଆରମ୍ମଣଂ ଅମନସିକରଣେନ। ଉଭଯମ୍ପି ୱା ଉଭଯଥା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଝାନସ୍ସପି ହି ଅନାୱଜ୍ଜନଂ, ଜୱନପଟିପାଦକେନ ୱା ଭୱଙ୍ଗମନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅକରଣଂ ଅମନସିକରଣଂ, ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଚ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସେନ, ଏକସେସନଯେନ ୱା।

ପୁବ୍ବେ ଅନନ୍ତସ୍ସ ଆକାସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତନୋ ଫରଣାକାରେନେୱ ‘‘ଅନନ୍ତ’’ନ୍ତି ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ପୁନ ‘‘ମନସିକାରୱସେନ ୱା ଅନନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବସୋ ମନସିକରଣୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ଅନୱସେସତୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ‘ଅନନ୍ତ’ନ୍ତି ମନସି କରୋତୀ’’ତି। ଝାନୱିଭଙ୍ଗେପି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ପନ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସା ପାଠଇଯା ଏୱଂ ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ତଂଯେୱ ଆକାସଂ ଫୁଟଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନୱିଞ୍ଞାଣେନ ମନସି କରୋତୀତି। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ଯୁତ୍ତୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ତଂଯେୱ ଆକାସଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଫୁଟଂ ତେନ ଗହିତାକାରଂ ମନସି କରୋତି। ଏୱଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନନ୍ତଂ ଫରତୀତି। ଯଂ ହି ଆକାସଂ ପଠମାରୁପ୍ପସମଙ୍ଗୀ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଅନନ୍ତଂ ଫରତି, ତଂ ଫରଣାକାରସହିତମେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପସମଙ୍ଗୀ ଅନନ୍ତଂ ଫରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ମନସିକାରୱସେନ ଅନନ୍ତଫରଣାକାରେନ ଇଧ ଅନନ୍ତତା, ନ ଆକାସସ୍ସ ୱିଯ ଉପ୍ପାଦନ୍ତାଦିଅଭାୱେନାତି ‘‘ନାସ୍ସ ଅନ୍ତୋତି ଅନନ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱାହ। ‘‘ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦୋ’’ତି ଇମିନା ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣାନଞ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ-ସଦ୍ଦୋ ନିରୁଳ୍ହୋତି ଦସ୍ସେତି, ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନେନ ଅଞ୍ଚୀଯତି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ଆଲମ୍ବୀଯତୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚନ୍ତି ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱାତି ଆହ ‘‘ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱା’’ତି।

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୩। ତତିଯାରୁପ୍ପକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଯଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତସଦିସଂ, ତଂ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅପୁବ୍ବମେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସେୱାତି ଯଂ ଆରଦ୍ଧୁ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ପୱତ୍ତଂ, ତସ୍ସେୱ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସା’’ତି। ଏତେନ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ତତିଯାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଆରମ୍ମଣଭୂତସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ତସ୍ସ ଅନାରମ୍ମଣଭୂତଂ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିୱତ୍ତେତି। ଅଭାୱୋତି ନତ୍ଥିତା। ସୁଞ୍ଞତାତି ରିତ୍ତତା। ୱିୱିତ୍ତାକାରୋତି ୱିୱେକୋ। ତୀହି ପଦେହି ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅପଗମମେୱ ୱଦତି। ‘‘ମନସି କାତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ମନସିକାରୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅମନସିକରିତ୍ୱାତି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ମନସି ଅକତ୍ୱା ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ, ତେନ ତୀସୁ ପକାରେସୁ ଏକେନପି ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧୀତି ଦସ୍ସେତି।

ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେତି ତସ୍ମିଂ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅଭାୱସଙ୍ଖାତେ ଝାନୁପ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତେ। ଆକାସେ ଫୁଟେତି ଆକାସଂ ଫରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତେ। ''ଆକାସଫୁଟେ''ତି ୱା ପାଠୋ। ସୁଞ୍ଞତୱିୱିତ୍ତନତ୍ଥିଭାୱେତି ସୁଞ୍ଞଭାୱେ, ୱିୱିତ୍ତଭାୱେ, ନତ୍ଥିଭାୱେ ଚାତି ଯେନ ଆକାରେନ ଭାୱିତଂ, ତସ୍ସ ଗହଣଝଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ସୁଞ୍ଞତୱିୱିତ୍ତନତ୍ଥିଭାୱେତି ସୁଞ୍ଞତୱିୱିତ୍ତତାସଙ୍ଖାତେ ନତ୍ଥିଭାୱେ, ତେନ ୱିନାସାଭାୱମେୱ ଦସ୍ସେତି, ନ ପୁରେ ଅଭାୱାଦିକେ।

ତସ୍ମିଂ ହି ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତେତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଅପ୍ପନାୱସେନ ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତେ, ତସ୍ମିଂ ୱା ପଠମାରୁପ୍ପସ୍ସ ଅପଗମସଙ୍ଖାତେ ନତ୍ଥିଭାୱେ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭାୱମେୱ ପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିହରତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପୁରିସୋ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞତମେୱ ପସ୍ସତି, ନତ୍ଥିଭାୱମେୱ ପସ୍ସତୀତି ଯୋଜନା। ତଂ ଠାନନ୍ତି ତଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନଂ। ''ପରିକମ୍ମମନସିକାରେନ ଅନ୍ତରହିତେ''ତି ଇମିନା ଆରମ୍ମଣକରଣାଭାୱେନ ତସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ନ ନଟ୍ଠତାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରିଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ଗତୋ, ତତୋ ସବ୍ବେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ଅପଗତେସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସୁଞ୍ଞତମେୱ ପସ୍ସତି, ନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତତୋପି ଅପଗତକାରଣଂ, ଏୱମୟଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ପୁବ୍ବେ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଝାନଚକ୍ଖୁନା ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନତ୍ଥୀତି ପରିକମ୍ମମନସିକାରେନ ତସ୍ମିଂ ଅପଗତେ ତତିୟାରୁପ୍ପଝାନଚକ୍ଖୁନା ତସ୍ସ ନତ୍ଥିଭାୱମେୱ ପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିହରତି, ନ ତସ୍ସ ଅପଗମନକାରଣଂ ୱୀମଂସତି ଝାନସ୍ସ ତାଦିସାଭୋଗାଭାୱତୋତି। ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୮୪। ନତ୍ଥିତା ପରିୟାୟାସୁଞ୍ଞତୱିୱିତ୍ତଭାୱାତି ''ନତ୍ଥୀ''ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତେନ ସୁଞ୍ଞତୱିୱିତ୍ତପଦାନିପି ଗହିତାନି। ଆମେଡିତୱଚନଂ ପନ ଭାୱନାକାରଦସ୍ସନଂ। ୱିଭଙ୍ଗେପି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯମ୍ପି ୱିଭଙ୍ଗେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଞ୍ଞେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭାୱେତୀତି ଯଂ ପୁବ୍ବେ ''ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ମନସି କତଂ ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତଂୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ । ତଂୟେୱ ହି ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ ପଠମେନ ୱିୟ ରୂପନିମିତ୍ତଂ ତତିୟେନାରୁପ୍ପେନାଭାୱେତୀତି। ଖୟତୋ ସମ୍ମସନନ୍ତି ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନମାହ। ସା ହି ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ ଭଙ୍ଗାଭାୱମେୱ ପସ୍ସନ୍ତୀ ''ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଅଭାୱେତୀ''ତିଆଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଲଭତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନାହ ''ଖୟତୋ ସମ୍ମସନଂ ୱିୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଅସ୍ସାତି ପାଠସ୍ସ। ପୁନ ଅସ୍ସାତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ଅଭାୱେତୀତି ଅଭାୱଂ କରୋତି। ଯଥା ଞାଣସ୍ସ ନ ଉପଟ୍ଠତି, ଏୱଂ କରୋତି ଅମନସିକରଣତୋ। ତତୋ ଏୱ ୱିଭାୱେତି ୱିଗତଭାୱଂ କରୋତି, ୱିନାସେତି ୱା ଯଥା ନ ଦିସ୍ସତି, ତଥା କରଣତୋ। ତେନେୱ ଅନ୍ତରଧାପେତି ତିରୋଭାୱଂ ଗମେତି। ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଇମିସ୍ସା ପାଠଇଯା ଏୱମତ୍ଥୋ, ନ ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଅୟୁଜ୍ଜମାନକତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅସ୍ସାତି ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣାଭାୱସ୍ସ। କିଞ୍ଚନନ୍ତି କିଞ୍ଚିପି। ସଭାୱଧମ୍ମସ୍ସ ଅପ୍ପାୱସେସତା ନାମ ଭଙ୍ଗୋ ଏୱ ସିୟାତି ଆହ ''ଭଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅସ୍ସ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ସତି ହି ଭଙ୍ଗମତ୍ତେପି ତସ୍ସ ସକିଞ୍ଚନତା ସିୟା। ଅକିଞ୍ଚନନ୍ତି ଚ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ କିଞ୍ଚି ପକାରଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ୱିଭାୱନମାହ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୫।ନୋ ଚ ସନ୍ତାତି ଯଥା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତି ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ସୱିସେସା ସନ୍ତା, ଏୱମୟଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତି ନୋ ଚ ସନ୍ତା ତଦଭାୱତୋ। ଯା ଅୟଂ ଖନ୍ଧେସୁ ପଚ୍ଚୟଯାପନୀୟତାୟ, ରୋଗମୂଲତାୟ ଚ ରୋଗସରିକ୍ଖତା, ଦୁକ୍ଖତାସୂଲଯୋଗାଦିନା ଗଣ୍ଡସରିକ୍ଖତା, ପୀଳଆଜନନାଦିନା ସଲ୍ଲସରିକ୍ଖତା ଚ, ସା ସଞ୍ଞାୟ ସତି ହୋତି, ନାସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସଞ୍ଞା ରୋଗୋ, ସଞ୍ଞା ଗଣ୍ଡୋ, ସଞ୍ଞା ସଲ୍ଲ''ନ୍ତି। ସା ଚେତ୍ଥ ପଟୁକିଚ୍ଚା ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱତୋ ଓଳାରିକସଞ୍ଞା ୱେଦିତବ୍ବା। ନ କେୱଲଂ ସଞ୍ଞା ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ୱେଦନାଚେତନାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ପନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ଏତଂ ସନ୍ତନ୍ତି ଏତଂ ଅସନ୍ତଭାୱକରରୋଗାଦିସରିକ୍ଖସଞ୍ଞାୱିରହତୋ ସନ୍ତଂ। ତତୋ ଏୱ ପଣୀତଂ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ''ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞା''ତି ? ତଦପଦେସେନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଝାନମାହ ''ଆଦୀନୱ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ରୋଗାଦିସରିକ୍ଖସଞ୍ଞାଦିସବ୍ଭାୱୋପି ଆଦୀନୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ଆସନ୍ନୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନପଚ୍ଚତ୍ଥିକତାୱ। ଉପରୀତି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପେ। ସା ୱାତି ସା ଏୱ। ୱତ୍ତିତାତି ପୱତ୍ତିତା ନିବ୍ବତ୍ତିତା ୱଡ୍ଢିତା।

ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେତି ତସ୍ମିଂ ତତିୟାରୁପ୍ପସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେ ଝାନନିମିତ୍ତେ। ମାନସନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ''ମନୋ ଏୱ ମାନସ''ନ୍ତି କତ୍ୱା, ଭାୱନାମନସିକାରଂ ୱା। ତଂ ହି ମନସି ଭୱନ୍ତି ମାନସନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନମ୍ପି ଝାନାନୁଗୁଣତାୟ ସମାପତ୍ତିପରିୟାୟୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ''ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେସୁ ଚତୂସୁ ଖନ୍ଧେସୂ''ତି, ଆରମ୍ମଣଭୂତେସୂତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୨୮୬। ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟଭାୱତୋ ଆୟତନଂ କାରଣମସ୍ସାତି ଝାନଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞମେୱ

ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ଝାନସ୍ସ କାରଣନ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି ଏୱଂ ୱା ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଭାୱତୋତି ଯାଦିସାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥିଭାୱେନ। ଯା ହି ସା ପଟୁସଞ୍ଞାକିଚ୍ଚସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ସଞ୍ଞାତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱେନ ଅତ୍ଥିଭାୱତୋ ଅସଞ୍ଞାତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ତସ୍ସା ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତନ୍ତି ତଂ ଝାନଂ। ତଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ତଂ ସସାପଟିପଦଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତସଞ୍ଞଂ, ତସ୍ସା ଚ ଅଧିଗମୁପାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀତି ହି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ଧମ୍ମଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତେନ ସଞ୍ଞାୱନ୍ତମୁଖେନ ସଞ୍ଞା ଉଦ୍ଧଟା, ଅଞ୍ଞଥା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ ସିଯା। ସା ପନ ପଟିପଦା ଯତ୍ଥ ପୱତ୍ତତି, ଯଥା ଚ ପୱତ୍ତତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋତି, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ହି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଭାୱନାଯ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତି ପୱତ୍ତିଆକାରୋତି। ଯତ୍ର ହି ନାମାତି ଯା ନାମ। ନତ୍ଥିଭାୱମ୍ପୀତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସୁଞ୍ଞତମ୍ପି, ଏୱଂ ସୁଖୁମମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସନ୍ତାରମ୍ମଣତାଯାତି ସନ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଏତିସ୍ସାତି ସନ୍ତାରମ୍ମଣା, ତବ୍ଭାୱୋ ସନ୍ତାରମ୍ମଣତା, ତାଯ, ନ ଝାନସନ୍ତତାଯ। ନ ହି ତତିଯାରୁପ୍ପସମାପତ୍ତି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନତୋ ସନ୍ତା।

ଚୋଦକୋ ''ଯଂ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋତି, ନ ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ଅସତି ଚ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେ ସମତିକ୍କମୋ ଏୱ ନ ସିଯା''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସନ୍ତତୋ ଚେ ମନସି କରୋତି, କଥଂ ସମତିକ୍କମୋହୋତୀ''ତି ଆହ। ଇତରୋ ''ଅସମାପଜ୍ଜିତୁକାମତାଯା''ତି ପରିହାରମାହ, ତେନ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନମ୍ପି ଅତ୍ଥେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହୀତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କରୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ଝାନେ ଅଭିରତି, ତତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜନସମାପଜ୍ଜନାଦିପଟିପତ୍ତିଯା ଭୱିତବ୍ବଂ। ସା ପନସ୍ସ ତତିଯାରୁପ୍ପେ ସବ୍ବସୋ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ଅଞ୍ଞାଭାୱତୋ ଆରମ୍ମଣକରଣମତ୍ତମେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''କିଞ୍ଚାପୀ''ତିଆଦିମାହ।

ସମତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ତେସଂ ସିପ୍ପୀନଂ ଜୀୱିକଂ ତିଣାଯପି ଅମଞ୍ଞମାନୋ ତେ ୱୀତିୱତ୍ତତିଯେୱ। ସୋତି ଯୋଗାୱଚରୋ। ତନ୍ତି ତତିଯାରୁପ୍ପସମାପତ୍ତିଂ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ସନ୍ତା ୱତାଯଂ ସମାପତ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ। ତନ୍ତି ଯାଯ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ନାମ ହୋତି, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ସଞ୍ଞଂ ପାପୁଣାତୀତି ଯୋଜନା। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ହି ଦେସନା। ପରମସୁଖୁମନ୍ତି ଉକ୍କଂସଗତସୁଖୁମଭାୱଂ। ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତିନ୍ତି ଉକ୍କଂସଗତସୁଖୁମତାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସେସତାମତ୍ତଂ ସମାପତ୍ତିଂ। ତେନାହ ''ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି। ଅନ୍ତମତିଚ୍ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ। ଯତୋ ସୁଖୁମତମଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଥାପରମୁକ୍କଂସଗତସୁଖୁମସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମଜ୍ଝାନୂପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ତଚ୍ଛନ୍ତିଯା ୱିଯ ପୱତ୍ତମାନାଯ ଭାୱନାଯ ଅନୁକ୍କମେନ ସଙ୍ଖାରା ତତ୍ଥ ଅନ୍ତିମକୋଟ୍ଠାସତଂ ପାପିତା, ତତୋ ପରଂ ନିରୋଧୋ ଏୱ, ନ ସଙ୍ଖାରପ୍ପୱତ୍ତୀତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ''ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତୀ''ତି।

୨୮୭।ଯଂ ତଂ ଚତୁକ୍କନ୍ଧଂ। ଅଭିତୋତି କୁସଲାଦିୱିସେସୱିସିଟ୍ଠପରମତ୍ଥତୋ। ୱିସେସତୋ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାଯ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ''ଇଧ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା ଅଧିପ୍ପେତା''ତି। ଓଳାରିକାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱତୋତି ଯଦିପି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପୱିପାକସଞ୍ଞାଯ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପକୁସଲସଞ୍ଞା ଓଳାରିକା, ତଥା ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲସଞ୍ଞାହି, ତଥାପି ଓଳାରିକସୁଖୁମତା ନାମ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ଗହେତବ୍ବାତି ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱପରିଯାପନ୍ନାଯ ୱିଯ ଚତୁୱୋକାରେପି ହେଟ୍ଠା ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ସଞ୍ଞାଯ ୱିଯ ଓଳାରିକାଯ ଅଭାୱତୋ। ସୁଖୁମାଯାତି ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ସୁଖୁମାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଭାୱତୋ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ନେୱସଞ୍ଞାତି ଏତ୍ଥ ନ-କାରୋ ଅଭାୱତ୍ଥୋ, ନାସଞ୍ଞନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନ-କାରୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ, ଅ-କାରୋ ଅଭାୱତ୍ଥୋୱ, ଅସଞ୍ଞଂ ଅନସଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତାତି ଏକଦେସଭାୱେନ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଏତ୍ଥାତି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପେ। ଦୁତିଯେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ନେୱସଞ୍ଞାତି ଏତ୍ଥ ନ-କାରୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ। ତଥା ନାସଞ୍ଞାତି ଏତ୍ଥ ନ-କାରୋ, ଅ-କାରୋ ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ ଏୱାତି ତେନ ଦ୍ୱଯେନ ସଞ୍ଞାଭାୱୋ ଏୱ ଦସ୍ସିତୋତି ଧମ୍ମାଯତନପରିଯାପନ୍ନତାଯ ଆଯତନଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋୱାତି ''ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଭାୱତୋ।

କିଂ ପନ କାରଣଂ, ଯେନେତ୍ଥ ସଞ୍ଞାୱ ଏଦିସୀ ଜାତାତି ଅନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ନ କେୱଲ''ନ୍ତିଆଦି। ସଞ୍ଞାସୀସେନାଯଂ ଦେସନା କତା ''ନାନତ୍ତକାଯା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞିନୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୧, ୩୫୯; ଅ। ନି। ୯।୨୪) ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଏସ ଅତ୍ଥୋତି କଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ଉପାଦାଯ ସଭାୱତୋ ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସେୱ ଧମ୍ମସ୍ସ କଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ଉପାଦାଯ ନତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତବ୍ବତାସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ।

ଅତିଥୋକମ୍ପି ଯଂ ତେଲମତ୍ଥି ଭନ୍ତେତି ଆହ ଅକପ୍ପିଯଭାୱଂ ଉପାଦାଯ, ତଦେୱ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ତେଲନ୍ତି ଆହ ନାଳିପୂରଣଂ ଉପାଦାଯ। ତେନାହ ''ତତ୍ଥ ଯଥା''ତିଆଦି।

ଯଦି ଆରମ୍ମଣସଞ୍ଜାନନଂ ସଞ୍ଞାକିଚ୍ଚଂ, ତଂ ସଞ୍ଞା ସମାନା କଥମଯଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଆହ ''ଦହନକିଚ୍ଚମିୱା''ତିଆଦି। ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଏୱ ହେସା ପଟୁସଞ୍ଞାକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତତୋ ଏୱ ଚ ଞାଣସ୍ସ ସୁଗଯ୍ହାପି ନ ହୋତି। ତେନାହ ''ନିବ୍ବିଦାଜନନମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି। ଅକତାଭିନିୱେସୋତି ଅକତୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସୋ ଅପ୍ପୱତ୍ତିତସମ୍ମସନଚାରୋ। ପକତିୱିପସ୍ସକୋତି ପକତିଯା ୱିପସ୍ସକୋ। ଖନ୍ଧାଦିମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନଂ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରାଲମ୍ବନେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ୱିପସ୍ସକୋ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ ତବ୍ବିସଯୋଦଯବ୍ବଯଞାଣଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ଯଥା ପନ ସକ୍କୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସୋପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କଲାପସମ୍ମସନୱସେନେୱାତି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦପରିଯାପନ୍ନେ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମେ ଅୱିନିବ୍ଭୁଜ୍ଜ ଏକତୋ ଗହେତ୍ୱା କଲାପତୋ ସମୂହତୋ ସମ୍ମସନୱସେନ ନଯୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତକଲାପସମ୍ମସନୱସେନ। ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମେ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସରୂପତୋ ଗହେତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ସମ୍ମସନଂ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନା। ଏୱଂ ସୁଖୁମତ୍ତଂ ଗତା ଯଥା ଧମ୍ମସେନାପତିନାପି ନାମ ଅନୁପଦଂ ନ ୱିପସ୍ସନେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଥେରସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଥେରସ୍ସ। ଅଞ୍ଞାହିପୀତି ଏତ୍ଥ ଅଯମପରା ଉପମା – ଏକୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ମନୁଞ୍ଞଂ ମତ୍ତିକଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଯାଚି ''ଦେହି ମେ ଇମଂ ଭାଜନ''ନ୍ତି। ସୋ ସୁରାସିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ''ନାଯ୍ଯୋ ସକ୍କା ଦାତୁଂ, ସୁରା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପେ ଠିତଂ ପୁରିସଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆହ ''ତେନ ହି ଇମସ୍ସ ପାତୁଂ ଦେହୀ''ତି। ଇତରୋ ''ନତ୍ଥଯ୍ଯୋ''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଯୋଗ୍ଗଭାୱଂ ଉପାଦାଯ ''ଅତ୍ଥୀ''ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପାତବ୍ବତାଯ ତତ୍ଥ ଅଭାୱତୋ ''ନତ୍ଥୀ''ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଜାତଂ, ଏୱଂ ଇଧାପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଯଥା ହେଟ୍ଠା ''ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ, ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ''ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭାୱନାକାରୋ ଗହିତୋ, ଏୱଂ କୋଚି ଭାୱନାକାରୋ ନ ଗହିତୋତି? କେଚି ତାୱ ଆହୁ – ''ଭାୱନାକାରୋ ନାମ ସୋପଚାରସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଯଥାସକଂ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତିଆକାରୋ, ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧମ୍ମା। ତେ ପନ ଗଯ୍ହମାନା ଏକସ୍ସ ୱା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଗହେତବ୍ବା ସିଯୁଂ, ସବ୍ବେ ଏୱ ୱା। ତତ୍ଥ ପଠମପକ୍ଖେ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଗହଣଂ ଆପନ୍ନନ୍ତି 'ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ମନସିକାରେ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଭାୱୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଦୁତିଯପକ୍ଖେ ପନ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଧମ୍ମାରମ୍ମଣତାଯ ଝାନସ୍ସ 'ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞ'ନ୍ତି ମନସିକାରେ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନତା ୱା ସିଯା, ଅଭାୱାରମ୍ମଣତା ୱା। ସବ୍ବଥା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଭାୱୋ ନ ଲବ୍ଭତୀ''ତି। ତଦିଦମକାରଣଂ ତଥା ଝାନସ୍ସ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ। ନ ହି ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଭାୱନା ୱିଞ୍ଞାଣମାକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ୱା ଆମସନ୍ତୀ ପୱତ୍ତତି, କିଞ୍ଚରହି? ତତିଯାରୁପ୍ପସ୍ସ ସନ୍ତତଂ।

ଯଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ପାଠିଯଂ ''ସନ୍ତ''ନ୍ତି ନ ଗହିତନ୍ତି? କିଞ୍ଚାପି ନ ଗହିତତଂ ସୁତ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୨।୧୨୯; ସଂ। ନି। ୨।୧୫୨), ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୬୦୬ ଆଦଯୋ) ପନ ଗହିତମେୱ। ଯଥାହ – ''ତଞ୍ଞେୱ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋତି, ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେତୀ''ତି (ୱିଭ। ୬୧୯)। ଅଥ କସ୍ମା ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିଯ ସୁତ୍ତେ ଭାୱନାକାରୋ ନ ଗହିତୋତି? ୱେନେଯ୍ଯଜ୍ଝାସଯତୋ, ଦେସନାୱିଲାସତୋ ଚ। ଯେ ହି ୱେନେଯ୍ଯା ଯଥା ହେଟ୍ଠା ତୀସୁ ଆରୁପ୍ପେସୁ ''ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ, ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ''ତି ଭାୱନାକାରୋ ଗହିତୋ, ଏୱଂ ଅଗ୍ଗହିତେ ଏୱ ତସ୍ମିଂ ତମତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ୱସେନ ସୁତ୍ତେ ତଥା ଦେସନା କତା, ସୁତ୍ତନ୍ତଗତିକାୱ ଅଭିଧମ୍ମେ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯେ (ୱିଭ। ୬୦୫ ଆଦଯୋ) ଉଦ୍ଦେସଦେସନା। ଯେ ପନ ୱେନେଯ୍ଯା ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେଯେୱ ତସ୍ମିଂ ତମତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ୱସେନ ୱିଭଙ୍ଗେ ଭାୱନାକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ପନ ଭଗୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମାନଂ ଦେସେତବ୍ବପ୍ପକାରଂ ଜାନନ୍ତୋ କତ୍ଥଚି ଭାୱନାକାରଂ ଗଣ୍ହାତି, କତ୍ଥଚି ଭାୱନାକାରଂ ନ ଗଣ୍ହାତି। ସା ଚ ଦେସନା ଯାୱଦେୱ ୱେନେଯ୍ଯୱିନଯତ୍ଥାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଦେସନାୱିଲାସୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନା ୱା ପରିଯାଯକଥାତି ତତ୍ଥ ଭାୱନାକାରୋ ନ ଗହିତୋ, ଅଭିଧମ୍ମଦେସନା ପନ ନିପ୍ପରିଯାଯକଥାତି ତତ୍ଥ ଭାୱନାକାରୋ ଗହିତୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଭାୱନାକାରସ୍ସ ଗହଣେ, ଅଗ୍ଗହଣେ ଚ କାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି – ''ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପେ ୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତେ ଭାୱନାକାରସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣଂ, ସ୍ୱାଯଂ ୱିସେସୋ ଅନୁପୁବ୍ବଭାୱନାଜନିତୋ। ସା ଚ ଅନୁପୁବ୍ବଭାୱନା ପହାନକ୍କମୋପଜନିତା ପହାତବ୍ବସମତିକ୍କମେନ ଝାନାନଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ। ତଥା ହି କାମାଦିୱିୱେକୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମପୀତିୱିରାଗସୋମନସ୍ସତ୍ଥଙ୍ଗମମୁଖେନ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ଦେସିତାନି, ରୂପସଞ୍ଞାଦିସମତିକ୍କମମୁଖେନ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଝାନାନିଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବମ୍ପି ସୀଲଂ, ସବ୍ବାପି ପଞ୍ଞା ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମପ୍ପହାନୱସେନେୱ ସମ୍ପାଦେତବ୍ବତୋ ପହାତବ୍ବଧମ୍ମସମତିକ୍କମଦସ୍ସନମୁଖେନେୱ ଦେସନା ଆରୁଠ୍ହା। ତଥା ହି ''ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୮, ୧୯୪) ସୀଲସଂୱରୋ, ''ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩; ମ। ନି। ୧। ୪୧୧, ୪୨୧; ୩।୧୫, ୭୫) ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ, ''ନେୱ ଦୱାଯ ନ ମଦାଯା''ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୨୩, ୪୨୨; ୨।୨୪; ୩।୭୫; ସଂ। ନି। ୨।୬୩; ଅ। ନି। ୬।୫୮; ମହାନି। ୨୦୬; ୱିଭ। ୫୧୮) ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ

କମ୍ପେତୀ’’ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୫।୮) ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି, ‘‘ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାଯ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୭; ମ। ନି। ୧।୪୧୨, ୪୨୫; ୩।୧୬, ୭୫) ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗୋ, ‘‘ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞୀ ଭାୱେତବ୍ବା ଅସ୍ମିମାନସମୁଗ୍ଘାତାଯ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞିନୋ, ମେଘିଯ, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ସଣ୍ଠାତି, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅସ୍ମିମାନସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତି, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନା ପଞ୍ଞା ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମପ୍ପହାନୱସେନେୱ ଦେସିତା। ତସ୍ମା ଝାନାନି ଦେସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୨୨୬; ସଂ। ନି। ୨।୧୫୨; ଅ। ନି। ୪।୧୨୩) ପହାତଙ୍ଗଧମ୍ମସମତିକ୍କମଦସ୍ସନମୁଖେନେୱ ଦେସେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କାମାଦିୱିୱେକୱିତକ୍କୱିଚାରୱୂପସମପୀତିୱିରାଗସୋମନସ୍ସଦୁକ୍ଖଙ୍ଗମମୁଖେନ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ଦେସିତାନି, ରୂପସଞ୍ଞାଦିସମତିକ୍କମମୁଖେନ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ରୂପାୱଚରଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଭାୱନାୱିସେସାଧିଗତେହି ୱିତକ୍କାଦୀହି ୱିଯ ସଦ୍ଧାଦୀହିପି ତିକ୍ଖୱିସଦସୂରସଭାୱେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ନୀୱରଣାନଂ, ତଦେକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପାପଧମ୍ମାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ କାମାୱଚରଧମ୍ମେହି ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ, ସନ୍ତଂ, ପଣୀତଞ୍ଚ ହୋତି; ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନି ପନ ଭାୱନାୱିସେସେନ ଓଳାରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନତୋ ତତୋ ସାତିସଯଂ ସଣ୍ହସୁଖୁମସଣ୍ହସୁଖୁମତରାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ତଥା ଅରୂପାୱଚରଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ରୂପୱିରାଗଭାୱନାଭାୱେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯପି ଅଙ୍ଗସନ୍ତତାଯପି ପାକତିକପରିତ୍ତଧମ୍ମେହି ୱିଯ ସବ୍ବରୂପାୱଚରଧମ୍ମେହି ସନ୍ତସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ ହୋତି। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତଭାୱେନାପି ହି ତଦାରମ୍ମଣଧମ୍ମା ସନ୍ତସଭାୱା ହୋନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା।

ସତିପି ଧମ୍ମତୋ, ମହଗ୍ଗତଭାୱେନାପି ଚ ଅଭେଦେ ରୂପାୱଚରଚତୁତ୍ଥତୋ ଆରୁପ୍ପଂ ଅଙ୍ଗତୋପି ସନ୍ତମେୱ, ଯତସ୍ସ ସନ୍ତୱିମୋକ୍ଖତା ୱୁତ୍ତା। ଦୁତିଯାରୁପ୍ପାଦୀନି ପନ ପଠମାରୁପ୍ପାଦିତୋ ଅଙ୍ଗତୋ, ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ସନ୍ତସନ୍ତତରସନ୍ତତମଭାୱପ୍ପତ୍ତାନି ତଥା ଭାୱନାୱିସେସସମାଯୋଗତୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଭାୱନାୱିସେସୋ ପଠମଜ୍ଝାନୂପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂତଂପହାତଙ୍ଗସମତିକ୍କମନୱସେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ସନ୍ତସୁଖୁମଭାୱଂ ଆପାଦେନ୍ତୋ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପେ ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱଂ ପାପେତି। ଯତୋ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଂ ଯଥା ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱିପସ୍ସନାଯ ଆରମ୍ମଣଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପକତିୱିପସ୍ସକସ୍ସାପି ନିବ୍ବିଦୁପ୍ପତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି ସଙ୍ଖାରାୱସେସସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ, ତଥା ସଯଂ ତତିଯାରୁପ୍ପଧମ୍ମେସୁ ପୱତ୍ତମାନଂ ତେ ଯାଥାୱତୋ ୱିଭାୱେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଯଥା ତଦଞ୍ଞଜ୍ଝାନାନି ଅତ୍ତନୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କେୱଲଂ ପନ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତିମତ୍ତମେୱସ୍ସ ତତ୍ଥ ହୋତି , ତଯିଦଂ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନାପି ନାମ ୱିଭୂତାକାରତାଯ ଠାତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣକରଣେ କିଂ ପହୋତି। ତସ୍ମା ତଦସ୍ସ ଅୱିଭୂତକିଚ୍ଚତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥା ହେଟ୍ଠା ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଭାୱନାକାରଂ ୱତ୍ୱା ତାଦିସୋ ଇଧ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଦୀପେତୁଂ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଦେସନାଯଂ ସୁତ୍ତେ ଭାୱନାକାରଂ ପରିଯାଯଦେସନତ୍ତା ନ କଥେସି।

ଯସ୍ମା ପନ ସାରମ୍ମଣସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତିଆକାରୋ ଅତ୍ଥେୱାତି ଅତିସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଂଯେୱ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୬୧୯) ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ ଯଥାଧମ୍ମସାସନଭାୱତୋ, ପୁବ୍ବଭାଗୱସେନ ୱା ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ସନ୍ତତୋ ମନସି କରୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ତଦା ଯୋଗିନୋ ତସ୍ସ ୱିଭୂତଭାୱତୋ। ଅପ୍ପନାୱସେନ ପନ ସୁତ୍ତେ ଭାୱନାକାରୋ ନ ଗହିତୋ ଅୱିଭୂତଭାୱତୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହି କିଞ୍ଚି ଆଦିତୋ ଅୱିଭୂତଂ ହୋତି, ଯଥା ତଂ? ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଆଦି। କିଞ୍ଚି ମଜ୍ଝେ, ଯଥା ତଂ? ଆନାପାନସ୍ସତି। କିଞ୍ଚି ଉଭଯତ୍ଥ, ଯଥା ତଂ? ଉପସମାନୁସ୍ସତିଆଦି। ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ପରିଯୋସାନେ ଅୱିଭୂତଂ ଭାୱନାଯ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଅୱିଭୂତଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପେ ଇମଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସତ୍ଥାରା ସୁତ୍ତେ ଭାୱନାକାରୋ ନ ଗହିତୋ, ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅଭାୱତୋତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୮।ଅସଦିସରୂପୋତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନବ୍ୟାମପ୍ପଭାକେତୁମାଲାଦୀହି ରୂପଗୁଣେହି ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣରୂପକାଯୋ, ସଭାୱତ୍ଥୋ ୱା ରୂପ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୦; ମ। ନି। ୧।୧୩୩; ୱିଭ। ୨୦୩) ୱିଯ। ତସ୍ମା ଅସଦିସରୂପୋତି ଅସଦିସସଭାୱୋ, ତେନ ଦସବଲଚତୁୱେସାରଜ୍ଜାଦିଗୁଣୱିସେସସମାଯୋଗଦୀପନତୋ ସବ୍ବ ଧମ୍ମକାଯସମ୍ପତ୍ତିଯାପି ଅସଦିସତା ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ଇତୀତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ। ତସ୍ମିନ୍ତି ଆରୁପ୍ପେ। ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଅସାଧାରଣଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଝାନେ ପତିନିଯତମେୱ ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାଧାରଣଭାୱତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱିସଟଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତା ପକିଣ୍ଣକକଥାପି ୱିଜାନିତବ୍ବା।

୨୮୯।ରୂପନିମିତ୍ତାତିକ୍କମତୋତି କସିଣରୂପସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅତିକ୍କମନତୋ। ଆକାସାତିକ୍କମତୋତି କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସସ୍ସ ଅତିକ୍କମନତୋ। ଆକାସେ ପୱତ୍ତିତୱିଞ୍ଞାଣାତିକ୍କମତୋତି ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତିକ୍କମନତୋ, ନ ଦୁତିଯାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣାତିକ୍କମନତୋ। ତଦତିକ୍କମତୋ ହି ତସ୍ସେୱ ୱିଭାୱନଂ ହୋତି। ଦୁତିଯାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣୱିଭାୱନେ ହି ତଦେୱ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ସିଯା, ନ ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ, ନ ଚ ଆରମ୍ମଣେ

ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାରମ୍ମଣସ୍ସ ୱିଭାୱନାତିକ୍କମୋ ଯୁଜ୍ଜତି। ପାଠଇଯଞ୍ଚ ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସତୋ ସମାପଜ୍ଜତି…ପେ… ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂଯେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଭାୱେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଂଯେୱ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଅଭାୱେତୀ’’ତି, ‘‘ତଂଯେୱ ଅଭାୱେତୀ’’ତି ୱା। ‘‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜା’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଞ୍ଚ। ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱଯେ ଯେନ କେନଚି, ଯତୋ ୱା ୱୁଟ୍ଠିତୋ, ତେନେୱ ପଧାନନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେନ ତଂ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆପନ୍ନେ ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣାତିକ୍କମଭାୱନା’’ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସ୍ସ ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ୱିଞ୍ଞାଣୱଚନଂ। ତସ୍ମା ପଠମାରୁପ୍ପୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱ ଅଭାୱନାତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ।

୨୯୦।ଏୱଂସନ୍ତେପୀତି ଅଙ୍ଗାତିକ୍କମେ ଅସତିପି। ସୁପ୍ପଣୀତତରାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପଣୀତତରା, ସୁନ୍ଦରା ପଣୀତତରା ଚାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ସତିପି ଚତୁନ୍ନଂ ପାସାଦତଲାନଂ, ସାଟିକାନଞ୍ଚ ତନ୍ତୁଭାୱତୋ, ପମାଣତୋ ଚ ସମଭାୱେ ଉପରୂପରି ପନ କାମଗୁଣାନଂ, ସୁଖସଙ୍ଗସ୍ସାଦୀନଞ୍ଚ ୱିସେସେନ ପଣୀତତରାଦିଭାୱୋ ୱିଯ ଏତାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଆରୁପ୍ପଭାୱତୋ, ଅଙ୍ଗତୋ ଚ ସତିପି ସମଭାୱେ ଭାୱନାୱିସେସସିଦ୍ଧୋ ପନ ସାତିସଯୋ ଉପରୂପରି ପଣୀତତରାଦିଭାୱୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦିନା।

୨୯୧।ନିସ୍ସିତୋତି ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ। ଦୁଟ୍ଠିତାତି ନ ସମ୍ମା ଠିତା, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଠିତା। ତନ୍ନିସ୍ସିତନ୍ତି ତେନ ନିସ୍ସିତଂ, ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତନ୍ନିସ୍ସିତନ୍ତି ୱା ତଂ ମଣ୍ଡପଲଗ୍ଗଂ ପୁରିସଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ ପୁରିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମଣ୍ଡପଲଗ୍ଗଞ୍ହି ଅନିସ୍ସାଯ ତେନ ୱିନାଭୂତେ ୱିୱିତ୍ତେ ବହି ଓକାସେ ଠାନଂ ୱିଯ ଆକାସଲଗ୍ଗୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିୱେକେ ତଦପଗମେ ତତିଯାରୁପ୍ପସ୍ସ ଠାନନ୍ତି।

୨୯୨।ଆରମ୍ମଣଂକରୋତେୱ, ଅଞ୍ଞାଭାୱେନ ତଂ ଇଦନ୍ତି ‘‘ଆସନ୍ନୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନପଚ୍ଚତ୍ଥିକରୂପାସନ୍ନାକାସାରମ୍ମଣୱିଞ୍ଞାଣାପଗମାରମ୍ମଣଂ, ନୋ ଚ ସନ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ଦିଟ୍ଠାଦୀନୱମ୍ପି ତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଇଦଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଜ୍ଝାନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ତାଦିସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭାୱଯୋଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅଲାଭେନ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି ଏୱ। ‘‘ସବ୍ବଦିସମ୍ପତି’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଜନସ୍ସ ଅଗତିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତିନ୍ତି ଜୀୱିକଂ। ୱତ୍ତତୀତି ଜୀୱତି।

୨୯୩।ଆରୁଳ୍ହୋତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯଥା କୋଚି ପୁରିସୋ ଅନେକପୋରିସଂ ଦୀଘନିସ୍ସେଣିଂ ଆରୁଳ୍ହୋ ତସ୍ସ ଉପରିମପଦେ ଠିତୋ ତସ୍ସା ନିସ୍ସେଣିଯା ବାହୁମେୱ ଓଲୁବ୍ଭତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଲାଭତୋ, ଯଥା ଚ ପଂସୁପବ୍ବତସ୍ସ, ମିସ୍ସକପବ୍ବତସ୍ସ ୱା ଅଗ୍ଗକୋଟିଂ ଆରୁଳ୍ହୋ ତସ୍ସ ମତ୍ଥକମେୱ ଓଲୁବ୍ଭତି, ଯଥା ଚ ଗିରିଂ ସିଲାପବ୍ବତଂ ଆରୁଳ୍ହୋ ପରିଫନ୍ଦମାନୋ ଅଞ୍ଞାଭାୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ଜଣ୍ଣୁକମେୱ ଓଲୁବ୍ଭତି, ତଥା ଏତଂ ଚତୁତ୍ଥାରୁପ୍ପଜ୍ଝାନଂ ତଂ ତତିଯାରୁପ୍ପଂ ଓଲୁବ୍ଭିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଆରୁପ୍ପନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଦସମପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ସମାଧିନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା

ଆହାରେପଟିକ୍କୂଲଭାୱନାୱଣ୍ଣନା

୨୯୪। ଉଦ୍ଦେସୋ ନାମ ନିଦ୍ଦେସତ୍ଥୋ ମୁଦୁମଜ୍ଝିମପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲତୋ, ଆଗତୋ ଚ ଭାରୋ ଅୱସ୍ସଂ ୱହିତବ୍ବୋତି ଆହ ''ଏକା ସଞ୍ଞାତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାୟ ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞାୟ ଭାୱନାନିଦ୍ଦେସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି। ତତ୍ଥାୟଂ ସଞ୍ଞା-ସଦ୍ଦୋ ''ରୂପସଞ୍ଞା ସଦ୍ଦସଞ୍ଞା''ତିଆଦୀସୁ (ମହାନି। ୧୪) ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣେ ଧମ୍ମେ ଆଗତୋ, ''ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା''ତିଆଦୀସୁ ୱିପସ୍ସନାୟଂ ଆଗତୋ, ''ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞାତି ୱା ସୋପାକରୂପସଞ୍ଞାତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ଉଦାହୁ ନାନତ୍ଥା''ତିଆଦୀସୁ ସମଥେ ଆଗତୋ। ଇଧ ପନ ସମଥସ୍ସ ପରିକମ୍ମେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଆହାରେ ହି ପଟିକ୍କୂଲାକାରଗ୍ଗହଣଂ, ତପ୍ପଭାୱିତଂ ୱା ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଇଧ ''ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞା''ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା, ତତ୍ଥ ନିବ୍ବେଦୱିରାଗୁପ୍ପାଦନାୟ ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ସବ୍ବମ୍ପି ଆହାରଂ କିଚ୍ଚପ୍ପଭେଦାଦୀନୱୋପମ୍ମେହି ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଆହରତୀତି ଆହାରୋ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ।

ତତ୍ଥ ଆହରତୀତି ଆହାରପଚ୍ଚଯସଙ୍ଖାତେନ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା, ଠିତିଯା ୱା ପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ ଆନେତି ନିବ୍ବତ୍ତେତି ପୱତ୍ତେତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। କବଳଂ କରୀଯତୀତି କବଳୀକାରୋ, ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଓଜାଲକ୍ଖଣୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, କବଳୀକାରୋ ଚ ସୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନଟ୍ଠେନ ଆହାରୋ ଚାତି କବଳୀକାରାହାରୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋ। ଅଯଂ ହି ଅରୂପଧମ୍ମୋପି ସମାନୋ ଆରମ୍ମଣେ ଫୁସନାକାରେନେୱ ପୱତ୍ତତି। ତଥା ହି ସୋ ଫୁସନଲକ୍ଖଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଚେତଯତୀତି ଚେତନା, ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଅଭିସନ୍ଦହତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ମନୋସନ୍ନିସ୍ସିତା ଚେତନା ମନୋସଞ୍ଚେତନା। ଉପପତ୍ତିପରିକପ୍ପନୱସେନ ୱିଜାନାତୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥତୋ, ୱିସେସତ୍ଥତୋ ଚ ଆହାରା ୱେଦିତବ୍ବା। କସ୍ମା ପନେତେ ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେ ଧମ୍ମା କିଂ ଅତ୍ତନୋ ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯା ନ ହୋନ୍ତୀତି? ନୋ ନ ହୋନ୍ତି, ଇମେ ପନ ତଥା ଚ ହୋନ୍ତି ଅଞ୍ଞଥା ଚାତି ସମାନେପି ପଚ୍ଚଯଭାୱେ ଅତିରେକପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଆହାରାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

କଥଂ? ଏତେସୁ ହି ପଠମୋ ସଯଂ ଯସ୍ମିଂ କଲାପେ ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନାନଂ ଯଥାରହଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋନ୍ତୋୱ ଓଜଟ୍ଠମକଂ ରୂପଂ ଆହରତି, ଦୁତିଯୋ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଆହରତି, ତତିଯୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆହରତି, ଚତୁତ୍ଥୋ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ନାମରୂପଂ ଆହରତି। ତେନାହ ''କବଳୀକାରାହାରୋ''ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ କମ୍ମଜାଦିଭେଦଭିନ୍ନା ଓଜା ସତି ପଚ୍ଚଯଲାଭେ ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ପୱେଣିଯୋ ଘଟେନ୍ତୀ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପଂ ଆହରତି, ସୁଖୱେଦନୀଯାଦିଭେଦଭିନ୍ନୋ ଫସ୍ସାହାରୋ ଯଥାରହଂ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଆହରତି, ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାଦିଭେଦଭିନ୍ନୋ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ କାମଭୱାଦୀସୁ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଯଥାରହଂ ସୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆହରତି, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ନାମଂ ରୂପଂ, ନାମରୂପଞ୍ଚ ଆହରତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ଇମେ ଏୱ ଧମ୍ମା ଆହାରାତି ୱୁତ୍ତା। ଯଥା ହି କବଳୀକାରାହାରୋ ରୂପକାଯସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଟ୍ଠେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଏୱଂ ଅରୂପିନୋ ଆହାରା ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ''କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଅରୂପିନୋ ଆହାରା ସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ଆହାରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୧୫)। ଅପରୋ ନଯୋ – ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସନ୍ତତିଯା ୱିସେସପଚ୍ଚଯତ୍ତା କବଳୀକାରାହାରୋ, ଫସ୍ସାଦଯୋ ଚ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଆହାରାତି ୱୁତ୍ତା। ୱିସେସପଚ୍ଚଯୋ ହି କବଳୀକାରାହାରଭକ୍ଖାନଂ ସତ୍ତାନଂ ରୂପକାଯସ୍ସ କବଳୀକାରାହାରୋ, ନାମକାଯେ ୱେଦନାୟ ଫସ୍ସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମନୋସଞ୍ଚେତନା, ନାମରୂପସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଯଥାହ ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୮୩)। ତଥା ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି (ଉଦା। ୧; ମହାୱ। ୧; ନେତ୍ତି। ୨୪)।

କବଳୀକାରାହାରେତି କବଳୀକାରେ ଆହାରେ ନିକନ୍ତି ତଣ୍ହା, ତଂ ଭଯଂ ଅନତ୍ଥାୱହତୋ। ଗଧିତସ୍ସ ହି ଆହାରପରିଭୋଗୋ ଅନତ୍ଥାୟ ହୋତି। ହେତୁଅତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁ। ନିକନ୍ତୀତି ନିକାମନା ଛନ୍ଦରାଗୋ । ଭାଯତି ଏତସ୍ମାତି ଭଯଂ, ନିକନ୍ତି ଏୱ ଭଯଂ ନିକନ୍ତିଭଯଂ। କବଳୀକାରାହାରହେତୁ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦସ୍ସ ଅନତ୍ଥସ୍ସ ସକଲସ୍ସାପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ହେତୁଭାୱତୋ। ତେନେୱାହ ''କବଳୀକାରେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ, ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ, ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିରୂଳ୍ହ''ନ୍ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୨।୬୪; କଥା। ୨୯୬; ମହାନି। ୭)। ଉପଗମନଂ ଅପ୍ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେନ ସମୋଧାନଂ ସଙ୍ଗତି ସୁଖୱେଦନୀଯାଦିଫସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତି ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ଅପରିମୁଚ୍ଚନତୋ। ତେନାହ ''ସୁଖୱେଦନୀଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା (ସଂ। ନି। ୪।୧୨୯),

ତସ୍ସ ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା…ପେ… ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ’’ତି (ଉଦା। ୧)। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ଉପପଜ୍ଜତି ଏତେନାତି ଉପପତ୍ତି, ଉପପଜ୍ଜନଂ ୱା ଉପପତ୍ତି, ଖିପନଂ ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ଉପପତ୍ତିମୂଲକେହି ବ୍ଯସନେହି ଅପରିମୁତ୍ତତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ପୁଞ୍ଞୂପଗଂ ଭୱତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଅପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅପୁଞ୍ଞୂପଗଂ ଭୱତି ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୨।୫୧)। ପଟିସନ୍ଧୀତି ଭୱନ୍ତରାଦୀହି ପଟିସନ୍ଧାନଂ, ତଂ ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ପଟିସନ୍ଧିନିମିତ୍ତେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଅୱିମୁଚ୍ଚନତୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ, ଅତ୍ଥି ନନ୍ଦୀ, ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା, ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିରୁଳ୍ହ’’ନ୍ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୨। ୬୪)।

ପୁତ୍ତମଂସୂପମେନ ଓୱାଦେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗାଯ। ଏୱଂ ହି ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିଭଯଂ ନ ହୋତି। ନିଚ୍ଚମ୍ମା ଗାୱୀ ଯଂ ଯଂ ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ନଂ ପାଣିନୋ ଖାଦନ୍ତିଯେୱ। ଏୱଂ ଫସ୍ସେ ସତି ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱେଦନା ଚ ଦୁକ୍ଖସଲ୍ଲାଦିତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି ଫସ୍ସେ ଆଦୀନୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଉପଗମନଭଯଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଫସ୍ସାହାରୋ ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱୂପମେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ’’ତି। ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ସବ୍ବସୋ ଆଦିତ୍ତା ଭୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁସଦିସାତି ପସ୍ସତୋ ଉପପତ୍ତିଭଯଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ’’ତି। ଚୋରସଦିସଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ଥପାତତୋ, ପହାରସଦିସୀ ୱେଦନା ଦୁରଧିୱାସତୋତି ସମ୍ପଦେୱ ପସ୍ସତୋ ପଟିସନ୍ଧିଭଯଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ସତ୍ତିସତୂପମେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ’’ତି।

ଏୱଂ କିଚ୍ଚାଦିମୁଖେନ ଆହାରେସୁ ଆଦୀନୱଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ଯଥାଧିପ୍ପେତଂ ଆହାରଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ପଟିକ୍କୂଲତୋ ମନସିକାରୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମେସୁ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପାଦାଯରୂପନିଦ୍ଦେସେପି ‘‘କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୫୯୫) ଆଗତତ୍ତା ତତୋ ୱିସେସେନ୍ତୋ ‘‘ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତପ୍ପଭେଦୋ’’ତି ଆହ, ଭୂତକଥନଂ ୱା ଏତଂ। ତତ୍ଥ ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତପ୍ପଭେଦୋତି ଅସିତବ୍ବପାତବ୍ବଖାଯିତବ୍ବସାଯିତବ୍ବୱିଭାଗୋ କାଲଭେଦୱଚନିଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱତୋ ଯଥା ‘‘ଦୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ୱାତି ଅୱଧାରଣଂ ଯଥା ଫସ୍ସାହାରାଦିନିୱତ୍ତନଂ, ଏୱଂ ଓଜାହାରନିୱତ୍ତନମ୍ପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୱତ୍ଥୁକୋ ଏୱ ହି ଆହାରୋ ଇଧ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭୂତୋ, ତେନ ଆହରୀଯତୀତି ଆହାରୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଆହରତୀତି ଆହାରୋତି ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତଓଜାୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେତି ଇମସ୍ମିଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ଥେ। ଉପ୍ପନ୍ନା ସଞ୍ଞାତି ସଞ୍ଞାସୀସେନ ଭାୱନଂ ୱଦତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ‘‘ପଟିକ୍କୂଲାକାରଗ୍ଗହଣୱସେନ ପନା’’ତିଆଦି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୦୫)।

କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମତୋ, ଅତ୍ଥତୋ ଚ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁମନସିକତଂ ସୂପଧାରିତଂ କତ୍ୱା। ତେନାହ ‘‘ଉଗ୍ଗହତୋ ଏକପଦମ୍ପି ଅୱିରଜ୍ଝନ୍ତେନା’’ତି। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଗହତୋତି ଆଚରିଯୁଗ୍ଗହତୋ। ଏକପଦମ୍ପୀତି ଏକମ୍ପି ପଦଂ, ଏକକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି ୱା, ପଦେସମତ୍ତମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦସହାକାରେହୀତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଅନ୍ତିମଜୀୱିକାଭାୱତୋ, ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ଅଲାଭଲାଭେସୁ ପରିତସ୍ସନଗେଧାଦିସମୁପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଭୁତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମଦଜନନତୋ, କିମିକୁଲସଂୱଦ୍ଧନତୋତି ଏୱମାଦୀହିପି ଆକାରେହି ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲତା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା? ୱୁତ୍ତଂ ହେତଂ ‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱିକାନଂ ଯଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ଯଂ, ଅଭିସାପୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ମିଂ ‘ପିଣ୍ଡୋଲୋ ୱିଚରସି ପତ୍ତପାଣୀ’’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୦), ‘‘ଅଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିତସ୍ସତି, ଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗଧିତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୩। ୧୨୪), ‘‘ଭୁତ୍ତୋ ଚ ଆହାରୋ କସ୍ସଚି କଦାଚି ମରଣଂ ୱା ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଆୱହତି, ଉଦ୍ଧୋଚକାଦଯୋ, ତବ୍ଭୋଚକାଦଯୋ ଚ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କୁଲପ୍ପଭେଦା କିମଯୋ ଚ ନଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜୀୱନ୍ତୀ’’ତି।

ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅନ୍ତିମଜୀୱିକାଭାୱୋ ତାୱ ଚିତ୍ତସଂକିଲେସୱିସୋଧନତ୍ଥଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସତୋ ପଗେୱ ମନସି କାତବ୍ବୋ ‘‘ମାହଂ ଛୱାଲାତସଦିସୋ ଭୱେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି। ତଥା ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ଅଲାଭଲାଭେସୁପି ପରିତସ୍ସନଗେଧାଦିସମୁପ୍ପତ୍ତିନିୱାରଣଂ ପଗେୱ ଅନୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖାନୱତୋ ତଦଭାୱତୋ। ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ ଅନେକନ୍ତିକୋ, ପରିଭୋଗନ୍ତୋଗଧୋ ୱା ୱେଦିତବ୍ବୋ। କିମିକୁଲସଂୱଦ୍ଧନଂ ପନ ନ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ସଙ୍ଗହିତମେୱ ୱା ‘‘ଦସହାକାରେହୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ନିଯମସ୍ସ ଅକତତ୍ତା। ଇମିନା ୱା ନଯେନ ଇତରେସମ୍ପେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ଯଥାସମ୍ଭୱମେତ୍ଥ ପଟିକ୍କୂଲତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତଥା ହି ଘରଗୋଳିକଉଚ୍ଚମୂସିକଜନ୍ତୁକଓଚ୍ଛାଦିକଂ ସମ୍ଭୱନ୍ତଂ ଗହିତଂ, ନ ଏକନ୍ତିକନ୍ତି। ତଥା ପରିଯେସନାଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଗମନତୋତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚାଗମନମ୍ପି ଗମନସଭାଗତ୍ତା ଗମନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ। ପଟିକ୍କମନସାଲାଦିଉପସଙ୍କମନଂ ୱିଯ ପରିଯେସନେ ସମାନପଟିକ୍କୂଲଂ ହି ଅସୁଚିଟ୍ଠାନକ୍କମନୱିରୂପଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଦସ୍ସନଘାଯନାଧିୱାସନେହି। ଗମନତୋତି ଭିକ୍ଖାଚାରୱସେନ ଗୋଚରଗାମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗମନତୋ।

ପରିୟେସନତୋତି ଗୋଚରଗାମେ ଭିକ୍ଖନ୍ତଂ ଆହିଣ୍ଡନତୋ। ପରିଭୋଗତୋତି ଆହାରସ୍ସ ପରିଭୁଞ୍ଜନତୋ। ଉଭଯଂ ଉଭଯେନ ଆସଯତି, ଏକଚ୍ଚଂ ପଓଉମାନୋପି କମ୍ମବଲଓଓହିତୋ ହୁତ୍ୱା ମରିଯାଦଓସେନ ଅଞ୍ଜଞମଞ୍ଜଞଂ ଅସଙ୍କରତୋ ସଯତି ତିଟ୍ଠତି ପଓଉତୀତି ଆସଯୋ, ଆମାସଯସ୍ସ ଉପରି ତିଟ୍ଠନକୋ ପିତ୍ତାଦିକୋ। ମରିଯାଦନ୍ଥୋ ହି ଅଯମାକାରୋ, ତତୋ ଆସଯତୋ। ନିଦଧାତି ଯଥାଭୁତ୍ତୋ ଆହାରୋ ନିଚିତୋ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥାତି ନିଧାନଂ, ଆମାସଯୋ, ତତୋ ନିଧାନତୋ। ଅପରିପକ୍କତୋତି ଗହଣୀସଙ୍ଖାତେନ କମ୍ମଜତେଜେନ ଅପରିପକ୍କତୋ। ପରିପକ୍କତୋତି ଯଥାଭୁତ୍ତସ୍ସ ଆହାରସ୍ସ ୱିପକ୍କଭାଓତୋ। ଫଲତୋତି ନିଵତ୍ତିତୋ। ନିସ୍ସନ୍ଦତୋତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିସ୍ସନ୍ଦନତୋ। ସମ୍ମକ୍ଖନତୋତି ସଵସୋ ମକ୍ଖନତୋ। ସଵତ୍ଥ ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲତା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତଵାତି ଯୋଜନା। ତଂତଂକିରିଯାନିପ୍ଫତ୍ତିପଟିପାଟିଓସେନ ଚାଯଂ ଗମନତୋତିଆଦିକା ଅନୁପୁଵୀ ଠପିତା, ସମ୍ମକ୍ଖନଂ ପନ ପରିଭୋଗାଦୀସୁ ଲବ୍ଭମାନମ୍ପି ନିସ୍ସନ୍ଦଓସେନ ୱିସେସତୋ ପଟିକ୍କୂଲନ୍ତି ସଵପଚ୍ଛା ଠପିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠଵଂ।

୨୯୫।ଏଓଂ ମହାନୁଭାୱେତି ଇଦାନି ୱତ୍ତଵପଟିପତ୍ତିଯା ମହାନୁଭାୱେତି ୱଦନ୍ତି, ସଵତ୍ଥକକମ୍ମଟ୍ଠାନପରିହରଣାଦିସିଦ୍ଧଂ ୱା ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଯୋଗାଓଚରେନ ଏଓଂ ପଟିପଜ୍ଜିତଵନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏଓଂ ମହାନୁଭାୱେ ନାମ ସାସନେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନାମ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ଭାଓନେ ଦଟ୍ଠଵୋ। ପଵଜିତେନ ଗାମାଭିମୁଖେନ ଗନ୍ତଵନ୍ତି ଯୋଜନା। ଅଯଞ୍ଚ ଗମନାଦିତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଯୋଗିନୋ ନ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକାଓ, ଅଥ ଖୋ ଅନୁଦ୍ଦେସିକାପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସକଲରତ୍ତି''ନ୍ତିଆଦିନା ଧୁରଦ୍ୱଯଂ ପରିଗ୍ଗହେସି। ପରିୱେଣନ୍ତି ପରିୱେଣଙ୍ଗଣଂ। ୱୀସତିଂସଓାରେତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତତିପଚ୍ଛୁପ୍ପନ୍ନଓସେନ ୱାରପରିଚ୍ଛେଦୋତି କେଚି, ଅପରେ ପନ ''ଉଣ୍ହାସନେନା''ତି ୱଦନ୍ତି। ନୀଓରଣୱିକ୍ଖମ୍ଭନଞ୍ହି ଅପ୍ପତ୍ତା ଭାଓନା ଫରଣପୀତିଯା ଅଭାଓତୋ ନିସଜ୍ଜାଓସେନ କାଯକିଲମଥଂ ନ ୱିନୋଦତିଯେୱାତି ଇରିଯାପଥଚଲନଂ ହୋତିଯେୱ। ୱୀସତିଂସଗ୍ଗହଣଂ ପନ ଯଥାସଲ୍ଲକ୍ଖିତଭିକ୍ଖାଚରଣୱେଲାଓସେନ। ଅଥ ୱା ଗମନତୋ ଯାଓ ସମ୍ମକ୍ଖନମନସିକାରୋ ଏକୋ ୱାରୋ, ଏଓଂ ୱୀସତିଂସଓାରେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରିତ୍ୱା। ନିଜନସମ୍ବାଧାନୀତି ଜନସମ୍ବାଧରହିତାନି, ତେନ ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣତଂ, ଅପ୍ପସଦ୍ଦତଂ, ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ତତୋ ଏଓ ପୱିୱେକସୁଖାନି ଜନୱିୱେକେନ ଇଟ୍ଠାନି, ପୱିୱେକସ୍ସ ୱା ଝାନାନୁଯୋଗସ୍ସ ଉପକାରାନି। ଯସ୍ମା ଛାଯୂଦକସମ୍ପନ୍ନାନି, ତସ୍ମା ସୀତଲାନି। ଯସ୍ମା ସୁଚୀନି, ତସ୍ମା ରମଣୀଯଭୂମିଭାଗାନୀତି ପୁରିମାନି ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଛିମାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କାରଣଓଚନାନି। ଅରିଯନ୍ତି ନିଦ୍ଦୋସଂ। ୱିୱେକରତିନ୍ତି ଝାନାନୁଯୋଗରତିଂ।

କିଞ୍ଚାପି ଯୋଗାଓଚରାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସୁଜଗ୍ଗିତଂ ସୁସମ୍ମଟ୍ଠମେଓ ହୋତି, କଦାଚି ପନ ଜଗ୍ଗନତୋ ପଚ୍ଛା ଏଓମ୍ପି ସିଯାତି ପଟିକ୍କୂଲତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ସମ୍ଭଓଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ପାଦରଜଘରଗୋଲିକୱଚ୍ଚାଦିସମ୍ପରିକିଣ୍ଣ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠଵଂ। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣନ୍ତି ଭୂମିଯା ଛୱିରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥରିତଵଂ ଚିମିଲିକାଦିଅତ୍ଥରଣମାହ। ଜତୁକା ଖୁଦ୍ଦକୱଗ୍ଗୁଲିଯୋ। ଉପହତତ୍ତାତି ଦୂସିତତ୍ତା। ତତୋତି ତତୋ ତତୋ। ଅପ୍ପେକଦା ଉଲୂକପାରାଓତାଦୀହୀତି ଇଧାପି ''ଅପ୍ପେକଦା''ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତଵଂ। ଉଦକଚିକ୍ଖଲ୍ଲାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କଚଓରାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପରିୱେଣତୋ ୱିହାରଙ୍ଗଣପ୍ପୱେସମଗ୍ଗୋ ୱିହାରରଚ୍ଛା।

ୱିତକ୍କମାଠଅକେତି ''କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତଵ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିତକ୍କନମାଠଅକେ। ଗାମମଗ୍ଗନ୍ତି ଗାମଗାମିମଗ୍ଗଂ। ଖାଣୁକଣ୍ଟକମଗ୍ଗୋତି ଖାଣୁକଣ୍ଟକଓନ୍ତୋ ମଗ୍ଗୋ। ଦଟ୍ଠଵୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନେନ ଗମନଂ ଉପଲକ୍ଖେତି।

ଗଣ୍ଡଂପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତେନାତିଆଦି ଏଓମଜ୍ଝାସଯେନ ନିୱାସନାଦି କାତଵନ୍ତି ୱଉଦସ୍ସନଂ, ଗଣ୍ଡରୋଗିନା ୱାତାତପାଦିପରିସ୍ସଯୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଗଣ୍ଡଂ ପଟିଚ୍ଛାଦଯମାନେନ ୱିଯ। ଅଥ ୱା ଗଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଗଣ୍ଡଂ ପଟିଚ୍ଛାଦଯମାନେନାତି ଏକଂ ଗଣ୍ଡ-ସଦ୍ଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତଵଂ ଭଓତି। ''ଗଣ୍ଡୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୯।୧୫; ସଂ। ନି। ୪।୧୦୩) ୱଚନତୋ ଗଣ୍ଡୋତି ଅତ୍ତଭାଓସ୍ସ ପରିଯାଯୋ, ୱିସେସତୋ ରୂପକାଯସ୍ସ ଦୁକ୍ଖତାସୂଲଯୋଗତୋ, ଅସୁଚିପଗ୍ଘରଣତୋ, ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗେହି ଉଦ୍ଧୁମାତକପକ୍କପଭିଜ୍ଜନତୋ। ୱଣଚୋଠଅକନ୍ତି ୱଣପଟିଚ୍ଛାଦକଓତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ। ନୀହରିତ୍ୱାତି ଥୱିକତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା। କୁଣପାନିପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ଗରହାଯଂ ଏଓରୂପାନିପି ଦଟ୍ଠଵାନି ଭଓନ୍ତୀତି, ସମ୍ଭଓଦସ୍ସନେ ୱା ଇଦମ୍ପି ତତ୍ଥ ସମ୍ଭଓତୀତି। ଅଧିୱାସେତଵୋତି ଖମିତଵୋ ଅଞ୍ଜଞଥା ଆହାରସ୍ସ ଅନୁପଲବ୍ଭନତୋ। ଗାମଦ୍ୱାରେତି ଗାମଦ୍ୱାରସମୀପେ, ଉମ୍ମାରବ୍ଭନ୍ତରେ ୱା। ଗାମରଚ୍ଛା ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତା ଓଲୋକେତଵା ହୋନ୍ତି ଯୁଗମତ୍ତଦସ୍ସିନାପି ସତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦୀତି ଘରଗୋଲିକୱଚ୍ଚାଦିସଂକିଲିଟ୍ଠପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦିକଂ। ଅନେକକୁଣପପରିଯୋସାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦୁନ୍ନିଓତ୍ଥଦୁସ୍ସାରୁତମନୁସ୍ସସମାକୁଲାନଂ ଗାମରଚ୍ଛାନଂ ଓଲୋକନମ୍ପି ଆନେତ୍ୱା ୱତ୍ତଵଂ। ତମ୍ପି ହି ପଟିକ୍କୂଲମେୱାତି। ଅହୋ ୱତାତି ଗରହନେ ନିପାତୋ। ଭୋତି ଧମ୍ମାଲପନଂ। ଯାଓଞ୍ଚିଦଂ ପଟିକ୍କୂଲୋ ଆହାରୋ ଯଦତ୍ଥଂ ଗମନମ୍ପି ନାମ ଏଓଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ, ଦୁରଧିୱାସନଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୯୬।ଗମନପଟିକ୍କୂଲନ୍ତି ଗମନମେୱ ପଟିକ୍କୂଲଂ ଗମନପଟିକ୍କୂଲଂ। ଅଧିୱାସେତ୍ୱାପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତେନ ''ଏତ୍ତକେନାପି ମୁତ୍ତି ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପରମ୍ପି ମହନ୍ତଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ ସକଲଂ ଅଧିୱାସେତଵମେୱା''ତି ୱକ୍ଖମାନଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତେନାତି ସଙ୍ଘାଟିଯା

କପ୍ପନପାରୁପନେନ ପାରୁତସରୀରେନ। ଯଦ୍ଧାତି ଯାସୁ ୱୀଥୀସୁ। ଯାୱ ପିଣ୍ଡିକମଂସାପୀତି ଯାୱ ଜଙ୍ଘପିଣ୍ଡିକମଂସପ୍ପଦେସାପି। ଉଦକଚିକ୍ଖଲ୍ଲେତି ଉଦକମିସ୍ସେ କଦ୍ଦମେ। ଏକେନ ଚୀୱରନ୍ତି ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ନିୱତ୍ଥଚୀୱରଂ। ମଚ୍ଛା ଧୋୱୀଯନ୍ତି ଏତେନାତି ମଚ୍ଛଧୋୱନଂ, ଉଦକଂ। ସମ୍ମିସ୍ସ-ସନ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ଓଢଇଗଲ୍ଲାନି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ସକଦ୍ଦମାନଂ ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନାନି, ଯାନି ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତଅସୁଚିଭରିତାନିପି ହୋନ୍ତି। ଚନ୍ଦନିକାନି କେୱଲାନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନାନି । ଯତୋତି ଓଢଇଗଲ୍ଲାଦିତୋ। ତା ମକ୍ଖିକାତି ତତ୍ଥ ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୋ ନୀଲମକ୍ଖିକା। ନିଲୀଯନ୍ତୀତି ଅଚ୍ଛନ୍ତି।

ଦଦମାନାପୀତିଆଦି ସତିପି କେସଞ୍ଚି ସଦ୍ଧାନଂ ୱସେନ ସକ୍କଚ୍ଚକାରେ ପଟିକ୍କୂଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯୋଗ୍ଗଂ ପନ ଅସଦ୍ଧାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତନକଅସକ୍କଚ୍ଚକାରମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ତୁଣ୍ହୀ ହୋନ୍ତି ସଯମେୱ ରିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀତି। ଗଚ୍ଛାତି ଅପେହି। ରେତି ଅନ୍ଧୋ। ମୁଣ୍ଡକାତି ଅନାଦରାଲପନଂ। ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି କଥେନ୍ତି। ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟସ୍ସ ଅନ୍ତିମଜୀୱିକାଭାୱେନାହ ''କପଣମନୁସ୍ସେନ ୱିଯ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

୨୯୭।ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ପତ୍ତଗତେ ଆହାରେ। ଲଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ହୋତି ''ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଦାତୁକାମୋ''ତି ଆସଙ୍କେଯ୍ୟାତି, ସେଦୋ ପଗ୍ଘରମାନୋ ଆହାରସ୍ସ ୱା ଉଣ୍ହତାଯ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱା ସପରିଳାହତାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୁକ୍ଖଥଦ୍ଧଭତ୍ତମ୍ପୀତି ସୁକ୍ଖତାଯ ଥଦ୍ଧମ୍ପି ଭତ୍ତଂ, ପଗେୱ ତକ୍କକଞ୍ଜିକାଦିନା ଉପସିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନ ସେଦେନ କିଲିନ୍ନତାଯ ପଟିକ୍କୂଲତଂ ୱଦତି।

ତସ୍ମିନ୍ତି ପିଣ୍ଡପାତେ। ସମ୍ଭିନ୍ନସୋଭେତି ସବ୍ବସୋ ୱିନଟ୍ଠସୋଭେ। ୱେମଜ୍ଝତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଜିୱ୍ହାଯ ମଜ୍ଝତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଦନ୍ତଗୂଥକୋ ଦନ୍ତମଲଂ। ୱିଚୁଣ୍ଣିତମକ୍ଖିତୋତି ଉଭଯେହି ଦନ୍ତେହି ୱିଚୁଣ୍ଣିତୋ ଖେଳଆଦୀହି ସମ୍ପଲିତ୍ତୋ। ଏୱଂଭୂତସ୍ସ ଚସ୍ସ ଯାଯଂ ପୁବ୍ବେ ୱଣ୍ଣସମ୍ପଦା, ଗନ୍ଧସମ୍ପଦା, ଅଭିସଙ୍ଖାରସମ୍ପଦା ଚ, ସା ଏକଂସେନ ୱିନସ୍ସତି, ରସୋ ପନ ନସ୍ସେଯ୍ୟ ୱା ନ ୱାତି ଆହ ''ଅନ୍ତରହିତୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସଙ୍ଖାରୱିସେସୋ''ତି। ସୁୱାନଦୋଣିଯନ୍ତି ସାରମେଯ୍ୟାନଂ ଭୁଞ୍ଜନକଅମ୍ବଣେ। ସୁୱାନୱମଥୁ ୱିଯାତି ୱନ୍ତସୁନଖଛଡ୍ଡନଂ ୱିଯ। ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଅତୀତତ୍ତା ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବୋ ହୋତୀତି ଉକ୍କଂସଗତଂ ତସ୍ସ ପଟିକ୍କୂଲଭାୱଂ ୱିଭାୱେତି।

୨୯୮।ପରିଭୋଗନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋହରଣଂ। ଏସ ଆହାରୋ ଅନ୍ତୋ ପୱିସମାନୋ ବହଲମଧୁକତେଲମକ୍ଖିତୋ ୱିଯ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅନ୍ତୋତି କୋଟ୍ଠସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। ନିଧାନମନୁପଗତୋ ଆମାସଯଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋଯେୱ ଆହାରୋ ପିତ୍ତାଦୀହି ୱିମିସ୍ସିତୋ ହୋତୀତି ଆହ ''ପୱିସମାନୋ''ତି। ଆମାସଯପକ୍କାସଯୱିନିମୁତ୍ତୋ କୋଯମାସଯୋ ନାମାତି ଆସଙ୍କଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଯସ୍ମା''ତିଆଦି। ପିତ୍ତମେୱାସଯୋ ପିତ୍ତାସଯୋ। ଅଧିକୋ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ମନ୍ଦପୁଞ୍ଞବାହୁଲ୍ଲତୋ ଲୋକସ୍ସ। ଏୱଂ ଆସଯତୋତି ଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠୋ ଜେଗୁଚ୍ଛତରେହି ପିତ୍ତାଦୀହି ୱିମିସ୍ସିତୋ ଅତିୱିଯ ଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଆସଯତୋ ପଟିକ୍କୂଲତା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା।

୨୯୯।ନିଧାନତୋତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୋତି ଆହାରୋ। ଦସୱସ୍ସିକେନାତି ଜାତିଯା ଦସୱସ୍ସେନ ସତ୍ତେନ। ଓକାସେତି ଆମାସଯସଙ୍ଖାତେ ପଦେସେ।

୩୦୦।ଏୱରୂପେତି ଏଦିସେ, ଦସୱସ୍ସାନି ଯାୱ ୱସ୍ସସତଂ ଅଧୋତୱଚ୍ଚକୂପସଦିସେତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଧାନନ୍ତି ନିଧାତବ୍ବତଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେତି ସଚେ ପନ ''ଦସୱସ୍ସିକେନା''ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୯୯) ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ପକାରୋ ଏତସ୍ସାତି ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ, ତସ୍ମିଂ। ପରମନ୍ଧକାରତିମିସେତି ଅତିୱିଯ ଅନ୍ଧକରଣମହାତମସି। ଅତିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛେ ପଦେସେ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କଥ କିଂ ୱିଯାତି ଆହ ''ଯଥା ନାମା''ତିଆଦି। କାଲମେଘେନ ଅଭିୱୁଟ୍ଠେ ଆୱାଟେ ବହୁସୋ ୱସ୍ସନେନ ଏକଚ୍ଚଂ ଅସୁଚିଜାତଂ ଉପ୍ପିଲୱିତ୍ୱା ୱିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ଅକାଲମେଘ-ଗ୍ଗହଣଂ। ତିଣପଣ୍ଣକିଲଞ୍ଜଖଣ୍ଡ-ଗ୍ଗହଣଂ ନ ଅସୁଭସ୍ସାପି ଅସୁଭେନ ସମ୍ମିସ୍ସତାଯ ଅସୁଭଭାୱପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କାଯଗ୍ଗିସନ୍ତାପକୁଥିତକୁଥନସଞ୍ଜାତଫେଣପୁଲୁଳଅକାଚିତୋତି ଗହଣିତେଜେନ ପକ୍କୁଥିତନିପ୍ପକ୍କତାଯ ସମୁପ୍ପନ୍ନଫେଣପୁଲୁଳଅନିଚିତୋ। ଅପରିପକ୍କତୋତି ଅପରିପକ୍କଭାୱତୋ।

୩୦୧।ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିଧାତୁଯୋ ୱିଯାତି ଯଥା ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିଧାତୁଯୋ ୱିଧିନା ତାପିଯମାନା ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିକେ ମୁଞ୍ଚନ୍ତିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଏୱମଯଂ। ଅଯଂ ପନ ଆହାରୋ କାଯଗ୍ଗିନା ପରିପକ୍କୋ ଫେଣପୁଲୁଳଅକେ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ସଣ୍ହଂ କରୋନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ''ସଣ୍ହକରଣୀ''ତି ଲଦ୍ଧନାମକେ ନିସଦେ ପିସିତ୍ୱା ନାଳଇକେ ଖୁଦ୍ଦକୱେଳୁନାଳଇକାଯଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନମତ୍ତେନ ପକ୍ଖିପ୍ପମାନପଣ୍ଡୁମତ୍ତିକା ୱିଯ କରୀସଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପକ୍କାସଯଂ ପୂରେତି, ମୁତ୍ତଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ମୁତ୍ତୱତ୍ଥିଂ ପୂରେତୀତି ଯୋଜନା। ଗହଣିଯା ଇନ୍ଧନଭାଗୋ ୱିଯ କିମିଭକ୍ଖଭାଗୋ

ଚ ଅପାକଟୋୱ । ରସଭାଗୋ ଫଲତୋ ପକାସୀଯତି, ଅପରିପକ୍କସଭାଗା ଚ ତେତି ତେ ଅନାମସିଦ୍ଧା କରୀସମୁତ୍ତଭାଗା ଏୱେତ୍ଥ ଦସ୍ସିତା।

୩୦୨। ପଟିକ୍କୂଲସ୍ସ ନାମ ଫଲେନ ପଟିକ୍କୂଲେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସବ୍ବା ପରିପଚ୍ଚମାନୋ''ତିଆଦିମାହ। ନଖଦନ୍ତାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନ କେୱଲଂ ତଚାଦୀନି ଏୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରପାଠଇଯଂ (ମା। ନି। ୩।୧୫୪; ଖୁ। ପା। ୩।ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାର) ଆଗତାନି, ଅଥ ଖୋ ଅକ୍ଖିଗୂଥକଣ୍ଣଗୂଥଦନ୍ତମଲଜଲ୍ଲିକାସମ୍ଭୱାଦୀନି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକୋଟ୍ଠାସୱିନିମୁତ୍ତାନି ଅସୁଭାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ନାନାକୁଣପାନୀ''ତି ଆହାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୩୦୩।ନିସ୍ସନ୍ଦମାନୋତି ୱିସ୍ସୱନ୍ତୋ, ପଗ୍ଘରନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିନା ପକାରେନାତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନାସିକାଯ ସିଙ୍ଘାଣିକା, ମୁଖେନ ଖେଳଓ, କଦାଚି ପିତ୍ତଂ, ସେମ୍ହଂ, ଲୋହିତଂ ୱମତି, ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେନ ଉଚ୍ଚାରୋ, ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗେନ ପସ୍ସାୱୋ, ସକଲକାଯେ ଲୋମକୂପେହି ସେଦଜଲ୍ଲିକାତି ଏୱଂପକାରଂ ଅସୁଚିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ''ପଠମଦିୱସେ''ତି ଇଦଂ ନିସ୍ସନ୍ଦଦିୱସାପେକ୍ଖାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ''ଦୁତିଯଦିୱସେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ୍ତୋ''ତି। ୱିକୁଣିତମୁଖୋତି ଜିଗୁଚ୍ଛାୱସେନ ସଙ୍କୁଚିତମୁଖୋ। ତେନାହ ''ଜେଗୁଚ୍ଛୀ''ତି। ମଙ୍କୁଭୂତୋତି ୱିମନକଜାତୋ ''ଇମମ୍ପି ନାମ ପୋସେମୀ''ତି। ରତ୍ତୋତି ୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ରଙ୍ଗଜାତେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିପରିଣାମାକାରେନ ଛନ୍ଦରାଗେନ ରତ୍ତୋ। ଗିଦ୍ଧୋତି ଅଭିକଙ୍ଖନସଭାୱେନ ଅଭିଗିଜ୍ଝନେନ ଗିଦ୍ଧୋ ଗେଧଂ ଆପନ୍ନୋ। ଗଧିତୋତି ଦୁମ୍ମୋଚନୀଯଭାୱେନ ଗନ୍ଥିତୋ ୱିଯ ତତ୍ଥ ପଟିବଦ୍ଧୋ। ମୁଚ୍ଛିତୋତି ରସତଣ୍ହାଯ ମୁଚ୍ଛଂ ମୋହଂ ଆପନ୍ନୋ। ୱିରତ୍ତୋତି ୱିଗତରାଗୋ। ଅଟ୍ଟୀଯମାନୋତି ଦୁକ୍ଖିଯମାନୋ। ହରାଯମାନୋତି ଲଜ୍ଜମାନୋ। ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋତି ହୀଳେନ୍ତୋ।

ନୱଦ୍ୱାରେହୀତି ପାକଟାନଂ ମହନ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଲୋମକୂପୱିୱରେହିପି ସନ୍ଦତେୱାତି। ନିଲୀଯତୀତି ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନିଗୂହତି, ସଙ୍କୁଚତି ୱା। ଏୱନ୍ତି ଏକେନ ଦ୍ୱାରେନ ପୱେସନଂ ଅନେକେହି ଦ୍ୱାରେହି ଅନେକଧା ନିକ୍ଖମନଂ, ପକାସନଂ ପୱେସନଂ, ନିଗୂହନଂ ନିକ୍ଖମନମ୍ପୀତି ସୋମନସ୍ସଜାତେନ ପୱେସନଂ, ମଙ୍କୁଭୂତେନ ନିକ୍ଖମନଂ, ସାରତ୍ତେନ ପୱେସନଂ, ୱିରତ୍ତେନ ନିକ୍ଖମନନ୍ତି ଇମେହି ପକାରେହି।

୩୦୪।ପରିଭୋଗକାଲେପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତୋପି ନାମ ପୱେସଦ୍ୱାରଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ କରୋତି, ପଗେୱ ଲଦ୍ଧପରିୱାସୋ ପରିପାକପ୍ପତ୍ତୋ ଇତରଦ୍ୱାରାନୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏସ ଆହାରୋ। ଗନ୍ଧହରଣତ୍ଥନ୍ତି ୱିସ୍ସଗନ୍ଧାପନଯନତ୍ଥଂ। କାଯଗ୍ଗିନାତି ଗହଣିତେଜାନୁଗତେନ କାଯୁସ୍ମାନା। ଫେଣୁଦ୍ଦେହକନ୍ତି ଫେଣାନି ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ପଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ପରିପାକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା। ଉତ୍ତରମାନୋତି ଉପ୍ପିଲୱନ୍ତୋ। ସେମ୍ହାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପିତ୍ତାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କରୀସାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସେଦଜଲ୍ଲିକାଦିକେ। ଇମାନି ଦ୍ୱାରାନି ମୁଖାଦୀନି। ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଚୋକ୍ଖଜାତିକା ପନ ମୁଖାଦୀନିପି ଧୋୱିତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ପୁନ ଧୋୱନ୍ତିଯେୱ। ପୁନ ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ। ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁନ୍ତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ଆହାରତ୍ଥାଯ ଗମନପରିଯେସନାନଂ ପଟିକ୍କୂଲତା ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲତା ୱୁତ୍ତା। ପରିଭୋଗସ୍ସ ତନ୍ନିସ୍ସଯତୋ, ଆସଯନିଧାନାନଂ ତଂସମ୍ବନ୍ଧତୋ, ଇତରେସଂ ତବ୍ବିକାରତୋତି ଅଯମ୍ପି ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କିମିଭକ୍ଖଭାୱୋପି ହିସ୍ସ ୱିକାରପକ୍ଖେଯେୱ ଠପେତବ୍ବୋତି।

୩୦୫।ତଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଆକାରେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ପଟିକ୍କୂଲାକାରୱସେନ ଉପଟ୍ଠିତଂ କବଳଙ୍କାରାହାରସଞ୍ଞିତଂ ଭାୱନାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ, ନ ଉଗ୍ଗହପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ। ଯଦି ହି ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେନପି ଭୱିତବ୍ବଂ। ତଥା ଚ ସତି ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତେନ ଝାନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ଭୱତି, କସ୍ମା? ଭାୱନାଯ ନାନାକାରତୋ, ସଭାୱଧମ୍ମଭାୱେନ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଭାୱତୋ। ତେନାହ ''କବଳଙ୍କାରାହାରସ୍ସ ସଭାୱଧମ୍ମତାଯ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା''ତି। ଏତ୍ଥ ହି ଯଦିପି ପଟିକ୍କୂଲାକାରୱସେନ ଭାୱନା ପୱତ୍ତତି। ଯେ ପନ ଧମ୍ମେ ଉପାଦାଯ କବଳଙ୍କାରାହାରପଞ୍ଞତ୍ତି, ତେ ଏୱ ଧମ୍ମା ପଟିକ୍କୂଲା, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ପଟିକ୍କୂଲାକାରଗ୍ଗହଣମୁଖେନପି ସଭାୱଧମ୍ମେଯେୱ ଆରବ୍ଭ ଭାୱନାଯ ପୱତ୍ତନତୋ, ସଭାୱଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ସଭାୱେନେୱ ଗମ୍ଭୀରଭାୱତୋ ନ ତତ୍ଥ ଝାନଂ ଅପ୍ପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଗମ୍ଭୀରଭାୱତୋ ହି ପୁରିମସଚ୍ଚଦ୍ୱଯଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ ଜାତନ୍ତି। ଯଦି ଉପଚାରସମାଧିନା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, କଥଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ''ସଞ୍ଞା'' ଇଚ୍ଚେୱ ୱୋହରୀଯତୀତି ଆହ ''ପଟିକ୍କୂଲାକାରଗ୍ଗହଣୱସେନ ପନା''ତିଆଦି।

ଇଦାନି ଇମିସ୍ସା ଭାୱନାଯ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଇମଞ୍ଚ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ରସତଣ୍ହାଯାତି ମଧୁରାଦିରସୱିସଯାଯ ତଣ୍ହାଯ। ପତିଲୀଯତୀତି ସଙ୍କୁଚତି ଅନେକାକାରଂ ତତ୍ଥ ପଟିକ୍କୂଲତାଯ ସଣ୍ଠିତତ୍ତା। ପତିକୁଟତୀତି ଅପସକ୍କତି ନ ୱିସରତି। ପତିୱତ୍ତତୀତି ନିୱତ୍ତତି। କନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକୋତି ମହତୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକନ୍ତାରସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣପ୍ପଯୋଜନୋ। ୱିଗତମଦୋତି ମାନମଦାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ନିମ୍ମଦୋ, ମଦାଭାୱଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚସ୍ସ ଦୱମଣ୍ଡନୱିଭୂସନାଦୀନମ୍ପି ଅଭାୱୋ ଗହିତୋଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କବଳଙ୍କାରାହାରପରିଞ୍ଞାମୁଖେନାତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିକ୍କୂଲାକାରତୋ କବଳଙ୍କାରାହାରସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଜାନନଦ୍ୱାରେନ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋତି ଅନତିୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ନିଯୁତ୍ତୋ, ତପ୍ପଯୋଜନୋ ୱା ରାଗୋ। ପରିଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମଂ ଗଚ୍ଛତି। ରସତଣ୍ହାଯ ହି ସମ୍ମଦେୱ ୱିଗତାଯ ରୂପତଣ୍ହାଦଯୋପି ୱିଗତା ଏୱ ହୋନ୍ତି ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ଉକ୍କଂସଗମନତୋ। ସତି ଚ ୱିସଯିସମତିକ୍କମେ ୱିସଯୋ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ ଏୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ସୋ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପରିଞ୍ଞାମୁଖେନ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ

ପରିଜାନାତୀ’’ତି। ରୂପାୟତନାଦୀସୁ ହି ପରିଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ତନ୍ନିସ୍ସୟଭୂତାନି, ତଗ୍ଗାହକା ପସାଦା ଚ ସୁଖେନେୱ ପରିଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ଅପରିପକ୍କାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆସୟନିଧାନାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅପରିପକ୍କଂ ତାୱ ଉଦରିୟମେୱ। ଆସୟଗ୍ଗହଣେନ ପିତ୍ତସେମ୍ହପୁବ୍ବଲୋହିତାନଂ, ପରିପକ୍କଗ୍ଗହଣେନ କରୀସମୁତ୍ତାନଂ, ଫଲଗ୍ଗହଣେନ କେସାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ ପରିଗ୍ଗହୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘କାୟଗତାସତିଭାୱନାପି ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ଅସୁଭସଞ୍ଞାୟାତି ଅସୁଭଭାୱନାୟ, ଅୱିଞ୍ଞାଣକଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ପଟିକ୍କୂଲାକାରଗ୍ଗହଣେନ କାୟସ୍ସ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣତୋ। ଇମଂ ପନ ପଟିପତ୍ତିନ୍ତି ଇମଂ ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞାଭାୱନଂ। ଅମତପରିୟୋସାନତନ୍ତି ନିବ୍ବାନନିଟ୍ଠିତଂ ଆହାରେ ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞାଭାୱନାସଙ୍ଖାତଂ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ନିବ୍ବାନାଧିଗମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆହାରେପଟିକ୍କୂଲଭାୱନାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନଭାୱନାୱଣ୍ଣନା

୩୦୬।‘‘ଏକଂ ୱତ୍ଥାନନ୍ତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନସ୍ସ ଭାୱନାନିଦ୍ଦେସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ଉଦ୍ଦେସୋ ନାମ ନିଦ୍ଦେସତ୍ଥୋ ମୁଦୁମଜ୍ଝପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲତୋ , ଆଗତୋ ଚ ଭାରୋ ଅୱସ୍ସଂ ୱହିତବ୍ବୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସତିପି ୱିସୟଭେଦେନ ୱତ୍ଥାନସ୍ସ ଭେଦେ ୱତ୍ଥାନଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ପନ ତଂ ଅଭିନ୍ନଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଂ ୱତ୍ଥାନ’’ନ୍ତି, ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱା ସତିପି ୱିସୟଭେଦେ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିୟଂ ତସ୍ସ ଏକୱିସୟତାୱାତି ‘‘ଏକଂ ୱତ୍ଥାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ଯଦିପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତତି, ଅପରଭାଗେ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ କୋଟ୍ଠାସେ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି ହୋତି, ନ ସବ୍ବେସୁ, ଏୱମିଧାପୀତି। ତତ୍ଥ ସିୟା – ଯଥା ପଟିକ୍କୂଲଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଅଭେଦତୋ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଇଧ ଧାତୁଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ଅଭେଦତୋ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତତୀତି ‘‘ଏକଂ ୱତ୍ଥାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ନୟିଦମେୱଂ। ତତ୍ଥ ହି ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଟିକ୍କୂଲୱସେନେୱ ସବ୍ବତ୍ଥ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋ, ଇଧ ପନ ସଭାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ଧାତୁଯୋ ମନସି କାତବ୍ବା, ନ ଧାତୁଭାୱସାମଞ୍ଞତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ସଭାୱୂପଲକ୍ଖଣୱସେନ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। କିଂ ୱା ଏତେନ ପପଞ୍ଚେନ, ଅଞ୍ଞେହି ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନେହି ଅସଂସଟ୍ଠଂ ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନଂ ନାମ ଏକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏକଂ ୱତ୍ଥାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନସ୍ସ ଭାୱନାନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନଂ ଭାୱନାୱ? ସଚ୍ଚଂ ଭାୱନାୱ, ସକିଂ ପୱତ୍ତଂ ପନ ୱତ୍ଥାନଂ, ତସ୍ସ ବହୁଲୀକାରୋ ଭାୱନାତି ୱଚନଭେଦେନ ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପନ ଭାୱନା ନିଦ୍ଦିସୀୟତି ତସ୍ସା ୱଚୀଗୋଚରାତିକ୍କନ୍ତଭାୱତୋତି? ନାୟଂ ଦୋସୋ ଭାୱନତ୍ଥେ ଭାୱନାୱୋହାରତୋ। ଭାୱନତ୍ଥୋ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୋ ଇଧ ‘‘ଭାୱନା’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ସଭାୱୂପଲକ୍ଖଣୱସେନାତି କକ୍ଖଳଅତ୍ତାଦିକସ୍ସ ସଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଉପଧାରଣୱସେନ। ଇଦଂ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଥୱୀକସିଣାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ନ ପଣ୍ଡିମଣ୍ଡଲଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ, ନୀଲକସିଣାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ନ ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ, ନାପି ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚତାଦିସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ଅଥ ଖୋ ପଥୱୀଆଦୀନଂ ସଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଭାୱୂପଲକ୍ଖଣୱସେନା’’ତି, କକ୍ଖଳଅତ୍ତାଦିକସ୍ସ ସଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଉପଧାରଣୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଞାଣୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଯେୱାପନକୱିନିଚ୍ଛୟୋ, ନାପି ୱିତକ୍କାଦିୱିନିଚ୍ଛୟୋ । ଧାତୁମନସିକାରୋତି ଧାତୂସୁ ମନସିକାରୋ, ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ଆରବ୍ଭ ଭାୱନାମନସିକାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। କାତବ୍ବତୋ କମ୍ମଂ, ଯୋଗିନୋ ସୁଖୱିସେସାନଂ କାରଣଭାୱତୋ ଠାନଞ୍ଚାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ସଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଯୋଗକମ୍ମଂ। ତେନାହ ‘‘ଧାତୁମନସିକାରୋ, ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକ’’ନ୍ତି। ତୟିଦଂ ଚତୁଧାତୁୱତ୍ଥାନଂ। ‘‘ଦ୍ୱିଧା ଆଗତ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେ ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରୱସେନ ଆଗତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ତିଧା ଆଗତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ, ତତ୍ଥାପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଧାତୂନଂ ପଭେଦତୋ ଅନୱସେସପରିୟାଦାନସ୍ସ କତତ୍ତା, ବାହିରାନଞ୍ଚ ଧାତୂନଂ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା । ଅଥ ୱା ଦ୍ୱିଧା ଆଗତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱିଧାୱ ଆଗତନ୍ତି ନ ଏୱଂ ନିୟମୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ଅଥ ଖୋ ଦ୍ୱିଧା ଆଗତମେୱାତି, ତେନ ତତିୟସ୍ସାପି ପକାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ସୋ ଚ ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରନୟୋ ‘‘ସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ଆୱୁତ୍ତିୱସେନ, ଚ-ସଦ୍ଦେନେୱ ୱା ସଙ୍ଗହୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଯୋ ନାତିସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରନୟେନ ଅତିସଙ୍ଖେପପଟିକ୍ଖେପମୁଖେନ ଲଦ୍ଧୋମାନୋ ୱିତ୍ଥାରଭାଗୋ, ତଂ ୱିତ୍ଥାରନୟନ୍ତୋଗଧମେୱ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦ୍ୱିଧା ଆଗତ’’ନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ‘‘ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ୱସେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତ’’ନ୍ତି ଇଦଞ୍ଚ ୱଚନଂ ସମତ୍ଥିତଂ ହୋତି। ‘‘ମହାସତିପଟ୍ଠାନେ’’ତି ଚ ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ସତିପଟ୍ଠାନ(ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୮ ଆଦୟୋ; ମ। ନି। ୩।୧୧୧ ଆଦୟୋ) କାୟଗତାସତିସୁତ୍ତାଦୀସୁପି (ମ। ନି। ୩।୧୫୩ ଆଦୟୋ) ତଥେୱ ଆଗତତ୍ତା। ରାହୁଲୋୱାଦେତି ମହାରାହୁଲୋୱାଦେ (ମ। ନି। ୨।୧୧୩

ଆଦୟୋ)। ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେତି ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତେ (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୪୨ ଆଦୟୋ), ଅଭିଧମ୍ମେ ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ॰ ୧୭୨ ଆଦୟୋ) ଚ।

କାମଂ ମହାସତିପଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠେନ ଉପମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦେସନା ଆଗତା, ଉପମା ଚ ନାମ ଯାୱଦେୱ ଉପମେୟ୍ୟତ୍ଥୱିଭାୱନତ୍ଥାତି ଉପମଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉପମେୟ୍ୟତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ "ସେୟ୍ୟଥାପୀ"ତିଆଦିନା ପାଠଇ ଆନୀତା। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଧାତୁୱସେନ, ତତ୍ଥପି ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି? ସତ୍ତସୁଞ୍ଞତାସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଏତ୍ଥ ଧାତୁୱସେନ, ତତ୍ଥାପି ଓଳାରିକଭାୱେନ ସୁପାକଟତାୟ, ଏକଚ୍ଚୱେନେୟ୍ୟଜନଚରିତାନୁକୂଲତାୟ ଚ ମହାଭୂତୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପଥୱୀଧାତୂତିଆଦୀସୁ ଧାତୁଟ୍ଠୋ ନାମ ସଭାୱଟ୍ଠୋ, ସଭାୱଟ୍ଠୋ ନାମ ସୁଞ୍ଞତଟ୍ଠୋ, ସୁଞ୍ଞତଟ୍ଠୋ ନାମ ନିସ୍ସତ୍ତଟ୍ଠୋ। ଏୱଂ ସଭାୱସୁଞ୍ଞତନିସ୍ସତ୍ତଟ୍ଠେନ ପଥୱୀୟେୱ ଧାତୁ ପଥୱୀଧାତୁ। ଆପୋଧାତୁଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଥୱୀଧାତୂତି ସହଜରୂପଧମ୍ମାନଂ ପତିଟ୍ଠା ଧାତୁ, ତଥା ଆପୋଧାତୂତି ଆବନ୍ଧନଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୂତି ପରିପାଚନଧାତୁ, ୱାୟୋଧାତୂତି ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଧାତୂତି ଏୱମେତ୍ଥ ସମାସୋ, ଭାୱତ୍ଥୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ପରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି।

ଏୱଂ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ଏୱନ୍ତି ଯଥାଦସ୍ସିତଂ ପାଠଇଂ ପଚ୍ଚାମସତି। ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରଦେସନାତି କତ୍ୱା ଆହ "ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସା"ତି। ଯଥା ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ଅରହତୀତି ୱତ୍ଥଯୁଗିକୋ, ଏୱଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅରହତି, ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନପୟୋଜନୋତି ୱା ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ, ତସ୍ସ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ।

ଛେକୋତି ତଂତଂସମଞ୍ଞାୟ କୁସଲୋ, ଯଥାଜାତେ ସୂନସ୍ମିଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଖୁରୱିସାଣାଦିୱନ୍ତେ ଅଟ୍ଠିମଂସାଦିଅୱୟୱସମୁଦାୟେ ଅୱିଭତ୍ତେ ଗାୱୀସମଞ୍ଞା, ନ ୱିଭତ୍ତେ, ୱିଭତ୍ତେ ପନ ଅଟ୍ଠିମଂସାଦିଅୱୟୱସମଞ୍ଞାତି ଜାନନକୋ। ଗୋଘାତକୋତି ଜୀୱିକତ୍ଥାୟ ଗୁନ୍ନଂ ଘାତକୋ। ଅନ୍ତେୱାସୀତି କମ୍ମକରଣୱସେନ ତସ୍ସ ସମୀପୱାସୀ ତସ୍ସ ତନ୍ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱନତୋ। ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଞ୍ଞଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ମହାପଥାନଂ ୱେମଜ୍ଝଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେତି ଚତୁନ୍ନଂ ମହାପଥାନଂ ତାୟ ଏୱ ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେ। ଯସ୍ମା ତେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଥା ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସମୋହିତା ୱିୟ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଠାନଂ ଚତୁମହାପଥାନଂ, ତସ୍ମିଂ ଚତୁମହାପଥେ। ୱିଲୀୟନ୍ତି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିଭଜ୍ଜନ୍ତୀତି ବୀଲା, ଭାଗା, ୱ-କାରସ୍ସ ବ-କାରଂ, ଇ-କାରସ୍ସ ଚ ଈ-କାରଂ କତ୍ୱା। ତମେୱ ହି ଭାଗତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "କୋଟ୍ଠାସଂ କତ୍ୱା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଠିତ-ସଦ୍ଦୋ "ଠିତୋ ୱା"ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୫।୨୮) ୱିୟ ଠାନସଙ୍ଖାତୈରିୟାପଥସମଙ୍ଗିତାୟ, ଗତିନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥତାୟ ୱା ଠା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ଗମନଂ ସେସେରିୟାପଥସମଙ୍ଗିତାୟ ବୋଧକୋ, ଇଧ ପନ ଯଥା ତଥା ରୂପକାୟସ୍ସ ପୱତ୍ତିଆକାରବୋଧକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ "ଚତୁନ୍ନଂ ଇରିୟାପଥାନଂ ୟେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଠିତତ୍ତାୟଥାଠିତ"ନ୍ତି । ତତ୍ଥ ଆକାରେନାତି ଠାନାଦିନା ରୂପକାୟସ୍ସ ପୱତ୍ତିଆକାରେନ। ଠାନାଦୟୋ ହି ଇରିୟାସଙ୍ଖାତାୟ କାୟିକକିରିୟାୟ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନତାୟ "ଇରିୟାପଥା"ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଥାଠିତନ୍ତି ଯଥାପୱତ୍ତଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନମେୱେତ୍ଥ ପଣିଧାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ "ଯଥାଠିତତ୍ତାୱ ଯଥାପଣିହିତ"ନ୍ତି। ଠିତନ୍ତି ୱା କାୟସ୍ସ ଠାନସଙ୍ଖାତୈରିୟାପଥସମାୟୋଗପରିଦୀପନଂ। ପଣିହିତନ୍ତି ତଦଞ୍ଞେରିୟାପଥସମାୟୋଗପରିଦୀପନଂ। ଠିତନ୍ତି ୱା କାୟସଙ୍ଖାତାନଂ ରୂପଧମ୍ମାନଂ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକିଚ୍ଚୱସେନ ଅୱଟ୍ଠାନପରିଦୀପନଂ। ପଣିହିତନ୍ତି ପଚ୍ଚୟକିଚ୍ଚୱସେନ ତେହି ତେହି ପଚ୍ଚୟେହି ପକାରତୋ ନିହିତଂ ପଣିହିତନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧାତୁସୋତି ଧାତୁଂ ଧାତୁଂ ପଥୱୀଆଦିଧାତୁଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୀତି ପତି ପତି ଅୱେକ୍ଖତି ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ପସ୍ସତି।

ଯଥା ଛେକୋତିଆଦିନା ପାଠଇୟା ସଦ୍ଦତ୍ଥୱିୱରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଇଦାନି ଭାୱତ୍ଥୱିଭାୱନୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯଥା ଗୋଘାତକସ୍ସା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୋସେନ୍ତସ୍ସାତି ମଂସୂପଚୟପରିବ୍ରୂହନାୟ କୁଣ୍ଡକଭତ୍ତକପ୍ପାସଟ୍ଠିଆଦୀହି ସଂୱଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ। ୱଧିତଂ ମତନ୍ତି ହିଂସିତଂ ହୁତ୍ୱା ମତଂ। ମତନ୍ତି ଚ ମତମତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ "ତାୱଦେୱା"ତି। ଗାୱୀତି ସଞ୍ଞା ନ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଯାନି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ଉପାଦାୟ ଗାୱୀସମଞ୍ଞା, ମତମତ୍ତାୟପି ଗାୱିୟା ତେସଂ ସନ୍ନିୱେସସ୍ସ ଅୱିନଟ୍ଠତ୍ତା। ବିଲାସୋତି ବିଲଂ ବିଲଂ କତ୍ୱା। ୱିଭଜିତ୍ୱାତି ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତତୋ ମଂସଂ ୱିୱେଚେତ୍ୱା, ତତୋ ୱା ୱିୱେଚିତଂ ମଂସଂ ଭାଗସୋ କତ୍ୱା। ତେନେୱାହ "ମଂସସଞ୍ଞା ପୱତ୍ତତୀ"ତି। ପବ୍ବଜିତସ୍ସପି ଅପରିଗ୍ଗହିତକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ। ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗନ୍ତି ସନ୍ତତିସମୂହକିଚ୍ଚଘନାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜନଂ ୱିୱେଚନଂ। ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। ସତ୍ତସଞ୍ଞାତି ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପୱତ୍ତା ସତ୍ତସଞ୍ଞାତି ୱଦନ୍ତି, ୱୋହାରୱସେନ ପୱତ୍ତସତ୍ତସଞ୍ଞାୟପି ତଦା ଅନ୍ତରଧାନଂ ଯୁତ୍ତମେୱ ଯାଥାୱତୋ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗସ୍ସ ସମ୍ପାଦନତୋ। ଏୱଂ ହି ସତି ଯଥାୱୁତ୍ତଓପମ୍ମତ୍ଥେନ ଓପମେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି। ତେନେୱାହ "ଧାତୁୱସେନେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତୀ"ତି।

୩୦୭। ଏୱଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ସଙ୍ଖେପତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ମହାହତ୍ଥିପଦୂପମେ ପନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ରାହୁଲୋୱାଦ- (ମ॰ ନି॰ ୨।୧୧୩ ଆଦୟୋ) ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେସୁ (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୪୨ ଆଦୟୋ; ୱିଭ॰ ୧୭୨ ଆଦୟୋ) ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗମନମେୱ ଉପସଂହରତି, ନ ସବ୍ବଂ ଦେସନାନୟଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ତତ୍ଥ ଦେସନାନୟସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଯଥାଦସ୍ସିତେ ମହାହତ୍ଥିପଦୂପମପାଠେ। ଅଙ୍ଗୁଲିକାତି ସଉସନ୍ତାନପରିଯାପନ୍ନା। ଅଙ୍ଗୁଲଂ ପଚ୍ଚୁନ୍ତି ପଦଦ୍ୱୟେନାପି ତଂତଂପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ "ଉଭୟମ୍ପି ନିୟକସ୍ସ ଅଧିୱଚନ"ନ୍ତି। ସସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନତାୟ ପନ ଅଉନି ଗହେତବ୍ବଭାୱୂପଗମନୱସେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅଧିକିଚ୍ଚ ପୱତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ। ତଂତଂସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନତାୟ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ତେନୱାହ "ଅଉନି ପୱତ୍ତତ୍ତା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ପୱତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚତ୍ତ"ନ୍ତି। କକ୍ଖଳନ୍ତି କଥିନଂ। ଯସ୍ମା ତଂ ଥଦ୍ଧଭାୱେନ ସହଜାତାନଂ ପତିଟ୍ଠା ହୋତି, ତସ୍ମା "ଥଦ୍ଧ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଖରିଗତନ୍ତି ଖରୀସୁ ଖରସଭାୱେସୁ ଗତଂ ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନଂ, ଖରସଭାୱମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଖରସଭାୱଂ ଫରୁସାକାରେନ ଉପଟ୍ଠାନତୋ ଫରୁସାକାରଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ "ଫରୁସ"ନ୍ତି। ତେନାହ "ଦୁତିୟଂ ଆକାରୱଚନ"ନ୍ତି। ଉପାଦିନ୍ନଂ ନାମ ସରୀରଟ୍ଠକଂ। ତଂ ପନ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନତଂ ସନ୍ଧାୟ ଉପାଦିନ୍ନମ୍ପି ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିନ୍ନମ୍ପି, ତଣ୍ହାଦୀହି ଆଦିନ୍ନଗହିତପରାମଟ୍ଠୱସେନ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଉପାଦିନ୍ନମେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଉପାଦିନ୍ନନ୍ତି ଦଳ୍ହଂ ଆଦିନ୍ନ"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ "ମମ"ନ୍ତି ଗହିତଂ "ଅହ"ନ୍ତି ପରାମଟ୍ଠନ୍ତି ଯୋଜନା। ସେୟ୍ୟଥିଦନ୍ତି କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାୱାଚୀତି ଆହ "ତଂ କତମନ୍ତି ଚେତି ଅତ୍ଥୋ"ତି। ତତୋତି ପୁଚ୍ଛା। ତନ୍ତି ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିକାଦିଭେଦତୋ ଦସ୍ସିତଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ। ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ୱତ୍ଥୁୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜେନେୱ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଧ ପାଠଇୟଂ ୱିସୁଂ ନ ଉଦ୍ଧଟଂ, ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (ପଟି। ମ। ୧।୪) ପନ ୱୀସତିୟା ଆକାରେହି ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସୁଂ ଗହିତନ୍ତି ତମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଥଦ୍ଧଭାୱାଧିକତାୟ ପଥୱୀଧାତୁକୋଟ୍ଠାସେସ୍ୱେୱ "ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱୀସତିୟା ଆକାରେହି ପଥୱୀଧାତୁ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ୱେଦିତବ୍ବା"ତି ଆହ। "ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚୀ"ତି ୱା ଇମିନା ପାଠଇୟଂ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଇଧ "ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚୀ"ତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବାପରାପେକ୍ଖଂ "ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱୀସତିୟା ଆକାରେହି ପଥୱୀଧାତୁ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚୀ"ତି ୱଚନତୋ। ପୁନ ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚୀତି ଅୱସେସେସୁ ତୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୂତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୂତି ତିପ୍ପକାରେସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ। ନ ହି ତେ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସା।

ୱିସ୍ସନ୍ଦନଭାୱେନାତି ପଗ୍ଘରଣସଭାୱେନ। ଅପ୍ପୋତୀତି ୱିସରତି। ପପ୍ପୋତୀତି ପାପୁଣାତି, ସସମ୍ଭାରଆପୱସେନ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ୱିସ୍ସନ୍ଦନଭାୱେନ ସସମ୍ଭାରପଥୱୀସଙ୍ଖାତଂ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ୱିସରତି, ପାପୁଣାତି ଚ, ଲକ୍ଖଣାପୱସେନେୱ ୱା। ସୋପି ହି ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟାଦିପଚ୍ଚୟତାୟ ସେସଭୂତତ୍ତୟସଙ୍ଖାତଂ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଦ୍ରୱଭାୱସିଦ୍ଧେନ ୱିସ୍ସନ୍ଦନଭାୱେନ ଆବନ୍ଧତ୍ତଂ, ଆସତ୍ତତ୍ତଂ, ଅୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଞ୍ଚ କରୋନ୍ତଂ "ଅପ୍ପୋତି ପପ୍ପୋତୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତୀତି।

ତେଜନୱସେନାତି ନିସିତଭାୱେନ ତିକ୍ଖଭାୱେନ। ୱୁତ୍ତନୟେନାତି କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ "ନାନାୱିଧେସୂ"ତି ଆପୋଧାତୁୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ। କୁପିତେନାତି ଖୁଭିତେନ। ଉସୁମଜାତୋତି ଉସ୍ମାଭିଭୂତୋ। ଜୀରତୀତି ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି। ତେଜୋଧାତୁୱସେନ ଲଦ୍ଧମାନା ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ଜରାପୱତ୍ତି ପାକଟଜରାୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱେକଲ୍ଲତ"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସରୀରେ ପକତିଉସୁମଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉଣ୍ହଭାୱୋ ସନ୍ତାପୋ, ସରୀରସ୍ସ ଦହନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ମହାଦାହୋ ପରିଦାହୋତି ଅୟମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ଯେନ ଜୀରୀୟତୀତି ଚ ଏକାହିକାଦିଜରରୋଗେନ ଜରୀୟତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି। ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତାପେତ୍ୱା ତାପେତ୍ୱା ସୀତୁଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଟା ସପ୍ପି "ସତଧୋତସପ୍ପୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ଅସିତନ୍ତି ଭୁତ୍ତଂ। ଖାୟିତନ୍ତି ଖାଦିତଂ। ସାୟିତନ୍ତି ଅସ୍ସାଦିତଂ। ସମ୍ମା ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ସମୱେପାକିନିୟା ଗହଣିୟା ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସମ୍ମାପରିପାକୋପି ପନ ୱିସମୱେପାକିନିୟା ତସ୍ସା ଏୱ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ରସାଦିଭାୱେନାତି ରସରୁଧିରମଂସମେଦନ୍ହାରୁଅଟ୍ଠିଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜସୁକ୍କୱସେନ। ୱିୱେଚୟନ୍ତି ପୁଥୁଭାୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସଭାୱଂ। ଅସିତାଦିଭେଦସ୍ସ ହି ଆହାରସ୍ସ ପରିଣାମେ ରସୋ ହୋତି, ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ରସଧାତୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ "ରସସ୍ସ ପରିଣାମେ ରୁଧିର"ନ୍ତିଆଦିନା ସବ୍ବଂ ନେତବ୍ବଂ।

ୱାୟନୱସେନାତି ସମୁଦୀରଣୱସେନ, ସୱେଗଗମନୱସେନ ୱା। ଉଗ୍ଗାରହିକ୍କାଦୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଉଦ୍ଦେକଖିପନାଦିପୱତ୍ତନକୱାତାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ । ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପିତ୍ତସେମ୍ହଲସିକାକେୱଲଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାଦିନୀହରଣକାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଦିପି କୁଚ୍ଛି-ସଦ୍ଦୋ ଉଦରପରିୟାୟୋ, କୋଟ୍ଠ-ସଦ୍ଦେନ ପନ ଅନ୍ତନ୍ତରସ୍ସ ୱୁଚ୍ଚମାନତ୍ତା ତଦୱସିଟ୍ଠୋ ଉଦରପ୍ପଦେସୋ ଇଧ କୁଚ୍ଛି-ସଦ୍ଦେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ "କୁଚ୍ଛିସୟା ୱାତାତି ଅନ୍ତାନଂ ବହିୱାତା"ତି। ସମିଞ୍ଜନପସାରଣାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଉଦ୍ଧରଣାତିହରଣାଦିକା ସବ୍ବା କାୟିକକିରିୟା ସଙ୍ଗହିତା। "ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାୱା"ତି ଏତେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସରୀରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପୱତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ନ ହି ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ ଅତ୍ଥୀତି। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ "ପସ୍ସାସୋତି ବହିନିକ୍ଖମନନାସିକୱାତୋ, ଦୀଘନାସିକସ୍ସ ନାସିକଗ୍ଗଂ, ଇତରସ୍ସ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠଂ ଫୁସନ୍ତୋ ପୱତ୍ତତୀ"ତି ୱଚନଂ? ତଂ ନିକ୍ଖମନାକାରେନ ପୱତ୍ତିୟା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ, ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତୌତୁସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଆପୋଧାତୁଆଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ନିଦ୍ଦେସଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ତତ୍ଥ ଆପୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ "ୟଂ ୱା ପନଞ୍ଞ"ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ୟୱସ୍ସ, ତେଜୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ ସରୀରେ ପାକତିକୌସ୍ମାୟ, ୱାୟୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ ଧମନିଜାଲାନୁସଟସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଚମ୍ମଖୀଲପୀଳକାଦିନିବ୍ବତ୍ତକୱାୟୁନୋ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସମିଞ୍ଜନାଦିନିବ୍ବତ୍ତକୱାତା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାୱ। ଯଦି ଏୱଂ, କଥଂ "ପୁରିମା ପଞ୍ଚ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା"ତି ୱଚନଂ? ନ ହି

ସମିଞ୍ଜନାଦିନିଦ୍ଦେସେ ଉଦ୍ଧରିୟମାନାୟ ପାଳିୟା ପୁରିମପଦେନ ଅଥି୍ଗବଳେନ ଅନୁରୂପଂ ବଦ୍ଧରେ, ନ ନିବିକ୍କିଞ୍ଚି କାରଣଂ ଆଙ୍କରେ ସବଣ୍ଣ ଚ ଚୂତ୍ତୁମାରୀତି ଆମ୍ଭୋ ସମିଞ୍ଜନାଦିନିଙ୍କଉକା ଏୱ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନୁସାରିନୋ ୱାତା, ଅଥ ଖୋ ତଦଞ୍ଞେପୀତି ନହି ୱିରୋଧୋ।

ଇତୀତି ୱୁଉପ୍ପକାରପରାମସନଂ। ତେନାହ ‘‘ୱୀସତିୟା ଆକାରେହୀ’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତେ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ଅୟଂ ୱଣ୍ଣନା ନ କେୱଲଂ ମହାହତ୍ଥିପଦୂପମସ୍ସେୱ (ମ। ନି। ୧।୩୦୦ ଆଦୟୋ), ଅଥ ଖୋ ମହାରାହୁଲୋୱାଦ- (ମ। ନି। ୨।୧୧୩ ଆଦୟୋ) ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତାନମ୍ପି (ମ। ନି। ୩।୩୪୨ ଆଦୟୋ) ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନା ହୋତିୟେୱାତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଭାୱନାନୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏୱଂ ରାହୁଲୋୱାଦଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେସୁପୀ’’ତି।

୩୦୮।ଭାୱନାନୟେତି ଭାୱନାୟ ନୟୋ। ୟେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି, ତସ୍ମିଂ ଭାୱନାୱିଧିମ୍ହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥାତି ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନେ। ୟସ୍ମା ୟେସଂ ‘‘ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ’’ତି ଇମେସଂ ଦୁୱିଧାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ ଇଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦ୍ୱିଧା ଆଗତଂ ଦ୍ୱିଧା ଦେସିତଂ, ତସ୍ମା କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସୋପି ତେସଂ ଦ୍ୱିଧାୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ତଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଲୋମା ପଥୱୀଧାତୂତୀତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ । ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଧାତୁପରିଗ୍ଗହୋତି ‘‘କେସା ପଥୱୀଧାତୁ, ଲୋମା ପଥୱୀଧାତୂ’’ତିଆଦିନା ଏୱଂ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାୟ ଆକାରେହି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୋ। ପପଞ୍ଚତୋତି ଦନ୍ଧତୋ ସଣିକତୋ। ୟଂ ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣନ୍ତି କେସାଦୀସୁ ୟଂ ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣଂ କକ୍ଖଳଭାୱୋ। ୟଂ ଆବନ୍ଧନଲକ୍ଖଣନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏୱଂ ମନସି କରୋତୋତି ୱତ୍ୱୁଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣମତ୍ତତୋ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ। ଅସ୍ସାତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପାକଟଂ ହୋତୀତି ୟୋଗକମ୍ମସ୍ସ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ତଦେୱ ଲକ୍ଖଣଂ ୱିଭୂତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ୱା ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଟ୍ଠାନତୋ ତଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତମାନଂ ମନସିକାରସଙ୍ଖାତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିଭୂତଂ ୱିସଦଂ ହୋତି, ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପାଟୱେନ ସଂଖିତ୍ତରୁଚିଭାୱତୋ। ସଙ୍ଖସୋ ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ସ ଭାୱନାୱ ନ ଇଜ୍ଝତୀତି ଆହ ‘‘ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସା’’ତି। ଏୱଂ ମନସି କରୋତୋତି ୱୁତ୍ତନୟେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ମନସି କରୋତୋ। ଅନ୍ଧକାରଂ ଅୱିଭୂତଂ ହୋତୀତି ଅନୁପଟ୍ଠାନତୋ ଅନ୍ଧଂ ୱିୟ କରୋନ୍ତଂ ଅପାକଟଂ ହୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ୟୋଜନା। ପୁରିମନୟେନାତି ‘‘କେସା ପଥୱୀଧାତୂ’’ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ। ୱତ୍ଥୁଆମସନେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାକଟଂ ହୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଅଖିପ୍ପନିସନ୍ତିତାୟ ୱିତ୍ଥାରରୁଚିଭାୱତୋ।

ଇଦାନି ୟଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଉପମାୟ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ୟଥା ଦ୍ୱୀସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପେୟ୍ୟାଲମୁଖନ୍ତି ପେୟ୍ୟାଲପାଠଇଯା ମୁଖଭୂତଂ ଦ୍ୱାରଭୂତଂ ଆଦିତୋ ୱାରଂ, ୱାରଦ୍ୱୟଂ ୱା। ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱାତି ଅନୱସେସତୋ ସଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା। ଉଭତୋକୋଟିୱସେନେୱାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱାରସ୍ସ ଆଦିଅନ୍ତଗ୍ଗହଣୱସେନେୱ। ଓଟ୍ଟପରିୟାହତମତ୍ତନ୍ତି ଓଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ଫୁସନମତ୍ତଂ। ୟଥା ଗନ୍ଥପରିୱତ୍ତନେ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଖେପୋ ରୁଚ୍ଚତି, ନ ୱିତ୍ଥାରୋ। ଇତରସ୍ସ ଚ ୱିତ୍ଥାରୋ ରୁଚ୍ଚତି, ନ ସଙ୍ଖେପୋ, ଏୱଂ ଭାୱନାନୟେପୀତି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ସଙ୍ଖେପୋ, ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ୱିତ୍ଥାରୋ ସପ୍ପାୟୋ, ତସ୍ମା। ୟସ୍ମା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ସୀଲୱିସୋଧନାଦିପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱାତି ଇଧ ନ ଆମଟ୍ଠଂ। ୟସ୍ମା ପନ ୱିୱେକଟ୍ଠକାୟସ୍ସ, ୱିୱେକଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ଚ ଭାୱନା ଇଜ୍ଝତି , ନ ଇତରସ୍ସ, ତସ୍ମା ତଦୁଭୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ରହୋଗତେନ ପଟିସଲ୍ଲୀନେନା’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ରହୋଗତେନାତି ରହସି ଗତେନ, ଏକାକିନା ଭାୱନାନୁକୂଲଟ୍ଠାନଂ ଉପଗତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିସଲ୍ଲୀନେନାତି ପତି ପତି ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିସେଧେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସଲ୍ଲୀନେନ, ତତ୍ଥ ସଂସିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକଲମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ରୂପକାୟଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା, ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା, ତିରିୟଂ ତଚପରିୟନ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ କରଜକାୟଂ ଧାତୁୱସେନ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ୟସ୍ମା ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ ଅୟଂ କାୟୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାୟୋଧାତୂ’’ତି ଚତୁମହାଭୂତୱସେନ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ତାସଂ ଧାତୂନଂ ଲକ୍ଖଣତୋ, ଉପଟ୍ଠାନାକାରତୋ ଚ ମନସିକାରୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୟୋ ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଥଦ୍ଧଭାୱୋତି ଲକ୍ଖଣମାହ। ଥଦ୍ଧତ୍ତଲକ୍ଖଣା ହି ପଥୱୀଧାତୁ। ଖରଭାୱୋତି ଉପଟ୍ଠାନାକାରଂ, ଞାଣେନ ଗହେତବ୍ବାକାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ରୱଭାୱୋ ଲକ୍ଖଣଂ ଆପୋଧାତୁୟା ପଗ୍ଘରଣସଭାୱତ୍ତା। ଆବନ୍ଧନଂ ଉପଟ୍ଠାନାକାରୋ। ଉଣ୍ହଭାୱୋ ଲକ୍ଖଣଂ ତେଜୋଧାତୁୟା ଉସ୍ମାସଭାୱତ୍ତା। ପରିପାଚନଂ ଉପଟ୍ଠାନାକାରୋ। ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଉପତ୍ଥମ୍ଭନସଭାୱତ୍ତା। ସମୁଦୀରଣଂ ଉପଟ୍ଠାନାକାରୋ, ଉପଟ୍ଠାନାକାରୋ ଚ ନାମ ଧାତୂନଂ ସକିଚ୍ଚକରଣୱସେନ ଞାଣସ୍ସ ୱିଭୂତାକାରୋ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଉଭୟଗ୍ଗହଣଂ? ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସୟତୋ। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ଧାତୁୟୋ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ତା ସଭାୱତୋ ଗହେତବ୍ବତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ସକିଚ୍ଚକରଣତୋ, ୟୋ ରସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ରାୟଂ ୟୋଗୀ ଧାତୁୟୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ଆଦିତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ସଲକ୍ଖଣତୋ, ସରସତୋପି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେନାହ ‘‘ୟୋ ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ ୱା ଖରଭାୱୋ ୱା…ପେ… ଏୱଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଧାତୁୟୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା’’ତି। ତତ୍ଥ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ପରିଗ୍ଗାହକଭୂତେନ ଞାଣେନ ଧାତୁୟୋ ଲକ୍ଖଣତୋ, ରସତୋ ୱା ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଗହେତ୍ୱା। ଅୟଂ ତାୱ

ସଂଖିତ୍ତତୋ ଭାୱନାନଯେ କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସୋ।

ଏୱଂ ପନ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା "ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ପଥୱୀଧାତୁ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ ୱା ଖରଭାୱୋ ୱା, ଆପୋଧାତୁ ଦ୍ରୱଭାୱୋ ୱା ଆବନ୍ଧନଭାୱୋ ୱା, ତେଜୋଧାତୁ ଉଣ୍ହଭାୱୋ ୱା ପରିପାଚନଭାୱୋ ୱା, ୱାଯୋଧାତୁ ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଭାୱୋ ୱା ସମୁଦୀରଣଭାୱୋ ୱା"ତି ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଧାତୁଯୋ ମନସି କରୋନ୍ତେନ କାଲସତମ୍ପି କାଲସହସ୍ସମ୍ପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ, ତକ୍କାହତଂ ୱିତକ୍କପରିଯାହତଂ କାତବ୍ବଂ। ତସ୍ସେୱଂ ମନସି କରୋତୋ ଯଂ ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ସୁପାକଟଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ତଦେୱ ଗହେତ୍ୱା ଇତରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ "ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୂ"ତିଆଦିନା ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ମନସି କରୋନ୍ତେନ ହି ଅନୁପୁବ୍ବତୋ, ନାତିସୀଘତୋ, ନାତିସଣିକତୋ, ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋ, ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନତୋ, ଅନୁପଟ୍ଠାନମୁଞ୍ଚନତୋ, ଲକ୍ଖଣତୋ, ତଯୋ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତାତି ଇମେହି ଦସହାକାରେହି ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲଂ ଅନୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଅନୁପୁବ୍ବତୋତି ଅନୁପଟିପାଟିତୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗହିତପଟିପାଟିତୋ, ସା ଚ ଦେସନାପଟିପାଟିଯେୱ । ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବତୋ ମନସି କରୋନ୍ତେନାପି ନାତିସୀଘତୋ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଅତିସୀଘତୋ ମନସି କରୋତୋ ହି ଅପରାପରଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଅୱିଭୂତଂ ହୋତି, ନ ୱିସେସଂ ଆୱହତି। ତସ୍ମା ନାତିସୀଘତୋ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ନାତିସୀଘତୋ, ଏୱଂ ନାତିସଣିକତୋପି। ଅତିସଣିକତୋ ମନସି କରୋତୋ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଯୋସାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି। ଅତିସୀଘଂ ଅତିସଣିକଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ପୁରିସା ଏତ୍ଥ ନିଦସ୍ସେତବ୍ବା। ୱିକ୍ଖେପପଟିବାହନତୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚେତସୋ ୱିକ୍ଖେପୋ ପଟିବାହିତବ୍ବୋ। ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପେ ହି ସତି କମ୍ମଟ୍ଠାନା ପରିହାଯତି ପରିଧଂସତି। ଏକପଦିକମଗ୍ଗଗାମୀ ପୁରିସୋ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସେତବ୍ବୋ। ପଣ୍ଣତ୍ତିସମତିକ୍କମନତୋତି "ଯା ଅଯଂ ପଥୱୀଧାତୂ"ତିଆଦିକା ପଣ୍ଣତ୍ତି, ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣେସୁ ଏୱ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ୱିଜହିତ୍ୱା କକ୍ଖଳଅଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଏୱ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣାନି ସୁପାକଟାନି ସୁୱିଭୂତାନି ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତସ୍ସେୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକାରୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ଆସେୱନଂ ଲଭତି। ସବ୍ବୋ ରୂପକାଯୋ ଧାତୁମତ୍ତତୋ ଉପଟ୍ଠାତି ସୁଞ୍ଞୋ ନିସ୍ସତ୍ତୋ ନିଜ୍ଜୀୱୋ ଯନ୍ତଂ ୱିଯ ଯନ୍ତସୁତ୍ତେନ ଅପରାପରଂ ପରିୱତ୍ତମାନୋ। ସଚେ ପନ ବହିଦ୍ଧାପି ମନସିକାରଂ ଉପସଂହରତି, ଅଥସ୍ସ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତା ମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନାଦଯୋ ସତ୍ତାକାରଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଧାତୁସମୂହୱସେନେୱ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେହି କରିଯମାନା କିରିଯା ଧାତୁମଯେନ ଯନ୍ତେନ ପୱତ୍ତିଯମାନା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ତେହି ଅଜ୍ଝୋହରିଯମାନଂ ପାନଭୋଜନାଦି ଧାତୁସଙ୍ଘାତେ ପକ୍ଖିପ୍ପମାନୋ ଧାତୁସଙ୍ଘାତୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି। ଅଥସ୍ସ ତଥା ଲଦ୍ଧାସେୱନମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ଯଦି ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତାଯ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚୱସେନ ୱା ଅତିଲୀନୱୀରିଯତାଯ କୋସଜ୍ଜୱସେନ ୱା ଭାୱନାୱୀଥିଂ ନ ଓତରେଯ୍ୟ, ତଦା ଅଧିଚିତ୍ତସୁତ୍ତଂ (ଅ। ନି। ୩। ୧୦୩), ଅନୁତ୍ତରସୀତିଭାୱସୁତ୍ତଂ (ଅ। ନି। ୬।୮୫), ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୯୪-୧୯୫) ଇମେସୁ ତୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଆଗତନଯେନ ୱୀରିଯସମାଧିଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ତଯୋ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତା"ତି। ଏୱଂ ପନ ୱୀରିଯସମତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଲକ୍ଖଣେ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଯଦା ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଲଦ୍ଧସମତାନି ସୁୱିସଦାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦା ଅସଦ୍ଧିଯାଦୀନଂ ଦୂରୀଭାୱେନ ସାତିସଯଂ ଥାମପ୍ପତ୍ତେହି ସତ୍ତହି ବଲେହି ଲଦ୍ଧୂପତ୍ଥମ୍ଭାନି ୱିତକ୍କାଦୀନି ଝାନଙ୍ଗାନି ପଟୁତରାନି ହୁତ୍ୱା ପାତୁଭୱନ୍ତି, ତେସଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକତାଯ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି ସଦ୍ଧିଂ ତଦେକଟ୍ଠେହି ପାପଧମ୍ମେହି। ଏତ୍ତାୱତା ଚାନେନ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ସମଧିଗତଂ ହୋତି ଧାତୁଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣଂ । ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ପୁନପ୍ପୁନଂ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୂତି…ପେ… ଉପଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ"ତି।

ତତ୍ଥ ଧାତୁମତ୍ତତୋତି ୱିସେସନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥୋ ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ। ତେନ ଯଂ ଇତୋ ବାହିରକା, ଲୋକିଯମହାଜନୋ ଚ "ସତ୍ତୋ ଜୀୱୋ"ତିଆଦିକଂ ୱିସେସଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ ୱିକପ୍ପନାମତ୍ତେନେୱ ସମାରୋପେନ୍ତି, ତଂ ନିୱତ୍ତେତି। ତେନେୱାହ "ନିସ୍ସତ୍ତତୋ ନିଜ୍ଜୀୱତୋ"ତି। ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ସମନ୍ନାହରିତବ୍ବଂ। ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭାୱନାୱସେନ ଧାତୁମତ୍ତତୋ ଧାତୁଲକ୍ଖଣଂ ମନସି ଠପେତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ତଦେୱ ଧାତୁଲକ୍ଖଣଂ ପତି ପତି ଅୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଭାୱନାସିଦ୍ଧେନ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଅପରାପରଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ।

ତସ୍ସେୱଂ ୱାଯମମାନସ୍ସାତି ତସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଭାୱନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ, ତତ୍ଥ ଚ ଭାୱନାଅନୁଯୋଗେ ସକ୍କଚ୍ଚକାରିତାଯ, ସାତଚ୍ଚକାରିତାଯ, ସପ୍ପାଯସେୱିତାଯ, ସମଥନିମିତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅନୁପୱତ୍ତନେନ, କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ନିରପେକ୍ଖଭୂତିତାଯ, ଅନ୍ତରା ସଙ୍କୋଚଂ ଅନାପଜ୍ଜନ୍ତେନ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଉସ୍ସୋଳ୍ହିଯଂ ଅୱଟ୍ଠାନେନ ସମ୍ମଦେୱ ୱାଯାମଂ ପଯୋଗଂ ପରକ୍କମଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ। ଧାତୁପ୍ପଭେଦାୱଭାସନପଞ୍ଞାପରିଗ୍ଗହିତୋତି ପଥୱୀଆଦୀନଂ ଧାତୂନଂ ସଭାୱଲକ୍ଖଣାୱଭାସନେନ ଅୱଭାସନକିଚ୍ଚାଯ ଭାୱନାପଞ୍ଞାଯ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନେସୁ ଅୱିଜହନେନ ସବ୍ବତୋ ଗହିତୋ ମହଗ୍ଗତଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତତାଯ ଉପଚାରମତ୍ତୋ ସିଖାପ୍ପତ୍ତୋ କାମାୱଚରସମାଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଉପଚାରସମାଧୀତି ଚ ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପନଂ ହି ଉପେଚ୍ଚ ଚାରୀ ସମାଧି ଉପଚାରସମାଧି, ଅପ୍ପନା ଚେତ୍ଥ ନତ୍ଥି। ତାଦିସସ୍ସ ପନ ସମାଧିସ୍ସ ସମାନଲକ୍ଖଣତାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଅପ୍ପନା ନ ହୋତୀତି? ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ସଭାୱଧମ୍ମାରମ୍ମଣତ୍ତା’’ତି। ସଭାୱଧମ୍ମେ ହି ତସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଭାୱତୋ ଅସତି ଭାୱନାୱିସେସେ ଅପ୍ପନାଝାନଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଲୋକୁତ୍ତରଂ ପନ ଝାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱନାନୁକ୍କମୱସେନ, ଆରୁପ୍ପଂ ଆରମ୍ମଣାତିକ୍କମଭାୱନାୱସେନ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଂ ହୋତୀତି ମରଣାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୭୭) ୱୁତ୍ତୋୱାଯମତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ରୂପକାଯେ ଅୱିସେସେନ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜନୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଂ ଧାତୁମନସିକାରୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ୱା ପନା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଯେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସା ୱୁତ୍ତାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ଠିତା ସନ୍ନିୱେସୱିସିଟ୍ଠା କଟ୍ଠୱଲ୍ଲିତିଣମତ୍ତିକାଯୋ ଉପାଦାଯ ଯଥା ଅଗାରସମଞ୍ଞା, ନ ତତ୍ଥ କୋଚି ଅଗାରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଏୱଂ ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ସନ୍ନିୱେସୱିସିଟ୍ଠାନି ପୱତ୍ତମାନାନି ଅଟ୍ଠିନ୍ହାରୁମଂସଚମ୍ମାନି ପଟିଚ୍ଚ ସରୀରସମଞ୍ଞା, ନ ଏତ୍ଥ କୋଚି ଅତ୍ତା ଜୀୱୋ। କେୱଲଂ ତେହି ପରିୱାରିତମାକାସମତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଦେସନା ସତ୍ତସୁଞ୍ଞତାସନ୍ଦସ୍ସନପରାତି ଇମମତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ‘‘ନିସ୍ସତ୍ତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚାତି ପଣ୍ହିକଟ୍ଠିକାଦିଭେଦଂ ପଟିପାଟିଯା ଉସ୍ସିତଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ ଅତିରେକତିସତଭେଦଂ ଅଟ୍ଠିଂ ଉପାଦାଯ। ନ୍ହାରୁଞ୍ଚାତି ତମେୱ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟଂ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତଂ ନୱସତପ୍ପଭେଦଂ ନ୍ହାରୁଂ। ମଂସନ୍ତି ତମେୱ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟଂ ଅନୁଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଠିତଂ ନୱପେସିସତପ୍ପଭେଦଂ ମଂସଂ। ଚମ୍ମନ୍ତି ମଚ୍ଛିକପତ୍ତକଚ୍ଛାଯାଯ ଛୱିଯା ସଞ୍ଛାଦିତଂ ସକଲସରୀରଂ ପରିଯୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତଂ ବହଲଚମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପାଦାଯ। ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। ଆକାସୋ ପରିୱାରିତୋତି ଯଥା ଭିତ୍ତିପାଦାଦିୱସେନ ଠପିତଂ କଟ୍ଠଂ, ତସ୍ସେୱ ଆବନ୍ଧନୱଲ୍ଲି, ଅନୁଲେପନମତ୍ତିକା, ଛାଦନତିଣନ୍ତି ଏତାନି କଟ୍ଠାଦୀନି ଅନ୍ତୋ, ବହି ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତୋ ଆକାସୋ ଅଗାରନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ଗେହନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଲଭତି, ଏୱମେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠିଆଦୀନି ଅନ୍ତୋ, ବହି ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତୋ ଆକାସୋ ତାନେୱ ଅଟ୍ଠିଆଦୀନି ଉପାଦାଯ ରୂପନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ସରୀରନ୍ତି ୱୋହାରଂ ଲଭତି। ଯଥା ଚ କଟ୍ଠାଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ଅଗାରଂ ଲୋକେ ‘‘ଖତ୍ତିଯଗେହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗେହ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ‘‘ଖତ୍ତିଯସରୀରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସରୀର’’ନ୍ତି ୱୋହରୀଯତି, ନତ୍ୱେତ୍ଥ କୋଚି ସତ୍ତୋ ୱା ଜୀୱୋ ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତେତି ତେ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱାତି ଯୋଜନା। ତଂତଂଅନ୍ତରାନୁସାରିନାତି ଅଟ୍ଠିନ୍ହାରୂନଂ ନ୍ହାରୁମଂସାନଂ ମଂସଚମ୍ମାନନ୍ତି ତେସଂ ତେସଂ କୋଟ୍ଠାସାନଂ ୱିୱରାନୁପାତିନା ଞାଣସଙ୍ଖାତେନ ହତ୍ଥେନ। ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱାତି ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିନିୱେଠେତ୍ୱା। ଅଥ ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅନ୍ତରାନୁସାରିନା ଞାଣହତ୍ଥେନ ୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କତ୍ୱା। ଏତେସୂତି ସକଲମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ରୂପକାଯଂ ଚତୁଧା କତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠିଆଦୀସୁ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ। ପୁରିମନଯେନେୱାତି ‘‘ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ ୱା’’ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭାୱନାୱିଧାନଂ, ତଂ ଅନନ୍ତରନଯେ ୱୁତ୍ତାକାରେନେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

୩୦୯। ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତେ ପନ ‘‘ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନେ’’ତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜନା। ଏୱଂ ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ ଭାୱନାନଯୋ। ‘‘ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଳୀସାଯ ଆକାରେହି ଧାତୁଯୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଆଦିତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରା ଧାତୁଯୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି? ୱତ୍ଥୁସୀସେନ ଧାତୂନଂଯେୱ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ନାଯଂ ଦୋସୋ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେତି ‘‘ଗୋଚରଗାମତୋ ନାତିଦୂରନାଚ୍ଚାସନ୍ନତାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେ’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୩) ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ। କତସବ୍ବକିଚ୍ଚେନାତି ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦାଦିକଂ କତଂ ସବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଏତେନାତି କତସବ୍ବକିଚ୍ଚୋ, ତେନସ୍ସ ସୀଲୱିସୋଧନାଦି ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନୁଗ୍ଗହଣତୋ ପଗେୱ ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋତି ସମ୍ଭରୀଯନ୍ତି ଏତେନ ବୁଦ୍ଧିୱୋହାରାତି ସମ୍ଭାରୋ, ତନ୍ନିମିତ୍ତଂ। କିଂ ପନେତଂ? ପଥୱୀଆଦି। କେସାଦୀସୁ ହି ୱୀସତିଯା ଆକାରେସୁ ‘‘ପଥୱୀ’’ତି ବୁଦ୍ଧିୱୋହାରା ପଥୱୀନିମିତ୍ତକା ଥଦ୍ଧତଂ ଉପାଦାଯ ପୱତ୍ତନତୋ। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ପଥୱୀସମ୍ଭାରୋ ନାମ ସୱିସେସାଯ ତସ୍ସା ଅତ୍ଥିତାଯ କେସାଦଯୋ ସହ ସମ୍ଭାରେହୀତି ସସମ୍ଭାରା। ଆପୋକୋଟ୍ଠାସାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସସମ୍ଭାରାନଂ ସଙ୍ଖେପୋ ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପୋ, ତତୋ ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋ ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜନା। ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୀସତିଯା, ଦ୍ୱାଦସସୁ, ଚତୂସୁ, ଛସୁ ଚ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଯଥାକ୍କମଂ ପଥୱୀଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋ ଭାୱନା। ତେନାହ ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ୱୀସତିଯା କୋଟ୍ଠାସେସୂ’’ତିଆଦି।

ସସମ୍ଭାରୱିଭତ୍ତିତୋତି ସସମ୍ଭାରାନଂ କେସାଦୀନଂ ୱିଭାଗତୋ କେସାଦିକେ ୱୀସତି କୋଟ୍ଠାସେ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଏକଜ୍ଝଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିଭାଗତୋ ପଥୱୀଧାତୁଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥାପନଂ। ଆପୋକୋଟ୍ଠାସାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖେପତୋତି ଲକ୍ଖୀଯତି ଏତେନାତି ଲକ୍ଖଣଂ, ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱୋ, ଇଧ ପନ ଥଦ୍ଧତାଦି। ତସ୍ମା ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣାଦିୱନ୍ତତାଯ ସହ ଲକ୍ଖଣେହୀତି ସଲକ୍ଖଣା, କେସାଦଯୋ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଳୀସ ଆକାରା। ତେସଂ ସଙ୍ଖେପତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କେସାଦିକେ ୱୀସତି କୋଟ୍ଠାସେ ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଥଦ୍ଧତାଦିକଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଲକ୍ଖଣଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଭାୱନା ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖେପତୋ ଭାୱନା। ଏସ ନଯୋ ଆପୋକୋଟ୍ଠାସାଦୀସୁପି। ସଲକ୍ଖଣୱିଭତ୍ତିତୋତି ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣାଦିନା ସଲକ୍ଖଣାନଂ କେସାଦୀନଂ

ୱିଭାଗତୋ କେସାଦୀସୁ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାୟ ଆକାରେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ଥଦ୍ଧତାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଲକ୍ଖଣାନଂ ୱୱତ୍ଥାପନୱସେନ ଭାୱନା।

ଏୱଂ ଚତୂହି ଆକାରେହି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଭାୱନାନୟଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ''କଥଂ ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋ ଭାୱେତୀ''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିକ୍ଖତାୟ ପରୋପରିୟତ୍ତସଦ୍ଧୂୱତୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟତାୱସେନ ଦୁୱିଧୋତି। ତତ୍ଥ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ପଠମନୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ୱସେନ ଦୁତିୟୋ। ଏୱଂ ନାତିତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋପି ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ୱିସଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋ, ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖେପତୋ ଚ ଭାୱନାନୟୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଯୋ ପନ ନାତିୱିସଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ ସସମ୍ଭାରୱିଭତ୍ତିତୋ, ସଲକ୍ଖଣୱିଭତ୍ତିତୋ ଚ ଭାୱନାନୟୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱୱତ୍ଥାପୟତୋ ଏୱ ଧାତୁୟୋ ପାକଟା ହୋନ୍ତି ସୱିସେସଂ ଧାତୂନଂ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଭାୱନାୱିଧାନଂ ପନେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୧୦।ଯସ୍ମାତି ନାତିୱିସଦିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଏୱଂ ଭାୱୟତୋତି ସସମ୍ଭାରସଙ୍ଖେପତୋ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ। ଯେନ ୱିଧିନା ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା କୁସଲୋ ହୋତି, ସୋ ସତ୍ତୱିଧୋ ୱିଧି ''ଉଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱା ଞାଣଂ। ଏୱଂ ମନସିକାରକୋସଲ୍ଲମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେତି ଧାତୁମନସିକାରୱସେନ ପରିଗ୍ଗହିତେ କେସାଦିକେ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱିଧେ କୋଟ୍ଠାସେ। ''ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ''ତି ଚ ଇଦଂ ତେଜୱାୟୁକୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବଂ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ''ୱଚସା ମନସା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୌଗ୍ଗହକୋସଲ୍ଲୁଦ୍ଦେସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ''ଅନୁପୁବ୍ବମୁଞ୍ଚନାଦିୱସେନା''ତି ପଦଂ, ତାୱ ଆଗତଂ ସବ୍ବଂ ଭାୱନାୱିଧାନଂ କାତବ୍ବଂ ସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ। ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନାତି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଦିସୋକାସପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ। ଅୟଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ମନସିକାରୋ ଧାତୁପଟିକ୍କୂଲୱଣ୍ଣମନସିକାରାନଂ ସାଧାରଣୋ ପୁବ୍ବଭାଗୋତି ନିବ୍ବତ୍ତିତଧାତୁମନସିକାରମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅୱସାନେ ଏୱଂ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୧।ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣରହିତା ଏତେ ଧମ୍ମାତି ଏତେ ''ସୀସକଟାହପଲିୱେଠନଚମ୍ମଂ କେସା''ତି ଏୱଂ ୱୋହରିୟମାନା ଭୂତୁପାଦାୟଧମ୍ମା ''ମୟି କେସା ଜାତା, ମୟମେତ୍ଥ ଜାତା''ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସୁଞ୍ଞା। ଇମିନା କାରଣସ୍ସ ଚ ଫଲସ୍ସ ଚ ଅବ୍ୟାପାରତାୟ ଧାତୁମତ୍ତତଂ ସନ୍ଦସ୍ସେତି, ତେନ ଚ ଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାନମ୍ପି ଏୱମେୱ ଅବ୍ୟାପାରତା ଦୀପିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନ ହି ତାନି, ତେସଂ କାରଣାନି ଚ ତଥା ତଥା ଆଭୁଜିତ୍ୱା, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ପଚ୍ଚୟଭାୱଂ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ଇତୀତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପରାମସନଂ। ଅଚେତନୋତି ନ ଚେତନୋ, ଚେତନାରହିତୋ ୱା। ଅବ୍ୟାକତୋତି ଅବ୍ୟାକତରାସିପରିୟାପନ୍ନୋ। ସୁଞ୍ଞୋତି ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞୋ। ତତୋ ଏୱ ନିସ୍ସତ୍ତୋ। ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣାଧିକତାୟ ଥଦ୍ଧୋ। ତତୋ ଏୱ ପଥୱୀଧାତୂତି ଏୱଂ ମନସିକାରୋ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୩୧୨।ସୁଞ୍ଞଗାମଟ୍ଠାନେତି ଏତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞଗାମଗ୍ଗହଣଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱେଦକୱିରହଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କାୟସ୍ସ।

୩୧୩।ମଧୁକଟ୍ଠିକେତି ମଧୁକବୀଜାନି।

୩୧୪। ଗେହଥମ୍ଭାନଂ ଆଧାରଭାୱେନ ଠପିତସିଲାୟୋ ପାସାଣୌଦୁକ୍ଖଲକାନୀତି ଅଧିପ୍ପେତାନି।

୩୧୫। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାଦିଭାୱେ ଚସ୍ସ ସଦିସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅଲ୍ଲଗୋଚମ୍ମଗ୍ଗହଣଂ।

୩୧୬। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ମଂସପେସୀନଂ ବହଲତାୟ ମହାମତ୍ତିକଗ୍ଗହଣଂ।

୩୧୭।କୁଚ୍ଛଦାରୂସୂତି ଦାରୁକୁଚ୍ଛିକାୟ କୁଟିଯା ଭିତ୍ତିପାଦଭୂତେସୁ କଟ୍ଠେସୁ।

୩୧୮। ପଣ୍ହିକଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଆଧାରଭାୱୋ ୱିୟ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଆଧେୟ୍ୟଭାୱୋପି ଅସମନ୍ନାହାରସିଦ୍ଧୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ପଣ୍ହିକଟ୍ଠିଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତା''ନ୍ତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ''ସୀସଟ୍ଠିଗୀୱଟ୍ଠିକେ ପତିଟ୍ଠିତା''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୯।ସିନ୍ନୱେତ୍ତଗ୍ଗାଦୀସୂତି ସେଦିତୱେତ୍ତକଳିରାଦୀସୁ।

୩୨୧। ଉରଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟୋ ପଞ୍ଜରସଦିସତାୟ ''ଉରଟ୍ଠିପଞ୍ଜର''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଅଥିରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଜିଣ୍ଣସନ୍ଦମାନିକପଞ୍ଜରଂ ନିଦସ୍ସନଭାୱେନ ଗହିତଂ।

୩୨୨।ଯମକମଂସପିଣ୍ଡେତି ମଂସପିଣ୍ଡଯୁଗଳଏ।

୩୨୩। କିଲୋମକସ୍ସ ସେତୱଣ୍ଣତାଯ ‘‘ପିଲୋତିକପଲିୱେଠିତେ’’ତି ପିଲୋତିକଂ ନିଦସ୍ସନଭାୱେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମେୱ ନ ୱକ୍କହଦଯାନି ସକଲସରୀରେ ଚ ମଂସଂ ଜାନାତୀତି ଏତ୍ଥ ନ ୱକ୍କହଦଯାନି ଜାନନ୍ତି ‘‘ମଯଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକିଲୋମକେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନୀ’’ତି, ନ ସକଲସରୀରେ ଚ ମଂସଂ ଜାନାତି ‘‘ଅହଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକିଲୋମକେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନ’’ନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

୩୨୪।କୋଟ୍ଟମତ୍ଥକପସ୍ସନ୍ତି କୁସୂଲସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ମତ୍ଥକପସ୍ସଂ।

୩୨୫।ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନାନମନ୍ତରେତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥନପ୍ପଦେସାନଂ ୱେମଜ୍ଝେ, ଥନପ୍ପଦେସୋ ଚ ଅବ୍ଭନ୍ତରୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୨୬।ଏକୱୀସତିଅନ୍ତଭୋଗେତି ଏକୱୀସତିଯା ଠାନେସୁ ଓଭଗ୍ଗୋଭଗ୍ଗେ ଅନ୍ତମଣ୍ଡଲେ।

୩୨୮। ଆମାସଯେ ଠିତୋ ପରିଭୁତ୍ତାହାରୋ ଉଦରିଯନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଉଦରିଯଂ ଉଦରେ ଠିତଂ ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତ’’ନ୍ତି।

୩୩୧। ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ସଂସରଣଲୋହିତଂ ୱିଯ, କାଯୁସ୍ମା ୱିଯ ଚ କମ୍ପଜରୂପପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିକନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପଟିବଦ୍ଧଂ ସକଲସରୀରଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତ’’ନ୍ତି। ପଟିବଦ୍ଧତାୱଚନେନ ଚସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସତି ସବ୍ଭାୱମେୱ ଦୀପେତି, ନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ୱିଯ ଏକନ୍ତକମ୍ମଜତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପିତ୍ତକୋସକେତି ମହାକୋସାଟକୀକୋସସଦିସେ ପିତ୍ତାଧାରେ। ଯୂସଭୂତୋତି ରସଭୂତୋ।

୩୩୨। ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ଛଡ୍ଡନଟ୍ଠାନଂ ଚନ୍ଦନିକା, ତସ୍ସଂ ଚନ୍ଦନିକାଯଂ।

୩୩୩। ପୁବ୍ବାସଯୋ ମନ୍ଦପଞ୍ଞାନଂ କେସଞ୍ଚିଦେୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଅସବ୍ବସାଧାରଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନାହ ‘‘ପୁବ୍ବୋ ଅନିବଦ୍ଧୋକାସୋ’’ତି।

୩୩୪।ପିତ୍ତଂ ୱିଯାତି ଅବଦ୍ଧପିତ୍ତଂ ୱିଯ। ସକଲସରୀରନ୍ତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପଟିବଦ୍ଧଂ ସବ୍ବଂ ସରୀରପ୍ପଦେସଂ। ୱକ୍କହଦଯଯକନପପ୍ଫାସାନି ତେମେନ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯକନଂ ହେଟ୍ଠାଭାଗପୂରଣେନ, ଇତରାନି ତେସଂ ଉପରି ଥୋକଂ ଥୋକଂ ପଗ୍ଘରଣେନ ଚ ତେମେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ହେଟ୍ଠା ଲେଡ୍ଡୁଖଣ୍ଡାଦୀନି ତେମଯମାନେତି ତେମକତେମିତବ୍ବାନଂ ଅବ୍ୟାପାରତାସାମଞ୍ଞନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଏୱ ଉପମା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ନ ଠାନସାମଞ୍ଞନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସନ୍ନିଚିତଲୋହିତେନ ହି ତେମେତବ୍ବାନଂ କେସଞ୍ଚି ହେଟ୍ଠା, କସ୍ସଚି ଉପରି ଠିତତା କାଯଗତାସତିନିଦ୍ଦେସେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୦୬) ଦସ୍ସିତାତି। ଯକନସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗଟ୍ଠାନଂ ‘‘ମଯି ଲୋହିତଂ ଠିତ’’ନ୍ତି ନ ଜାନାତି, ୱକ୍କାଦୀନି ‘‘ଅମ୍ହେ ତେମଯମାନଂ ଲୋହିତଂ ଠିତ’’ନ୍ତି ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୩୬।ପତ୍ଥିନ୍ନସିନେହୋତି ଥିନଭାୱଂ ଘନଭାୱଂ ଗତସିନେହୋ। ସକଲସରୀରେ ମଂସନ୍ତି ଯୋଜନା, ତଞ୍ଚ ଥୂଲସରୀରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ମେଦସ୍ସ ସତିପି ପତ୍ଥିନ୍ନତାଯ ଘନଭାୱେ ମଂସସ୍ସ ୱିଯ ନ ବଦ୍ଧତାତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପତ୍ଥିନ୍ନଯୂସୋ’’ତି। ତେନେୱସ୍ସ ଆପୋକୋଟ୍ଠାସତା।

୩୩୭।ଉଦକପୁଣ୍ଣେସୁତରୁଣତାଲଟ୍ଠିକୂପକେସୂତି ନାତିପରିଣତାନଂ ସଜଲକାନଂ ଅଗ୍ଗତୋ ଛିନ୍ନାନଂ ତାଲସଲାଟୁକାନଂ ୱିୱରାନି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୩୮। ୱସାଯ ଅତ୍ତନୋ ଆଧାରେ ଅଭିବ୍ୟାପନମୁଖେନ ଅବ୍ୟାପାରତାସାମଞ୍ଞଂ ୱିଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଆଚାମଗତତେଲଂ ନିଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୩୩୯।ଖେଳଉପ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚଯେ ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗମଧୁରଗ୍ଗାଦିକେ।

୩୪୩। କେସାଦୀସୁ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ତେଜୋକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପୱତ୍ତେତବ୍ବୋ ମନସିକାରୋତି ୱିଭତ୍ତିଂ ପରିଣାମେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଯେନ ସନ୍ତପ୍ପତୀତି ଯେନ କାଯୋ ସନ୍ତପ୍ପତି, ଅଯଂ ସନ୍ତପ୍ପନକିଚ୍ଚୋ। ତେଜୋତି ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନାକାରୋ ଏୱ ପଚ୍ଚାମଟ୍ଠୋ। ଯେନ ଜୀରୀଯତୀତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୩୪୪।ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱସେନାତି ଅନ୍ତୋପୱିସନବହିନିକ୍ଖମନନାସିକାୱାତଭାୱେନ। ‘‘ଏୱଂ ପୱତ୍ତମନସିକାରସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ୱୁତ୍ତାକାରେନ ସସମ୍ଭାରୱିଭତ୍ତିତୋ ପୱତ୍ତକମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ। ଧାତୁଯୋ ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଧାତୁଯୋ ୱିଭୂତା ହୋନ୍ତି। ଇଧାପି ଭାୱନାୱିଧାନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୪୫।ତତ୍ଥେୱାତି ତେସ୍ୱେୱ ୱୀସତିୟା କୋଟ୍ଠାସେସୁ। ପରିପାଚନଲକ୍ଖଣଂ ୱିଭୂତନଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ''ତତ୍ଥେୱା''ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ପୁନ ତତ୍ଥେୱାତି ତେସ୍ୱେୱ ଦ୍ୱାଦସସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସାନଂ ସଂୱିଗ୍ଗହତାଯ ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜମାନା ଆପୋଧାତୁଆଦଯୋ ନ୍ହାନିଯଚୁଣ୍ଣାଦୀସୁ ଉଦକାଦଯୋ ୱିଯ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ''ତତ୍ଥେୱ ଆବନ୍ଧନଲକ୍ଖଣ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ସନ୍ତପ୍ପନାଦିତେଜୋକୋଟ୍ଠାସେସୁ ପନ ୱାଯୋଧାତୁଆଦଯୋ ନ ତଥା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି କତ୍ୱା ''ତେନ ଅୱିନିଭୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତତ୍ଥେୱାତି। ଯଦି ଏୱଂ, ୱାଯୁକୋଟ୍ଠାସେସୁ କଥଂ ତତ୍ଥେୱାତି? ୱାଯୁକୋଟ୍ଠାସାପି ହି ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମୱାତାଦଯୋ ପିଣ୍ଡାକାରେନେୱ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବତଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ପନ ସନ୍ତପ୍ପନାଦିତେଜୋକୋଟ୍ଠାସାତି ନାଯଂ ଦୋସୋ। ତତ୍ଥ ତେନାତି ତେନ ତେଜେନ। ଅୱିନିଭୁତ୍ତନ୍ତି ଅୱିନାଭୂତଂ, ତଂତଂକଲାପଗତୱସେନ ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ୱୱତ୍ଥାପଯତୋତି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖେପତୋ ଧାତୁଯୋ ୱୱତ୍ଥାପେନ୍ତସ୍ସ । ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ''ତସ୍ସେୱଂ ୱାଯମମାନସ୍ସା''ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୦୮) ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ।

୩୪୬।ଏୱମ୍ପି ଭାୱଯତୋତି ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖେପତୋ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ସସମ୍ଭାରୱିଭତ୍ତିତୋ ଭାୱନାଯଂ ୱୁତ୍ତେନ ନଯେନ। ଏୱନ୍ତି ଯଥା କେସେ, ଏୱଂ। ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସେସୂତି ଏକଚତ୍ତାଲୀସଭେଦେସୁ ସେସସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏୱମେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଧାତୁସତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଭାୱନାୱିଧାନଂ ପନେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଇଦାନି ୱଚନତ୍ଥାଦିମୁଖେନପି ଧାତୂସୁ ମନସିକାରୱିଧାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୱଚନତ୍ଥତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥତୋତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବପଠମଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣଂ ୱଚନୱସେନ ହୋତି ୱଚନଦ୍ୱାରେନ ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଆଦିତୋ ଗହେତବ୍ବତୋ, ତସ୍ମା ୱଚନତ୍ଥତୋପି ଧାତୂନଂ ମନସିକାତବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। କଲାପତୋତି ୱଚନତ୍ଥୱସେନ ୱିସେସତୋ, ସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଯସ୍ମା ତା ପିଣ୍ଡସୋ ପଖ୍ଖାୟନ୍ତି, ନ ପଚ୍ଚେକଂ, ତସ୍ମା କଲାପତୋପି ମନସିକାତବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ତେ ପନ କଲାପା ପରମାଣୁପରିମାଣା ହୋନ୍ତୀତି ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନାନଂ ପଥୱୀଧାତୁଆଦୀନଂ ଏକସ୍ମିଂ ସରୀରେ ପରିମେଯ୍ୟପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଚୁଣ୍ଣତୋ ମନସିକାତବ୍ବତା ୱୁତ୍ତା। ସୋ ପନାଯଂ ତାସଂ ଚୁଣ୍ଣତୋ ମନସିକାରୋ ସଙ୍ଘାଟୱସେନ ହୋତୀତି ନିବ୍ବଟ୍ଟିତସରୂପମେୱ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ସଲକ୍ଖଣୱିଭତ୍ତିତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସେ ଯସ୍ମା ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାଯ କୋଟ୍ଠାସାନଂ ୱସେନ ଧାତୂସୁ ପରିଗ୍ଗଯ୍ହମାନାସୁ ''ଏତ୍ତକା ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନା, ଏତ୍ତକା ଚିତ୍ତାଦିସମୁଟ୍ଠାନା''ତି ଅଯଂ ୱିଭାଗୋ ଞାତବ୍ବୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଏୱଂ ପରିଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନାନମ୍ପି ତାସଂ ସଦ୍ଦାନୁସାରେନ ୱିନା ୱିସେସସାମଞ୍ଞପରିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ନାନତ୍ତେକତ୍ତତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଲକ୍ଖଣୱିସେସତୋ ୱିନିଭୁତ୍ତରୂପାପି ଏତା ଅନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠାନତାଯ ପଦେସେନ ଅୱିନିଭୁତ୍ତାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିନିବ୍ଭୋଗାୱିନିବ୍ଭୋଗତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସତିପି ଅୱିନିବ୍ଭୋଗୱୁତ୍ତିଯଂ କାଚିଦେୱ କାସଞ୍ଚି ସଭାଗା, କାଚି ୱିସଭାଗାତି ଅଯମ୍ପି ୱିସେସୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସଭାଗୱିସଭାଗତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସଭାଗୱିସଭାଗାପି ଧାତୁଯୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧୱିସେସଯୁତ୍ତା, ବାହିରା ତବ୍ବିପରୀତାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରୱିସେସତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସଜାତିସଙ୍ଗହାଦିକୋ ଧାତୁସଙ୍ଗହୱିସେସୋପି ପରିଗ୍ଗହିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସଙ୍ଗହତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସନ୍ଧାରଣାଦୀହି ଯଥାସକକିଚ୍ଚେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପତ୍ଥମ୍ଭଭାୱତୋପି ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ପଚ୍ଚଯତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅବ୍ୟାପାରନଯତୋ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଅସମନ୍ନାହାରତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯଧମ୍ମୱିସେସତୋ, ପଚ୍ଚଯଭାୱୱିସେସତୋ ଚ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ପଚ୍ଚଯୱିଭାଗତୋ ମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଏୱମେତେସଂ ତେରସନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ପରିଗ୍ଗହେ କାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆକାରେହୀତି ପକାରେହି, କାରଣେହି ୱା।

୩୪୭। ତତ୍ଥ ପତ୍ଥଟତ୍ତାତି ପୁଥୁତ୍ତା, ତେନ ପୁଥୁଭାୱତୋ ପୁଥୱୀ, ପୁଥୱୀ ଏୱ ପଥୱୀତି ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ସଦ୍ଦତ୍ଥମାହ। ପତ୍ଥନଟ୍ଠେନ ୱା ପଥୱୀ, ପତିଟ୍ଠାଭାୱେନ ପତ୍ଥାଯତି ଉପତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅପ୍ପୋତୀ''ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ। ଆପୀଯତୀତି ସୋସୀଯତି, ପିୱୀଯତୀତି କେଚି। ''ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ସସମ୍ଭାରାପେ ଯୁଜ୍ଜତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ଲକ୍ଖଣାପେପି ଯୁଜ୍ଜତେୱ। ସୋପି ହି ଫରୁସପାଚନୱିସୋସନାକାରେନ ସେସଭୂତତ୍ତଯେନ ପୀଯମାନୋ ୱିଯ ପୱତ୍ତତୀତି। ଅପ୍ପାଯତୀତି ବ୍ରୂହେତି। ପରିବ୍ରୂହନରସା ହି ଆପୋଧାତୁ। ତେଜତୀତି ନିସେତି, ତିକ୍ଖଭାୱେନ ସେସଭୂତତ୍ତଯଂ ଉସ୍ମାପଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାଯତୀତି ସମୀରେତି, ଦେସନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭାୱେନ ଭୂତସଙ୍ଘାତଂ ଗମେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ତାୱ ୱିସେସତୋ ୱଚନତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱତ୍ତୁଂ ''ଅୱିସେସେନ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଲକ୍ଖଣଧାରଣତୋତି ଯଥା

ତିଣ୍ଣିୟପରିକପ୍ପିତୋ ‘‘ପକତି ଅଣ୍ଡା’’ତି ଏୱମାଦିକୋ ସଭାୱତୋ ନତ୍ଥି, ନ ଏୱମେତା। ଏତା ପନ ସଲକ୍ଖଣଂ ସଭାୱଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ଧାତୁୟୋ। ଦୁକ୍ଖାଦାନତୋତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱିଦହନତୋ। ଏତା ହି ଧାତୁୟୋ କାରଣଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥିତା ହୁତ୍ୱା ଅୟଲୋହାଦିଧାତୁୟୋ ୱିୟ ଅୟଲୋହାଦିଂ ଅନେକପ୍ପକାରଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ୱିଦହନ୍ତି। ଦୁକ୍ଖାଧାନତୋତି ଅନପ୍ପକସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱିଧାନମତ୍ତତୋ ଅୱସୱତନତୋ, ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଏତାହି କାରଣଭୂତାହି ସତ୍ତେହି ଅନୁୱିଧୀୟତି, ତଥାୱିହିତଞ୍ଚ ତଂ ଏତାସ୍ୱେୱ ଧୀୟତି ଠପୀୟତୀତି ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖାଧାନତୋ, ଧାତୁୟୋ। ଅପିଚ ‘‘ନିଜ୍ଜୀୱଟ୍ଠୋ ଧାତୁଟ୍ଠୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋୱାୟମତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ଭଗୱା ‘‘ଛଧାତୁରୋୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିସୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୩୪୩-୩୪୫) ଜୀୱସଞ୍ଞାସମୂହନନତ୍ଥଂ ଧାତୁଦେସନଂ ଅକାସୀତି। ଇତି ୱଚନତ୍ଥମୁଖେନପି ଅସାଧାରଣତୋ, ସାଧାରଣତୋ ଚ ଧାତୂନଂ ସରସଲକ୍ଖଣମେୱ ୱିଭାୱୀୟତୀତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ୱିସେସସାମଞ୍ଞୱସେନ ୱଚନତ୍ଥତୋ ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି। ମନସିକାରୋ ପନ ୱଚନତ୍ଥମୁଖେନ ଧାତୁୟୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୪୮।ଆକାରେହୀତି ପକାରେହି। ଅଥ ୱା ଆକରୀୟନ୍ତି ଦିସ୍ସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଧାତୁୟୋତି ଆକାରା, କୋଟ୍ଠାସା। ଅଟ୍ଠଧମ୍ମସମୋଧାନାତି ୟଥାୱୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚୟୱିସେସେନ ୱିସିଟ୍ଠରୂପାନଂ ୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମୱଧାନତୋ ସନ୍ନିୱେସୱିସେସୱସେନ ସହାୱଟ୍ଠାନତୋ ତଂ ଉପାଦାୟ। କେସାତି ସମ୍ମୁତି ସମଞ୍ଞାମତ୍ତଂ ହୋତି। ତେସଂୟେୱ ୱିନିବ୍ଭୋଗାତି ତେସଂୟେୱ ୱଣ୍ଣାଦୀନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜନତୋ। ୟଥା ହି ୱଣ୍ଣାଦୟୋ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ୱିନିବ୍ଭୁଜ୍ଜମାନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞବ୍ୟତିରେକେନ ପରମତ୍ଥତୋ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣାଦିବ୍ୟତିରେକେନ ପରମତ୍ଥତୋ କେସା ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ୟେ ଚ ଧମ୍ମେ ସମୁଦିତେ ଉପାଦାୟ ‘‘କେସା’’ତି ସମ୍ମୁତି, ତେସୁ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କତେସୁ ନତ୍ଥି ‘‘କେସା’’ତି ସମ୍ମୁତି, ୱୋହାରମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ଅଟ୍ଠଧମ୍ମକଲାପମତ୍ତମେୱା’’ତି ଇଦଂ କେସପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଉପାଦାୟଭୂତେ ୱଣ୍ଣାଦିକେ ଏକତ୍ତେନ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତେସଂ ଅଟ୍ଠଧମ୍ମମତ୍ତଭାୱତୋ। କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନୋ କୋଟ୍ଠାସୋତି କେସେସୁ ତାୱ କେସମୂଲଂ, ଏୱଂ ଲୋମାଦୀସୁପି ୟଥାରହଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦସଧମ୍ମକଲାପୋପୀତି ଏତ୍ଥ ଅସିତାଦିପରିପାଚକୋ ତେଜୋକୋଟ୍ଠାସୋ ନୱଧମ୍ମକଲାପୋପୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୟଦିମେ କେସାଦିକୋଟ୍ଠାସା ୟଥାରହଂ ଅଟ୍ଠନୱଦସଧମ୍ମସମୂହଭୂତା , ଅଥ କସ୍ମା ପଥୱୀଆଦିଧାତୁମତ୍ତତୋ ମନସି କରୀୟନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଉସ୍ସଦୱସେନ ପନା’’ତିଆଦି। ୟସ୍ମା ଅୟଂ ଧାତୁମନସିକାରୋ ଯାୱଦେୱ ସତ୍ତସଞ୍ଞାସମୁଗ୍ଘାଟନତ୍ଥୋ, ଧମ୍ମୱିନିବ୍ଭୋଗୋ ଚ ସାତିସୟଂ ସତ୍ତସଞ୍ଞାସମୁଗ୍ଘାଟାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏୱଂ ଧମ୍ମୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଉଦରିୟଂ କରୀସଂ ପୁବ୍ବୋ ମୁତ୍ତଞ୍ଚ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନା, ଅସିତାଦିପରିପାଚକତେଜୋ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନୋ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱାତୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋତି ଛ ଏକସମୁଟ୍ଠାନା, ସେଦୋଅସ୍ସୁ ଖେଳଓ ସିଙ୍ଘାଣିକାତି ଚତ୍ତାରୋ ଉତୁଚିତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନା, ସେସା ଦ୍ୱତିଂସ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା।

ତେସୁ ଅସିତାଦିପରିପାଚକେ ତେଜୋକୋଟ୍ଠାସେ ଏକୋ କଲାପୋ ଜୀୱିତନୱକୋ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଏକସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନୋ, ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋ ୱା ଏକେକୋ ଅଟ୍ଠକୋ, ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଉତୁଚିତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅଟ୍ଠକା, ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରସମୁଟ୍ଠାନା ତୟୋ ତୟୋ ଅଟ୍ଠକା, ଉତୁଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ସଦ୍ଦନୱକା, ଅଟ୍ଠସୁ ତେଜୋୱାୟୋକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଅଟ୍ଠ ଜୀୱିତନୱକା, ସେସେସୁ ଚତୁୱୀସତିୟା କୋଟ୍ଠାସେସୁ କାୟଭାୱଦସକଦ୍ୱୟସହିତା, ଚକ୍ଖାଦିସଞ୍ଞିତେସୁ ମଂସକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଚକ୍ଖୁସୋତଘାନଜିବ୍ହାୱତ୍ଥୁଦସକସହିତା ଚାତି ପରିପୁଣ୍ଣାୟତନକେ ରୂପକାୟେ ଭେଦଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଏକତ୍ତୱସେନ ଗୟ୍ହମାନା ସତ୍ତଚତ୍ତାଲୀସାଧିକସତରୂପକଲାପା ରୂପୱିଭାଗତୋ ସାଧିକଂ ଦିୟଡ୍ଢରୂପସହସ୍ସଂ ହୋତି, କୋଟ୍ଠାସାନଂ ପନ ଅୱୟୱୱିଭାଗେନ ତଦୱୟୱକଲାପାନଂ ଭେଦେ ଗୟ୍ହମାନେ ରୂପଧମ୍ମାନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଭେଦତା ୱେଦିତବ୍ବା । ଏୱଂ ଧମ୍ମୱିଭାଗତୋ ଅନେକଭେଦଭିନ୍ନାପି ଇମେ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ କୋଟ୍ଠାସା ଉସ୍ସଦଗ୍ଗହଣେନ ଚତୁଧାତୁୱସେନେୱ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ତେନାହ ‘‘ଉସ୍ସଦୱସେନ ପନ…ପେ… ମନସି କାତବ୍ବା’’ତି। ତତ୍ଥ ମନସିକାରୱିଧି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୪୯।ମଜ୍ଝିମେନ ପମାଣେନାତି ଆରୋହପରିଣାହେହି ମଜ୍ଝିମସରୀରେ ଲବ୍ଭମାନେନ ମଜ୍ଝିମେନ ପରିମାଣେନ। ପରିଗ୍ଗୟ୍ହମାନାତି ପଞ୍ଞାୟ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗୟ୍ହମାନା। ପରମାଣୁଭେଦସଞ୍ଚୁଣ୍ଣାତି ଏତ୍ଥ ୟଥା ‘‘ଅଙ୍ଗୁଲସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ୟୱୋ, ୟୱସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ଊକା, ଊକାୟ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ଲିକ୍ଖା, ଲିକ୍ଖାୟ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ରଥରେଣୁ, ରଥରେଣୁସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ତଜ୍ଜାରୀ, ତଜ୍ଜାରିୟା ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ଅଣୁ, ଏୱଂ ଅଣୁନୋ ଅଟ୍ଠମୋ ଭାଗୋ ପରମାଣୁ ନାମା’’ତି କେଚି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୫୧୫) ପନ ‘‘ସତ୍ତଧଞ୍ଞମାସପ୍ପମାଣଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗୁଲଂ, ସତ୍ତଊକାପମାଣୋ ଏକୋ ଧଞ୍ଞମାସୋ, ସତ୍ତଲିକ୍ଖାପମାଣା ଏକା ଊକା, ଛତ୍ତିଂସରଥରେଣୁପ୍ପମାଣା ଏକା ଲିକ୍ଖା, ଛତ୍ତିଂସତଜ୍ଜାରିପ୍ପମାଣୋ ଏକୋ ରଥରେଣୁ, ଛତ୍ତିଂସଅଣୁପ୍ପମାଣା ଏକା ତଜ୍ଜାରୀ, ଛତ୍ତିଂସପରମାଣୁପ୍ପମାଣୋ ଏକୋ ଅଣୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅଣୁନୋ ଛତ୍ତିଂସତିମଭାଗମତ୍ତୋ ପରମାଣୁ ନାମ ଆକାସକୋଟ୍ଠାସିକୋ ମଂସଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅଗୋଚରୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସେୱ ଗୋଚରଭୂତୋ। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ପରମାଣୁଭେଦସଞ୍ଚୁଣ୍ଣା’’ତି, ୟଥାୱୁତ୍ତପରମାଣୁପ୍ପଭେଦେନ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଭୂତା। ସୁଖୁମରଜଭୂତାତି ତତୋୟେୱ ଅତିୱିୟ ସୁଖୁମରଜଭାୱଂ ଗତା।

ଦୋଣମତ୍ତା ସିୟାତି ସୋଳସସ ନାଳିମତ୍ତା। ଇଧାପି ‘‘ମଚ୍ଛିମେନ ପମାଣେନା’’ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତେନ ‘‘ପକତିୟା ଚତୁମୁଟ୍ଠିକଂ କୁଡୁୱଂ, ଚତୁକୁଡୁୱଂ ନାଳି, ତାୟ ନାଳିୟା ସୋଳସ ନାଳିୟୋ ଦୋଣଂ, ତଂ ପନ ମଗଧନାଳିୟା ଦ୍ୱାଦସ ନାଳିୟୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସଙ୍ଗହିତାତି ୟଥା ନ ୱିପ୍ପକିରତି, ଏୱଂ ଆବନ୍ଧନୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତ୍ୱା ଗହିତା। ଅନୁପାଲିତାତି ୟଥା ପଗ୍ଘରଣସଭାୱାୟ ଆପୋଧାତୁୟା ୱସେନ କିଲିନ୍ନଭାୱଂ, ପିଚ୍ଛିଲଭାୱଂ ୱା ନାପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଅନୁରକ୍ଖିତା। ୱିତ୍ଥମ୍ଭିତାତି ସଙ୍ଘାତୱାୟୁନା ଅତିୱିୟ ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଂ ପାପିତା। ନ ୱିକିରତି ନ ୱିଦ୍ଧଂସତୀତି ସୁଖୁମରଜଭୂତାପି ପଥୱୀଧାତୁ ଆବନ୍ଧନପରିପାଚନସମୁଦୀରଣକିଚ୍ଚାହି ଆପୋତେଜୋୱାୟୋଧାତୂହି ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚୟା ସିନେହେନ ତେମିତା ତେଜସା ପରିପକ୍କା ୱାୟୁନା ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଂ ପାପିତା ପିଟ୍ଠଚୁଣ୍ଣା ୱିୟ ନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିକିରତି ନ ୱିଦ୍ଧଂସତି, ଅଥ ଖୋ ପିଣ୍ଡିତା ଘନଭୂତା ହୁତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରେନ ଗହେତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ଅୱିକିରିୟମାନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୱିକପ୍ପନ୍ତି ୱିଭାଗଂ। ୟଦିପି ତେଜୋୱାୟୋଧାତୁୟୋପି ସୱିଗ୍ଗହା ରୂପଧମ୍ମଭାୱତୋ, ୟାଦିସୋ ପନ ଘନଭାୱୋ ପଥୱୀଆପୋଧାତୂସୁ ଲବ୍ଭତି , ନ ତାଦିସୋ ତେଜୋୱାୟୋଧାତୂସୁ ଲବ୍ଭତୀତି ମେୟ୍ୟଭାୱାଭାୱତୋ ତତ୍ଥ ଚୁଣ୍ଣଭେଦୋ ନ ଉଦ୍ଧଟୋ। ତଥା ହି ସସମ୍ଭାରତେଜୋୱାୟୂସୁପି ମେୟ୍ୟଭାୱୋ ନ ଲବ୍ଭତେୱ।

ୟୂସଗତାତି ୟୂସଭାୱଂ ଦ୍ରୱଭାୱଂ ଗତା। ତତୋ ଏୱ ଆବନ୍ଧନାକାରଭୂତା। ନ ପଗ୍ଘରତୀତି ନ ଓଗଳତି। ନ ପରିସ୍ସୱତୀତି ନ ୱିସ୍ସନ୍ଦତି। ପୀଣିତପୀଣିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଆପୋଧାତୁୟା ବ୍ରୂହନରସତାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ଉସ୍ମାକାରଭୂତାତି ଏତେନ କାୟେ ପାକତିକୌସ୍ମାପି ଗହଣୀସଙ୍ଖାତାୟ ତସ୍ସାୟେୱ ତେଜୋଧାତୁୟା ୱସେନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପରିପାଚେତୀତି ସନ୍ତେଜେତି। ସା ହି ୟଥାଭୁତ୍ତସ୍ସ ଆହାରସ୍ସ ସମ୍ମା ପରିଣାମନେନ ରସାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା ହେତୁଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଇମଂ କାୟଂ ପରିପାଚେତି ସନ୍ତେଜେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱାହ ‘‘ନ ପୂତିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି। କମ୍ମୂପନିସ୍ସୟାୟ, ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦହେତୁକାୟ ଚ ସରୀରେ ୱଣ୍ଣସମ୍ପଦାୟ ତେଜୋଧାତୁ ୱିସେସପଚ୍ଚୟୋ, ପଗେୱ ଉତୁଆହାରସମୁଟ୍ଠାନାୟ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିୟା ୟଥାୱୁତ୍ତତେଜୋଧାତୂତି ଆହ ‘‘ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚସ୍ସ ଆୱହତୀ’’ତି।

ସମୁଦୀରଣୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣାତି ଏତ୍ଥ ସମୁଦୀରଣଂ ଅନୁପେଲ୍ଲନଂ, ୱିସୋସନନ୍ତି କେଚି। ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଂ ସେସଭୂତତ୍ତୟସ୍ସ ଥମ୍ଭିତତ୍ତାପାଦନଂ, ଉପ୍ପୀଳନନ୍ତି ଏକେ। ତାୟାତି ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣାୟ ୱାୟୋଧାତୁୟା। ଅପରାୟାତି ସମୁଦୀରଣଲକ୍ଖଣାୟ। ସା ହି ପେଲ୍ଲନସଭାୱା। ତେନାହ ‘‘ସମବ୍ବୂହତୋ’’ତି। ସମବ୍ବୂହନଞ୍ଚ ରୂପକଲାପସ୍ସ ଦେସନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିୟା ହେତୁଭାୱୋ। ଅୱଘଟ୍ଟନଂ ଆସନ୍ନତରୁପ୍ପତ୍ତିୟା। ଲାଳୟତୀତି ପରିୱତ୍ତେତି। ଇଦାନି ୟଦତ୍ଥଂ ଚୁଣ୍ଣତୋ ମନସିକାରୋ ଆଗତୋ, ତଂ ନିଗମନୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏୱମେତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧାତୁୟନ୍ତନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ୱିୟ ୟନ୍ତରୂପକଂ ଅସତିପି କତ୍ତୁଭୂତେ ଅତ୍ତନି ଚିତ୍ତୱସେନ ଧାତୁମୟଂ ୟନ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି, ଇଧାପି ମନସିକାରୱିଧି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୫୦। ୟଦିପି ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଲକ୍ଖଣାଦୟୋ ହେଟ୍ଠା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତା ଏୱ, ତଥାପି ତେ ଅନୱସେସତୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖୀୟତି ଏତେନାତି ଲକ୍ଖଣଂ, କକ୍ଖଳତ୍ତଂ ଲକ୍ଖଣମେତିସ୍ସାତି କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣା। ନନୁ ଚ କକ୍ଖଳତ୍ତମେୱ ପଥୱୀଧାତୂତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ତଥାପି ୱିଞ୍ଞାତାୱିଞ୍ଞାତସଦ୍ଦତ୍ଥତାୱସେନ ଅଭିନ୍ନେପି ଧମ୍ମେ କପ୍ପନାସିଦ୍ଧେନ ଭେଦେନ ଏୱଂ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ଏୱଂ ହି ଅତ୍ଥୱିସେସାୱବୋଧୋ ହୋତୀତି। ଅଥ ୱା ଲକ୍ଖୀୟତୀତି ଲକ୍ଖଣଂ, କକ୍ଖଳତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଲକ୍ଖୀୟମାନା ଧାତୁ କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସେସାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପତିଟ୍ଠାନରସାତି ସହଜାତଧମ୍ମାନଂ ପତିଟ୍ଠାଭାୱକିଚ୍ଚା। ତତୋ ଏୱ ନେସଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାକାରେନ ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପତିଟ୍ଠତୀତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ପଦଟ୍ଠାନଂ ପନେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଧମ୍ମତାୟ ନ ଉଦ୍ଧଟଂ, ସାଧାରଣଭାୱସବ୍ଭାୱତୋ ୱା ଦୂରକାରଣଂ ୱିୟ। ୟଥା ୱା ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସୱାରୱଣ୍ଣନାଦୀସୁ ରସାଦିନା ଅଞ୍ଞେସଂ ପଚ୍ଚୟଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୟୱନ୍ତତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଉଦ୍ଧଟଂ, ନ ଏୱମିଧ। ଇଧ ପନ ଧାତୂନଂ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣୱିସେସୱିଭାୱନପରାୟ ଚୋଦନାୟ ଅଞ୍ଞଧମ୍ମଭୂତଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନ ଉଦ୍ଧଟନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ବ୍ରୂହନରସାତି ସହଜାତଧମ୍ମାନଂ ୱଡ୍ଢନକିଚ୍ଚା। ତଥା ହି ସା ନେସଂ ପୀଣିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଙ୍ଗହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାତି ବାହିରୌଦକଂ ୱିୟ ନ୍ହାନୀୟଚୁଣ୍ଣସ୍ସ ସହଜାତଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଗହଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ମଦ୍ଦୱାନୁପ୍ପଦାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାତି ବାହିରଗ୍ଗି ୱିୟ ଜତୁଲୋହାଦୀନଂ ସହଜାତଧମ୍ମାନଂ ମୁଦୁଭାୱାନୁପ୍ପଦାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଅଭିନୀହାରୋ ଭୂତସଙ୍ଘାଟସ୍ସ ଦେସନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭାୱୋ, ନୀହରଣଂ ୱା ବୀଜତୋ ଅଙ୍କୁରସ୍ସ ୱିୟ।

୩୫୧।ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନାୱ କମ୍ମାଦିୱସେନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଉତୁଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା କଦାଚି ଉତୁତୋ, କଦାଚି ଚିତ୍ତତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଅୱସେସାତି ୱୁତ୍ତାୱସେସା କେସାଦୟୋ ଚତୁୱୀସତି, ଆଦିତୋ ତୟୋ ତେଜୋକୋଟ୍ଠାସା, ପଞ୍ଚ ୱାୟୋକୋଟ୍ଠାସା ଚାତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ। ସବ୍ବେପୀତି ତେ ସବ୍ବେପି କମ୍ମାଦିୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା। କେସାଦୀନମ୍ପି ହି ମଂସତୋ ଅୱିମୁତ୍ତଭାଗୋ କମ୍ମାହାରଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋୱ ହୋତୀତି।

୩୫୨।ନାନତ୍ତେକତ୍ତତୋତି ୱିସେସସାମଞ୍ଞତୋ। ଧମ୍ମାନଂ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସତା ନାନତ୍ତଂ, ସମାନତା ଏକତ୍ତଂ। ସବ୍ବାସମ୍ପୀତି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି।

ସଲକ୍ଖଣାଦିତୋତି ସକଂ ଲକ୍ଖଣଂ ସଲକ୍ଖଣଂ, ତତୋ ସଲକ୍ଖଣାଦିତୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାନଂ ୱିଯ ମୁଦୁସଣ୍ହଫରୁସଭାୱାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ ନାନତ୍ତଭୂତାନ''ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଏକତ୍ତଂ ହୋତି ସାଧାରଣତ୍ତାତି? ନ, ''ଅଞ୍ଞା ଏୱ ଧାତୁଯୋ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା, ଅଞ୍ଞା ଉତୁଆଦିସମୁଟ୍ଠାନା''ତିଆଦିକଂ ଭେଦଂ ସନ୍ଧାଯ ତଥା ୱଚନତୋ। ଏତାସଂ ଧାତୂନଂ। ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ ରୁପ୍ପନସଭାୱଂ। କିମ୍ପନେତଂ ରୁପ୍ପନଂ ନାମ? ଯା ସୀତାଦିୱିରୋଧିପଚ୍ଚଯସନ୍ନିପାତେ ୱିସଦିସୁପ୍ପତ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ୱା ସତି ଯୋ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସେୱ ୱିସଦିସୁପ୍ପତ୍ତିଯା ହେତୁଭାୱୋ, ତଂ ରୁପ୍ପନଂ। ଅନତୀତତ୍ତାତି ଅପରିଚ୍ଚଜନତୋ।

ମହନ୍ତପାତୁଭାୱୋ ଚେତ୍ଥ ସସମ୍ଭାରଧାତୁୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତଥା ମହାୱିକାରତା ମହାଭୂତସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଧାତୁୱସେନ, ମହାପରିହାରତା, ମହତ୍ତୱିଜ୍ଜମାନତା ଚ ଉଭଯୱସେନାତି। ଭୂତସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାଯ ''ଏତାନୀ''ତି ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ମହନ୍ତାନି ପାତୁଭୂତାନି ଅନେକସତସହସ୍ସ ରୂପକଲାପସଙ୍ଘାଟତାଯ ସମୂହୱସେନ, ସନ୍ତତିୱସେନ ଚ ଅପରିମିତପରିମାଣାନଂ, ଅନେକଯୋଜନାଯାମୱିତ୍ଥାରାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଚତ୍ତାରି ନହୁତାନୀତି ଚତ୍ତାରି ଦସସହସ୍ସାନି। ଦେୱଦାନୱାଦୀନଂ ତିଗାୱୁତାଦିସରୀରୱସେନ ମହନ୍ତାନି ପାତୁଭୂତାନି।

ତତ୍ଥାଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ମହନ୍ତାନି ଭୂତାନି ଜାତାନି ନିବ୍ବତ୍ତାନୀତି ମହାଭୂତାନୀତି। ଅନେକାଭୂତୱିସେସଦସ୍ସନେନ, ଅନେକବ୍ଭୁତଦସ୍ସନେନ ଚ ଅନେକଚ୍ଛରିଯଦସ୍ସନୱସେନ ମହନ୍ତୋ ଅବ୍ଭୁତୋ, ମହନ୍ତାନି ୱା ଅଭୂତାନି ଏତ୍ଥାତି ମହାଭୂତୋ, ମାଯାକାରୋ। ଯକ୍ଖାଦଯୋ ଜାତିୱସେନେୱ ମହନ୍ତା ଭୂତାତି ମହାଭୂତା, ନିରୁଳ୍ହୋ ୱା ଅଯଂ ତେସୁ ମହାଭୂତସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଥୱୀଆଦଯୋ ପନ ୱଞ୍ଚକତାଯ, ଅନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠାନତାଯ ଚ ମହାଭୂତା ୱିଯ ମହାଭୂତା। ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ଉଭଯଲିଙ୍ଗତାଯ ନପୁଂସକତା କତା। ତତ୍ଥ ୱଞ୍ଚକତା ସଯଂ ଅନୀଲାଦିସଭାୱାନି ହୁତ୍ୱା ନୀଲାଦିସଭାୱସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାପନଂ, ଅନିଟ୍ଠପୁରିସାଦିସଭାୱାନେୱ ଚ ହୁତ୍ୱା ଇଟ୍ଠପୁରିସାଦିଆକାରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାପନଂ। ତଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ବହି ଚ ଅଟ୍ଠିତାନଂଯେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ଅୱଟ୍ଠାନତୋ ଅନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠାନତା। ଯଦି ହି ଇମା ଧାତୁଯୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠିତା, ନ ସକିଚ୍ଚକରା ସିଯୁଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନୁପ୍ପୱେସନତୋ, ଅଥ ବହି ଠିତା ୱିନିବ୍ଭୁତ୍ତା ସିଯୁଂ। ତଥା ସତି ଅୱିନିବ୍ଭୁତ୍ତୱାଦୋ ହାଯେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠାନା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପତିଟ୍ଠାନାଦିନା ଯଥାସକଂ କିଚ୍ଚୱିସେସେନ ସେସାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଉପକାରିକା ହୋନ୍ତି, ଯେନ ସହଜାତାଦିନା ପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ''ନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି। ମନାପେହୀତି ମନୋହରେହି ଚାତୁରିଯୱନ୍ତେହି। ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୱିକ୍ଖେପେହୀତି କାଳଅସାମତାଦିୱଣ୍ଣେହି, ପୁଥୁଲୱିୱରକିସତାଦିସଣ୍ଠାନେହି, ହତ୍ଥଭମୁକାଦିୱିକ୍ଖେପେହି ଚ। ସରସଲକ୍ଖଣନ୍ତି ସଭାୱଭୂତଂ ଲକ୍ଖଣଂ, ସକିଚ୍ଚକଂ ୱା ସଭାୱଂ।

ମହାପରିହାରତୋତି ଏତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତୋ ଆହ ''ମହନ୍ତେହି…ପେ… ଭୂତାନି, ମହାପରିହାରାନି ୱା ଭୂତାନୀ''ତି। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମତ୍ଥେ ପୁରିମପଦେ ଉତ୍ତରପଦସ୍ସ ପରିହାର-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ''ମହାଭୂତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତଥା ହୀତି ତତୋ ଏୱ ୱିକାରସ୍ସ ମହନ୍ତତ୍ତା ଏୱାତି ତଂ ୱିକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଭୂମିତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚିମତୋତି ଅଗ୍ଗିସ୍ସ। କୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଏକଂ କୋଟିସତସହସ୍ସେକଂ ଚକ୍କୱାଳନ୍ତି ତଂ ସଙ୍ଖଂ ଆଣାଖେତ୍ତଭାୱେନ ଏକଂ କତ୍ୱା ୱଦତି। ୱିଲୀଯତୀତି ୱିପତ୍ତିକରମେଘାଭିୱୁଟ୍ଠେନ ଖାରୁଦକେନ ଲୱଣଂ ୱିଯ ୱିଲଯଂ ଗଚ୍ଛତି ୱିଦ୍ଧଂସତି। କୁପିତେନାତି ଖୁଭିତେନ। ୱିକୀରତୀତି ୱିଧମତି ୱିଦ୍ଧଂସତି।

ଅନୁପାଦିନ୍ନେସୁ ୱିକାରମହତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉପାଦିନ୍ନେସୁ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କଟ୍ଠମୁଖେନ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଉପମତ୍ଥୋ। ଯଥା କଟ୍ଠମୁଖେନ ସପ୍ପେନ ଡଟ୍ଠୋ ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପଥୱୀଧାତୁପ୍ପକୋପେନ ସୋ କାଯୋ କଟ୍ଠମୁଖେୱ ହୋତି, କଟ୍ଠମୁଖମୁଖଗତୋ ୱିଯ ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ। ସୋ ''ପଥୱୀଧାତୁପ୍ପକୋପେନ ୱା''ତି ଏୱଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – କଟ୍ଠମୁଖେନ ଡଟ୍ଠୋପି କାଯୋ ପଥୱୀଧାତୁପ୍ପକୋପେନେୱ ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ପଥୱୀଧାତୁଯା ଅୱିଯୁତ୍ତୋ ସୋ କାଯୋ ସବ୍ବଦା କଟ୍ଠମୁଖମୁଖଗତୋ ୱିଯ ହୋତୀତି। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ୱା ଅନିଯମତ୍ଥୋ, ତତ୍ରାଯମତ୍ଥୋ – କଟ୍ଠମୁଖେନ ଡଟ୍ଠୋ କାଯୋ ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି ୱା, ନ ୱା ହୋତି ମନ୍ତାଗଦୱସେନ, ପଥୱୀଧାତୁପ୍ପକୋପେନ ପନ ମନ୍ତାଗଦରହିତୋ ସୋ କାଯୋ କଟ୍ଠମୁଖମୁଖଗତୋ ୱିଯ ହୋତି ଏକନ୍ତପତ୍ଥଦ୍ଧୋତି।

ପୂତିଯୋତି କୁଥିତୋ। ସନ୍ତତ୍ତୋତି ସବ୍ବସୋ ତତ୍ତୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନଦାହୋ। ସଞ୍ଛିନ୍ନୋତି ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ନୋ ପରମାଣୁଭେଦସଞ୍ଚୁଣ୍ଣୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନତ୍ଥେରସ୍ସ ସରୀରଂ ୱିଯ। ମହାୱିକାରାନି ଭୂତାନୀତି ମହାୱିକାରୱନ୍ତାନି ଭୂତାନି ମହାଭୂତାନୀତି ପୁରିମପଦେ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''ପଥୱୀ''ତିଆଦିନା ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ପାକଟାନିପି ୱିପଲ୍ଲାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଯଥାସଭାୱତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନେ ମହନ୍ତେନ ୱାଯାମେନ ୱିନା ନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯସଭାୱତ୍ତା ''ମହନ୍ତାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତାନି ହି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯାନି। ''ଅମହନ୍ତାନୀ''ତି ମନ୍ତ୍ୱା ଠିତା ତେସଂ ଦୁପ୍ପରିଗ୍ଗହତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହୋ ମହନ୍ତାନି ଏତାନୀ''ତି ଜାନାତୀତି ମହାଭୂତେକଦେସେତାଦୀହି ୱା କାରଣେହି ମହାଭୂତାନି। ଏତା ହି ଧାତୁଯୋ ମହାଭୂତେକଦେସତୋ, ମହାଭୂତସାମଞ୍ଞତୋ, ମହାଭୂତସନ୍ନିସ୍ସଯତୋ, ମହାଭୂତଭାୱତୋ, ମହାଭୂତପରିଯୋସାନତୋ ଚାତି ଇମେହିପି କାରଣେହି ''ମହାଭୂତାନୀ''ତି

ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମହାଭୂତେକଦେସତୋତି ‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧.୪୦୧) ହି ଅୱିସେସେନ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ‘‘ଭୂତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଯଦିଦଂ କାମଭୱେ, ରୂପଭୱେ, ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ, ଏକଚ୍ଚେ ଚ ସଞ୍ଞୀଭୱେ ପୱତ୍ତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ, ତଂ ମହାୱିସଯତାଯ ‘‘ମହାଭୂତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି। ପଥୱୀଆଦଯୋ ପନ ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ତସ୍ସ ମହାଭୂତସ୍ସ ଏକଦେସଭୂତା ‘‘ମହାଭୂତା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସମୁଦାଯେସୁ ହି ପୱତ୍ତୱୋହାରା ଅୱଯୱେସୁପି ଦିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ‘‘ସମୁଦ୍ଦୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ପଟୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତି ଚ। ମହାଭୂତସମଞ୍ଞତୋତି ତଦଧୀନୱୁତ୍ତିତାଯ ଭୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉପାଦାରୂପାନୀତି ଭୂତାନି, ପଥୱୀଆଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ। ସା ପନାଯମେତାସୁ ଭୂତସମଞ୍ଞା ଅନଞ୍ଞତ୍ଥୱୁତ୍ତିତାଯ ଉପାଦାରୂପାନଂ ଅୱିପରୀତଟ୍ଠା, ଲୋକସ୍ସ ଚେତା ବହୂପକାରା, ଚକ୍ଖୁସମୁଦାଦୀନଂ ନିସ୍ସଯଭୂତା ଚାତି ମହନ୍ତାନି ଭୂତାନୀତି ସମଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ମହାଭୂତସନ୍ନିସ୍ସଯତୋତି ମହନ୍ତାନଂ ମହାନୁଭାୱାନଂ ମହାସମ୍ମତମନ୍ଧାତୁପ୍ପଭୁତୀନଂ ରଞ୍ଞଂ, ସକ୍କାଦୀନଂ ଦେୱାନଂ, ୱେପଚିତ୍ତିଆଦୀନଂ ଅସୁରାନଂ, ମହାବ୍ରହ୍ମାଦୀନଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ, ଗୁଣତୋ ୱା ମହନ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ, ସାୱକାନଂ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ୱା ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭୂତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ନିସ୍ସଯଭୂତତାଯ ମହନ୍ତା ଭୂତା ଏତେସୂତି ମହାଭୂତା। ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ ହି ନେସଂ କାଯୋତି। ମହାଭୂତଭାୱତୋତି ବହୁଭୂତଭାୱତୋ। ଅଯଂ ହି ମହା-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ବହୁଭାୱେ ଦିସ୍ସତି। ପଥୱୀଆଦଯୋ ଚ ଧାତୁଯୋ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଅତ୍ତଭାୱେ ଅପରିମେଯ୍ୟପ୍ପଭେଦା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ମହନ୍ତା ବହୂ ଅନେକସତସହସ୍ସପ୍ପଭେଦା ଭୂତାତି ମହାଭୂତା। ମହାଭୂତପରିଯୋସାନତୋତି ମହାଭୂତସ୍ସ ୱସେନ ପରିଯୋସାନପ୍ପତ୍ତିତୋ।

‘‘କାଲୋ ଘସତି ଭୂତାନି, ସବ୍ବାନେୱ ସହତ୍ତନା;

ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ, ସ ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀ’’ତି। (ଜା॰ ୧.୨.୧୯୦) –

ହି ଏୱମାଦୀସୁ ଖୀଣାସୱୋ ‘‘ଭୂତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୋ ହି ଉଚ୍ଛିନ୍ନଭୱନେତ୍ତିକତାଯ ଆଯତିଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା ଏକନ୍ତତୋ ‘‘ଭୂତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଇତରେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱୋହାରଂ ଅନତୀତତ୍ତା। ଭୂତୋ ଏୱ ଇଧ ପୂଜାୱସେନ ‘‘ମହାଭୂତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଯଥା ‘‘ମହାଖୀଣାସୱୋ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ’’ତି ଚ। ଇମାସଞ୍ଚ ଧାତୂନଂ ଅନାଦିମତି ସଂସାରେ ପବନ୍ଧୱସେନ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ମହାଭୂତସ୍ସେୱ ସନ୍ତାନେ ପରିଯୋସାନପ୍ପତ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର। ତସ୍ମା ମହାଭୂତେ ଭୂତା ପରିଯୋସାନଂ ପତ୍ତାତି ମହାଭୂତା ପୁରିମପଦେ ଭୂତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା। ଏୱମେତା ଧାତୁଯୋ ମହାଭୂତେକଦେସତାଦୀହି ମହାଭୂତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପଥୱୀଆଦୀନଂ କକ୍ଖଳଅପଗ୍ଘରଣାଦିୱିସେସଲକ୍ଖଣସମଙ୍ଗିତା ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଧାତୁଲକ୍ଖଣାନଂଯେୱାତି ଆହ ‘‘ଧାତୁଲକ୍ଖଣଂ ଅନତୀତତ୍ତା’’ତି। ନ ହି ସାମଞ୍ଞପରିଚ୍ଚାଗେନ ୱିସେସୋ, ୱିସେସନିରପେକ୍ଖଂ ୱା ସାମଞ୍ଞଂ ପୱତ୍ତତି। ତଥା ହି ୱଦନ୍ତି –

‘‘ତମତ୍ଥାପେକ୍ଖତୋ ଭେଦଂ, ସସାମଞ୍ଞଂ ଜହାତି ନୋ;

ଗଣ୍ହାତି ସଂସଯୁପ୍ପାଦା, ସମେତ୍ୱେକତ୍ଥକଂ ଦ୍ୱଯ’’ନ୍ତି।

ସଲକ୍ଖଣଧାରଣେନ ଚାତି ଯେନ ସଲକ୍ଖଣଧାରଣେନ ‘‘ଧାତୁଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେନେୱ ‘‘ଧମ୍ମା’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଉଭଯଥାପି ନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱତାଯ ଏୱ ୱିଭାୱନତୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଛଧାତୁରୋଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରିସୋ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ’’ତି ଚ। ଅରୂପାନଂ ଖଣତୋ ରୂପାନଂ ଖଣସ୍ସ ନାତିଇତ୍ତରତାଯାହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଖଣାନୁରୂପ’’ନ୍ତି। ଧରଣେନାତି ଠାନେନ, ପୱତ୍ତନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖଯଟ୍ଠେନାତି ଖଣଭଙ୍ଗୁତାଯ। ଭଯଟ୍ଠେନାତି ଉଦଯୱଯପଟିପୀଳଅନାଦିନା ସପ୍ପଟିଭଯତାଯ। ଅସାରକଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ତସାରୱିରହେନ।

୩୫୩.ସହୁପ୍ପନ୍ନାୱ ଏତାତି ଏତା ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ସହ ଉପ୍ପନ୍ନାୱ ସହ ପୱତ୍ତମାନାୱ ସମାନକାଲେ ଲବ୍ଭମାନାପି ଅୱକଂସତୋ ସବ୍ବପରିଯନ୍ତିମେ ଉତୁଚିତ୍ତାହାରସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକେ, କମ୍ମଜେସୁ ଜୀୱିତନୱକେତି ଏକେକସ୍ମିଂ ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠକାଦିକଲାପେପି ପଦେସେନ ଅୱିନିବ୍ଭୁତ୍ତା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଟ୍ଠାନତାଯ। ଯତ୍ଥ ହି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ପତିଟ୍ଠାୱସେନ ପଥୱୀ, ତତ୍ଥେୱ ତସ୍ସା ଆବନ୍ଧନପରିପାଚନସମୁଦୀରଣୱସେନ ଇତରା। ଏସ ନଯୋ ସେସାସୁପି।

୩୫୪.ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗରୁକତ୍ତା ସଭାଗା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ନନୁ ପଥୱିଯାପି ଲହୁଭାୱୋ ଅତ୍ଥି। ତଥା ହି ସା ‘‘କକ୍ଖଳଂ ମୁଦୁକଂ ସଣ୍ହଂ ଫରୁସଂ ଗରୁକଂ ଲହୁକ’’ନ୍ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ଆପେପି ଲହୁଭାୱୋ ଲବ୍ଭତେୱାତି? ନ, ନିପ୍ପରିଯାଯଗରୁଭାୱସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ଗରୁଭାୱୋ ଏୱ ହି

ପଥୱୀଧାତୁଯା ଗରୁତରଂ ଉପାଦାଯ ଲହୁଭାୱୋତି ପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ସୀତଭାୱୋ ୱିଯ ତେଜୋଧାତୁଯା। ଯଦି ଏୱଂ ରୂପସ୍ସ ଲହୁତାତି କଥଂ? ଅଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତନଯା ଏୱ ଲହୁତାକାରଂ ଉପାଦାଯ ଲବ୍ଭନତୋ। ନ ହି ପରିଚ୍ଛେଦୱିକାରଲକ୍ଖଣାନି ପରମତ୍ଥତୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି ନିପ୍ଫନ୍ନରୂପାନଂ ଅୱତ୍ଥାୱିସେସସଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ପରମତ୍ଥସିଦ୍ଧଂ ଗରୁଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ଗରୁକତ୍ତା ସଭାଗା''ତି। ''ତଥା''ତି ପଦେନ ''ସଭାଗା''ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଉପସଂହରତି। ''ଦ୍ୱେ''ତି ପନ ଇଦଂ ଯଥା ''ପୁରିମା''ତି ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ''ପଚ୍ଛିମା''ତି ଏତ୍ଥାପି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ୱିସଭାଗା ଗରୁକଲହୁକଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥା ଚ ଗରୁକଲହୁକଭାୱେହି, ଏୱଂ ପେଯ୍ୟଭାୱାପେଯ୍ୟଭାୱେହି ଚ ସଭାଗୱିସଭାଗତା ଯୋଜେତବ୍ବା।

୩୫୫।ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଅଜ୍ଝତ୍ତିକା, ସତ୍ତସନ୍ତାନପରିଯାପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଇନ୍ଦ୍ରିଯାନନ୍ତି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୂନଂ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ, ଇତ୍ଥିପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାନଞ୍ଚ। ଯେ ପନ ''ୱିଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୂତି ହଦଯୱତ୍ଥୁ ଗହିତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯ-ଗ୍ଗହଣେନ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ରୂପିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ୱୁତ୍ତୱିପରୀତପ୍ପକାରା''ତି ଇଦଂ ବାହିରାନଂ ଧାତୂନଂ ଯଥା ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣୱତ୍ଥୁୱିଞ୍ଞତ୍ତିଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅନିସ୍ସଯତା ଚ ଇରିଯାପଥୱିରହୋ ଚ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯୋ, ଏୱଂ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନତାପୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଲକ୍ଖଣରୂପସ୍ସ ୱିଯ କୁତୋଚିପି ସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନତାଯ ତାସଂ। ଲହୁତାଦିନିସ୍ସଯତାପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଧାତୂନଂ ୱତ୍ତବ୍ବା, ନ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବା। ୱିଞ୍ଞତ୍ତି-ଗ୍ଗହଣଂ ହି ଲକ୍ଖଣନ୍ତି।

୩୫୬।ଇତରାହୀତି ଆପୋତେଜୋୱାଯୁଧାତୂହି। ଏକସଙ୍ଗହାତି ସଜାତିସଙ୍ଗହେନ ଏକସଙ୍ଗହା। ସମାନଜାତିଯାନଂ ହି ସଙ୍ଗହୋ ସହଜାତିସଙ୍ଗହୋ। ତେନାହ ''ସମୁଟ୍ଠାନନାନତ୍ତାଭାୱତୋ''ତି।

୩୫୭।ତିଣ୍ଣଂମହାଭୂତାନଂ ପତିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଯେହି ମହାଭୂତେହି ସମ୍ପିଣ୍ଡନୱସେନ ସଙ୍ଗହିତା, ପରିପାଚନୱସେନ ଅନୁପାଲିତା, ସମୁଦୀରଣୱସେନ ୱିତ୍ଥମ୍ଭିତା ଚ, ତେସଂ ଅତ୍ତନା ସହଜାତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ମହାଭୂତାନଂ ପତିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତତୋ ଏୱ ସନ୍ଧାରଣୱସେନ ଅୱସ୍ସଯୋ ହୋତି, ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱା ପତିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ସହଜାତାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି। ଏସ ନଯୋ ସେସାସୁପି।

୩୫୮। ଯଦିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଆଭୋଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣରହିତା ଏତେ ଧମ୍ମାତି ହେତ୍ୱା ଧାତୂନଂ ଅସମନ୍ନାହାରତା ଦସ୍ସିତା ଏୱ, ଅଥାପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଥୱୀଧାତୁ ଚେତ୍ଥୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଥୱୀଧାତୁ ଚେତ୍ଥାତି ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତେନ ଅଯମ୍ପି ଏକୋ ମନସିକାରପ୍ପକାରୋତି ଦୀପେତି। ଏତ୍ଥାତି ଏତାସୁ ଧାତୂସୁ। ଅହଂ ''ପଥୱୀଧାତୂ''ତି ୱା ''ପଚ୍ଚଯୋ ହୋମୀ''ତି ୱା ନ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ତନି ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେ ଚ ଆଭୋଗାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉପକାରକସ୍ସ ୱିଯ ଉପକତ୍ତବ୍ବାନମ୍ପି ଆଭୋଗାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଇତରାନିପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବାସୁ ଧାତୂସୁ, ତତ୍ଥାପି ଅତ୍ତକିଚ୍ଚୁପକତ୍ତବ୍ବଭେଦେସୁ ସବ୍ବେସୁ।

୩୫୯।ପଚ୍ଚଯୱିଭାଗତୋତି ପଚ୍ଚଯଧମ୍ମୱିଭାଗତୋ ଚେୱ ପଚ୍ଚଯଭାୱୱିଭାଗତୋ ଚ। ''ପଚ୍ଚଯତୋ''ତି ହି ଇମିନା ପଥୱୀଆଦୀନଂ ଅଞ୍ଞାସାଧାରଣୋ ପତିଟ୍ଠାଭାୱାଦିନା ସେସଭୂତତ୍ତଯସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପନ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ପଥୱୀଆଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି, ତେସଂ ପଥୱୀଆଦୀନଞ୍ଚ ଅନୱସେସତୋ ପଚ୍ଚଯଭାୱୱିଭାଗୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅଯଂ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ୱିସେସୋ। କମ୍ମନ୍ତି କୁସଲାକୁସଲଂ ରୂପୁପ୍ପାଦକଂ କମ୍ମଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପୁପ୍ପାଦକଂ ଚିତ୍ତଂ। ଆହାରୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ ରୂପୁପ୍ପାଦକୋ ଆହାରୋ। ଉତୂତି ଯୋ କୋଚି ଉତୁ, ଅତ୍ଥତୋ ତେଜୋଧାତୁ। କମ୍ମମେୱାତି ଅୱଧାରଣଂ ସମୁଟ୍ଠାନସଙ୍କରାଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତେନ ଅକମ୍ମଜାନମ୍ପି କେସଞ୍ଚି କମ୍ମସ୍ସ ପରିଯାଯପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି। ତଥା ହି ୱକ୍ଖତି ''କମ୍ମପଚ୍ଚଯଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନ''ନ୍ତିଆଦି। ନନୁ ଚ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାନଂ କମ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞେନପି ପଚ୍ଚଯେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି? ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ପନ କମ୍ମଗତିକୋୱାତି ପଟିଯୋଗୀନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଅୱଧାରଣଂ କତଂ, ତେନାହ ''ନ ଚିତ୍ତାଦଯୋ''ତି। ଚିତ୍ତାଦିସମୁଟ୍ଠାନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଇତରେତି ଚିତ୍ତାଦିତୋ ଅଞ୍ଞେ। ଜନକପଚ୍ଚଯୋତି ସମୁଟ୍ଠାପକତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଚଯୋ ପନ କମ୍ମପଚ୍ଚଯୋୱ। ୱୁତ୍ତଂ ହି ''କୁସଲାକୁସଲା ଚେତନା ୱିପାକାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ କଟତ୍ତା ଚ ରୂପାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୨୭)।

ସେସାନନ୍ତି ଚିତ୍ତାଦିସମୁଟ୍ଠାନାନଂ। ପରିଯାଯତୋ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ପଟ୍ଠାନେ (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୯) ଅରୂପାନଂଯେୱ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ରୂପଧମ୍ମାନଂ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ନତ୍ଥି। ସୁତ୍ତେ ପନ ''ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱନସଣ୍ଡଂ ଉପନିସ୍ସାଯା''ତି ୱଚନତୋ ସୁତ୍ତନ୍ତିକପରିଯାଯେନ ୱିନା ଅଭାୱୋ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚିତ୍ତଂ ଜନକପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ସହଜାତନିସ୍ସଯାହାରାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋନ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାପକତଂ ଉପାଦାଯ ''ଜନକପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆହାରୌତୂସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଏୱଂ କମ୍ମାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯଧମ୍ମାନଂ ୱସେନ ଧାତୂସୁ ପଚ୍ଚଯୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଧାତୂନମ୍ପି ୱସେନ ପଚ୍ଚଯୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ତାୱ ''କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ ମହାଭୂତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ପୁନ ''ତତ୍ଥ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା ପଥୱୀଧାତୂ''ତିଆଦିନା ନିଦ୍ଦିସତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା

ପଥୱୀଧାତୁତି ‘‘କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ ମହାଭୂତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତା କମ୍ମଜପଥୱୀଧାତୁ। କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଇତରାସନ୍ତି କମ୍ମଜାନଂ ଆପୋଧାତୁଆଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ସହୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକାନଂ ତାସଂ ଉପକାରକତୋ, ଆଧାରଭାୱତୋ, ଉପ୍ପାଦତୋ ଯାୱ ଭଙ୍ଗାଧରଣତୋ, ୱିଗମାଭାୱତୋ ଚ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟଅତ୍ଥିଅୱିଗତୱସେନ ଚେୱ ପତିଟ୍ଠାୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ହୋନ୍ତୀ ଚ କମ୍ମଂ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ, ତାସଞ୍ଚ ନ ଜନକୱସେନ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ଅସମୁଟ୍ଠାପକତ୍ତା ତାସଂ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟ-ଗ୍ଗହଣେନେୱ ପତିଟ୍ଠାଭାୱୋ ସଙ୍ଗହିତୋ, ପଥୱୀଧାତୁୟା ପନ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣକିଚ୍ଚଂ ସହଜାତାନଂ ପତିଟ୍ଠାଭାୱୋତି ଇମଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପତିଟ୍ଠାୱସେନ ଚା’’ତି ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଆବନ୍ଧନୱସେନ ଚାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତିସନ୍ତତିମହାଭୂତାନନ୍ତି ଉତୁଚିତ୍ତାହାରସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଚତୁମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅୱୋକିଣ୍ଣାନଂ, ଅୱିଚ୍ଛେଦେନ ପୱତ୍ତିଂ ଉପାଦାୟ ସନ୍ତତୀତି ସନ୍ତତିଗ୍ଗହଣଂ। ପଥୱୀଧାତୁୟା ପତିଟ୍ଠାଭାୱୋ ନାମ ସହଜାତାନଂ ଧମ୍ମାନଂୟେୱାତି ଆହ ‘‘ନ ପତିଟ୍ଠାୱସେନା’’ତି। ନ ଆବନ୍ଧନୱସେନାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥାତି ଏତେସୁ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନମହାଭୂତେସୁ। ‘‘ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ପଥୱୀଧାତୁ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଇତରାସ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସୁକରୋ ତନ୍ତିନୟୋ ନେତୁନ୍ତି ‘‘ଚିତ୍ତଆହାର…ପେ… ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି ଅତିଦିସତି।

ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚୟୱସପ୍ପୱତ୍ତାସୁ ଚ ପନାତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ, ପନ-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସତ୍ଥୋ, ତଦୁଭୟେନ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତସହଜାତାଦିପଚ୍ଚୟେହି ପୱତ୍ତମାନା ଧାତୁୟୋ ଇମିନା ୱିସେସେନ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି।

ଇଦାନି ତଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏକଂ ପଟିଚ୍ଚା’’ତିଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଏକଂ ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିସ୍ସୋ ଧାତୁୟୋ ଚତୁଧା ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ତିସ୍ସୋ ଧାତୁୟୋ ପଟିଚ୍ଚ ଏକାୱ ଧାତୁ ଚତୁଧା ସମ୍ଭୱତି, ଦ୍ୱେ ଧାତୁୟୋ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଧାତୁୟୋ ଛଧା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି ଯୋଜନା। ଅୟଞ୍ହି ପନ ପଥୱୀଆଦୀସୁ ଏକେକିସ୍ସା ପଚ୍ଚୟଭାୱେ ଇତରାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତାତି ଅୟମେକୋ ଚତୁକ୍କୋ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟଭାୱେ ଇତରାୟ ଏକେକିସ୍ସା ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତାତି ଅୟମପରୋ ଚତୁକ୍କୋ, ପଠମଦୁତିୟା, ତତିୟଚତୁତ୍ଥା, ପଠମତତିୟା, ଦୁତିୟଚତୁତ୍ଥା, ପଠମଚତୁତ୍ଥା, ଦୁତିୟତତିୟାତି ଇମାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟଭାୱେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଇତରାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତାତି ଅୟମେକୋ ଛକ୍କୋ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟଭାୱେନ ଚତୁଧା, ଛଧା ଚ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ଏକକଦ୍ୱିକତିକୱସେନ ତିକଦୁକଏକକୱସେନ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନତାୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟଭାୱୋ ସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟଅତ୍ଥିଅୱିଗତପଚ୍ଚୟୱସେନ, ତତ୍ଥାପି ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୁଖେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚୱାରେ ‘‘ଏକଂ ମହାଭୂତଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୟୋ ମହାଭୂତା, ତୟୋ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଏକଂ ମହାଭୂତଂ, ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୫୩)।

ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆଦାନୱିସ୍ସଜ୍ଜନାଦିକାୟିକକିରିୟାକରଣସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଉପ୍ପୀଳଅନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ଘଟ୍ଟନକିରିୟାୟ ପଥୱୀଧାତୁୱସେନ ସିଦ୍ଧନତୋ। ସାୱାତି ପଥୱୀଧାତୁୟେୱ। ଆପୋଧାତୁୟା ଅନୁଗତା ଆପୋଧାତୁୟା ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଧାନଭାୱଂ, ପଥୱୀଧାତୁୟା ଚ ପଧାନଭାୱନ୍ତି ପତିଟ୍ଠାଭାୱେ ୱିୟ ପତିଟ୍ଠାପନେପି ସାତିସୟକିଚ୍ଚତ୍ତା ତସ୍ସା ପତିଟ୍ଠାପନସ୍ସ ପାଦଟ୍ଠପନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅୱକ୍ଖେପନସ୍ସାତି ଅଧୋନିକ୍ଖିପନସ୍ସ। ତତ୍ଥ ଚ ଗରୁତରସଭାୱାୟ ଆପୋଧାତୁୟା ସାତିସୟୋ ବ୍ୟାପାରୋତି ଆହ ‘‘ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅନୁଗତା ଆପୋଧାତୂ’’ତି। ତଥା ଉଦ୍ଧଙ୍ଗତିକା ତେଜୋଧାତୂତି ଉଦ୍ଧରଣେ ୱାୟୋଧାତୁୟା ତସ୍ସା ଅନୁଗତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତିରିୟଂ ଗତିକାୟ ୱାୟୋଧାତୁୟା ଅତିହରଣୱୀତିହରଣେସୁ ସାତିସୟୋ ବ୍ୟାପାରୋତି ତେଜୋଧାତୁୟା ତସ୍ସା ଅନୁଗତଭାୱୋ ଗହିତୋ। ତତ୍ଥ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅଭିମୁଖଂ ପାଦସ୍ସ ହରଣଂ ଅତିହରଣଂ, ପୁରତୋ ହରଣଂ। ତତୋ ଥୋକଂ ୱୀତିକ୍କମ୍ମ ହରଣଂ ୱୀତିହରଣଂ, ପସ୍ସତୋ ହରଣଂ।

ଏକେକେନ ମୁଖେନାତି ‘‘ପତ୍ଥଟତ୍ତା ପଥୱୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୪୭) ୱିଭତ୍ତେସୁ ତେରସସୁ ଆକାରେସୁ ଏକେକେନ ଧାତୂନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନମୁଖେନ। ସ୍ୱାୟନ୍ତି ସୋ ଅୟଂ ଉପଚାରସମାଧି। କଥଂ ପନସ୍ସ ୱୱତ୍ଥାନପରିୟାୟୋତି ଆହ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନ’’ନ୍ତିଆଦି।

୩୬୦। ଇଦାନି ଇମିସ୍ସା ଭାୱନାୟ ଆନିସଂସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଦଞ୍ଚ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଞ୍ଞତଂ ଅୱଗାହତୀତି ଧାତୁମତ୍ତତାଦସ୍ସନେନ ରୂପକାୟସ୍ସ ଅନତ୍ତକତଂ ୱୱତ୍ଥାପୟତୋ ତଦନୁସାରେନ ନାମକାୟସ୍ସାପି ଅନତ୍ତକତା ସୁପାକଟା ହୋତୀତି ସବ୍ବସୋ ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞତଂ ପରିୟୋଗାହତି ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠହତି। ସତ୍ତସଞ୍ଞଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତୀତି ତତୋ ଏୱ ‘‘ସତ୍ତୋ ପୋସୋ ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ଅୟାଥାୱସଞ୍ଞଂ ଉଗ୍ଘାତେତି ସମୂହନତି। ୱାଳଅମିଗୟକ୍ଖରକ୍ଖସାଦିୱିକପ୍ପଂ ଅନାୱଜ୍ଜମାନୋତି ସସନ୍ତାନେ ୱିୟ ପରସନ୍ତାନେପି ଧାତୁମତ୍ତତାୟ ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ୱିୟ ‘‘ଇମେ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୟୋ ୱାଳଅମିଗା, ଇମେ ୟକ୍ଖରକ୍ଖସା’’ତି ଏୱମାଦିୱିକପ୍ପଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଭୟଭେରୱଂ ସହତି ଅଭିଭୱତି। ଯଥାୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପନାପଜହନଂ ହି ଭୟଭେରୱସହନସ୍ସ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଗ୍ଘାତୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ। ନିଗ୍ଘାତୋ ଦୀନଭାୱପ୍ପତ୍ତି। ମହାପଞ୍ଞୋ ଚ ପନ ହୋତି ଧାତୁୱସେନ କାୟେ ସମ୍ମଦେୱ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗସ୍ସ କରଣତୋ। ତଥା ହିଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ବୁଦ୍ଧିଚରିତସ୍ସ ଅନୁକୂଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଗତିପରାୟଣୋ ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଅପରିପକ୍କତାୟନ୍ତି

ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଏକୂନୱୀସତିଭାୱନାନୟପଟିମଣ୍ଡିତସ୍ସ

ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଲୀନତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩୬୧। ''କୋ ସମାଧୀ''ତିଆଦିନା ସରୂପାଦିପୁଚ୍ଛା ଯାୱଦେୱ ୱିଭାଗାୱବୋଧନତ୍ଥା। ସରୂପାଦିତୋ ହି ଞାତସ୍ସ ପଭେଦୋ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ହୋତି ସଙ୍ଖେପପୁବ୍ବକତ୍ତା ୱିତ୍ଥାରସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରୱିଧିନା ଚ ସଙ୍ଖେପୱିଧି ସଙ୍ଗୟ୍ହତୀତି ''ସମାଧିସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରଂ ଭାୱନାନୟଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ''କୋ ସମାଧୀ''ତିଆଦିନାପି ସମାଧିସ୍ସେୱ ପକାରଭେଦୋ ଦସ୍ସୀୟତି, ଭାୱନାନିସଂସୋପି ଭାୱନାନୟନିସ୍ସିତୋ ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ''ୱିତ୍ଥାରଂ ଭାୱନାନୟଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବପ୍ପକାରତୋତି ପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦାଦିକସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ କରଣପ୍ପକାରତୋ ଚେୱ ସବ୍ବକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାୱିଭାୱନତୋ ଚ।

''ସମତ୍ତା ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତମେୱ ସମତ୍ତଭାୱଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଦୁୱିଧୋୟେୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ ସମାଧୀତି ଲୋକିୟସମାଧିଂ ଆହ। ଦସସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୂତି ଯାନି ହେଟ୍ଠା ''ଉପଚାରାୱହାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତାନି ଦସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି, ତେସୁ। ଅପ୍ପନାପୁବ୍ବଭାଗଚିତ୍ତେସୂତି ଅପ୍ପନାୟ ପୁବ୍ବଭାଗଚିତ୍ତେସୁ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ। ଏକଗ୍ଗତାତି ଏକାୱଜ୍ଜନୱୀଥିୟଂ, ନାନାୱଜ୍ଜନୱୀଥିୟଞ୍ଚ ଏକଗ୍ଗତା। ଅୱସେସକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୂତି ''ଅପ୍ପନାୱହାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତେସୁ ତିଂସକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ।

ସମାଧିଆନିସଂସକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬୨। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତତ୍ଥ ସୁଖୱିହାରୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୋ। କାମଂ ''ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା''ତି ଏତେନ ଅପ୍ପନାସମାଧିୟେୱ ୱିଭାୱିତୋ, ''ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା''ତି ପନ ପଦେନ ଉପଚାରସମାଧିନୋପି ଗହଣଂ ହୋତୀତି ତତୋ ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ''ଅପ୍ପନାସମାଧିଭାୱନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଖୋ ପନେତେତି ଏତେ ବାହିରକଭାୱିତା ଝାନଧମ୍ମା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାମତ୍ତକରା। ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ''ସଲ୍ଲେଖା''ତି ନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି କିଲେସାନଂ ସଲ୍ଲେଖନପଟିପଦା ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା, ସାସନେ ପନ ଅୱିହିଂସାଦୟୋପି ସଲ୍ଲେଖାୱ ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକତ୍ତା।

ସମ୍ବାଧେତି ତଣ୍ହାସଂକିଲେସାଦିନା ସଂକିଲିଟ୍ଠତାୟ ପରମସମ୍ବାଧେ ଅତିୱିୟ ସଙ୍କଟଟ୍ଠାନଭୂତେ ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତେ। ଓକାସାଧିଗମନୟେନାତି ଅତ୍ଥପଟିଲାଭୟୋଗ୍ଗସ୍ସ ନୱମଖଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଓକାସସ୍ସ ଅଧିଗମନୟେନ। ତସ୍ସ ହି ଦୁଲ୍ଲଭତାୟ ଅପ୍ପନାଧିଗମମ୍ପି ଅନଧିଗମୟମାନୋ ସଂୱେଗବହୁଲୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଚାରସମାଧିମ୍ହିୟେୱ ଠତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋତି ''ସୀଘଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସମତିକ୍କମିସ୍ସାମୀ''ତି।

ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକନ୍ତି ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦିଅଭିଞ୍ଞାଞାଣପାଦକଭୂତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତଂ। ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତନୟାତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ପକାରତ୍ଥୋ, ତେନ ''ଇମିନା ପକାରେନ ୱୁତ୍ତନୟା''ତି ସେସାଭିଞ୍ଞାନମ୍ପି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସତି ସତି ଆୟତନେତି ପୁରିମଭୱସିଦ୍ଧେ ଅଭିଞ୍ଞାଧିଗମସ୍ସ କାରଣେ ୱିଜ୍ଜମାନେ। ଅଭିଞ୍ଞାଧିଗମସ୍ସ ହି ଅଧିକାରୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଯୋ ''ପୁବ୍ବହେତୂ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନ ସମାପତ୍ତୀସୁ ୱସୀଭାୱୋ। ତେନାହ ଭଗୱା ''ସତି ସତି ଆୟତନେ''ତି (ମ। ନି। ୩।୧୫୮; ଅ। ନି। ୩।୧୦୨)। ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀୟସ୍ସାତି ୱକ୍ଖମାନୱିଭାଗାୟ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବସ୍ସ। ଧମ୍ମସ୍ସାତି ଭାୱେତବ୍ବସ୍ସ ଚେୱ ୱିଭାୱେତବ୍ବସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ। ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତୀତି ଯୋଜନା। ତତ୍ର ତତ୍ରେୱାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂୟେୱ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଧମ୍ମେ। ସକ୍ଖିଭାୱାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରିତାୟ ଭବ୍ବୋ ସକ୍ଖିଭବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତା, ତଂ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ।

ତଂ ତଂ ଭୱଗାମିକମ୍ମଂ ଆରଦ୍ଧୁ ଭୱପତ୍ଥନାୟ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟପି କମ୍ମସ୍ସ କତୂପଚିତଭାୱେନେୱ ଭୱପତ୍ଥନାକିଚ୍ଚଂ ସିଜ୍ଝତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅପତ୍ଥୟମାନା ୱା''ତି। ସହ ବ୍ୟେତି ପୱତ୍ତତୀତି ସହବ୍ୟୋ, ସହାୟୋ, ଇଧ ପନ ଏକଭୱୂପଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସହବ୍ୟତା, ତଂ ସହବ୍ୟତଂ।

କିଂ ପନ ଅପ୍ପନାସମାଧିଭାୱନାୟେୱ ଭୱୱିସେସାନିସଂସା, ଉଦାହୁ ଇତରାପୀତି ଚୋଦନଂ ମନସି କତ୍ୱା ଆହ ''ଉପଚାରସମାଧିଭାୱନାପୀ''ତିଆଦି।

ନିବ୍ବାନନ୍ତି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ନିବୁତିଂ। ରୂପଧମ୍ମେ ପରିଯାପନ୍ନା ୱିଜ୍ଜମାନାପି ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅସନ୍ତସମାୱ। ତେନାହ ''ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସାମା''ତି। ସୋଳସହି ଞାଣଚରିଯାହୀତି ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୁକ୍ଖଅନତ୍ତନିବ୍ବିଦାୱିରାଗନିରୋଧପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନାତି ଇମାହି ଅଟ୍ଠହି, ଅଟ୍ଠହି ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗଫଲଞାଣେହୀତି ଏୱଂ ସୋଳସହି। ନୱହି ସମାଧିଚରିଯାହୀତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ରୂପଜ୍ଝାନାନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଏୱଂ ନୱହି। କେଚି ପନ ''ଚତ୍ତାରୋ ରୂପଜ୍ଝାନସମାଧୀ, ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପଜ୍ଝାନସମାଧୀ, ଉଭଯେସଂ ଉପଚାରସମାଧିଂ ଏକଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ନୱା''ତି ୱଦନ୍ତି।

ସମାଧିଭାୱନାଯୋଗେତି ସମାଧିଭାୱନାଯ ଅନୁଯୋଗେ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନେ, ସମାଧିଭାୱନାସଙ୍ଖାତେ ୱା ଯୋଗେ। ଯୋଗୋତି ଭାୱନା ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ''ଯୋଗା ୱେ ଜାଯତୀ ଭୂରୀ''ତି (ଧ। ପ। ୨୮୨)।

୩୬୩।ସମାଧିପୀତି ପି-ସଦ୍ଦେନ ସୀଲଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି।

ସମାଧିନିଦ୍ଦେସୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ଏକାଦସମପରିଚ୍ଛେଦୱଣ୍ଣନା।

ପଠମୋ ଭାଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।